This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

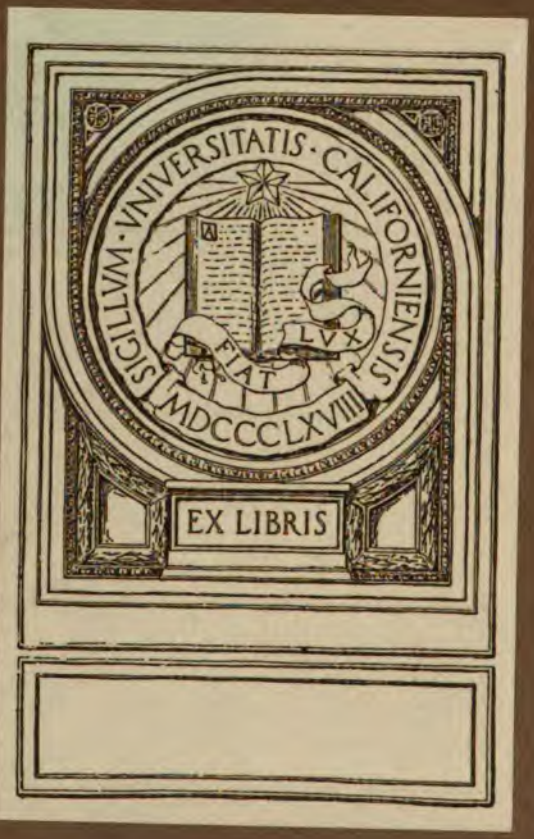

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ROZPRAVY 21-24
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TŘÍDA III. ČÍSLO 21.

UNIV. OF CALIFORNIA

NÁŘEČÍ ČESKOMORAVSKÉ.

NAPSAL

IGNÁC HOŠEK.

DÍL DRUHÝ:

PODŘEČÍ POLNICKÉ.

ČÁST I.

MLUVNICKÝ NÁSTIN PODŘEČÍ POLNICKÉHO.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.
1905.

Digitized by Google

PUBLIKACE

III. TŘÍDY ČESKÉ AKADEMIE POSUD VYDANÉ.

ROZPRAVY.

ROČNÍK I.

Čís. 1. Dr. *Jan Kvíčala.* Nové kritické a exegetické příspěvky k Vergiliově Aeneidě. . . . . Cena 3 K — h
» 2. *Adolf Patera.* Jana Amosa Komenského korrespondence. Cena 3 » 60 »
» 3. *J. Truhlář.* Počátky humanismu v Čechách. . . . Cena — » 80 »
» 4. *Robert Novák*, Grammatická, lexikální a kritická pozorování u Velleja Paterkula. . . . . Cena 1 » 80 »
» 5. Dr. *Jiří Polívka.* Kronika o Bruncvíkovi v ruské literatuře. . . . . Cena 2 » 80 »

ROČNÍK II.

» 1. Dr. *V. Mourek.* Syntaxis složených vět v gotštině. Cena 6 » 40 »

ROČNÍK III.

» 1. Dr. *Jan Kvíčala.* Bádání v oboru skladby jazykův indoevropských. Část I. . . . . Cena 4 » 80 »
» 2. *Robert Novák.* Mluvnicko-kritická studia k Liviovi. Cena 4 » — »
» 3. *Vavřinec Josef Dušek.* Hláskosloví nářečí jihočeských. I. Část: Consonantismus. . . . . Cena 1 » — »
» 4. *Josef Truhlář.* Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II. . . . . Cena 3 » 20 »

ROČNÍK IV.

» 1. *Ferdinand Menčík.* Příspěvky k dějinám českého divadla. Cena 2 » 60 »

ROČNÍK V.

1. Dr. *Jan Kvíčala.* Kritické a exegetické příspěvky k Platonovým rozmluvám. I. Faidros, Gorgias. . . . . Cena 7 » — »

ROČNÍK VI.

» 1. *Josef Zahradník.* O skladbě veršů v Iliadě a Odyssei. Cena 2 » 80 »
» 2. *Vavřinec Josef Dušek.* Hláskosloví nářečí jihočeských. II. Část: Vokalismus. . . . . Cena 1 » —
» 3. Dr. *Jan Kvíčala.* Kritické a exegetické příspěvky k Platonovým rozmluvám. II. Protagoras. Symposion. . . Cena 6 » 40 »
» 4. *Ignác Hošek.* O poměru jazyka písní národních k místnímu nářečí. . . . . Cena — » 40 »

ROČNÍK VII.

» 1. *Jan Loriš.* Rozbor podřečí Hornoostravského ve Slezsku Cena 1 » 50 »

ROČNÍK VIII.

» 1. *Ignác Hošek.* Nářečí českomoravské. Díl I. Podřečí polenské. Cena 2 » 60 »

ROČNÍK IX.

» 1. *Vavř. Jos. Dušek.* Kmenosloví nářečí jihočeských. Cena 1 » 50 »
» 20. *Dr. Václav Vondrák.* Studie z oboru církevněslovanského písemnictví . . . . . Cena 3 » 20 »

Digitized by Google

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TŘÍDA III. ČÍSLO 21.

UNIV. OF CALIFORNIA

NÁŘEČÍ ČESKOMORAVSKÉ.

NAPSAL

IGNÁC HOŠEK.

DÍL DRUHÝ:

PODŘEČÍ POLNICKÉ.

ČÁST I.

MLUVNICKÝ NÁSTIN PODŘEČÍ POLNICKÉHO.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.
1905.

Digitized by Google

AS142
C444
v.21-24

UNIV. OF
CALIFORNIA

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY SLOVESNOST A UMĚNÍ.

Digitized by Google

UNIV. OF CALIFORNIA

ÚVOD.

I.

Druhým podřečím nářečí českomoravského mluví se v krajince mezi Klášterem u Žďára na Moravě a Vojnovým Městcem v Čechách a to v těchto vesnicích: Polničce, Stržanově,[1]) Světnově,[2]) Škrdlovicích,[3]) Karlově[4]) a na Cikhaji.

Z těchto vesnic Cikhaj leží na Moravě, ale obyvatelé cikhajští, jsouce od vesnic moravských odděleni lesy, stýkají se více se sousedy českými nežli se sousedy moravskými.

Toto podřečí nazývám polnickým podle vesnice Polničky, která je z těchto vesnic největší.

II.

Obyvatelé těchto vesnic jsou si vědomi, že mluví jinou »řečí« než jakou se mluví na Polensku a u Přibyslavě a v ostatních Čechách, ale nemají pro svou »řeč« zvláštního názvu. Krajinu, ve které bydlí, nenazývají Čechami, nýbrž prostě horami; Čechy začínají jim teprve u Německého Brodu, Chotěboře a Hlinska. Sebe nenazývají Čechy, nýbrž Horáky.

---

[1]) Obyvatelé této vesnice a všech vesnic sousedních říkají: *Strčanov*. Názvu »*Stržanov*« užívají úřady a lidé vzdělaní, jako kněží a učitelé.

[2]) Místo správného názvu »*Světnov*«, kterého užívají úřady a lidé vzdělaní, říká lid domácí a sousedních vesnic: *Setňov* nebo *Sekňov*.

[3]) Názvů: *Škrlovice, Střižanov, Světinov*, které se čtou na generální mapě království českého, vydané od J. E. Wagnera, neužívá nikdo.

[4]) Karlov byl původně císařský dvůr, ležící asi 20 minut od Škrdlovic na sever. Tento dvůr byl r. 1789. prodán několika německým rodinám z okresu českolipského a tyto založily osadu Libinsdorf, nazvanou podle císařského úřadníka Libina, jehož prostřednictvím byl dvůr oněm rodinám prodán. Nyní je Karlov vesnicí smíšenou; i obyvatelé původu německého umějí mluviti plynně česky. Místo »*Karlov*« říkají lidé domácí i sousední obyčejně: *Karel* (do *Karla* nebo do *Kadla*), řidšeji: *Karlo*.

797620

Digitized by Google

Ve Škrdlovicích pravila mi jedna stařenka: »U Chotiboře sou uš Češi; my sme Horáci.«

Hlavní rozdíly, kterými se liší podřečí polnické od podřečí polenského, jsou:

1. V podřečí polnickém je mnohem řidšeji slyšeti tvary o koncovkách přehlasovaných ve sklonění podstatných jmen vzorů *muž, meč, pole, duše* a ve sklonění náměstek osobních a přisvojovacích než v podřečí polenském. Tvary o koncovkách nepřehlasovaných v uvedených skloněních jsou všude v podřečí polnickém pravidlem.

2. V podřečí polnickém skupiny *dj* a *tj* jsou častěji změněny v *z* a *c* než v podřečí polenském. Tak v podřečí polnickém se říká: *házet, sázet, vyplácet*, kdežto na Polensku se říká větším dílem: *hádět, sádět, vyplátět*.

3. V podřečí polnickém je mnohem řidšeji slyšeti v rozmluvách lidí zpěvavý hlas než na Polensku a u Přibyslavě. A mluví-li někdy lidé zpěvavým hlasem, pak tento zpěvavý hlas nezní tak nápadně jako na Polensku a u Přibyslavě; poslední slabika posledního slova věty anebo poslední slovo věty, je-li jednoslabičné, neprotahuje se tou měrou a nevyslovuje se tak zvýšeným hlasem jako na Polensku a u Přibyslavě.

4. V podřečí polnickém komparativ příslovcí má často koncovku *-ějác* nebo *-ejác*, na př.: *častějác, pozdějác, lechčejác, teplejác* (vedle této koncovky však je též koncovka *-ějc* nebo *-ejc*), kdežto na Polensku a u Přibyslavě koncovky *-ějác* nebo *-ejác* vůbec není.

5. Dativ náměstky *já* zní v podřečí polnickém vždy *mně*, kdežto v podřečí polenském říká se častěji *mi* než *mně* (místy je dativ *mi* na Polensku pravidlem).

6. V podřečí polnickém participium minulé činné rodu mužského čísla jednotného sloves I. a II. třídy o slovesném kmeni *zavřeném* má koncovku *-yl*, na př.: *vedyl, nesyl, vezyl, mohyl, řekyl*; — *sedyl* si, *lehyl* si, *přiběhyl, zapříhyl, zmrzyl* atd. (vedle těchto tvarů je však častěji slyšeti participia: *ved* nebo *vedl*, *nes* nebo *nesl*, *vez* nebo *vezl*, *moh* nebo *mohl*, *řek* nebo *řekl*, *sed si* nebo *sedl si* atd.), kdežto na Polensku a u Přibyslavě taková participia koncovky *-yl* nemají.

III.

Jako v oblasti podřečí polenského, tak i v oblasti podřečí polnického pozoroval jsem, že v žádné vesnici domorodí obyvatelé nemluví stejně, ba že ani táž osoba nemluví vždy stejně. O tom může se přesvědčiti čtenář sám z ukázek podřečí polnického. Tak na př. ve Stržanově jedna osoba říkala: *hmla*, druhá osoba: *mhla* a třetí osoba: *mha;* jeden stařec říkal: *rymník, péří* a jeho manželka, rozená též ve Stržanově, říkala: *rymík, peří*; jedna osoba pravila: do *hroba* a jiná osoba: do *hrobu*; jedna stařenka vyslovila: von *křík* a jeden stařec: *křik* sem. — V Polničce jeden stařec říkal: *dyčky*, všichni ostatní lidé, s kterými jsem mluvil, říkali:

Digitized by Google

dycky. — Ve Škrdlovicích jeden výměnkář vyslovoval zpravidla: *nědo, něco, někerej, ňákej, nědy* a jeho manželka, která od druhého roku věku svého žije ve Škrdlovicích, kde byla vychována od svého dědečka, vyslovovala zpravidla: *nedo, neco, nekerej, nákej, nedy;* týž stařeček pravil: »to je *istotná* pravda« a jeho manželka: »to je *jistá* pravda«; týž stařeček říkal: *levírnik, lefko,* von *křik,* f *kůpách* a jiný soused: *revírnik, lechko,* von *křikl,* f *kůpech*. — Ve Světnově jeden stařeček pravil: po *chalupech,* v *lesách* a jiný soused: f *chalupách,* v *lesích*. — Na Cikhaji jeden stařec pravil: »řek sem *synovi*«, »povím jim vo *Luňáčkovi,* vo *Honzovi* Bříským« a jiný stařec, který také pochází z Cikhaje, pravil: »jel na *koňoj*, dal sem chalupu *synoj, Vopatoj* to taky tak učálo, povím jim vo *hejkaloj.*«

Ve Stržanově týž stařeček pravil v různých dobách: *zmrzyl, sedyl* si, *vohlídyl* se, *přitahyl* sem to, *trhyl* sem, *vyčtyl* mu to, *řekyl* sem — *nesl* sem, von *spadl, sedl* — *řek* sem, *slík* sem kabát, jak by je *moh* vysvobodit; *rozvážeji* si! *zastavijou* se u nás! už je mně *lepčejác*, už je mně *lepčejc;* tady je moc *cizích* dětí, tady je *cizejch* dětí! — Táž stařenka pravila: musel *ji* vykopat, slíkli *ju*, v *neděli,* v *nedělu, esi* to uděláte, *jesli* je ešče žif.

V Polničce jeden stařec pravil: »Sviňa mněla ščetiny *takovýhle*« a za chvilku: »Mněla ščetiny *takovýle.*«

Ve Škrdlovicích táž stařenka pravila v různých dobách: dala sem *vohřít* vodu — *vohřil* se — *vohřál* se — voda je *vohřítá* — voda je *zehřátá; dolu — dol — dólu — dól*; von vo *tom* nevěděl — sám při *tem* byl. — Jeden stařeček pravil: to byly selský *lesy* — přimněřili si ty *lese;* nedostávalo se mu *dřívího* — nedostávalo se mu *dříví;* je to *zasaděný* — bylo to *poklizený*; *sfuklo* to — *foukne; tadyle* — *tadyhle*; *esi* — *jesli*. — Jeden rolník říkal někdy: *póle, stójí* a někdy: *pole, stojí.*

Ve Světnově týž stařeček řekl jednou: vedle *stavení, zapřahyl* koňa — a po druhé: *zapřích* koňa, vedle *staveního*. — Jeden soused pravil jednou: z *mostu* — a po druhé: z *mosta*.

Na Cikhaji říkal týž stařeček: *tady* a *taji, túle* a *tuhle, takovýle* a *takovýhle, fšecí* a *fšicí, přídem* a *přijdem*.

Příčiny tohoto zjevu jsou několikeré:

1. Skoro všichni obyvatelé za různých příležitostí (v městě, na trzích, na poutech, když meškají v cizině za výdělkem) stýkají se s lidmi, kteří mluví jiným nářečím. Od těchto lidí slýchají vyslovovati některá slova jinak a slýchají od nich jiné tvary, než jakých sami užívají. Doma pak tuto cizí výslovnost a tyto cizí tvary opakují, zvláště když rozmlouvají s cizími lídmi. Na příklad: některý soused, který od dětinství svého říká: *pole, stojí, peří, teplejác, řekyl* sem, slýchá ve městě od »pánů« a měšťanův říkati: *póle, stójí, péří, teplejc, řek* nebo *řekl* sem. V domově svém pak, aby si dodal větší vážnosti, říká před sousedy a cizími lidmi také: *póle, teplejc, řek* nebo *řekl* sem. Někteří lidé pak opakují po něm cizí výslovnost a cizí tvary. Ale ani onen soused ani jeho napodobitelé nemohou odvyknouti domácímu nářečí, které je v nich zakořeněno a které stále okolo sebe

Digitized by Google

slyší; proto řeknou někdy: *póle* a někdy: *pole,* někdy: *teplejc* a někdy: *teplejác*, někdy: *řek* sem a někdy: *řekyl* sem.

2. Děti poznávají ve škole spisovný jazyk. Když vyjdou ze školy, pamatují si některé tvary spisovného jazyka a užívají jich dále místo tvarův dialektických, kterým se naučily od rodičův. Doma na př. naučily se říkati: »Fčerá sem *bъl* (vyslov: bl) nebo *bъla* (vyslov: b-la) *ch* Polnice« a ve škole učily se říkati: »Včera sem *byl* nebo *byla v* Polničce.« I říkají, když vyjdou ze školy: »Fčerá sem *byl* nebo *byla f* Polnice.« Ale slyšíce stále okolo sebe říkati: *bъl* sem, *bъla* sem, *bъlo* zima, navyknou opět těmto tvarům a řeknou někdy: »*bъl* (nebo *bъla*) sem f Polnice« a někdy: »*byl* (nebo *byla*) sem f Polnice« podle toho, jak si dávají pozor na řeč. A mnozí starší lidé, slyšíce mladší lidi říkati: »*byl* (nebo *byla*) sem doma,« »*bylo* zima,« navyknou si těmto tvarům a říkají někdy: »*byl* (nebo *byla*) sem doma,« »*bylo* zima« a někdy po starém zvyku: »*bъl* (nebo *bъla*) sem doma,« »*bъlo* zima.«

3. Mladíci za naší doby meškají více v cizině (hlavně na vojně) než dříve. Z ciziny přinášejí s sebou tvary, jakých se v jejich rodišti neužívá, říkajíce na př.: byl sem u *kováře*, gde je *žlice?* podej mně *žlici,* v *neděli*, viděl sem *ji*, za *vesnicí*, *zapřách* sem, *nalej*, *nalejte* mně piva, *umej* se, *zakrej* se a pod. Ale slyšíce doma říkati: u *kováře*, *žlica*, *žlicu*, v *neděli*, *ju,* za *vesnicou*, *zapřahyl* nebo *zapřihyl* sem, *nali*, *nalite*, *umy* se, *zakry* se, zvyknou zase těmto tvarům a řeknou někdy: byl sem u *kováře,* gde je *žlice?* podej mně *žlici*, za *vesnicí, nalej, umej* se atd. a někdy: byl sem u *kováře,* gde je *žlica?* podej mně *žlicu*, za *vesnicou, nali, umy* se atd.

Starší lidé, jak mi pravil jeden rolník ve Škrdlovicích, navykají si mluviti tak, jak slyší mluviti lidi mladší, kteří byli ve světě. Ovšem nečiní to všichni starší lidé. Proto i starší člověk někdy řekne: Gde je *žlice?* podej mně *žlici*, *umej* se a podobně. Tak ve Škrdlovicích pravil mi jeden stařeček, že ve Škrdlovicích málokdo řekne: *žlica, žlicu,* protože prý je to sprostá řeč, ale syn jeho sám řekl přede mnou: »Gde je tvá *žlica?* Vem si *žlicu.*«

4. I staří lidé čtou knihy, zvláště knížky modlitebné nebo noviny; z nich zapamatují si některé tvary spisovného jazyka. Těchto tvarů pak sami někdy užívají, zvláště když rozmlouvají s cizím, neznámým člověkem anebo když vypravují nějaký vážný příběh. Tak ve Škrdlovicích pravila jedna stařenka: »Šla ke *knězi*« a ve Světnově pravil 68letý stařec, který byl mnoho let starostou: »Potkali *kněze*, sedlák mněl *nádenici,* vzal *ji*« (místo: ke knězovi, kněza, nádenicu, ju).

5. V každé vesnici jsou osoby, které se tam přistěhovaly, přiženily nebo přivdaly z vesnic, kde se mluví jiným nářečím. Tyto cizí osoby ovšem nezmění nářečí nového domova svého, na př. Škrdlovic, neboť domácí obyvatelé škrdlovští k vůli nějaké přistěhovalé osobě nepřestanou mluviti tím nářečím, kterému se v dětinství svém naučili od svých rodičů, nýbrž mluví dále tak, jak mluvili, dokud oné cizí osoby ještě v rodišti jejich

Digitized by Google

nebylo. Ale někteří z domácích obyvatelův, kteří s přistěhovalou osobou často mluví, pochytí třeba od ní některý tvar, kterého se do té doby ve Škrdlovicích neužívalo, na př. vo *tom,* po *ňom, teplejc, častějc, pozdějc* a řeknou někdy po škrdlovsku: f *tem* místě, po *něm, teplejác* a někdy: f *tom* místě, po *ňom, teplejc,* jak se jim to připlete.

IV.

Když lidé se mnou rozmlouvali nebo mi něco vypravovali, rádi zakrývali — pokud uměli — tu neb onu zvláštnost nářečí svého. Tak v Polničce žádný z domácích obyvatelů v rozmluvě se mnou nevyslovil participia na *-yl,* na př.: *přinesyl, sedyl* si, *lehyl* si, ale když sousedé rozprávěli spolu v hostinci, říkali: *řekyl* sem, *nemohyl* sem, husák *pásyl, lehyl* si, *přiběhyl, přinesyl* a podobně. — Ve Škrdlovicích byl jsem r. 1897. a 1898., ale teprve r. 1900. slyšel jsem tam komparativ příslovečný na *-ejác* a to nejprve od 12letého děvčete, které pravilo: »F týle seknici je *nejteplejác.*« — Jedna stařenka ve Škrdlovicích, vypravujíc mi, že v polovici května jeden člověk ze Škrdlovic zmrzl, pravila: »Skoval se pod mostek a tam *zmrzel.*« Ale ve Škrdlovicích se neříká: *zmrzel,* nýbrž: *zmrzyl* nebo *zmrzl* nebo *zmrz.* Tato stařenka si participium *zmrzel* sama utvořila, aby se vyhnula dialektickému tvaru: *zmrzyl.*

Ve Světnově v hostinci vypravovali mi někteří staří sousedé všelijaké příběhy a žádný z nich nevyslovil přede mnou participia na *-yl,* na př. *řekyl, tloukyl, sedyl* si, ale hostinský Jozef Šilhánek mi pravil, že tito sousedé, když vespolek rozmlouvají, říkají: *nesyl, sedyl* si, *pásyl, mohyl, řekyl, tloukyl, lehyl* si a podobně

Zvláštnosti dialektické, které lidé nejvíce zakrývají, jsou: 1. participium minulé slovesa *býti*: *bvl, bvla, bvlo* (vyslov: bl, b-la, b-lo); místo toho říkají: *byl, byla, bylo*; 2. participia minulá činná na *-yl,* jako: *řekyl, sedyl* si, *lehyl* si; místo toho říkají: *řek* nebo *řekl, sed* si nebo *sedl* si, *lech* si nebo *lehl* si; 3. komparativ příslovečný na *-ějác, -ejác,* na př. *častějác, pozdějác, teplejác;* místo toho říkají: *častějc, pozdějc, teplejc* nebo řidšeji: *častějíc, pozdějíc, teplejíc*; 4. předložka *ch* místo předložky *f* (t. j. *v*) před slovy, která začínají souhláskou *p,* na př. ch Polnice, ch panským domně, ch Praze; místo toho říkají: f Polnice atd.

V.

Podřečí polnické popisuji hlavně podle mluvy lidí starých. Jsou to:

Ve Stržanově 78letý Filip Blažíček [1]) a jeho 75letá manželka Anna (r. 1903.), 73letá Jozefa Synková (r. 1901.) a 81letý František Krška (r. 1898., † 1899.);

[1]) Podle výpisu z matriky; sám sobě počítá Blažíček 80 let.

Digitized by Google

v Polničce 79letý Jozef Harus (r. 1901.), 68letý Jan Trojánek a jeho 67letá manželka Jozefa (r. 1903.);

ve Škrdlovicích 73letý Václav Cempírek a jeho 74letá manželka Rozálie (r. 1903.), 70letá Marie Hilerová (r. 1902.) a 76letá Anna Špačková, po chalupě Vábková (r. 1901.);

ve Světnově 82letý Jakub Fijala (r. 1903) a 85letá Vincka Tlustošová (r. 1900., † 1901.);

na Cikhaji 82letý František Roučka (Maršovský, r. 1900.) a 78letý Jan Straka (r. 1903.).

*

Látku k popisu podřečí polnického začal jsem sbírati o prázdninách r. 1897. a 1898., kdy jsem cestoval podél východních hranic českých, abych poznal rozlohu nářečí českomoravského. Podrobněji pak jal jsem se obírati tímto podřečím o prázdninách r. 1900., dostav k tomuto účelu cestovní stipendium veleslavné III. třídy České Akademie, a pak o prázdninách v letech 1901—1903.

Chtěl jsem věnovati studiu tohoto podřečí několik celých prázdnin po sobě — aby člověk poznal podrobněji nářečí některé krajiny a sebral větší počet ukázek dialektických, k tomu je potřeba několika měsícův — ale bohužel jednak pro churavost, jednak pro různé překážky mohl jsem tomuto účelu věnovati každého roku jen větší nebo menší část prázdnin. Doufám však, že přes to bude popis podřečí polnického dosti úplný a sbírka ukázek jeho dosti hojná.

Všem, kdo mi vypravovali příběhy a pověsti, které uvádím jako ukázky podřečí polnického, vzdávám za jejich ochotu srdečné díky, zvláště Václavu Cempírkovi, manželce jeho Rozálii a Františku Leopoldovi ve Škrdlovicích, Jakubu Fijalovi ve Světnově, Jozefě Synkové, Filipu Blažíčkovi, manželce jeho Anně a Janu Ambrožovi ve Stržanově.

Pánům, kteří mě seznamovali s osobami, z jejichž řečí bych mohl poznati nářečí té které vesnice, děkuji vřele za služby, které mi tím prokázali. Jsou to pánové: Jozef Konečný, řídící učitel v Hoješíně, dříve ve Stržanově, Ignác Černý, řídící učitel ve Škrdlovicích, František Vítek, řídící učitel ve Světnově, Jozef Šilhánek, hostinský ve Světnově, Amos Harnach, správce školy na Cikhaji, který mi též pomáhal zapisovati některé ukázky z Cikhaje.

K ukázkám tohoto podřečí připojil jsem poznámky, aby čtenáři snáze porozuměli tekstu.

V Hodoníně dne 18. prosince 1903.

Ignác Hošek.

Digitized by Google

Část první.

Mluvnický nástin podřečí polnického.

Zkratky: C = Cikhaj, K = Karlov, P = Polnička, St = Stržanov, Sv = Světnov, Š = Škrdlovice.

Když u některého tvaru nebo slova uvádím jméno vesnice, říkám tím pouze, že uvedený tvar nebo uvedené slovo jsem slyšel v této vesnici; tím však nepravím, že uvedeného tvaru nebo slova užívá se jen v této vesnici a nikde jinde a že ho užívají v této vesnici všichni lidé. Když na př. píši: *lechčejác* St, Š, *zapříhyl* Sv, znamená to, že jsem příslovcový komparativ *lechčejác* slyšel ve Stržanově a ve Škrdlovicích a participium minulé činné *zapříhyl* ve Světnově. Tím však neříkám, že 1. příslovcového komparativu *lechčejác* se užívá jen ve Stržanově a ve Škrdlovicích a participia *zapříhyl* jen ve Světnově; 2. že všichni lidé ve Stržanově a ve Škrdlovicích říkají vždy: *lechčejác* a že všichni lidé ve Světnově říkají vždy: *zapříhyl*. V žádné vesnici zajisté nemluví všichni lidé stejně.

Když u některého slova nebo tvaru není připojeno jméno vesnice, znamená to, že toto slovo nebo tento tvar je slyšeti ve všech vesnicích tohoto podřečí.

Oddíl prvý.

Hlásky.

A. Samohlásky.

a, á.

I. Kvantita.

1. Za spisovné *a* je *á*:

a) V instr. jedn. č., v gen., dat., lok. a instr. mn. č. podstatného jména *brána*: před *bránou*, z *brán*, g *bránám*, v *bránách*, *bránama*.

Poznámka. Vedle genitivu mn. č. *brán* také se říká *bran* Š.

Digitized by Google

b) V instr. jedn. č. podstatných jmen: *kráva, práca, sláma* s *krávou, prácou, slámou.*

Poznámka. Vedle instrumentálu jedn. č. *krávou* také se říká — ale řidšeji — *kravou* St.

c) V nepřímých pádech neurčité číslovky *mnoho*: po *mnohá* letech St.

d) Ve slovech: *ádjunk* P, *álija* St (t. j. aleje), *bábička, doposavád* Sv, *dosavád* P, *fára, fčerá, Ján* (gen. a akkus. *Jána*, dat. *Jánovi*, vok. *Jane*, lok. vo svatým *Jáně*, instr. z *Jánem*), *křádnout* Š (t. j. chřadnouti), Panenka *Marijá* St, *nerád, neráda, nerádo, posavád, rádní* K, Š, *sotvá, támle* K, Sv, Š.

Poznámka 1. Vedle slova *bábička* říká se také — ale velmi zřídka — *babička* St.

Poznámka 2. Vedle *dosavád* říká se častěji: *dosavad.*

Poznámka 3. Také se říká: *křadnout, posavad* St, *sotva* Š, *tamle* Š.

2. Za spisovné *á* je *a*:

a) V podstatných jménech: *blato, čaka, hrabě* (náčiní hospodářské), *jahle, jama, kamen, klada, lafka, mak, paž* a mn. č. *paže, prah, radlo, rana, saně, skala, vrana, žaba.*

b) Ve přídavném jméně výrokovém *zdrav, zdravo*, na př.: Byl sem *zdraf* C; to je *zdravo* Sv. — Ale obyčejně se říká ve výroku: *zdravej, zdravý.* V ženském rodě slyšel jsem vždy ve výroku: *zdravá.*

c) V gen. jedn. č číslovky *pátá* po *půl:* Je půl *paty* (t. j. páté).

d) V jednoslabičných infinitivech: *brat, cpat, dat, drat, hnat, klast, krast, lhat, prat, psat, rvat, řvat, spat, stat, znat, zvat, žrat.*

e) V oznamovacím způsobu přítomného času slovesa *plakat: plaču, plačeš, plače, plačeme, plačete, plačou.*

f) Ve slovesech: *podošahnout* (dosáhnouti), *pomahat* P, St, Sv, Š, *praskat* (bičem), *slabnout* C, *zeslabnout* St, *škrabat* (na př. brambory; *škrábat* říká se o kočce), *tahnout* a složeninách: *natahnout, utahnout, vytahnout, zatahnout* a pod., *votpřisahnout, vypřahnout, zapřahnout.*

Krátká *a* zůstává ve všech tvarech slovesných: *podošah* P, *zeslabyl* sem St (t. j. zeslábl), *tahne, tah* (t. j. táhl), *vytahli, zatahli, vypřahli, zapřahli.*

Poznámka 1. Ve všech vesnicích se říká: *kráva,* ale ve Stržanově jeden stařeček říkal: *krava.*

Poznámka 2. Vedle infinitivů: *brat, dat* St, Š, *žrat* C, Sv slyšel jsem vyslovovati: *brát* (všude), *dát* (všude), *žrát* Sv. — Častěji je slyšeti *dat* než *dát.*

Ale ve slovech: *brát, dát, žrát* neznělo mi *á* tak dlouze, jak se vyslovuje ve spisovném jazyku. Toto *á* zdálo se mi býti prostřední délkou mezi *a* ve slovech *dar, slad* a mezi *á* ve slovech *krása, sláva.* Proto nazývám toto *á* prostředně dlouhým anebo polodlouhým.

Poznámka 3. Dlouhé kmenové *á* mají slovesa: *bát se, hrát* (*hrál, hráli*), *pást, smát se, stát, tát, třást, zábst, zrát* a jejich složeniny.

Digitized by Google

Poznámka 4. Ve slovesech: *pomahat, tahnout* a jeho složeninách, *vypřahnout, zapřahnout* je slyšeti vedle tvarů s krátkým kmenovým *a* také tvary s dlouhým kmenovým *á*. Tak ve Škrdlovicích říkali jedni: chtěli mu *vypřahnout* koňa, musíš *zapřahnout*, *zapřahneš*, *vypřah* mu koňa, *vypřahli* mu koně (dva) z voza, *zapřach* sem, *zapřahl* — a druzí: musil sem *vypřáhnout*, musíš *zapřáhnout*, *vypřáh* mu koňa z radla, *zapřách* koňa; ve Světnově pravil týž stařec jednou: *zapřáh* a po druhé: *zapřahyl*. — Ve Světnově pravila táž stařenka: *natáhla* sem se, *tahyl* (t. j. táhl); ve Strža-nově pravil jeden stařec: *pomáhal*, *vytach* šavlu, *přitahyl* sem to, *stah* mu kůžu — a jiný soused: *pomahal, vottáh*, (t. j. odtáhl), *vytách* šavlu.

II. Přehláska.

1. Krátké *a* se nepřehlasovalo:

a) Ve kmenech slov: *jačet* (t. j. křičeti; »co jačíš?« Š, St), *jařica*, *jasen* C, *jatelina*, *přadeno* St, *přadivo* St, *přadýnko*, *přaska*, *přaslica* St, Sv, Š; — *přadu*, *přadeš*, *přade* atd.; *třasu se*, *třaseš se*, *třase se* atd.; *třasení; zabe* mně (acc.), huši mně (akk.) *zabou*. [1])

b) Ve slově: *kolaj* St.

c) V gen. (u životných též v akk.) j. č. podst. jmen vzorů *muž*, *meč*: nemá *múža*, nemá *hospodáře*, lidi se modlí u *křiža* na fsi Š.

d) V nom. a akk. mn. č. slova *pole*: Za pazderňou má louky a *pola* P, rosprodali *pola* Š; — zřídka také v gen. j. č.: přišla sem právě s *pola* Sv; bylo pot třicet mír louky a *pola* Š; pravidlem je v genitivě j. č. přehlasovaný tvar *pole*, kdežto v nom. akk. mn. č. pravidlem je nepřehlasovaný tvar *pola*.

e) V nom. j. č. podst. jmen vzoru *duše: kaša, sukňa, večeřa, kůža, práca, žlica* atd.

f) V nom. j. č. rodu ženského náměstek *náš*, *váš* : *naša* panímáma, *vaša* holka.

g) V koncovce instrumentálu mn. č. podst. jmen vzorů *duše* a *daň*: běžel za *slepicama*; to se musí *hrabjama* uhrabat P; to bylo předc *žňama* Sv; koncovku *-ama* mají i podst. jména vzorů *muž*, *meč*: vadil se z *biličama* C; jezdí z *hrncama* Š; to bylo letos porád s tejma *vohňama* Š.

h) Ve přechodnících: *choďa, kleča, leža, seďa, stoja.*

Poznámka. Není důvodů věcně nebo logicky platných, proč by tvary uvedené pod *c)*—*h)* měly se pokládati za novotvary, které by byly nastoupily na místo starších tvarů o přehlasovaných koncovkách: *múže*, *pole*, *práce, naše, slepicema, chodě* a pod.

---

[1]) Nelze ničím dokázati, že tvary: *přadeš*, *přade*, *přademe*, *přadete*, *třaseš se* *třase se*, *třaseme se*, *třasete se*, *zabe* jsou v podřečí polnickém novotvary, které nastoupily na místo tvarů: *předeš*, *přede*, *předeme*, *předete*, *třeseš se*, *třese se*, *třeseme se*, *třesete se*, *zebe*.

Digitized by Google

2. Krátké *a* se přehlasovalo:

a) V podst. jméně *plíščenica* Š (ze staršího: *pliščanica* = plískanice).

b) V komparativě *rejší* (radší) a *rejši* (raději).

c) Ve přítomném čase slovesa *zajít*: *zejdu, zejdeš, zejde* atd.; *zejdi, zejdite,* na př.: Já nede *zejdu* P; *zejdi* k potoku a vobrac tu pelunku St; *zejdi* do Kláštera St.

d) V rozkazovacím způsobu slovesa *hrát*: *hrej si, hrejte si; zahrej, zahrejte.*

e) V koncovce příslovcí *hnetkej, tetkej* (ze starších tvarů: *hnetkaj, tetkaj*).

f) Ve všech těch tvarech slovesných, ve kterých spisovný jazyk má samohlásku *a* přehlasovánu, na př.: *běžet — běžel; sázet — sázej — sázel*; *dělej — dělejte*; *dej — dejte.*

Poznámka 1. Komparativ *rejší* vznikl z původního komparativu *razší* (srovnej staročeské komparativy: *chuzší, mlazší*) tím, že *z* před *š* se změnilo v *j*, načež *a* před *j* se přehlasovalo v *e.*

Poznámka 2. Příslovce *hnetkej, tetkej* vznikla ze starších příslovcí *hnetkaj, tetkaj;* tato příslovce zase utvořila se z příslovcí *hnetka, tetka* tím, že se k nim přisulo *j* jako v moravských příslovcích: *dneskaj, přecaj, včilkaj, včeraj, venkaj* se přisulo *j* ku příslovcím: *dneska, přeca, včilka, včera, venka* (Bartoš, Dialektologie I. 65, 88, 110).

3. Dlouhé *á*

a) je nepřehlasováno:

α) zpravidla v koncovce dativu mn. č podstatných jmen vzoru *duše*, na př.: dej *slepicám* žrat C, St, Š; dej *slepicám* žrát Sv; vaří to *sviňám* Sv, St;

β) často v koncovce lokálu mn. č. podstatných jmen vzorů *duše, hráz,* na př.: to kvítí růste na *mezách* Š, Sv (nom. j. č. je *meza*); bylo to ve *žňách* Š;

b) je přehlasováno a zúženo v *í*:

α) ve slovech *namítnout se* St (t. j. namátnouti se) — chodí *po řítkou* nebo *po pořítkou* (t. j. dům od domu; ze slova: *pořádka*) — *pořítkovač* (kdo chodí na stravu dům od domu) — *přist, přídla* sem, ženský *přidly, přídlo se*; v podst. jménech *přídlo, přístva* — *popřívat* (t. j. popřávati) — *řísnej* (t. j. řásný) — *nasmili* sme se, *usmil* se St (vedle toho se říká častěji: *nasmáli* sme se, *usmál* se) — *šihnout* St (t. j. sáhnouti) — *třísť* C, Š (vedle toho častěji se říká: *třást*). *votřísl, votřísla* sem se St (častěji se říká: *votřásl* sem se) — *uhřil* se Š (vedle toho se říká: *uhřál* se), *uhřítej* Sv (vedle toho se říká: *uhřátej*) — *uvíznout, uvízl — vohřít, vohřil, vohřila* sem se, *vohřitá* voda St, Sv, Š (vedle toho se říká v těchto vesnicích: *vohřát, vohřál, vohřála* sem se, *vohřátá* voda) — *zapříhnout* St, Sv; *zapříhnu, zapříhneš* atd. St, Sv; *zapříhni, zapříhnite* St, Sv; *zapřih* P, St, Sv, *zapřihyl* Sv (vedle toho se říká v těchto vesnicích: *zapřahnout,*

Digitized by Google

zapřahnu atd., *zapřahni*, *zapřahnite*, *zapřáh* nebo *zapřáhl*, *zapřah* nebo *zapřahl*, *zapřahyl*); — *zehřit* St, Sv, Š (vedle toho se říká: *zehřát*);

β) v koncovce dativu mn. č. podstatných jmen vzorů *duše* a *hráz*, na př.: dej *slepicím* žrat St; k *vánocím* přídu St;

γ) v koncovce lokálu mn. č. podstatných jmen vzorů *duše* a *hráz*, na př.: povidáme si vo *čarodenicích* St; chodí po *vesnicích* St; už je po *žních* P, Š;

δ) v koncovce *-čjíc* nebo *-ejíc* komparativu příslovcí, na př.: *častějíc* St, *pozdějíc* St (tyto komparativy vznikly z komparativů *častějác*, *pozdějác*, které je slyšeti v též vesnici vedle komparativů *častějíc*, *pozdějíc*).

Poznámka. Vedle koncovek pádových *-ím*, *-ích* je slyšeti všude také koncovky *-ám*, *-ách*.

III. Odsouvání.

Koncovka *-a* se odsula:

a) V nom. j. č. těchto podst. jmen rodu žen. na *-eň*: *kováreň* St, Š, *palireň* St, *pekáreň* C, P, St, Š, *vofčíreň* St;

b) v nom. j. č. podst. jména *louž* C, St, Š nebo *lúž* Sv;

c) v nom. j. č. podst. jména: *řás* Š (Leopold).

Důvod, proč myslím, že v těchto slovech se odsula koncovka *-a* [1]) a nikoli snad koncovka *-e*, která by byla vznikla přehláskou ze starší koncovky *-a*, je tento:

Tvary: *kováreň*, *palireň*, *pekáreň*, *vofčíreň*, *louž* a *lúž*, *řás* je slyšeti vedle tvarů: *kovárňa* C, P, St, Sv, Š, *palírňa* St, Sv, *pekárňa* P, St, Sv, Š, *vofčírňa* St, *luža* St (Synková), [2]) *lúža* Sv, *louža* C, P, *řása* nebo *rása* St (Blažíček) — avšak tvarů s koncovkou *-e* tam nikdo z domácích obyvatelův neužívá a ani dříve neužíval, jak nejstarší lidé svědčí. Tedy tvary: *kováreň*, *palireň*, *pekáreň*, *vofčíreň*, *louž* a *lúž*, *řás* nastoupily přímo po tvarech *kovárňa*, *palírňa*, *pekárňa*, *vofčírňa*, *louža*, *lúža*, *řása* t. j. koncovka *-a* se v těchto slovech odsula.

d) Koncové *-a* se odsulo ve příslovcích: *pořádejk*, *potomejk*, *prvejk*, *zasejk*.

Tato příslovce vznikla ze starších příslovcí: *pořádejka*, *potomejka*, *prvejka*, *zasejka*, která byla utvořena touž příponou *-ka* jako příslovce dosud žijící v podřečí polnickém: *dneska*, *hnetka*, *semka* C, *teťka*, *venka* C. — Ve příslovcích: *dneska*, *hnetka*, *semka*, *teťka*, *venka* koncové *-a* se neodsulo, protože výslovnost toho nedopouštěla. [3])

---

[1]) Mluvě dle zvyku dosud rozšířeného; ve skutečnosti uvedené tvary vznikly analogií dle podst. jmen vzoru *daň*.

[2]) Ve Stržanově na př. 72letá Josefa Synková pravila: *luža* a 72letá Anna Blažíčková řekla: *louž* (r. 1900).

[3]) I v jazyku chorvatském, srbském a ruském odsouvá se koncovka *-a*, na př.: v chorvatštině a srbštině má genitiv j. č. přídavných jmen rodu mužského a středního

Digitized by Google

IV. Jiné změny.

1. Za spisovné *a* je *ja* ve slově *pjatro* (patro ve stodole; všude).

2. Za spisovné *a* je *u* ve slově *čuditi.*

3. Za spisovné *á* je *o* ve slově: *šlopa* Š (šlápěje).

4. Za spisovné *á* je *ou* ve slovech: *škařoupka* C, *škaroupka* St (skořápka), *šloupnout* St (šlápnouti).

5. Za německé *a* je *u* ve slově: *fajrum* St. (z něm. Feierabend).

e, é.[1])

I. Kvantita.

1. Za spisovné *e* vyslovují někteří lidé v různých vesnicích v některých slovech prostředně dlouhé *é: céra* Š, *péří* C, St, Sv, *zélí* C, Š, *léží* Š, *péreme* Š, *léžel* Š

V těchto slovech nezní dlouhé *é* tak dlouze, jako se vyslovuje ve spisovném jazyku dlouhé *é* ve slovech: *déšť, léto, jméno, péro* a pod. Proto nazývám toto dialektické dlouhé *é* prostředně dlouhým nebo polodlouhým. Toto dlouhé dialektické *é* vzniklo z krátkého *e* teprve v době, kdy dlouhé *é* už se přestalo úžiti v *ý* nebo *í.*

Častěji slyšel jsem vyslovovati ve Škrdlovicích *cera, peří, zelí, leží, pereme, ležel* než: *céra, péří, zélí* atd.; ve Světnově a ve Stržanově někdo vyslovuje *péří* a někdo *peří.* Jeden stařec ve Stržanově říkal: *péří,* a jeho manželka říkala: *peří,* a oba pocházejí ze Stržanova. Na Cikhaji někdo říká: *péří, zélí* a někdo: *peří, zelí.*

2. Za spisovné *e* je *í:*

a) ve slovech: *dvacítník, kvíčerek, kvíčerou, plína, sídmej, šístej;*

b) v koncovce participia min. trpného *-eno,* na př.: *vynešíno* Š, *zemlíno* St, Sv, *dovolíno* St, *poručíno* St, *navožíno* Š, *sklizíno* Sv, *vysloužíno* Š, *zamračíno* Š, *vodevříno* St, *zavříno* St.

Poznámka. Místo očekávaného *e* je *í* v participiích minulých trpných: *podepřítej, utřítej, vodevřítej, zavřítej, zedřítej.*

3. Za spisovné *é* je *e*:

a) v podst. jménech: *dešť* (všude), *dveře* C, St, Sv, Š, *dveří* P, St, Sv, Š, *lekárna* nebo *lekárňa* Š, *lekař* Š, *leto* (všude), *leta* (všude), *meno* (všude), *pero* (všude), *steblo* P, Š;

b) v infinitivech: *klet, kvest, lest* (lézti), *nest, pect, plest, tect, vest* (vésti a vézti) a jejich složeninách, jako: *roskvest, vykvest, vylest, zalest, unest, vynest, zanest, upect, utect, uvest, zavest* atd.;

---

koncovku *-oga* i *-og* (*dobroga* nebo *dobrog* přijatelja); v ruštině říká se: я учусь, вы учитесь, учись! místo: я учуся, вы учитеся, учися! — I v češtině odsula se docela patrně koncovka *-a* v dialektickém příslovci *odzdol* = odzdola (Kott, VII, Dodatky str. 74.).

[1]) Uvádí se tu i takové *e, é,* které vzniklo z *ě,* staroslov. *ě.*

Digitized by Google

c) v koncovce nom. mn. č. *-é* a *-ové*: *Anděle* spívali St; dyby to naše *ocove* viděli! St. — Zřídka někdo řekne koncovku: *-ové*, na př.: f tem kostele byli *duchové* St.

Poznámka 1. Někteří lidé v různých vesnicích v některém z uvedených infinitivů vysloví někdy *í* místo dialektického *e*, na př.: *kvíst* C, *uvíst* Š (uvézti).

Poznámka 2. Vedle obecného nominativu *dešč* je slyšeti — ale zřídka — také nominativ *dýšč* (gen. *dešču*). Nominativ *dýšč* slyšel jsem jen ve Škrdlovicích a Světnově vedle nominativu *dešč*.

Poznámka 3. Vedle obyčejného tvaru *meno* (t. j. jméno) slyšel jsem jednou od starce tvar *mýno* Sv.

Poznámka 4. Vedle tvaru *pero* říká se také: *péro* P, Š. — Slovo *péro* vzniklo dloužením ze staršího dialektického slova *pero* v době, kdy *é* už se přestalo úžiti v *í* nebo *ý*.

II. Jiné změny.

1. Úžení. *a*) Krátké *e* zúžilo se v *i* ve slově *přeci*. — Vedle *přeci* říkají také: *přece*.

b) Dlouhé *é* zúžilo se ve všech slovech a tvarech v *í* nebo *ý*, na př.: *chlíb, chlív, mlíko, slíct, voblíct, kamínek, prstýnek, vohýnek, dobrý* pole, do *nový* chalupy.

2. Za spisovné *e* je *a* ve slovech: *kancalář, přadu, přadeš* atd. (jen ve přítomném čase), *třasu, třaseš* atd. (ve přítomném čase), *zabe, zabou* (ve přítomném čase).

3. Za spisovné *e* je *ě* ve slovech: *smětat* St, *nasmětat* St, *vyměta*t, *zamětat; stěk* (t. j. vztek), *stěkat* se (t. j. vztekati se; vyznam: *dováděti*), *stěkavej* (dovádivý).

4. Za spisovné *e* je *o* ve slovech *šlohat* St, *šlopa* St, Š (šlepěje).

5. Za dialektické *e* je *u* ve slově *meducina* Š (místo: medicina = lék). — Samohláska *u* dostala se do slova *meducina* bezpochyby tím, že lid odvozoval toto slovo od slova *med*, gen. *medu*.

6. Za spisovné *e* je *ej* ve slovese *blejsknout* se, *blejsklo* se, *zablejsknout* se, *zablejsklo* se St. — Vedle toho říká se také: *bleskne* Š, *blesklo* se Š.

Poznámka 1. Sloveso *blejsknout se* vzniklo ze staršího dialektického slovesa *blýsknout* se; je to změna kvantity.

Poznámka 2. Změnou kvantity vzniklo i slovo *žejbro* (korýtko, po kterém se sypou brambory do sklepa) ze slova *žebro*. Postup byl tento: *žebro — žébro — žíbro — žejbro*.

Poznámka 3. Za spisovné slovo *vařečka* říká se: *vařeja* Š, *vařejka, vařejčka*. — Spisovné slovo *vařečka* vzniklo ze staršího slova *vařejčka*, které žije dosud v tomto nářečí, vysutím souhlásky *j*.

7. Za dialektické *e* je *ej* ve slově *pankejta* Š (silniční příkop). — Vedle *pankejta* říká se také: *panketa* C.

Digitized by Google

8. Za spisovné *e* je *i*: *a*) ve slově: *znojimskej*, na př.: *znojimská* mouka Sv; — *b*) v imperativě mn. č.: *modlite se, pošlite.*

9. Za spisovné *é* je *ej* ve slovech: *Švejda, švejckej* (Švéda, švédský).

V těchto slovech vzniklo dialektické *ej* asi takto: Slova: *Švéda, švédský* změnila se úžením ve tvary: *Švýda, švýdský*, načež *ý* se roztáhlo v *ej*: *Švejda, švejdskej.*

10. Za německé *e* v koncovce *er* je *í*: *mordíř* St, *raubíř* St.

III. Odsouvání.

Koncovka *e* je odsuta v komparativech: *bliž, hlejb, míň, niž, spíš, víc, vejš.*

Poznámka. Nelze ničím dokázati, že nominativy: *báň, dáseň, díž, hráz, koudel, mříž, paž, polovic, postel, tíž, věž, vůbec, zem* vznikly v oblasti podřečí polnického ze starších nominativů: *báně, dásně, díže, hráze . . . věže . . . země* — jinými slovy, že v těchto nominativech odsula se koncovka *-e* nebo *-ě.*

Naproti tomu máme důvod souditi, že nominativy: *báň, dáseň, díž, hráz* a pod. nastoupily přímo po starších nominativech: *báňa, dásňa, díža, hráza . . . paža . . . věža . . . zemja* — jinými slovy, že v nominativech: *báňa, dásňa, díža, hráza . . . paža . . . věža . . . zemja* odsula se koncovka *-a.*

Důvod je tento:

1. Podst. jména: *báň . . . paž . . . věž . . . zem* patřila původně ku vzoru *duše.* Ale všechna podstatná jména, která v podřečí polnickém za naší doby patří ku vzoru *duše,* mají posud v nominativě j. č. koncovku *-a,* na př.: duša, práca, slepica, kůža, večeřa, sukňa, meza atd.[1])

Nelze pak předpokládati, 1., že lid před několika stoletími v nom. j. č. v některých podstatných jménech vzoru *duše* koncovku *-a* nepřehlasoval, na př. ve slovech: *duša, kůža, meza, práca, slepica, sukňa* — ale v některých jiných podstatných jménech téhož vzoru, na př. ve slovech: *báňa, hráza, paža, věža, vůbca* (nebo *vóbca*), *zemja* že koncovku *-a* přehlasoval v *-e* a 2., že lid v oblasti podřečí polnického koncovku *-a* přehlasoval v *-e* náhodou jen v těch slovech, která ve spisovném jazyku a v jiných nářečích českých patří ku vzoru *daň.*

2. Některá podstatná jména v podřečí polnickém mají dvojí nominativ j. č.; říká se: *kovárňa, palírňa, pekárňa, vofčírňa, louža, lúža, řása* a vedle toho: *kováreň, palíreň, pekáreň vofčíreň, louž, lúž, řás;* ale tyto nominativy ukončené měkkou souhláskou nastoupily přímo po nominativech s koncovkou *-a*; na př. mezi tvarem *kováreň* a tvarem *kovárňa* není a nebylo — podle svědectví starých lidí — přechodního tvaru *kovárně.*

---

[1]) Mínění, že tvary: *duša, práca, slepica, kůža* a pod. jsou novotvary, je bezdůvodné.

Digitized by Google

Tento úkaz tedy dokazuje, že i nominativy: *báň . . . hráz . . . paž . . . věž . . . zem* nastoupily v podřečí polnickém přímo po nominativech: *báňa, hráza, paža, věža, zemja*, že v tomto podřečí nebylo přechodních tvarů: *báně, hráze, paže, věže, země.*

Tato změna obyčejně se vyjadřuje větou, že se odsula koncovka nominativu j. č., kterou ve spisovné češtině bylo *-e* nebo *-ě* (věže, země). Ale ve skutečnosti není to změna hláskoslovná, nýbrž je to změna tvaroslovná. Neboť nominativy: *báň, hráz, věž, zem, louž, pekáreň* a podobné utvořily se analogií podle nominativu těch podstatných jmen, která byla původně kmeny na *-i,* ale později tvořila buď některé nebo všechny pády podle vzoru *duše* (ovšem až na nominativ a akkusativ j. č.). Taková podstatná jména byla už ve staré češtině; na př. podst. jmeno *čeleď* mělo genitiv *čeledi* a genitiv *čeledě.* Tímto způsobem vznikl nový vzor *daň.*

Proto mluvíce správně řekneme: Nominativy: *báň, hráz, věž, zem, louž, pekáreň* a podobné nevznikly ze starších nominativů: *báně, hráze, věže, země, louže, pekárně* atd. nebo: *báňa, hráza, věža, zemja, louža, pekárňa* atd. tím, že se odsula koncovka nominativu j. č. *-e, -ě* nebo *-a, -ja,* — nýbrž nominativy: *báň, hráz, věž, zem, louž, pekáreň* atd. jsou novotvary, které se utvořily analogií podle slov, jako je *daň.* Tyto novotvary pak ponenáhlu vytlačily starší nominativy na *-e, -ě* (ve spis. a obecné češtině) nebo *-a, -ja;* na př. novotvar *zem* vytlačil (bezpochyby protože je kratší) starší nominativ *země* nebo dialektický nominativ *zemja.*

IV. Vysouvání.

Samohláska *e* se nevysouvá v pádech těchto podstatných jmen: *bez* (g. bezu, i. bezem), *len* (g. lenu, d. k lenu, i. lenem, mn. č. leny, i. lenama), *nářek* (g. nářeku, mn. č. nářeky Š), *pohřeb* (na pohřebě St).

Kromě toho slyšel jsem: *netekla* (t. j. nedotkla) se toho St; nebylo ani *teknuto* Sv (t. j. dotknuto).

V. Vsouvání.

Samohláska *e* je vsuta ve slovech: *Klusborek,* g. *Klusborka* (t. j. Krucemburk, z něm. Kreuzberg), *mysel* St, *smysel* Š, *zhořeknout* Š (t. j. zhořknouti).

Ve slově *zhořeknout* mohl by někdo samohlásku *e* pokládati za střídnici za bývalou samohlásku *ъ*, ale tento výklad byl by velmi nepodobný pravdě.

ě.

I. Kvantita.

1. Ve slovese *běžeti* někteří lidé vyslovují prostředně dlouhé *jé* místo krátkého *ě*: *bjéžet, bjéží, bjéžel* Š. — Ale tuto výslovnost je slyšeti zřídka; zpravidla vyslovují lidé krátké *ě*: *běžet, běží, běžel.*

Digitized by Google

2. Za spisovné *ě* je *í:*

a) v infinitivech sloves: *dozvědít se* St nebo *dovedít se*, *dozvedít se* C *povědít* C, St, Š nebo *povedít* Š, *vypovědít;*

b) v participiu minulém činném slovesa *zavodít* se: *zavodíla se* St (t. j. zaoděla se);

c) v koncovce participia minulého trpného *ěno: trpíno*, *rozumíno*, *povědíno:*

Poznámka. Místo očekávaného *ě* je *í* v participiu minulém trpném *zavodítej* St (t. j. zaoděn).

II. Jiné změny.

1. Za spisovné *ě* je *e*:

a) ve slovech: čarodejnej, čarodeník, čarodenica, dřevenej, dovedít se C, povedít Š, vypovedít Š, veděl Sv, poveděl Sv; — jednou jsem slyšel: *bežel* P, *vetvička* Š (obyčejně se říká: *běžel, větvička*);

b) v předponě *ne-*: *negdo*, *nedo*, *neco*; *nekolik; nejakej* nebo *nákej; nekerej; negde, nede, negdy; vodnekaď;*

c) v participiu min. trpném *vystavenej* St, Sv (t. j. vystavěn). — Vedle toho také se říká — ale řidšeji —: *vystavěnej* St.

Poznámka 1. Tvary: *dovedít se*, *povedít, vypovedít, veděl, poveděl* je slyšeti zřídka; obyčejně se říká: *dozvědít se, povědít, vypovědít, věděl, pověděl.* — Ve Světnově jeden stařec říkal někdy: *veděl, poveděl* a někdy: *věděl, pověděl.*

Poznámka 2. Vedle náměstek a příslovcí s předponou *ne* je slyšeti všude také náměstky a příslovce s předponou *ně: něgdo*, *nědo, něco*, *něde*, *někerej* atd. — V též vesnici, ba v též rodině řekne na př. někdo: *neco* a jiný zase: *něco.*

2. Za spisovné *ě* je *i*:

a) v gen., dat., lok. a instr. j. č podstatného jména *sníh*: gen. moc *snihu*, lok. ve *snihu*, instr. pot *snihem;*

b) ve slovech: *bilič* C, St (bělič), *bilisko* C, St, Š (bělisko), *Chotiboř*, *náfščiva* St nebo *náščiva* Š, *nekřtiňátko* Š;

c) v imperativě mn. č.: *kleknite*, *sednite si*, *řeknite*, *táhnite, dime* (jděme), *dite* (jděte);

d) v participiu min. činném slovesa *zardít se*: *zardila se* Sv.

Poznámka. V imperativě mn. č. je *i* také za spisovné *e*, vzniklé z původního *ě*, na př.: *vodevřite, zavřite, utřite, modlite se*, *pomyslite si*, *pošlite.*

3. Za spisovné *ě* je *ou* ve slově *ďouravej* St. — Vedle slova *ďouravej* říká se ve Stržanově častěji: *děravej.* V ostatních vesnicích slyšel jsem jen: *děravej.*

Digitized by Google

i, í. [1])

I. Kvantita.

1. Za spisovné *i* je *í* ve slově *pívo*.

Vedle sloves *křiknout, vykřiknout, křik* (t. j. křikl), *vykřik* (t. j. vykřikl) je častěji slyšeti: *kříknout, vykříknout, křík, vykřík; vykříkla, vykříklo.*

Vedle slova *Jihlava* říká se také *Jíhlava* St.

2. Za spisovné *i* je *ej*:

a) V koncovkách gen., dat., lok. a instr. mn. č. náměstek *náš, váš: našejch, vašejch — našejm, vašejm — našejma, vašejma.* — Tato změna však není hláskoslovná, nýbrž je to změna tvarová.

b) V participiu min. činném slovesa *voctnout* se: *vocejt* sem se f příkopě St. — V tomto případě *ej* vzniklo ze staršího *í* jako slovo *lesejček* vzniklo ze slova *lesíček.*

c) Ve slovech *zejma* (roční doba), *kmejtnout se* (t. j. kmitnouti se), *mejhnout se*: *Kmejtlo* se světlo Š. Vono se to jenom *mejhlo* Š.

Poznámka. Slova *zejma* v podřečí polnickém velmi zřídka se užívá; slovo *zima* znamená nejen »studeno«, nýbrž i čtvrtou dobu roční.

3. Za spisovné *í* je *i*:

a) ve slovech: *hlina, křida, lipa, misa, pica, řiva, sila, žila;*

b) v komparativě příslovečném *rejši* (t. j. radší) nebo *rači*;

c) v infinitivech: *bit, pit, šit;*

d) někteří lidé krátí koncovku *-í* těch slov dvouslabičných, ve kterých prodlužují první slabiku, na př.: *Bóži* posel C, *bóji* se moc C (tento úkaz je pozorovati zvláště na Cikhaji); — někteří lidé zase prodlužují sice v uvedených slovech první slabiku, ale nekrátí koncovky *-í* vyslovujíce ji polodlouze, na př.: *Bóží* posel, *bóji* se;

e) na Cikhaji většinou říkají: s *nim*, š *čim*; v ostatních vesnicích jsou pravidlem tvary: s *ním*, š *čím*; zřídka je tu slyšeti tvar zkrácený, na př.: š *čim* budeš vorat? St; mluvil sem s *nim* vo tem P;

f) ve slově *záščik* St (t. j. záští). — Toto slovo utvořeno je ze slova *záští* příponou *-ík.*

Poznámka 1. Říká se: *jít* a *jit* (vedle sebe), ale častěji je slyšeti: *jít* než *jit.* Tvar *jit* je slyšeti zvláště na Cikhaji.

Poznámka 2. Na Cikhaji někteří vyslovují: *panimámo* a někteří: *panímámo.* — Jinde jsem slyšel vyslovovati vždy: *panímáma.*

Poznámka 3. Ve příponě *-ík* vyslovuje se všude dlouhé *í*, na př.: zedník — zedníci, ale ve Světnově a Stržanově dvě stařenky říkaly: *rymik* (rybník).

Sice jsem slyšel vyslovovati: *rymník* C, St, Sv, Š, *rymík* St a *rybník* P, Š, Sv (od mladšího muže).

4. Za spisovné *í*, vzniklé z dlouhého *ě* (*ie*) nebo *é*, je *ě* nebo *e*:

a) v podstatných jménech: *březa, střeška, věžka;*

---

[1]) Uvádí se tu i takové *i, í*, které vzniklo z původního *ě*, staroslov. *ѣ.*

Digitized by Google

b) ve slovech: *chtět, jest* (jísti), *klet* (klíti), *mlet, mnět* St, Sv, *namněřit* flintu Sv (namířiti), *zamněřit* Sv (zamířiti), *plet* (plíti), *set* (síti), *sect* (síci), *utěkat.*

Poznámka 1. Říká se: *březa,* ale deminutivum má *í: břízka.*

Poznámka 2. Infinitiv *mnět* slyšel jsem jen ve Stržanově a Světnově, ale častěji se říká v těchto dvou vesnicích: *mít* nebo *mít.* — V ostatních vesnicích slyšel jsem jen: *mít.*

Poznámka 3. Vedle infinitivů: *namněřit, zamněřit, utěkat* říká se také: *namířit, zamířit, utíkat.*

5. Za spisovné *í*, vzniklé z *á* nebo z dlouhého *ě* (*ie*), je *i*:

a) v podstatných jménech: *Medřič* St (t. j. Meziříčí), *zajic* (někdy);

b) někdy v podst. jméně *snih* Š (někteří lidé totiž vyslovují *snih* a někteří zase: *sníh*);

c) ve slovesech: *naščivit, posilat, povidat, řikat;*

d) někdy v infinitivě *mit* (t. j. míti); někteří lidé totiž, zvláště na Cikhaji, vyslovují: *mit,* zpravidla však se říká: *mít.*

Poznámka. Častěji říkají: *zajíc, zajíca* atd. (P, St, Š) něž *zajic, zajica* atd. — V Polničce jsem jednou slyšel: *povídá* místo obyčejného: *povidá.*

II. Jiné změny.

1. Krátké *i* změnilo se v *j* ve slově *sekajna* (t. j. sekanina).

2. Za *i* je *e* ve slovech: *malena* P, Š, *kobylenec* S. — Ve Světnově však jsem slyšel: *kobylinec.*

3. Skupina *ij* se stáhla v *í* ve přítomném čase slovesa *přijít*: *přídu, příde,* C, St, Sv, P, Š; *přite* k nám St, Š.

Někteří lidé v těchto tvarech nestahují *ij* v *í*, říkajíce: *přijdu, přijdeš, přijde* atd. St, Š, P, *přijte* Š. — Ale v tomto případě souhláska *j* zněla jen slabě, bylo ji jen málo slyšeti; lidé tito nevyslovovali ve tvarech: *přijdu* atd. souhlásku *j* tak zřetelně, jak se vyslovuje ve spisovném jazyku.

4. Za spisovnou skupinu *ij* je *i* v imperativě j. č. slovesa *přijít*: *přiď* zejtra k nám! (všude) a v imper. sloves *bit, pit*: *nebi* ho! *napite* se!

Mnozí lidé v různých vesnicích vyslovují i v imperativě množného čísla tohoto slovesa krátké *i* místo *í* nebo *ij*, říkajíce: *přite* Sv, nebo *přitte* C, P. — Na Cikhaji slyšel jsem vždy vyslovovati: *přitte.*

5. Za spisovné *í* vzniklé z dlouhého *ě* (*ie*) je *ou* ve slově: *ďoura.* — Vedle slova *ďoura* říká se všude také: *díra.*

6. Za spisovné *í* vzniklé z dlouhého *ě* (*ie*) je *ým* v instr. j. č. rodu muž. a stř. náměstky *ten* a číslovky *jeden,* na př.: voni byli s *týmle* Krčovým kamarádi Š; přet *tým* P; pot *tým* vrchem St; soudil se z *jedným* sousedem Š.

Poznámka. Vedle tvarů: *tým, jedným* je slyšeti na Cikhaji také tvary zkrácené: *tym, jednym,* na př.: budu s *tym* spokojenej; šel sem z *jednym.* — V ostatních vesnicích je slyšeti tvary zkrácené *tym, jednym* zřídka, na př.: mezi *tym* Š; na hlavě za *tym* copem mněl řebínek P.

Digitized by Google

7. Dlouhé *í* se roztáhlo v *ej:*

a) po *c, s, z, ž* v podst. jménech: *Cejch* (les u Cikhaje), *cejn, cejtit, vocejtit se, sejto, sejtko, sejček, zejtra*;

b) v koncovce genitivu mn. č. slov: *husa, koza, sluza* (t. j. slza): *husejch, kozejch, sluzejch* St, Sv, Š;

c) v infinitivě *lejt* a jeho složeninách: *nalejt, vlejt, vylejt* atd.;

d) v koncovkách *-ík* a *-íček* po *s, z, ž: lesejk, lesejček, vozejk, vozejček, nožejček.*

Poznámka. K těmto slovům patří také slovo *řejček*, které vzniklo ze slova *zejtřek.*

III. Vysouvání.

1. Krátké *i* se vysulo:

a) ve slovech: *vápenca, velkej, votpočnout;*

b) v koncovce komparativu příslovcí *-ějc, -ejc*: *dálejc, dýlejc, chladnějc, pozdějc, teplejc* atd.

Vedle *dálejc, dýlejc* říká se také: *dál, dýl.*

V ostatních komparativech na *-ějc, -ejc* užívá se vedle těchto koncovek také koncovek: *-ějác, -ejác;* na Cikhaji kromě toho také koncovek: *-ějá, -ejá*, na př.: *teplejác, teplejá.*

2. Dialektické *i* vzniklé z *í*, pocházejícího z dlouhého *ě* (*ie*), někdy se vysouvá ve slovese *povidat,* na př.: Co *povdaji?* P.

IV. Odsouvání.

1. Začátečné *i* se odsulo ve slovech: *Talián, talijánskej, Talijánščina* (Italie).

2. Koncové *í* se odsulo ve slově *Medřič* nebo *Mezřič.* — Je to změna tvaroslovná.

3. Koncové *i* se odsouvá v komparativě příslovcovém *rač* (to jest raději). — Vedle toho se říká také: *rači* nebo častěji: *rejši.*

V. O koncovce *-í.*

Koncovku *-í* pokládám za prostředně dlouhou (polodlouhou) v těchto případech:[1])

1. v podstatných jménech vzoru *znamení;*

2. v instrumentále jedn. č. podstatných jmen vzorů *hráz, kost* a *kotev.*

Ve slově *dřívi* na příklad samohláska *í* v koncové slabice *ví* nezněla mi tak dlouze jako samohláska *í* v první slabice *dří* anebo jako samo-

[1]) Protože sluch jednotlivcův může se mýliti, netvrdím, že koncovka *-í* je prostředně dlouhá v jistých případech, nýbrž pravím, že ji pokládám za prostředně dlouhou.

Digitized by Google

hláska *í* ve slovech: *řích* (hřích), *říbě* (hříbě), *sníh, tří* (tři) ale zase nezněla mi tak krátce jako koncovka *-i* ve slovech: *chlapi,* na *kříži, pozvi, sedni.*

V instrumentálech: pod *zemí,* s *chutí,* zašplíchala sem se s *krví* nezněla mi koncovka *-í* tak dlouze jako ve slovech: *místo,' síkal* sem (iterativum slovesa *sect*), *víno,* ale zase nezněla mi tak krátce jako koncovka *-i* v pádech: do *zemi* (gen. jedn. č.), v *zemi,* bes *chuti,* f *krvi.*

Poznámka. Instrumentál jedn. č. podstatných jmen vzoru *duše* o koncovce *-i* je slyšeti velmi zřídka — obyčejně má tento instrumentál koncovku *-ou* —; proto je nesnadno rozhodnouti, je-li koncovka *-í* v tomto případě úplně či prostředně dlouhá. (Úplně dlouhou nazývám tu samohlásku *í,* která je ve slovech: *řích, říbě, místo, víno.*)

o.

I. Kvantita.

1. Za spisovné *o* slyšel jsem vyslovovati prostředně dlouhé (polodlouhé) *o* ve slovech: *Bóže* (všude), *Bóži* C, P, *dóle* C, K, Sv, Š, *dólu* C, K, Š, *hóřelo* Š, *nahóře* C, *nahóru* C, *póle* C, Š.

Poznámka. 1. Výslovnost *Bóži* jsem slyšel v Polničce a na Cikhaji; jinde jsem slyšel vyslovovati: *Boží.*

Poznámka. 2. Vedle výslovnosti *Bóže, Bóži, dóle, dólu* v uvedených vesnicích také slyšel jsem vyslovovati: *Bože, Boží, dole, dolu*; někdo na příklad říká: *Bóže, dóle, dólu* a někdo zase: *Bože, dole, dolu.* Přihází se, že týž člověk řekne někdy: *dóle, dólu* a někdy: *dole, dolu.*

Poznámka 3. Výslovnost: *nahóře, nahóru* slyšel jsem jen na Cikhaji.

Poznámka 4. Výslovnost: *póle* slyšel jsem jen na Cikhaji a ve Škrdlovicích; ale v obou vesnicích větším dílem se říká: *pole.* Týž muž říkal někdy: *pole* a někdy: *póle.*

2. Za spisovné *o* je *ů*:

a) v instrumentále j. č. *kůžou*;

b) v podstatných jménech: *krůsna, vůbec* P, St, Sv, *Vůpčina* (to jest občina; název lesa mezi Stržanovem a Světnovem);

c) v číslovce *vůsmej, vůsmá, vůsmý* (ale: půl *vosma,* půl *vosmy* nebo půl *vosmý*);

d) ve slovesech: *růsteš, růste, růstete, růstou; dorůsteš* atd., *vyrůsteš* atd., *vyrůstlej, zarůstlej* (1. osoby č. j. a mn. slovesa *růsti* jsem neslyšel); — *stůnu, stůneš, stůne, stůneme, stůnete, stůnou;*

e) ve příslovcích *důle* Š, *vlůni.*

Poznámka 1. Slovo »vůbec« ve významu: »obec« slyšel jsem jen jednou v Polničce od jednoho starce, který pravil: »Vod *vůpce* nedostávám nic.« Sice se v Polničce říká: *obec* nebo *vobec.* Slovo *vobec* znamená v Polničce také: obecní chudobinec nebo pozemek, na př.: vostává na *vopci.*

Digitized by Google

Ve Stržanově slovo *vůbec* znamená: *obecní pastvisko* nebo *pozemek.*

Ve Světnově a ve Škrdlovicích slovo *vůbec* znamená: *obecní pozemek, obecní les* a *obecní pastvisko;* vedle slova *vůbec* také se tam říká: *vobec,* na př.: má na *vopci,* na pastvisku, domek Sv; to byla negdy *vobec* (t. j. obecní pozemek) Š; huse se pasou na *vůpci* Sv, Š.

Na Cikhaji slova *vůbec* užívá se jen ve rčení: »Musím platit do *vůpce.*« Jinak se tam říká: *obec* nebo *vobec* (ve smyslu spisovného slova: *obec*).

Na označení »obce« užívá se ve všech vesnicích spisovného slova *obec*; řidšeji se říká: *vobec,* na př.: Naša *obec* je malá C; naša *obec* byla založena, je tomu přes sto let K; *vobec* vyhrála St; *obec* je musí živit Sv; nejsem *opci* (t. j. obci) na voptíž (t. j. obtíž) Š; přišel do *vopce* Sv, Š.

Slovo *obec* zavedli teprve v novější době mladší lidé, jak mi pravil kovář Jan Fiala ve Světnově.

Poznámka 2. Ve slovese *růsti* vedle uvedených tvarů s *ů* užívá se také tvarů s *o,* na př.: jařica *roste* P, brambory *rostou* Š, jařica *poroste, vyroste, zroste* Š; jařica *rostla,* žito *rostlo,* jařica *porostla, vyrostla, zrostla* P, Š; *porostlej* Sv, *srostlej* Š, *zrostlej* C, Š, *vorostlej* Š, *vyrostlej* P.

Poznámka 3. Vedle příslovce *důle* říká se častěji: *dole* nebo *dóle.*

Vedle příslovce *vlůni,* kterého se zpravidla užívá všude, říkají také: *vloni* C, P, St, Š. Ve Škrdlovicích na příklad jeden stařec řekl: *vlůni* a jeho manželka řekla: *vloni.*

II. Jiné změny.

1. Za spisovné *o* je *a* ve slově *škařoupka* C, *škaroupka* P, St, Š.

2. Za spisovné *o* je *u:*

a) v podstatných jménech: *fazula, laštufka* P, St, Š, *laštufka* Sv, *laščufka* C, *lutrija;*

b) ve slovese *klubat* (klovati) a jeho složeninách: *proklubat, vyklubat, rosklubat*;

c) někdy v koncovce *-ovat, -oval* sloves VI. třídy, na př.: *přistěhuvali se* Š, *vodmněřuval* Š, *vyžinuvala* Š — a někdy v podstatném jméně *spisuvání* Š. — V těchto případech zavedla se samohláska *u* místo *o* analogií tvarů času přítomného.

Tak mluví jen někteří lidé, ale nevedou si důsledně; jeden stařec ve Škrdlovicích pravil na př. jednou: *vodmněřoval* a po druhé: *vodmněřuval.*

Poznámka. Místo spisovného slova *opovážení* říká se: *upovážení,* ale tato změna je kmenotvorná, neboť slovo *upovážení* je utvořeno z předložky *u* a podstatného jména *povážení.*

3. Za německé *o* je *u* ve slově *kumpanyja* nebo *kumpanyje* (toto slovo vzali vojáci z němčiny, nikoli z francouzštiny).

4. Za spisovné *o* je *ou* ve slovech: *oubušek* C, *ouvoce* (všude). — Vedle slova *oubušek* říká se také: *obušek* St.

5. Za spisovné *o* je *ú* ve slově *štúla* (štola hornická). — Napřed *o* změnilo se v *u* a potom *u* se prodloužilo jako ve slovech *múž, lúža.*

Digitized by Google

6. Za spisovné *oj* je *í* ve slově *dvíčata* Š (t. j. dvojčata). — Slovo *dvíčata* vzniklo ze staršího *dvéčata* a toto slovo zase z tvaru *dvoječata*.

7. Samohláska *o* zastupuje německé *ö* ve slově *mordíř* St.

8. *o* je vsuto v předložce *skroz* P, *kroz* Š. — Ale častěji se říká všude *skrz*.

ů.

1. Koncovka genitivu mn. č. *-ů*, koncovka dativu mn. č. *-ům* a koncovka nominativu jedn. č. muž. rodu přídavných jmen přivlastňovacích *-ů* vyslovuje se zpravidla dlouze. (Na Polensku vyslovují se tyto koncovky zpravidla krátce.)

Ale v těchto koncovkách samohláska *ů* nezněla mi tak dlouze jako ve slovech: *dům, důl, stůl*, nýbrž podle mínění mého má prostřední délku mezi dlouhým *ů* ve slově *dům* a mezi krátkým *u* ve slově *buk*.

Proto pokládám samohlásku *ů* v uvedených koncovkách za prostředně dlouhou aneb polodlouhou.

Na Cikhaji někdo vyslovuje koncovku dativu mn. č. zkrátka (*-um*) a někdo polodlouze (*-ům*); někdo na př. řekne: »povidá *pánum*,« »dej *říbjatum* sena,« a někdo: »povidá *pánům*,« »dej *říbjatům* sena.« Týž soused na Cikhaji pravil: »Nesla sekáčum voběd,« a: »Hamanů pacholek.«

Místo polodlouhé koncovky *-ů* je někdy slyšeti vysloviti krátkou koncovku *-u*, na př.: přišlo na něj pár *chlapu* Š; *Synku* mlejn Sv. — Ale stává se to velmi zřídka, že někdo vysloví rozhodně krátkou koncovku *-u* místo polodlouhé koncovky *-ů*.

2. Za spisovné *ů* je *o* ve slovech: *loj, mostek, smola, zvostat*.

3. Za spisovné *ů* je *u* ve slovech: *domu* Š; *mochorufka* C (místo: muchomůrka); *Pámbu* (t. j. Pán Bůh); *pučit, vypučit; pudu, pudeš, pude* atd.; *stuj! stujte! zbujník* C, *zbuník* Sv (ve významu: dovádivý chlapec), *zbuníkovat* (t. j. dováděti), *zustat* (zřídka slyšeti: *zůstat*).

Poznámka 1. Ve přítomném čase slovesa *moct* (t. j. moci) slyšel jsem všude a vždy vyslovovati *ů*: *můžu, můžeš* ... *můžou*. (Na Polensku říká se zhusta: *mužu* atd.)

Poznámka 2. Vedle příslovce *domu* říká se častěji: *dom*.

Poznámka 3. Za spisovné sloveso *zůstati* říká se nejčastěji: *vostat*.

u (*i* z *u*).

I. Kvantita.

1. Za spisovné *u* je *ú* ve slovech: *múž* (všude), *lúža* nebo *lúž* Sv, *kúželek* C, Sv, Š, *túle* C, St, Š, (t. j. tuhle), *žlúva* C (vedle toho: *žluva*).

Poznámka 1. Slova: *lúža* a *lúž* slyšel jsem jen ve Světnově (vedle: *louža*). Jinde se říká: *luža* St, *louža* C, P, *louž* C, St, Š.

Poznámka 2. Ve slově: *túle* zdálo se mi *ú* býti prostředně dlouhým. — Vedle *túle* říká se v týchž vesnicích také *tule* a *tuhle*. Týž soused ve Škrdlovicích řekl jednou: *túle* a podruhé: *tuhle*.

Digitized by Google

2. Za spisovné *u* je *ou* ve slovech: *drouška* (t. j. droužka, družička), *kvíčerou* (t. j. k večeru), *oužofka* (t. j. užovka) C, *soukno*, *strouha* Š (zřídka, zpravidla: *struha*), *žaloudek* a ve příjmení *Roučka* (t. j. ručka).

II. Přehláska.

Po měkkých souhláskách samohláska *u* se nepřehlasovala:

1. Ve slovech: *čuch* Š, *čuchat* St, *čupernej* St, *čuprnej* Sv, *čut*, *řeřucha* St, *jeřucha* C, Š, *už* St (zpravidla se říká: *uš*).

2. V dativě j. č. podstatných jmen vzoru *meč* a *pole*, na př.: Lidi chodí ke *křížu* se modlit Š; byla bych šla g hajnýmu *polu* C.

3. V akkusativě j. č. podstatných jmen vzoru *duše*, na př.: Dej mně *žlicu!* Sv; to je naše aš po tu *střešňu* C.

4. V akkusativě j. č. rodu ženského náměstky *on, ona, ono* a náměstek *náš*, *váš*, na př.: Přeptávala se na *našu* malou (totiž: holku) Š. Poslala jsem *ju* do Žďára Š.

Poznámka. Tvary s nepřehlasovanou koncovkou *-u* jsou ve všech vesnicích pravidlem. Je málo lidí, kteří užívají v řeči tvarů s koncovkou přehlasovanou *-i*, a tito lidé ještě nečiní toho důsledně.

III. Jiné změny.

1. Za spisovné *u* je *a* ve slovech: *kady, tady, fšady; dokaď* Š, *vocad* St, *vocaď* C, P, *votaď* Š, *votkaď* Š — a ve slově: *revolaci* St (t. j. revolucí).

Poznámka. V Polničce jsem slyšel: *doposuď, vocuď* (vedle toho: *vocaď*), *votkuď*.

2. Za spisovné *u* je *o* ve slovech: *Klusborek* (z: Krucemburk), *mochorufka* C (t. j. muchomůrka), *vokázat, vokazovat, vokáška* (t. j. ukázka).

3. Za spisovné *u* je *y* ve slovech: *hlybokej, hlyboko;* ve příslovci *pomaly* vznikla koncovka *y* analogií podle příslovce: *po německy* a příslovce: *po německy* zase vzniklo tím, že před příslovce *německy* se dala předložka *po* podle příslovce: *po německu*, které z mluvy lidové vymizelo.

4. Za spisovné *u* je *o* ve slově: *kapitolací*.

IV. Vsouvání, vysouvání, odsouvání.

1. Vsuto je *u* ve slovech: *sluza* St, Sv (t. j. slza), *sluzet* St, Sv, pak v číslovkách: *sedum, vosum*. — V Polničce a Škrdlovicích říkají: *slza*.

2. Vysuto je *u* ve slovech: *ištrment, korobička* Š, *korovička* St, Sv.

3. Vysuto je *i* vzniklé z *u* ve slově: *Medřič* (místo: Mezřič t. j. Meziříčí).

4. Odsuto je *u* ve příslovci: *poznov* (z: poznovu).

5. Odsuto je *u*, vzniklé z *ů* teprve na půdě tohoto podřečí, ve příslovcích *dom* (vedle *dom* však se také říká: *domu*), *dol* nebo *dól* St, Š (vedle toho říká se: *dolu, dólu*).

Digitized by Google

Poznámka. Na pohled odsuto je *u* také v koncovce akkusativu j. č. podstatných jmen vzoru *daň*, na př. věž má velkou *báň*, přišel sem na *hráz*, vzal ho pot *paž*, vidím *věž*, spadl na *zem* atd. Ale tyto a podobné akkusativy nevznikly ze starších tvarů: *báňu, hrázu, pažu, věžu, zemju* atd. tím, že se odsula koncovka *-u*, nýbrž jsou to novotvary, utvořené analogií podle akkusativů těch podstatných jmen, která byla původně kmeny na *-i* a později se skloňovala dle vzoru *duše* (vyjímaje nom. a akk. j. č.).

ou.

I. Kvantita.

Za spisovné *ou* je *u* ve slovech: *hruda, huščina, kula, luh* (t. j. louh) *mucha, puta* (t. j. pouta), *sfuklo* to Š.

II. Změna stupňová.

Za spisovné *ou* je *ej* ve slovech: *hejkat, hejkal, hlejb* (komparativ ku příslovci *hlyboko*), *hlejpka* (t. j. hloubka).

Tato slova vznikla ze starších tvarů: *hýkat, hlýb, hlýbka*.

ú (*í* vzniklé z *ú*).

I. Kvantita.

Za spisovné *ú* je *u* ve slovech: *ujma* P, *uleva, umluva, unor, upis, usta* (otvor ve dvířkách u kamen), *usvit* Š.

2. Za spisovné *í* vzniklé z *ú* je *i*:

a) někdy — ale velmi zřídka — v instrumentalu j. č. podstatných jmen vzoru *kost*, na př.: třásl sem se *zlosti* C; *zlosti* se třás P; zaplatila to *smrti* Š; s *chuti* sem se zasmál St; navlhne to tou *vlchkosti* C; — pravidlem však je koncovka *-í*;

b) v koncovce 3. os. mn. č. sloves: *dát* nebo *dat, mít*, sloves V. třídy vzorů: *volati, láti* a pak v koncovce *-ějí* nebo *-eji* sloves III. a IV. třídy, kteréž koncovky se užívá zpravidla tenkrát, když se oslovuje osoba, které se oniká; na př.: *daji, maji, volaji, hraji; — dovoleji! ráčeji* se posadit! *posaději se! votpustěji! rozvážeji* si! *zapučeji* mně lopatku! Š.

3. Za spisovné *í* vzniklé z *ú* je *u* ve slovese *čut*.

II. Přehláska.

1. Po měkkých souhláskách *ú* se nepřehlasovalo v *í*, nýbrž roztáhlo se v *ou* v těchto případech:

a) Ve slovech: *čouhat* C (t. j. číhat), *počouhat* C (t. j. počíhat), *čouhačka* C, *hroutit* St (t. j. řítiti), *zroucenej* Š (t. j. zřícený). — V ostatních vesnicích slyšel jsem jen: *číhat, počíhat* P, St, Sv, Š, *číhačka* St.

b) V instrumentale j. č. podstatných jmen vzoru *duše*, na př.: koupil koňskou kůžu a vovázal se tou *kůžou* St.

Digitized by Google

c) V instrumentale j. č. náměstky *ona*, na př.: Musel jít s *ňou* Š.

d) V instrumentále j. č. ženského rodu náměstek *náš*, *váš*, na př.: Fotografoval nás za *našou* stodolou P.

Poznámka. Instrumentály o přehlasované koncovce *-í* je slyšeti zřídka. Užívají jich zvláště lidé mladší a vzdělanější, ale nečiní tak důsledně.

2. Samohláska *ú* přehlasovala se v *í*:

a) V instrumentále jedn. č. podstatných jmen vzorů *hráz*, *kost*, *kotev*, na př.: pod *zemí*, živou *mocí*, zašplíchala sem se s *krví*.

b) V 3. osobě mn. č. sloves: *dat* nebo *dát*, *hrát*, *mít*, *zdát se*, *zrát* a sloves V. třídy vzoru *dělati*, na př.: *daji*, *hraji*, *maji*, *zdaji se*, *zraji*, *dělaji*. — V tomto případě samohláska *í*, vzniklá z *ú*, zkrátila se v *i*.

III. Roztažení.

Za spisovné *ú* je na začátku slov vždy *ou* (kromě slov výše uvedených, která mají na začátku krátké *u*), na př.: *ouřad*, *ouroda*, *outrata*.

y, *ý*.

I. Kvantita.

1. Za spisovné *y* je *ej*:

a) Ve slovesech: *navejkat* (navykati), *zvejkat* (zvykati), na př.: Mladej *navejká*, jak ty staří hovoří Š.

b) Ve příslovci *nejčky* St (t. j. nyní).

2. Za spisovné *ý* slyšel jsem *y*:

a) v podstatném jméně *vysťava* Š;

b) v infinitivech: *přikryt* P, *zakryt* P, *umyt*, *vyt*, *zryt*;

c) ve slovese *schybat se* Sv (shýbati se). — Ve Světnově pravil jeden stařec: *schybal se* a jiný stařec zase: »Dříví se *vohejbalo*.«

Poznámka. Vedle infinitivů: *přikryt*, *zakryt*, *umyt*, *zryt* také se říká: *přikrejt*, *zakrejt*, *umejt*, *srejt* Š.

II. Jiné změny.

1. Za spisovné *y* je *e*:

a) Ve slovech: *belina* Sv, Š (t. j. bylina), *belinka* Š (t. j. bylinka), *kucheň* P, St, *podruheň* P, St, *serovej* Š (t. j. syrový, surový), *verčitej* den[1]) C (místo: *vyrčitej*).

Poznámka. Slova *kucheň*, *podruheň* slyšel jsem jen ve Stržanově a v Polničce ode dvou stařenek.

b) Ve přítomném čase sloves *krejt*, *rejt* a *umejt*: *přikreju* tě St, Sv; *umeju se* St atd.; krtek *reje* P, *přikrej se!* St, Sv; *umej se!* St.

---

[1]) *Verčitej* den (anebo: *vyrčitej* den, *vyčitej* den P, Sv, St, Š) je ten den v témdni, kdy je lidem dovoleno jíti do lesa na roští.

Digitized by Google

Poznámka. Ve přítomném čase těchto sloves užívá se také tvarů s *y*: *přikryju se* atd. Sv; *umyju se* atd. St, Sv, Š; *přikry se! přikryte se!* Sv; *umy se! umyte se!* Sv, chrtek *ryje* St, Š.

Jeden stařec ve Světnově řekl: »*přikry se!*« a po druhé: »*přikrej se!*«

c) Ve předponě *vy-* slovesa *vyjíti*, na př.: Nemoh *vejít* ven St. *Vejdu* ráno vo štyrech hodinách Š. Žito se musí set na Bartolomněja, neš slunko *vejde* Š. Starosta *vejde* ze zámku Š. *Vejdi* ven! *vejdite* ven! Š. *Vešel* sem ven P. Hospodář *vešel* ven St, Š.

2. Za *y* je *i* v příslovci *tehdivá* Š. — Vedle *tehdivá* říká se častěji: *tehdyvá.*

3. Místo *y* v participiích: *byl, byla, bylo* vyslovují mnozí lidé, zvláště staří, ve všech vesnicích zvláštní nejasnou, slabě znějící samohlásku (polohlásku). Tato nejasná, slabě znějící samohláska utvoří se asi takto: Tvoříce souhlásku *b* odtrhneme od sebe rty tak nepatrně, aby byly co možná nejméně pootevřeny, jazyk zůstane v té poloze, kterou měl, když jsme tvořili souhlásku *b*, a v tom okamžiku, co zdviháme špičku jazyka k dásním, abychom utvořili souhlásku *l*, propustíme tímto nepatrným ústním otvorem slabounký a kratičký proud dechový a pak utvoříme souhlásku *l*.

Tu nejasnou, slabě znějící samohlásku, která tímto způsobem vzniká, označuji staroslovanským písmenem *ъ*; piši tedy: *bъl, bъla, bъlo.*

Lidé, které jsem slyšel vyslovovati participia: *bъl, bъla, bъlo,* vyslovovali participium *bъl* asi tak, jak se vyslovuje koncová slabika *bl* ve slově *slábl*, a participia *bъla, bъlo* vyslovovali asi tak, jak bychom vyslovili *b-la, b-lo,* když bychom tato slova vyslovovali dvouslabičně.

Touž nejasnou samohlásku (polohlásku) v participiích *byl, byla, bylo* slyšel jsem vyslovovati také na Polensku. (Viz: Nářečí českomoravské, díl prvý, str. 24.).[1])

I na Račíně, který nenáleží k oblasti nářečí českomoravského, slyšel jsem tuto nejasnou samohlásku v participiích *byl, byla, bylo*, na př.: To *bъl* moc hodnej člověk (Králíček).

Častěji však je slyšeti vyslovovati: *byl, byla, bylo;* zvláště lidé, kteří rádi čtou, kteří byli delší dobu v cizině, pak lidé mladší a vzdělanější tak vyslovují.

Lidé, kteří vyslovují: *bъl, bъla, bъlo,* vyslovují obyčejně také: *byl, byla, bylo*, jak se jim »připlete.« Někdo vyslovuje častěji: *bъl, bъla, bъlo* než: *byl, byla, bylo* a někdo zase vyslovuje častěji: *byl, byla, bylo* než: *bъl, bъla, bъlo.*

Týž člověk řekne někdy: *bъl* (*bъla, bъlo*) a někdy (třeba už v následující větě): *byl* (*byla, bylo*).

Příklady: *Bъl* sem tam dvakrát St. Tam *bъla* taková steška P. Tam *bъlo* deset kusů dobytka P. *Bъlo* tam lidů! St. To mně *nebъlo* moc milý K.

Množné číslo je vždy a všude: *byli, byly.* I lidé, kteří vyslovují: *bъl, bъla, bъlo,* říkají ve množném čísle jen: *byli, byly.*

---

[1]) V tomto spise označil jsem tuto nejasnou samohlásku (polohlásku) písmenem *ъ*. Protože tato samohláska není zvukem hrdelným, jakým bylo staroslovanské *ъ*, myslím, že je lépe označiti ji písmenem *ъ*.

Digitized by Google

III. Vysouvání.

1. Samohláska *y* asi se vysula ve slovech: *Fršava* C, P, Sv (ves u Nového Města na Moravě), *fršafskej*.

Správný český název této vesnice je *Vršava;* ze slova *Vršava* němečtí úředníci učinili německý název *Frischau*. Z německého slova *Frischau* utvořily se pak obecné názvy: *Fryšava* a *Fršava*.

2. Samohláska *y* se nevysula ve slovese *popytávat se* Š (poptávati se).

IV. Roztažení.

Za spisovné *ý* je *ej* jako v obecné češtině: *bejk, bejt, mejto, mlejn, dobrej* (dobrý), *vozejvá se, vohejbá se*.

B. Souhlasky.

Souhláska *l*.

1. Za *l* je *j* ve zvolání: sto tisíc *játer!* Š (místo: *láter*).

2. Za *l* je *m* ve slově *vembloud*.

3. Za *l* je *r* ve slovech: *hovnivár* St, Sv, Š (místo: *hovnivál*), *močár* St, Sv, Š (močál).

4. *l* se předsulo ve slově *lutrejch*.

5. *l* se vsulo ve slově *pluchejř* Š nebo *plychejř* Š (t. j. puchýř).

6. *l* se vysulo ve slovech: *esi* (z: jestli) *japko* (z: jablko), ďál *kotrce* Š (j. č. kotrlec), dva *kotrce* vína Š, *másnica, mha* C, St, *mynář, mynárskej, řemesník, šupka* (ze: šlupka), *umrčí*.

Poznámka. Spojku *esi* je slyšeti všude; vedle *esi* slyšel jsem také: *esli* C, *jesli* St, *jesi* P. — Vedle slova *mha* říká se také *hmla* St, Sv, Š a *mlha* Š.

7. *l* se odsouvá často v participiu min. čin. rodu muž. č. j. kmenů zavřených: *řek* sem St, *slík* sem kabát St, uš sem se *voblík* P, *lech si* C (t. j. lehl), *pad* sem St, *chyt* ho Š, von *křík* Š, *stoup* sem si C, *utrh* Š, uš sem *zapřah* C, Š, *zapřách* koňa Š, *zapřích* koňa P, Sv atd.

Poznámka. Vedle těchto a podobných participií užívá se všude též participií o koncovce *-l* nebo o koncovce *-yl: sedl* si Š, *nesl* St, *nanesl* P, *houpl* Š, *proctl* sem St, Sv, *zapřahl* Š — *lehyl* si P, *mohyl* Sv, St, *řekyl* St, Sv, *slíkyl se* P, *tahyl* Sv, *trhyl* sem St, *utekyl* Sv, *vedyl* Š, hned sem se *voblíkyl* Š, *vohlídyl se* St, *zapřihyl* Sv atd.

8. *l* se přesmyklo ve slově *žlica* (řidšeji: *žlice*).

9. *l* není vsuto ve slovese *chácholit* (t. j. chlácholiti).

Souhlásky *r, ř*.

r.

1. *r* se změnilo v *d* ve slovech: *kadlátko* Sv, Š (místo: *karlátko*, t. j. švestka), *Kadlov* (místo: *Karlov*), do *Kadla*, ke *Kadlu* atd. (místo: do *Karla*,

Digitized by Google

ke *Karlu* atd.),[1]) *Udlich* Sv (místo: Urlich = Ulrich). Častěji však se říká: *Karlov*, do *Karla*, ke *Karlu*, na *Karli* nebo na *Karle*, za *Karlem* nežli: *Kadlov*, do *Kadla*, ke *Kadlu*, na *Kadli* nebo *Kadle*, za *Kadlem*.

2. *r* se změnilo v *l* ve slovech: *falář, jalmara* Š, *Klusborek* (ze slova: *Krucemburk*), *lazír* Š (ze slova *razír* t. j. Raseur), *legrut, levír* Š, *levírník* St, Š, *lebírník* P, *špenzl* Š (ze slova *špenzr*), *špenzílek* Sv, *Glegora* C.

Poznámka. Vedle *jalmara, levír, levírník* říká se též: *jarmara* C, Sv, *revír* Š, *revírník*.

3. *r* je vsuto ve slovech: *krouzla* Š (t. j. kouzla), *krouzedlník* Š (t. j. kouzedlník).

4. *r* se vysulo ve slově *vyčitej* Sv, Š (ze slova: *vyrčitej* t. j. určitý. »*vyrčitej* nebo *vyčitej* den« říkají tomu dni, kdy chudí lidé smějí choditi do lesa na roští). — Vedle slova: *vyčitej den* říká se častěji: *vyrčitej den*; na Cikhaji slyšel jsem: *verčitej den*.

5. Skupina *rs* změnila se v *ř* ve slově *Dářko* (z původního tvaru *Ždársko;* název rybníka u Škrdlovic).

ř.

1. Za *ř* je *j* ve slově *jeřucha* C, Š. — Ve Stržanově slyšel jsem *řeřucha*.

2. Za *ř* je *r*: *a)* ve slovech: *dvírka* (všude), *porád* (všude), *hroutit, pohroutit, zroutit* (t. j. skáceti, pokáceti, svaliti, povaliti, na př.: zroucenej kostel; ve spisovném jazyku zní toto sloveso: řítiti se, sřítiti se), *rása* St (místo dialektického: řása t. j. záře);

b) zpravidla před příponami *-skej* a *-ství:* hospodárskej St, Sv, kovárskej St, Sv, mynárskej St, Sv, tesarskej St, Sv — hospodárství St.

Poznámka 1. Vedle slova *porád* říká se všude také *pořád* (někdo řekne: *porád* a někdo: *pořád*), ale častěji je slyšeti: *porád* než *pořád*.

Poznámka 2. Ve Světnově slyšel jsem: *řása* (t. j. záře).

Poznámka 3. Slyšel jsem zpravidla vyslovovati: *císařskej, císařská* silnica C, St, Sv, Š, ale v Polničce vyslovil jeden stařec: *císarský*. — Někteří lidé vyslovují *ř* před příponami *-skej* a *-ství*, na př. *kovářskej* C, *hospodářství* C, *uhlířská* bouda Sv, ale nečiní tak důsledně. Ve Světnově na příklad pravil jeden soused: *uhlířská* bouda, ale: *kovárskej*.

---

[1]) Této vesnici říkají obyčejně *Karel* (v tomto pádě *r* se nemění v *d*) nebo řidšeji *Karlo, Kadlo;* ostatní pády jsou: do *Karla*, ke *Karlu*, na *Karli* (řidšeji: *Karle*), za *Karlem* — nebo: do *Kadla*, ke *Kadlu*, na *Kadli* nebo na *Kadle*, za *Kadlem*. — Málokteří (jen lidé vzdělanější) říkají: *Karlov*, do *Karlova*, ke *Karlovu*, na *Karlově*, za *Karlovem* nebo: *Kadlov*, do *Kadlova*, ke *Kadlovu* atd.

Digitized by Google

Souhlásky *n, ň.*

n.

1. Za *n* je *d* ve slově *padna* C (panna). — V ostatních vesnicích říká se jen: *pana.*

2. Za *n* je zdánlivě *j* ve slově *Kocajda* (vesnička u Herálce). Toto slovo je utvořeno podle německého názvu *Gottseida,* který zase je zkomolením původního českého názvu *Kocanda.* — Vedle slova *Kocajda* říká se — a to častěji —: *Kocanda* C.

3. Za *n* je *l* v podstatných jménech: *grádl* nebo *krádl* Sv, Š (z něm. Kragen), *lumero* a ve spojce *lebo* P (t. j. nebo).

4. Za *n* je *m* ve slovech: *blama* St (kůra stromová; místo: *blana*), *hamba, Pámbu* (Pán Bůh), *smětivej* Š (t. j. snětivý), *střemko* Š (t. j. střenka).

Též se říká: *střenko* St, *třenko* Sv.

5. Za *n* je *ň*:

a) ve slovech: *ňať* C, St, Sv, Š nebo *ňat* St, Sv, Š, *řezaňka, Sekňov* nebo *Setňov* (Světnov), *vňuk, vňučka, vostraňky* (ale také se říká: *vostranky*);

b) v koncovce *-na*, na př.: *kořalňa, kovárňa, kůlňa, pazderňa, pekárňa, studňa, škrobárňa.*

6. Za *n* je *r* ve slově: *margotečku!* St (z něm. mein Gott).

7. *n* se vsouvá do slabiky *mě*, na př.: akkus. náměstky osobní 1. os. j. č. zní *mně* (místo: *mě*), *mněsíc, mněsto, vejmněnkář, promněnit* atd.

Ale ve slovech: *smětat, vymětat, zamětat* neslyšel jsem vyslovovati *ň* po *m.*

Tato změna hlásková mohla by se vyložiti také takto: Slabika *mě* vyslovuje se: *mje; j* po *m* změnilo se v *ň;* změnou souhlásky *j* v *ň* ze slov *mje, mjesíc, mjesto* atd. (psáno: mě, měsíc, město) vznikla pak dialektická slova: *mňe, mňesíc, mňesto* atd. (psáno: mně, mněsíc, mněsto atd.).

8. *n* se vysulo ve slovech: *hromice* (ze slova *hromnice), hromička. ištrment* S (ze slova: *instrument*), *Kopajiny* (les u Světnova; ze slova: *kopaniny*), *rymík* St, *rymik* St, Sv (ze slova: *rymník* t. j. rybník), *sekajna* (ze slova: *sekanina*).

Vedle slova: *rymík, rymik* říká se častěji: *rymník* nebo *rybník.*

ň.

1. Za *ň* je *j* ve slově: *jitřnosti* S, Sv. — V tomto slově nepředsulo se *n*, které se předsulo ve spisovném jazyku; dialektické slovo *jitřnosti* zachovalo starší podobu nežli spisovné slovo *vnitřnosti.*

2. Za *ň* je *n*:

a) ve slovech: *svinskej, svinstvo* P (t. j. černý dobytek);

b) ve přítomném čase slovesa *stonat*: *stůnu, stůneš, stůne, stůneme, stůnete, stůnou.*

Digitized by Google

Souhlásky *d, ď; t, ť.*

d.

1. *d* se změkčilo v *ď* ve slovech: *dokad, doposud, pokad, vocaď, votaď, vodnekaď, votkaď.*

Poznámka. Ale říká se: *posavad, posavád, doposavád.* — Jeden stařec ve Stržanově říkal: *vocad.*

2. Za *d* někteří lidé vyslovují *j* ve slovech *taji, tajihle* t. j. tady, tadyhle C, Sv, Š, ale nečiní tak důsledně; častěji vyslovují: *tady, tadyhle.*

3. Za *d* je *r* ve slovech: *hervábí, hervábnej* C, St, Sv, *svarba* Š. (Jsem toho mínění, že slovo *svarba* vzniklo z dialektického slova *svadba.*)

4. Za *d* je *n* ve slově *pontrubí* St (t. j. podtrubí).

5. Za spis. *d* je *t* ve slovech: *kaprati, kapratit* Sv, Š.

6. *d* se mění v *t*: *a*) uprostřed slova před temnými souhláskami, na příklad: *prutko* St, Š, chodí *pořítkou* nebo *po pořítkou* (t. j. pořídkou, po pořádku), *přetčerejšky* Š, *hromátka;*

b) ve předložkách *nad, pod, před, vod,* začíná-li následující slovo temnou souhláskou, na př.: *nat* Strčanovem, *pot* Škrdlovicama, *přet* školou, du *vot* kováře.

7. Skupina *dj* v participiu min. trpném mění se jednak v *ď,* jednak v *z;* tvary s *d* a tvary se *z* je slyšeti ve všech vesnicích vedle sebe, na příklad v Polničce: mám *sklidino,* přišel k *prozradění,* přišel k *vyhodění,* bьl *votsouzenej,* bьlo *nařizino;* — ve Stržanově: bьl *vyhoděnej* z hospody, přišel k *vyhodění,* budeš *vaděnej,* byli *schoděný* (t. j. schozeni), bьl *votsoudněj,* přišel k *votsoudění,* bьl *votsouzenej,* přišel k *votsouzení,* bьl *vyhozenej;* — ve Světnově: má to pěkně *zříděný,* máme *sklizino,* bьl *votsouděnej* (táž stařenka); — ve Škrdlovicích: plášč mněl *vodhoděnej,* přišel k *vyhodění* byl *vyhozenej,* byl *votsouzenej,* přišel k *votsouzení.*

Ve slovech V. třídy vzoru *sázeti* skupina *dj* mění se z pravidla v *z* (ve všech vesnicích): *házet, scházet* (t. j. sházeti a vzcházeti), *sázet, vycházet, zacházet.*

Skupina *dj* je změněna v *ď* ve slovech: *poradovat se* Š (raditi se)' *přesaďovat* Š, *vyzraďovat* St, *zařiďovat* Sv.

8. Skupina *ds* splývá v *c* ve slovech: *hospockej* (t. j. hospodský), *lickej* (t. j. lidský), *oujesckej* (t. j. oujezdský), *přeci, švejckej* (t. j. švédský), *vocaď* (t. j. odsud), *vocadník* (t. j. odsadník).

V těchto případech skupina *ds* napřed se změnila v *ts,* potom *ts* splynulo v *c.*

Poznámka. Když slova, začínající souhláskou *s,* závisí na předložkách *nad, pod, před, vod,* anebo když jsou s nimi složena, pak obyčejně skupina *ds* nesplývá v *c;* pouze *d* mění se v *t,* na př.: *nat* stolem, *nat* sebou, *pot* stolem, *pot* sebou, *přet* stavením, *přet* Strakovy, *přet* sebou, *vot* tsavení, šel *vot* Straků, *vot* sebe; — *pot*strčil mu to, *přet*stavenej, *vot*stonal to, *vot*strčil ho.

Digitized by Google

Ale někteří lidé, když mluví rychle a nenuceně, vyslovují: *nacebou, pocebou, přecebou, vocebe, přectavenej, přectavuval* sem si to Š.

9. Skupina *dš* v témž slově mění se zpravidla v *č*: *chučí* (t. j. chudší), *mlačí, slačí, rači* (t. j. radši).

Závisí-li slovo, začínající souhláskou *š*, na předložkách *nad, pod, před, vod,* pak skupina *dš* nemění se v *č*; pouze *d* mění se v *t*, na př.: *nat* Šilhánkovejma, *pot* Šilhánkovejma, *přet* Šilhánkovejma, šel *vot* Šilhánků.

10. *d* je vsuto:

a) v náměstce *tendle, tadle, todle;*

b) ve příslovcích *tadydle, tudle* Š.

Častěji však se říká: *tenle, tale, tole; tadyle, tule, túle, tuhle.* — Stává se, že týž člověk řekne někdy: *tendle, tadydle, tudle* a někdy: *tenle, tadyle, tule.*

11. *d* je vysuto:

a) ve všech pádech slova *kadlec* (vyjímaje ovšem nominativ jedn. č.): vot *kalca, kalcovi,* s *kalcem;* mn. č.: nom. akk. *kalci,* gen. *kalců* atd.;

b) ve sl'ovech: *práznej, přečerejšky* P (t. j. předvčerejšky), *soucí* (t. j. soudce), *srce, zbihnout, zbihat* (t. j. zdvihnouti, zdvihati), *vyzbihnout, pozbihnout.*

12. *d* se odsulo ve slovech: *cera, žbán, žber.*

ď.

1. *ď* se mění v *j*:

a) Zpravidla v imperativě *poď* před příslovcem *dom* nebo *domu*: *poj* dom! (všude). — Zřídka je slyšeti někoho volati: *poď* dom!

b) Zhusta v imperativě *choď* před příslovci *dom, tam; nechoj* dom! *nechoj* tam!

Když lidé mluví pozorně a rozvážně, říkají: *nechoď* dom! *nechod* tam! — když však mluví nenuceně, říkají: *nechoj* dom! *nechoj* tam! Ve Škrdlovicích jedna stařenka pravila: »*Nechoď* tam na tu louku!« a hned po tom: »*Nechoj* tam!«

c) V imperativě mn. č. *pojte!* (t. j. poďte) a někdy v imperativě mn. č. *přijte!* (t. j přiďte) Š. — V imperativě *přijte* znělo mi *j* slabě; slaběji než imperativech *dej, dejte.*

d) Často i v jiných imperativech mn. č., na př.: *hlejte!* P (t. j. hleďte), *nechojte* tam! Š (t. j. nechoďte), no *jejte!* Š (t. j. jeďte), *sejte* sticha! St (t. j. seďte), *posajte* ho! Š, *posejte!* St (t. j. poseďte), *nevajte* se! P (t. j. nevaďte se). — Vedle těchto imperativů říká se také: *hleťte, nechoťte, jeťte, seťte, nevaťte se, posaťte* ho.

2. *d* se mění v *t* před temnými souhláskami na př.: *teťka* (t j. teďka), *přitte* zejtra k nám! C, Sv, Š *vitte* C, Š, *bytte* tak dobrej Š, *sette* sticha C, Sv, *pot* sem C (místo: přiďte, viďte, byďte, seďte, poď sem).

V uvedených imperativech mn. č. nezní *t* tak zřetelně jako ve slovech: *let, plat, letět, letí, tělo*; *t* zní v těchto imperativech mn. č. slabě, tak že měkkost je málo slyšeti. Když na př. mluvící vyslovuje imperativ *seťte* dotkne se jen zlehka podnebí plochou jazyka a drže ještě plochu jazyka při

Digitized by Google

podnebí, dotkne se špičkou jazyka dásní a učlánkuje následující *t*, tak že v imperativě *sette* není znamenati žádné přestávky mezi *t* a následujícím *t*.

Někdy je těžko rozeznati, vyslovuje-li mluvící *sette* či *sette*, *přiťte* či *přitte* atd. Tak na Cikhaji jeden stařec vyslovoval imperativ *viďte* tak, že jsem nemohl rozeznati, vyslovuje-li mluvící *viťte* či *vitte;* průvodce můj, tamější učitel Amos Harnach, byl toho mínění, že slyšel vyslovovati *vitte*. Týž stařec vyslovoval imperativ *přiďte* tak, že panu Harnachovi a mně toto slovo znělo jako *přiťte*, jen že *ť* bylo sotva slyšeti.

3. Za *ď* je slyšeti někdy *t* v imperativech mn. č. uvedených pod 1, *c*) a 2. Někteří lidé v různých vesnicích vyslovují totiž *t* místo *ť*, vzniklého z *ď*, říkajíce: *bytte* (t. j. bydte = buďte) tak dobrej! S, *bytte* sticha! St, *vitte?* C (t. j. viďte). — Tuto výslovnost však je slyšeti řidšeji nežli výslovnost: *byťte*, *viťte*, *sette* a pod.

Za *d* je někdy *t* ve zvolání: *pot sem!* C, Š (místo: poď sem t. j. poď sem). — Vedle toho říká se také: *pot* sem! anebo: *pocem!*

4. Za *d* je *d* ve slově *Dářko* (místo: Žďársko; rybník u Škrdlovic).

5. Za *ď* je *z* ve slově *chozba* St (ze slova: *choďba*).

6. *d* na pohled se vysulo v imperativech mn. č. *pojte* (všude) a *přite* Sv nebo *příte* St, Š. Tvar *pojte* vznikl z tvaru: *poďte* (j. č. zní *poď!*); tvar *přite* vznikl z tvaru *přiďte* postupem: *přitte* — *přitte* — *přite;* tvar *příte* vznikl z tvaru *přiďte* postupem: *přijte* — *příte*.

t.

1. Za *t* je *d* ve slovech: *sednica* St, *zdrava* St (t. j. strava), *žloudek* St

2. Za *t* je *k* ve slovech: *hejkman* (vedle toho: hejtman) Š, *máknout*. Š (t. j. hmátnouti), *seknica* (místo: světnica), *Sekňov*, *škrknout* (místo: škrtnout), *záškrk* Š. (vedle toho: záškrt).

3. Za *t* je *p* ve slově *petříjka* Š (místo: tetřívka).

4. Za *t* je *s* ve slově *schoř*.

5. Za *t* je *ť* ve slovech: *lašťufka* Sv, *šesťák* St, Š, *štvrťák* Š.

6. Za *t* je *č* ve slově *laščufka* C. — V ostatních vesnicích však jsem slyšel: *laštufka* P, St, Š nebo *lašťufka* Sv.

7. Skupina *tj* v participiu min. trpném a ve slovesech V. třídy vzoru *sázeti* mění se jednak v *ť*, jednak v *c;* tvary s *ť* a tvary s *c* je slyšeti ve všech vesnicích vedle sebe, na př. v Polničce: les už je *vykátěnej*, *vykácenej* les, mám *vymlácíno*, mám *zaplacíno*, budeme to mít *vyplacíno*, má *vyplacenej* statek, byl sem *upocenej*, *vyplácet*, *vobracet*, *kátět*, *vykátět*; — ve Stržanově: les je *vykátěnej*, les je *vykácenej*, mám *vymlátíno*, mám *vymlácený*, *převrácenej* svět, máš knížky *vobrácený*, má všecko *vyplacený*, *vyplácet*, *kátět*, *vykátět;* — ve Světnově: už mám všechno *vymlátěný*, má *vyplatěnej* statek, mám *vymlácíno*, les je *vykácenej*, má *vyplacenej* statek, budu *vyplátět*, budu *vyplácet*, budeme *vobracet* voves; — ve Škrdlovicích: už mám *vymlátíno*, *vyvrátěnej* smrk, *vyplacenej* statek. máme *vymlácíno*, les je *vykácenej*, *skátět*, *vobracet*, *vyplácet*.

Digitized by Google

8. Skupina *ts* splývá v *c: děckej* (t. j. dětský), *šactvo*, *konvenckej* rymník.

9. Skupina *tš* splývá v *č* : *kračí*, *věčí*.

10. *t* se odsulo ve slovech: *kadlec*, *řpytit* se P.

11. *t* se vysulo ve slovech: *esi* nebo *esli* nebo *jesi*, *kerej*, *někerej* nebo *nekerej*, *mněskej* (t. j. městský), *přehršlí*, *ščasnej*, *šesnást*, *vlasní*, *nevlasní* — a uprostřed slova před *c:* s *ocem* (t. j. otcem), v *očisci* (to jest v očistci), do *Mněsce* (t. j. Mněstce Vojnova).

Ve Stržanově jeden soused vyslovil: *mastný* a jiný soused: *masný* (t. j. mastný).

ť.

1. *ť* ztvrdlo v *t* ve slovech: *bodejt* C, St, Š (ale v Polničce a ve Světnově slyšel jsem: *bodejť*), *nešt* C, v imperativě *pust, votpust, vypust, propust* (ve množném čísle: *puste, votpuste, vypuste, propuste*).

2. Za *ť* je *c*:

a) v imperativech: *chyc, chycte, vrac, vracte, vobrac, vobracte, zaplac, zaplacte, mlac, mlacte* St, Sv, *vymlac, vymlacte* St, Sv, *nenuc* ho, *nenucte* ho Š; *ukrac* to P, *ukracte* to P;

b) zhusta v infinitivě a v participiu min. činném slovesa *chtíti: chcet, chcel*, na př.: Dyby *chcelo* pršet! C, Š.

Poznámka 1. Vedle *zaplac, zaplacte* také se říká — ale řidšeji —: *zaplať, zaplaťte* nebo *zaplajte* Sv.

Poznámka 2. Vedle *chcet, chcel* říká se také: *chtět, chtěl* nebo *scet, scel*.

3. Za *ť* je *j*:

a) Zhusta ve rčení: *aj* de! P (t. j. *ať* jde). — Také říkají: *ať* de! Týž člověk řekne někdy: *ať* de! a někdy: *aj* de!

b) Ve příslovci *tejka* Sv (místo dialektického: *teťka* = teď). — Příslovce *tejka* je slyšeti zřídka; lidé, kteří v rychlé a nenucené mluvě vyslovují *tejka*, říkají častěji: *tetka*.

c) Někdy v imperativě *zaplajte* C, Sv (t. j. zaplaťte). — Zpravidla se říká: *zaplacte*.

4. Za spisovné *št* je *šč: dešč, ešče, pláščí, ščestí*, byl *propuščenej*.

5. *t* je vysuto ve slově *tříška* St (t. j. tříšťka). — Vedle slova *tříška* říká se také: *třiska*; slovo *třiska* je slyšeti ve všech vesnicích.

Poznámka. Na pohled je *ť* vysuto také v imperativech mn. č. *puste, propuste, votpuste, vypuste*. Ale v těchto imperativech vysulo se tvrdé *t*, které vzniklo ze staršího *ť*; imperativ *puste* vznikl z *pust te* a tento tvar vznikl z *pusť te*.

6. Skupina *ť*+*s* v nenucené mluvě splývá v *c*, na př.: *aci* Š (to jest: ať si). — *ť* napřed ztvrdlo před *s* v *t* a *ts* splynulo v *c*.

Vedle *aci* (ať si) je slyšeti často: *ajci* Š.

Digitized by Google

Souhlásky *b, v, f, m, p.*

b.

1. Za spisovné *b* je *m* ve slově *rymník* C, St, Sv, Š nebo *rymík*, *rymik* St, Sv. — Vedle těchto slov říkají také: *rybník* P, Sv, Š.

2. Za *b* je *p*:

a) ve slově *patálija* (z italského: battaglia);

b) uprostřed slov před temnými souhláskami, na př.: na *vůpci* Sv (místo: *vůbci* t. j. na obecním pastvisku); vostává na *vopci* P (místo: *vobci* t. j. v obecním chudobinci); *Vůpčina* nebo *Vupčina* St, Sv (místo: *Vůbčina;* les u Stržanova); *vopsílka* (t. j. obsílka).

3. *b* je předsuto ve slovese *breptat* (ze slovesa: *reptat*).

4. *b* se odsulo ve slovese *rebentit* Š (místo: *brebentit*).

v.

1. Za spisovné *v* je *b*:

a) v těchto podstatných a přídavných jménech: *Baborsko* P, *Babory*, St, *baborskej* P, St (místo: Bavorsko atd.), *babouk* St (t j. pavouk) anebo *pabouk* C, P, Sv, Š, *babučina* (t. j. pavučina) St anebo *pabučina* C, P, Sv, Š, *brabec* (t. j. vrabec), *brabenec* (t. j. mravenec), *brabisko* nebo *brabišče* St (t. j. mraveniště), *břed* (t. j. vřed), *Bříšč* (vesnice v okrese novoměstském na Moravě; úřední název této vesnice je: *Vříšť*), *brstva* (t. j. vrstva), *cibilskej* Sv (t. j. civilský), *herbábí* St (t. j. hedvábí), *jabor* St (t. j. javor), *korobiečka* Š, *lebírník* P, *pobříslo* (t. j. povříslo), *serbus* (z latinského: servus) — a ve vlastním jméně *Zábrš* St (t. j. Závrš);

b) ve slovesech: *bříškat* a jeho odvozeninách, *klubat, proklubat* (t. j. klovati), *zbihnout* (t. j. zdvihnouti), *zbihat* (t. j. zdvihati), *pozbihnout, vyzbihnout* atd.

Poznámka. Vedle *herbábí* říká se častěji: *herbáví,* Š, Sv, P. — Jeden stařec pravil: *herbábí*, ale: *herbávnej* St.

Vedle slova *jabor* říká se častěji: *javor* C, Š, Sv.

Vedle slova *lebírník* říká se také: *levírník* Š, *revírník* Š.

2. Za spisovné *v* je *f*:

a) ve slovech: *coufat, coufnout, fousy, fousáč, fousatej, refma* Š (t. j. revma, reuma);

b) když po *v* následuje temná souhláska, na př.: *fčela, fklouzli,* ve *fsi, fšecek; křifka* (t. j. pták křivka), *lafka* (t. j. lávka), *myslifca, náfščiva* (t. j. návštěva), *zdafky; morafskej, škrdlofskej, strčanofskej; Krčofka* (žena muže, kterému říkají: *Krča*), *Strakofka* (žena muže, kterému říkají: *Straka*);

c) když slovo nějaké se končí souhláskou *v* a následující slovo začíná temnou souhláskou, na př.: *Dříf* to bylo horší Š. Von se *teprf* trošku utišil St;

d) když po předložce *v* následuje slovo, začínající temnou souhláskou, na př.: *f* chalupě, *f* kostele, *f* seknici, *f* šátku;

Digitized by Google

e) na konci věty, na př.: Ten Ambrož je dosud *žif* St. Spadla pot *splaf* St;

f) uprostřed věty před slovem, začínajícím samohláskou nebo jasnou souhláskou, když mluvící osoba učiní po slově, které končí souhláskou *v*, přestávku, anebo když mluvící osoba chce slovo, končící souhláskou *v*, vysloviti zvláště zřetelně, na př.: Vono je *baref* až do sta Š. Je *krchof* vokolo kostela St. — *Nejprf* uďáli f polou Podláně příkopu Š. Von tady byl *prf* dvůr C. Na tý hoře bejvalo *prf* mněsto C. Potom sme tahli *teprf* na Uhry P. A voni *teprf* řekli Š. Vona ty plachty, co mívali *prf* na koutech, spustila St.

Poznámka. Někteří lidé vyslovují někdy *f* místo *v* i před souhláskami *b* a *m*, říkajíce na př.: *fběh* (t. j. vběhl), *f* botech C, *f* Mněsci Š (t. j. v Městci). — Ale toto *f* před *b* a *m* znělo mi jemněji než *f* před souhláskami temnými, než na př. v lokálech: f kostele, f pazderni, f Sekňově.

Ve Světnově jeden soused pravil: *fběh*, ale: *v* Brně.

3. Za předložku *v* někteří starší lidé vyslovují *ch*, začíná-li následující slovo souhláskou *p*, na př.: bьla sem *ch* panským domně Š, *ch* Polnice Š (t. j. v Polničce), *ch* Přibyslavi Š, *ch* Přibyslavě Sv, *ch* pátek Š.

I na Račíně vyslovoval tamější hostinský, pocházející z Velké Losenice: bьl sem *ch* Praze, byli sme *ch* Pestu.

4. Za *v* je *j* ve slovech: *vobuj* St, *pojidá* St (t. j. povídá). — Slovo *pojidá* slyšel jsem jen ode dvou starých lidí ve Stržanově; obyčejně se říká: *povidá*.

5. Za *v* je *p* ve slově *křipka* Sv (místo: křivka, t. j. křivonoska). — Vedle toho říká se: *křifka* C, Š.

6. Za *v* jsem slyšel vysloviti *u* ve slovech: *rounali* Sv (od 85leté stařenky), *poudal* C, Sv, Š (t. j. povdal, povidal), *zrouna* C, P, Š. Sloveso *poudám* atd. je slyšeti zřídka.

7. *v* se předsouvá ve slovech, začínajících samohláskou *o*: *vokno*, *voko* atd. — Jen ve slově *otec* nikdy se nepředsouvá *v*; větším dílem nepředsouvá se *v* ani ve slově *obec*.

8. *v* se vysulo ve slovech: *náščiva* St, *naščivit, podlíkače* (t. j. podvlékačky), *přetčerejškem* nebo *přečerejškem*, *Sekňov* nebo *Setňov*, *seknica* (místo: světnica), *sjet* Š, Sv (t. j. svět), *sjetlo* St (t. j. světlo), *rosjetlilo se* St (t. j. rozsvětlilo se), *slict*, *slíkat*, *vyslict*, *vyslíkat*.

Poznámka 1. Vedle: *náščiva*, *naščivit* říkají také: *náfščiva*, *nafščivit*.

Poznámka 2. Mnohem častěji je slyšeti: *svět, světlo, rosvětlilo se* než: *sjet, sjetlo, rosjetlilo se*. Slova: *sjet, sjetlo, rosjetlilo se* slyšel jsem jen od lidí starých.

9. *v* se odsulo:

a) na začátku těchto slov: *dycky* nebo *dyčky* P, *dyť* (t. j. vždyť), *stat* (t. j. vstáti), *stávat* (t. j. vstávati), *stoupnout* (t. j. vstoupiti), *šak*;

b) ve předponě *vz*, vyjímaje sloveso *vzít* a jeho tvary, na příklad: *zepít se* (t. j. vzepnouti se) C, kůň se mu *zepjal* C, Sv (t. j. vzepjal); *zejít*

Digitized by Google

(t. j. vzejíti), jařica pěkně *zešla* C, St, Š (t. j. vzešla), *zhůru*; — před temnými souhláskami mění se *z* v *s*, na př.: voves pěkně *schází* (t. j. vzchází), *skřísit* (t. j. vzkřísiti), *skřišení*, *spomenout si*, *stěk* (t. j. vztek), *stěkat se* (t. j. vztekati se);

c) na konci slov: 1. v gen. mn. č. podstatných jmen rodu mužského a 2. v nomin. jedn. č. rodu mužského přídavných jmen přivlastňovacích, na př.: pět *chlapů*, *Leopoldů* pacholek, *Synků* mlejn.

Poznámka. Častěji se říká: *sepít se*, *spít se* (t. j. vzepnouti se), *sepjal se, spjal se* než: *zepít se, zepjal se*, na př.: Kůň se *sepjal* na zadní nohy St. Kůň se *spjal* Š.

f.

1. Za spisovné *f* je *v* ve slovese *trouvat* St, Sv, Š.

2. *f* je vsuto ve slově *bičifšče* St, Š. — Vlastně se vsula souhláska *v*, která pak před *š* se změnila v *f*.

Vedle slova *bičifšče* také říkají: *bičišče*.

m.

1. Za *m* je *b* v slovech: *brabenec*, *brabenišče* Š, *brabisko* St, *brabišče* (t. j. mraveniště), St.

2. Za *m* je *n* ve slovech: *nedvěd* St, šel *naupřínky* Sv, Š (místo: naupřímky t. j. šel tak, aby si napřímil, šel přímým směrem). — Příslovce *naupřínky* je slyšeti velmi zřídka; zpravidla se říká všude: *naupřímky*.

3. *m* je vsuto ve slově: *čempelo* Š (železko u nože; místo: čepel).

p.

1. Za *p* je *b* ve slovech: *babouk* St, *babučina* St. — Ale zpravidla se říká: *pabouk* C, P, Sv, Š, *pabučina* C, P, Sv, Š.

2. Za *p* je *f* ve slově *fták* a jeho odvozeninách.

3. *p* se odsulo ve slově *struh* (t. j. pstruh), *Stružnej* rybník (t. j. pstružný), *Stružník* (t. j. Pstružník; dříve rybník, nyní louka u Světnova).

4. *p* se vysulo ve slově *korotev* (m. koroptev).

Souhlásky *g, k, h, ch.*

g.

1. Za dialektické *g* někteří lidé vyslovují *h* ve slovech: *hdo, hde, hdy,* na př.: ale *hde*! St, Š; zejtra budu mít *hdy* (jedna stařenka ve Stržanově); *hdo* to ví! (jeden stařec na Cikhaji). — »Ale *hde*!« říkají často i lidé, kteří vyslovují: *gdo, gde, gdy*.

2. Za *g* je *k* ve slově *karda*. — Za polské *g* je *k* ve slově *kořalka*.

3. Za *g* je *d* ve slově: *krádl* nebo *grádl* Š (z něm. Kragen).

4. *g* je vsuto ve slově *fángle* (stř. rod) C, Sv, Š (z něm. Fähnlein).

Digitized by Google

5. Dialektické *g* se vysouvá:

a) obyčejně ve slovech: *nedo, nědo, nede, něde, nedy, nědy, nido, nide, nidá, vonedá* (místo: negdo, něgdo, negde, něgde . . . vonegdá);

b) ve slově *švagr* a to: ve vokativě j. č.: *švaře*! Š, St a v nomin. a akkus. mn. č.: mám dvá *švaři* St, Š. — Sice se říká: *švagra, švagrovi* atd.

Poznámka. Vedle: *nedo, nědo, nede, něde, nido* atd. říká se ve všech vesnicích také: *negdo, něgdo, negde* atd.

Tak na př. na Cikhaji jsem slyšel: něgdo, negdo, negde, nigde, nigdá, nide, nidá; ve Škrdlovicích: něgdo, negdo, nědo, nedo, negdy, nigdy; ve Stržanově: něgdo, negdy, nigdá, nedo, neco, nede, něde, nide. — Týž člověk řekne někdy: *negdo, nigdo, negde* atd. a někdy: *nedo, nido, nede* atd. Tak ve Stržanově pravila jedna stařena: »Nigdá nide nebył«.

6. Dialektické *g* je odsuto ve slově *belek* (studánka ohrazená dutým kmenem); gen. *belka* C, St, Sv, Š a ve rčení *dovi* t. j kdo ví; pak ve slovech: *dyž, dybych, dybys* atd. (místo: gdyž, gdybych).

k.

1. *k* se změnilo v *g*:

a) ve slovech: *gdo, gde, gdy* a ve složeninách jejich; *grádl* Š (vedle toho se říká: *krádl* t. j. límec u pláště), *grejcar, legrace, legramace* C (z: reklamace), *legrut, žanygl* C (název léčivé byliny; z lat. sanicula);

b) předložka *k* mění se v *g* před slovy začínajícími jasnou souhláskou, na př.: šel sem *g* Dářku Š; pudu *g* Blažíčkovi P; přijel *g* hranicom St.

2. Za *k* je *ch* ve slovech: *dochtor* Š, *chrt* St, Š (t. j. krtek), *chrtina* St (t. j. krtina), *chrtišče* Š (totéž), *kontracht.*

Poznámka. Častěji se říká: *doktor* než: *dochtor.* — Na Cikhaji v Polničce a ve Světnově jsem slyšel: *krt, krtek, krtina.*

3. *k* se vysulo ve výraze tázacím *japak* (t. j. jak pak).

h.

1. Za spisovné *h* je *f* ve slovech: *lefkej, lefko, vlfkej, vlfko, vlfkost* Š.

Vedle těchto slov také se říká: *lechkej, lechko, vlchkej, vlchko, vlchkost* C, St, Š.

2. Za spisovné *h* je *ch*:

a) Ve slovech: *chlísta* C, Š, *chmátnout, nachmátnout, ratchouz,* na *rejtcharsky* C (t. j. na koni).

b) Uprostřed slova:

1. Po *s* na př.: *Scházej* slámu! *Schoď* sena! — Brambory *schnily.* — Všecko mu *schořelo.* — Prf nosili *schrnovačky* Š. — *Schánět* se po něm (t. j. shánět se) Š. — To byla *schářka*! (t. j. shářka) Š.

2. Před temnou souhláskou, na př.: *lechkej, lechko,* prst se mně zbírá vod *nechta* (t. j. nehta), *vlchkej, vlchko, vlchkost.*

c) Na konci slova uprostřed věty:

Digitized by Google

1. když začíná následující slovo temnou souhláskou, na př.: *Sníchtaje* Š. *Vytach* ten kořen St. Jak pak *moch* s toho bejt žif? St. *Přiběch* spátky St. *Lech* sem si; *nemoch* sem přijít Sv;

2. když začíná následující slovo samohláskou nebo jasnou souhláskou, učiní-li mluvící osoba po slově, které končí na *h*, nějakou — třeba nepatrnou — přestávku, anebo chce-li slovo, které končí na *h*, zvláště zřetelně vysloviti, na př.: Má mouku, ale *nemoch* do mlejna Š. Von k nim *přiběch* a jim to povidal C. — *Nemoch* ho najít C. Von *vyběch* ven Sv.

d) Na konci slova, kterým se končí věta, na př.: Aš ten list z Bernatový lipy, s tý doudlavý, spadne, máme *snich* Š. Von ešče moh utíkat a já už *nemoch* C.

3. Za *h* je *j* ve slově *Jinkovec* (místo: *Hynkovec*). — Tak se nazývá skupina chalup mezi Polničkou a Klášterem, která patří ku Stržanovu.

4. *h* se vsulo ve slově *ruhlík* (t. j. rulík vlasů) Š. — Ale také se říká: *rulík.*

5. *h* se předsulo:

a) ve slovech *hapatyka* St, *harest* (všude), *Haleksa* Š;

b) ve slově *híva* P, Š (místo: *íva*);

c) ve slově *hovad* Š (místo: *ovad*);

d) ve slově *hroždí* (t. j. roští) Š;

e) ve slovech: *hudica, hudit, huzený* maso, *hulica, hucho, huši, houl, Hurbánek* (St). — Ve Škrdlovicích však jeden stařec říkal: *ucho, uši.*

f) Někteří lidé říkají: *Hambrož* místo: *Ambrož* St, Š.

6. *h* se vysouvá:

a) ve slovech: *korouvička* C, *korovička* St, Sv, *korobička* Š;

b) ve příslovcích: *tadyle, támle* nebo *tamle, tule* nebo *túle, takle;*

c) v náměstkách ukazovacích *tenle, tale, tole, takovejle, takovále, takovýle.*

Poznámka 1. Vedle *tadyle, tule* nebo *túle* říká se ve všech vesnicích také: *tadyhle, tuhle.* Tak ve Škrdlovicích řekl jeden stařec: *tule* a později: *tuhle;* jiný stařec tam zase řekl: *tuhle* a za chvilku: *túle*; v Polničce jeden stařec řekl: *tadyhle* a později *tadyle;* ve Stržanově jedna stařenka řekla: *tule* a jindy zase: *tuhle;* ve Světnově jedna stařenka pravila: *tuhle, tadyhle* a jeden stařec pravil: *tule.*

Poznámka 2. V těch pádech náměstek ukazovacích *tenle, takovejle,* které se končí samohláskou, na př. tale, tole, takovýle, často se *h* nevysouvá; říká se ve všech vesnicích také: tahle, tohle, takováhle, takovýhle; gen. j. č. týhle, tohohle, takovýhle, takovýhohle; dat. j. č. týhle, tomuhle, takovýhle, takovýmuhle; nom. mn. č. tyhle, takovýhle. Přihází se, že táž osoba řekne jednou: *tale* sukňa, *tole* stavení, *takovýle* řeči a jindy: *tahle* sukňa, *tohle* stavení, *takovýhle* řeči a podobně. Tak v Polničce pravil jeden stařec: »Sviňa mněla chlupy *takovýhle*« a jindy zase: »Co pak *takovýle* dluhy!«

Digitized by Google

V těch pádech však, které končí souhláskou, vždy se vysouvá *h*, na př.: *tenle* Krča, s *týmle* chlapcem, *tejmle* lidem nemůže věřit Š a podobně.

7. *h* se odsouvá:

a) na konci slova ve slově *Pámbu;*

b) na začátku slova:

α) před *ř*. *řbet*, *řeben*, *řebínek*, *řeblo*, *říbě*, *říbek*, *řiva*, *řmí*, *řmot;* výjimkou je sloveso *hřát* nebo *hřít* a jeho tvary, na př.: dneska slunko *hřeje* Sv, kamna *hřejou* Sv;

β) ve slovech: *loh*, *lohovej* (t. j. hloh), *rozen* nebo *rožen* Š (t. j. hrozen), *vězda*, *vězdička*.

Poznámka 1. Vysouvá se *h* ve slovech: *pořbetník*, *zařmí*, *zařmělo*.

Poznámka 2. Ve slovesech, utvořených ze slovesa *hřát* nebo *hřít*, zůstává *h*: *vohřát* nebo *vohřít*, *zahřát* nebo *zahřít*, *uhřál* sem se nebo *uhřil* sem se.

Poznámka 3. Ve Světnově jsem slyšel: *hrozen*.

ch.

1. Za *ch* je *k* ve slovech: *kolera*, *křádnout* Š, *křásty* (sazenice zelné), *skovat* (schovati).

2. Za *ch* je *s* ve slovese *scet* a jeho tvarech: *scu*, *sceš*, *sce*, *sceme*, *scete*, *scou*, *scel* (P, St, Sv, Š). — Vedle těchto tvarů je slyšeti všude také tvary: *chcet* nebo *chtět*, *chcu*, *chceš*, *chce*, *chceme*, *chcete*, *chcou*, *chcel* nebo *chtěl*.

Tvary: *scu*, *sceš* atd. slyšel jsem častěji než tvary: *chcu*, *chceš* atd.

3. *ch* je vsuto ve slovese *voschápnout se*.

4. *ch* je přisuto ku předponě *pra*: *prachděda*, *prachnic*. — Je to změna významová.

5. *ch* se vysulo ve slově *nešt* (z: nechžť).

Souhlásky *z*, *s*, *c*.

z.

1. Za *z* je *ž*:

a) ve slovech: *rožen* Š (t. j. hrozen), *steška* (t. j. stežka, místo: stezka), *ukáška*, *zakáška*, *vokáška* (t. j. ukážka, zakážka, místo: ukázka, zakázka), *žížeň*; — ale také se říká: *rozen* Š;

b) v participiu min. trpném slovesa *vest* (vézti), na př.: *navežíno*, *přiveženej* atd.

2. Za *z* je *d* ve slovech: *Medřič*, *medřickej* (t. j. Meziříčí, meziříčskej).

3. *z* se mění v *s*:

a) před temnými souhláskami a to:

α) v témž slově, na př.: *skazit*, *spomenout si*, *stratit*, *rostlouct;*

β) ve předložkách *bez*, *skrz*, na př.: *bes* tebe, *skrs* tebe;

Digitized by Google

γ) končí-li imperativ jedn. čísla nebo participium minulé činné souhláskou *z* a následuje li po něm pomocné sloveso *sem*, *si* nebo zvratná náměstka *se, si* nebo příslovce *sem,* na př.: imperativ: *poles* sem! (t. j. polez sem!); 1. os. j. č.: *přives* sem vám mouku (t. j. přivezl sem); 3. os. j. č: *vodves* si to fšecko (t. j. odvezl si); imperativ: *sves* se! (t. j. svez se!).

b) Ve slovech: *sejmout se* (místo: vzejmout se t. j. vzníti se), *sepnout se* (místo: vzepnout se), *spínat se* (t. j. vzpínati se), na př.: Vlákna se mně *sejmuly* Š (t. j. vzňala se). Kůň se spíná P, St. Kůň se *sepne* P, St (t. j. vzepne). Kůň se mu *sepjal* na zadní nohy P, St, Š (t. j. vzepjal).

Na Cikhaji však se říká: kůň se *zepne,* kůň se *zepjal* na zadní nohy.

4. *z* se vysouvá:

a) před sykavkami *s, š, z, ž,* na př.: byl *besebe* (t. j. bez sebe), *rosekat* (t. j. rozsekati), *roščípat* (t. j. rozštípati), pola se už *rozelenaly* (t. j. rozzelenaly), *rozlobit se* (t. j. rozzlobiti se), musím *rožít* svíčku (t. j. rozžít), *rožehnal se* s náma (t. j. rozžehnal se);

b) ve přítomném čase slovesa *vzit:* vemu, vemeš, veme, vememe, vemete, vemou; imperativ: vem, vemte.

s.

1. Za spisovné *s* je *c:*

a) v podstatném jméně *kapca* (gen. *kapce*);

b) ve přídavných jménech: *maďarckej* P, *sackej* P (t. j. saský). — Sice koncovka *-skej* zůstává nezměněna: panskej, polskej, uherskej.

2. *s* mění se v *c*:

a) v náměstce zvratné *se, si, sebe, sobě* a

b) v pomocném slovese *sem, si,* když tato slova s předcházejícím slovem, končícím se na *c,* splývají v jedno slovo — což se děje v plynné mluvě —, na př.: *Strejcce* (t. j. strejc se) ho ujmul Š. *Nicce* neboj! St (t. j. nic se). *Mocce* mu nestalo Š (t. j. moc se). *Nicci* neuďál Š (nic si). *Niccebe* nešetří Š (t. j. nic sebe). *Niccobě* nekoupil Š. — *Niccem* neviděl Š (t. j. nic sem). *Nicci* neviděl Š (t. j. nic jsi).

Poznámka 1. Osoby mn. č. *sme, ste* v tomto případě odsouvají *s*, na př.: *nicme* neviděli (t. j. nic sme); *nicte* neviděli (t. j. nic ste).

Poznámka 2. V uvedeném shora případě častěji je slyšeti pouhé *c* místo *cc,* na př.: Ale *švece* nebál St. (t. j. švec se). *Nicem* neviděl (t. j. nic sem). *Nici* neviděl (t. j. nic jsi). *Nici* za to nekoupím Š (t. j. nic si). *Nice* neboj! Š (t. j. nic se).

Poznámka 3. Po slově, které se končí na *c*, zvratná náměstka *se, si, sebe, sobě* a pomocné sloveso *sem, si, sme, ste* zůstávají nezměněny, když mluvící osoba po slově, končícím se na *c,* činí nějakou, třeba jen nepatrnou přestávku, anebo když chce slovo, končící se na *c*, zvláště zřetelně nebo důrazně vysloviti, na př.: Strejc — se vo něj nestaral Š. Ale švec — se nebál Š. Nic se mně nestalo St.

3. Za spisovné *s* je *š:*

Digitized by Google

a) v podstatných jménech: *poškvrna, škaroupka* P, Š, St, *škařoupka* C (ale: *skařoupka* Sv), *škarpa* St (franc. *escarpe*), *šmytec, špekulant, šupka* (ze slova: slupka);

b) ve slovesech: *poškvrnit, šáhnout, vošáhnout se, vopšahnout* St (t. j. obsáhnouti), *podošahnout* Š (t. j. dosáhnouti), na př.: *Šách* sem na něj St (t. j. sáhl sem). Kůň se *vošách* P. *Podošach* sem toho Š. Nemoch to *vopšahnout* St.

c) V participiu min. trpném sloves *nest* a *pást*, na př.: *nanešíno, přinešenej, vypašenej* Š, *spašenej* Š. — Ale také říkají: vypasenej, spasenej.

d) Předložka *s* (původní nebo vzniklá z předložky *z*) mění se v *š* před *č*, na př.: *Š* čím budeš tahat? P. Jel sem *š* čeledínem P. *Š* čeho (t. j. z čeho) bude živa? Š.

e) s mění se v *š* před *č* v nepřímých pádech náměstky *fšelisco*: gen. *fšeliščeho*, dat. *fšeliščemu*, lok. vo *fšeliščem*, instr. ze *fšeliščím*.

4. Za spisovné *s* je *z*:

a) ve slově *zdrava* (t. j. strava);

b) ve předložce *s*, začíná-li následující slovo jasnou souhláskou nebo některou ze souhlásek *l, r, ř, m, n,* na př.: šel *z* bratrem, *z* dětma, *z* hochem, jel *z* volma; šel *z* Leopoldem, *z* řezníkem, *z* matkou, *z* nevěstou.

Poznámka. Ve slovech, složených s předložkou *s,* mění se *s* v *z* před *b, d, h, r*, na př.: *zbořit, zbor, zbírat, zběhnout se, zdělat* (na př. hodiny se stěny), zeď se *zhroutila* (t. j. sřítila), *zruntil* sem srnca P (t. j. svalil = zastřelil sem srnca); kat musel mu hlavu *zryt* St (t. j. srýti). — Ale ve Škrdlovicích jsem slyšel: Kat mu *sryl* hlavu. Museli mu *srejt* hlavu.

c) Předložka *se* mění se vždy v *ze,* na př.: jel sem *ze* sestrou, *ze* ženou, spadyl *ze* stroma St.

Poznámka 1. Ve slovesech, složených s předložkou *se*, mění se větším dílem předložka *se* v *ze*; řidšeji je slyšeti slovesa, ve kterých předložka *se* je nezměněna. Příklady:

a) Slovesa, ve kterých předložka *se* je změněna v *ze: zebrat* (všude); *zedřít se* P; *zehnali* sme dolu P; *zelhat; zemlet; zepnout* ruce C; *zepít* ruce, *zepni* si ruce! *zepjalo* ruce P; *zeslabnout,* na př.: *zeslab* sem Š, *zeslabl, zeslabyl* St; *zestaral se* St; *zežrat*; *zejít* nebo *zejít se*, na př.: *zejdeme se* P, *zešel* sem dól C, *zešli se* do hospody St, *zešli se* ke mně P, Sv.

b) Naproti tomu slyšel jsem tato slovesa, ve kterých předložka *se* zůstala nezměněna: *sebrat* Š, Sv, *sebrali se* Š, Sv; *sehnul se* P; *semlet* Š; *sepnout* nebo *sepít* ruce Š, St, *sepjala* ruce Š, St; má ruce *sepitý* Š; *setmnělo se* Š; *sezvali* sousedi Sv (týž stařec řekl však: *zebral se*); *sejít* nebo *sejít se,* na př.: nemohlo mu to z mysle *sejít* Š; teťkej se s ním *sejdu* Sv; *sešli se* v hospodě Š; bylo tam moc lidů *sejitejch* Sv; byli u nás sousedi *sejitý* Sv; chalupa je uš *sejitá* (t. j. sešlá) Š.

Z těchto příkladů vysvítá, že 1. v témž slovese předložka *se* někdy je změněna v *ze* a někdy zůstává nezměněna, na př.: *zebrat* St, Sv, Š, *sebrat* Sv, Š; *zešli se* do hospody St, *sešli se* v hospodě Š;

Digitized by Google

2. v též vesnici v některém slovese předložka *se* je změněna v *ze* a v jiném slovese zůstává nezměněna, na př.: *zehnali* sme dolu P, *sehnul se* P; *zebrat* St, *sepjala* ruce St;

3. táž osoba v některém slovese mění předložku *se* v *ze* a v jiném slovese nemění, na př. ve Škrdlovicích táž stařenka pravila: *zebrala* peníze, *zežral, sešli se* v hospodě, *setmnělo se.*

Táž osoba v témž slovese někdy mění předložku *se* v *ze* a někdy nemění, na př.: *zebrala* peníze, *sebrala* sem se Š.

V žádné vesnici však nemluví všichni lidé stejně. Uvádím li tedy z Polničky sloveso *sehnul se* a ze Škrdlovic slovesa: *sešli se, setmnělo se,* nepravím tím, že v Polničce všichni lidé říkají: *sehnul se* a že ve Škrdlovicích všichni lidé vždy praví: *sešli se, setmnělo se.* Ve Škrdlovicích na př. slyšel jsem slovesa *sebrat* a *zebrat* vedle sebe.

Poznámka 2. Před náměstkami osobními předložka *s* nebo *se* zůstává vždy nezměněna, na př.: šel *se* mnou, *s* ním, *s* ňou, *s* náma, *s* váma, *s* něma nebo *s* nima.

d) V předložce *přes* mění se koncové *s* v *z* před jasnými souhláskami a před *l, r, ř, m, n,* na př.: šel sem *přez* Borky, *přez* dědinu, *přez* hranice, *přez* louku, *přez* most, ležel *přez* rok, světýlka skákaly *přez* řeben, lez *přez* zeď; byl tady *přez* noc.

e) Na Cikhaji jeden stařec říkal někdy: *zme* a někdy: *sme,* na př.: pásli *zme* a po druhé: pásli *sme.* — Jinde jsem tvaru *zme* neslyšel.

4. *s* se předsulo ve slovech: *střapec* Sv, *Střebíč* P (Třebíč), *Střebová* P (Třebová), *střešňa, střída* C, Š (třída), *střídní* C (třídní).

Vedle slova *střešňa* také se říká: *třešňa* C, Š.

5. *s* se vysouvá:

a) v přídavném jméně *mněskej* (t. j. městský);

b) v předložce *přes,* začíná-li následující slovo sykavkou *s* nebo *š,* na příklad: je jí *pře* sedumdesát roků; ten vohnivej drak letěl *pře* stromy, *pře* stavení Š; je jí *pře* šedesát roků.

6. *s* se odsulo ve slovech: *křítek* St, *křivánek* C, St, Sv, Š, *krz* (t. j. skrz) Sv, Š, *kroz* (místo: skroz t. j. skrz) Š, *třenko* Sv (t. j. střenka).

Vedle těchto slov však se také říká: *skřivánek* St (ale řidšeji než; *křivánek), skrz* (zpravidla), *skroz* P, *střenko* St, *střemko* Š.

Ve Škrdlovicích jeden stařec pravil: *třašák* místo: *strašák.*

c.

1. Za *c* je *č* ve slově *plíčník* C.

V Polničce jeden stařec říkal: *dyčky* místo obyčejného dialektického příslovce *dycky.* Od jiných lidí jsem příslovce *dyčky* neslyšel.

2. Za spisovné *c* je *s* v číslovkách: jedenást, jedenástej; dvanást, dvanástej ... devatnást, devatnástej.

3. Za spisovné *c* je *t*:

Digitized by Google

a) v participiu min. trpném, na př.: mám ječmen *vymlátěnej*, mám *vymlátíno*, má statek *vyplatěnej*, chleba byl moc *zahrejtěnej* Š (t. j. uválen);

b) ve slovesech: *kátět* (t. j. káceti), *vyplátět*.

Poznámka 1. Také se říká: *vymlácenej, vymlácíno, vyplacenej*.

Poznámka 2. Velmi zřídka je slyšeti sloveso *kácet*.

Poznámka 3. Častěji je slyšeti: *vyplácet* než *vyplátět*.

4. *c* splývá s následujícím *s* v *c*, následuje-li po slově, končícím souhláskou *c*, náměstka zvratná *se, si, sebe, sobě* anebo pomocné sloveso *sem, si, sme, ste* a vyslovují-li se obě tato slova jako jediné slovo — což se děje v rychlé, nenucené mluvě, na př.: *nice* nebál (t. j. nic se), *nici* neuďál (t. j. nic si), *nicem* neviděl (t. j. nic sem), *nici* neviděl (t. j. nic jsi), *nicme* neviděli, *nicte* neviděli (t. j. nic jsme, nic jste).

V tomto případě skupina *c*+*s* také se mění v *cc*, na př.: *strejcce* ho ujmul (t. j. strejc se); *niccem* neviděl. — Často bývá nesnadno rozeznati, řekla-li mluvící osoba: *nice* nebál, *nicem* neviděl či: *nicce* nebál, *niccem* neviděl.

Poznámka 1. Když mluvící osoba vyslovuje slovo, končící souhláskou *c*, zvláště zřetelně nebo důrazně nebo když činí po něm nějakou přestávku, pak *c* s následujícím *s* náměstky zvratné nebo pomocného slovesa nesplývá v *c*, jak už bylo podotknuto výše, na př.: Ale švec — se nebál Š. Nic — se mně nestalo St.

Poznámka 2. Když po slově, končícím souhláskou *c*, následuje jiné slovo začínající souhláskou *s* než náměstka zvratná nebo pomocné sloveso, pak obě tato slova nesplývají v jedno slovo a proto *c* s následujícím *s* nesplývá v *c*, na př.: Bylo moc snihu Š. Bьl sem ešče moc slabej St.

Souhlásky *š, š, č.*

š.

1. Za spisovné *ž* je *ř* ve slovech: *drůbeř, krádeř, mládeř*.

2. *ž* mění se v *š* před temnými souhláskami a to:

a) v témž slově, na př: *neboška;*

b) v částicích: *až, dyž, než, už*, na př.: Pudu s něma *aš* ke škoii Š. *Dyš* přišel domu, našel holý zdi Š. *Dyš* sem přišel z vojny, zdržoval sem se f Setňově Š. *Dyš* šel domu, potkal myslifca Š. *Neš* přišel s poutu, fšecko mu schořelo Š. *Uš* tam nepudu St. *Uš* sem tam byl Š. *Uš* se nevrátím Š.

3. Mnozí lidé ve všech vesnicích, když mluví rychle a nenuceně, mění v částicích *až, dyž, než, už* souhlásku *ž* v *s* před následující náměstkou zvratnou nebo před pomocným slovesem *sem, si, sme, ste, sou*, na příklad: *As* se vrátím, zastavím se u vás Š. *Dys* se to prozradilo, rymik spustili St. *Nes* se vrátil, fšecko mu schořelo Š. *Us* se nevobrátila Š. *Us* sem tam byl Š.

Digitized by Google

V tomto případě změnilo se *ž* napřed v *š* a toto pak v *s*.

Protože částice *až, dyž, než, už* vyslovují se v tomto případě s následující náměstkou zvratnou nebo s pomocným slovesem jako jedno slovo, mohlo by se také psáti: *asse, assem, dysse, dyssem, nesse, nessem, usse, ussem* atd.

4. *ž* s následujícím *s* splývá v případě právě uvedeném také v pouhé *s*.

Místo: *aš se, aš sem, dyš se, dyš sem, neš se, neš sem, uš se, uš sem* atd. nebo místo: *as se, as sem, dys se, dys sem, nes se, nes sem, us se, us sem* atd. (což se vyslovuje: *asse, assem, dysse, dyssem* atd.) vyslovují lidé v rychlé mluvě často: *ase, asem, dyse, dysem, nese, nesem, use, usem* atd., na př.: Čekal sem, *ase* (t. j. až se) vrátil Š. *Dysme* (t. j. dyž sme) přijeli do Vídně, tahli sme na Košuta P. *Nese* (t. j. než se) vrátil s poutu, vyhořel Š. *Usem* (t. j. už sem) tam byl dvakrát Š.

V těchto případech vzniklo *s* ze skupiny *ž*+*s* tímto postupem: *ž* změnilo se před *s* v *š*, *š* před *s* změnilo se v *s* a skupina *ss* splynula v jednoduché *s* jako ve slovech: profesor, komise.

Přihází se, že týž člověk řekne někdy: »*aš* se vrátím,« »*dyš* sem přijel,« »*uš* sem tam byl« a podobně — a někdy »*as* se vrátím,« »*dys* sem přijel,« »*us* sem tam byl« a podobně — a někdy zase: »*ase* vrátím,« »*dysem* přijel,« »*usem* tam byl« a podobně.

Někdy je těžko rozeznati, vyslovila-li mluvící osoba: »*as* se vrátím,« »*dys* sem přijel,« »*us* sem tam byl« a podobně či: »*ase* vrátím,« »*dysem* přijel,« »*usem* tam byl« a podobně.

Poznámka. Častěji je slyšeti vyslovovati v uvedeném případě: *aš* se, *aš* sem, *dyš* se, *dyš* sem, *neš* se, *neš* sem, *uš* se, *uš* sem, atd. nežli: *as* se, *as* sem, *dys* se, *dys* sem, *nes* se, *nes* sem, *us* se, *us* sem atd. nebo nežli: *ase, asem, dyse, dysem, nese, nesem, use, usem* atd.

5. Skupina *žs* uprostřed slova splývá v *s*, na př.: to je *boská* (t. j. božská) pravda; *praskej* (t. j. pražský) most.

6. Skupina *žš* uprostřed slova splývá v *š*, na př. *bliší, draší, niší, uší* (t. j. bližší, dražší, nižší, užší).

7. *ž* mění se mnohdy v *z*.

V částicích *až, dyž, než, už* lidé, mluví-li rychle a nenuceně, mění často *ž* v *z*, když následující slovo začíná souhláskou *z*, na př.: *Az* zas přídou, zastavijou se u nás St. *Uz* zas je tu Š. *Dyz* zas přišel, vyhnali ho Š.

8. *ž* s následujícím *z* splývá někdy v jednoduché *z*.

V případě právě uvedeném lidé v rychlé mluvě místo skupiny *ž*+*z* nebo *z*+*z* vyslovují někdy pouze jedno *z*, na př.: *azas* přídou (t. j. až zas); *uzas* je tu (t. j. už zas); *dyzas* přišel (t. j. když zas).

V tomto případě *ž*+*z* změnilo se napřed v *z*+*z* a skupina *zz* splynula v jednoduché *z*.

Někdy je nesnadno rozeznati, zdali mluvící osoba vyslovila: *az zas, dyz zas, uz zas* a podobně či: *azas, dyzas, uzas* a podobně.

Digitized by Google

Poznámka. Větším dílem však *ž* v částicích: *až, dyž, než, už* zůstává nezměněno, když následující slovo začíná souhláskou *z;* častěji na př. se říká: »*až* zas přídou,« »*dyž* zas přišel,« »*už* zas je tu,« nežli: »*az* zas přídou,« »*dyz* zas přišel,« »*uz* zas je tu,« nebo nežli: »*azas* přídou,« »*dyzas* přišel,« »*uzas* je tu.«

9. *ž* se odsouvá:

a) vždy ve slovech: *dycky* nebo *dyčky, dyt;*

b) často v částicích: *už, dyž, než, už,* začíná-li následující slovo sykavkou *š* nebo *ž;* to však se děje jen ve mluvě rychlé, nenucené, na př.: »Byl tady Popelař?« — »Byl, ale *ušel* (t. j. už šel) dom.« Sv. — *Dy* (t. j. když) šli dom, viděli světýlka Š. — *Dy* žádnej nic nesce povidat, povím jim vo strašidle Sv.

Častěji však je slyšeti vyslovovati: *uš* šel dom, *dyš* šli dom, *dyž* žádnej a podobně.

10. *ž* se odsulo ve slově *Dářko* (místo: Žďársko).

š.

1. Za *š* je *ch*: jeden stařec ve Stržanově vyslovoval někdy: *ščestí* a někdy: *chčestí.* Od jiných lidí jsem slova »*chčestí*« neslyšel.

2. Za *š* je *č* ve slovech: *lepčí, lepčejác* St, Sv, Š, *menčí* Š, *počta.* — Vedle: *lepčí, menčí* říká se též: *lepší, menší.*

3. Koncovka *š* 2. osoby j. č. mění se někdy v *j* před zvratnou náměstkou *se*: Nechoj tam, *utopíj* se! (t. j. utopíš se) P. *Učej* se! (t. j. učeš se) P.

4. Za *š* je *s* ve slově *třiska.* — Vedle toho jsem slyšel: *tříška* St.

5. *š* se vysulo ve slově *renčák* St, Š.

6. Skupina *šč* se vysula ve slově *Bříškej* (t. j. Bříščskej); jednomu silnému řezníku z Bříšče[1]) na Moravě, o kterém se vypravuje mnoho příběhů, říkají: Honza Bříškej.

7. Za spisovnou skupinu *št* je *žď* ve slově *hrožďí* (t. j. roští).

č.

1. Za spisovné *č* je *š* v číslovkách: *štyří, štyry, štvrtej* a v jejich odvozeninách, jako: *štrnást, štvrtek* atd.

2. Za *č* je *t* ve slově *šmytec.*

3. Skupina *čc* uprostřed slova splývá v *c*, na př.: ch *Polnice* nebo: f *Polnice* Š (t. j. Polničce); f tý *kaplice* P (t. j. kapličce); dej to *koce!* Š (t. j. kočce); povím jim kousek vo *koce* C; povidala sem *děvece* Š (t. j. děvečce); ó *holeci!* St (t. j. holečci).

4. Někteří lidé skupinu *čc* mění ve skupinu *jc*, na př.: Řekni to *děvejce* C (t. j. děvečce). Sekajna se dělá na *řezajce* C (t. j. na řezačce).

5. Skupina *čs* splývá v *c*:

[1]) Úřední název této vesnice je: *Vříšť.*

Digitized by Google

a) uprostřed slova, na př.: *polnickej* (t. j. polničský);

b) když příslovce: *nač*, *voč*, *proč*, *zač* splývají s následující náměstkou zvratnou nebo s tvary slovesnými *sem*, *si*, *sme*, *ste*, *sou* v jedno slovo — což se děje v rychlé, nenucené mluvě — na př.: *Nace* (t. j. nač se) tak trápit? St *Voce* (t j. oč se) fsadíme? P. *Proce* (t. j. proč se) ptáš? Š. *Proci* (t. j. proč jsi) nepřišel? Š. *Proci* (t. j. proč si) toho tolik bereš? St. Poslouchaji, *procme* (t. j. proč jsme) jednou utekli š čekání Š. *Procte* (t. j. proč jste) nepřišli? Š. *Zacte* (t. j. zač jste) to koupili? Š;

c) když příslovce *pryč* s následujícím slovem, opatřeným předložkou *s*, splývá v jedno slovo — což se děje v rychlé, nenucené mluvě, — na příklad: *pryctým!* Š (t. j. pryč s tím); *prycním!* Š (t. j. pryč s ním);

d) když po imperativě, končícím se souhláskou *č*, následuje zvratná náměstka *se*, *si* a obě slova se vyslovují jako jediné slovo — což se děje v nenucené mluvě, — na př.: *uce!* (t. j. uč se); *nekrce!* (t. j. nekrč se); *voblece!* (t. j. vobleč se) Š; *vobleci* (t. j. vobleč si) kabát! St.

Poznámka. Když mluvící osoba v uvedených případech po slovech končících souhláskou *č*, učiní přestávku (třeba sebe nepatrnější) nebo když chce tato slova vysloviti zřetelně a důrazně, pak *č* s následujícím *s* nesplývá v *c*, na př.: *Nač* si tady? Š. *Proč* se perete? Š. *Zač* ste to koupili? Š. — *Pryč* s tým! Š. — *Uč* se! Š.

6. Skupina *čs* mění se někdy ve skupinu *cc*.

V případech 5. b) a d) místo skupiny *čs* někdy je slyšeti vyslovovati skupinu *cc* (ale jen tenkrát, když po skupině *čs* následuje samohláska), na příklad: *Procce* (t. j. proč se) ptáš? Š. *Procci* (t. j. proč jsi) nepřišel? Š. *Ucce! Voblecce!* Š.

Táž osoba v těchto případech vysloví někdy jednoduché *c* a někdy *cc*; někdy je nesnadno rozeznati, zdali mluvící osoba vyslovila: *proce* ptáš? *proci* nepřišel? *uce! voblece!* či: *procce* ptáš? *procci* nepřišel? *ucce! voblecce!*

7. Místo skupiny *čs* slyšel jsem jednou vysloviti skupinu *jc* (od 78letého starce): *ujce!* St (t. j. uč se).

Souhláska *j*.

1. *j* se odsouvá na začátku slova:

a) ve slovech: *esli*, *esi* (t. j. jestli), *ešče*, *už*;

b) před *i* ve slovech: *inej* (všude), *inší* P, *inačí* St, *náč* C, *indá* P, Sv, *istej* (všude), *istotná* pravda Š; *istotně* Š; — místo: *Jinkovec* říká se častěji: *Inkovec* (skupina chalup u Stržanova): vedle: *Jihlava* říká se také často: *Ihlava* Š;

c) v genitivě mn. č. *jich* ve rčení: prosím *ich;* — jeden stařec ve Stržanově vyslovoval *im* místo *jim;* pravidlem je všude výslovnost: *jich, jim;*

d) ve slovech: *du, deš, de* atd.; *mnění* (t. j. jmění), *meno, menovat; sem (su), seš, sme, ste, sou.*

Poznámka 1. Vedle *esli* a *esi* říká se též *jesli* P, St, Sv, Š a *iesi* P. — Vedle *už* je někdy slyšeti také *již* St.

Digitized by Google

Poznámka 2. Vedle *istej, istotná* pravda — slyšel jsem: *jistotná* pravda C, *jistej* Š, *jistá* pravda St, Sv.

2. *j* se odsouvá na konci slov v imperativech na *-ij*: *pi, napi se, nebi* ho, *neši* (t. j. nešij), *uši* (t. j. ušij), *nali* mně plnou! Sv.

3. *j* se vysouvá:

a) ve slovech: *čarodeník, čarodenica, přidu, přideš, přide* atd. Sv, *pučit* (t. j. půjčit), *vypučit, pudu* (t. j. půjdu), *pudeš, pude* atd., *zbuník* Sv, Š (t. j. dovádivý chlapec), *zbuníkovat* Sv (dováděti);

b) v imperativech: *poď, pojte* (z: pojďte); *přid, přiťte* C, Sv anebo *přite* Sv;

c) v imperativě mn. č. sloves *bit, pit, šit: nebite* se! *pite! ušite* mně to!

d) v imperativě *dejž* ve rčení: *Deš* to Pámbu! (t. j. dejž to Pán Bůh).

Poznámka 1 Vedle *přidu, přideš* atd. říká se častěji: *přídu, přídeš* atd. anebo: *přijdu, přijdeš* atd.

Poznámka 2. Na Cikhaji slyšel jsem: *zbujník* (ve smyslu: *loupežník).*

4. *j* se předsulo ve slovech: *jalmara* Š, *jarmara* C, Sv, *jinkoust* St, *Julrich* Š (t. j. Ulrich). — Někteří lidé říkají *już* místo obyčejného *už,* na př. ve Stržanově, ale vedle *już* říkají také: *už.*

5. *j* se nevysouvá:

a) ve slovech: *pjatro* (t. j. patro ve stodole), *holoubjata, hrabjata, říbjata;*

b) v participiu min. činném sloves složených se slovesem *pnouti: rozepjal, sepjal, zapjal* (participium trpné zní: *rozepítej, sepítej, zapítej*).

Přesmyk.

1. Přesmykly se samohlásky ve slově *škařoupka* C nebo *škaroupka* P, Š, St nebo *skařoupka* Sv (místo: *skořápka*).

2. Přesmykly se souhlásky ve slovech: *hmla* Sv, St, Š (mhla), *jimel* Sv (jilm), *karamád* Š, *karamátka* Š, *klofník* (knoflík), *korela* (cholera), *korovlat* Sv (kolovrat), *kraml* (z něm. Klammer), *leberija* Sv (ale v Polničce jsem slyšel: *rebelija*), *legramace* C (reklamace), *mochorůfka* P, St, Š (místo: mochovůrka t. j. muchomůrka), *relmo* St (místo: lermo), *řejček* St, Š (místo: zejtřek), *toral* (tolar), *žlica* (lžice) — a pak ve jméně *Jurlich* nebo *Udlich* Sv (místo: Urlich t. j. Ulrich).

Vedle: *jimel, karamád, karamátka* říká se také: *jilem* Š, *kamarád, kamarátka.*

3. Přesmykla se měkkost s jedné souhlásky na jinou ve slovech: *ňat* Sv (místo: *nať*), *Sekňov* nebo *Setňov* (místo: Sjeknov, Sjetnov, kteráž slova vznikla vysutím souhlásky *v* ze slov: Sněknov, Světnov).

Stahování.

Vynecháním jedné slabiky stáhla se tato slova: *cák* Sv, Š (místo: *co pak*), *dál, udál* atd. (místo: *dějal* nebo *dělal*), *dobrytro, ná* C, Š (místo: *no a*), *ňákej, ňáko* nebo *nákej, náko* (místo: *nějakej, nějako* nebo *nejakej, nejako*).

Digitized by Google

Vysouvání.

Slabika *ví* se vysula ve slově *poscení* P (jen jednou místo: *posvícení*). — Ale zpravidla se říká všude: *posvícení.*

Stahování slov.

Místo: *Vojnů Mněstec,* z *Vojnovýho Mněsce* (t. j. Vojnův Městec, Vojnova Městce) říkal jeden stařec v Polničce: *Vojnomněstec*, z *Vojnomněsce.*

Oddíl druhý.

Tvary.

A. Skloňování.

I. Jména podstatná.

1. Vzor holub, dub.

Jednotné číslo.

Genitiv. Podstatná jména neživotná, která ve spisovném jazyku mají koncovku *-u,* mají častěji koncovku *-a* než *-u*, na př.: u belka (studánka ohrazená dutým kmenem), u buka, u duba, ze dvora, u hájka, u hroba, do Klusborka, s kočára, do kopečka, s krchova, u mosta, z nosa, řebík s paprska, u pařeza, s pivovára, u plota, s popela, u roha, z řetěza, u smrka, u stola, ze stroma, do stropa, do suda, do šátka, u voza, do Žďára.

Genitivy na *-u* jsem slyšel tyto: z břehu, u buku, z hrobu, u kanónu, vot korovlatu, z mostu, vot počátku, s poutu (t. j. z pouti), do roku (vždy), ze řbetu, do spolku, do stínu, ze sudu, ze zámku; — do Pestu (vždy), u Švechatu, do Žďáru (jednou ve Škrdlovicích a jednou ve Stržanově; ale ti lidé, kteří řekli: »do *Žďáru*«, říkali jindy vždy: »do *Žďára*«).

Přihází se, že týž člověk v témž slově řekne někdy koncovku *-a* a někdy koncovku *-u*, na př.: Nehnul se z *mosta;* nehnul se z *mostu* Sv.

Říká se: vot svatýho *Ducha* nebo: vot svatýho *Duchu* (označuje-li se doba) Š.

Koncovku *-u* mají vždy:

1. jmeno *Brod* (t. Německý): jel do *Brodu*;

2. jména hromadná a látková, na př.: kilo *cukru*, z *drnu*, pytel *hrachu,* trochu *chmouru*, fůra *klestu,* nastrouhal sem *křenu*, málo *lenu*, půl *sáhu* dříví, moc *snihu,* málo *tabáku*, letos je málo *krmu.*

Dativ. Podstatná jména životná (i jména živočichů) mají vždy koncovku *-ovi*: dej to *psovi*; dej to *volovi;* přerazil sem *hadovi* vocas Š.

Na Cikhaji vedle koncovky *-ovi* je též koncovka *-oj*, na př.: *Synoj* nebude vejmněnek tak dlouho trvat (Jan Straka). *Vopatoj* to uďálo taky tak (týž).

Digitized by Google

Koncovku *-u* mají jen jména: *Bůh*, *Kristus*, *Pán*, *Duch* svatej, pak jména svatých a jméno *pán*, je-li přívlastkem, na př.: Modlili se k svatýmu *Jánu* St. Modlili se k svatýmu *Krištofu* Š. Řikal sem to *panu* soucímu Š (t. j. soudci).

Akkusativ. Starý akkusativ zachoval se ve rčení: na svatej *Duch*.

Slova: *kozlík* (na kočáře) a *roh* (kuželek) mají akkusativy: Sedl na *kozlíka* St. Trefil *roha* Š.

Lokál.

1. Jména životná (i jména živočichův) mají vždy koncovku *-ovi*: Povím jim kousek vo *hadovi* Sv.

Na Cikhaji vedle koncovky *-ovi* je slyšeti též koncovku *-oj*: Vo *hejkaloj* taky bych moh vypravovat.

Ta jména životná, která mají v dativě koncovku *-u*, mají též v lokále koncovku *-u*: vo Pánu Bohu.

Jména svatých, když znamenají dobu, mají koncovku *-ě*: Třešně kvetly letos po *Filipě Jakubě* Š. Po *Petře Pavle* zrnko nalejvá Š. Teď to bude lepčí jak vo *Jáně* P. Po *Václavě* budou zas teplý dni Š.

2. Neživotná mají koncovky *-ě* a *-u*.

a) Koncovku *-ě* mají zpravidla neživotná na *b*, *d*, *m*, *n*, *p*, *r*, *t*, *v*: na dubě, na ledě, v domně, po řebeně chodil kohout, na snopě, na dvoře, na plotě, f chlívě.

Ale některá z těchto slov mají vedle koncovky *-ě* také koncovku *-u*, na př.: Byl právě na *poutě* Š. Děkuju vám fšem, že ste byli se mnou na *poutu* Š.

b) Koncovku *-u* mají tato neživotná:

1. na *h*, *ch*, *k*, na př.: ve *snihu*, na *trhu*, v *mechu*, f *kožichu*, na *buku*, v *zámku*, f *Strušníku* — ale: f *potoce*, v *rybníce*;

2. zpravidla jména hromadná a látková, na př.: f *cukru*, v *medu*, v *hrachu*, v *lenu*, f *chmouru*; — ale také jsem slyšel: v *leně* Š;

3. zpravidla jména měsícův: v lednu, v únoru, v březnu atd.

Poznámka 1. Některá jména měsícův mají vedle koncovky *-u* také koncovku *-ě*; slyšel jsem: v *březně* mněsíci St, f polou *dubně* P, f půl *srpně* Š.

Poznámka 2. Slovo *rok* má lokál: *roce* i *roku*: V dvaapadesátým *roce* to mohlo bejt Š. F pětadvacátým *roku* sem se narodil P.

Poznámka 3. Podstatná jména na *l*, *s*, *z* mají v lokále koncovku *-e*: dou po temle *dílí!* C, v *doli*, v *huzli*, f *popeli*, na *stoli* Š; na *brusi*, v jednem *kusi*, v *lesi*, na *nosi*, ve *vofsi*; na *pařezi*, na *řetězi*, na *vobrazi*, na *vozi*.

Ale zpravidla se říká: f *kostele*. — Velmi zřídka je slyšeti lokál *kosteli*, na př.: Byla sem f tem *kosteli* Š. Při tem *kosteli* pochovávaji Š.

Častěji se říká: na *stole* než: na *stoli*.

Poznámka 4. Jméno *Žďár* má vždy lokál: ve *Žďáře*; lokálu: ve *Žďáru* jsem neslyšel ani jednou.

Digitized by Google

Množné číslo.

Nominativ.

1. Podstatná jména *bratr* a *hoch* mají koncovky *-i* a *-í* vedle sebe: To byli dvá *bratři* St, Š. To byli *bratří* P, Š. — To sou naše *hoší* St, Š. *Hoši*, žeňte už dom! C, Š. — Častěji je slyšeti tvar: *hoší* než tvar: *hoši*.

2 Místo spisovné koncovky *-é* slyšel jsem koncovku *-e* ve slově *anděle*: *Anděle* sami pomáhali nosit St. — Vedle tvaru: *anděle* také se říká: *andělí*.

Jména obyvatelův na *-an*, pak jména: *host*, *soused*, *žid* mají koncovku *-i*: křesťani, hosti, sousedi, židi.

3. Místo spisovné koncovky *-ové* říká se obyčejně *-ove*, na př.: Ty *Ambrožove* byli fest P (t. j. nezranitelní). Dyby naše *ocove* stali! Š. — Jiné nominativy na *-ove*: *duchove* Š, *pánove* St, *přetkove* St, Sv, Š (t. j. předkové), na př.: Dyby to naše *přetkove* viděli!

Koncovku *-ové* slyšel jsem celkem třikrát: Tady bejvali *hejkalové* St. Dvá *feldvéblové* šli na špacír St. F Křižánkách byli bratři *Řátkové* Sv.

4. Některá jména životná mají koncovku *-y*: To byly *duchy*, ty *koníčky* St. Poslouchej, jak *ptáčky* spívaji Š. To sou jejich *chlapečky*? P. Tady sou taky *komáry* Š. V Dářku sou hrozný *kapry* Š. F tem potoce sou *struhy* St (t. j. pstruzi). *Špačky* tam maji hnízdo Š. F Klášteře sou dvá *velebníčky* Š.

5. Koncovku *-a* má místní jméno *Počítka*, gen. do *Počítek* (t. j. Počátky, vesnice moravská nedaleko Stržanova.)

Koncovku *-a* slyšel jsem též ve slově: *řípka* St (místo: *říbka* t. j. hříbky): Tam rostou *řípka*. — Vedle tvaru: *řípka* říká se také: *řípky*.

Poznámka 1. Jména neživotná na *l*, *s*, *z* mají v nom. a akk. mn. č. koncovku *-e*, na př.: Vykopali tři hlyboký *dole* C. Ve Žďáře sou tři *kostele* Sv, St, Š. Maji f seknici dva *stole*. Ty máš takovýle *čase* C. Já mám dva *hlase* Š. *Klase* sou kraťounký. Jak nejsou svý *lese*, je zle Š. *Vofse* se urodily. Na Žákovici je vidět *kuse* zdí C. Ďál sem *pařeze* P, Š, Sv. Tam visí vedle sebe tři *vobraze* C. Naložil fšecko na tři *voze* C, P, Sv, Š. Voni ty *spise* byly suchý pot tou paží Š.

Vedle nominativů a akkusativů *čase*, *kostele*, *lese* je slyšeti — ale řidšeji — také tvary *časy*, *kostely*, *lesy* na př.: To ešče byly inší *časy* P. Teď sou zlý *časy* Š. Ve Zďáře sou tři *kostely* Š. Ty *lesy* sou panský C, Š.

Poznámka 2. Jméno *dobytek* má mn. č. *dobytky*.

Genitiv.

1. Koncovka *-ů* nezněla mi tak dlouze, jak se vyslovuje ve spisovném jazyku; proto by se mohla nazvati prostředně dlouhou.

Málokdy je slyšeti místo koncovky *-ů* vysloviti krátkou koncovku *-u*, na př.: Přišlo pár *chlapu* Š. Ďál u *Kašparu* za tovaryša C.

2. Jméno *hoch* má všude koncovku *-í*: Šel sem se ptat *hoší* Š. — Ve Stržanově slyšel jsem vedle gen. *hoší* též genitiv *hošů*.

Digitized by Google

3. Genitiv bez koncovky *-ů* slyšel jsem ve slovech *čas* a *hrozen*: Vot tejch *čás* tu nebyl Sv. Koupil sem pár kotrlíčků *hrozen* Sv. Ale obyčejně se říká: vot tejch *časů*. — Jméno místní *Počítka* má gen. *Počítek*.[1])

Slovo *rozen* nebo *rožen* (t. j. hrozen) má genitiv mn. č.: *rozní*, *rožní*, na př.: Přinesla sem kotrč (t. j. třapec) *rozní* Š. Koupila sem švatrc *rožní* Š.

Dativ má ve Stržanově zpravidla koncovku *-om*, v ostatních vesnicích koncovku *-ům*. V koncovce *-ům* nevyslovuje se *ů* tak dlouze jako ve spisovném jazyku; proto možno nazvati koncovku *-ům* prostředně dlouhou. Příklady ze Stržanova: Dohazoval služby *pánom*. Bьl za kuchařa *četníkom*. Nosíval *sedlákom* svůrky k *cepom*. Šel se přetstavit *oficírom*. Šel k tem *vojákom*. Naše (t. j. naši) nastoupli zas k tejm *kverom*. — Ze Škrdlovic: Podává *zedníkům*. — Ze Světnova: Vypravoval to *sedlákům*. — Z Polničky: Jak tahly tady ty pola naproti tejm *gruntům*, to bьl fšechno vobecní les.

Ve Světnově jedna stařenka užívala vedle koncovky *-ům* též koncovky *-om*; jednou na př. řekla: »Šel se podívat g *dělníkům*« a podruhé: »Šel se podívat g *dělníkom*.«

Příjmení mají ve všech vesnicích koncovku *-om*, na př.: Šel k Leopoldom, k Mrkvičkom, k Cempírkom, k Vytlačilom Š; k Hamanom, k Maňáskom, ke Strakom C; g Beranom, k Šilhánkom Sv; k Čápom, k Musilom, g Říhom St; g Blažíčkom, k Machom, k Vackom P. — Jednou jsem slyšel: Přišli g *Řátkům* Sv.

Poznámka. Jméno *hoch* má ve Stržanově dativ *hošom*, v ostatních vesnicích *hošům*; na př.: Rozdala koláče *hošům* C.

Jméno *Počítka* má dativ: *Počítkám*, na př.: Přišel sem k *Počítkám* Sv, St. — Jméno *Lemperky* má dativ: k *Lemperkám* Sv.

Akkusativ nahrazuje se všude a vždy nominativem, na př.: Kozáci ty *sedláci* řezali karabáčama vo sto šest St Leopoldová má f tem domně *nájemníci* Š.

Jednou jsem slyšel akkusativ na *-y* (od 84leté stařenky): Dívá se na *tanečníky* P.

Lokál. I jména životná i jména neživotná mají koncovky *-ích*, *-ech* a *-ách*.

Jména životná.

1. Koncovku *-ích* mají:

a) Jména na *h*, *ch*, *k* (vedle koncovky *-ách*), na př.: Povím jim kousek vo *drátenících* St. Házel po našejch *hoších* Š.

b) Jména na *l*, *r* (vedle koncovek *-ech* a *-ách*), na př.: Teťka nic neslyšet vo *hejkalích* St. Budu jim vypravovat vo třech *bratřích* St.

2. Koncovku *-ech* mají jména ukončená na jiné souhlásky než na *h*, *ch*, *k* (vedle koncovky *-ech* mají také koncovku *-ách*), na př.: Povím jim kousek vo Břečkovejch *synech* St. Šel po *volech* St.

---

[1]) Vlastní jméno *Lemperky* (les u Světnova) má genitiv: *Lemperek*, na příklad: Mám pole u *Lemperek*. Ale nelze rozhodnouti, je-li to slovo rodu mužského či ženského.

Digitized by Google

3. Koncovku *-ách* mají jména ukončená na kteroukoli souhlásku, na příklad: Nebylo památky po *žákách* C. Drvaři si povidali vo *hejkalách* P.

Některá podstatná jména mají všechny tři koncovky vedle sebe, na příklad: Povidali vo hejkalích, vo hejkalech, vo hejkalách.

Jméno *hoch* má v lokále jen tvar: *hoších.*

Jména neživotná. Pravidlem je koncovka *-ách.*

1. Koncovku *-ách* mají:

a) vždy jméno *sen* a jména na *h, ch, k,* na př.: Ve *snách* ji viděl St. Po třech *rokách* sem se vrátil P. Chodí po *trhách* St. Sou tady kapry ve vobouch *rymníkách* St. Na *schotkách* (t. j. schodkách) sedávám St. Vylezli po *žebříkách* P. Vostává f *Počítkách.* Byli sme v *Lemperkách* Sv;

b) zpravidla jména ukončená na ostatní souhlásky; slyšel jsem tyto lokály: f časách (f tejch časách sme sekli votavu Š), po domách, ve dvorách, v Hamrách, po jeřábách, po kamenách, f kočárách, na kořenách, po kusách, na kvartýrách, vo lenách, po lesách, na pařezách, po schodách, na snětách, na stromách, na sudách, f tejch vejvozách, ve vofsách, na Žlebách.

2. Koncovku *-ech* mají jména ukončená na jiné souhlásky než *h, ch, k* (častěji mají koncovku *-ách*); slyšel jsem jen tyto lokály: f tejch *časech,* po *domech,* v *lesech,* po *schodech,* na *stromech.*

3. Koncovku *-ích* slyšel jsem jen v těchto lokálech: na *Žlebích* C (vedle toho: na *Žlebách* Sv), po *lesích* P, Sv, Š, v *lesích* P, Sv, Š, na *Lázích* St, povím jim vo starejch *časích* Sv. — V též vesnici je slyšeti vedle sebe tvary: v *lesích,* v *lesech,* v *lesách;* vo starejch *časích, časech, časách* Š.

Instrumentál má zpravidla koncovku *-ama,* na př.: Mluvil sem z *bratrama* St. Šel tam ze *švagrama* Sv. Tloukli po nich *kamenama* Š.

Slovo *rok* má koncovku *-y:* Přet patnásti *roky* C, před nejakejma třicíti *roky* P, přet třema *roky* Š, přet párma *roky* to nastalo St.

Koncovka *-y* zachovala se v názvu pole: pod *Lázy* Sv — a v instrumentalech: *hlady, smíchy, stěky* (t. j. vztekem), *strachy,* na př.: umřel *hlady, stěky* sem klel Š, byl sem potrhanej *smíchy* Š.

Koncovku *-ma* slyšel jsem v těchto případech: Vorá s párem *volma* Š, za Novejma *Dvorma* Š, zvoní fšema *zvonma* St, hrá si z *hošma* St, jeli z dvouma *párma* koňma Š.

Vedle obyčejného instrumentálu *hošma* je slyšeti též instrumentál *hochama*: hrá si z *hochama* St. — *Lemperky* a *Počítka* mají instr.: pod *Lemperkama,* za *Počítkama.*

Dodatky.

1. Slova *nářek* a *pohřeb* nevysouvají *e*: Tam bylo *nářeku!* Š. Byla sem na *pohřebě* Š.

2. Slovo *bratr* má ve mn. č. tyto tvary: nom., akk.: *bratří* (řidšeji *bratři*), gen. *bratrů,* dat. *bratrům,* lok. *bratrech, bratřích,* instr. *bratrama.*

3. Slovo *švagr* má vok. j. č. *švaře!,* nom. akk. mn. č. *švaři;* ostatní pády jsou pravidelné: *švagra, švagrovi, švagrem*; *švagrů, švagrům, švagrech* nebo *švagřích, švagrama.*

Digitized by Google

2. Vzor muž, meč.

Jednotné číslo.

Genitiv (a akkusativ jmen životných) má

1. zpravidla koncovku *-a*. Slyšel jsem tyto genitivy (nebo akkusativy): na Bartoloměja, kus biča, císaře, do hnoja, do houla, do hrnca, hospodáře, kněza, koňa, s konca, s kopca, kováře, u kříža, u kupca, lamače, vod měsíca ledna ležím z nohou St, půl mandela, muža (múža), myslifca, zlámal sem u noža střenko St, volili papeža Š, do pekáča, pokušitela, srnca, šefca, do špitála, vzal šandu vot trakača Š, učitela, do vohňa, vod voltáře, zajica, má zeťa šefca St, zloděja.

Zřídka je slyšeti koncovku *-e*. Tvarů o koncovce *-e* užívají jen lidé, kteří byli na vojně nebo ve světě, nebo kteří čtou noviny a knihy. Ale tito lidé neužívají tvarů na *-e* důsledně, nýbrž říkají také tvary na *-a*, na příklad týž soused v Polničce pravil: »Zahrabal ho do *hnoje*« — a v následující větě: »Dyž ho zahrabal do *hnoja*«. — Jiný soused v Polničce řekl: »Věčího *zloděja* a *taškáře* nebude«. — Jiný soused: »Na trhu *koňa* nekoupím« — a hned potom: »Takového *koně* nekoupím« P. — Jiný soused: »Povidám mu: Dej *koňa* do maštale« — a za chvilku: »dal *koně* do maštale« P. — Mám boty vot *šejca* ve Žďáře, vot *Kováře* P. — Jel ze *Žďírce*, pustil *koně* (jednoho) s *kopca* P. — Pustil sem *koňa* s *kopce* Š. — Mněla vocuď *múža* — mněla vocuď *múže* P (týž stařec). — Lidi se modlí u *kříža* — lidi se modlí u *kříže* P, Š. — Šel sem do *špitála* St. — Zavezli ho do *špitále* Š. — Viděl *kněze* Sv. — Byla u *kněza* Š. — *Schoře* sem honil Š. — Dal se do *pláče* C, P. — Zamotal se do *pláště* P. — Přišel do *pokoje* Š. Do *července* bylo chladno St. Šli sme do *háje* Š. Had vlezl do *kře* Š. Prosil *císaře* pána P. Na prvního *máje* staví máj St. Chodí vokolo *voltáře* Š. U *pláště* sem mněl krádl Sv.

2. Jména místní: *Cikhaj, Herálec, Humpolec, Mněstec* (t j. Vojnův Městec), *Žďírec* mají zpravidla koncovku *-e:* s Cikhaje, do Herálce, do Humpolce, do Mněsce, do Žďírce.

3. Některá slova mají koncovku *-u*: Bojím se *dešču* Š. Chce se dát do *dešču* Sv. Tady je moc *kouřu* Š. Máme moc *moču* přet chaloupkou St. Je tady málo *placu* Š. Dal se do *pláču* Sv. Musel do Brodu do *špitálu* Š. Mám moc *zápařu* C (t. j. příze naložené do kádí na paření).

Slova: *dešč* a *pláč* mají také genitivy: *dešče, pláče:* Dalo se do *dešče* Š. Je potřeba *dešče* P. Tam bylo *pláče!* Š.

Slovo *špitál* má vedle sebe genitivy: do *špitála*, do *špitálu*, do *špitále*. Ve Škrdlovicích na př. pravil jeden stařec: do *špitálu* a manželka jeho: do *špitále*.

Dativ.

1. Jména životná mají koncovku *-ovi*: Dej *koňovi!* Š. Povidám *tesařovi* Sv.

Digitized by Google

Na Cikhaji je slyšeti vedle koncovky *-ovi* též koncovku *-oj*: Říkala *můžoj*.

Velmi zřídka je slyšeti koncovku *-i*, na př.: Šla ke *knězi* Š. Přines (t. j. přinesl) *císaři* pánu vobilí s toho pole C. — Dativy: *císaři*, *knězi* jsou vzaty z jazyka spisovného.

Koncovku *-u* je slyšeti jen ve výraze: *císař pán*: Šel aš k *císařu* pánu St.

2. Jména neživotná mají zpravidla koncovku *-u*, na př.: Chystá se g *deščU* Sv. Nechoď g *houlu!* C. G žádnýmu *koncu* to nevedlo P. Dou k tomu *křížu* a vot kříža se daji na pravo C. Lidi chodí se modlit ke *křížu* Š. Přišel sem ke *křu* Š. Tomu *pláščU* může bejt padesát roků Š. Potom dou lidi k *voltářu* Š.

Málokdo vyslovuje v dativě koncovku *-i*, na př.: Vofse se sečou ke *konci* srpnu [1]) Š.

Lidé, kteří v dativě vyslovují koncovku *-i*, nečiní tak důsledně; častěji vyslovují koncovku *-u*. Ve Škrdlovicích na př. jedna stařenka pravila: »Lidi k tomu *křížu* se chodí modlit« — a po druhé: »Lidi se chodí modlit ke *křížu*.«

Místní jména: *Cikhaj*, *Herálec*, *Humpolec*, *Mněstec*, *Ždírec* mají zpravidla koncovku *-i:* jel k Cikhaji, g Herálci, g Humpolci, k Mněsci, ke Ždírci. — Ale také je slyšeti koncovku *-u:* jel g *Humpolcu* C, přišel sem k *Cikhaju* Sv.

Lokál.

1. Jména životná mají koncovku *-ovi*: Seděl na *koňovi* St.

Na Cikhaji vedle koncovky *-ovi* je slyšeti také koncovku *-oj:* Seděl na *koňoj*.

2. Jména neživotná mají všude a vždy jen koncovku *-i*, na př.: v houli, v hrnci, na konci, na kraji, na kříži, na noži, na placi, ve vohni, na voltáři.

Koncovka *-i* v lokále j. č. je původní, neboť jí užívají důsledně lidé, kteří v dativě j. č. vyslovují vždy koncovku *-u*. Kdyby lokál j. č. byl někdy měl v podřečí polnickém koncovku *-u*, byl by ji podržel až podnes, jako ji podržel dativ j. č.

Vokativ má častěji koncovku *-i* než koncovku *-u*: *šenkýři!* C; slyšíš, *kováři?* Š; pane *mynáři!* P; ty *zloději!* C, P; — *zlodějU!* P.

Obyčejně říkají lidé: pane *mynář!* P; pane *učitel!*

Množné číslo.

Nominativ.

1. Za spisovnou koncovku *-é* je koncovka *-e*, ale slyšel jsem ji jen ve slově *přátele:* Děti rozebrali *přátele* Š.

2. Za spisovnou koncovku *-ové* je koncovka *-ove*, kterou jsem slyšel jen dvakrát: Najedenkrát se zbouřili *králove* na toho krála St. Byli tam tří *učitelove* Š.

---

[1]) Dativ!

Digitized by Google

3. Jména na *-tel* mají zpravidla koncovku *-i*: učiteli, věřiteli.

Genitiv.

1. Slova: *groš, kůň, podlíkače* (pomnožné) mají koncovku *-í:* za pár *groší* C, P, St; má pár pěknejch *koní* Š; utrh vot *podlíkačí* límec Š.

2. Slova: *mandel* a *věrtel*, je-li při nich nějaká číslovka, mají genitivy: *mandel, věrtel:* Mám ešče stát pět *mandel* Š. Namlátil sem pět *věrtel* Š. — Bez číslovky se říká: *mandelů*, na př.: Na poli je ešče *mandelů*! Š.

Dativ má ve Stržanově koncovku *-om,* v ostatních vesnicích koncovku *-ům:* Vozil *pekařom* mouku St. Uhři říkaji *Němcom* Švábi St. Nemohla si pomoct k *penězom* St Dej *koňom* sena St. Vyprovázel ho aš ke *Škrdlovicom* St. — Nesyl sem *sekáčům* svačinu Š. *Myslifcům* museli robotovat Š Šel ke *Škrdlovicům* C, P, Sv, Š. Mus:š dát *koňům* sena C, P, Sv, Š.

Vedle dativu *koňům* říká se na Cikhaji též: *koním.*

Kromě Stržanova je slyšeti koncovku *-om* zřídka, na př.: Rozváží pívo *šenkýřom* Sv. Chodil ke *kovářom* Š.

Jména: *Škrdlovice, Zlatnice* mají dativ: ke *Škrdlovicům,* g *Zlatnicům* C, P, Sv, Š a ke *Škrdlovicom* St. — Na Cikhaji říká se častěji: ke *Škrdlovicím* než: ke *Škrdlovicům.*

Akkusativ nahrazuje se nominativem: Pro *mynáři* je tady dobře Š.

Lokál má koncovky *-ích, -ech* a *-ách.*

Jména: *Škrdlovice, Zlatnice* mají vždy lokál: *f Škrdlovicích* nebo pouze: *Škrdlovicích* (bsl sem *Škrdlovicích* Sv), *v Zlatnicích.*

Jména obecná mají všechny tři koncovky vedle sebe: To bsło f tejch *nepokojech* Š. Hastrman f tejch *hrncách* mněl duše Sv. Ve třech *houlách* má fčely Š. Mám jařicu v *mandelách* Š. Tak teď vo tejch *uhlířách* Sv. Vyhrál na tejch *myslifcách* Š. Co máte v *hrncích?* Š.

Slovo *kůň* má lokál: na *koněch* i na *koních.*

Instrumentál má zpravidla koncovku *-ama*: Tak byli vobá dvá bratři *králama* St. Vadil se z *biličama* C Jezdí z *hrncama* Š. To bylo letos porád s tejma *vohňama* Š. Kozáci ty sedláci řezali *karabáčama.*

Jméno *Škrdlovice* má v instrumentále koncovku *-ama:* Pot *Škrdlovicama* bsl hroznej rymník Sv. Vrátil sem se přet *Škrdlovicama* C.

Slova *peníze* a *vánoce* mají instrumentál: *penězi, vánoci,* na př.: Vyvoral kotel s *penězi* C. Von se jí vyvalil s tejmahle *penězi* hrnek St. Neví, co s *penězi* dělat Š Bsło to před *vánoci* St — Ale slyšel jsem též instr. *penězma*: Ujel jí s *penězma* Š.

Koncovku *-i* slyšel jsem též ve slově *tisíc,* na př.: Před nějakejma *tisíci* lety bsło na Žákovici mněsto C. Dostal ženu s desíti *tisíci* Š.

Slovo *kůň* má instrumentál *koňma* a *koníma*: Jeli z dvouma párma *koňma* Š. Jeli s třema *koníma* P.

Digitized by Google

Dodatky.

1. Kněz.

Slovo *kněz* má ve mn. č. tyto tvary:

Nom. akk.: *Kněži* přišli k vyhnání St. Ve Žďáře sou štyří *kněží* P. — Gen.: Za tejch *kněžů* ty lesy přišly k vodebrání P. Na funusi bylo pět *kněžů* Sv. — Dat.: *Kněžům* vzali lesy C. Poručil ten dvůr *kněžom* St. — Lokal: Mluvíme vo *kněžích,* co byli f Kláštěře Š. — Instr.: Dvá sou *kněžama* Š, St, Sv. Soudili se s *kněžma* Š. To bylo přet *kněžama* ešče St (t. j. dříve než byl u Žďára založen klášter).

2. Cikhaj.

Jméno *Cikhaj* je rodu mužského i ženského, na př.: Zlatnice sou mezi *Cikhají* a Škrdlovicama C. Nebylo jim v *celým Cikhaji* roveň C. Zlatnice je les mezi Škrdlovicama a *Cikhajem* Š, Sv.

3. Vzor město.

Jednotné číslo.

Lokal.

1. Slovo *hnízdo* má vedle lokálu: v *hnízdě* také lokál: *hnízdi:* F tem *hnízdi* byly vajíčka Sv.

2. Slova na *-lo, -so, -zo* mají v lokále koncovku *-i*: jezdí na *koli;* f tem *masi* byli červi; na *železi* je rez.

Množné číslo.

Genitiv. Slovo *drva* má genitiv *drev*: Dostává šest sáhů *drev* C, Sv.

Slovo *prsa* má genitiv *prsouch:* Trefil ho do *prsouch* P, Sv. Rejpl ho do *prsouch* St.

Dativ má zpravidla koncovku *-ám:* Slož to k tejm *prknám* Š. Smál se *světýlkám* Š. To dření mně de ke *kolenám* P. Šel se mnou k Slanýho *humnám* P.

Koncovku *-ům* nebo *-om* slyšel jsem v těchto slovech: Přijeli g *drvům* Š. Sedni si ke *kamnům* Š, ke *kamnom* P, St, Sv, stoup si k *vratom* Š. Dej *kuřátkom!* St. Nevěřil *strašidlom* St.

Jméno *Zimolejta* (les u Polničky) má dativ: g *Zimolejtům.*

Lokál má zpravidla koncovku *-ách:* Šel po tejch *prknách* K. Na tejch *místách* nejsou Sv, Š. Na dědině nejni takovej pohřeb jako v *mněstách* Š. F *mněstách* tak nemluví Sv. Prv nosil řezník telata na *ramenách* Š. Co máte na *voknách?* Š. V *železách* je chycená myš Š.

Koncovku *-ech* slyšel jsem u slov *puta* (t. j. pouta), *humna* a *kamna*: Přivedli ho f *putech* Š. Na *humnech* voraji Š. F tejch *kamnech* dobře hoří Š. — Týž stařec řekl jednou: Vo *strašidlech* sem slyšel fšelisco — a podruhé: Vo *strašidlách* sem fšelisco slyšel St.

Digitized by Google

Slovo *kolena* má tvary: po *kolenouch* C, Š, po *kolenách* P, St, Sv.

Slovo *prsa* má tvary: na *prsích* C, P, St, na *prsouch* C, P, St, Sv, Š, na *prsách* P.

Instrumentál má zpravidla koncovku *-ama:* Mynář si svedl *krouzlama* (t. j. kouzly) zas kamen do jeho místa Š.

Koncovku *-y* slyšeti ve rčeních: za humny, za kamny, před lety, za ňadry, před vokny, za zády. — Ale slova *vokna, záda* mají také instrumentál *voknama, zádama*: Před *voknama* byly prkna K. Máme květiny za *voknama* St. Vobrátil se ke mně *zádama* Š.

Vedle instrumentálu *kolama* říká se také: *kolma:* Najednou vidí pot *kolma* chlapa Š.

Dodatek.

Jméno *Hlinsko* se skloňuje takto: g. do Hlinskýho, d. g Hlinskýmu, l. v Hlinským, i. za Hlinským. — Místo: *Hlinsko* také se říká: *Hlinský.*

4. Vzor pole.

Jednotné číslo.

Genitiv zní zpravidla: *pole,* zřídka je slyšeti tvar: *pola,* na příklad: Šla sem s *póle* P. To je nákýho *pole!* P. Přišla sem s *póle* Š. Má moc mír *pole* Sv. Má tam moc *pole* C. Přines císaři pánu vobilí s toho *pole* C. Má kousek *pole* St. — Bylo pot třicet mír louky a *pola* Š. Přišla sem právě s *pola* Sv. (Táž stařenka za chvilku řekla: Přišla sem s *pole.* Má pod deset mír *pole.*)

Slovo *ouvoce* má vždy genitiv *ouvoce:* Letos je málo *ouvoce* P, St, Š.

Dativ má koncovku *-u*: Přišla sem k Leopoldovýmu *polu* Š. Dou se mnou k mýmu *polu!* Sv. — Přehlasovaného tvaru *poli* jsem neslyšel od nikoho.

Přehlasovanou koncovku *-i* slyšel jsem v těchto případech: Přijeli sme k *moři* Sv (od vysloužilce). Ty mraze uškodily *ouvoci* P, St, Sv, Š. Sedlák než začne set, má se vobrátit proti *slunci* vejchodu Š.

Lokál má vždy koncovku *-i:* Můj otec handloval *vouvoci* Sv (t. j. v ouvoci). Žena je na *poli* Š. — Koncovka *-i* je původní.

Množné číslo.

Nominativ (akkusativ) má koncovky *-a* a *-e*: Za pazderňou má louky a *pola* P. Škrdlofský *pola* leží na horách Š. — Přehlasovaného tvaru *pole* jsem neslyšel.

Zajímavo je, že v genitivě j. č. je pravidlem přehlasovaný tvar *pole,* kdežto v nominativě (akkusativě) mn. č. je zase pravidlem nepřehlasovaný tvar *pola.*

Přehlasovanou koncovku *-e* mají pomnožná jména *Dělnišče* (les u Škrdlovic), *Hřiště* nebo *Hříšče* (ves u Přibyslavě) a slovo *vejce.*

Digitized by Google

Genitiv zní *polí*: Rychtář mněl pot tři sta mír *polí* P.

Jména *Dělnišče* a *Hřiště* nebo *Hřišče* mají genitiv: z *Dělnišč*, do *Hřišť* nebo *Hřišč*. — Vedle tvaru *Dělnišče* říká se také: *Dělniščata;* gen. z *Dělniščat* Š.

Dativ má koncovky *-om, -ům, -im, -ám.*

a) Koncovku *-om* mají slova *pole, Dělnišče* a *Hřiště* ve Stržanově: Pudu s něma aš k polnickejm *polom.* Přišel sem g *Dělniščom.* Přijel g *Hřišťom.*

b) Koncovku *-ům* mají jména *Dělnišče* a *Hřiště* nebo *Hřišče* v ostatních vesnicích: Šel sem až g *Dělniščům* Š. Proti *Dělniščům* máme louku Š. Přijel g *Hřištům* Š. Přijel sem ke *Hřištům* P.

c) Koncovky *-ím* a *-ám* má slovo *pole* a to vedle sebe: Zlatnice dou aš ke škrdlofskejm *polím* C, Š. Zimolejta se táhnou aš ke škrdlofskejm *polám* P, Sv, Š.

Lokál slova *pole* má vedle sebe koncovky *-ích* a *-ách:* Chodili sme po našejch *polích* St. Chodil sem po *polích* C. Na škrdlofskejch *polách* je moc potlučíno Sv. Na polnickejch *polách* je všechno potlučený P. Tady ešče ale dva stežníky sou ſ tejch *polách* Š.

Jména *Dělnišče* a *Hřiště* nebo *Hřišče* mají lokál: v *Dělniščích*, v *Hřištích* nebo *Hřiščích.*

Instrumentál má koncovky *-ama, -ma* a *-i.*

a) Koncovku *-ama* mají jména *pole, Dělnišče* a *Hřiště* nebo *Hřišče*: Mezi *polama* sou ešče něde sády Š. Sekli sme pod *Dělniščama* Š. Za *Hřištama* ho dohonil Š.

b) Koncovku *-ma* má slovo *pole* (vedle koncovky *-ama)*: Stežníky sedláci netrpí mezi tejma *polma* Š. Mezi *polma* sou ešče něde stežníky Sv. Mezi *polma* bejvaly za starejch časů sády St.

Častěji je slyšeti instrumentál *polma* než *polama.*

c) Koncovku *-i* má jen slovo *vejce* (vedle koncovky *-ama)*: Chodí do Žďára z *vejci* St.

Poznámky.

1. Slovo *vejce* má tyto tvary:

Jedn. č.: Gen. *vejcete,* dat. a lok. *vejceti,* instr. *vejcetem.* — Mn. č.: Nom., akkus.: *vejce* (tvaru *vejca* jsem neslyšel), gen. *vajec,* dat. *vejcím,* řidšeji *vejcám,* lok. *vejcích* (tvaru *vejcách* jsem neslyšel), instr. *vejci* nebo *vejcama.*

Příklady: Slepica seděla na jednem *vejceti* St. Píchne se do *vejcete* C. Kupuje *vejce* a chodí s něma do Žďára St, Š. Polož to k tejm *vejcím!* P. Přidražilo *vejcám;*[1]) přidražilo *vejcím* St (týž stařec). Handluje ve *vejcích* St, Š. Chodí do Žďára z *vejcama* Š. Chodí do Žďára z *vejci* St.

2. Slovo *srce,* užívá-li se ho ve vlastním smyslu, má tvary: gen. *srce,* dat. *srci,* lok. *srci,* instr. *srcem.* — Množného čísla se neužívá.

[1]) V Polničce mi pravila jedna stařena: »Tady se tak neříká. Řeklo by se: Vejce sou teťka draží.«

Digitized by Google

Slovo *srce,* užívá-li se ho v nevlastním smyslu, skloňuje se v jednotném i množném čísle podle vzoru *kuře.*

Příklady: Střelil ho zrovna do *srce* St. To byla rana do *srce!* Š. Trefil do *srcete* Sv (míní se srdce zvonku). De mně to aš k *srci* St. Střelil srnca k *srci* Sv, Š. Píchl ho k *srci* Š. Jak to přijde k *srci*, člověk umře Š. Přinesla nám s poutu *srcata* Š.

3. Některá slova skloňují se podle vzoru *kuře* a to:

a) Slova: *brně* (dítě z brněnského nalezince), *plužně*, *štvrtně* (čtvrt hektolitru), *voje* a *vole*, na př.: Usek tomu *brnětí* prsty Š. *Plužňata* sou kolečka pot pluch St. Fčerá sme vytočili dvě *štvrtňata* Š. Rosporka je brdíčko k *vojeti* St. Na *vojeti* je formánek a vzadu vážisko P. Polámal sem dvě *vojata* Š. Ty huse maji *volata!* Š.

b) Vlastni jméno *Dělniščata* (les u Škrdlovic). — Vedle toho říká se také *Dělnišče* (mn. č.) a *Dělniska* (mn. č.). — Stařec, který říkal *Dělniščata,* užíval v ostatních pádech tvarů: gen. *Dělnišč*, dat. g *Dělniščům,* lok. v *Dělniščich*, instr. *Dělniščama.*

c) Slova na *-šče*, na př.: Ulomil sem kus *bičiſšče* Š. Uřízl si taky pár *bičiſščat* Š. Pověsili děvečku do *brabiščete* St (t. j. mraveniště). Hrách se má set do *brambořiščete* Š. *Chrtiščata* (t. j. krtiště) se rozhrabou Š. Praščím tě *koščetem* Š. Sou tam *skladiščata* Š. Usek sem si dvě *smrščata* Sv (t. j. mladé smrčky). Dědoušek pase na *strniščeti* C, Š. Už je vidět *strniščata* St. Uš pasou na *strniščatech* St. Ženský sou na *zeleniščeti* Š (t. j. na zelništi)

V lokále j. č. některá z těchto slov mají náležité tvary, na př.: *Na bojišči* (samota u Polničky). [1]) Na *kosišči* je kosiřík Š. Pase huse na *strniščí* St (vedle toho také: *strnisku).*

5. Vzor znamení.

Koncovku *-í* pokládám za prostředně dlouhou, neboť nezněla mi tak dlouze, jako zní *í* uprostřed slov, na př. ve slovech: *bída, sníh, víc, v lesích.* Tak ve slovech: *dříví, řízení, snídaní* koncové *-í* znělo mi trochu kratčeji nežli *í* v první slabice těchto slov; zcela krátce však toto koncové *-í* se zpravidla nevyslovuje.

Velmi zřídka je slyšeti krátkou koncovku; slyšel jsem jen tyto příklady: Muchy sou čertovo *pokoleni* Š. — Listonoš přines *psani* Š (ale týž člověk řekl: dal se do *pití).* — Zavolej ho k *snídaní* C.

Jednotné číslo.

Genitiv má všude vedle sebe koncovky *-í* a *-ího*: Přines náručku *dříví!* Š. (Táž žena řekla: Najedla sem se *zelího).* Přines náruč *dříví!* C. Vono se nedostávalo *dřívího* Š. Koupil sem dva metry *dřívího* St. Dejte mně kousek *zelí* C. Dejte mně kousek *zelího* C. Dejte mně kousek *zelí* St.

[1]) Jedné samotě u Polničky říkají »Na bojišči,« protože stojí na pozemku, o který se dva občané soudili.

Digitized by Google

Dejte mně kousek *zelího* St. Mám tady kousek *zelího* St (jiný stařec). Letos sem sklidil moc *vobilí* C. Šel vokolo našeho *staveni* C. Užíval sem šelijakýho *mazáního* P. (Týž stařec potom: Užíval sem šelijakýho *mazání.)* Dostal *mazáního* C. Nakoupil si *vařeního* Š. Musel platit kolik zlatejch *egzekucího* S. Dal se do *pití* Š. Co *peřího* sem jim dala! Š: Lidi si neváží *zdravího* St.

Dativ má vedle koncovky *-í* také koncovku *-ímu*: Starosta šel g *řízení* Š. *Dřívímu* přirazili St.

Lokál má vždy a všude koncovku *-í*: ve vobilí, v zelí.

Množné číslo.

Instrumentál má koncovku *-íma*: Poslíček už vodešel s *psaníma* Š.

Poznámky.

1. Jméno *Jiří*, když označuje svatého, má ve všech pádech tvar: *Jiří*, na př.: vot svatýho *Jiří*, vokolo svatýho *Jiří*, aš ke svatýmu *Jiří*, na svatýho *Jiří*, po svatým *Jiří*, přet svatým *Jiří*, (anebo: vokolo *Jiří*, aš k *Jiří*, na *Jiří*, po *Jiří*, před *Jiří*) — když však označuje nějakou obyčejnou osobu, skloňuje se podle vzoru *dnešní*, na př.: Potkal sem vašeho *Jiřího*, mluvil sem z vaším *Jiřím*, řek sem to vašemu *Jiřímu* Š.

Ve Škrdlovicích jedna stařenka, mluvíc o dni 24. dubna, říkala: přet sv. *Jiří*, ale: před *Jiřím*.

2. Slovo *soucí*[1]) (t. j. soudce) skloňuje se podle vzoru *dnešní*, na př.: ptal sem se *soucího;* šel sem k *soucímu;* mluvil sem ze *soucím* Š.

3. Jméno *Veselí* (městečko u Žďára) se skloňuje takto: šel sem do *Veselí*, přišel sem k *Veselí*, byl sem ve *Veselí*, Boudalov je za *Veselí*.

Nominativ tohoto městečka také zní *Veselá*, akkusativ a instrumentál také *Veselou*, na př.: Boudalov je za *Veselou* St.

6. Vzor ryba.

Jednotné číslo.

Dativ. Jednou jsem slyšel dativ *Moravi* (místo: *Moravě*): Kníže přijel aš k *Moravi* P.

Vokativ slov: *kmotra, kmotřenka, kmotřička, tetka, tetička* má vedle koncovky *-o* také koncovku *-a*, na př.: Paní *kmotra*, koho hledáte? St. *Kmotřička*, japak se to čítá? Š. Přite sem, *tetká!*[2]) Sv.

Častěji však jsem slyšel koncovku *-o*: Milá *kmotřenko!* Sv. Vítám vás, *tetičko!* Š.

---

[1]) Slovo *soucí* vzniklo kontaminací slov *soudce* (dialekticky *soudca*) a *sudí*; ve slově *soudce* koncovka *-e* (dialekticky *-a*) byla nahrazena koncovkou *-í*, která je ve slově *sudí*; slova *soudce* (dial. *soudca*) a *sudí* pak zanikla.

[2]) Ve větách zvolacích mnozí lidé poslední slabiku posledního slova ve větě protahují a vyslovují zvýšeným hlasem.

Digitized by Google

V instrumentále dlouhá kmenová samohláska slov dvouslabičných zpravidla se nekrátí, na př.: Vozí s *krávou* hnůj C. Voral sem s *krávou* Sv, Š. Před *bránou* (t. v Klášteře) se mně stratil St. Pot *slámou* ležel zlatej Š.

Ale také jsem jednou slyšel: Voral s *kravou* Š.

Množné číslo.

Nominativ. Slovo *louka* má vedle tvaru *louky* také tvar: *louka* nebo *luka,* na př.: To uš sou setňofský *luka* Š (táž stařenka jindy pravila: setňofský *louka*). Byly tam *louka* veliký St.

Genitiv.

1. *a)* Dlouhá kmenová samohláska krátí se vždy v genitivě *krav*: Mám pět *kraf* Š.

b) Ve slovech: *brány*, *kroupy* někteří lidé kmenovou samohlásku krátí a někteří lidé jí nekrátí, na př.: Stratil sem řebík z *bran* Š. Stratil sem řebík z *brán* C, St. Nadáli sme si *krup* Š. Jařica je zničená vot *kroup* P. Fšecko je pryč vot tejch *kroup* Sv, Š. Nadáli sme si *kroup* Sv, Š.

c) V ostatních dvouslabičných slovech o dlouhé kmenové samohlásce nekrátí se tato samohláska, na př.: Mívali sme tady *houb!* P, St. Letos je málo *houb* Sv. A co bylo *louk* u toho! P, Š. Mněl moc *mír* pole Sv. Cempírek mněl pod dvě sta vosumdesát *mír* podzemků Š. Tak de teplo vot tejch *troub* Š.

Ale od děvčete vyšlého ze školy jsem slyšel: Bylo málo *hub* Š.

2. Vedle genitivu mn. č. *brambor* je také genitiv *bramborů* St. (Nominativ j. č. je trojí: *brambor*, *brambora* i *bramboro*).

3. Slovo *mucha* má pravidelný genitiv *much*: Máme moc *much* P, St, Š.

4. Slovo *noha* má genitiv *noh:* Tak jako nudle mu viselo s tejch *noch* Š (t. j. tak měl nohy rozedrány).

5. Slovo *sluza* (t. j. slza) má genitiv *sluzej* a *sluzejch*: Plný voči mám *sluzej* St. Mněla plný voči *sluzejch* St, Sv. — Ve Stržanově slyšel jsem oba tvary od různých osob.

6. Slovo *škola* má vedle genitivu *škol* také genitiv *školí:* Do dvouch *školí* chodila St.

Dativ. Dlouhá kmenová samohláska slov dvouslabičných krátí se jen v dativě *kravám;* v ostatních takových slovech se nekrátí, na př.: Přiběch sem g *bránám* Š.

Lokál.

1. Dlouhá kmenová samohláska slov dvouslabičných krátí se jen v lokále *kravách* nebo *kravech,* sice se nekrátí, na př.: V *bránách* nebo *bránech* chybí řebík Š.

2. Některá podstatná jména mají koncovku *-ech:* Byl v *botech* C. V *bránech* chybí řebík St. Byl sem na *houbech* (všude). V dřevenejch *chalupech* je teplejác St. Chodí po *chalupech* Š. Na *Chalupech* (pole u Světnova). Byla sem na *jahodech* C. Kobyla umí tahat f *kladech* P. Byla při *kravech* Š. Po tejch *kroupech* byly pola jako mlat Š. Leopold byl do

Digitized by Google

rána v našejch *kůpech* Š. V několika *minutech* hořelo celý stavení Š. Pořád mně to bylo na *patech* Sv. Byl sem na *rybech* Sv, Š. Válel se po *škarpech* Š. Ženský sou na *votavech* Š.

Ale vedle koncovky *-ech* slyšel jsem také koncovku *-ách* v těchto slovech: v *bránách* Š, f *chalupách* Š, na *jahodách* Š, při *kravách* St, f *kůpách* Š.

3. Slovo *noha* má lokál *nohách* P, St a *nohouch* C, Š.

Instrumentál.

1. Koncovka je *-ama*: Voráme s *kravama* Š.

Také je slyšeti, ale zřídka, koncovku *-ma*: Kůža šla z *botma* dol z noh Š (o utonulém). Šel z *botma* P.

2. Dlouhá kmenová samohláska slov dvouslabičných krátí se jen v instrumentále *kravama,* sice se nekrátí, na př.: Bič ležel pod *bránama* Š.

Poznámky.

1. Slova na *-la, -sa, -za* mají v gen. j. č. koncovku *-e*, v dat. a lok. j. č. koncovku *-i,* v nom. a akk. mn. č. koncovku *-e:* do škole, ve školi, tři stodole; z mise, f misi, dvě mise; z březe, na březi, dvě březe, na př. Utíkali sme, co sme *sile* mněli St; něco se stalo *kobyli* Sv; chodil sem pod paž po *berli* St; to bylo g *hrůzi* St; ty *žile* mně bolí Sv; *sluze* mi tečou z vočí St. — Tak se říká: To sou dobrý *cihle, jehle, jahle, vampole.*

Mlha má nom. akk. mn. č.: *mlhy* a *mlhe:* Sou *mlhe* Š. Sou teď z rána *mlhy* P.

Fčela má nom. akk. mn. č. *fčely:* Strakom pomřely *fčely* C.

2. Za spis. koncovku *-na* je koncovka *-ňa* nebo *-eň*: brožárňa i brožáreň[1]) C, cukrovňa C, hájovňa Š, kořalňa P, kovárňa (všude) i kováreň St, Š, krůšňa C (vedle toho: *krůsna* Š), kůlňa (všude), lucerňa Š, mysliváreň St, palírňa C, Sv a palíreň St, pazderňa (všude), pekárňa P, St, Sv, Š a pekáreň C, P, St, Š, rasovňa P, studňa (všude), šenkovňa P, St, škrobárňa P, St, vejpalňa St, voťčírňa i voťčíreň St. — Ve Stržanově jeden stařec říkal: kovárňa, palírňa, pekárňa, voťčírňa — a jedna stařenka: kováreň, palíreň, pekáreň, voťčíreň.

3. *Husa* má tvary: j. č. gen. *huse*, dat. lok. *husi*, akk. *husu*, instr. *husou*; — mn. č. nom. akk. *huse* C, St, Sv, Š i *husy* P, St, Sv, Š; gen. *husejch* C, P, Sv, St, Š a řidčeji: *husej* St; dat. *husám,* lok. *husách,* instr. *husama.*

Ve Stržanově jeden stařeček pravil: Letos je málo *husejch* a jedna stařenka pravila: Letos je málo *husej.*

4. *Koza* má tvary: j. č. gen. *koze* (všude) i *kozy* C; dat., lok. *kozi*, akk. *kozu*, instr. *kozou;* — mn. č. nom. akk. *koze* (všude); na Cikhaji, v Polničce a ve Škrdlovicích vedle tvaru *koze* slyšel jsem také: *kozy;*

[1]) Chaloupka, ve které se vypařuje příze na bílení. Jméno *brožárňa, brožáreň* pochází od toho, že vlastníkem jejím byl *Brož.*

Digitized by Google

gen. *kozí* C, *kozejch* P, St, Sv, Š a řidšeji: *kozej* St; dat. *kozám*, lok. *kozách*, instr. *kozama*. — Jednou jsem slyšel lokál *kozejch:* Povím jim vo kozejch Sv.

5. *Ruka* má ve mn. č. tvary: nom. akk. *ruce* (všude), gen. *rukouch* (všude), dat. *rukám*, lok. na *rukouch* (všude) i na *rukách* Š; instr. *rukama*,

6. *Družba*, *starosta* a *Franta* mají pravidelný instrumentál: *družbou*, *starostou*, *Frantou*. — Vedle instrumentálu *starostou* také se říká: *starostem*, na př.: Ze *starostem* se nepohodli Š.

7. Vedle lokálu: v *Jihlavě* nebo v *Ihlavě* říká se také: v *Jihlavi* nebo: v *Ihlavi* Š.

7. Vzor duše.

Jednotné číslo.

Nominativ má zpravidla koncovku *-a*: Naša *práca* za nic nestojí St. Dyž jí dáš vofsa, bude kobyla jak *sviňa* P. Žádná *schňza* se nevydaří P. *Jařica* byla pěkná Š, K. F brožárni se vyvařuje *příza* C.

Jen slovo *mše* má vždy koncovku *-e*.

Málokteří lidé užívají v nominativě koncovky *-e*, na př.: To je těšká *práce* P. Jsou to lidé vzdělanější, kteří čtou knihy a noviny, anebo kteří byli ve světě. Ale nikdo z nich neužívá koncovky *-e* důsledně; táž osoba řekne na př. jednou: to je *vápenica* — a po druhé: to je *vápenice;* jednou: *pšenica* se tady neseje — a po druhé: *pšenice* se tady neseje.

V Polničce podle 79letého Jos. Harusa častěji se říká: »To je dobrá *kaše*« nežli: »To je dobrá *kaša*«. I ve Škrdlovicích častěji je slyšeti nominativ *kaše* než *kaša*. Jinde je pravidlem tvar *kaša*.

Ve Škrdlovicích pravil mi jeden výměnkář: »Málokdo řekne: *žlica*, *žlicu*; obyčejně se říká: *žlice*, vem *žlici*; »*žlica*« a »*žlicu*« je po sprostu; málo lidí tak mluví.« Ale syn jeho sám přede mnou řekl: »Gde je *žlica*?« A k synkovi svému pravil: »Di, vem si *žlicu*!«

Genitiv. Příjmení na *-a*, jako: *Krča*, *Kuča*, *Váca*, *Vrša*, *Vyša* mají v genitivě j. č. koncovku *-i:* vot *Krči*, vot *Kuči*, vod *Váci*, vod *Vyši*, na př.: Jeden sedlák š Čech vypučil si vot *Krči* kolo Š. — Ten Anděl byl toho *Kuči* starýho bratr Sv. — Ptala sem se *Váci* P. — Koupil vod *Vyši* pár mír pole Sv. — Stavil sem se f Sekňově u *Váci* Š.

Akkusativ má zpravidla koncovku *-u*: To je naše až po tu *střešňu* C; budem vařit *večeřu* Š; podej mně *žlicu* Sv; šel sem na *železnicu* P.

Zřídka je slyšeti koncovku *-i*; lidé, kteří této koncovky užívají, nečiní tak důsledně. Tak v Polničce pravil jeden stařec: »Přivezli tam *pšenici*. Dyš tam přivezli tu *pšenicu* . . .« Jeden soused ve Škrdlovicích: »Budu sekat *jařicu*« a po druhé: »Budu sekat *jařici*«.

Mše má vždy akkus. *mši*.

V Polničce (podle Jos. Harusa) a ve Škrdlovicích častěji je slyšeti akkus. *kaši* než *kašu*. Jinde se říká zpravidla: *kašu*.

Digitized by Google

Jak nedůsledně někteří lidé mluví, je viděti z těchto příkladů: Každej tejden máme *schůzi* a žádná *schůza* se nevydaří P. Sel sem *jařici*; *jařica* byla pěkná Š.

Vokativ má koncovku *-o*: Ty *dušo!* Milej *Krčo!* Š.

Instrumentál má zpravidla koncovku *-ou*: Nemůže bejt hotof s tou *prácou* St. Zvonica je přet *kovárňou* Š.

Zřídka je slyšeti koncovku *-í*, na př.: Dala mu baráček tady za *silnicí* Š. — Lidé, kteří ji vyslovují, nečiní tak důsledně. Ve Stržanově vypravoval na př. jeden soused: »A von praští ho *sklenicou* . . . Praščil toho prajskýho hulána s tou *sklenicí*.«

Příjmení na *-a* mají koncovku *-ou*: Mluvil sem s *Krčou* Š.

Množné číslo.

Nom., akk. Vedle tvaru *dveře* (všude) říká se také *dveři* P, St, Š, Sv. — Tytéž osoby říkaly někdy *dveře* a někdy *dveři*.

Gen. má koncovku *-í*: Sem živ z ruky *prací* Š. Tam maji tejch *uvehlí*! P, St, Š. Co stojíš u *dveří*? Š.

Slovo *střešňa* nebo *třešňa* má gen. *střešeň* nebo *třešeň*: Má *střešeň* až dost St.

Vánoce má genitiv: *vánoc*: Bylo to vokolo *vánoc* Š, P.

Dativ má zpravidla koncovku *-ám*: Dej *slepicám* žrat! C, Š, St. Škaroupky hoďte (t. j. hoďte) ven *slepicám*! St. Dej *slepicám* žrát! Sv. Vaří to *sviňám* St. Křásty říkaji *sazenicám* C.

Zřídka je slyšeti koncovku *-ím*: Dej *slepicím* žrat St.

Slovo *kranice* má vedle dativu *kranicám* Š nebo *kranicím* St též dativ *kranicům, kranicom*: Přijeli g *kranicom* St. Pudu s něma až k setňofskejm *kranicům* Š.

Slovo *vánoce* má dativ *vánocím* anebo *vánocům* (ve Stržanově *vánocom*): K *vánocům* přídu P, Š. K *vánocím* přídu Š (táž stařenka pravila jindy: k *vánocům*). Aš k *vánocom* vás naščivím St.

Slovo *dveře* (nebo *dveři*) má dativ: ke *dveřům*, ve Stržanově: ke *dveřom*.

Lokál má koncovky *-ách* a *-ích*.

a) Koncovku *-ách* slyšel jsem v těchto případech: Povím jim vo *čarodenicách* C, St, Sv; kněži chodili po *kuchyňách* Š; to kvítí růste na *mezách* (všude; tvaru »*mezích*« jsem neslyšel nikde); dostali po štyrycíti *mněřicách* St; ženský teťka neumí třít na *trdlicách* Š; schoř byl na *slepicách* C; hoší skákali po *stolicách* Š; ve *studňách* se drží voda porád St.

b) Koncovku *-ích* slyšel jsem v těchto případech: vo *čarodenicích* C, St, Š; na *kranicích* St, Š; f *korbicích* St; po *lavicích* St; třou tříslo na *mnědlicích* Š; byla f šesti *nedělích* Š; schoř byl na *slepicích* C;[1]) jeli na

[1]) »Negdo řekne: ‚na *slepicách*', negdo: ‚na *slepicích*',« pravil mi na Cikhaji jeden stařec.

Digitized by Google

vampolích St; po *vánocích* (vždy a všude); mněl povolení po tejch *vesnicích* chodit Sv.

Slovo *saně* má lokál: na *saněch* C, St, Š a na *saních* P.

Instrumentál má zpravidla koncovku *-ama*: Ty dvá *čepicama* tloukli St. To se musí z *hrabjama* uhrabat C, P, Sv, Š. Jak dyž mně *kleščama* bere, svírá mně to St. Musil sem nastavit *nedělama* Š.

Zřídka je slyšeti koncovku *-ema*, *-ěma*: To musíš z *hraběma* uhrabat Š.

Slovo *saně* má instr. *saňma*: Jel z dvouma *saňma* Š.

Slovo *vánoce* má instr. *vánoci*: To bylo před *vánoci*.

8. Vzor hráz.

Nominativ. K tomuto vzoru náleží slova (uvádím i ta slova, která byla původně *i* - kmeny): dáseň, díž, hospodyň, hráz, káď, kaluž nebo kalouž Sv, Š, koudel, kuchyň, lať, lišeň, louž nebo lúž, ňať, paž, píď, podruhyň, postel, řás, síť, Strž, tíž, trať, věž, vobec nebo vůbec, vobuj (t. j. obuv), Vochoz Š, žluč — a slovo *obec*, které je vzato z jazyka spisovného v novější době.

Koncovku *-a* podržují tato slova: *meza* (všude), *kaluža* Sv, *křemela* C, Sv, *ouvehla* Sv a *uvehla* Š (úhor). *Vochoza* C, St, Sv. — Nikde jsem neslyšel nom. akk. *mez*. Slovo *meza* se skloňuje: j. č. nom. *meza*, gen. *meze*, dat. lok. *mezi*, akk. *mezu*, inst. *mezou*; mn. č. nom. akk. *meze*, gen. *mezí*, dat. *mezám*, lok. *mezách*, instr. *mezama*.

Za spisovné *louže* jsou všude dva až tři tvary vedle sebe: *louža* a *louž* C, P, Š; *luža*, *louža* a *louž* St; *louža*, *lúža* a *lúž* Sv (s polodlouhým *u*).

Genitiv. Slovo *zem* má zpravidla genitiv *zemi*: Vemou na vokášku do naší *zemi* ty štětiny ze řbetu P. Můžeme je dát vo píď vod *zemi* C. Zakopala sem flaštičku do *zemi* St. Prší, aš se kouří vod *zemi* Š.

Zřídka je slyšeti genitivy *zemně* nebo *zeme*: Mám kousek *zemně* St. Ta voda je červená vod *zeme* Š.

Instrumentál má koncovku *-í*: Pot Strží[1]) je mlejn C, Sv, St, Š; co to máš pod *paží*? Š; tam je mněsto propadlý pod *zemí* Š; co budete dělat z *ňatí*? Sv.

Koncovka *-í* vyslovuje se zpravidla dlouze, ale nikoli tak dlouze jako ve spis. jazyku. Někteří lidé tuto koncovku zkracují, na příklad: To mněsto je propadlý pod *zemi* C; co budeš dělat s tou *ňatí*? C.

Množné číslo.

Genitiv má koncovku *-í*: Je tady kolik mladejch *hospodyní* Š.

Dativ má koncovku *-ím*: Řekli to tejm *hospodyním*, co jim neboška vodbírala užitek Š.

Lokál má koncovku *-ích*: Povidali sme si vo *hospodyních* Š.

[1]) Rybník mezi Světnovem a Stržanovem.

Digitized by Google

Slovo *žně* má lokál: po *žních* Sv, Š, ve *žních* P, ve *žňách* S.

Instrumentál má koncovky *-ama, -ěma, -ema:* Bylo právě přede *žňama* Sv. Přede *žňama* byl u nás zeť Š. Máme přede *žněma* Š. Mezi *tratěma* bejvaly sády Sv.

Poznámka o jménech místních.

A. *Přibyslav.*

Nominativ. Ve všech vesnicích říká se obyčejně: »*Přibyslava*« místo spisovného tvaru »*Přibyslav.*« Ve Stržanově na příklad pravil mi 78letý stařec Filip Blažíček: »Fšichni říkaji: ‚*Přibyslava*'; vot svý maličkosti sem jináč neslyšel.« Ve Světnově 82letý Jakub Fijala, na Cikhaji 78letý Jan Straka a ve Škrdlovicích 73letý Václav Cempírek (r. 1903.) říkali: *Přibyslava.*

Nominativ *Přibyslav*, který je slyšeti řidšeji, slyšel jsem ve Stržanově, v Jinkovci (od 81letého starce), v Polničce a ve Škrdlovicích, také od lidí starých. Táž osoba řekla jednou: *Přibyslava* a po druhé: *Přibyslav.*

Ostatní pády. Lidé, kteří říkají *Přibyslava*, skloňují toto slovo obyčejně podle vzoru *ryba,* pravíce: Přišel sem k *Přibyslavě*; jel nede za *Přibyslavu;* byl sem ch[1]) *Přibyslavě* Sv nebo: byl sem f *Přibyslavě;* byl (nebo byl) až za *Přibyslavou.* (V genitivě nelze rozeznati, říká-li někdo: do *Přibyslavy* či: do *Přibyslavi).*

Ale nečiní tak vždy důsledně. Ve Stržanově na př. jeden stařec pravil: *Přibyslava*, byl za *Přibyslavou,* ale: přišel sem k samý *Přibyslavi*; byl sem *Přibyslavi* (bez předložky *v*). Ve Škrdlovicích jeden stařec, který říkal: »*Přibyslava,*« pravil: Byl sem *Přibyslavi.* To sem viděl *Přibyslavi* (bez předložky *v*). — Jindy pravil zase: Byl sem *f* Přibyslavi.

Lidé, kteří říkají »*Přibyslav,*« skloňují obyčejně toto slovo podle vzoru *kost.* Tak ve Škrdlovicích jedna stařenka, která pravila: »*Přibyslav,*« říkala: Šla sem do *Přibyslavi,* přišla sem k *Přibyslavi*, byla sem ch *Přibyslavi*, svatá Ana je za *Přibyslaví.*

Ale nečiní tak důsledně. V Polničce na př. jedna žena pravila: »*Přibyslav,*« »byla sem *Přibyslavi*«, ale: »Hříšče sou přet *Přibyslavou,*« »to je za *Přibyslavou.*«

Genitivu »*Přibyslavě*« neslyšel jsem od nikoho, ani od nejstarších lidí.

B. Jiná místní jména.

1. *Čáslav.* Nominativ. Vedle nominativu *Čáslav* říká se častěji: *Čáslava* St, Š. - Genitiv: Šel sem do *Čáslavi* St. — Lokál: Byl sem f *Čáslavi* St, S. (Lokálu »*f Čáslavi*« užívali i ti lidé, kteří říkali: *Čáslava).* — Instrumentál: Přet *Čáslaví* potkal jsem četníka St. Mezi Jeníkovem a *Čáslavou* je ta vesnice Š. Zpravidla je slyšeti instr. *Čáslavou.*

[1]) Někteří staří lidé předložku *v* mění v *ch* před slovem, které začíná souhláskou *p.*

Digitized by Google

2. *Chrudim.* Genitiv: Šel do *Chrudimě* Š. Šel do *Chrudimi* Š (jiná osoba). Lokál: Byl sem f *Chrudimi* Š. Študýroval f *Chrudimě* Š (týž muž).

3. *Boleslav.* Gen.: Jel do Starý *Boleslavi.* — Lokál: Byl v *Boleslavi.* — Instr. Na Cıkhaji pravil jeden stařec: »To je až za Mladou *Boleslavou.*«

9. Vzor kotev.

Jednotné číslo.

Genitiv. Slovo *korotev* má genitiv: *korotve* Š nebo *korotvě* St, Sv, Š, na př.: Sněd sem půl *korotve* Š; dala mně půl *korotvě* St, Š.

Instrumentál. Slovo *korotev* má vedle instrumentálu *korotví* také instrumentál *korotvou*: Pes běžel za *korotvou* Sv. Pes běžel za *korotví* Š.

Sice má instrumentál koncovku *-í*: Mám ruce podlitý *krví* Š.

Množné číslo.

Nominativ. Slovo *korotev* má vedle koncovky *-e* také koncovku *-é*: Tady bejvaji *korotve* St, Š. Tam sou *korotvě* St, Sv.

Genitiv: Tady bejvá dost *korotví* Š.

Dativ: V zimě sem dával *korotvám* jařicu Š. Musí prosejpat *korotvám* St, Sv. Musí prosejpat *korotvím* Š.

Lokál: Vím vo *korotvích* St, Š (týž muž, který řekl: *korotvám.*) Вьl na *korotvách* Sv.

Instrumentál: Běhá za *korotvama* Š, St, Sv (týž stařec, který řekl: Tam sou *korotvě*). Pes běžel za *korotvěma* Sv.

Poznámka. Dvě stařenky pravily: »Dala mně půl *korotvě*« a ve množném čísle: »Tam se drží *korotve* St, Š. — Ve Světnově jeden stařec říkal ve množném čísle: šel na *korotvě*, prosejpá *korotvám*, вьl na *korotvách*, běhá za *korotvama*, běžel za *korotvěma*.

10. Vzor kost.

Jednotné číslo.

Nominativ. Slova na *-t* podržují tvrdé *t*: bolest, hloupost, hrst, mast, ňat (t. j. nať), nit, pěst, smrt, štvrt, zlost.

Vedle slova *ňat* říká se také: *ňať*; ve Stržanově jeden stařec pravil: *ňať* a jeho žena řekla: *ňat.*

Výjimku činí slovo *chuť* (všude).

Genitiv. Slova *hrst, hůl, mysel, ňat* nebo *ňať, píď, velkonoc* mají koncovku *-e* (*-ě*), na př.: Vypadlo mně to z *mysle* St. Letos je málo *ňatě* St, Sv. Ulomil sem kus *hole* St. Vypadlo mně to z *hrstě* St. Ten ščír mněl vocas na půl *pídě* Š. Sníh ležel do *velkonoce* Š.

Slovo *chuť* má zpravidla genitiv *chuti,* př.: Dneska nemám *chuti* P, St, Š, ale jednou jsem slyšel genitiv *chutě:* Dobrý *chutě!* Š (doplň: přeju). — Slovo *pec* má vedle genitivu *peci* také genitiv *pece*: Zavalil kus pařeza do tý *pece* Sv. — Častěji se říká: do *peci* (všude).

Digitized by Google

Instrumentál má koncovku *-i,* která se vyslovuje polodlouze: Příběh na mně z *holí* St. Nechtěl živou *mocí* spátky jít Š. Třásyl sem se *zlostí* St. Zaplatil to pití *smrtí* Sv, P. Dědoušek pase pode *fsí* St. Bylo to před *velkonocí* Š.

V každé vesnici jsou lidé, kteří koncovku *-í* zkracují, na př.: S *chuti* sem se zasmál St. To bych spolkyl s *chuti* P. Zaplatila to *smrti* Š. Puk bych *zlosti* Sv.

Na Cikhaji je slyšeti častěji koncovku *-i* než koncovku *-í*, na př.: Honza Bříškej zabil bejka *pěsti*. Stavení navlhne tou *vlchkosti*. Zemřel přirozenou *smrti*. Třásl se *zlosti*.

Množné číslo.

Nominativ. Slova: *hrst, hůl, pěst, píď, štvrt, velkonoc, votep, závrat* mají koncovku *-e, -ě*: Vobě *hrstě* mněl plný C, St. Zaťal *pěstě* St. Uš sou tři *štvrtě* na jednu Š. Támle ta dědinka se menuje *Štvrtě* St. Mněli sme bílý *velkonoce* Š. Ňákej chlap nes dvě *votepě* slámy Š. Dostal sem *závratě* Sv.

Slova: *hloupost, nemoc, noc, bolest, chut, mast, nit, vrchnost* mají vedle koncovky *-i* také koncovku *-ě, -e*: To sou *hlouposti* Sv. To sou samý *hloupostě* Š. Sou fšelijaký *nemoci* St. Sou fšelijaký *nemoce* C. Teťka sou studený *noci* Š. Už sou studený *noce* Sv. Udělá si *bolesti* St. Mochorůfka je na *bolestě* Sv. To jídlo má fšelijaký *chutě* St, Š. Ta polívka mněla fšelijaký *chuti* P, St. Dával si na tu bolest fšelijaký *masti* P. Lidi k němu chodili pro *mastě* Š. Běž mně pro *niti!* P, St, Š. To sou ňáký *nitě!* Š. Sedláci mněli *vrchnosti* St. To byly tenkrát *vrchnostě!* Š.

V těchto slovech slyšel jsem vždy koncovku *-i*: kosti, myši, řeči, věci, zdi.

Genitiv má koncovku *-í*: Letos je moc *myší*.

Dativ má koncovky *-ím* a *-ám*: Stáhli mně nohu kosti proti *kostím* Š. Nevěř takovejm *hloupostím* P, Š. Nevěř tejm *řečím* P, Š. Nevěř tejm *řečám* Š. Ta hmla škodí *myším* P, St. Ta hmla škodí *myšám* Š. Přišel sem ke *Štvrtím* Sv.

Lokál má zpravidla koncovku *-ích,* řidšeji koncovku *-ech* nebo *-ách*: Chodí po *kostích* a po hadrách Š. Po tejch *nitích* nic nejni St, S. Po tejch *nitech* nic nejni P, Š. Vo takovejch *věcích* (t. j. strašidlech) nejni tu ani památky P. Vostává na *Štvrtích* St, Sv. Hledali ve *zdích* pokladňu tejch kněžů St. — Po pěti *štvrtech* mněl setýho Š. Vostává na *Štvrtech* Sv. Vo takovejch *věcech* nechcu ani slyšet C. — Tehdivá se topilo f *pecách* Sv.

Instrumentál má nejčastěji koncovku *-ima,* řidšeji koncovky *-ma, -ama*, na př.: Z *bolestima* chodím St. Nesu maso s *kostima* Š. S tejma *myšima* je letos soužení P, St. Chodí po vesnicích ze fšelijakejma *věcima* Š. S tejma *řečima* mně dej pokoj C. Šli do zámku ze *žádostima* Š.

Digitized by Google

S temale *nitma* se nazlobím St. Dejte mně svatej pokoj s takovejma *řečma* St, Sv. Kněz přišel ze svěcenejma *věcma* Sv. S tejma *věcma* nechcu se zlobit C, Sv. S takovejma *bolestma* sem vystál! Š.

Tejma dlouhejma *nocama* ta zima uteče Š. Z *myšama* je letos kříž Sv. Je jim pohrožený *smrtama* Š. Za *Štvrtama* ho dohnal hejkal St.

Instrumentály na *-ma* slyšel jsem jen tyto: z *bolestma* Š, z *nitma* St, z *řečma* St, Sv, z *věcma* G, St, Sv; vedle toho jsou také instrumentály: z *bolestima* St, *řečima*, *věcima*.

Poznámky.

1. Slovo *děti* se skloňuje:

Gen. *dětí*; dat. *dětem* St, Sv, Š, *dětom* St, Š, *dětům* P, Sv, Š (nejčastěji: *dětem*); lok. *dětech*; instr. *dětma*. — Ve Škrdlovicích jeden výměnkář pravil: »Dám to *dětům*« — a jeho manželka řekla: »Dám to *dětem*.«

2. Slovo *lidé* se skloňuje:

Nom., akk. *lidi*; gen. zpravidla *lidů*, zřídka *lidí*; dat. zpravidla *lidem* C, P, St, Sv, Š, řidšeji *lidům* Š a *lidom* St; lok. *lidech*, instr. *lidma*. Příklady: Bylo tam moc cizích *lidů* Sv. Plnej kostel *lidů* St. Tam bylo *lidů* moc St. Co sem se navodil *lidů* na Tisůfku! C. Bylo moc *lidů* na tem poutě? Š. Kolik *lidí* se utopilo P. Du k tejm *lidem* C. Šel se podívat k *lidom* St. Šel na pole k *lidům* Š.

3. Slovo *pout* je rodu mužského a skloňuje se dle vzoru *dub*: Gen. Vítám vás z božího *poutu* Š. Lok.: Byl na *poutě* Š. Děkuju vám všem, že ste byli se mnou na *poutu* Š. Mn. č., nom.: Ty *pouty* se kazí Š. Instr.: Co ty kněži s tejma *poutama* vyvádí! Š.

4. Slovo *host* skloňuje se dle vzoru *holub*: Mněli sme *hosta* Š. Mněli sme moc *hostů* Š.

11. Vzor kámen.

Slova *ječmen*, *kamen*, *kořen*, *plamen*, *řeben*, *řemen* skloňují se podle vzoru *dub*, jen že gen. j. č. má koncovku *-a*: Hůlka se mně smekla s *kamena* Sv (86letá stařenka); seděl na *kameně* Š; čet f knize a přišel na místo, gde se mluví vo černým *kořeně* Sv; všecky stromy byly f *plameně* C; tomu *kamenu* na Tisůfce říkaji Čertů kamen Š. *Ječmeny* se urodily Š. Dyž na *kořenách* u řepy roste vole, říkaji jí volatá St. Tloukli po nich *kamenama* Š.

Dodatek: *den*, *tejden*, *loket*.

1. Slovo *den* se skloňuje: jedn. č.: gen. *dne*; dat. *dnu*; lok. *dni*, *dnu*, *dně*; instr. *dnem*; — mn. č.: nom., akk. *dni*; gen. *dní*, řidšeji *dnů*; dativu jsem neslyšel; lok. *dnech*; instr. *dnima*, *dňama*, *dnama*.

Příklady: Jedn. č.: Gen. Den vode *dne* je mně hůř Š. Gdo křivě přisahal, nedočká roku; umře do *dne* do roku Sv. — Dat. Na Zelený

Digitized by Google

Hoře bude dědoušek votpočívat aš k soudnýmu *dnu* St. — Lok. Dnes je jak vo soudným *dni* Š. Dyš ty kroupy padaly, to bylo jak vo soudným *dnu* Š. Povím teda, co se dělá při tem štědrým *dnu* Sv. Vo štědrým *dně* bapky (t. j. babky) čarujou St. — Instr. Vešel sem z domu přede *dnem* Š.

Mn. č. Nom. To sou teťka pěkný *dni!* S. — Gen. Za štrnást *dní* budeme sect votavu Š. Už je to štrnást *dnů* Š. — Akk. Byl na poutu tři *dni* Š. — Lok. Sedláci mněli po třech *dnech* f tejdni roboty St. — Instr. Přet třema *dnima* vám to nemůžu udělat St. Přet třema *dňama* tu mouku nemůže přivest Š. Přet třema *dnama* do Klusborka nepojedu Š.

Poznámka. Slovo *poledne* má lokál: po *polednich* St, Š.

2, Slovo *tejden* (t. j. týden) se skloňuje: jedn. č.: gen. zpravidla *tejdňa,* zřídka *tejdne;* dativu jsem neslyšel; lok. *tejdni;* instr. *tejdnem,* řidšeji *tejdněm.* — Množné číslo nahrazuje se množným číslem slova *neděla,* na př.: byl na práci tři *neděle,* pět *neděl* a t. d.; slyšel jsem jen genitiv *tejdnů:* Šest *tejdnů* tam byl Š.

Příklady: Fousy mně narostly do *tejdňa* Š. Do *tejdňa* umřel (všude). Umřel do *tejdne* P, St, Š. — Lok. Dvakrát f *tejdni* můžeme do lesa Š. — Instr. Přet *tejdnem* v Mněsci hořelo Š. Byl sem na Cikhaji přet *tejdněm* Š.

3. Slovo *loket* se skloňuje: jedn. č.: gen. *lokte*; dativu jsem neslyšel; lok. *lokti*; instr. *loktem;* — mn. č.: nom., akk. *lokty, lokte*; gen. *loket*; dativu jsem neslyšel; lok. *loktách;* instr. *loktama.*

Příklady: J. č. Gen. Na ten plášč bylo potřeba pul sedma *lokte* soukna St. — Lok. Máš na *lokti* díru St, Š. — Rejpl mně *loktem* Š. — Mn. č. Nom., akk. Voba *lokte* sou už rostrhaný Š. Koupil sem tři *loket* soukna Š. Mám rostrhaný *lokte* Š. Prf mněřili soukno na *lokty* St. — Gen. Na ten plášč bylo potřeba sedum *loket* Š. — Lok. Máš kabát na *loktách* rostrhanej Š. — Instr. Lidi se tlačili *loktama* s kostela Š.

12. Vzor kuře.

Množné číslo.

Po *b* a *p* je koncovka *-jata*: holoubjata, hrabjata, říbjata, poupjata. Deminutiva podržují praejotované *a*: holoubjátko, říbjátko, poupjátko.

Dativ má koncovky *-ům* (*-um*) a *-om.* Koncovka *-ům* se vyslovuje polodlouze. Na Cikhaji někteří tuto koncovku zkracují. Koncovka *-om* je pravidlem ve Stržanově; jinde je ji slyšeti zřídka. Př.: Dej telatům C, Š. Dej telatum C. Dej telatom St (zpravidla), Š (někdo). Chodili sme g děťčatom Š (ale častěji ve Š: g děťčatům).

Lokál má koncovku *-ech:* Chodí po *telatech,* po *kuřatech* St, Š.

Instr. má nejčastěji koncovku *-ama,* řidšeji koncovku *-ma* a *-y*: Šla do Žďára s *kuřatama* St. Chodili sme tam za *děťčatma* Š, St. Chodil sem do Stržanova za *děťčaty* Š.

Digitized by Google

II. Jméno přídavné.

1. Vzor dobrý.

Jednotné číslo.

Rod muž.	Rod stř.	Rod žen.
N. dobrej	dobrý	dobrá
G. dobrýho		dobrý (dobrej C)
D. dobrýmu		dobrý
A. dobrýho, dobrej	dobrý	dobrou
L. dobrým		dobrý
I. dobrým (dobrejm)		dobrou

Množné číslo (pro všechny tři rody).

N., A., V.	dobrý
G., L.	dobrejch
D.	dobrejm
I.	dobrejma.

Poznámky.

I.

Jednotné číslo.

Rod mužský a střední. Instrumentál má zpravidla koncovku *-ým* místo očekávané dialektické koncovky *-ejm*, na př.: S tým *bolavým* prstem musel psat C. S *chudým* člověkem je teťka zle St. Žita tady nekvetou aš přet *svatým* Petrem Pavlem Š. S *takovým* člověkem nejni řeči St. Strž je mezi *sekňofským* a *strčanofským* (t. polem) Š.

V Polničce a Stržanově slyšel jsem vedle koncovky *-ým* také koncovku *-ejm* (celkem třikrát): Hejkal se uďál *starejm*, *zmrzačenejm* člověkem St. Pásl za *pilskejm* rymníkem P. Za *každejm* párkem vidí tancovat raráška P.

Rod ženský. Genitiv, dativ a lokál má koncovku *-ý*: Košila zezerzá vod *zerzavý* čamrdy St. Za *malý* půl hodiny přídou do Sekňova C, Š.

Na Cikhaji 81letý stařec (r. 1900) vedle koncovky *-ý* vyslovoval také koncovku *-ej*, pravě na př.: »Ke *Stříbrný* studni chodili na květnou neděl u.« — »Tady u *tej Křemelovej* studně hořívaly peníze.« »Tam je *černej* zemně!«

Množné číslo.

Nominativ rodu mužského má koncovku *-ý* i tenkrát, když přídavné jméno náleží ku jménu životnému, na př.: *Škrdlofský* hoši taky tam byli Š. *Polnický* hoši kouleli u Blažíčků St. *Mladý* hospodáři neví nic vo robotě St. *Starý* hospodáři lepčejác hospodařili St.

Digitized by Google

Zřídka je slyšeti koncovku *-í*, na př.: Tří hospodáři *mladí* nám zemřeli Š (táž stařenka řekla jindy: Tří hospodáři *mladý* po sobě zemřeli). Děcko navejká, jak ty *staří* hovoří Š. Stali se z nich *pořádní* hospodáři Š. — Jiných nominativů mn. č. na *-í* jsem neslyšel.

Ale lidé, kteří vyslovili uvedené nominativy mn. č. na *-í*, užívali v těchto přídavných jménech také nominativů na *-ý*.

Genitiv: Bylo tam taky pár *škrdlofskejch* hošů Š. — Dativ: *Chudejm* lidem je teťka nejlepčí C. — Instrumentál: Bude aspoň mezi *dobrejma* lidma St.

II.

Přídavná jména, která jsou příjmeními, jako na př. *Novotnej*, *Slanej*, skloňují se takto: Byl sem u *Novotnejch* Š, byla sem u *Slanejch* P (totiž: v domě souseda Novotného nebo Slaného); přišel sem k *Novotnejm* Š, přišla sem k *Slanejm* P (totiž: do domu souseda Novotného nebo Slaného); šel se mnou aš k *Slanýho* humnám P; šla sem vokolo *Novotnýho* Š (totiž: okolo stavení, kde se říká: »u Novotnejch«); před *Novotnýho* je zahrada Š (totiž: před stavením, kde se říká. »u Novotnejch«); za *Novotnýho* sem ty hoši našla Š (totiž: za humny toho stavení, kde se říká: »u Novotnejch«); pásyl za *Slanýho* humny P; pásl sem za *Slanýho* P (totiž: za humny toho stavení, kde se říká: »u Slanejch«).

2. Vzor dnešní.

Přídavná jména tohoto vzoru skloňují se jako v jazyku spisovném až na přídavné jméno *cizí*.

Cizí.

V jednotném čísle skloňuje se toto přídavné jméno úplně jako *dnešní*, na př.: Musíme se vostouzet s *cizím* děckem St. To je *cizí* kočka Š. Musíme živit *cizí* ženskou P. Přišel domu s ňákou *cizí* ženskou Š.

Ve množném čísle má toto přídavné jméno dvojí tvary v genitivě, dativě, lokále a instrumentále, totiž: *cizích*, *cizím*, *cizíma* a *cizejch*, *cizejm*, *cizejma*, na př.: Tady je moc *cizích* dětí St (týž stařec řekl jindy: Tady je *cizejch* dětí!). Bylo tam moc *cizích* lidů St, Š. Jel do *cizích* zemí P. Dali to děcko *cizím* lidem vychovat Š. *Cizím* žebrákom nedávej St. Je ho teskno mezi *cizíma* lidma St, Š. —

Tam přide *cizejch* lidů! K, Š. Na poutu f Klášteře bylo moc *cizejch* lidů Sv. Dali to děcko *cizejm* lidem Sv. Mezi *cizejma* lidma bude ho smutno Sv.

Nesnadno je říci, které tvary jsou častější.

Digitized by Google

3. Vzor **sousedův.**

Jednotné číslo.

	Rod muž.	Rod stř.	Rod žen.
N.	sousedů	sousedovo	sousedova
G.	sousedovýho		sousedový (sousedovej C)
D.	sousedovýmu		sousedový (sousedovej C)
A.	sousedovýho, sousedů	sousedovo	sousedovu
L.	sousedovým		sousedový (sousedovej C)
I.	sousedovým		sousedovu

Množné číslo.

	Rod muž.	Rod žen.	Rod stř.
N.	sousedovi, sousedovy	sousedovy	sousedovy
G.	sousedovejch		
D.	sousedovejm		
A.	= N.		
L.	sousedovejch		
I.	sousedovejma (před Růžičkovy, přet Cempírkovy)		

Poznámky a příklady.

Jednotné číslo.

Nominativ rodu muž. má vždy koncovku *-ů*, která se vyslovuje polodlouze: *Synků* mlejn Sv, Š.

Jednou slyšel jsem koncovku *-ovej:* láz *Michalovej* Sv.

Genitiv: U hájka *Kaňovýho* skákaly světýlka Š. To je paní *Leopoldový* bratr Š. Vedle *Hudečkovýho* pole kopali rudu Sv.

Na Cikhaji v genitivě, dativě a lokále rodu ženského je vedle koncovky *-ý* také koncovka *-ej:* To je tej *Pešlovej* sestřenica (81letý stařec).

Dativ: Dou k *Synkovýmu* mlejnu! Sv. Přišla sem k *Markový* skali St.

Akkus. r. žen.: *Hambrožovu* stodolu má plnou třísla Š. Přijel pod *rychtářovu* louku Sv.

Lokál: Byla sem v *Beranovým* lesi Sv. Na *Synkovým* nebylo nic, ale na *Michalovým* je všechno potlučený Sv. Šel po *Hamanový* straně C.

Instrumentál: S *Krčovým* (doplň: synem) byli kamarádi Š. Mezi *Matulkovým* a *Čápovým* domem je zahrada St. Za *Glegorovým* mlejnem sou louky C.

Digitized by Google

Množné číslo.

Genitiv: Já sem taky z *Ambrožovejch* St (t. j. z rodiny Ambrožovy).

Dativ: Ta kaplička stojí proti *Markovejm* St (t. j. proti domu Markovu). Pudu s nima aš k *Cempírkovejm* Š (t. j. k domu Cempírkovu). Povím to *Leopoldovejm* Š.

Akkusativ: Běžel za poslíčkem aš přet *Cempírkovy* Š.

Lokál: Povím jim kousek vo bratřích *Ambrožovejch* P. Povidáme si vo *Leopoldovejch,* vo *Krčovejch* Š (t. j. o rodině Leopoldově, Krčově).

Instrumentál.

1. Označuje-li se dům, užívá se koncovek *-ovejma* a *-ovy* beze všeho rozdílu, na př.: Přet *Cempírkovejma* bejval rymník Š. Přet *Cempírkovy* bejval rymník Š. Ta velká lipa stojí před *Melicharovejma* nebo: před *Melicharovy* St. Pase za *Růžičkovejma* nebo: za *Růžičkovy* P. Voral za *Michalovy* nebo za *Michalovejma* Sv.

2. Mluví-li se o osobách, patřících k jedné rodině, užívá se koncovky *-ovejma,* na př.: Jel sem z *Leopoldovejma* do Ždírce Š.

Dodatky.

1. Názvy domů utvořené ze příjmení.

Genitiv a dativ množného čísla některého příjmení označuje vnitřek domu, na př.: »Byl sem u *Cempírků* Š, u *Beranů* Sv, u *Ambrožů* St, u *Bartoňů* P, u *Straků*« znamená: byl jsem v domě Cempírkově, Beranově atd. — »Di *Leopoldom* (nebo: k *Leopoldom)* pro tabák« Š; »di g *Blažíčkom*« P; »di k *Šilhánkom*« Sv atd. znamená: do domu Leopoldova, Blažíčkova, Šilhánkova.

Má-li se označiti dům co do zevnější strany, užívá se přídavného jména přisvojovacího ve množném čísle, na př.: U *Cempírkovejch* je zahrada (t. j. u domu Cempírkova); u *Melicharovejch* stojí lipa St; šel vot *Strakovejch* C (t. j. od domu Strakova; »šel vot *Straků*« znamenalo by: šel z domu Strakova); šel sem vokolo *Beranovejch* Sv (t. j. okolo mlýna Beranova); šel sem vokolo *Leopoldovejch* St (t. j. okolo hostince Leopoldova); — děda vostává naproti *Brožkovejm* Š; — počta přijela před *Brožkovy* Š.

Poznámka. Na označenou domu nebo pozemku užívá se také akkusativu rodu středního samostatného přídavného jména přisvojovacího v čísle jednotném nebo množném, nebo lokálu mn. č., na př.: Jeli sme až na *Čumplova* Š (doplň: pola; »na Čumplova« říká se vršku nedaleko Škrdlovic). Byl sem na *Čumplovejch* (t. j. na vršku u Škrdlovic) Š. Du na *Michalovo* Sv (doplň: poľe). Du za *Michalova* Sv (doplň: humna; t. j. na pole, které leží za Michalovým domem). Du za *Strakova* (t. j. na pole, které leží za Strakovým domem). Voral za *Strakova* C.

Digitized by Google

2. Příjmení na *-ů*.

a) Příjmení na *-ů*, která jsou opatřena křestnými jmény, jako Francek *Marků*, Francek *Petrů*, skloňují se jako přídavná jména přisvojovací, na př.: Hejkal potkal Frantu *Markovýho* St. Co se přihodilo Franckovi *Markovýmu!* St. Povím jim kousek vo Frantovi *Markovým* St. S tým Frantou *Markovým* šel sem jednou do Žďára St.

b) Příjmení na *-ů*, která nejsou opatřena křestnými jmény, skloňují se buď jako přídavná jména přisvojovací anebo jako podstatná jména, na př.: Leopoldová bere sodoſku vod *Jankovýho* s Polný Š. Hospockej bere sodoſku vod *Janka**) s Polný St. Musíme poslat peníze tomu *Jankovi**) Š. Byl tomu *Jankovi* dlužen St. Mněl soud s tým *Jankem**) St.

c) Svobodní synové označují se přídavným jménem přisvojovacím, utvořeným od příjmení otcova, na př.: *Lojků* a *Krčů* byli v hospodě Š (otcové jejich se jmenují *Lojek* a *Krča*).

Je-li příjmení otcovo přídavným jménem, označuje se svobodný syn genitivem otcova příjmení, na př.: Francek *Novotnýho* taky tam byl Š (otec se jmenuje *Novotnej*). Ten *Lojků* to povidal Franckovi *Novotnýho* Š. Hrál karty s Franckem *Novotnýho* Š.

d) Příjmení na *-ů*, která označují svobodné syny, skloňují se jako přídavná jména přisvojovací i tenkrát, když nejsou opatřena křestnými jmény, na př.: S *Krčovým* byli kamarádi Š.

Poznámka: Franta *Marků*, jehož příjmení jsem vždy a ve všech pádech slyšel skloňovati, byl ženat; příjmení »Marků« měl po chalupě; pravé jméno jeho bylo *Šír*.

III. Náměstky.

1. Náměstky osobní.

1. osoba.

Jednotné číslo. Genitiv a akkusativ: *mně;* dativ: *mně* (kratší tvar *mi* je slyšeti velmi zřídka a to jen od osob, které byly v cizině).

Množné číslo. Instrumentál: *náma*.

2. osoba.

Jednotné číslo. V dativě užívá se vedle tvaru *tobě* také tvaru *ti*.

Množné číslo. Instrumentál: *váma*.

3. osoba.

Jednotné číslo:

Nominativ: *von, vona, vono*.

Genitiv rodu muž. a stř. zní *ho*. Tvaru *jeho* se užívá jen tenkrát, když se náměstka vyslovuje se zvláštním důrazem, na př.: *Jeho* se neleknu Š.

*) Nominativ je: *Janků*.

Digitized by Google

Po předložkách, řídících genitiv, klade se zpravidla tvar *něj,* zřídka se říká *něho,* jako: Mněli vod *něho* pokoj Š. Utíkal vod *něho* C. — Říká se tedy obyčejně: bez něj, do něj, u něj, vedle něj, vod něj, vokolo něj, z něj

Akkusativ.

a) Rod mužský má tvary: *ho, jej (něj), jeho.*

1. Tvaru *ho* užívá se i na označenou bytostí neživotných, na př.: Vzali kamen a zakopali *ho* doprostřed seknice St. Nevěsta vzala si *tvarohu* a dala si *ho* do huby St.

2. Tvar *jej* je slyšeti zřídka: Dyž *jej* (totiž: mlejn) koupil, tak vyčítal mynářce samý dukáty St.

Po předložkách, řídících akkusativ, klade se zpravidla tvar *něj,* ať se mluví o bytostech neživotných nebo životných, na př.: Křičeli na *něj* (totiž člověka) St. Šla pro *něj* (t. múža) St. Dostal sem peníze za *něj* (t. mynáře) St. Šel sem za *něj* (t. kadeta) stát Š. Ten mně vo *něj* (t. ftáka) požádal Š. Já na *něj* (t. hejkala) křiknu St.

Zřídka se klade po těchto předložkách tvar *něho* a to jen, když je řeč o bytostech životných, na př.: Střelil sem na *něho* (t. ftáka) Š. Koukal se na *něho* (t. drvaře) C.

3. Tvaru *jeho* se užívá, klade-li mluvící na náměstku zvláštní důraz, na př.: Bárta mu řekyl, že zabí *jeho* Š. *Jeho* při tem zabilo Š.

b) Rod střední. Akkusativu *je* se neužívá, říká se vždy: *ho,* na př.: Tele nechtělo mu jít a von *ho* rosekal na nudle St.

Po předložkách, řídících akkusativ, užívá se vždy tvaru *něj* místo *ně,* na př.: Stálo tam děťče; von na *něj* křík Sv. Koupil kůzle, dal za *něj* tři zlatý C. Nechala tam děcko a dyž pro *něj* šla, sklep byl už zavřenej C.

c) Rod ženský má zpravidla tvar *ju,* po předložkách *ňu.* Vedle tvaru *ju, ňu* říká se ve všech vesnicích také *ji, ni*; tvaru *ji, ni* užívají lidé vzdělanější a ti, kteří byli ve světě, ale nečiní tak důsledně. Častěji je slyšeti tvar *ju, ňu* než *ji, ni.* Příklady: Přepjal *ju* (t. kobylu) P, C. Voni *ju* tam večer čekali Š. Dyž bude sirka zahozená a von bude mít jít přez *ňu,* tak mu bude překážet Š. Pošli pro *ňu* Š. Chcu *ju* vidět St, Sv. Vytahli *ji* s toho žita P. V noci pro *ni* přišlo (t. strašidlo) Š. Nemoch sem krávu prodat; vyhandloval sem *ji* za telátko Š. Von *ji* uhodil C. Nemůžu se na *ni* (t. nohu) postavit St.

Lokál rodu muž. a stř. má tvary *něm* a *ňom,* kterých užívají všude vedle sebe, na př.: V lesi je smrk a na *něm* je panák C (týž stařec řekl po druhé: a na *ňom* je panák). Vostalo po *ňom* pět dětí Š, Sv. Je po *něm* pět dětí Sv. Von v *ňom* (t. v herbáři) čet Sv. Povím jim, co sem vo *ňom* slyšela Š.

Mnohem častěji však se říká: *něm* než *ňom.*

Instrumentál.

a) Rod muž. a stř. má tvar *ním* (*í* je zpravidla dlouhé): S *ním* se rozloučíte brzy Š. — Na Cikhaji se *í* větším dílem zkracuje: Šel sem za *nim* C.

Digitized by Google

b) Rod ženský má zpravidla tvar *ňou*. Vedle *ňou* říká se všude také *ní (í* je zřetelně dlouhé); tvaru *ní* užívají lidé vzdělanější a ti, kteří byli ve světě, ale nečiní tak důsledně. Častěji je slyšeti *ňou* než *ní*. Příklady: Já bych ju (t. kobylu) koupil; budu s *ní* jezdit P (akk. *ju* vedle instr. s *ní*). Bude s *ňou* (t. tou kobylou) tahat P (jiný soused). Uhodil s *ňou* na zem Š. Musel jít s *ňou* Š (týž stařec řekl dříve: V noci pro *ni* přišlo). Di tam s *ňou* hned C (týž soused po druhé: Di tam s *ní* hned).

V gen., dat. a lok. r. žen. je koncovka *-í* zřetelně dlouhá: U *ní* bejt nemůžu Š.

Množné číslo.

Nom. Tvaru *voni* užívá se i o bytostech neživotných rodu mužského, pak o jménech rodu žen. a stř., na př.: A *voni* ty stromy byly fšecky f plameně C. Žeň krávy dom; *voni* se nechcou pást Š. Dokaď sou brambory v zemi, *voni* rostou Sv. *Voni* ty světýlka vokolo nás skákaly Š.

Genitiv má tvar *ich* ve rčení: prosím *ich;* jindy zní: *jich*.

Instr. má tvary *něma* a *nima;* tvaru *něma* se užívá častěji; mnozí lidé říkají jen: šel sem s *něma,* šel sem za *něma*.

2. Náměstky přivlastňovací.

1. Náměstky *můj, tvůj, svůj* skloňují se jako *dobrej, -á, -ý:*

	Rod muž.	r. stř.	r. žen.		
J. č.	N. V. můj	mý	má	Mn. č.	mý
	G. mýho		mý		mejch
	D. mýmu		mý		mejm
	A. mýho, můj	mý	mou		mý
	L. mým		mý		mejch
	I. mým		mou		mejma

Př.: Za *svým* domem mám kus zahrady St. De po *svý* práci Š.

2. Náměstky *náš, váš*.

Jednotné číslo.

	R. muž.	r. stř.	r. žen.
N. V.	náš	naše	naša
G.	našeho		naší (našej C)
D.	našemu		naší (našej C)
A.	našeho, náš	naše	našu
L.	našem, našom		naší (našej C)
I.	naším		našou

Digitized by Google

Množné číslo (pro všechny rody)

N. V. naše
G. našejch
D. našejm
A. naše
L. našejch
I. našejma

Poznámky.

Jednotné číslo.

Nom. rodu žen. má zpravidla tvary *naša, vaša*: naša hospodyň, vaša cera. — Málokdo užívá tvarů *naše, vaše* (jsou to jen lidé, kteří čtou knihy anebo byli v cizině), ale nečiní tak důsledně.

V gen., dat. a lok. rodu žen. je koncovka *-í* zřetelně dlouhá: U *naší* panímámy je zle Sv. Šel po *vaší* louce Š.

Na Cikhaji vedle tvarů *naší, vaší* užívá se v těchto třech pádech také tvarů *našej, vašej*: Z *našej* dědiny jich tam chodí moc. Z *vašej* jařice vyběch chlap. (Táž sousedka za chvíli pravila: Vyběh z *vaší* jařice.) — V ostatních vesnicích je slyšeti tvary *našej, vašej* velmi zřídka; ve Škrdlovicích na př. pravila jedna stařenka: Jak přijdou k tej *našej* louce, to uš sou setňofský pola a luka.

Akkus. rodu žen. má zpravidla tvary *našu, vašu*: Přeptávala se na *našu* malou Š. — Velmi zřídka je slyšeti tvary *naši, vaši* (od lidí vzdělanějších a těch, kteří byli v cizině).

Lokál rodu muž. a stř. má tvary *našem* a *našom*; tyto tvary je slyšeti všude vedle sebe, na př.: Na *vašem* poli je škoda C. To je v *našom* (doplň: poli) C. V *našem* hrachu nikoho nejni P. My na *našom* vozi vozíme hnůj P. Na *našem* poli uďály huse škodu Š. V *našom* lesejku sem našel hnízdo kačení Š.

Instrumentál rodu žen. má zpravidla tvary *našou, vašou*: Fotografoval nás za *našou* stodolou P. Mluvil sem tam s *vašou* cerou C. — Velmi zřídka je slyšeti tvary *naší, vaší* (jen od lidí vzdělanějších a těch, kteří byli v cizině).

Množné číslo.

Nominativ. Tvarů *naše, vaše* užívá se i při jménech životných rodu muž. a při jménech rodu stř., na př.: Byli tady *naše* husaři St. *Naše* lidi utíkaji St. *Naše* rodiče by to nebyli trpěli Sv. *Naše* hoši povidali Š. *Naše* vojáci tam leželi Š.

Ostatní pády: U *našejch* (t. j. u našeho domu) bul ráz dřívi Š. Přišel sem zas k *našejm* (t. j. vojákům) St. Ve *vašejch* kůpách byl sem do rána Š. Před *našejma* bejval rymník Š.

Digitized by Google

Výrazy: *vod našejch, vokolo našejch, u našejch, k našejm, pod našejma, za našejma* znamenají také: od našeho domu, vokolo našeho domu atd., na př.: Teťka šel vokolo *našejch* poslíček Š. »Vůbec« je *pod našejma* pastvisko pro husy Sv. Děti si hrály před *našejma* St.

3. Náměstka *její.*

Jednotné číslo.

Při podstatných jménech rodu mužského a středního skloňuje se náměstka *její* takto:

Gen. jejího (zřídka: její)
Dat. jejímu (zřídka: její)
Akk. pro životné = Gen.
pro neživotné: její
Lok. její (zřídka: jejím)
Instr. její (zřídka: jejím)

Množné číslo (pro všechny rody).

Gen. její (zřídka: jejích)
Dat. její
Lok. její
Instr. její (zřídka: jejíma).

Příklady: Jedn. č. Gen. Sloužil u *jejího* bratra P, St, Š. Vyhnala sem huse z *jejího* vobilí St, Š Byl sem u *její* pole St. — Dat. Povidal to *jejímu* tátovi St (týž stařec pravil jindy: Povidal to *její* tátovi). Šel k *jejímu* tátovi C, P, Š. Přišla sem k *jejímu* polu St, Š. Šel k *její* ocovi na náščivu Š. — Akk. Viděl sem na poutě *jejího* bratra St. — Lok. Na *její* pařezi mohlo by tančit pět párků C. Právě sme mluvili vo *její* tátovi Š. Na *její* poli taky potlouklo St, Š. Na *jejím* poli potlouklo St. — Instr. Mluvil s tým *její* ocem C, P, St, Š. Za *její* polem sou louky St. Za *jejím* polem sou louky St.

Mn. č. Gen. Byl dneska u *její* rodičů C, St, Š. Byl u *jejích* rodičů P. — Dat. Šel k *její* rodičům C, P, Š. Přišel k *její* rodičom St. — Lok. Vypravoval mně vo *její* rodičích St, Š. — Instr. Mluvil vo tem z *její* rodičama C, St, Š. Chtěl mluvit z *jejíma* rodičama P.

4. Náměstka *jejich.*

V jednotném čísle při podstatných jménech rodu mužského a středního náměstka *jejich* dostává v genitivě příponu *-ho* nebo *-o* a v dativě příponu *-mu;* v lokále a instrumentále zůstává náměstka *jejich* nezměněna, na př.: Gen. Byla sem dneska na Karli u *jejichho* bratra Š (mluvící osoba onikala). Mám to vod *jejichho* oce St. Du vod *jejicho* bratra Š (onikání). Šla sem vokolo *jejichho* pole St, Š (onikání). Šel sem vokolo pole *jejicho* Š (onikání). — Dat. To sou zbujníci! Povím to *jejichmu* tátovi St. Přišla sem k *jejichmu* polu Š (onikání). — Akk. Jen až uvidím

Digitized by Google

jejichho tatínka! St. — Lok. Co je po *jejich* tátovi! St. Na *jejich* poli uďály huse škodu Š (onikání). — Instr. Mluvil sem dneska z *jejich* bratrem Š (onikání).

Při podstatných jménech rodu ženského náměstka *jejich* zůstává nezměněna, na př.: Šla sem vokolo *jejich* jařice a mněli tam hejno slepic Š. Jaká byla letos ouroda na *jejich* straně? St, Š (onikání).

Ve množném čísle všech rodů náměstka *jejich* zůstává nezměněna, na př.: Musím to povědít *jejich* rodičům P, Š.

Ale někteří lidé při podstatných jménech množného čísla říkají *jejicho* místo: *jejich*, na př.: Přišel sem k *jejicho* dveřom St. Na *jejicho* stranách už maji myslím po žních C.

3. Náměstky ukazovací.

1. *Ten, ta, to.*

Jednotné číslo.

Rod muž.	r. stř.	r. žen.
N. ten	to	ta
G. toho		tý (tej C)
D. tomu		tý (tej C)
A. toho, ten	to	tu
L. *tem* (tom)		tý (tej C)
I. *tým* (tym)		tou

Množné číslo (pro všechny rody).

N. A. ty
G. L. tejch (tech)
D. tejm (tem)
I. tejma (tema).

Jednotné číslo.

V gen., dat. a lok. rodu žen. na Cikhaji užívají vedle tvaru *tý* také tvaru *tej*, na př.: Na *tej* Žákovej Hoře má bejt mněsto zažehnaný. Tady u *tej* Křemelovej studně hořívaly peníze. Vona je *tej* Pešlovej sestřenica. Díval se do *tej* studánky. — Častěji však se tam říká *tý* než *tej*. — I ve Škrdlovicích a Světnově slyšel jsem tvar *tej*: K *tej* chaloupce chodívaly světýlka. Dokud je na *tej* lipě list, snih nepadá. To se stalo *tej* Fabijánce Š. — Ďál díry do *tej* hromady Sv.

Lokál rodu muž. a stř. má zpravidla tvar *tem;* zřídka je slyšeti tvar *tom*: Po *tem* bukovým listě brambory se dobře vedou C. Na *tem* gruntě byly hrozný roboty C. Vyšel sem po *tem* C. Na *tem* poli uďál pár brázd C. Neslyšet vo *tem* St. Na *temle* mostě ležel černej pes Sv. F *tem* kohout zaspíval Sv. Nic po *tem* Š. Necárej se f *tem* Š. Byl sem při *tem*

Digitized by Google

P. Po *tem* sem ho ešče slyšel Sv. — F *tem* zelí se necárej Š. F *tom* přišel Š. Povím vo *tom* Hejkalovi C. Tytéž osoby v P a Š řekly jednou: »F *tem* přišel« a jindy: »F *tom* přišel.«

Instrumentál rodu muž. a stř. má tvar *tým;* někteří lidé v různých vesnicích jej zkracují v *tym*, na př.: S *tým* člověkem ani nemluf! Š. — Chodí s *tym* po fsi C. Šel k jedli s *tym* vobědem Š. — Přihází se, že týž člověk řekne někdy: s *tým* a někdy: s *tym*.

Množné číslo.

Vedle obyčejných tvarů *tejch*, *tejm*, *tejma* je slyšeti tvary: *tech*, *tem*, *tema*, ale jen málokdo jich užívá, na př.: Jeden sedlák s *tech*, co byli f tý hospodě, to udal St. Šel k *tem* vojákom St (týž soused řekl: *Tejch* je sila). S *temale* nitma nemůžu šit St.

2. *Tenle*, *tale*, *tole* (t. j. ten + hle, ta + hle, to + hle) se skloňuje jako *ten*, *ta*, *to:* Voni byli s *týmle* Krčovým kamarádi Š. Von bьl *tejchle* Vajzů strejc C. S *techle* stran nejvíc fouká C. *Tule* stranu mněl celou bolavou Š. F *týle* setnici je nejteplejác Š. Dou *toule* ulicí St. U *tejle* práce se zapotí C.

Mnozí lidé nevysouvají *h* v druhé části této náměstky, končí-li první její část samohláskou, říkajíce na př.: *tahle* hospoda, *tohle* dříví, u *týhle* hospody, u *tohohle* kříža, k *tomuhle* křížu, *tuhle* hospodu, dou *touhle* cestou, *tyhle* děti. — Tvary s *h* a tvary bez *h* je všude slyšeti vedle sebe. Někdy týž člověk řekne jednou: *tale* hospoda, *tole* děcko, *tule* hospodu, *tyle* děcka a podobně, a jindy zase: *tahle* hospoda, *tohle* děcko, *tuhle* hospodu, *tyhle* děcka a pod.

Tvary bez *h* je slyšeti častěji než tvary s *h*.

Náměstek: *tento*, *tato*, *toto; onen*, *ona*, *ono; týž*, *táž*, *též* se neužívá; místo nich říká se: *tenle* atd.; *tam ten* atd.; *ten samej*, *ta samá*, *to samý*.

4. Náměstky tázací a vztažné.

1. *Gdo, co.*

N.	gdo	co
G.	koho	čeho
D.	komu	čemu
A.	koho	co
L.	kom	čem
I.	kým (kym)	čím (čim)

Instrumentál má zpravidla tvary *kým*, *čím:* S *kým* si šel? *Čím* budeš vorat? Sv. — Na Cikhaji větším dílem se tyto tvary zkracují: S *kym* si přišel? Š *čim* budeš vorat? — V ostatních vesnicích je zkrácené tvary slyšeti zřídka.

2. *Kerej, kerá, kerý* a *jakej, jaká, jaký*

se skloňují jako *dobrej, dobrá, dobrý*.

Digitized by Google

Poznámky.

1. Náměstky vztažné *co* užívá se, je-li řeč o určité, už známé osobě nebo věci, kdežto náměstka *kerej, -á, -ý* vztahuje se k osobám nebo věcem neurčitým, na př.: Přišli sme na most, *co* je u Taferně P. Bylo jich mnoho, *co* utekli z gruntů Š. Ten Cempírek, *co* předloni vyhořel, už nejni na gruntě Š. Nemoch se ubránit lidem, *co* chodili dříví krast Š.

Vokazoval se jen tejm, *kerej* se ho bál Sv. Tu pravou hodinu, *kerou* mu to vzala, aby mu to dodala St (kněz, který to radil, nevěděl, kterou hodinu děvečka nebožtíku vzala čepici). Chlapec, *kerej* moc dovádí, je zbuník Sv. Každýmu hoří svíčka; *kerá* víc uhoří, ten spíš umře Š. *Kerá* kráva nejvíc říve, nejmíň mlíka dá Š.

2. V prvém případě nahrazuje se genitiv, dativ, instrumentál a předložkový akkusativ spisovné náměstky vztažné *který, která, které* nebo *jenž, jež, jež* náměstkou *co* s příslušným pádem náměstky osobní *on, ona, ono,* na př.: Ten kříž, *co* se *u něj* lidi modlí, je starej bezmála sto roků Š. Ten kříž u starý škole, *co* se *k němu* chodí lidi modlit, je starej ale sto let Š. Čekala, že ženich, *co s ním* mněla slib, příde ze světa Š. Hospodyň vzala tu lopatu, *co s ňou* sázela dříví do pekárně St. F tý chalupě, *co* přez *ňu* světýlka skákaly, byly nekřtiňátka Š.

Pouhý akkusativ spisovné náměstky vztažné nahrazuje se někdy pouhou náměstkou *co*, někdy náměstkou *co* s akkusativem náměstky osobní *on, ona, ono,* na př.: Ty hračky, *co* mněla na jarmaře, ty jí všecky složili do truhle St. Ten darebák, *co* sme *ho* potkali, nám pravdu nepovidal St.

Lokál spisovné náměstky vztažné, který závisí na předložce *na* nebo *v*, nahrazuje se někdy pouhou náměstkou *co,* někdy náměstkou *co* s lokálem náměstky osobní *on, ona, ono,* na př.: Dříví bylo všecko na tem místě, *co* chtěl tu kaplu stavět St. Přišli k stromu, *co* je na *něm* ten dřevenej panák C.

Lokál spisovné náměstky vztažné, který závisí na jiných předložkách, nahrazuje se vždy náměstkou *co* s lokálem náměstky osobní *on, ona, ono,* na př.: Má tetička Matulková, *co* sem jim vo *ní* vypravoval, byla stará šestadevadesát roků St.

Jsou-li spisovné genitivy *jehož, jejichž* spojeny s podstatným jménem, nahrazují se náměstkou *co* s genitivy: *jeho, jejich,* na př.: Ten pán, *co jeho* ženu za živa pochovali, chtěl faláře zastřelit St.

Náměstka spisovná *jejíž* nahrazuje se náměstkou *co* s příslušným pádem náměstky *její,* na př.: Má tetička, *co její* muž kopal ten poklad, mně vypravovala St.

5. Náměstky neurčité:

někdo, něco — negdo, neco; někdo — nedo; nigdo, nido, nic; nějakej — nejakej; ňákej — nákej; některej — nekerej; fšelisco; fšelijakej — skloňují

Digitized by Google

se jako ty náměstky tázací, se kterými jsou složeny, na př.: To je *nákýho* pole! P. Můj otec šel ze hry s *nákým* Šubrtem Š. Přišli k němu *náký* kupci St. *Nekerý* hospodáři přišli vo grunty P.

Poznámky.

1. Náměstek s předponou *ně-* užívá se všude vedle náměstek s předponou *ne-*; v též vesnici někdo řekne: *někdo*, *něco*, jiná osoba zase: *negdo*, *neco*; jeden řekne: *nědo* a jiný: *nedo;* jeden řekne: *nějakej* nebo *ňákej*, jiný: *nejakej* nebo *nákej*.

Nenašel jsem člověka, který by užíval vždy důsledně těchto náměstek; tak ve Škrdlovicích jeden stařec říkal někdy: *nějakej* a někdy: *ňákej*; jiný stařec říkal někdy: *ňákej* a někdy: *nákej*; ve Světnově jedna stařenka pravila: *nědo*, ale: *neco*; ve Stržanově jeden soused říkal někdy: *nákej* a někdy: *nejakej*; v Polničce jeden stařec říkal: *nákej*, ale: *někerej*.

2. Lokál náměstky *nic* zní zpravidla: *ničem;* ale jednou slyšel jsem také lokál: *ničom* (Nevím vo *ničom* Sv).

3. Vedle nominativu mn. čísla rodu muž. *někerý*, *nekerý* také se užívá tvaru: *někeří*, *nekeří*, na př.: Ani *nekeří* nekopou brambory C.

4. V genitivě, dativě, lokále a instrumentále náměstky *fšelisco* mění se *s* před *č* v *š*: *fšeliščeho, fšeliščemu, fšeliščem, fšeliščím.*

IV. Číslovky.

1. Základní.

a) Číslovky prosté.

Nominativ a akkusativ.

Jeden. Množné číslo: *jedny* (pro všechny tři rody).

Dvá (pro bytosti životné rodu mužského), *dva* (pro bytosti neživotné r. muž.), *dvě* (pro rod ženský a střední): *Jedny* rodiče mněli *dvá* syni St, Má *dva* grunty Sv.

Tří (pro bytosti životné r. muž.), *tři* (pro bytosti neživotné r. muž., pro rod žen. a stř.): Má *tří* syni Š.

Štyří (pro bytosti životné r. muž.), *štyry* (pro bytosti neživotné r. muž., pro rod žen. a stř.): Viděl tam *štyří* chlapi Sv. Byli sme tam *štyří* Š (t. muži).

Sedum, vosum, jedenást, dvanást, třinást, štrnást, patnást, šesnást sedumnást, vosumnást, devatnást; — štyrycet, sedumdesát, vosumdesát.

Jednotky se kladou před desítky a mají jeden a týž tvar pro všechny tři rody (t. *jeden, dva, tři, štyry*): mám *jedenadvacet* žáků, mám *jedenadvacet* korun, je mně *jedenadvacet* let; mám *dvaatřicet* korun, je mně *dvaaštyrycet* let; je tu *třiatřicet* žáků, *štyryapadesát* žáků; mně je *pětašedesát* let; *šestasedumdesát, sedumavosumdesát, vosumadevadesát.* I nejstarší lidé tak mluví, na př.: Mně je dvaavosumdesát let P, Sv. Mně je jedenavosumdesát let

Digitized by Google

(Jinkovec). Mně je devětasedumdesát roků St, Š. Mně už je štyryasedumdesát roků Š. Dostal za ňu *stodvaašedesát* zlatejch C (78letý stařec).

Poznámky 1. Velmi zřídka klade někdo jednotky za desítky, na př: Koupil sem krávu za *sto šedesát šest* zlatejch Š.

2. Jeden stařec na Cikhaji pravil: Mně je *dvě*avosumdesát let. Prodali dvůr za *dvě*atřicet tisíc.

Sto: dvě *sta* (vždy).

Ostatní pády.

1. *Jeden, jedna, jedno* se skloňuje jako *ten, ta, to;* odchylné tvary jsou tedy:

Jedn. číslo. Rod muž. a stř.: Lokál: v *jednem;* instr. *jedným (jednym).*

Rod ženský: Gen., dat., lok.: *jedný (jednej).*

Množ. číslo: Nom. *jedny,* gen. lok. *jednejch,* dat. *jednejm,* instr. *jednejma.*

Instr. j. č. *jednym* slyšel jsem jen na Cikhaji vedle instrumentálu *jedným.*

Genitiv j. č. *jednej* slyšel jsem jen na Cikhaji; častěji však se tam říká: *jedný.*

Příklady: Leží vobá v *jednem* hrobě Š. Voral z *jedným* koněm Š. Šel sem z *jednym* C. — Do *jednej* chalupy uhodilo C. V *jedný* chalupě strašilo Š. — *Jednejma* vraty sme přišli a druhejma sme vyšli Sv.

2. *Dvá, dva, dvě*: gen. lok. *dvouch*, dat. *dvoum*, instr. *dvouma.*

3. *Tři, tři:* gen. lok. *třech,* dat. *třem*, instr. *třema.*

4. *Štyří, štyry*: gen. lok. *štyrech*, dat. *štyrem,* instr. *štyrma.*

Ostatní číslovky skloňují se jako ve spisovném jazyku, ale číslovka *sto* zůstává neskloňována v jednotném čísle, na př.: S *pěti* zlatejma nevystačím St. Seděl v hospodě do *devíti* hodin P. Vo *desíti* hodinách šel domu Š. Před nejakejma *dvacíti, třicíti* roky lepči se hospodařilo P, Š. Dostali po *štyrycíti* zlatejch Š. — Děti dostaly po *sto* zlatejch Š. Ten klášter byl založenej přet *sty* lety St. — Dostal ženu z *desíti tisíci* Š. Před ňákejma *tisíci* lety bylo tam mněsto C. Dal cerám po dvouch *tisícich* Š.

b) Číslovky složené.

V genitivě a lokále číslovek složených mnoho lidí, zvláště starších, skloňuje číslovky *dva, tři, štyry, pět* až *devět*, na př.: Do *dvouch*šedesáti let byl sem zdraf C. (Týž stařec však pravil: Prodal prasata po *dva*atřicíti zlatejch.) Je jim po *dvouch*štyrycíti rokách Sv. Hajdaly (t. j. hádaly) mně cikánky, že f *třech*dvacíti letech budu těško stonat Š. Mým rodičům je po *štyrech*sedumdesáti rokách Š. Platí za putr po jedenavosumdesáti, po dvouchvosumdesáti, po třechvosumdesáti, po štyrechvosumdesáti, po pětivosumdesáti, po šestivosumdesáti, po sedmivosumdesáti, po vosmivosumdesáti, po devítivosumdesáti St, Š.

Digitized by Google

Ale číslovka *pět* v číslovkách složených větším dílem se neskloňuje; jeden stařec na př. říkal: »Po *dvouchšedesáti*, po *štyrechšedesáti* platil,« ale: »Seká po *pětašedesáti*« St. Jedna stařena pravila: »Platila za putr po *štyrechvosumdesáti*« a po druhé: »Po *pětadevadesáti* platila za putr« Š.

Stává se, že táž osoba číslovky *dva*, *tři*, *štyry*, *pět* až *devět* někdy skloňuje, někdy neskloňuje; táž stařenka řekla jednou: »Seká (t. maso) po *dvouch*padesáti grejcarách« a po druhé: »po *dva*apadesáti grejcarách« P.

2. Číslovky řadové.

Nominativ a akkusativ.

Odchylky: *Štvrtej*, *šístej*, *sídmej*, *vůsmej*.

Číslovky řadové *složené* tvoří se zpravidla tím způsobem, že jednotky číslovek základních kladou se před desítky číslovek řadových, s nimiž se spojují spojkou *a*: U nás je jedenadvacátý číslo, dvaatřicátý číslo, štyryapadesátý číslo atd.

Ostatní pády.

1. V číslovkách *šístej*, *sídmej*, *vůsmej* zkracují mnozí lidé kmenovou samohlásku: Vot *šestýho* roku musí chodit do škole Š. Do *sedmýho* roku porádejk stonalo Sv. Je toho ale půl *vosmej* míry Š (zpravidla zní genitiv: *vosmý*).

Ale větším dílem kmenová samohláska v těchto číslovkách se nezkracuje, na př.: Náš hoch f *sídmým* roce začal chodit do škole Š. F *šístým* roce nám vonemocněl Sv. *Sídmýho* srpna sme žito sekli Ś.

2. Po číslovce *půl* mají číslovky řadové rodu muž. a stř. koncovku *-a* vyjímaje číslovky *druhej* a *třetí;* kromě toho číslovky *pátej, šístej, sídmej, vůsmej* mají po číslovce *půl* vždy původní krátkou kořennou samohlásku, na př.: Je mu půl druhýho roku, půl třetího roku, půl *štvrta* roku, půl *pata* roku, půl *šesta* roku, půl *sedma* roku, půl *vosma* roku, půl *deváta* roku, půl *desáta* roku, půl *jedenásta* roku . . . půl *dvacáta* roku atd. Dostal sem půl *pata* renskýho, půl *šesta* renskýho, půl *sedma* renskýho, půl *vosma* renskýho atd. (všude).

Číslovky řadové rodu ženského mají po číslovce *půl* zpravidla koncovku *-ý;* číslovky *pátá*, *šístá*, *sídmá*, *vůsmá* mají pak původní krátkou kořennou samohlásku, na př.: Je půl *druhý*, půl *štvrtý*, půl *patý*, půl *šestý*, půl *sedmý*, půl *vosmý* atd. (totiž: hodiny). Je toho půl *patý*, půl *šestý*, půl *sedmý*, půl *vosmý* (nebo *vosmej*) míry Š. Mněl na den půl *druhý* zlatky Š. Vyďál si za tejden půl *patý* zlatky St.

Řidšeji je slyšeti po číslovce *půl* koncovku *-y* (a to jen, když se označují hodiny), na př.: Je půl *paty* Sv, Š. Je půl *šesty* Sv. — Někdy je nesnadno rozeznati, vyslovila-li mluvící osoba: půl *patý*, půl *šestý* atd. či: půl *paty*, půl *šesty* atd.

Digitized by Google

3. Ve složených číslovkách jednotky (které se kladou před desítky) zpravidla zůstávají neskloňovány, na př.: To bylo v *jedenasedumdesátým* roce Š. V *jedenatřicátý* věži sme byli P (t. v Linci). V *dvaapadesátým* roce to mohlo bejt Š. Ďál sem řemeslo do *štyryašedesátýho* roku St. F *pětadvacátým* roku sem se narodil, f *pětaštyrycátým* sem byl vodvedenej P. F *sedumašedesátým* roce to stavěl St.

Velmi zřídka se kladou jednotky za desítky, na př.: To bylo *f padesátým devátým* roku St.

Někteří lidé také skloňují jednotky před desítkami, na př.: Byl sem na vojně do *dvouch*padesátýho roku Sv. Narodil se v *druhým padesátým* roce St. (Týž stařec jindy řekl: V *dvaapadesátým* roce se narodil.)

4. Číslovky druhové.

Číslovky *dvoje, troje* jsou změněny ve tvary: *dvý, trý*, na př.: Mám ležet jařicu na *dvý* Š (t. j. na dvou polích). Ešče mám ležet voves na *trý* Š (t. j. na třech polích). — Tvary: *dvý, trý* vznikly z tvarů: *dvé, tré* a tyto zase stažením z tvarů: *dvoje, troje.*

Ostatní číslovky jsou pravidelné (až na změny hláskové): Mám brambory na *štvero* Š. Má patery šaty Š.

5. Číslovky neurčité.

Fšecek, fšecka, fšecko (fšechen, fšechna, fšechno).

Jednotné číslo.

Rod muž. a střední:	Rod žen.:
Gen. fšeho, fšeckýho, fšechnýho	fšecký, fšechný (fší)
Dat. fšemu, fšeckýmu, fšechnýmu	= gen.
Akk. = nom.	fšecku, fšechnu
Lok. fšem	= gen.
Instr. fším, fšeckým, fšechným	(instr žen. rodu nebylo slyšeti).

Množné číslo.

	Rod muž.	Rod žen. a stř.
Nom., akk. a) životné:	fšeci, fšecí, fšici, fšicí fšecky, fšechny	fšecky, fšechny
b) neživotné:	fšecky, fšechny	
Gen.	fšech	
Dat.	fšem	
Lok.	fšech	
Instr.	fšema, fšeckejma, fšechnejma	

Digitized by Google

Příklady: J. č. Rod muž. a stř. Gen.: Teď nechali *fšeho* St. Hospodyň veme kousek *fšechnýho* Sv. — Dat.: Ke *fšechnýmu* živobytí mněl půl druhý zlatky Š. Von přišel ke *fšemu* ščestí St. — Lok.: Maji zásobu ve *fšem*. — Instr.: Je ze *fšechným* ten sedlák vinen St. Za dva roky byl ze *fším* hotovej C. Budeš vládnout ze *fším* P.

Rod žen. Gen., dat., lok.: Uhodil ho ze *fší* sile P. Je živ mimo *fšecký* práce Š (t. j. beze vší práce). Ke *fšechný* zdravě aby jim dal kořalky jak vody Š.

Množ. č. Nom.: *Fšecky* hostinský měli tu schůzi Š. Hoši tam zvostali *fšecí* Š. *Fšeci* mněli krátkej věk C. *Fšicí* strčili nohy do toho pytla C. — Gen., lok.: Kořalka pomáhá vode *fšech* nemocí Sv. Ve *fšech* chalupách pečou dneska koláče Š. — Dat.: Povidám to *fšem* Š. *Fšem* koňům uřezali vocase Š. *Fšechnejm* koňům uřezali vocase C. — Akkus.: Kníže podělil *fšeci* ty služebníci St. Rosekám je *fšecí* Sv. Pro ty *fšici* hospodáři je veřejná cesta Š. — Inst. Na velkou se zvoní *fšema* zvonma St. Uš se votstěhoval ze *fšechnejma* věcma C.

Mnoho.

1. V nepřímých pádech a v akk. říká se *mnohá* místo spisovného tvaru *mnoha, mnoho*, na př.: Jak přijde taji (t. j. tady) červen, ňat schnije vod *mnohá* let C. Po *mnohá* letech sekli na tý louce sekáči St. Von pro něj šije už *mnohá* let Š. Je boháč na *mnohá* tisíc Š.

2. Místo *mnoho* říká se obyčejně *moc* (kteréž slovo se pak neskloňuje), na př.: Cikhaj stojí na *moc* penězích C. Vod *moc* lidů sem to slyšel Sv.

3. Místo *mnohem* říká se zpravidla *vomoc* nebo *vohromadu*: Lempera je *vomoc* starší jak já Š. Mněla Božího daru *vohromadu* víc St.

Několik, tolik.

1. Číslovka *nekolik, několik* má tvar *nekolika, několika* nejen v nepřímých pádech, nýbrž i v akkusativě, na př.: Vrátím se za *nekolika* minut Š. Šel za ním *nekolika* kroků Š. Chodili *několika* dní do modlení Š.

2. Místo: *tolik* mnozí lidé, zvláště starší, říkají: *toliš*.

3. Místo: *tolik* slyšel jsem tvar *tolika* ve větě: »*Tolika* je toho!« Š.

Poznámka. K neurčitým číslovkám možno též přičítati podstatná jména: *hromada, hromadu, hrůza, hrůzu, kapku*, která jsou uvedena mezi příslovci.

Půl.

Zlomek *půl* buď se skloňuje nebo neskloňuje. Skloňuje-li se, pak má: v gen., akkus. a lok. tvar *polou*. Dativu a instrumentálu není slyšeti. Příklady Gen : Přišel do *polou* kopca St. Přišli sme do *polou* cesty Š. — Akkus.: Přišel na *polou* cestu Š. — Lok.: F *polou* je ten mostek Š. F *polou* cestě sem ho potkal Š. Na *polou* cestě stála borovička Š. F *polou* květnu[1]) kvetou jabloně P, Š. F *polou* dubně seje se semeno zelný P. F *polou* srpnu[1]) bejvá jařica sklizená P. F *polou* letě je nejvíc práce Š.

[1]) Lokál!

Digitized by Google

F *půl* cestě je mostek Š. F *půl* srpně (nebo: f půl srpnu) dáváme se do mlácení Š. F *půl* říjnu už mrzne Š.

Označují-li se hodiny, pak zlomek *půl* se neskloňuje: Seděl v hospodě do půl paty, do půl šestý, do půl sedmý, do půl vosmý atd.

B. Časování.

I. Část všeobecná.

1. Tvary infinitivné.

a) Infinitiv

má u všech sloves koncovku *-t:* nest, pect, tect, pomoct, říct, slíct.

b) Přechodníku minulého není.

c) Participium minulé činné.

Slovesa I. třídy s kmenem souhláskovým a slovesa II. třídy vzoru *tisknouti* mají v rodě mužském j. č. trojí tvar: *a)* buď podržují koncovku *-l*: čeledín *vedl* koňa, *b)* buď mají koncovku *-yl*: čeledín *vedyl* koňa, *c)* buď odsouvají koncovku *-l*: čeledín *ved* koňa. Všechny tři tvary je slyšeti vedle sebe v též vesnici.

Nejčastěji se užívá participia min. čin. bez koncovky *-l*. Řidšeji je slyšeti participia min. činná na *-l* nebo *-yl*. Tvarů na *-yl* užívají větším dílem lidé starší, ale neužívají jich důsledně; ve Stržanově řekl jeden stařec jednou: Adrián *tlouk* skalky — a po druhé: Adrián *tloukyl* skalky; ve Světnově jedna stařenka: *utekyl, tlouk;* ve Škrdlovicích jedna stařenka: *křik, vedyl* koňa; v Polničce jeden stařec: *slíkyl se,* uš sem se *voblík*; na Cikhaji jeden stařec: von *řekyl,* von *řek.*

Mladší lidé vyhýbají se tvarům na *-yl*, užívajíce nejraději tvarů bez *-l:* řek sem, nemoch sem.

Ba i starší lidé, kteří v rozmluvě se sousedy říkají: *řekyl, utekyl, mohyl, lehyl si, přiběhyl, přinesyl, pásyl* a podobně, vyhýbali se často těmto tvarům, když mluvili se mnou, říkajíce: *řek, utek, moh, lech si, přiběh, pás* anebo: *řekl, utekl, mohl, lehl si, přiběhl, pásl* atd. Tak v Polničce jeden soused vypravoval jiným sousedům v hostinci: »F Kadlově jeden husák *pásyl* husy,« ale vida, že také já sedím za stolem, hned se opravil: »Jeden husák *pásl* husy.«

Lidé, kteří užívají tvarů na *-l,* nečiní tak důsledně, užívajíce zároveň tvarů bez koncovky *-l;* táž osoba řekne na př. jednou: *lehl si, sedl si, houpl, padl, posekl, pásl* a pod. a po druhé: *lech si, sed si, houp, pad, posek, pás* a pod. Ve Stržanově na př. pravil jeden stařec: Honza ho *flák* šavlou a ten *spadl.*

Digitized by Google

d) Participium minulé trpné

má koncovky přídavného jména určitého:

1. Ve větách trpných, ve kterých je vyjádřen podmět, na př.: Sklep bьl *zavřenej* C. Brána bьla *zavřitá* St. Vokno je *vodevřitý* Š. Dveři byly *vodevřitý* už St. Von musí bejt za to *zavřitej* St. Uš to bьlo *poklizený* Š. Byla mu víra *daná* St. Les uš je *vykátěnej* P. Meza je *vyžitá* St. Rymík byl příkopou *vobehnanej* a sády *nasázený* St. Mlejn už byl *vystavenej* St. Vono je to *zažehnaný* Š. To bьlo fšecko *zhroucený*, *zasypaný* St. Můj múž je *zedřitej* v lesi P. Řemeny byly *zapitý* St. Kněský byty byly *voskopaný* St. Budete *zabitej* St. Byl sem *vodvedenej* P. Na Tisůfku to bylo *vodnešený* Š.

Z tohoto pravidla slyšel jsem tyto výjimky: Nejni nic *uškodíno* Š. Nic nebylo *teknuto* St. Ten klášter byl přet sty lety *vyvražděn* Š. Nigdy ten klášter *vobydlen* nebyl Š. Ale poslední dvě věty vyslovil vzdělanější muž, který rád čte.

2. Když participium min. trpné se vztahuje na předmět ve větě, na př.: Mněli sme chaloupku *vodevřítou* St. Našli ju *hoděnou* ve vodě Š. Nechala kufr *vodevřítej* Š. Mám fšecko *zemlený* C. Do rána to mněli *vodnesený* Š. — Výjimka: F knihách už mněli fšechno *vymazáno* P.

Participium minulé trpné má zpravidla koncovku *-o*:

1. Ve větách trpných bezpodmětných, na př.: Letos je jich (t. j. jeřabin) *voblito* na každým stromně Š. Bylo tam *navežíno* klad Š. Už je *zapřažíno* P, Š. Je tam *zamčíto* C, St, Š. U nás je *zamčíno* Š. Je *zavříno* St. Je *zamračíno* Š. Už je *vottroubíno* Š. Je tam *navožíno* dřívího Š. Nebylo mu nic *ublížíno* St. Bylo jedenást hodin *vodbito* Š. Nebьlo plotu ani *teknuto* Sv.

Výjimku jsem slyšel tuto: Bylo jim *pohrožený* smrťama Š.

2. Když je participium minulé trpné samostatným doplňkem slovesa *míti*, na př.: Mněl *vodevřílo* St. Máme *posečíno* Š. Mněl sem *uspořino* pár groší St. Mněli kus *vystavíno* Sv. Budeme to mít brzo *vyplacíno* P. Mám *zaplacíno* P. Má na to *vypučíno* P. Máme *sklidíno* Š. Máme *vymlátíno* Š. Máme *vymlácíno* P.

Výjimku jsem slyšel jen tuto: Mám *zemlený* C.

Jak z uvedených příkladů patrno, spisovná koncovka *-ěno* nebo *-eno* je zpravidla změněna v koncovku *-íno*.

Participium minulé trpné tvoří se také od sloves nepřechodných, ale má v tomto případě význam participia minulého činného, na příklad: laščufky byly *pojitý* C; *přejitý* je fšecko Š; bylo tam moc lidů *sejitejch* Sv; slunko bylo *zajitý* Š; sem *ujitej* Š (t. j. unaven cestou); je to *vymřitý* Sv; *minutej* tejden; našli ho *vyplynutýho* Š.

e) Perfektum

tvoří se v 1. a 2. osobě jedn. a mn. čísla zpravidla pomocným slovesem: *sem, si, sme, ste.* Ale někteří lidé tvoří někdy perfektum bez tohoto pomocného slovesa, spojujíce náměstku osobní s participiem, na př.: Já honem

Digitized by Google

stal Š. Já ho budila St. Já utíkal dom C. Já nes pytel Š. Já seděl na hromáce C. Já pospíchal Š. Třeba ty se zmáchal C. My šli túle za zahradu C.

V 2. osobě jedn. čísla pomocného slovesa odsouvá se zpravidla koncové *i* a zbylá souhláska *s* přidává se buď k participiu minulému činnému anebo k některému jinému slovu ve větě, na př.: Nic *neviděls* St. *Dobřes* uďála St. *Byls* vaděnej? Š. *Jaks* to povidal? Š.

f) Trpný rod

opisuje se velmi často tvary času přítomného nebo minulého slovesa *přijíti* a podstatným jménem slovesným s předložkou *k*, na př.: Přišla g zavřití St. Ty dvá přišly k stití Sv. Žďárskej klášter přišel g zrušení St. Ty lipy přišly na vrchu g zakrytí St. Ty lese přišly k vodebrání P. Ten kontracht přišel k stracení P.

Místo podstatného jména slovesného s předložkou *k* také se říká infinitiv, na př.: Ty hutě fšady přišly zrušit St. Ty voči mně přišly votpečetit St (t. j. obvazek na očích byl odvázán). Přišlo to zapálit St. Přišlo to zakázat St.

g) Podmiňovací způsob.

V 2. osobě jedn. č koncovka *s* často se přidává k participiu významového slovesa místo k aoristu pomocného slovesa *býti*, na př.: Japak dyby *zapálils?* St. Hleď, aby brzo *přišels* Š. Aby *nezapomněls!* Š.

Je-li sloveso zvratné, může se koncovka *s* připojiti k náměstce zvratné, na př.: Spěchej, aby *ses* vrátil zavedne St.

2. Tvary praesentní.

a) Indikativ.

1. 1. os. č. j. má po měkkých souhláskách místo koncovky *-í* koncovku *-u*: napiju se Š, nechcu P, nescu St, smněju se, vopravuju zdi Š.

2. *a)* 3. os. mn. č. těch sloves, která mají v 1. os. j. č. koncovku *-ím*, má zpravidla koncovku *-í*: Lidi letos málo *sklidí* Sv, Š. Šak to ty páni dobře *ví* St. De vyzvídat, co lidi *mluví* P. Tyle muzikanti *neumí* hrát Š.

Málokdo užívá koncovky *-ěji, -eji* neb *-ijou*, na př.: Tady *běleji* přízu C; f tejchle kádích *pařeji* přízu C; teťka *sušeji* votavu Š; *vozeji* hnůj Š; dyž málo *hnojeji*, málo *skliději* Š; dost se tady *dařijou* leny Š.

Ti lidé, kteří užívají tvarů na *-ěji, -eji, -ijou*, říkají zároveň v 3. os. mn. č. tvary na *-í*: Lidi *suší* votavu, lidi *vozí* hnůj, leny se tady *daří* a pod. Tvary na *-í* jsou u nich pravidlem, tvary na *-ěji, -eji, -ijou* jen výjimkou.

Avšak když lidé někomu onikají, pak užívají zpravidla koncovky *-ijou* nebo *-ěji, -eji* místo koncovky *-í;* koncovku *-í* je zřídka slyšeti v tomto případě. Když na př. lidé mluvili ke mně, užívali tvarů: Tak *vidijou!* Š; tak *viději!* Š (jiná osoba); tak vidijou! P, St; dovoleji! Š; votpustěji! Š; posaději se! Š; zapučeji mně lopatku! Š; věřijou! St; rozvážijou si! St

Digitized by Google

(týž stařec pravil ke mně: tak viději!); zastavijou se u nás! St; rozvážeji si! St (týž stařec pravil: zastavijou se u nás!); tak souději! St; teťka soudijou! St (jiná osoba); musijou jít tady St; naščivijou nás! St; přesvěčijou se! P; chodijou tadyle! P (týž stařec pravil: ráčeji se posadit, ráčeji dát na hlavu!).

Příklady pro tvary na *-í*: *Neslouží* mně! C (to mi řekl jeden soused, když jsem mu naléval piva). »Š čim se tady *baví*?« tázal se mne jiný soused na Cikhaji. — »Sou tak dobrej, *pustí* mně!« Š. »*Neuhodí se!*« napomínal mě jeden stařec ve Stržanově. — »Jen *sedí!*« pravil mi týž stařec.

Přihází se, že táž osoba, když oniká, užívá všech tří tvarů; týž stařec ve Stržanově pravil mi: »rozvážeji si! zastavijou se u nás! neuhodí se!«

b) 3. os. mn. č. má po měkkých souhláskách místo spisovné koncovky *-í* koncovku *-ou*: smnějou se.

c) 3. os. mn. č. těch sloves, která mají v 1. os. j. č. koncovku *-ám*, má koncovku *-aji*: dám — daji, hrám — hraji, mám — maji, dělám — dělaji.

1. os. mn. č. těch sloves, která mají v 1. os. j. č. koncovku *-u*, má buď koncovku *-me* nebo koncovku *-m;* obě koncovky je slyšeti v též vesnici a od týchž osob: *propijeme to* nebo *propijem to; přijdeme* zejtra nebo: *přijdem* zejtra atd.

b) Imperativ.

Mn. č. má vždy koncovky *-ime*, *-ite*: *dime* (jděme), *dite* (jděte), *zavřite*, *kleknite, pomodlite se* očenáš!

c) Přechodník přítomný

zachoval se ve výrazech příslovečných: *choďa, kleča, leža, seďa, stoja*: Často sem se vyspal *choďa* Š. Mladý lidi *choďa* usnou Š. Modli se *kleča!* Š. Musím se modlit f posteli, *seďa* nebo *leža* St. Ženský jí *stoja* Š.

II. Vzory slovesných tvarů.

1. Slovesa s praesentními kmeny příznakovými.

a) Třída první.

α) Vzory: vésti, nésti, zábsti.

1. Infinitiv. Tyto infinitivy a jejich složeniny mají krátkou kmenovou samohlásku: *vest* t. j. vésti nebo vézti (přivest, uvest, vodvest, zavest), *nest* (přinest, unest, vodnest, zanest), *klast* (naklast), *krast* (nakrast), *kvest*, *lest* t. j. lézti (vylest, slest), *plest* (rosplest).

Tyto infinitivy mají dlouhou kmenovou samohlásku: *číst*, *pást*, *přist*, *růst*, *třást* (zřídka: *třísť*), *zábst.*

Poznámka. Někteří lidé užívají též tvarů: *kvíst*, *uvíst*, *přivíst*, *vodvíst*: Stromy nemohly dlouho *kvíst* C. Nemoch to *uvíst* Š (t. j. uvézti). Moh bych to *přivíst* Š. Teťka to nemůžete *vodvíst* Š.

Digitized by Google

2. Slyšel jsem tato participia min. činná na *-yl*: *vedyl* koňa Š (Hillerová); *vyvedyl* ho St (Blažíček; týž řekl: *chyt* ho); *vyčtyl* mu to St (Blažíček); *vyvezyl* hnůj St (Blažíček) a Sv (Fiala); *vlezyl* pod vandlu Sv (Tlustošová); *nesyl* vàndlu St (Synková); *přinesyl* P (soused v hostinci); *čtyl* sem P (soused v hostinci); *pásyl* P (soused v hostinci).

3. Partic. min. trpné: *navešenej, navežíno*; *vodnešenej, vodnešíno* Š; louka je *popašená, spašená, vypašená* Sv, Š. — Vedle toho: Louka je *spasená* Š.

Zvláštní slovesa:

1. *Číst.* Ind.: *čtu, čteš, čte* atd.; — imper.: *čti, čtite;* — part. min. č. *čtyl* sem P, St, Sv, Š, *čet* sem C, Š, *čtl* sem P, Sv, St, Š, C, *přečt* Š, *přečet* St, C, Š; *přečtl* sem C, Sv, St, Š; *přečtyl* sem P, St, Š; — *čtla* sem (všude), *čtli* sme (všude), *přečtla* sem, *přečtli* sme (všude); — part. min. trpné: uš to mám *přečtěno* P; už mám tu knihu *přečtenou* Š.

Vedle tvarů: *čtla* sem, *čtli* sme slyšel jsem v Polničce také tvary: *četla* sem, *četli* sme.

2. *Jít*, řidšeji: *jit.* Ind.: *du, deš, de* atd.; — imper.: *di, dime, dite;* — part. min. č. *šel;* — part. min. trpné: Mám fšecky ty lesy *projitý* Š; *přejitý* je fšecko Š (t. j. přešlo fšecko); sem *ujitej* Š (t. j. unaven cestou); bylo tam vojska *sejitýho* St. Slunce bylo *zajitý* Š. Laščufky byly *pojitý* C (t. j. pošlé).

Budoucí čas: *pudu, pudeš* atd.

Místo spisovného imperativu *pojď, pojďte* říká se: *poď, pojte.*

Přijít (zřídka: *přijit*). *a)* Ind.: *přijdu* atd. P, St, Š (ve tvarech: přijdu, přijdeš, přijde atd. zní souhláska *j* slabě; jazyk se jen zlehka dotkne podnebí); *přídu, přídeš, příde* atd. C, P, St, Sv, Š; — *přidu* atd. St.

b) imper.: *přiď, přijte* Š (souhláska *j* zněla slabě; týž stařec řekl za chvíli: *příte)*; *přiď, přiďte* nebo *přiťte* C (bylo těžko rozeznati, vyslovil-li mluvící *ď* či *ť;* souhláska *ď* nebo *ť* zněla slabě; měkkost bylo málo slyšeti); *přid, přitte* P (měkké *ť* znělo slabě); *přiď, příte* St (Synková a Blažíček), Š.

Přihází se, že týž člověk říká někdy: *přijdu* atd. a někdy: *přídu* atd. V jedné rodině matka řekla: *přijdu* a syn: *přídou* (Š). Táž stařenka, která říkala: *přijdu, přijdeš, přijde* atd., řekla: *příte* zejtra! Š.

Místo spisovného *vyjíti* říká se *vejít* (zřídka *vejit)*: Ani sem nemohyl *vejít* ven St.

Ind.: vejdu, vejde, vejde atd. (t. j. vyjdu atd.).

Imper.: vejdi, vejdite.

Part. min. č.: vešel, vešla, vešlo.

Příklady: Holka letos *vejde* školu Š. *Vejdite* ven! Š. Žito se musí set na Bartolomněja, neš sluníčko *vejde* Š. *Vejdu* z domu přet sluncem vejchodem St. *Vešel* sem ven (všude). Slunko *vešlo.*

3. *Kvest*: Jabloně nemohly *kvest* aš f červnu mněsíci Š.

4. *Příst*: Nemáme co *příst* St (Synková), Sv (Tlustošová).

Digitized by Google

Ind.: *přadu;* co *přadeš?* hospodyň s něma *přade*; *přadem;* co *přadete?* ženský *přadou* pohromadě St, Sv.

Part. min. č.: Fčerá sem *přídla* St; *přídly* sme Sv; *upřídly* sme Sv ženský *přídly* St; *přídlo se* C, Sv.

Part. min. trpné: Už je to *spřadený* St, Š, P.

Podst. jména: *přadeno* St, *přadýnko* C, Š; *přídlo* C, St, Sv; *přístva* C.

5. Sloveso *růst* nebo *rost* a složeniny jeho mají tvary s kmenovou samohláskou *o* i s kmenovou samohláskou *ů*.

a) Tvary s kmenovou samohláskou *o*:

Infin.: Tráva nemohla *rost* pro velký sucho P, Sv. Bylo dlouho sucho, tráva nemohla *vyrost* P, Š. Tráva nemohla *narost* P, Š.

Přítomný čas: Jařica pěkně *roste* P, Š. Žito *roste* nastojatě P. Dokaď maji ňať zelenou, brambory *rostou* Š. Jařica *poroste* Š. Jařica nám *zroste* P, Sv, Š. Jařica pěkně *vyroste* Š.

Partic. min. činné: Žito nám *rostlo* nastojatě St, Š. Jařica uš *porostla* Š. Vofse pěkně *vyrostly* P, Š. Jařica nám fšecka *zrostla* P. — Jařica už je *vyrostlá* P. Jařica už je *zrostlá* Š. Žito je *porostlý* nastojatě Sv. Vocas mněl *přirostlej* Š. Kamen je *srostlej* Š.

b) Tvary s kmenovou samohláskou *ů*:

Infin.: Tráva nemůže *růst* C, St. Š. Tráva nemohla *vyrůst* P, St, Š. Tráva nemohla *narůst* P, St.

Přítomný čas: Takovou chybu neudělá žito, nastojatě dyž *růste,* jako dyby na zemi rostlo St. Vzít tu cibulu, co *růste* na voknách Š. Žito *růste* nastojatě St, Sv, Š. *Růstou* vrby na jejich straně? St. Počkejte, až hoch *vyrůste* P. Vono fšecko *zrůste* St.

Partic. min. činné: Voves *zrůstl* St. Voves nám *zrůst* nastojatě C. Fšecko *srůstlo* P (t. j. dohromady). *Vyrůstly* jí (t. j. svini) štětiny takovýle P. — Jařica je *vyrůstlá* P. Už je to *zarůstlý* C. Voves je *zrůstlej* St.

Tvary s *o* a tvary s *ů* je slyšeti vedle sebe. Na Cikhaji na př. řekl týž soused: »Vofse *zrůstly* — vofse *zrostly;*« ve Škrdlovicích pravil jeden výměnkář: »Žito *růste*« a jeho manželka řekla: »Jařica *roste;*« v Polničce pravila jedna stařenka: »Tráva nemohla *narůst,* tráva nemohla *vyrůst*« — a jindy: »tráva nemohla *vyrost.*«

6. *Třást (tříst)*: Musíte *vytřást* trávu z ječmena P, Š.

Ind.: třasu se, třaseš se, třase se, třaseme se (třasem se), třasete se, třasou se.

Imper.: *vytřas* tu trávu! *vytřaste* trávu! Š.

Part. min. č.: *Třásyl* sem se zlostí St; *votřísla* sem se St; celej se *třásl* Š; celej se *třás* Š; *vytřásli* sme trávu z ječmena P, Š.

Part. min. trpné: Jatelina je z vofsa *vytřasená* Š.

Podst. jméno: Mám *třasení* Sv.

7. *Zábst*: Bude tě *zábst* C, Š. *Zabe* mně, *záblo* mně C, Š.

Digitized by Google

β) Vzor péci.

Infinitiv.

a) Tyto infinitivy a jejich složeniny mají krátkou kmenovou samohlásku: *pect* (upect, napect, vypect); *sect* (nasect, posect); *tect* (utect, vytect); *moct* (pomoct).

b) Tyto infinitivy mají dlouhou kmenovou samohlásku: *říct*, *slíct*, *voblíct*, *navlíct*, *převlíct*, *vyslíct*, *tlouct*, *rožít* (t. j. rozžehnouti).

Participium min. činné. V mužském rodě je trojí tvar: *a)* nejčastěji se odsouvá *-l*: *řek* sem, *nemoch* sem, *sek* sem, *utek* sem, *slík* sem si kabát, uš sem se *voblík*, Adrián *tlouk* skalky, *pomoch* si; — *b)* na *-l*: řekl, nemohl, posekl, utekl; — *c)* na *-yl*: *řekyl* C, P, St, Sv; *utekyl* Sv; *tloukyl* St; *mohyl* Sv; *pomohyl* si Sv; *slíkyl se* P, St (starci, kteří řekli: *slíkyl se*, řekli jindy: *slík* sem si kabát, uš sem se *voblík)*; hnet sem se *voblíkyl* Š; *sekyl* votavu Š.

Partic. min. trpné: Už je mu *spomožino* Š. Máme všecko *posečený* Š. Už máme *posečino* Š.

Přítomný čas.

a) Indik. V 1. os. j. č. a v 3. os. mn. č. je souhláska *h* nahrazena souhláskou *ž* a souhláska *k* souhláskou *č*: můžu, můžou, pomůžu, pomůžou; uteču, utečou; tluču, tlučou.

b) Imperativ. Souhláska *z* nahrazena souhláskou *ž* a souhláska *c* je nahrazena souhláskou *č*: pomož mně, pomožte mně; uteč, utečte; tluč, tlučte.

Zvláštní slovesa.

Říct. Ind.: řeknu, řekneš atd.; — imper.: řekni, řeknite; — part. m. č.: muž. r. řek, řekl, řekyl; žen. r. řekla; stř. r. řeklo.

Slíct (všude) nebo *slíknout* Š. Jednou slyšel jsem inf. *sleknout*: Musím se *sleknout* P (79letý stařec; týž stařec jindy řekl: Musím se *voblíct)*.

Ind.: *slíknu* se atd. (všude); řidšeji: *sleču* se a t. d.; St, P, Sv (85letá stařenka).

Imper.: *slíkni* si kabát! C, Š; *slekni* kabát P (79letý stařec); *sleč* kabát St, P, Sv (85letá stařenka); *slíkni se!* Š; *sleč se!* nebo *slecce!* nebo *slece!* St, P, Š. Táž stařenka řekla jednou: *slíkni se!* a po druhé: *sleč se!*

Partic. min. činné: *slík* sem si kabát (všude); *slíkl* kabát (všude); — vedle toho: *slíkyl* se P (79letý stařec), St; žen. rod: *slíkla*, stř. rod *sliklo*.

Partic. min. trpné: Kabát mněl *slíknutej* Š. Mněl kabát *slečenej* P, St.

3. *Voblíct*: Musíš se *voblíct* (všude).

Indikativ: *Voblíknu* se (všude); — vedle toho říká se: *vobleču* se P, St, Š, na př.: Procce *nevobleče*š? St (Synková).

Imperativ: *voblíkni* se! (všude); — vedle toho se říká: hnetka se *vobleč!* P, St, Š; *vobleč se!* nebo *voblecce!* P, St; *voblece!* Š (t. j. vobleč se); *voblekni* ho! P:

Digitized by Google

Partic. min. činné: *voblík, voblíkla, voblíklo* (všude), na př.: *Voblík* sem si kabát St, Š. — Vedle toho říká se řidšeji: *voblíkyl* sem se Š; uš ses *voblek?* P (týž stařec řekl jindy: Uš sem se *voblík*).

Partic. min. trpné: *voblíknutej* nebo *voblečenej*, na př.: Seš už *voblíknutej?* P, Š. Uš sem byla *voblečená* Š. Už sem *voblečenej* P, St.

4. *Navlíct, vyslíct.*

Indikativ: *navlíknu* (všude); — vedle toho: teď si *navleču* P, St, Š; — *vysliknu* se (všude).

Imperativ: *navlíkni* mně! P, St, Š, *navleč* St, Š; — *vyslíkni* se St, S, *vysleč* se, *vyslecce*, *vyslece* St, Š.

Partic. min. činné: *navlík, navlíkla* — *vyslík* se, *vyslíkla* se.

Partic. min trpné: Nit je *navlíknutá* P, St; už mám *navlečíno* Š; — byl sem už *vysliknutej* Š; seděl sem *vyslečenej* Š.

5. *Moct, pomoct.*

Indikativ: *můžu*, můžeš, může, můžeme, můžete, *můžou*. — Složená slovesa časují se také tak: *pomůžu . . . pomůžou.*

Imperativ: *pomož, pomožte.*

Partic. min. činné: muž. r.: *moh* nebo *mohl* nebo *mohyl;* žen. rod: *mohla;* stř. rod: *mohlo.*

Partic. min. trpné: Bylo mně *pomožíno* Š. Bude ti *spomožíno* St.

6. *Rožít* (místo: rozžít t. j. rozžehnouti), na př.: Musíš *rožít* lampu C, P.

Indikativ: *rožu, rožeš, rože, rožeme, rožete, rožou,* na př.: Dyš tu hromičku *rožem,* hned je bouřka pryč Š.

Imper.: *roži; rožite.*

Part. min. č.: *rožel* sem, *rožela, roželo, roželi* sme,

Part. min. trpné: *rožítá* svíčka; světlo bylo *rožatý* Š.

γ) Vzor pnouti.

Inf.: nemůžu se *dopít* (dopnouti); musím se *rozepít* (rozepnouti): musíš *sepít* (sepnouti) ruce; musíš *zepít* ruce C, P, Sv, Š; nemoch sem se *upít* (upnouti); nemoch sem se *zapít* (zapnouti); kůň se chtěl *zepít* C nebo častěji: *sepít* (vzepnouti); kůň se chtěl *sepnout* Sv.

Vedle infinitivu: *sepít* nebo *zepít* užívá se také — ale řidšeji — infinitivu *spít*: musíš ruce *spít* Š.

Ind.: *dopnu* se, *rosepnu* se, *sepnu* nebo *zepnu* ruce, *upnu* se, *zapnu* se, kůň se *zepne* C nebo *sepne* P, St, Sv, Š.

Imper.: *rozepni* se, *sepni* nebo *zepni* ruce, C, P, Sv, *zapni* se; *rozepnite* se atd.

Part. min. č.: *dopjal* sem se, *přepjal* kobylu, *rozepjal* sem se, děcko *sepjalo* nebo *zepjalo* ruce C, P. Sv, *upjal* sem se, *zapjal* sem si kabát; kůň se *zepjal* C, Sv, St nebo *sepjal* na zadní nohy Š, P, St; kůň se mu *spjal* na zadní nohy Š.

Digitized by Google

Part. min. trpné: mněl kabát *rozepítej*, děcko mnělo ruce *sepítý* Š, mnělo ruce *spítý* Sv, Š, mnělo ruce *zepítý* C, P, mněl *upítej* kabát Š, mněl kabát *zapítej* (všude); kráva byla *zepítá* P; kráva byla *spítá* na nohy P; mněl vobě pěstě *zapítý* Sv.

Zvláštní slovesa.

1. *Vzít.* Ind.: vemu, vemeš, veme, vememe, vemete, vemou.

Imper.: *vem*, *vemte*.

Part. min. č.: *vzal*.

Part. min. trpné: *vzítej*.

2. *Najmout, přijmout, sejmout, sejmout se* (t. j. vzejmouti se), *ujmout se, vodejmout, zajmout.*

Ind.: *najmu, přijmu, sejmu*, vlákna *se sejmou* (t. j. vzejmou), *ujmu se, vodejmu, zajmu* atd.

Imper.: *najmi, najmite* atd.

Part. min. činné: *najal* nebo *najmul* pole P, kněži si *najali* haltýř prostřed vopci Š (týž rolník pravil: *pronajmul* pola), *najmul* grunt Š, Sv, *nepřijal* nic St, *přijmul* P, Š, *nepřijmuli* St, *sejmul* P, vlákna *se sejmuly* St, Š (t. j. vlákna se vzňala), strejcce (t. j. strejc se) ho *ujmul* Š, *ujmul se* statku Sv, stromek *se ujal* P, St, *vodejmul* P, *zajmuli* je Š, *zajmul* St (Domin ty vofce *zajmul*), *zajal* St (ta puma *zajala* šest pilířů), už ho to zas *pojmulo* Š (t. j. zachvátilo), *vobejmuli se* Sv, Š; dědeček se nás *zaujal* Š.

Part. min. trpné: *najmutý* pole, byl *přijmutej* C; bylo jim to *vodejmutý* P; Uhři byli *zajmutý* St; mněl *pronajmutej* hon Š; byl *přijatej* za hajnýho Š.

3. *Žít, požít, vyžít.*

Ind.: *žnu, požnu, vyžnu* atd.

Imper.: *žni, požni, vyžni; žnite, požnite, vyžnite.*

Part. min. č.: *žal, požal, vyžal: požala* sem ječmen, *vyžala* panketu.

Part. min. trpné: ječmen je *požítej* Sv, Š; meza je *požítá* St; panketa je *vyžítá* C; meza je *vyžítá* St; meza je *vyžatá* P.

4. *Utít, otít, přitít.*

Ind.: *utnu* atd.; — imper.: *utni, utnite;* — part. min. č.: *uťal, oťal, přital*; — part. min. trpné: *utítej* souš, *otítej* souš, *přitítej* souš; má ruku *utítou* nebo *uťatou* C; mněl ruce *zatítý*.

5. *Načít, začít.* — Part. min. trpné: *načítej, začítej,* na př.: Votava je *načítá* Š.

6. *Votpočít* si (t. j. odpočinouti si.)

Ind. *votpočnu* si atd.; — part. min. č.: *votpočal* si; — part. min. trpné: Kůň je *votpočítej*

d) Vzor tříti.

Podle tohoto vzoru časuje se též sloveso *zamřít* (t. j. zamhouřiti).

1. Infinitiv: *mlet* (t. j. mlíti), *dřít, podepřít, umřít, utřít, vodevřít, zamřít, zavřít.*

Digitized by Google

2. Indikativ přítomného času: V 1. os. j. č. a v 3. os. mn. č. je *ř* za spisovné *r*: *dřu se — dřou se, podepřu — podepřou, umřu — umřou, vodevřu — vodevřou, zamřu* voči *— zamřou* atd.

3. Imperativ: *vodevři — vodevřite, zamři* voči *— zamřite* voči, *zavři — zavřite* atd.

4. Part. min. činné: *dřel, vodevřel, zamřel* voči, *zavřel* atd.

5. Part min. trpné:

a) mám *zemlíno* St, Sv; mám *zemlený* C; mám fšecko *zemlený* P, Sv; mouka je *vymlená* P;

b) je *zedřitej* v lesi;

c) chaloupka je *podepřitá* nebo *podepřená;*

d) stůl je *utřitej*;

e) je *zavřino*, je *vodevřino* St; je *vodevřený*, je *zavřený* C; sklep byl *vodevřenej* C, St; sklep byl *zavřenej* C, St; — častěji: je *vodevřito*, mněl *vodevřito*, je *zavřito* C, St, Š; byl tejden *zavřitej* Š; vokno bylo *vodevřitý* (všude); vokno bylo *zavřitý* (všude); mněla sem chaloupku *vodevřitou* St;

f) mněla sem voči *zamřitý* (t. j. zamhouřeny) Š.

ε) Vzory: krýti, píti.

Infinitiv.

1. Krátkou kmenovou samohlásku mají infinitivy: *a)* klet (klíti), plet (plíti trávu), set (síti), smnět (smíti); *b)* bit, hnit, pit, plit, šit, žit; *c)* čut; *d)* vyt.

2. Dlouhou kmenovou samohlásku mají infinitivy: *a)* krejt Š; *b)* nadít, zavodít se; *c)* vobout, zout.

3. Tyto infinitivy mají krátkou nebo dlouhou kmenovou samohlásku: *myt, umyt, vymyt* nebo: *mejt, umejt, vymejt; — nalit, vylit* nebo: *nalejt, vylejt*; *— ryt, zryt* St nebo *rejt, srejt* Š; *— přikryt* P, *zakryt* P nebo: *přikrejt, zakrejt* St, Š, *ukrejt* Š; na př.: Di se *umyt!* P, Sv, Š. Di se *umejt!* St, Sv, Š. Musíš se *umejt* P. — Dal sem si *nalit* kořalky St. Dou *nalit!* P. Dám si ešče *nalejt* Š, P. Musili mu *zryt* hlavu St. Musili mu *srejt* hlavu Š.

Infinitivy s krátkou i s dlouhou kmenovou samohláskou je slyšeti v též vesnici vedle sebe; ve Stržanově na př. týž stařec řekl: »Musíš se *umyt*« a brzo potom: »Musíš se *umejt.*«

Poznámka. Za spisovné sloveso *tlíti* říká se: *doutnat* P, Š.

Přítomný čas.

1. Indikativ.

a) Kleju, pleju, seju; biju, piju, pliju, šiju, žiju; čuju; chrt *ryje* na louce Š; krt *ryje* P, St, Sv; to se *zryje* P; krtek *reje* P; — 3. os. mn. č.: sejou, bijou, pijou, plijou, šijou, čujou, ryjou, rejou.

Ostatní osoby jsou jako ve spisovném jazyku; Co piješ? Co se biješ? Von nic nepije. Propijeme to. Co pijete? Co šijete?

Digitized by Google

b) Přikreju tě St, Sv; *přikryju* se P, Sv; *zakreju* tě P; — *naděju* kohoutka Š; *zavoděju se* — *vobuju se, zuju se.*

c) Umeju se St; *umyju se* St, Sv, Š; — než bych to pívo pil, rejši ho *vyliju* St; *vylije* to Š; *naliju si* P, St; *poliješ se* Š, St; to tam *lije!* P, Š; prší, jen se *lije* Š; prší, jen se *leje* Š; ať *vylije* tu vodu! Š; strom *voblije*[1]) zas Š; *vylijem* ho (t. petrolej) St; sluze (t. j. slzy) mně *polijou* St.

2. Imperativ.

a) Neklej! neklejte! Vyplej trávu! *Nesej* žito, *sej* rejši jařicu! Š. — *Nebi* ho! *nebite* ho! *Nabi* mu! *nabite* mu! *Nepi* to! *nepite* to! *Napi* se! *napite* se! Rejši to *propi!* Š. *Propime* to! Š. *Vypi* to! *vypite* to! — *Nepli*[2]) na zem! *neplite* na zem! *Vypli* to! St, Š. *Uši* mně to brzo! *Ušite* mně to brzo!

b) Přikrej se! přikrejte se! P, Š, St, Sv; *přikry se! přikryte se!* P, Sv; *zakrej* to! P, Š.

c) Hned se *umej! Umejte se*! St, Š. Hned se *umy!* Sv. *Umyte se!* Sv. — *Nalej* mně plnou! Sv, Š. *Nalejte* mně plnou! P, Sv, Š. *Vylej* to! *vylejte* to! St. *Nali* petrolínu do lampy! St. *Nalite* petrolínu! St. *Vyli* to! *vylite* to! Sv. *Nali* mně! P. *Nalite* mně! P. Š. *Nalijou* mně! P, Š.

Ve Světnově jeden stařec pravil: »*Nalej* mně plnou!« a: »*Vyli* to!« — Ve Stržanově jedna stařenka řekla: »*Vylej* to!« a: »*Nali* petrolínu!« — Na Cikhaji jeden stařec pravil jednou: »*Nalite* mně!« a po druhé: »*Nalejte* mně!« — V Polničce říkala jedna stařena: »*Přikryju* se, *zakreju* tě, *přikry* se! *přikrej* se! Šel *nalit*; šel *nalejt. Nalite* mně plnou flašku; *nalejte* mně plnou flašku.

Part. min. č.: *a*) klel, plel, *sel*; bil, pil, plil, šil; čul; — *b)* přikryl, umyl, ryl; nalil, rozlil, vylil.

Slovesa *nadít, zavodít se* mají participium: *nadíla* sem kohoutka Š, *zavodíl se, zavodíla se* St.

Part. min. trpné: *a*) zakletej, prokletej, vypletej, zasetej, ušitej; — *b*) přikrytej, umytej, rozrytá zahrada; rozlitej (na př.: na stole je *rozlitej* inkoust), kohoutek byl *naditej* Š, mynářka byla *zavodítá* St.

Poznámka. 1. Místo spisovných infinitivů *kouti, plouti* říká se: *kovat* (kovu, koveš atd. nebo kovám, kováš atd.) a *plavat* (plavu, plaveš atd.): S toho se *kovaly* ráfy P. Mynářka *plavala* po vodě St.

2. Sloveso *smnět* časuje se podle III. třídy: *smím, smíš* . . . 3. os. mn. č. *smí*; imperativu neslyšeti; part. min. č. *smněl.*

3. Sloveso *zabít* časuje se podle IV. třídy: Myslil sem, že se *zabím* Sv. Já toho psa *zabím* Š. Dyž ty *zabíš* jednoho, druhej tě *zabí* St. *Zabíme* prase na masopůst St. Ty chlapi ho tam *zabí* Š. — Rejši ho *zab* Š. *Zabte* tu krávu Š.

---

[1]) T. j. obroste korou.

[2]) Ve Škrdlovicích volalo asi desítileté děvče na bratra: »Neplej!« (t. j. neplij). Ale staří lidé mi říkali, že se tak nemluví, že »neplej« je dětská řeč.

Digitized by Google

b) Třída druhá.

1. Infinitiv. Vedle infinitivův *zamknout, vodemknout* říká se také: *zamčít, vodemčít* Š.

2. Part. min. činné sloves vzoru *tisknouti* má v muž. rodě j. č. trojí tvar: 1. bez koncovky *-l*: *pad* sem na něj St; 2. s koncovkou *-l*: *padl* hubou do zemi St; 3. s koncovkou *-yl*: *padyl* hubou do zemi St.

Nejčastěji se užívá tvarů bez koncovky *-l*: bejk se *utrch* Š; člověk *houk* v lesi Š; ten kamen jim *vypad* Š; hnůj *nasch* Š; *křik* sem na něj St; von mně *chyt* St; já sem si *stoup* ke dveřům C; *lech* si do jařice C; uš sem *zapřah* C; *zapřách* koňa Š; *zapřích* koňa P; *vypřáh* mu koňa Š atd.

Tvarů na *-yl* neužívají všichni lidé. Slyšel jsem tyto tvary na *-yl*: v Polničce: *lehyl si, sedyl si, zdychyl, přiběhyl, spolkyl;* ve Stržanově: *dohlídyl, chmátyl, chytyl, nefšimyl si, padyl, poslechyl, prchyl, přitahyl* sem to, *táhyl, trhyl, vohlídyl se, zmrzyl, ztlustyl;* ve Světnově: *splaskyl, tahyl,* voves *uschyl, zapříhyl, zmrzyl*; ve Škrdlovicích: *bácyl, chytyl, uřízyl, zmrzyl.*

Lidé, kteří užívají tvarů na *-l* nebo *-yl*, užívají také tvarů bez koncovky *l*; na př. ve Škrdlovicích pravila táž osoba: »Proč teda si tam *nesedl?* Ten kamen jim *vypad.*« Ve Stržanově řekl týž stařec: »*Pad* sem na něj. *Padyl* hubou do zemi. Von ho *chyt.* Von ho *chytyl.*«

Poznámka. Sloveso *proctnout* má part. min. č.: *proctl* nebo *proct*, *proctla, proctlo* St, Sv, Š; sloveso *voctnout se* má part. min. č.: *vocejt se* C, ž. r. *vocejtla se, voctl se* St. — Slovesa: *tknout se, dotknout se, vodemknout, zamknout* mají participia: *netk* se ničeho; ani sem se toho *nedotk* St; *zamk* sem Š. *Vodemk* sem Š.

Part. min. trpné je tvořeno pravidelně, pouze místo spisovné koncovky *-eno* je koncovka *-íno* (vedle koncovky *-ený*): mám *zapřažíno* P, Sv, Š; už je *zapřažený* C; dveře sou *zamčený* Š; je tam *zamčený* C; je tam *zamčíno* Š.

Sloveso *zamknout* má vedle tvarů *zamčenej, zamčíno* také tvar *zamčítej, zamčíto*: je tam *zamčíto* St, Š. Ve Skuči mají *zamčítý* studně Š.

Sloveso *tknout se* má participium trpné *teknuto*: Nic nebylo *teknuto* St, Sv.

Poznámka 1. Místo participia min. činného *minulej* užívá se participia min. trpného *minutej*: *minutej* tejden byl u nás St, Š.

Poznámka 2. Říká se: *blesklo se* Š i *blejsklo se* Sv.

Vedle sloves *tahnout* (*utahnout, vytahnout* atd.), *zapřahnout* a *vypřahnout* užívá se též sloves *táhnout* (*utáhnout, vytáhnout* atd.), *zapřáhnout, zapříhnout, vypřáhnout*, na př.: uš sem *zapřah* C, P, Š; *vypřah* mu koňa z rádla Š; už *zapřahl* Š; *vypřahli* mu koně (dva) z voza Š; — *vypřáh* mu koňa Š; *zapřách* sem koňa Š; musíš *zapříhnout* Sv; *zapříhni!* Sv; *zapříhyl* sem Sv; *zapřích* koňa Sv, — *vytahli* sme na Uhry St; Košut *votáh* St.

Digitized by Google

c) Třída třetí.

Infinitiv.

1. Kmenový znak *a* po podnebnicích je přehlasován: běžet, držet, hořet, klečet, křičet, ležet.

2. Za spisovný tvar *chtíti* říká se *chtět, chcet, scet*; všechny tři tvary je slyšeti vedle sebe.

3. Za spisovný tvar *míti* říká se všude *mít;* ve Stržanově a ve Světnově vedle tvaru *mít* užívá se také tvaru *mnět*: Tohle budou *mnět* podpalovat (t. j. na podpalování) St. Kněži maji *mnět* kuchaři Sv. — Zřídka — nejvíce na Cikhaji — je slyšeti vedle *mít* také *mit.*

Přít. čas. Indikativ.

a) 3. os. mn. č. všech sloves rovná se 3. os. j. č., na př.: Nohy mně *bolí.* Naše chlapci uš se *umí* modlit Š.

b) 3. os. mn. č. slovesa *mít* nebo *mnět* zní: *maji.*

c) Sloveso *chtět, chcet* nebo *scet* má tvary: *chcu, chceš . . . chcou* anebo: *scu, sceš, sce, sceme, scete, scou.* Tvary: *scu, sceš, sce* atd. je slyšeti častěji než tvary: *chcu, chceš* atd. Příklady: *Nescu* nic St. Co *sceš?* Š. Vono *nesce* ležet Sv. Co *scete?* P, C, Š. Chlapci *nescou* bejt doma Š.

d) Když lidé onikají, užívají koncovek *-ijou, -ěji* (*-eji*), *-í,* na př. ke mně pravili lidé: *vidijou* P, Š, *viději* Š, jen *sedí!* St, *rozumněji?* St.

Imperativ slovesa *stát* má krátké *u*: *stuj! stujte!*

Part. min. činné slovesa *chtět, chcet, scet* má tvary: *chtěl, chcel, scel,* na př.: Dyby *chcelo* pršet! C. *Nescelo* bejt doma Sv.

d) Třída čtvrtá.

Přít. čas. Indikativ. 3. os. mn. č. rovná se vždy 3. os. j. č., Chodí vyzvídat, co lidi *mluví* P.

Zřídka užívá někdo tvarů o koncovce *-ěji (-eji)* nebo *-ijou,* na př.: Tady *běleji,* tady *pařeji* přízu C; dyž málo *hnojeji,* málo *skliději* Š; *vozeji* hnůj Š; ešče člověka vo peníze *připravijou* St; dost se tady *dařijou* leny Š (týž stařec pravil: Teťka *sušeji*). Ale zpravidla tito lidé užívají tvarů na *-í*: lidi *vozí,* lidi *sušší* atd.

Když lidé onikají, užívají tvarů o koncovce *-ijou, -ěji* (*-eji*) nebo *-í,* na př.: *věřijou! chodijou* tadyle! tak *soudijou!* tak *souději! rozvážeji si! neuhodí se! Naložijou* mně ten pytel! Š. *Nafščivijou* nás! St.

Imperativ.

a) Slovesa *chytit, mlátit, nutit, platit, ukrátit, vobrátit, vrátit* mají imperativy: *chyc, chycte; mlac, mlacte; nuc, nucte; plac, placte; ukrac, ukracte; vobrac, vobracte; vrac, vracte.* — Ale ve rčení: »*Zaplať* Pámbu!« zůstává *t* nezměněno.

b) Sloveso *pustit* a jeho složeniny mají imperativy: *pust, puste; votpust, votpuste; spust, spuste* atd.

Digitized by Google

Part. min. trpné.

a) Za spisovnou koncovku *-ěno* (*-eno*) je *-íno*: mám *sklizíno* P, máme *vymlácíno* Sv.

b) Za spisovnou skupinu *št* je *šč*: rybník byl *spuščenej*.

c) Skupiny *dj, tj* jsou změněny buď v *ď, ť* anebo *z, c,* na příklad v Polničce: přišel k *vyhodění*, byl *votsouzenej,* byl *vyhozenej;* les už je *vykátěnej* (inf. vykátit), les je *vykácenej* (inf. vykátit), má statek *vyplacenej,* má všecko *vyplacíno, upocenej;* — ve Stržanově: *schoděnej* (t. j. shozen), *vyhoděnej*, přišel k *vyhodění*, byl *vaděnej, votsouděnej*, přišel k *votsoudění, vykátěnej* les, máme *vymlátíno; převrácenej* svět, máš knížky *vobrácený*, má všecko *vyplacený;* — ve Světnově: *votsouděnej,* má to pěkně *zříděný*, máme *vymlátěný,* má *vyplatěnej* statek; máme *sklizíno,* máme *vymlácíno,* nebylo nic *poškozíno, rozdrcenej, rozmlácenej,* má *vyplacenej* statek; — ve Škrdlovicích: kamen byl *hoděnej;* plášč mněl *vodhoděnej;* přišel k *vyhodění;* rožence sou *zasaděný* f tem sloupku; budeš *vaděnej*; chlebíček bejval moc *zahrejtěnej* (t. j. uválenej); plat byl *zaplatěnej*; máme *vymlátíno*; — bylo to *poklizený*; byl *votsouzenej;* přišel k *votsouzení;* byl *vyhozenej;* máme *vymlácíno;* přišlo to k *vymlácení*; les je *vykácenej* (od slovesa: *vykátit*, vedle něhož častěji se říká: *vykátět*); má grunt *vyplacenej.*

Ve Škrdlovicích jedna stařenka pravila: »Maji *nařídíno*« a její muž řekl: »Maji *nařízíno*«; »rožence sou *zasaděný*«; »bylo to *poklizený*«.

e) Třída pátá.

1. Jednoslabičné infinitivy sloves nestažených mají kmenovou samohlásku krátkou: brat, cpat, drat, hnat, lhat, prat, psat, rvat, řvat, spat, znat, zvat, žrat.

Výjimku činí slovesa: *hrát, zdát se, zrát.*

Poznámka. Někteří lidé v některém z uvedených krátkých infinitivů vyslovují dlouhou kmenovou samohlásku, říkajíce na př.: *brát, žrát,* ale nečiní tak důsledně.

2. Jednoslabičné infintivy sloves stažených mají kmenovou samohlásku dlouhou: *přát, smát se, tát.*

α) Vzor dělati.

Přítomný čas. Indikativ. V 3. osobě mn. č. koncovka *-í* vždy se zkracuje: Co dělají? Co tomu říkají? Teťka pluhama nevoraji Š.

Jednotlivá slovesa:

1. *Dělat.* Participium min. činné zní: *ďál* (*naďál, uďál, vyďál*) a *dělal.* Tvar *dělal* je slyšeti zřídka.

2. *Chlastat.* Přítomný čas: *chlašču, chlaščeš, chlašče, chlaščeme, chlaščete, chlaščou* St.

Digitized by Google

3. *Chvístat* (t. j. mnoho a silně plivati). Přítomný čas: *chvíšču, chvíščeš, chvíšče . . . chvíščou* St.

4. *Nacpat.* Přítomný čas: Indik *nacpám, nacpáš, nacpá . . . nacpají.* Imperativ: *nacpej, nacpejte* Š.

5. *Nechat.* Přítomný čas: Imperativ: *nech, nechte.*

6. *Plavat.* Přítomný čas: Indik.: *plavu, plaveš, plave* atd.

7. *Vylízat, přelízat* (t. j. vylézati, přelézati). Přítomný čas má tvary podle 4. třídy: *vylízim, vylížíš, vylízí, vylízíme, vylízíte, vylízí; — přelízim* atd., na př.: Červi po dešči *vylízi* C. Gdo *vylízí* z voza? Š. Jařica už *vylízí* P. Pes *přelízí* Sv.

Vedle participia minulého činného *vylízal* slyšel jsem též participium *vylízil:* Dyž *vylízil* z voza, zlomil si nohu Š.

8. Odchylná slovesa: *navejkat* Š (navykati), *zvejkat* Š (zvykati), *popýtat se*[1]) Š (poptávati se), *přepýtat se*[1]) Š (přeptávati se), *popýtávat se* Š (poptávati se).

β) Vzor sázeti.

1. Skupiny *dj, tj* jsou zpravidla změněny v *z, c,* na př. *házet, sázet, vycházet, vobracet, vyplácet.*

Zřídka jsou skupiny *dj, tj* změněny v *ď, ť;* slyšel jsem jen tyto případy: *nachádět* Sv (od 79letého starce); peníze byly *vobháděný* (od téhož); *vyplátěl* mu Str. (od 78letého starce).

Výjimka: Zpravidla se říká: *kátět, skátět, vykátět;* málokdo říká: *kácet* C, Š.

Vedle *kátět* říká se také — ale řidšeji —: *kátit* P, Š.

2. Přítomný čas: Indikativ. 3. osoba mn. č. má vždy týž tvar jako 3. osoba jedn. č., na př.: Naše lidi *vobrací* ječmen Š. Hoši *hází* na sebe Š. Ženský *sází* brambory Š.

Jednotlivá slovesa:

1. Od sloves: *honit, uhonit se* utvořena jsou iterativa: *hánět, uhánět se* P, Sv. Vpři za něma *háněli* P (t. j. utíkali).

Místo spisovného *vláčeti* říká se zpravidla: *vláčit.* Zřídka je slyšeti: *vlačat.*

γ) Vzor česati (češi, češeš atd.; učeš se!).

Přítomný čas. Indikativ. 1. osoba jednotného čísla má vždy koncovku *-u,* 3. osoba mn. č. má vždy koncovku *-ou: češu, češou.*

Poznámka. Sloveso *tesat* časuje se podle vzoru *dělati: tesám, tesáš, tesá* atd.; *votesej, votesejte.*

---

[1]) V tomto slovese prodloužila se kmenová samohláska *y* teprve v době, kdy už v jazyku přestalo působiti pravidlo, roztahovati *ý* v *aj — ej.*

Digitized by Google

Jednotlivá slovesa:

1. *Klouzat.*

a) Infinitiv. Vedle infinitivu *klouzat* (P, St, Sv, Š) říká se ve Světnově a Škrdlovicích častěji *klouzet*: Naše hoši taky se budou *klouzat* Š. Hoši se budou *klouzat* St. Hoši se uš chceli *klouzet* Sv, Š. — Infinitivy *klouzat* a *klouzet* slyšel jsem ve Světnově a Škrdlovicích v též rodině

b) Přítomný čas.

α) Indikativ má trojí tvary: 1. *klouzím se, klouzíš se* atd. Sv, Š; 2. *kloužu se, kloužeš se* atd. P, St; 3. *klouzám se, klouzáš se . . . klouzají se* P, na př.: Náš hoch se už *klouzí* Š. Hoši se tam v zimně *klouzí* Sv, Š. Hoši se *kloužou* St. Hoch se *klouže* P. Hoši se *klouzají* P.

β) Imperativ zní vždy: *Neklouzej se!* (Ve Sv, Š tíž lidé pravili: Hoši se *klouzí*.).

c) Participium min. činné: Hoši se *klouzeli* Sv, Š; hoši se *klouzali* (všude); hoši se *klouzili* Š.

2. *Lhat.* Přítomný čas: *lžu . . . lžou; nelži, nelžite.*

3. *Loupat, voloupat.*

a) Infinitiv. Vedle infinitivů: *loupat, voloupat*, které je slyšeti všude, užívá se ve Světnově a Škrdlovicích také infinitivů: *loupit, voloupit* v témž významu, na př.: Budeme *loupat* brambory P, St, Š. Budeme *loupit* brambory Sv, Š. Musíš *voloupit* brambory Sv, Š.

b) Přítomný čas má dvojí tvary:

1. podle vzoru *česati*: Indikativ: *loupu, loupeš, loupe, loupeme (loupem), loupete, loupou* brambory; počkej, aš si ty brambory *voloupu* P; *voloupeme* nebo *voloupem* si brambory; šupky se *voloupou*; — imperativ: *voloupej* ty brambory! *voloupejte* si ty brambory! P, Š;

2. Podle IV. třídy (všude):

Indikativ: *loupím, loupíš, loupí* atd.; *voloupím* si bramboru . . . *voloupíme* ty brambory a t. d., na př.: Co děláte? *Loupíme* brambory St, Sv. Ženský *loupí* brambory P, St, Š.

Imperativ: *Volup* si ty brambory! Sv, Š, St. *Volupte* si je! Sv, Š, St. — Tvary: *volup si* a *voloupej si* slyšel jsem v též rodině.

c) Participium min. činné: *Loupali* sme brambory Š. *Voloupal* sem si pár bramborů St.

d) Participium min. trpné: Brambory sou už *voloupaný* Š.

4. *Plakat.* Přítomný čas. Indikativ: *plaču, plačeš, plače . . . plačou* (krátké *a*).

Imperativ má dvojí tvary: *a) Neplač! neplačte!* (všude); *b) Neplakej! neplakejte!* Š.

5. *Stonat.* Přítomný čas. Indikativ: *stůnu, stůneš, stůne, stůneme, stůnete, stůnou* (tvrdé *n*). Imperativu jsem neslyšel. Participium min. činné: *stonal.*

6. *Vorat, vovorat* (t. j. oborati). Přítomný čas. Indikativ: *vorám, voráš, vorá, voráme, voráte, voraji*; *vovorám* brambory; *vovoráme* ty brambory; brambory se *vovoraji* P, Š.

Digitized by Google

Imperativ: *Nevorej* hlyboko! Š.

Vedle tvarů: *vorám, voráš, vorá* atd. říká se také, ale jen zřídka: *vořu, vořeš, voře* atd. (C, Sv).

Poznámky ke vzoru česati.

1. Dvojí tvary mají tato slovesa:

a) Hejbat se: 1. *nehejbá se* Š, 2. *neheibe se* P, St, Š; imperativ vždy: *nehejbej se!*

b) Kopat (motykou), *vokopat, zakopat*: 1. *kopám* brambory St, *kopají* brambory St; dneska *vokopáme* řepu St, Š; 2. *kopu, kope, kopeme* nebo *kopem, kopou* brambory C, P; *vokopem* řepu P; *zakopem* to Š.

Lidé, kteří říkali: »*kopám* brambory, *kopají* brambory, *vokopáme* řepu,« pravili však: »kůň *kope*, koně *kopou*.«

c) Rejpat (t. j. rýti rýčem): 1. rejčem se *rejpá* hlina Š, *rejpáme* hlinu v zahrádce Š; 2. *rejpe* hlinu St, lidi *rejpou* rejčem hlinu St.

2. Tato slovesa slyšel jsem časovati podle vzoru *dělati*: *dejchat* (sotva *dejchá* P), *chechtat se* (porád se *chechtá*), *káchtat se* (ti se *káchtají!*), *řechtat* (kůň *řechtá*, koně *řechtají*), *viklat se* (stůl se *viklá* P).

3. Podle vzoru *česati* slyšel jsem časovati slovesa: *dřímat, čupat, chrůpat, kapat, kejvat, klepat, kolíbat, koupat se, kousat, křesat, kysat, lámat, lízat, plavat, řezat, skákat, sypat, šklubat, škrabat* (brambory), *škrábat, šlapat* a jejich složeniny, na př. *kejve* na mně P, *kolíbe* Sv, *koupe se, křešeš?* P, těsto *kyše* P, hoch uš *plave*, tam *plavou* divoký huse Š, vobilí *sype* (ale: brambory se *rosejpají*), *šklubu* husu, huse se *vošklubou, šlape* zelí.

Ale imperativy těchto sloves mají zhusta tvary podle vzoru *dělati*, na př.: *nedupej! neklepejte! nekolíbej! nekoupej* se tam! *neskákejte!*

δ) Vzor bráti.

1. *Brat.* Přítomný čas. Indikativ: *beru, bereš, bere, bereme, berete, berou.* — Imperativ: *ber, berte.*

2. Vedle slovesa: *řvat; řvu, řveš, řve* atd.; *řval* — říká se také: *řívat; řívu, říveš, říve . . . řívou; říval*, na př.: Kerá kráva nejvíc *říve*, nejmíň mlíka dá Š. Krávy *řívou* P, Š. Krávy *řívaly* hlady Š.

ε) Vzor láti.

1. *Hrát.* Přítomný čas. Indikativ: *hrám, hráš, hrá, hráme, hráte, hrají.* Imperativ: *hrej! hrejte! zahrej! zahrejte!*

Participium min. činné: *hrál, hráli.* — Ve Škrdlovicích jeden stařec říkal důsledně: *hral, hrali.*

2. *Tát.* Přítomný čas: Snich *taje*, P, St. — Part. min. činné: Snich *rostál* P, St.[1])

[1]) Ve Škrdlovicích se říká: Snih *de (leze) dol* (dól, dolu).

Digitized by Google

3. *Hřát.* Přítomný čas. Indikativ: Sluníčko *hřeje;* kamna *hřejou.* — Participium min. činné: Sluníčko *hřálo;* kamna *hřály.*

Poznámky ku slovesu hřát.

1. Souhláska *h* se neodsouvá; ve složeninách jako *uhřát se, vohřát, zahřát* nevysouvá se *h*, na př.: *uhřeju se, vohřeju se, zahřeju se; uhřál* sem se, *vohřál* sem se, *zahřál* sem se.

2. Složeniny mají dvojí tvary infinitivné.

a) Na Cikhaji: Dite se *vohřát! Vohřál* sem si polífku. Polífka je už *vohřátá.* Polífka je *vohřítá.*

b) V Polničce: Di se *vohřát*! Uš sem se *vohřál.* Voda je *vohřátá.* Sem *uhřátej.*

c) Ve Stržanově: Di se *vohřít*! Uš sem se *vohřil.* Polífka je *vohřítá.* A vedle toho: Di se *vohřát*! Uš sem se *vohřál.* Polífka je *vohřátá.*

Těchto tvarů neužívají lidé důsledně; táž osoba řekne jednou: *vohřil* sem se, polífka je *vohřítá* — a po druhé: *vohřál* sem se, polífka je *vohřátá*, »jak se to připlete.«

d) Ve Světnově: Šla sem se *vohřít. Vohřila* sem se. Voda je *vohřítá* (86letá stařenka). V jedné rodině říkali: »Dou se *vohřít*, dej vodu *zehřít*, *vohřil* sem se, sem *uhřítej*, voda je *vohřítá*« — anebo: »Dou se *vohřát*, *vohřál* sem se, sem *uhřátej*, voda je *vohřátá.*« Obojích tvarů užívá se vedle sebe.

e) Ve Škrdlovicích jedna stařena říkala: dala sem *vohřít* vodu, *vohřil se, vohřál se, zahřila* sem se, *zahřála* sem se, voda je *vohřítá*, voda je *zehřátá;* — jiná stařena: dala sem si *vohřát* polífku, uš sem se *vohřála,* polífka je *vohřátá*; — jeden stařec: *uhřil se.*

3. *Nadít se: nenadáš se,* von *se nenadá, nenadáte se,* voni se *nenadaji* St, *nenadál* se St, Sv, Š.

4. *Zrát:* Žito už *zrá* Š, P. Ouvoce tady *nedozrá* Š. Třešně *dozrajı* pozdě C. Vobilí už *uzrálo* Š.

Vedle *uzrál, a, o* také se říká: *uzral, a, o,* na př.: Vobilí už *uzralo* Š.

Dodatek k V. třídě.

Vedle slovesa *pomáhat* P, St říká se *pomahat* Š, Sv, *vymahat* Sv, na př.: *pomáhej* Pámbú! P, St; *pomahej* Pámbú! Š, Sv.

f) Třída šestá.

1. Místo souhlásky *z*, vzniklé z *dj*, slyšel jsem souhlásku *ď* ve slovech: *nasaďovat* Š (nasazovati), *prozraďovat* Š (prozrazovati), *vyřiďovat* Š, *vysvobodovat* Š, *vyzraďovat* St, *zařiďovat* Š (zařizovati). — Naproti tomu se říká: *vyhazovat, přesazovat* P.

Týž stařec ve Škrdlovicích řekl jednou: »*Nevyřiďoval* dopise« a podruhé: »*Nevyřizuval* dopise.«

Digitized by Google

2. Místo očekávaného *z* je *ď* ve slovese *poraďovat se* Š (raditi se).

3. Místo koncovek *-ovat, -oval* říkají někteří lidé v některých slovesech: *-uvat, -uval*, na př.: *přistěhuvali se* Š; *vodmněřuval* Š; *vyžinuvala* Š; *spisuvání* Š. — Kromě toho slyšel jsem tyto tvary: doktoruval, doštuduval, kupuval, oroduval, nastěhuval se, přectavuval sem si to, stěhuval se, vošetřuvat, votpravuvat, nevyřizuval, vyzbihuvali, zhandluval. — Do koncovek: *-uvat, -uval* dostala se samohláska *u* z koncovek přítomného času: *-uju, -uješ, -uje* atd.

4. Místo spisovných sloves: *ořezávati, vyřezávati* slyšel jsem slovesa: *vořezuvat* Š, *vyřezuvat* Š.[1])

5. Zvláštní sloveso: *dopytovat se* P (doptávati se).

6. *Vokovat.* Přítomný čas. Indikativ zní zpravidla: *vokovám, vokováš, vokává . . . vokovají;* — imperativ: *vokovej, vokovejte* (všude).

Řidšeji se říká: *vokovu, vokoveš, vokove* atd. Sv (Fijala, který však častěji říkal: *vokovám* atd.).

Na Cikhaji někteří také říkají: *vokuju, vokuješ . . . vokujou; vokuj, vokujte;* ale častěji se tam říká: *vokovám . . . vokovej* atd. (podle Jana Straky).

2. Slovesa s praesentními kmeny bezpříznakými.

a) Bejt (býti).

1. Infinitiv. Složeniny mají jednak krátkou, jednak dlouhou kořennou samohlásku, na př.: Nemohli sme nic *dobyt* C. Musel všechno *pozbyt* Š. Nechtěl se dat *vodbyt* Š. Musel *vodbyt* svou věc Sv. — Můžou ešče *pobejt* St. Nedal se *vodbejt* C. Nedal se mu *zbejt* Š.

2. Přítomný čas.

a) Indikativ zní: *sem* (*su*), *seš, je, sme, ste, sou*; — záporně: *nejsem* (*nejsu*), *nejseš, nejni* atd.

Tvar *su* slyšel jsem jen ve Stržanově a Světnově od některých lidí: Dneska *su* jakási darebná (t. j. nemocná) St. Já *su* taky š Čech St. Dneska *su* nemocnej St. Já *su* tesař Sv.

Častěji však se říká v těchto vesnicích: *sem*, na př.: Já *sem* ze Strčanova nákýho St.

b) Imperativ zní: *byd, byďme, bytte.* — Vedle *bytte* říká se: *bytte* nebo *byte* nebo *byjte.* Ve Světnově slyšel jsem v též rodině: *Bytte* sticha, *byte* sticha, *byjte* sticha. — Ve Škrdlovicích: *Bytte* tak dobrej. *Bytte* tak dobrej. — Ve Stržanově: *Bytte* sticha!

V imperativě *bytte* je měkkost souhlásky *t* slyšeti slabě.

Složená slovesa mají v imperativě také samohlásku *y* místo *u: vodbyď* ho! *vodbytte* ho!

c) Kondicionál. 1. osoba mn. č. má tvary: *bychme* a *bysme.* Oba tvary je slyšeti vedle sebe v též vesnici; na příklad ve Škrdlovicích pravila

[1]) Netvrdím však, že všichni lidé v této dialektické oblasti tak mluví.

Digitized by Google

jedna stařenka: »Mladej šel na ječmen, *abychme* ho dosekli.« A jiná stařenka řekla: »My sme se šli na něj dívat, *abysme* ho viděli« — a jindy: »Maminka říkaly, *abychme* nebyli venku.«

3. Minulý čas. Participium minulé činné. V jednotném čísle velká část lidí, zvláště starší lidé, ve všech vesnicích místo samohlásky *y* vyslovují zvláštní nejasnou, slabě znějící samohlásku, která nezní ani *y* ani *e*.

V tomto případě zní mužský rod jednotného čísla asi tak, jako koncová slabika *bl* ve slově: *slábl*; ženský a střední rod zní asi tak, jako by se psalo: *b-la*, *b-lo* (dvouslabičně).

Tuto nejasnou, slabě znějící samohlásku označuji z nedostatku příhodného písmena písmenem *ъ*: *bъl*, *bъla*, *bъlo*. Tím však nepravím, že ve tvarech: *bъl*, *bъla*, *bъlo* vyslovuje se táž samohláska, která se ve staré slovanštině označovala písmenem *ъ*.

Poznámka. Právě tak vyslovují i na Polensku v některých vesnicích mnozí starší lidé jednotné číslo tohoto participia. V 1. díle »Nářečí českomoravského« označil jsem tuto nejasnou samohlásku písmenem *ъ* a psal jsem: *bъl*, *bъla*, *bъlo* (str. 24. a 84.). Tím však jsem nechtěl říci, že ve tvarech: *bъl*, *bъla*, *bъlo* vyslovuje se na Polensku táž samohláska, která se ve staré slovanštině označovala písmenem *ъ*. Nyní myslím, že je lépe označiti tuto nejasnou samohlásku písmenem *ъ*, protože písmeno *ъ* mohlo by čtenáře svésti, aby tuto nejasnou samohlásku, kterou mnozí lidé vyslovují v jednotném čísle tohoto participia, pokládali za zvuk hrdelný, jakým bylo staroslov. *ъ*. Avšak tato nejasná samohláska není nikterak samohláskou hrdelnou.

Lidé mladší, pak lidé vzdělanější a lidé, kteří byli ve světě, vyslovují zpravidla: *byl*, *byla*, *bylo*, ale nečiní tak důsledně.

Lidé, kteří vyslovují *bъl*, *bъla*, *bъlo*, říkají také *byl*, *byla*, *bylo*. Táž osoba v též rozmluvě nebo v témž vypravování řekne brzo *bъl*, *bъla*, *bъlo* a brzo *byl*, *byla*, *bylo*; na př.: ve Škrdlovicích pravil jeden soused (r. 1903): »F sobotu *byl* v Mněsci velkej voheň« a za chvilku: »Taky sem *bъl* dneska na jarmace.« Rozdíl je ten, že někdo častěji říká: *bъl*, *bъla*, *bъlo* a někdo zase častěji: *byl*, *byla*, *bylo*.

Pouze 85letá Vincka Tlustošová (r. 1901) ve Světnově říkala důsledně: *bъl*, *bъla*, *bъlo*.

Když lidé plynně mluvili, nemohl jsem často rozeznati, zdali vyslovili: *bъl*, *bъla*, *bъlo* či *byl*, *byla*, *bylo*.

Množné číslo zní vždy: *byli*, *byly*.

4. Budoucí čas. Složená slovesa mají místo kořenné samohlásky *u* samohlásku *y*: *Vodbydeme* to skrátka Š. Šak ti nic *neubyde* Š. Nic mně *nezbyde* St.

Digitized by Google

b) **Dat, dát.**

1. Infinitivy *dat* a *dát* je slyšeti vedle sebe v též vesnici, ba i v též rodině; ale častěji se říká *dat* než *dát*.

Přítomný čas. Indikativ. 3. osoba mn. č. zní *dají*. — Ostatní osoby a imperativ jsou jako v jazyku spisovném.

c) **Jest** (t. j. jísti).

1. Infinitiv. Složená slovesa mají také kořennou samohlásku krátkou: *najest se, sněst, vyjest.*

2. Přítomný čas. Indikativ. 3. osoba mn. č. rovná se 3. os. jedn. č., na př.: Děti to rádi *jí* Š. Co se urodilo, to lidi do jara *sní* a ešče se ani *nenají* Š.

Když lidé onikají, užívají tvarů: *jí* nebo *jedí* nebo *jijou;* na příklad ve Stržanově pravila ke mně jedna stařenka: »Dyť málo *jí!*« A za chvilku mě pobízela: »*Jijou* ešče!« A její muž mě pobízel: »Jen *jedí!*«

Tvary: *jí, jedí, jijou* je v tomto případě slyšeti všude vedle sebe.

d) **Vědět.**

1 Infinitiv. Ve složených slovesech kmenový znak *ě* je obyčejně prodloužen v *í: dovědít se, dozvědít se, povědít, vypovědít, zvědít.*

2. Přítomný čas. Indikativ. 3. osoba mn. č. rovná se 3. osobě jedn. č.: Fšecky lidi fšecko *ví* St. Ženský *zví* fšechno St. Děti fšechno *poví* Š.

Když lidé onikají, užívají tvarů: *ví* St nebo *vědí* P, St, Š nebo *vijou* C, St, Sv, Š; na př. ve Stržanově pravil ke mně jeden stařec: To neco *zvijou.*

Ve Stržanově jeden stařec pravil ke mně: »*Ví* to?« a jindy zase: »*Vědí?*« Jedna stařenka říkala ke mně: »*Vijou?*«.

Ve Škrdlovicích jedna stařenka říkala, mluvíc se mnou: »*Vijou?*« A jiná žena zase říkala: »*Vědí?*«

V Polničce pravila ke mně jedna stařena: »*Jijou!*« ale: »*Vědí?*«

Oddíl třetí.

Příslovce.

(Uvádějí se jen ta příslovce, která nejsou obvyklá ve spisovném jazyku anebo nějak se liší od příslovcí ve spisovném jazyku obvyklých.)

A. Příslovce původní.

1. Příslovce místa: *gde (hde), ně̋gde, ně̋de, negde, nede, nigde, nide; kady, tady, tadyhle, tadyle (taji, tajihle), tuhle, tule, túle, tamle, támle, fšady; votkaď, vocaď, votaď, vodněkad, vodnekad.*

Digitized by Google

2. Příslovce času: *gdy, nègdy, nědy, negdy, nedy*; *nidá* (zpravidla), *nigdy, nidy*; *dokad, pokad, doposuď, posavád, doposavád*; *dycky* (v Polničce jeden stařec říkal: *dyčky*); *vonedá, vonegdá* (onehdy).

B. Příslovce utvořená ze jmen.

I. Příslovce prostá.

1. Příslovce, která jsou nominativem podstatných jmen: *hromada, hrůza,* na př.: *Hromada* lidů tam stálo Š. Ten už ouřaduje *hrůza* let Š.

2. Příslovce, která jsou akkusativem podstatných jmen: *hromadu, hrůzu, kapku, vostatek,* na př.: Bylo tam *hromadu* lictva (t. j. lidstva) St. Bslo tady *hrůzu* lictva P. Jak se *kapku* zetmí, člověk netrefí nigde Sv. *Vostatek* já nevím St.

3. Příslovce, které je lokálem přídavného jména: *staře* (t. j. za starodávna), na př.: Teťka už nejni tak, jak bylo *staře* Sv.

Nápodobou příslovcí na *-ě* utvořeno je od číslovky *první* příslovce *prvně* (t. j. nejprve).

4. Příslovce, která jsou instrumentálem podstatného nebo přídavného jména: *honem* (toto příslovce znamená také: *bezmála, skoro, téměř*), *hrkem,* na př.: vobilí hrkem zrá Š, *pádem* (= náhle, znenadání), *pořítkou* (t. j. pořídkou; chodí pořítkou = chodí na stravu dům od domu), *samotěhou* sme jeli (t. j. na saních, které táhnou lidé), *spátkem* (= zpět, zpátky), *těškem* (t. j. těžkem; těškem přídou = sotva, stěží přijdou), *ležmem,* na př.: ty děti byly u nás *ležmem* (t. j. pořád).

5. Příslovce, která jsou akkusativem středního rodu jedn. čísla přídavných jmen a to sklonění jmenného (příslovce na *-o*): *čerstvo* jel Sv; dost *draho* prodal Š; písk *drsnato* moc C; *husto* sem sel Š; šlo mu to *lechko* Sv; *náhlo* zemřel P (vedle toho: *náhle* zemřel); *náko* to spravíme Š; *ňáko* to uděláme Š (t. j. nějak); houby po dešči *prutko* rostou St; *řítko* sel Š; tule *rovno* (t. j. přímo) na tý zahradě; dou *rovno*[1]) (t. j. přímo) k tomu průseku! Š; *silno* se dostali Š (t. j. velmi se ošidili); *smutno* si šel St; voni ty kroupy musely *sucho* padat Š; šlo mu to *těško* Sv; tady se mluví *tvrdo* česky Sv; spí *tvrdo* Š.

Poznámka. Podle příslovcí na *-o* utvořeno je příslovce *pořítko* (to jest: pořídko) z instrumentálu *pořítkou,* na př.: Musí ho živit *pořítko* Š (to jest: musí ho posílati na stravu dům od domu).

II. Příslovce utvořená příponami.

1. Příponou *-á*: *nejprvá, sotvá, teprvá (teprová), nidá, vonedá, indá.*

2. Příponou *-ka: dneska, hnetka* (t. j. hned), *semka* C, Š, *tetka, venka* C (jinde jsem slyšel jen: ven).

---

[1]) Vedle příslovce *rovno* také se říká, ale řidšeji: *přímo.*

Digitized by Google

3. Příponou *-kej* (z *-kaj*): *hnetkej* P, *tetkej* St.

4. Příponou *-ejk* (z *ej* + *ka*): *pořádejk* (*porádejk*), *potomejk*, *prvejk*, *zasejk*.

5. Příponou *-kom*: *teťkom*.

6. Příponou *-krát* od číslovky *první*: *prvníkrát* (t. j. po prvé).

7. Příponou *-vá*: *tehdyvá*, *tehdivá* (obojích příslovcí se užívá vedle sebe).

III. Příslovce složená s předložkami.

1. S jednou předložkou.

1. S předložkou *do*: *dočista* (t. j. úplně, docela).

2. S předložkou *k*: *kvíčerou*.

3. S předložkou *na*: *načisto* (t. j. docela), *napořítko* (t. j. na pořídko), na př.: Má cizí dítě *napořítko* Š (t. j. posílá cizí dítě, které opatruje, na stravu dům od domu), utíkali sme domu *na přístiky* P (t. j. přímým směrem přes pole a louky), jel do Žďára *na rejtcharsky* (t. j. na koni), žito rostlo *nastojatě*, *natvrdo* (t. j. úplně, docela).

4. S předložkou *po*: *pomaly*, chodí *po pořítkou*, chodí *po pořítko* (t. j. na stravu dům od domu).

5. S předložkou *před*: *předloněm* P, St, Sv, Š (vedle toho se říká: *předloni*), *přetčerejšky* nebo *přečerejšky*.

6. S předložkou *s*: jel *s práznem* St, Š, jel *s prázny* St, Š (obojí znamená s prázdným vozem),[1]) šla *z veselou* (t. j. vesele) St.

7. S předložkou *ve*: *vejpuli* St (t. j. v polou).

8. S předložkou *z*: *zleža*, na př.: jí *zleža* St (t. j. leže; *leža* je přechodník, který nabyl významu příslovce), *zmladě* nebo *zmládě* St, Blažíčkovi (t. j. z mládí), *znovu*, *zrovna* nebo *zrouna* C, *zestoja* na př.: modlí se *zestoja* St (t. j. stoje; *stoja* je přechodník, který nabyl významu příslovce), povím to *zvěča* (t. j. jen hlavní věci).

Poznámka. Mnohem častěji se říká: *leža*, *stoja* nežli: *zleža*, *zestoja*. — Příslovce: *zmladě* nebo *zmládě* slyšel jsem jen ve Stržanově.

9. S předložkou *za*: *začastý* Sv (t. j. často), *za stara* bylo hůř Š (Cempírková).[2])

---

[1]) V 1. díle »Nářečí českomoravského« na str. 60. mínil jsem, že příslovce »*s prázny*« je utvořeno z předložky *z* a genitivu rodu ženského sklonění jmenného. Ale později slyšel jsem ve Stržanově a Škrdlovicích příslovce: *s práznem* vedle příslovce: »*s prázny*«. Příslovce »*s práznem*« je instrumentál sklonění jmenného; z toho soudím nyní, že i příslovce »*s prázny*« je instrumentál, a to množného čísla sklonění jmenného. — Srovnej instrumentály množného čísla: *zpátky*, *předloňsky*, *přetčerejšky*, vedle nichž žijí také instrumentály jedn. č.: *zpátkem*, *předloňskem*, *přetčerejškem*.

[2]) Ale neříká se ani »*z mladu*« ani »*za mlada*« ani »*za mladu*« (podle Cempírkové ve Škrdlovicích, Jak. Fijaly ve Světnově a manželů Blažíčkových ve Stržanově), nýbrž říká se: *zmládí* Š, Sv, *za mládí* Š, Sv nebo *zmladě* St, *zmládě* St. — Lidé neužívají všude týchž příslovcí. Ve Stržanově na př. pravili mi manželé Blažíčkovi, že »nidá« neslyšeli říkati »*za stara*,« že by řekli: »*Za starodávna* bylo hůř.» Ve Světnově zase

Digitized by Google

2. Příslovce složená s dvěma předložkami:

Dozajista, *nadosmrti* (t. j. velmi, nanejvýše, na př.: Kráva byla *nadosmrti* stelná St), *naupřímky* (všude), *naupřínky* Sv, Š, *naupřímy* Sv (tato tři příslovce znamenají: přímým směrem cestou necestou, na př.: přes pole a louky), *poskopca*, *poskopečka*, *posticha*, *poznov*, *vodzdůla*, *vodzhůra*, *zavedne* (t. j. ve dne).

IV. Stupňování příslovcí.

Komparativ těch příslovcí, která ve spisovném jazyku mají komparativnou koncovku *-ěji* (*-eji*), má koncovky: *-ějc*, *-ějá*, *-ějác*, *-ějíc* (*-ejc*, *-ejá*, *-ejác*, *-ejíc*), na př.: *častějc* (všude), *častějá* C, *častějác* (všude), *častějíc* St, Š.

Koncovku *-ějá* (*-ejá*) je slyšeti zhusta na Cikhaji vedle koncovek *-ějác*, *-ějc* (*-ejác*, *-ejc*); v ostatních vesnicích je slyšeti koncovku *-ejá* (*-ejá*) zřídka, na př. ve Škrdlovicích: *lechčejá*.

Koncovky *-ějác*, *-ějc* (*-ejác*, *-ejc*) je slyšeti všude vedle sebe; týž člověk řekne někdy: *častějác* a někdy: *častějc*.

Koncovku *-ějíc* (*-ejíc*) je slyšeti zřídka; slyšel jsem jen komparativy: *častějíc* St, Š, *dřívějíc* Š, *pozdějíc* St, Š.

Příklady komparativů na *-ějá* (*-ejá*): častějá C, dřívejá C, chladnějá C, lechčejá C, Š, pozdějá C, pohodlnějá C, nejrovnějá C, zimnějá C.

Příklady komparativů na *-ějác* (*-ejác*): častějác (všude), delšejác P, dřívejác C, chladnějác (všude), lacinějác Š, lechčejác St, onačejác St (t. j. lépe), pěknějác St, pohodlnějác C, pochladnějác Š, pozdějác C, St, studenějác, sušejác St, nejteplejác Š, zimnějác C, St, Š, zdravějác C, Š, zkrátějác Sv, P, St (= kratšeji).

Ostatní odchylky:

1. Koncovka *-e* je odsuta v komparativech: *blíž*, *dál*, *dýl*, *dráž*, *dřív*, *hlejb* (t. j. hlouběji), *hůř*, *míň*, *níž*, *prv*, *spíš*, *tíž*, *víc*, *vejš*.

Vedle: *dál*, *dýl*, *dřív* říká se všude: *dálejc*, *dýlejc*, *dřívejc*; na Cikhaji také: *dřívejá*; *dřívejác*. — Vedle *dýl*, *dýlejc* slyšel jsem tvar: *delšejác* P.

Vedle *prv* říká se všude: *prvejk*.

Ku komparativu *hlejb* náleží positiv: *hlyboko*.

2. Místo spisovného komparativu *kratšeji* slyšel jsem tvar: *zkrátějác* P, St, Sv.

3. Místo spisovného komparativu *lépe* říká se: *lepčí* nebo *lepči* (zřídka: *lepší*, *lepši*), *lepčejc*, *lepčejá* C, *lepčejác* St.

4. Místo spisovného komparativu *raději* říká se *rejši* nebo *rači* (všude vedle sebe). — Komparativ *rejši* vznikl z původního staročeského tvaru *razší* tímto postupem: *rajší* — *rejší* — *rejši*.

5. Koncovku sklonění jmenného má příslovečný komparativ *zvěča* (t. j. z větša, z většího).

---

jsem slyšel příslovce »*staře*« v tomto významu, na př.: Tak se *staře* povidalo. — Jakub Fijala ve Světnově mi pravil: »Tady se neříká: »*za stara*«; říká se: »*za starejch let*, *za starejch časů*.«

Digitized by Google

Oddíl čtvrtý.

Předložky.

1. Zvláštní předložky:

a) Vedle předložky *skrz* říká se také: *krz* St, S, *kroz* Š a *skroz* P, na př.: *Krs* ty desky se houba nedostane Š. Koukali sme se *kroz* mříže Š. Dou *skroz* ten dvůr! P.

b) Naprostřed s lokálem, na př.: *Naprostřed* silnici ležel kůň P. — Vedle: *naprostřed* také se říká: *prostřed* s lokálem, na př.: Tady *prostřed* vopci (t. j obci) je rybník Š. — Předložky *uprostřed* nebo *vprostřed* jsem neslyšel.

c) Skrzevá; vedle toho se říká: *skrz*.

d) Stranu s genitivem = spisovnému *stranou,* na př.: Svatej Salvátor je *stranu* Kláštera.

2. V předložkách: *bez, k, pod, před, s, v, vod, z* oživuje někdy bývalé koncové *o* v *e*. Slyšel jsem tyto případy:

a) Beze: Je živ *beze* fší starosti St. (Týž stařec pravil jindy: Je živ *bes* fšechný starosti.) Vostal *beze* fšechnýho St. — *Beze*dná studňa P, St, Sv.

Ale: *besebe* (t. j. bez sebe), *bestarosti* (t. j. bez starosti).

b) Ke: *Ke* fšechný zdravě má ešče dvacet grejcarů na den St. Von přišel *ke* fšemu ščestí St. Přišel *ke* Sklenýmu C, Sv, *ke* stavením Sv, *ke* Strčanovu P, St, *ke* Stříbrný studni C, *ke* studni C, St, *ke* Škrdlovicům Sv, *ke* Žďáru Sv, *ke* Ždírci St.

Naproti tomu slyšel jsem pouhou předložku *k* před skupinami souhlásek v těchto případech: přišla *k* splavu St, přišel *k* studni C, St, *k* Strčanovu St, vot stroma *k* stromu Š, jel *k* Škrdlovicům Š, přitáhli sme *k* Švechatu P, přišel *g* Zlatnicům Š.

Poznámka. Předložky *ku* se neužívá.

c) Pode: Outory sou krajiny *pode* dnem káděSv. *Podestlal* chmourem St.

d) Přede: přede dnem, *přede* mnou.

e) Ze = *se* klade se vždy před slovy, začínajícími sykavkou *s, š, z, ž,* a před číslovkou neurčitou *fšecek, fšechen,* na př.: šel *ze* Setňova, *ze* Strčanova, *ze* Svratky, *ze* Škrdlovic, *ze* Žďára, *ze* Ždírce; spadl *ze* stroma; skočil mu *ze* zád; vadil se *ze* ženou; budeš vládnout *ze* fším St; votstěhoval se *ze* fšechnejma věcima C.

f) Ve klade se vždy před slovy, začínajícími souhláskou *v* (ač neklade-li se lokál bez předložky): *Ve* fšech chalupách pečou koláče Š. Byl sem *ve* Vlachovicích, *ve* Veselí, *ve* Vysokým.

Jiné případy: byl (nebo: bul) sem *ve* Svratce C, *ve* Slavkovicích Š, *ve* Skleným C. *ve* Skutči Š, *ve* Škrdlovicích P, Š, *ve* Znojmně Sv, *ve* Žďáře (všude), *ve* Ždírci (všude); *ve* dne, *ve* dvoře, *ve* dveřích (všude), *ve* dvaatřicátým roce Š (týž soused pravil jindy: *v* dvaapadesátým roce).

Naproti tomu slyšel jsem předložku *v* před slovy začínajícími skupinami souhláskovými v těchto případech: *F* kvartýru bylo světlo Š. Bul

Digitized by Google

sem *f* Skleným St; vostával *f* Strčanově Sv, Š, *f* Škrdlovicích (všude; častěji než: *ve* Škrdlovicích). Říká se tam: »*F* starý pasece« C.

g) Vode: Kořalka pomáhá *vode* všech neduhů Sv (také: *vot* všech neduhů). *Vode* Žďára ke Ždírci vozí to dříví St.

Vždy jsem slyšel *f* Přibyslavě (řidšeji: *f* Přibyslavi) anebo bez předložky: Byl sem Přibyslavě, Přibyslavi.

h) *Ze* klade se vždy před číslovkou neurčitou *všecek*, *všechen* a před slovy, začínajícími sykavkou *s, š, z, ž*, na př.: *Ze* všech sile ho uhodil P. *Ze* všech voken na nás střílelí St. Šel *ze* Setňova, *se* Strčanova, *se* Svratky, *ze* Škrdlovic, *ze* Žďára, *se* Ždírce.

Jiný případ: Vyjel *ze* dvora St.

3. Předložky: *k, s, v, z*, pak: *bez*, *nad*, *pod*, *před*, *přez* (t. j. přes), *vod* splývají s následujícím slovem, které začíná samohláskou, v jedno slovo t. j. předložka a následující slovo vyslovují se jedním, nepřerušeným proudem dechovým. Příklady: Otec přišel *kandělovi* (= k Andělovi) Sv. Přišel sem *koujezdu* (= k Oujezdu). Přitáhli sme *kuhrám* (= k Uhrám) P. — Šel *zandělem* (= s Andělem) Sv; přišel *ziný* (t. j. s iný) strany P; vodešel *zinžinýrem* (= s inžinýrem) Š; budu jim vypravovat vo vojně *zuhrama* (= s Uhrama) P. — Byl sem *vandělový* (= v Andělový) chalupě, *voujezdě* (= v Oujezdě), *vuhrách* Sv; přídu *vouterej* (t. j. v úterý). — Vešel *zandělový* (= z Andělový) chalupy Sv; přišel *zoujezda*, *zuher*.

Přijel *bezouvoce* (= bez ouvoce) P. *Nadoujezdem* (= nad Oujezdem) pršelo Sv. *Podouvehlou* (= pod ouvehlou) byla louka Sv. *Předouterkem* nepřijedu Š. Musí se jet *přezoujezd* St. Otec se vrátil *vodanděla* (= vod Anděla) Sv.

Oddíl pátý.

Spojky.

Odchylky od spisovného jazyka:

1. Příčinná spojka *nebo* je změněna v *lebo* P.
2. Příčinná spojka *vždyť* je změněna v *dyť*.
3. Časová spojka *když* je změněna v *dyž*.
4. Podmiňovací spojka *jestli* je změněna v *esi*, *esli*, *jesi*, *jesli*. Těchto čtyř tvarů se užívá v každé vesnici vedle sebe, ale nejčastěji je slyšeti: *esi*.
5. Podmiňovací spojka *kdybych* atd. je změněna v *dybych* atd.

Digitized by Google

Oddíl šestý.

Ke kmenovědě.

A. Podstatné jméno.

I. Odchylky v rodě.

1. Rodu mužského jsou: *klec* (gen. *kleca*), *kolaj* (gen. *kolaja*), *kopist* (gen. kopista) Sv, *putr* (gen. *putru*, máslo, z něm. Butter), *rejž*, gen. *rejžu* Sv. (t. j. rýže), *rez* (gen. *rezu*). — Na Cikhaji však říká se *butra* (máslo).

2. Rodu ženského jsou: *brambora* C, St, Sv, Š, *máj* (když znamená: strom májový), *Medřič* (gen. *-če*, Meziříčí), *náves* (gen. *návsi*) St (ale: *zápraží*), *neduha* P, *pelunka* St (pelyněk), *petrolina* St, *petrolena* Sv (petrolej), *petržela* (gen. *-le*), *příkopa*, *stoha*.

Poznámka. Vedle slova *brambora* říká se také: *brambor* St, Sv, Š. Ve Škrdlovicích říká se zpravidla mužský rod: *brambor*, *brambůrek* (zřídka: *brambora*), na Cikhaji, ve Světnově a Stržanově zase je pravidlem ženský rod: *brambora* (zřídka: *brambor*, gen. mn. č. *bramborů*); v Polničce říká se obyčejně střední rod: *bramboro*. — Vedle slova *neduha* říká se *neduh* Sv. — Vedle slov *petrolina*, *petrolena* říká se: *petrolin* (gen. *-u*) St, Sv, Š a *petrol* (gen. *-lu*). — Vedle slova: *příkopa* říká se *příkop*. Táž osoba řekla obě slova.

3. Rodu středního jsou: *bramboro* P (ale ve množném čísle: *brambory*, *brambor*, *bramborám*, *bramborách*, *bramborama*), *čempelo* Š (čepel u nože), *střenko* St, *střemko* Š, *třenko* Sv (střenka), *voje* (gen. *vojete*) [t. j. oj].

II. Přechylování.

Jména ženská tvoří se ode jmen mužských příponami:

1. *-ica*: *klenica* C, Sv (klen), *pastvica* (pasačka, od slova *pastvec*), *řebica* Sv (kobyla, od slova: *řebec*), *sušica* (suchý strom, od slova: *souš*, gen. *souša*).

Poznámka. Častěji se říká *kobyla* (gen. *-le*) než *řebica*.

2. *-ka*, *-ovka*; těmito příponami tvoří se ženská příjmení, na př.: *Cempírečka* (od slova: Cempírek), *Dvořačka* nebo *Dvořka* (od slova: Dvořák), *Ambrožka*, *Fabijánka*, *Fijalka* (od slova: Fijala); — *Krčovka* (od slova: Krča), *Machovka* (od slova: Mach), *Strakovka* (od slova: Straka); — *kupcovka* Š (t. j. kupcová), *Moravka* Sv (t. j. Moravanka).

Zřídka je slyšeti ženská příjmení o koncovce *-ová*, na př.: *Blažíčková*, *Leopoldová*.

3. *-kyň*: *Moravkyň* (Moravanka).

III. Jména zdrobnělá [1])

mají přípony:

1. *-ek*: *drobek* (ale: *drobýtek*), *hošek*, *Lísek* (název lesa u Světnova), *pochládek* St, Sv.

---

[1]) Slova, ve kterých význam deminutivný už utuchl, se neuvádějí.

Digitized by Google

2. *-ík, -íček*: *cedík* (od podstatného jména *ced*, od něhož utvořena jsou slova: cedák, cedník), *cedíček*, *lesejk* (z dřívějšího: *lesík*), *lesejček*, *oužlabík* C (ze slova: *oužlab*), *pádolík* (ze slova: *pádol* t. j. malá dolina).

Poznámka. Říká se: Šel do *Prošíkova* St (t. j. prosil). Jméno *Prošíkov* je utvořeno ode jména: *Prošík*, které je deminutivum jména *Proš* nebo *Proša* nebo *Průša*.

IV. Podstatná jména utvořená předložkami a předponami.

1. Předložkou *po*:

a) od podstatných jmen: *počas* Š (počasí), *nepočas* (deštivé počasí), *pochládek* St, Sv;

b) od slovesa: *povlek* St (povlak, na př. na peřiny).

2. Předložkou *pod: Podlán* (les u Škrdlovic), *Podlouka* (pole u Škrdlovic), *Podrybník* (pole a louky u Škrdlovic),[1]) *podzednica, podzemek* (pozemek).

3. Předložkou *při* (od slovesa): *přítah* Š (přitažlivost).

4. Předložkou *za* (od sloves): *zápař*, gen. *-řu* C (přízе v kádi naložená na zapaření), *zástrka* (kus dřeva, kterým se zamyká dřevěný zámek).

5. Předponou *pře* (od slovesa): *přístihy* P (ve rčení: šel, utíkal *na přístihy* t. j. přímým směrem přes pole).

6. Předponou *roz* (od slovesa): *rozhod* Š (na př.: Ty hodiny maji malej *rozhod* t. j. krátké kývání).

7. Předponou *vy* (od sloves): *vejjezd* (t. j. výjezd; znamená: úvoz), *vejřez* (mladé stromky v lese vyřezané), *vejvoz* (úvoz), *vejraž* f. (gen. *-že*) Š (vyražení), *vejpustek* (rozpustilý kluk Sv, Š; obecní pastviště St);

V. Podstatná jména utvořená příponami.

1. Příponami prostými.

1. Příponou *-a*:

a) od podst. jména: *děda, zbuja* Š (spurný člověk, od slova: *zbuj* m. vzpoura);

b) od sloves: *neposlucha* Š (neposlušné dítě), *neustupa* Š (neustupný člověk), *prozrada* (prozrazení), *rozvejra* Š (rozpustilec), *zástrka, zmára* Š (zmar).

2. Příponou *-ač* (od sloves): u *Klusača* (pole u Světnova), *podlíkače* mn. č. masc. (podvlékačky).

3. Příponou *-ák*:

a) od podst. jmen: *Karlák* nebo *Kadlák* (obyvatel Karlova), *Škrdlák* (obyvatel Škrdlovic), *morák* (»had morovatej«), *pobočák* (pobočník), *ryzák* nebo *zerzák* Š (»had zerzavej«), *luciperák* (kdo jezdí na kole);

[1]) Jména: *Podlán, Podlouka, Podrybník* utvořena jsou právě tak jako jména: *Příbor* (t. j. osada při boru), *Zdbřeh* (t. j. osada za břehem). Z těchto příkladů je patrno, že podstatné jméno, složí-li se s předložkou, nedostává vždy koncovky *-í*, nýbrž že někdy zachovává tvar svůj.

Digitized by Google

b) od přídavného jména: *slepák* Š (slepýš);

c) od sloves: *běhák* (natáh běháky t. j. nohy), *courák* (kraťounký kabátek, jaký nosily ženské za starých časů), *kruťák* C (hřídel u ždímáku), *pařák* C (káď, ve které se paří příze), *stoják* (vysoký les), *strašák* nebo *třašák* Š (člověk, který se bojí), *utěrák* (ručník), *vazák* (řetěz, kterým se uvazuje dobytek), *ždímák* C (přístroj na ždímání příze).

4. Příponou *-án* (která vznikla z přípony *-an*): *Škrdlán*, mn. č. *Škrdláni* (obyvatel Škrdlovic). — Je to táž přípona, kterou je utvořeno slovo *velikán*.

5. Příponou *-ár*: *suchár* (suchý strom), *suchárek* (suchý smrček).

6. Příponou *-č*: *dědič* (dědic), *rodič* (ve smyslu trpném; na př.: Já sem *rodič* ze Sekňova t. j. narodil jsem se ve Světnově).

7. Příponou *-da*: *Honda*, *Tonda*.

8. Příponou *-ec*: *Jinkovec* (místo: Hynkovec, část Stržanova), *Sebranec* (část Světnova), *Struženec* (rybník u Světnova).

9. Příponou *-ek*: *kvíčerek*, *omladek* (štěp, odnož), *řejček* P, St, Š (t. j. zítřek), *vejpustek* (viz výše), *Vokrajky* (t. j. okrajky, lesíky u Škrdlovic).

10. Příponou *-ě* (z *-ent*, *-ęt*): *brně*, gen. *brněte* (dítě z brněnského nalezince), *plužně*, gen. *plužněte*, *štvrtně*, gen. *štvrtněte* (čtvrt hektolitru).

11. Příponou *-ěna*: *žaběna* (druh hub) Š.[1])

12. Příponou *-ica*: *Bejkovnica* (louka u Světnova), *fujavica* Š (plískanice), *větrnica* St, Š (vichřice), *Vobecnica* (louka u Světnova), *Vokrouhlica* (louka u Světnova), *Zlatnice* mn. č. (les mezi Škrdlovici a Cikhajem), *Žákovica* (Žákova Hora).

13. Příponou *ina*:

a) od podstatných jmen: na *Blatinách* (chalupa ve Stržanově), *Dářčina* (kraj okolo rybníka Dářka), v *Dubinách* (pole u Stržanova), *chrtina* Š (místo: krtina), *jatelina* (jetel), *Leščina* (les u Světnova), *mostiny* (hať), *pahrbina* Sv (pahrbek), *Pařeziny* (les u Škrdlovic a Světnova), *Stružina* (potok u Škrdlovic), *Talijánčina* St (t. j. Italie, od slova: Talijánec), *Vosičiny* (pole u Světnova), *Vupčina* (t. j. vůbčina, les u Stržanova), *Zákutiny* (les u Světnova), *Žlebina* C nebo *Žlabina* Sv (les u Cikhaje);

b) od přídavných jmen a participií: *Kopajiny* (místo: Kopaniny; pole u Cikhaje), *mladina* P (mlází), *mrtvina* Š (neplodná, nevzdělaná půda), *padlina* P, Sv (malá dolina), *Pihoviny* (louky u Cikhaje), *tvrdina* Š (tvrdost), *Žákovina* (Žákova Hora);

c) od neznámých slov: *kočanina* Š (rozlezlý škrob), *Ploviny* (pole u Stržanova).

14. Příponou *-isko*:

a) od podstatných jmen: *brabisko* St (od slova *brabenec*; mraveniště), *vážisko* (dřevo pro váhy u vozu);

---

[1]) Přípona *-ěna* vznikla ze starší přípony *-ina* změnou samohlásky *i* v *ě* jako na př. ve slovech: *droběna* (jméno vlastní a název krav), *holuběnka*, *maměnka*, *Moravěnka*, *voděnka* (mor.).

Digitized by Google

b) od přídavného jména: *Dělniska* (les u Škrdlovic; témuž lesu častěji se říká: *Dělnišče* nebo *Dělniščata*).

15. Příponou *-išče*:

a) od podstatných jmen: *bičifšče* Š (vedle toho: *bičišče*), *brabišče* (mraveniště), *chrtišče* Š (místo: *krtišče* = krtina), *pelišče* Š (pelech), *želiščata* Š (železná past), *vážišče* Š (= vážisko), *smršče*, gen. *-ete* Sv. (smrček);[1])

b) od přídavných jmen: *Dělnišče* nebo *Dělniščata* (lokál: v Dělniščích, les u Škrdlovic), *zelenišče* (pole na křásty zelné).

16. Příponou *-í: povidlí.*

17. Příponou *-ík*:

a) od podstatných jmen: *kosiřík*, gen. *-ka*;

b) od přídavných jmen a participií: *oupadlík*, gen. *-ka* Š (malá dolina); *padlík*, gen. *-ka*, P, Sv (malá dolina); *Stružník*, gen. *-ka* (od přídavného jména: *stružný;* louka u Světnova), *stržník* St (od přídavného jména: *stržný;* tak se říká člověku, který při koupi strhuje, šidí).

18. Příponou *-ja: kolomaž*, gen. *-že* f. (z *kolomaz* + *ja*), *vejraž*, gen. *-že* f. (z *vejraz* + *ja*, vyražení) Š.

19. Příponou *-ják: šesťák*, *štvrťák.*

20. Příponou *-k*: *záščik* St (záští, na př.: má na mně záščik).

21. Příponou *-ka* (vlastně *-ьka*):

a) od podstatných jmen: *Kovářka* (louka u Světnova, od slova: *kovář*; Kovářka = kovářova louka), *májka* (chroust), *pazderka* St, Š (pazderna; vedle toho: *pazderňa*); *Rychtářka* (les u Polničky, od slova: *rychtář*), *strejka* Š (strýc; vedle toho: strejc, strejček), *Učitelka* (louka u Světnova; nazývá se tak, protože ji dostával učitel), *velkonočka*, *Zaječka* (louka u Škrdlovic, od slova: *zajíc*);

b) od přídavných jmen a participií: *bezručka* (od přídavného jména: *bezruký*), *hájenka* Š (hájovna), *kožinky* Š (koženice; od příd. jména: *kožený*), *pálenka* Š (vinopalna; vedle toho: *palírňa*), *Piňovatka* (louka u Světnova), *vohnoutka* Š (menší síť);

c) od sloves: *konouška* (od slovesa: *konoušeti* = konejšiti dítě), *prohlížka*, *vokážka*, *zalíbka* St (zalíbení).

22. Příponou *-mo: kouřmo* P (mlha).

23. Příponou *-sko: Dářko* (rybník u Škrdlovic; slovo *Dářko* vzniklo z původního jména *Žďársko*), *Zálesko* (krajina na sever od Cikhaje).

24. Příponou *-ství: proceství.*

25. Příponou *-stvo: mladictvo* Š (= mládež).

Poznámka. Říká se *domkař* i *domkář.*

2. Příponami složenými.

1. Příponou *-ačka* (z *ač* + *ka*): *bramboračka* (bramborová polévka), *couračka* (úkrop), *drhačka* (ženská, která drhne len), *kyselačka* (kyselá polévka), *zběračka*, *Zubačka* (louka u Světnova).

[1]) Slovo *smršče* vzniklo z původního slova *smrčišče.*

Digitized by Google

2. Příponou *-anda: pracharanda* Š (prášek ze sušených planých hrušek).

3. Příponou *-dlena* (z *dla* [stč. *dlí*] + *ěna*): *tředlena* (ženská, která tře len). — Na Polensku se říká: *tředla.*

4. Příponou *-ečka* (z *-ьka* + *ьka*): *vobratečka* (hůlka na obracení ovsa) Sv. Toto slovo je utvořeno ze slova: *obratka* příponou *-ьka*, jako slova: *děvečka, hůlečka, chaloupečka, polívečka, zahrádečka* a podobná jsou utvořena od slov: *děvka, hůlka, chaloupka, polívka, zahrádka* příponou *-ьka.*

5. Příponou *-kyň* (z *-ka* + *yň*): *dobrotkyň* nebo *dobrotkyně* Š (dobrodějka), *Moravkyň* (Moravanka).

6. Příponou *-ovka, -ůvka* (z *-ova* nebo *-ová* + *ka*): *bašovka* (druh brambor, který zavedl Baše, obchodník ve Žďáře), *Kancovka* (louka u Světnova), *Kašůvka* (les u Karlova), *Markůvka* (t. j. Markova skala [lom]; vrch u Stržanova; také se říká: *Marků vrch*), *močovka* Š nebo *močůvka* C, St (hnojnice), *Molhovka* (louka u Světnova), *Šimovka* (louka u Světnova), *Tisůvka* (vrch u Škrdlovic).

VI. Podstatná jména složená.

1. Spřežky: *smrtholka* (t. j. *holka*, která představuje *smrt;* je to panenka z hadrů udělaná, kterou děvčata na smrtelnou neděli vynášejí ze vsi), *štvrtcent* Š (t. j. čtvrt centu).[1]) — Spřežkou je bezpochyby i podst. jméno *nehojed* Š (z imperativu *nehoj* a substantiva *jed;* je to vřed, který se nesnadno hojí).

2. Složenina (z přídavného a podstatného jména): *Vojnomněstec* P (t. j. Vojnů Městec). Toto slovo slyšel jsem jen jednou; obyčejně se říká zkrátka: *Mněstec.*

Poznámka. U Polničky je les, jménem *Zimolejta* (mn. č.) a u Škrdlovic je panské pole, jménem *Darovár;* tato slova jsou bezpochyby zkomoleninami nějakých slov německých.

B. Přídavné jméno.

I. Přídavná jména utvořená předponami.

1. Předponou *na*: *námnělnej* (t. j. námělný; »námnělný vobilí« je obilí, které se pěkně mele) Š.

2. Předponou *po*: *podivokej* Š (t. j. trochu divoký), je *pochladno* (t. j. trochu chladno).

3. Předponou *při*: *přídrahej*, na př.: dobytek je přídrahej = dobytek mnoho platí, je hodně drahý; *přihloupej* (trochu hloupý); *přimalej* (trochu malý); *příplatnej*, na př.: dobytek je teď příplatnej = mnoho platí; *přiřítkej* (trochu řídký); *přisprostej* (trochu sprostý); *přituhej* (trochu tuhý); *přizelenej* (trochu zelený).

[1]) Podobné spřežky, vzniklé spojením dvou nominativů, jsou: *Čestmír* (z podstatných jmen: *čest* a *mír;* t. j. muž, který má přinésti svému otci nebo rodu *čest* a *mír*), *Strachkvas.*

Digitized by Google

II. Přídavná jména utvořená příponami.

1. Příponami prostými.

1. Příponou *-atý*: *rezatej* nůž.

2. Příponou *-avý, -lavý*: *doudlavej* (dutý), na př.: *doudlavá* lipa Š (dutá lipa); *svitavej* voves Š (oves, který svítí t. j. nemá zrní); *svitlavej*, na př.: *svitlavý* voči C; *zerzavej* nůž; *žížňavej* (žhavý), na př.: *žížňavá* (žhavá) cihlička Sv.

3. Příponou *-itý*: *plemenitej*, na př.: *plemenitý* brambory Š (brambory, které hodně rodí).

4. Příponou *-ivý*: *ouvařlivej* hrách Š (hrách, který se brzo uvaří); *žizznivej* C (žhavý, na př.: *žizznivá* cihlička).

5. Příponou *-ný*: *buřnej* bejk C (divoký), *letnej* člověk C (letitý, dospělý), *námnělnej* (t. j. námělný), *spačnej* C (kdo se spáčí).

6. Příponou *-cký* místo *-ský*: *maďarckej* P, *sackej* P (saský). — V jiných přídavných jménech jsem přípony *-cký* neslyšel.

Poznámka. Před příponou *-ský* odsouvá se ve jménech místních vždy koncovka *-ice*; jiné koncovky, na př. *-ov*, *-ka*, v některých jménech se odsouvají, v některých jménech se neodsouvají, na př.: *škrdlofskej, vlachofskej* (ode jmen: *Škrdlovice, Vlachovice*), *karelskej* (ode jména *Karlov*), *polnickej* (ode jména *Polnička*), ale *sekňofskej* nebo *setňofskej, strčanofskej, svrateckej* (ode jmen: *Sekňov* nebo *Setňov*, *Strčanov*, *Svratka*).

7. Příponou *-ší*: *dálší* Š (od příslovce *dál*) místo spisovného tvaru: *další*.

Poznámka 1. Ode jména *Hlinský* (Hlinsko) utvořeno je přídavné jméno *hlineckej*.

Poznámka 2. Vedle příd. jména *žďárskej* (ode jména *Žďár*) říká se také *žďáreckej*.

2. Příponami složenými.

1. Příponou *-ejší*: *podlejší* (t. j. vedlejší; od předložky *podle*).

2. Příponou *-ovatý* (z *-ový* + *atý*): *zubovatej* voves Š.

3. Příponou *-telný* (z *-tel* + *ný*): *bytelnej* Š, na př.: bytelnej nůž = pořádný nůž; bytelná cesta = dobrá cesta; bytelná tráva = pěkná tráva; bytelná zdrava = výživná strava.

C. Číslovky.

Příponou *-š* utvořena je číslovka neurčitá *toliš* C, St (tolik). Z číslovky *tolik* vznikl odsutím koncové souhlásky *k* tvar *toli*, k němuž se pak připojila přípona *-š*.

D. Sloveso.

Jinak než ve spisovném jazyku utvořena jsou slovesa:

I. třídy: *vodevřít*, *zamřít* voči (zamhouřiti);

IV. třídy: *pásit* (pásti): *pásilo se* P (také se říká: *pásat*).

Digitized by Google

V. třídy: *a*) vzor *dělati*: *popýtat se* Š (poptávati se), *přepýtat se* Š (přeptávati se), *síkat* (iterativum slovesa *síci — seku), zerzat, zezerzat* (zrezavěti); — *pásívat* (frequentativum slovesa *pásť*), *popytávat se* (poptávati se) *sekávat, síkávat; b*) vzor *sázeti*: *hánět* P (iterativum slovesa *honit*), *uhánět se* P (honěním se unaviti).

VI. třídy: *dopytovat se* Š (doptávati se), *poraďovat se* Š (raditi se), *vodměřuvat* Š (odměřovati), *vořezuvat* Š (ořezávati), *vyřezuvat* Š (vyřezávati), *vyžinuvat* Š (vyžínati), *zhandluvat* Š atd. (viz VI. třídu).

Poznámka. Zvratná jsou slovesa: *spolíhat se, zmizet se.*[1])

Stupňování přídavných jmen, tvorba a stupňování příslovcí uvádí se v nauce o tvarech.

Oddíl sedmý.

Skladba.

A. Věta jednoduchá.

I. Podmět a výrok.

1. Neurčitý podmět »člověk« velmi často se zamlčuje, na př.: F cikhajským lesi bьl takovej pařez, že se na něm vobrátil s koňma (totiž: člověk) Sv. Dyš (světýlka) chtěly, tak pošlapaly, až vostal ležet (t. člověk) St. Polama příde (t. člověk) až domu P. Co slíbí a nesplní (t. člověk), to je velkej řích Š. Nehojed je taková zlá bolest, že ju nemůže (t. člověk) ničím vyhojit Š. Děti jeste, uš to může (t. člověk) trochu jest St. Hodinu dobrou musí (t. člověk) přez něj jít Sv.

2. Podmět se velmi často zamlčuje, když posluchač si jej může snadno domysliti, na př.: Dyš seje (t. hospodář) hrách, musí se vobrátit hubou g dědině; potom je hrách ouvařlivej Š. Žito musí set na Bartolomněja; potom kroupy nepotlučou Š. Ty lipy na vrchu přišly g zakrytí. Mněl (t. zedník) vod vyzdění tejch lip dvě sta zlatejch St. Dyš to napřade (t. přadlena), tak už ví, kolik toho bude mít loket St.

3. Když je podmětem otec nebo matka, vyjadřuje se výrok zpravidla množným číslem, na př.: Maminka dycky říkávaly Sv. Vot tý doby maminka spávaly u pánů Sv. Tatínek do nich začali praskat bičem St.

Ale mnozí lidé, zvláště mladší a vzdělanější, vyjadřují výrok v tomto případě jednotným číslem, na př.: Otec šel do Kláštera P. Tatínek něde šel St.

Lidé, kteří v tomto případě vyjadřují výrok množným číslem, nečiní tak důsledně. Tak ve Světnově pravil jeden stařeček: Můj otec potkali neboščíka Anděla. Maminka mně povidaly. Otec pásíval voli pohunkama.[2])

---

[1]) Vynechal jsem sloveso *dozvědít se*: neboť myslím, že sloveso »*dozvěděti se*,« které bylo kdysi v »Brusech« odsuzováno, nabylo práva občanského také ve spisovné češtině.

[2]) Instrumentál bez předložky *s*.

Digitized by Google

To maminka dycky vypravovala. — Ve Stržanově řekla jedna stařenka: Tatínek vot koní nemohli jít. Tatínek šel do Setňova.

4. Je-li podmětem podstatné jméno nebo zájmeno rodu ženského, které označuje děvče nebo dívku třeba i dospělou, vyjadřují se participia a jména výroková středním rodem, na př.: Holka *přišlo* domu a zas to šecko *vypravilo* St. — Mněl sem u sebe holku po mý ceři. Vono mně *nosilo* voběd v zejmně a *brouhalo* se snihem. Ale vobecní ouřad se proti tomu postavil, že nebude dvá živit. Tak sem *ho* musel dat mezi dobrý lidi P. — A vona (totiž: Pepinka) si pěkně *hačlo* a *vzalo* žlicu a *jedlo* Sv. — V Polničce pravila jedna dívka, mluvíc o jiné, už dospělé dívce: Proč tam *šlo*? Vono samo říká. Šak vono to dobře *vědělo*. — O dívce asi 17leté pravila její matka: *Psalo* vo něj Š. — O 14letém děvčeti pravila jedna stařena: *Bylo* ve Žďáře St. — »Čí je ta holka?« tázal jsem se jednoho starce ve Světnově. »To je *Kubíkovo*,« odpověděl.

I když lidé oslovují děvče nebo dívku, užívají ve výroku středního rodu, na př.: Tys na nás *čekalo*? Š (k děvčeti asi 12letému). Gdes *bylo* tak dlouho? Š (k dívce asi 15leté). Pepí, gdes *bylo*? Sv.

Z uvedených případů je patrno, že i náměstky, které označují dívku, jsou zpravidla rodu středního.

5. Zvláštní druh vazby podle smyslu je tento: Výrok vyjadřuje se množným číslem, i když se pronáší o jednom podmětě, je-li ve větě instrumentál společnosti (který zastupuje druhý podmět), na př.: Jednou *sme šly* s maminkou do mlejna St (jen jedna dcera šla s matkou; vlastně by se řeklo: »Já a maminka sme šly«). — Leopoldů syn Vincek *šli* z mým synem na čekání Š (vlastně: Leopoldů syn a můj syn šli).

Jiný druh vazby podle smyslu: *Jedno* hrabě ho *chytil* St.

6. Jsou-li podmětem slova bez přívlastku: *hromada* (= mnoho), *hrůza* (= mnoho), *konec*, *tma*, *zima*, vyjadřuje se participium minulé činné nebo trpné středním rodem, na př.: *Bylo* tam *hromada* (nebo *hrůza*) lidů Š. A *přišlo konec* P. A *bylo* (nebo *bylo*) *konec*. *Bylo* tma. *Bylo* zima. — I při jiných podmětech rodu mužského a ženského vyjadřují se často obě participia rodem středním, na př.: Viděli, že se *zbihalo kousek* půdy St. Košutů *bylo* velká *sila* St. Dyš *přišlo* noční *čas* . . . P. To *bylo* za pět groší bečka bramborů P. Večír mně *zbylo* tak růžek (louky) Š. Strašná sila lidu *bylo* na krchově Š. Vostatek (totiž: polí) *leželo* ouhorama Š. *Slopa* cesty *nebylo* Š.

Podobně: To *bylo* takovej ten hastrman P.

7. Někdy se podmět vyjadřuje dvakrát: jednou podstatným jménem a jednou zájmenem k němu ukazujícím, na př.: Tule f Sekňově nějakej Čermák, ten šel ze Žďára vopilej Š. Von už je nebožčík, ten hospodář P.

Digitized by Google

II. Doplněk.

1. Přídavné jméno jsouc doplňkem má zpravidla koncovky sklonění složeného, na př.: Dneska sem *darebnej* (t. j. nemocen) St. Dneska sem *darebná* St. To ti nejni nic *platný* Sv. Mněl na sobě kožich celej *rostrhanej* P. Našli ju *hodĕnou* ve vodě Š. Nemněl nic *přichystaný* St. Přišel celej *rozděšenej* P.

2. Koncovky sklonění jmenného mají tato přídavná jména, jsouce doplňkem výrokovým: *a*) *dlužen, rád, nerád* (žen. rod: *neráda*, stř. rod: *nerádo*, mn. č. pro všechny tři rody: *rádi, nerádi*); *b*) ve větách bezpodmětných, na př.: Už je vokolo nich (stromů) *prázno, holo* Š. Je *chladno*. Nic *platno* nebylo Sv. Do světýlek nejni *hodno* jít Sv.

3. Některá přídavná jména, jsouce doplňkem výrokovým, mají i koncovky sklonění jmenného i koncovky sklonění složeného; slyšel jsem tato: Přišel sem *bos* St. Přišel sem *bosej* C. Hnal sem *bosej* P. — Byl *hotovej* vo půlnoci P. Bylo fšecko *hotovo* St. Maso by bylo za malou chvilku *hotový* St. — Ten sedlák je ze fšechným *vinen* St. Byl ten člověk *vinej* nebo *nevinej*? St. — Je *zdraf* St. Byl sem *zdraf* C. To je *zdravo* Sv. Matka je teťka *zdravá* Š.

4. Přídavné jméno *roveň*, kterého se užívá jen ve výroku, neskloňuje se: To byly brambory, že jim f celý fsi žádný brambory nebyly *roveň* Š.

5. Někdy je doplněk v rodě středním a předmět, k němuž se doplněk vztahuje, v rodě mužském, na př.: Sedlák mněl *vymlácíno* celej *sklid* St.

III. Zápor.

Slyšel jsem tyto věty, ve kterých je zápor vyjádřen jen jednou: Bylo to nic Š. F poli nebylo co málo vidět St.

IV. Pády.

1. Genitiv.

1. Místo genitivu záporného klade se zpravidla akkusativ, na př. U nás nemněli *robotu* St (80letý stařec). Nemněli *prácu* doma (týž). Nedal jim *pokoj* (týž). Nedal si napsat *žádnou obligaci* (týž). Nemněl ke mně *moc* St (72letá stařena). Nemněl k němu *právo* Š (74letá stařena). Nemnělo to *žádnou hlavu* Š (73letý stařec). Nemněli sme *pokoj* St (83letá stařena). Jak živa sem neslyšela *takovej cupot* (táž). Nemá *žádný peníze* St (72letá stařena). Nedostal sem ani *štvrtku* kořalky P (65letý stařec). Ani *chlup* nemněli na poli Sv (79letý stařec). Kůň nemněl *dolní pysk* Sv (týž). Nezabou *tě* nohy? P.

Genitivu záporného užívají zřídka. Slyšel jsem vůbec jen tyto příklady: Nedal ešče *pokoja* St. Psi už nemněli *času* St. Je tady pětašedesát čísel, co nemaji *ničeho* P. Po smrti nemněl *pokoje* Š. *Ničeho* sem

Digitized by Google

neviděl Š. *Slova* ze mně dostat nemohla Š. *Žádný hlavy* sem neviděl Š (je řeč jen o jedné osobě). Nebylo *pídě* světa vidět C. Dneska nemám *chuti* P, St, Š.

2. Genitiv partitivný. Kromě genitivu *chleba* užívá se také genitivu *hnoja* nebo *hnoje* ve smyslu partitivném místo nominativu neb akkusativu, na př.: Vozí se *hnoja* (nebo *hnoje)* na pole Š.

3. Genitiv času: *Zimního času* uďál sem si ze snihu boudu Š. *Tehdejší doby* fšeci učiteli chodili hrát Š. Tam zabili *nočního času* četníka Š. Bylo *půlnoci* (všude).

4. Genitiv předmětný při slovesech:

a) požehnat: Pámbu rač *práce* požehnat! (všude);

b) posílat: Já porád *hromů* do nich posílal Š; (genitiv: *hromů* závisí vlastně na akkusativu: *sta,* který je zamlčen);

c) prosit: Prosím *ich* (všude); genitiv *ich* při slovese *prositi* říkají lidé jen, když onikají, jinak kladou vždy akkusativ, na př.: Prosila sem *ju* Š. Prosil sem *starostu* Š. Prosila sem panímámu *Leopoldovou* St.

2. Dativ.

1. Jestliže při slovesech: *jíti, přijíti, běžeti, přiběhnouti, poslati* cíl činnosti vyjadřuje se příjmením, klade se zpravidla dativ bez předložky *k*, na př.: Musíš jít *Strakom* pro mlíko C. Pudu *Krčom* Š. Běž *Leopoldom* pro sůl! Š. Pudeme spolu *Cempírkom* Š. Poslala jsem ju *Musilom* pro mlíko St. Poslala sem holku *panímámně Leopoldový* pro chleba St. Šla sem pro chleba *Kučírkovi* Sv. Přišla sem *Kučírkovi* Sv.

Řidšeji klade se dativ bez předložky *k*, je-li cílem podstatné jméno druhové, číslovka nebo náměstka, na př.: Šel hned *katovi* St. Vona šla *knězovi* se poradit Š. Zanesla sem chlapca do Polničky *doktorovi* St. Jeden *druhýmu* chodí Sv. Matka přiběhla *děťeti* Sv. Pudete *tetce* do Setňova Š (t. j. k tetce). Di *kovářovi!* Sv.

2. Dativ bez předložky *k* klade se též při slovese *převorávat*: Budu převorávat *bramborám* Š.

3. Zvláštní rčení: *Brambůrkám* zem navlhla Š.

3. Akkusativ.

1. Akkusativ mn. čísla podstatných jmen vzorů *holub* a *muž* nahrazuje se nominativem mn. č., na př.: Ten napálil *židi* S. Lidi fackovali ty *zločinci* Š.

2. Akkusativ místa: Svatej Salvátor je *stranu* Kláštera St. *Konec* lesa bila chaloupka St.

Tyto akkusativy nabyly významu předložek.

3. Akkusativ času: *Noční dobu* chodil vokolo lesa St.

4. Akkusativ předmětný:

a) při slovese *jíti:* Přišlo mu jít do lesa *vopchůsku* (t. j. obchůzku) Š.

b) při slovese *věděti*: Dyby věděli *tu mou bolest!* P.

Digitized by Google

5. Akkusativ je pravidlem při neosobných výrazech, na př.: Vono *je* bylo hamba Sv. *Ty děti* bude smutno Š. Bude *maminku* teskno Š. Dite s něma, bude *je* veselejc Š. Bylo *nás* smutno Š. Bylo *nás* veselo Š.

6. Akkusativ samostatný. V případech, kde spisovný jazyk užívá instrumentálu s předložkou *s*, klade se zhusta akkusativ bez předložky, na př.: Bratr viděl Haleksu stát u stešky *ruce svázaný* Š. Haleksa tam stál *ruce svázaný* Š. Vycházel pes černej, *červený voči* Sv. Fták se mně postavil *hubu votevřenou* Š. Uvidí myslifca, *flintu a levou kapcu vyhrnutou* Sv.

Jiný případ samostatného akkusativu: Vyběhlo říbě z Beranovýho dvora, *podobu* koňa Sv.

7. Akkusativ se klade za genitiv při slovesech:

a) složených s předložkou *na*, na př.: Nasel jatelinu P. To se naseje semeno zelný Š. Tu (totiž: hlavaticu) nasází Š. Ty křásty se natrhaji Š. A potom navorá záhony Š. Nanosili je (t. klady) domu Š. Navázali si kameny Sv. Nakátěl velký stromy P. Nalila kalnou vodu do flašky St.

Výjimku jsem slyšel jednu: Nakoupil si *vařeního* Š.

b) Dobejvat: Už žádnej pařez nedobejvala St. Dobejvali tam zlatou rudu Š. — Ale také se klade genitiv: Dobejvali tam kamena Š.

c) Dojížděť: Dojížděl starej dvůr St.

d) Nechat: Nechala ju (t. čepicu) tam ležet St. Nechal je St. Ty psi tu kůžu nechali St. Nechala tam jednu na noc St. Ten nůž nechal u ní St. Nechal tam peníze St. Nenechal ju (t. knížku) synovi Š.

Genitiv slyšel jsem v těchto případech: Museli sme brambor nechat St. Zanechali toho St. Von povidá, aby fšeho nechala St.

e) Potřebovat: Potřebuju košilu Š. Potřeboval štvrtku vola St. Ta saň potřebuje každej den jednu vosobu St.

f) Pozbyť: To meno už nepozbyde St. Jen dybych nebyl pozbyl husle a huzlíček! St.

g) Prosit: Prosila sem ju Š. — Ale: prosím *ich* (když lidé onikají).

h) Užívat: Mohli užívat les Š.

ch) Žádat: Žádal starostu Š.

k) Podošahnout (t. j. dosáhnouti): *Podošach* to Š.

8. Akkusativ klade se za dativ při slovesech *učit, učit se, naučit se*, na př.: Učil sem se hudbu Š. Učil sem se řemeslo kolárský St. Naučil sem se egzecírku P.

9. Akkusativ klade se za instrumentál:

a) při slovese *zapovrhnout*: Zapovrhli ho C.

b) Místo předložkového instrumentálu mn. čísla přídavného jména přisvojovacího, na př.: za Benešovy, říkají na Cikhaji a ve Stržanově také akkusativ mn. čísla rodu středního, na př.: Děda pase *za Strakova* (třeba si doplniti slovo: *humna*) C. Matulka je *za Vosrbaurova* St. — Ale také se říká v těchto vesnicích: za Strakovy, za Vosrbaurovy.

Digitized by Google

10. Ve Škrdlovicích pravil jeden stařec: Byli sme až *na Čumplova* (doplň: *pola*).[1]) Ale ostatní lidé říkali: Byl (byla) sem na *Čumplovejch.*

11. Akkusativ bez předložky říkají někdy lidé místo akkusativu s předložkou *na* ve slovech: *kouknout se, podívat se,* na př. ve Stržanově jeden mladík, otočiv pilu okolo ruky, pravil ke mně: »Kouknou se *ji!*« (místo: *na ni;* tento mladík naučil se v cizině užívati koncovek přehlasovaných); ve Škrdlovicích pravila ke mně jedna stařenka, ukazujíc na svého vnuka neposedu: »Podívaji se *ho!*«

4. Lokál.

Lokál jmen místních klade se dosti často bez předložky *v*, na př.: Von byl ten istej *Přibyslavi* St. Byla sem *Přibyslavi* P. Nevím, co *Přibyslavi* vyved Š. Viděl jsem jednoho mynáře *Přibyslavi* Š. Byl sem *Přibyslavi* Š. Byla sem *Přibyslavě* Š. Byl sem tenkrát *Škrdlovicích* Sv. Tady *Škrdlovicích* ňákej Zezula mněl černokněskou kníšku Š. Naší mladý[2]) dědoušek mněl grunt *Vlachovicích* Š.

Řidšeji je slyšeti bezpředložkový lokál jiných podstatných jmen, na příklad: Já sem byl vodvedenej *sedumaštyrycátým roku* P. Bylo to *vosumaštyrycátým roce* Sv. Byl sem *maštali* St. Byla sem *chlívě* St.

Ve větě: »Hraběnka dala ty lipy *vnitřku* vyčistit« St — možno lokál *vnitřku* pokládati za příslovce jako lokál *venku.*

Ale ve všech těchto případech klade se častěji lokál s předložkou *v*: f Přibyslavi, f Škrdlovicích nebo ve Škrdlovicích, v maštali, f chlívě, f šestasedumdesátým roce atd.

5. Instrumentál.

Proti spisovnému jazyku je instrumentál opatřen předložkou *s*:

a) Větším dílem instrumentál prostředku a nástroje, na příklad: Praščil prajskýho hulána *s tou sklenicí* St. Ťal *s ním* (totiž: prutem) do vody St. Skazí se *s něma* (t. mašinama) vobilí St. *S tým popelem* musí potrousit cestu St. Udávila se *s tvarohem* St. *S tou vodou* sem si je (totiž ruce) umyl St. *S tou sekerkou* musíte udělat kolo St. Sáh do mise *ze žlicou* St. *S tým vytím* nás vyrušil Š. To se musí *z hrabjama* uhrabat Š. Zašplíchala sem se *s krví* Š. Votíral *s tým* kliky Š. *S týmle penízem* koupíš fšecko Š. *S tým* dělaji větrníky Sv. Ucuchal sem se *s kravama* Sv. Tlouk sem ho *s pytlem* Sv. *S tým bolavým prstem* musel psat C.

Instrumentál prostředku a nástroje bez předložky *s* jsem slyšel v těchto případech: Uďál *tou křidou* kolo P. Teťka *pluhama* nevoraji St. Vorá *kravou;* voral sem *kravama* Sv. *Tým rahýnkem* ďál díry St. Ťal *tým prutem* do vody St. *Tým* točil Sv. *Tejma mochorůfkama* nehojed taky se hojí Š. *Tým* to rozežene Š. Museli pracovat *dobytkem a koňma* Š. To fšecko se ďálo *robotama* Š.

[1]) Název vršku u Škrdlovic.

[2]) T. j. dědoušek naší mladé hospodyně.

Digitized by Google

b) Při slovesech:

α) *hnout*: Voni *s ním* nemohli hnout St;

β) *chlubit*: Chlubil se *s tým* v hospodě St

γ) *uhodit*: *Š člověkem* uhodilo C;

δ) *zatřást:* Zatřás sem *s ním* Sv.

c) Při přídavných jménech:

α) *spokojenej*: Nejni *s tým* spokojenej Š;

β) *vinen*: Ten sedlák je ze *fšechným* vinen S.

2. Proti spisovnému jazyku kladou lidé instrumentál *společnosti* někdy *bez* předložky *s*. Slyšel jsem tyto příklady: Můj otec pásíval voli *pohunkama* Sv. Sloužil *bratrem* na vojně Š. Jel na pole *hochem* Š. Zároveň *tou vestou* mněl špenzl Š. Ouvařlivej hrách se uvaří zároveň *bramborama* Š. Šel *dobytkem* na pole Š. Šel sem *mamou* Sv.

3. Instrumentál doplňkový: Pot Škrdlovicama bьl hroznej rymník, teď je to *loukama* Š. Ďál sem v Brně *tovaryšem* Š. Mněli ho *mrtvolou* St.

4. Instrumentálem označuje se též určení místa na otázku: *kde?* na př.: *Vejvozem* ešče byl sních St. Ty lipy *prostřetkem* vyhynuly St.

Jiné instrumentály místa: Chodí *jarmakama* po světě Š. Šel sem *prostřetkem* cestou Sv.

5. Instrumentál způsobu: *a*) bez předložky: Musel jít *suchou hubou* dom St. Řezník a krejčí šli *vandrem* Š. — *b)* S předložkou *s*: *S násilím* je musel vzít Š.

6. Spodoba (attrakce) pádův.

Jestliže na nepřímém pádě některého podstatného jména měl by záviseti genitiv, klade se zpravidla místo genitivu ten pád, ve kterém je příslušné podstatné jméno, na př.: Hastrman chtěl Kršku utopit na žlice *vodě* Š (místo: na lžičce vody). Sedlák dyš seje, má se hubou vobrátit proti vejchodu *slunci* Š (místo: proti vejchodu slunce). Ke konci *srpnu* se sečou vofse Š (místo: ke konci srpna). F polou *Podláně* uďáli příkopu Š (místo: f polou Podlána). Přišli na polou *cestu* Š. Na polou *cestě* stála borovička Š. Šel sem prostřetkem *cestou* Sv.

Vždy se říká: jel nebo voral a t. d. s párem *koňma*, s párem *volma*, z dvouma (třema, štyrma) párama *koňma* nebo *volma*, z dvouma (třema, štyrma) párma *koňma* nebo *volma*, na př.: Vidívali neboščíka Ulricha jezdit s párem *vohnivejma koňma* St (nebo: s párem *z* vohnivejma koňma).

Místo: *s párem koňma, s párem volma* říká se také: *s párma* koňma, *s párma* volma St.

7. Přesmyk pádův.

Musím bejt žif *z ruky prací* (= z prací ruky). Sme živi *z rukouch práce* P. Živil se *z holejch rukouch* práce Š.

Digitized by Google

8. Přesmyk a spodoba pádův.

Každej utíká z lesa *vo dušu stracení* Š (vlastně: vo stracení duše t. j. jako by šlo o život). *K mašinám topení* je to dobrý P (vlastně: k topení mašin). Vejdu (t. j. vyjdu) *přet sluncem vejchodem* P. Tak málo (t. j. zřídka) je pěkně po *senách dělání* Š.

V. Přídavné jméno.

Na Cikhaji 82letý stařec (r. 1900) vyslovil dvě věty, ve kterých přídavné jméno zastupuje příslovce, totiž: Je tam *hrozná* dobrá voda (místo: *hrozně* dobrá voda). K tomu gruntu je *hrozná* pěkná louka (místo: *hrozně* pěkná louka). — Ve Škrdlovicích pravil jeden stařec: Von je hodnej *náramnej* člověk (místo: náramně hodnej).

VI. Náměstky.

1. Osobní.

1. Před podmět, vyjádřený podstatným jménem, klade se velmi často nadbytkem náměstka 3. osoby, na př.: A von mu na to votpovídá ten vandrovní St. Vona chtěla ta matka, aby šel do setnice St. Vono na něj přišlo spaní St. A vona k němu přišla ženská St. A voni se spustily varhany St. Voni byly plný vokna světel St. — Von mně ten syn povidá P. Voni tam skákaly světýlka P. Voni neščípou muchy P. — Von se z ní (t. slámy) uďál voheň Š. Voni dřív bejvaly kamna Š. — Vona to byla borovička Sv. — Tak jich bylo sedum tejch čarodenic St.

Někdy se taková nadbytečná náměstka s podmětem věty neshoduje, na př.: Vono u tý vápenice sou takový trávníky P. Vono je kolem zeď St. Vono často lidi viděli neco Š.

I v bezpodmětných větách klade se někdy nadbytkem náměstka *vono*, na př.: Vono se topilo z venku Š. Vono se prášilo Š.

2. I před předmět klade se často nadbytkem náměstka osobní, na př.: Musel ji vykopat tu ceru hrobař St. Dyž ju votstrčila tu zástrku, šla na hráz St. Pozvali nás do mněsta fšecko vojsko P. Já sem ho sám slyšel hejkala Š. Ať ju čert mrchu veme Š. Vot potkof se jim jiskřilo koňům P.

2. Přivlastňovací.

Místo náměstky *svůj* a t. d. slyšel jsem dvakrát náměstku *můj* a t. d. Mněl sem u sebe holku po *mý* ceři P. Tu (t. fajfku) musím vzít *mýmu* prachdědovi na vokášku Š.

3. Vztažné.

Rozdíl mezi *co* a *kerej* byl vysvětlen ve tvarosloví.

Náměstka vztažná *co* zastupuje také:

1. Předložkový pád náměstky vztažné, na př.: Dřív bylo fšecko na tem místě, *co* (= na kterém) chtěl tu kaplu stavět St.

Digitized by Google

2. Vztažné příslovce *kde* nebo *kam*, na př.: Tady bejval most, *co* (= gde) je ta cesta k Vysokýmu St. F tom lesejčku, *co* (= gde) byl ten vobrázek, vidím stát člověka Sv. Přišli naproti tomu místu, *co* (= gde) sem byl na čekání Š. Teď jeli tam, *co* (= kam) je poslal na to místo St. Přídem na druhou stranu, *co* (kam) von myslil Š. To nejni tam, *co* (= kam) sem vás poslal St.

3. Vztažné příslovce *kdy* nebo spojku *když*, na př.: F tem časi, *co* (= kdy, když) sem nemněl ešče opšíd, sloužil sem ve Vysokým P.

4. Přirovnávací příslovce *jako*: Tak byl širokej *co* k tý lavici Š.

VII. Sloveso.

1. Infinitiv.

1. Infinitiv zastupuje někdy větu podmětnou nebo předmětnou, která se uvádí spojkou *aby*, na př.: Ten kamen nepatří bejt venku St (= nepatří se, aby ten kamen byl venku). Mněla na pilno utíkat dom Sv (= mněla na pilno, aby utíkala dom).

2. Infinitiv označuje také účel; v tomto případě zastupuje infinitiv větu účelnou nebo podstatné jméno s předložkou *na* nebo *k*, na př.: Co máte jest? Š. Nicem (t. j. nic sem) jest nedostal St. Tohle budou mnět potpalovat St (= na podpalování). Ta jama byla přichystaná ty vlky chytat St (= na chytání vlků). Obrlajtnant nás vzal trhat most St (= abychom trhali most). Zanes ho (t. servít) svý ženě zhandlovat Š (= aby ho zhandlovala). Dvořák řek, aby ho dal do jinýho levíru dělat Š (= na práci).

3. Infinitiv při neosobném slovese: *přijde (příde, přide)*, *přišlo* vyjadřuje *nutnost*, na př.: Přišlo jim (t. tatínkovi) dávat do peci P (= tatínek musil a t. d.) Přišlo na nás mašírovat do Vídně P. Tam přišlo vokolo tý zdi jít St (= tam bylo potřeba a t. d.). Mně přišlo jít na vartu Š. Přišlo na něj stát vartu Š.

4. Infinitiv klade se též při osobných tvarech slovesa *přijíti*; tato vazba zastupuje trpný rod sloves, na př.: Přišli vobá dvá sedět Š (= byli zavřeni). Přišel na vosumnást roků sedět Š. Ty hutě přišly zrušit St. Tam přijde lidu zničit! Š (t. j. tam bude mnoho lidí zničeno!).

5. Infinitiv samostatný (absolutní): Každej se divil, co se stalo: *utít* kus trávy a šavla *se rospadnout* na kousky Š. *Nebejt* křenu, ani kost by ze mně nebyla Š.

6. Dativ s infinitivem: Teťka je kunšt *živu bejt* St.

7. Akkusativ s infinitivem. Kromě akkusativu s infinitivem po slovesech *viděti* a *slyšeti*, kterého se užívá také ve spisovném jazyku, slyšel jsem akkusativ s infinitivem také po slovese *poznati*: Švec poznal mynáře napřed jít Sv (79letý stařec r. 1900).

2. Spodoba tvarů slovesných.

Místo infinitivu, závislého na imperativě, slyšel jsem jednou imperativ: Tule si poď sedni! P (= tule si poď sednout!)

Digitized by Google

VIII. Výpustka (ellipse).

Ženský mněly zlatý čepce vysoký — padesát zlatejch jenom za portu na ten čepec P. Pozdrželi sme se trošku domu P (totiž: na cestě, cestou domu). Vůl zařval a sem tadyle na ten lesejček a dom Š.

IX. Změna vazby (anakoluth).

1. Můj dědoušek handloval ve šem: třísło, přízu, voves, špice P. — 2. Povidá, voči abych zamřela a za chvilku je vodevřít P. — 3. Tak teťkej milou nevěstu — vystrojili jí pohřeb St. — 4. Tak teťkej matka — musel ji vykopat, tu ceru, hrobař St. — 5. Z mněsta Žďára nákej zedník Zábrš — toho zavolali a zavázali mu voči St. — 6. Tenle Krška starosta — toho chtěl hastrman utopit na žlice vodě Š. — 7. A ešče za to dostal — byl přijatej za hajnýho Š.

X. Způsob mluvy.

Dosti často je slyšeti lidi, ani mluví zpěvavým hlasem. Protahují totiž poslední slabiku posledního slova ve větě (anebo poslední slovo věty, je-li jednoslabičné) a vyslovují tuto slabiku (anebo toto slovo) hlasem zvýšeným. Ve Škrdlovicích na př. vyslovila jedna žena otázku: »Kam ženeš?« tak, že ve slově »*ženeš*« protáhla druhou slabiku *eš* a vyslovila ji hlasem vyšším nežli slovo *kam* a první slabiku *že*. — Na Cikhaji vyslovil jeden stařec větu: »To už je let!« tím způsobem, že v posledním slově *let* protáhl samohlásku *e* a pronesl ji hlasem vyšším nežli slova: *to, už, je*.

Někdy rozkládají lidé samohlásku posledního jednoslabičného slova věty anebo poslední slabiky posledního slova věty ve dvě stejné samohlásky, protahují první samohlásku, ale zvýšeným hlasem vyslovují druhou samohlásku, na př.: Přestá-*aň!* Co tam děláte-*e*?

Někdy pronášejí lidé zpěvavým hlasem i některé slovo uprostřed věty, na př.: To mó-*oc* se utiší Sv.

Zpěvavým hlasem mluví lidé nejvíce v rozmluvách, řidšeji, když něco vypravují; mluví tak:

1. V otázkách, na př.: Kam utík*áš*? Š (ve slabice *áš* vyslovuje se *á* táhlejším hlasem než obyčejné *á*). Gdes to vzá*l*? Š. Co to jé*?* Š. Kam pud*é*? Š. Dete vyžín*át*? Š. Musíte tam dělat takovej šramót? St.

2. V odpovědech, které se pronášejí s větším citem, důrazem nebo pohnutím mysli než obyčejně, na př.: Kam žen*éš*? Dom*ú*, dom*ú* Š. Gdo to povidal? Já neví-*im!* Š.

3. Ve větách rozkazovacích, které se pronášejí s větším důrazem než obyčejně, na př.: Přestá-*ň*! P. Pojte t*ám*! Š. Přite sem, tetk*á*! Sv.

4. Ve větách zvolacích, které se pronášejí se zvláštním pohnutím mysli, na př.: Pomáhej (nebo: pomahej) Pámb*ú*! Jen počkejt*é*! Š. Nebojte s*é*! To nejni strašidl*ó*! Pojt*é*! Sv. S Pánem *Bohém!* (všude).

Digitized by Google

5. I ve větách oznamovacích, když se pronášejí se zvláštním důrazem nebo pohnutím mysli, na př.: To **mó-*oc*** se utiší Sv. Pudem se tam podívát C. Pudem se podívat do Strčanová C. Tam je zem jako *štél* C.

Ale tento zpěvavý způsob mluvy je slyšeti řidšeji než na Polensku a Přibyslavsku a lidé, když mluví zpěvavým hlasem, nemluví hlasem tak táhlým a zvýšeným jako na Polensku a Přibyslavsku.

B. Souvětí.

I. **Souvětí souřadné.**

1. Souvětí souřadné místo souvětí podřadného.

a) Přinesu je domu, budou se mně smát St (t. j. jestliže je přinesu domu a t. d.).

b) Teď sme přišli — tady řikaji »Na Kučkách« St (t. j. teď sme přišli »Na Kučky«, jak tady řikaji).

c) Přišel pod nějakou »Skalku« se tam řiká St (t. j. přišel pod nějakou »Skalku«, jak se tam řiká).

2. Střídání časův.

a) Já honem *stal* a *vyskočím* s příkopy a *běžím* s flintou na něj Š. — *b*) *Slyší* šplachot na vodě, *vohledne* se tam a *viděla* krásný děťátko na vodě Š. — *c*) V nekolika minutech *vytáhne*, *nebylo* nic Š.

3. Hysteron proteron.

Tak šla jedna sluška z Vídně a vyhrála tisíc zlatejch St.

II. **Souvětí podřadné.**

1. Věty předmětné.

1. Před větu předmětnou, která je uvedena spojkou *aby,* klade se někdy nadbytkem spojka *že,* na př.: Voni pytel toralů přinesli, že aby jim dal kůžu St.

2. Nepřímé věty tázací uvádějí se (kromě náměstek a částic tázacích) spojkou *esi, jesi, esli, jesli* místo částic *zdaž*, *zdali,* obvyklých ve spisovném jazyku, na př.: Ptal se ho, *esi* je duch dobrej nebo zlej Š. A šli k tomu švagrovi, *jesli* zabíjel prase Š.

2. Výpustka.

1. Ve větě hlavní často se zamlčuje sloveso výrokové; mluvící osoba ponechává posluchači, aby si je sám domyslil. Příklady: Tak mynář, že bude (totiž: za kmotra) St. A rychtář, že vo nich (t. synech) neví St.

Digitized by Google

Tatínek, že nevěděl, co si má počít St. Von dycky, že ju bude strašit St. Vona teťka, do Žďára že ju musí dovest St. Hejkal, že na krkanoſský hory Š (t. j. chce býti zažehnán).

2. Velmi často se vynechává věta hlavní (nebo řídicí), na př : Gde mohly (t. ženky) dostat jaký dítě nebo zhandlovat — St. Co slíbilas tý ženě, tak pudeš teď se mnou St (doplň: musíš vyplnit a . . .). Teď k ní přišla ta ženka a aby jí přinesla nebo zhandlovala dítě St. Tak k němu šla, aby jí pučil pětku St. Jela do lesa že bude sekat pařeze St. Voni pytel toralů přinesli, že aby jim dal kůžu St. Dívala se, že nemá ty hračky u sebe St (doplň: a viděla, že . . .). Dyž Honza přijel do hradu, tak co bude Honza žádat St (doplň: tak král se ho ptal). Viděl, že sou (t. ty princezny) kreſ a mlíko; jak by je moh vysvobodit? St (doplň: přemýšlel . . .). Vystrčil hlavu, co chcu P (doplň: a ptal se . . .). Položil sem ho na zem a: »Nevím, co se mu stalo« Š. Poslali drába, aby ho (t. rychtáře) doved, proč nejde g řízení Š (doplň: aby rychtář pověděl, proč . . .). A šli k tomu švagrovi, jesli zabíjel prase Š. Prosila ho, co činí Š (doplň: aby povážil, co činí). A teťka, že tu vodu na ňu vylije Š.

3. Stahování.

Dvě různorodé věty vedlejší stahují se někdy v jednu vedlejší větu tím, že sloveso, společné oběma vedlejším větám, klade se jen jednou, na př.: Dyš ta silná hmla v březnu mněsíci kerej den přijde, za sto dní vot toho dne je istotně bouřka Š (vlastně: Dyš ta silná hmla v březnu mněsíci přijde, za sto dní vot toho dne, kerej přijde, je istotně bouřka).

4. Změny vazby.

1. Člen věty hlavní (nebo řídicí) přesmykuje se do věty vedlejší, na př.: Teď jeli tam, co je poslal *na to místo* St (vlastně: Teď jeli tam na to místo . . .). Šenkýřka jim dávala, co mněla *peníze* St. Co mněl mynář *peníze*, tak každej pes mněl pod hubou polovičku P (vlastně: Každej pes mněl pod hubou polovičku peněz, co mněl mynář).

2. Člen věty vedlejší přesmykuje se do věty hlavní, na př.: F tem klášteře povidalo se, že je velkej poklad St (vlastně: Povidalo se, že f tem klášteře je velkej poklad). Viděla ty hračky, že sou to tý nebošky St (vlastně: Viděla, že ty hračky sou tý nebošky) Jeden bednář světýlka viděl, že skákaji Sv. Poručil škadronu husarů, aby tu byla Š (vlastně: Poručil, aby tu byla škadrona husarů). Na Beranovým kopci na velkej pátek řikali, že je tam umrčí truhla s penězi Š (vlastně: Řikali, že na Beranovým kopci na velkej pátek je umrčí truhla s penězi).

5. Přímá a nepřímá řeč.

1. Vypravování se mění v přímou řeč. Vypravování, jehož podmětem je nějaká třetí osoba, mění se někdy v přímou řeč, která se klade do úst této třetí osobě, na př.: Tu mu to skočilo na záda. Von byl silák.

Digitized by Google

»ale nemoch sem se toho uchopit, abych to byl schodil« Š. Přišli (t. moji rodiče) k náký Březině lesu. Sotvá že byli asi deset kroků f tý Březině, najednou se strch takovej vítr, »že sme vostali celý strachem vomráčený« Š.

2. Přímá řeč mění se někdy ve vypravování, ve kterém se o podmětě přímé řeči mluví jako o osobě třetí, na př.: »Dyš přidu k vohňu, tady vidím chlapi vedle vohňa ležet . . . Chcu se schybat pro uhlíček, že si zapálím« a zatím, *jak se chtěl schybat,* už to hořelo f Pařezinách Sv.

3. Nepřímá řeč mění se někdy v přímou, na př.: A teď povidá (t. sluška), dyby ju tak někdo vyvedyl na kus, aby »na mně někdo nevystoup a mně je (t. peníze) nezebral« St. — Von povidal, že ho vopklopila hrůza, »vlasy mně stouply na hlavě a já sem utíkal pryč« Š. — A von prej že ne, »já sem šel zrovna do tý chalupy« Š. — Otec povidá, že prej »tadyle Francek může jít s váma« Š.

C. Příslovce.

1. Příslovce místa: *nede, negde, něde, něgde, nide, nigde* ve všech vesnicich mnoho lidí — zvláště starších — říká místo příslovcí: *někam, nikam,* na př.: Nepudu *nide* St. *Nede* sem to položil St. Uš sme nešli *nide* St. Nechoď *nide*! P. Nemohla dojít *nide* na nocleh St. Tatínek *něde* šel St. Člověk netrefí *nigde* Sv. Šel *nede* Sv. *Negde* utekli Sv. Kam deteš? *Něde* tak na besedu Š. Šel *něde* C.

2. Příslovce *jak* klade se po komparativu a po přídavných jménech *inej, inší* místo spisovného *než,* na př.: Vy ste vinější *jak* já Sv. To byly inší časy *jak* teď P. Teď nastalo mezi kněžama inší modlení, *jak* bylo dřív Sv. Cempírek je mlačí *jak* já Š.

3. Příslovce *jako* má kromě významu přirovnávacího ještě tyto významy:

a) = *tak říkaje, jakoby,* na př.: Je *jako* pádolík mezi tým Š;

b) = *prý,* na př.: Důchodní řikal, že ji ve snách *jako* viděl St. Mněl pro to pronásledování, že mu to uďál *jako* sám St;

c) = *totiž, to jest,* na př.: Tahle cera, *jako* má, to viděla taky C. Šel dom, ležet *jako* C. Tadyle Franta — *jako* syn — může jít s váma Š. Von tam bejval *jako* na noc Š.

4. Příslovce *jen, jenom* klade se po záporném slovese ve smyslu spisovného příslovce *než,* na př.: F seknici neležely *jen* děti St. Neber si žádnýho koňa *jen* támle toho bílýho St. Švališerom nic nezbejvalo, *jenom* že museli jet spátky St. Já sem nešla *jen* k ní pro bochník Š. Vona nevotpovídala, *jenom* tak: Co slíbí, nesplní, velkej řích Š.

5. Příslovce *honem* má kromě významu: *rychle* také význam: *bezmála, téměř, skoro,* na př.: Šel až *honem* doprostřed lesa Sv. A ani *honem* pro sebe by si nebył moh nechat St.

Digitized by Google

6. Příslovce *pádem* znamená: *náhle, znenadání,* na př.: Bárta *pádem* na něj vytáh nůž Š.

7. Příslovce *těškem* (t. j. těžkem) znamená: *sotva*, na př.: Dneska uš *těškem* přídou St.

8. Příslovce *ležmem* Š znamená: pořád, ustavičně.

D. Předložky.

1. Předložka *k* s podstatným jménem *hrůza* klade se velmi často místo přídavného jména výrokového *hrozný*: To je *g hrůzi,* to bylo *g hrůzi.* I nejstarší lidé tak mluví.

2. Předložka *mimo* pojí se s genitivem, na př.: Šel *mimo falářovy vůle* na krchof St.

3. Rčení s předložkou *na*: *Na* Čechách Š (vedle toho: *v* Čechách); sou *na* holý ruce živi P; šel sem *na* kus dálejc; šel sem *na* kousek dálejc; vodešel *na* kus, *na* kousek; zabe tě to *na* nožičky Sv.

4. Předložky *naprostřed, prostřed* pojí se s lokálem, na př.: *Naprostřed silnici* ležel kůň P. Vostává *naprostřed mněstě* Š. *Prostřed vopci* je rybník. — Ale předložka *prostřed* pojí se také s genitivem, na př.: Vono je to *prostřed* polí Š.

5. Rčení s předložkou *po*: Chodí *po* hůlce (t. j o hůlce) Š, Sv. Chodí *po pořítkou* (t. j. pořídkou; tak se říká všude o chudých příslušnících obce, kteří chodí na stravu dům od domu).

6. Předložka *pod* klade se vždy, když se označuje výměra pozemku, na př.: *Pod* mnoho set jiter toho bylo Š. Mám tam *pot* šest mír lesejka Š.

7. Rčení s předložkou *vo* (t. j. *o*): Děláme *vo* zelí Š (t. j. kroužíme zelí). Děláme *vo* senách Š (t. j. sušíme a svážíme seno). Chodili sme do lesa *vo* polífce St (t. j. nejedli sme nic než polévku). Hoch bude *vo* tý kávě až do poledne Š (t. j. když se ráno napije kávy, pak už nic nejí až do oběda).

E. Spojky.

I. Spojky souřaďovací.

1. Spojka *a* se vynechává mezi jmény dvou světců, jichž památka připadá na týž den, na př.: v nedělu bude Filipa Jakuba; zejtra bude Petra Pavla; bylo to přet Filipem Jakubem; bylo to přet svatým Petrem Pavlem; bylo to na Filipa Jakuba; bylo to na svatýho Petra Pavla; stromy kvetou po Filipě Jakubě; bylo to uš po svatým Petře Pavle; a podobně.

2. Spojka *ale* klade se zřídka na prvé místo ve větě; častěji se klade na druhé, třetí, ba čtvrté místo ve větě, na př.: Teď *ale* falář příde Sv. Já sem *ale* ho začal tlouct Š. Potom přideme *ale* k lesu Sv. Kněz mu to *ale* vymlouval Sv.

Spojka *ale* nabyla také významu příslovce *asi,* na př.: Bylo mně *ale* třicet let Š. — Příslovce *asi* je slyšeti velmi zřídka.

Digitized by Google

3. Spojka *či*, *čili* v rozlučovacích otázkách přímých i nepřímých nahrazuje se vždy spojkou *nebo*, na př.: Ptal se ho, esi by ho tam nechal *nebo* ne St.

Místo spojky *či* na začátku přímé otázky říká se: *co pak*, *cák*, na př.: »V Mnėsci ten voheň udĕlal velkou škodu.« — »Jakej voheň?« — »No f sobotu co tam byl. *Cák* ste vo tem neslyšeli?« Š.

II. Spojky podřaďovací.

1. Spojkou *aby* uvádějí se také věty podmínkové, na př.: *Aby* nebyli vykřikli, tak by se jim nebылo nic stalo Š.

2. Spojka *dyš* klade se často doprostřed věty, třeba na čtvrté, páté i šesté místo, na př.: První noc *dyš* tam přišla, tak nebылo nic St. Vot toho lesa *dyš* přišli k tomu potoku, tak se rychtář zastavil Š. Šak ale fořt a mládenec *dyš* to viděli, tak byli přestrašený P.

3. Spojkou *jak* uvádějí se nejen věty přirovnávací a časové, nýbrž také:

a) Věty přívlastkové, na př.: Rozdĕlala prostěradlo, *jak* mněli na posteli St (jak = jaký).

b) Příslovečné věty místní, na př.: Přijeli tule, *jak* je ten kamen St. Přišel, *jak* je ta studňa na pastvišči Š (jak = kde).

c) Příslovečné věty důvodové na př.: Přišli sme do jedný dědiny švápský, *jak* Uhři říkají »Šváb« Němcom St (jak = protože).

d) Příslovečné věty podmínkové, na př.: *Jak* mně nedáš slepicu a servít, tak tě dám rosekat Š (jak = jestliže).

—

Oddíl osmý.

Seznam zvláštních slov.[1]

A.

[illegible] gen. -a St adjunkt

[illegible] gen. -e St stromořadí

B

[illegible] -a St pavouk

[illegible] -y St pavučina

[illegible] -y Š druh brambor, který zavedl nějaký [illegible], obchodník ve Ždáře

[1] Do tohoto seznamu [illegible] slova, která se vyskytují 1. v některém kraji [illegible] nějakou zajímavou zvláštnost [illegible] 2. v některém kraji nebo místě [illegible]. Neboť někdy je důležito [illegible] 1. že v [illegible] possesivný nebo kmenosový 2. že [illegible] z Moravy nebo Slovenska [illegible] v Čechách.

Digitized by Google

Bejkovnica, e C název louky
belek, lka: »to je práznej strom; ten se zakope do zemně, gde je proud, a vyvrtá se v něm díra, aby voda votcházela pryč« (Jakub Fijala ve Světnově); studánka obložená dutým kmenem (v záp. Moravě: *belík)*
Bída: *karelská Bída* je řada chalup mezi Karlovem a Škrdlovici; *škrdlofská Bída* je řada chalup na severním konci Škrdlovic
blaňka, y »je tenkej smrček; to se dělá plot s tým« Š (Cempírek)
na *Blatinách* chalupa ve Stržanově
blivánka, y, velká borůvka
blud: blud ho podešel = zmátl si cestu
na *Bodlákový* C název louky
brabenec, a mravenec
brabisko nebo *brabišče, ete* mraveniště
bramboro P (mn. č. brambory, -rám, -rách) = brambor Š = brambora St, Sv, Š
Bříšč, e žen. = Vříšť, vesnice v okrese novoměstském na Moravě; přídavné jméno: *břískej*
brně, ěte dítě z brněnské porodnice, které si někdo vzal na vychování
brouhat se broditi se sněhem, vodou
Brumlas, a: *v Brumlasi* St název louky
bufnej bejk = divoký
butr, u Sv = *butra* C = *putr, u* St, Sv, Š nevyvařené máslo
buncák, a P druh knoflíků
bytelnej: 1. bytelná cesta, hruška Š = dobrá; 2. bytelnej kvartýr, nůž St, Š = pořádný; 3. bytelná tráva Š = pěkná; 4. bytelná zdrava = výživná

C.

Cejch, a C název lesa
cejtit: kromě *cítiti* znamená také: *slyšeti,* na př.: necejtila sem, že prší Š
courák, a »to byl kraťounkej kabátek, jakej nosily ženský za starejch časů« P (Pikhartová)

Č.

Čachtat jíti pomalu
čempelo Š železko u nože
čepák, a St, Š hrnec na smetanu
číst znamená také: *mysliti, domnívati se,* na př.: Čtla sem, že nám jeden dá půl metráka brambor St
čupernej St, *čuprnej* Š čiperný
čut znamená také: *tušiti*: Voni uš čuli, že ten kůň je hastrman Sv

D.

Dářčina okraj rybníka Dářka
Dářko (ze slova: *Žďársko)* rybník, ležící asi 10 minut od Škrdlovic na západ; protéká jím hlavní pramen řeky Sázavy

Digitized by Google

Darovár, a Š název panského pole a panské louky, »že to bylo jednou darovaný«
dat: von nechtěl jináč *dat* = udělati Š
Dělnišče mn. č., gen. *Dělnišč* = *Dělniska*, gen. *Dělnisk* = *Dělniščata* Sv, Š les u cesty ze Škrdlovic do Světnova
díl: *tým dílem* = proto, na př.: *Tým dílem* se menuje ta hora Žákova Hora C; ten rymík (t. Strž) se tak menuje *tým dílem*, že se jednou strhal St; *tým dílem* utíkal Š
dlouho znamená také: *pozdě*, na př.: Nevěděly sme, jak je dlouho St
dobrotkyň, ě nebo *dobrotkyně* (nom.) Š dobrodinka
dodat si P otráviti se
dokazovat C dováděti, skotačiti (o dětech)
doudlavej Š (o stromě) dutý, na př.: doudlavá lipa
drhačka ženská, která drhne len v pazderně
v *Dubinách* St název pole
duchná: na mou *duchnou!* = na mou duši!
dundelec, lca Š chomáč, na př.: F šátku sem jim poslala *dundelec* péřího

F.

Fedruňk, a i *u* Š, podpora na cestu, která se dává ve mlýnech krajánkům
fujavica, e Š plískanice

G.

Grádl, a Š límec u pláště

H.

Hádka: *Zíchova hádka* Sv název rybníka
hajdat Š hádati (o cikánkách)
hájenka Š hájovna
hánět P, Sv honiti, na př. dobytek na pastvu
harbula, e bakulovité dřevo
hejkman, a Š hejtman častěji se říká: hejtman)
hemzat se hemžiti se
híva, y jíva
hlas: ten zedník to dal *do hlasu* = rozhlásil to St
hlídat se na někoho Š = dívati se na někoho
hlubáň, ě žen., »je na loukách voda vylitá, kerá málo vottýká« Sv (Jakub Fijala)
hmla, e St, Sv, Š mlha
hnizet: »voves *hnizí*, dyž ho červi podežerou« Š (Cempírková)
honem znamená také: *skoro, téměř*, na př.: Nedostal *honem* nic Š
hory znamená také: *lesy*, na př.: Tu sou náramný *hory* Š
hovnivár, a St hovnivál

Digitized by Google

hranit hraničiti
hrkem: »vobilí *hrkem* zrá« Š t. j. rychle, kvapně
hroutit kromě *bořiti* znamená také: *káceti*, na př.: *hroutili* les St
huščina, y houština

Ch.

chácholit děcko Š chlácholiti, konejšiti
chlejstat St silně téci, na př.: »Voda mně *chlejstala* s tejch vočí«
chmejtat nohy St přešlapovati
chrt, a, chrtek, a St, Š krtek (ve Sv a P: *krt)*
chrtina, y, Š, St nebo *chrtišče, ete* Š, St krtina
chumela, e chumelice
chvístat St silně plíti
chyba žito udělá *chybu* St = žito bude špatné

J.

Jačet Sv, Š křičeti; »co *jačíš?*« tázala se matka plačícího dítěte
jatelina, y jetel
na *Jestřebí* Sv pole a louky
Jinkovec, ca = *Inkovec* několik chalup o samotě stojících, patřících ku Stržanovu
jitřnosti Sv, Š vnitřnosti

K.

Kadlátka, y Sv, Š švestka (strom); *kadlátko* Sv, Š švestka (plod)
Kancovka, y Sv název louky
kapratit: »voves *kapratí*« Š = je kadeřavý
karelskej přídavné jméno utvořené ode jména *Karlov*
Karlo = Karlov
Kašůvka, y Š les u Karlova
kátět, řidšeji *kátit* káceti
klouzet klouzati (vedle: *klouzet* říká se také: *klouzat)*
Klusač, a Sv název lesa; »*u Klusača*« název pole
kňačet: kalousek *kňačí* Š (Leopold)
kočanina, y Š rozlezlý škrob
kolaj, a: chodí jeden za druhejm po *kolaji* P t. j. po pořádku za sebou
konouška, y »to je henčůfka s plachty; na poli se zarazí do zemi dvě tyčky a do nich na příč se položí rahýnko a na to rahýnko se uváže plachta a do tý plachty se položí děcko« (Trojánková v Polničce)
Kopajiny C název pole
korela, e St cholera
korovlat, a Sv kolovrat
Košíčky P louky

Digitized by Google

kotrlec vína, gen. *kotrca* Š hrozen
kotrlíček hrozen,[1]) gen. *kotrlíčka* Sv hrozníček
kouřmo, a P mlha
Kovářka, y Sv název louky
koženice mn. č., žen., Š kožené kalhoty
kožinky mn. č., žen., Š kožené kalhoty
krádl, a Š límec u pláště
kraml, a skoba (z něm. Klammer)
kramle mn. č., žen., oškvarky
křidla, e, křidlica, e poklička
křipka, y Sv pták křivka (jinde: *křivka)*
křítek, a St bicykl: učí se jezdit na *křítkovi* St
křižák, a St stříbrný peníz, který platil 5 zl.
křižní cesta Š křižovatka
křižovačka, y Š křižovatka
krouzedlník, a Š kouzelník
krouzlo Š kouzlo
kruták, a C hřídel u ždímáka (přístroje na ždímání příze na bělidle)
Kučky, žen.: na *Kučkách* St název pole
Kuchařka Sv název louky; tuto louku dostala nějaká kuchařka, která sloužila v zámku v Klášteře
kulán, a a *kulánek, a* St »to je kulatej kus dřeva, uříznutej ze stroma na polena« (Blažíček); *kulány* se dělají obyčejně z usekaných větví

L.

Láska nebo *láskování* práce v lese, hlavně sázení smrčků, kterou konají lidé zadarmo, aby směli choditi do lesa na roští
láskovat dělati zadarmo práci v lese, hlavně sázeti smrčky; kdo neláskuje, nesmí choditi do lesa na roští
latovák, a[2]) latovní hřebík
láz: na *Lázích* Sv, pod *Lázy* Sv názvy polí
lazír, a holič
lazírovat holiti
leberija, e revoluce
lebírník a P, Š revírník
lefkej Sv lehký
legramace, e C reklamace
legrut, a novobranec
na *Lejtně* St název pole
Lemperky Sv název lesa; mám pole u *Lemperek;* byl sem v *Lemperkách*

[1]) Tvar »hrozen« je gen. pl.
[2]) tvrdé *t.*

Digitized by Google

lenůšek, a stolice, která má lenoch
Leščina, y Sv název lesa
Lísek, a Sv název lesa
luciper, era St bicykl: jezdí na *luciperovi* = na *křítkovi*
luciperák, a St kdo jezdí na kole
lundat se toulati se

M.

Markůvka, y St vrch u Stržanova; také se říká: Markova skala, Marků kopec
márnej špatný, na př.: řepa je *márná*
márně: pozbyla sem voko *márně* t. j. beze vší příčiny
máslo vyvařené máslo
Medřič, e žen., Meziříčí
mlaď, mláď: z *mladě* nebo z *mládě* St z mladu, z mládí, za mladu (ve Š: z *mládí*)
mladictvo Š mládež
močovka Š, *močůvka* St hnojůvka
mochorůvka, y muchomůrka
Molhovka, y Sv název louky
mordíř, a St vrah
mostiny mn. č., žen., cesta z kulatého dříví na mokrém místě položená, hať
mrskut, a mrskání o velikonoci
mysel: mněl na ňu mysel St = myslil na ni

N.

Nabankat [1]) natlachati, namluviti
nabejvat Š: jařica, voves *nabejvá* = roste
námnělnej: vobilí je *námnělný* Sv = pěkně se mele
namněřit namířiti
napořídko Š, *napořídkovato* Š chodit = choditi na stravu dům od domu (o chudých příslušnících obce)
nastojatě: žito nám rostlo *nastojatě* = když ještě na poli stálo
naupřímky (všude), *naupřímy* Sv, *naupřínky* Sv, Š jít = jíti přímým směrem někam, napřímiti si přes pole a louky
návinnej kyselý
nedjed, a Sv medvěd
neduha, y P neduh
nechval: von byl *nechval* rád P = aspoň rád; *nechval* se chyt voza St = sotva
nepočas, a Sv špatné počasí
neprevit Sv hluk, šramot, na př.: děláte *neprevit* v domně Sv (o rozpustilých, skotačivých dětech)

[1]) tvrdé *n*.

Digitized by Google

nest: jako kastrol *se* to *nese* St = vypadá to jako kastrol
Netálija, e Italie
nuckat Š nutiti

O.

Ouvařlivej hrách Š hrách, který se brzy uvaří
ouvehla, e Sv úhor
ouvoce, e ovoce

P.

Pádem Š náhle, najednou, na př.: *pádem* na něj vytáh nůž
padlík, a P, Sv dolinka (také: *pádolík* Š)
padna, y C panna
pahrbina, y Sv pahorek
palačky mn. č., žen., Š »třísky vot šindela. co se pořezem zřežou« (Cempírek)
pálenka, y Š palírna (také: *palírňa)*
pařák, a C káď, ve které se paří příze na bělidle
Pařeziny mn. č., žen, Sv, Š název lesa
pastvica, e pasačka
pazderka, y St (také: *pazderňa)* pazderna
pazoury: vzala sem na pazoury St = lekla sem se
pelišče, ete St pelech; našla sem *pelišče* vajec (Blažíčková)
pelunka, y St pelyněk
Perná C název louky
pernica, e St »to je miska s kamena vysekaná; jako kastrol se to nese, ale že je to hlypší a na tem se dává psovi žrat« (Blažíček)
Peryta (z něm. Berghütte): v *Perytě* St název pole
petrol, u Š, *petrolena, y* Sv, Š, *petrolín, u* St, Sv, Š, *petrolina, y* St petrolej
petržela, e St petržel
Pihoviny C název louky
Piňovatka, y Sv název louky
plemenitej: to sou *plemenitý* brambory Š = plodné
pliščenica, e Š plískanice
Ploviny St název lesa
plychejř, a St, Š puchýř
pobočák, a Š (také: *pobočník, pobočnica)* pobočník
podejít: blud ho *podešel* P, St = zmátl si cestu
Podlán, a Š název lesa
podlejší vedlejší
podlikače, i muž., K, St podvlíkačky
Podlouka, y Š název pole
pohroutit P: dal stavení pohroutit = pobořiti
pochládek Sv chládek
polundat se Š potoulati se

Digitized by Google

pontrubi St podtrubí (v rybníce, ve mlýnské struze)
popýtat se Š poptávati se
porádejk St pořád (také: *pořád, porád)*
poraďovat se Š raditi se
pořídko: musí ho živit *pořídko* Š (t. j. posílati dítě na stravu dům od domu); chodí po *pořídko* P, St, Š (také: chodí *pořídkou*[1]) P, St, Sv, Š, *na pořídkou* P, *po pořídku* P, *po pořídkou* P, St, Sv) chodí na stravu dům od domu (o chudých příslušnících obce); má cizí dítě *na pořídko* Š (posílá je na stravu dům od domu)
pořídkovač, a Š kdo chodí pořídkou
poskopca, poskopečka
posticha tiše
potomejk potom
potvora: hejkal mu skátěl stromy *na potvoru* P = jen na oko, aby si ze člověka tropil šašky (stromy ve skutečnosti nebyly skáceny); uďál mu to *na potvoru* P = naschvál
předloněm St předloni
přejmout: bьl strachem *přejmutej* St
přepýtat se Š přeptávati se
přídrahej: dobytek je přídrahej Š = dobytek platí
přihloupej[2]) St přihlouplý
přijít: přišlo jim dávat do peci Sv = musili
přimalej[2]) trochu malý
příplatnej: dobytek je příplatnej Š = dobytek platí
přiřídkej Š trochu řídký (na př. oves)
přisprostej[2]) trochu sprostý
přístihy: pustili sme se domu na *přístihy* P = přímým směrem přes pole a louky
přístva, y: chodit na přístvu C = choditi do lesa na dříví
přítah, a S přitažlivost
přizelenej[2]) trochu zelený
Prošíkov: šel do *Prošíkova* St = prosil, dal se do prošení
prvejk St prve, dříve

R.

rana: v tý *raně* hejkal bьl pod voknem St = v tom okamžiku
rása St (Blažíček), jinde: *řása,* gen. *e* záře
repeška, y žlutý mravenec
rezatej P, Š rezavý
rezatět P rezavěti
rosjetlit se St rozedníti se
rozhod, a Š: hodiny maji malej *rozhod* = kyvadlo dělá krátké kyvy

[1]) Instr. podstatného jména *pořídka*, který nabyl významu příslovce.
[2]) Předpona *při* je krátká.

Digitized by Google

»ale nemoch sem se toho uchopit, abych to byl schodil« Š. Přišli (t. moji rodiče) k náký Březině lesu. Sotvá že byli asi deset kroků f tý Březině, najednou se strch takovej vítr, »že sme vostali celý strachem vomráčený« Š.

2. Přímá řeč mění se někdy ve vypravování, ve kterém se o podmětě přímé řeči mluví jako o osobě třetí, na př.: »Dyš přidu k vohňu, tady vidím chlapi vedle vohňa ležet . . . Chcu se schybat pro uhlíček, že si zapálím« a zatím, *jak se chtěl schybat,* už to hořelo f Pařezinách Sv.

3. Nepřímá řeč mění se někdy v přímou, na př.: A teď povidá (t. sluška), dyby ju tak někdo vyvedyl na kus, aby »na mně někdo nevystoup a mně je (t. peníze) nezebral« St. — Von povidal, že ho vopklopila hrůza, »vlasy mně stouply na hlavě a já sem utíkal pryč« Š. — A von prej že ne, »já sem šel zrovna do tý chalupy« Š. — Otec povidá, že prej »tadyle Francek může jít s váma« Š.

C. Příslovce.

1. Příslovce místa: *nede, negde, něde, něgde, nide, nigde* ve všech vesnicich mnoho lidí — zvláště starších — říká místo příslovcí: *někam, nikam,* na př.: Nepudu *nide* St. *Nede* sem to položil St. Uš sme nešli *nide* St. Nechoď *nide*! P. Nemohla dojít *nide* na nocleh St. Tatínek *něde* šel St. Člověk netrefí *nigde* Sv. Šel *nede* Sv. *Negde* utekli Sv. Kam deteš? *Něde* tak na besedu Š. Šel *něde* C.

2. Příslovce *jak* klade se po komparativu a po přídavných jménech *inej, inší* místo spisovného *než,* na př.: Vy ste vinější *jak* já Sv. To byly inší časy *jak* teď P. Teď nastalo mezi kněžama inší modlení, *jak* bylo dřív Sv. Cempírek je mlačí *jak* já Š.

3. Příslovce *jako* má kromě významu přirovnávacího ještě tyto významy:

a) = *tak říkaje, jakoby,* na př.: Je *jako* pádolík mezi tým Š;

b) = *prý,* na př.: Důchodní řikal, že ji ve snách *jako* viděl St. Mněl pro to pronásledování, že mu to uďál *jako* sám St;

c) = *totiž, to jest,* na př.: Tahle cera, *jako* má, to viděla taky C. Šel dom, ležet *jako* C. Tadyle Franta — *jako* syn — může jít s váma Š. Von tam bejval *jako* na noc Š.

4. Příslovce *jen, jenom* klade se po záporném slovese ve smyslu spisovného příslovce *než,* na př.: F seknici neležely *jen* děti St. Neber si žádnýho koňa *jen* támle toho bílýho St. Švališerom nic nezbejvalo, *jenom* že museli jet spátky St. Já sem nešla *jen* k ní pro bochník Š. Vona nevotpovídala, *jenom* tak: Co slíbí, nesplní, velkej řích Š.

5. Příslovce *honem* má kromě významu: *rychle* také význam: *bezmála, téměř, skoro,* na př.: Šel až *honem* doprostřed lesa Sv. A ani *honem* pro sebe by si nebył moh nechat St.

Digitized by Google

6. Příslovce *pádem* znamená: *náhle, znenadání,* na př.: Bárta *pádem* na něj vytáh nůž Š.

7. Příslovce *těškem* (t. j. těžkem) znamená: *sotva*, na př.: Dneska uš *těškem* přídou St.

8. Příslovce *ležmem* Š znamená: pořád, ustavičně.

D. Předložky.

1. Předložka *k* s podstatným jménem *hrůza* klade se velmi často místo přídavného jména výrokového *hrozný*: To je *g hrůzi,* to bylo *g hrůzi.* I nejstarší lidé tak mluví.

2. Předložka *mimo* pojí se s genitivem, na př.: Šel *mimo falářovy vůle* na krchof St.

3. Rčení s předložkou *na*: *Na* Čechách Š (vedle toho: *v* Čechách); sou *na* holý ruce živi P; šel sem *na* kus dálejc; šel sem *na* kousek dálejc; vodešel *na* kus, *na* kousek; zabe tě to *na* nožičky Sv.

4. Předložky *naprostřed, prostřed* pojí se s lokálem, na př.: *Naprostřed silnici* ležel kůň P. Vostává *naprostřed mněstě* Š. *Prostřed vopci* je rybník. — Ale předložka *prostřed* pojí se také s genitivem, na př.: Vono je to *prostřed* polí Š.

5. Rčení s předložkou *po*: Chodí *po* hůlce (t. j o hůlce) Š, Sv. Chodí *po pořítkou* (t. j. pořídkou; tak se říká všude o chudých příslušnících obce, kteří chodí na stravu dům od domu).

6. Předložka *pod* klade se vždy, když se označuje výměra pozemku, na př.: *Pod* mnoho set jiter toho bylo Š. Mám tam *pot* šest mír lesejka Š.

7. Rčení s předložkou *vo* (t. j. *o*): Děláme *vo* zelí Š (t. j. kroužíme zelí). Děláme *vo* senách Š (t. j. sušíme a svážíme seno). Chodili sme do lesa *vo* polífce St (t. j. nejedli sme nic než polévku). Hoch bude *vo* tý kávě až do poledne Š (t. j. když se ráno napije kávy, pak už nic nejí až do oběda).

E. Spojky.

I. Spojky souřadovací.

1. Spojka *a* se vynechává mezi jmény dvou světců, jichž památka připadá na týž den, na př.: v nedělu bude Filipa Jakuba; zejtra bude Petra Pavla; bylo to přet Filipem Jakubem; bylo to přet svatým Petrem Pavlem; bylo to na Filipa Jakuba; bylo to na svatýho Petra Pavla; stromy kvetou po Filipě Jakubě; bylo to uš po svatým Petře Pavle; a podobně.

2. Spojka *ale* klade se zřídka na prvé místo ve větě; častěji se klade na druhé, třetí, ba čtvrté místo ve větě, na př.: Teď *ale* falář příde Sv. Já sem *ale* ho začal tlouct Š. Potom přideme *ale* k lesu Sv. Kněz mu to *ale* vymlouval Sv.

Spojka *ale* nabyla také významu příslovce *asi,* na př.: Bylo mně *ale* třicet let Š. — Příslovce *asi* je slyšeti velmi zřídka.

Digitized by Google

3. Spojka *či, čili* v rozlučovacích otázkách přímých i nepřímých nahrazuje se vždy spojkou *nebo*, na př.: Ptal se ho, esi by ho tam nechal *nebo* ne St.

Místo spojky *či* na začátku přímé otázky říká se: *co pak, cák*, na př.: »V Mněsci ten voheň uďál velkou škodu.« — »Jakej voheň?« — »No f sobotu co tam byl. *Cák* ste vo tem neslyšeli?« Š.

II. Spojky podřaďovací.

1. Spojkou *aby* uvádějí se také věty podmínkové, na př.: *Aby* nebyli vykříkli, tak by se jim nebylo nic stalo Š.

2. Spojka *dyž* klade se často doprostřed věty, třeba na čtvrté, páté i šesté místo, na př.: První noc *dyš* tam přišla, tak nebylo nic St. Vot toho lesa *dyš* přišli k tomu potoku, tak se rychtář zastavil Š. Šak ale fořt a mládenec *dyš* to viděli, tak byli přestrašený P.

3. Spojkou *jak* uvádějí se nejen věty přirovnávací a časové, nýbrž také:

a) Věty přívlastkové, na př.: Rozďála prostěradlo, *jak* mněli na posteli St (jak = jaký).

b) Příslovečné věty místní, na př.: Přijeli tule, *jak* je ten kamen St. Přišel, *jak* je ta studňa na pastvišči Š (jak = kde).

c) Příslovečné věty důvodové na př.: Přišli sme do jedný dědiny švápský, *jak* Uhři řikaji »Švábi« Němcom St (jak = protože).

d) Příslovečné věty podmínkové, na př.: *Jak* mně nedáš slepicu a servít, tak tě dám rosekat Š (jak = jestliže).

Oddíl osmý.

Seznam zvláštních slov.[1])

A.

Ádjunk, gen. *-a* St adjunkt
álija, gen. *-e* St stromořadí

B.

Babouk, a St pavouk
babučina, y St pavučina
bašovka, y Š druh brambor, který zavedl nějaký *Baše*, obchodník ve Žďáře

[1]) Do tohoto seznamu pojata jsou i taková slova, která se vyskytují 1. v některém kraji českém, jestliže mají *a*) odchylný význam, *b*) nějakou zajímavou zvláštnost jazykovou (buď hláskoslovnou nebo kmenoslovnou); 2. v některém kraji nebo místě moravském nebo slovenském (i když mají týž význam). Neboť někdy je důležito zjistiti: 1. že v různých krajinách může vzniknouti týž úkaz hláskoslovný nebo kmenoslovný, 2. že to neb ono slovo, které je dosud doloženo jen z Moravy nebo Slovenska žije také v Čechách.

Digitized by Google

Bejkovnica, e C název louky

belek, lka: »to je práznej strom; ten se zakope do zemně, gde je proud, a vyvrtá se v něm díra, aby voda votcházela pryč« (Jakub Fijala ve Světnově); studánka obložená dutým kmenem (v záp. Moravě: *belík)*

Bída: *karelská Bída* je řada chalup mezi Karlovem a Škrdlovici; *škrdlofská Bída* je řada chalup na severním konci Škrdlovic

blaňka, y »je tenkej smrček; to se dělá plot s tým« Š (Cempírek)

na *Blatinách* chalupa ve Stržanově

blivánka, y, velká borůvka

blud: blud ho podešel = zmátl si cestu

na *Bodlákový* C název louky

brabenec, a mravenec

brabisko nebo *brabišče, ete* mraveniště

bramboro P (mn. č. brambory, -rám, -rách) = brambor Š = brambora St, Sv, Š

Bříšč, e žen. = Vříšť, vesnice v okrese novoměstském na Moravě; přídavné jméno: *břískej*

brně, ěte dítě z brněnské porodnice, které si někdo vzal na vychování

brouhat se broditi se sněhem, vodou

Brumlas, a: v Brumlasi St název louky

buřnej bejk = divoký

butr, u Sv = *butra* C = *putr, u* St, Sv, Š nevyvařené máslo

buncák, a P druh knoflíků

bytelnej: 1. bytelná cesta, hruška Š = dobrá; 2. bytelnej kvartýr, nůž St, Š = pořádný; 3. bytelná tráva Š = pěkná; 4. bytelná zdrava = výživná

C.

Cejch, a C název lesa

cejtit: kromě *cítiti* znamená také: *slyšeti,* na př.: necejtila sem, že prší Š

courák, a »to byl kraťounkej kabátek, jakej nosily ženský za starejch časů« P (Pikhartová)

Č.

Čachtat jíti pomalu

čempelo Š želízko u nože

čepák, a St, Š hrnec na smetanu

číst znamená také: *mysliti, domnívati se,* na př.: Čtla sem, že nám jeden dá půl metráka brambor St

čupernej St, *čuprnej* Š čiperný

čut znamená také: *tušiti*: Voni uš čuli, že ten kůň je hastrman Sv

D.

Dářčina okraj rybníka Dářka

Dářko (ze slova: *Žďársko)* rybník, ležící asi 10 minut od Škrdlovic na západ; protéká jím hlavní pramen řeky Sázavy

Digitized by Google

Darovár, a Š název panského pole a panské louky, »že to bylo jednou darovaný«
dat: von nechtěl jináč *dat* = udělati Š
Dělnišče mn. č., gen. *Dělnišč* = *Dělniska*, gen. *Dělnisk* = *Dělniščata* Sv, Š les u cesty ze Škrdlovic do Světnova
díl: *tým dílem* = proto, na př.: *Tým dílem* se menuje ta hora Žákova Hora C; ten rymík (t. Strž) se tak menuje *tým dílem*, že se jednou strhal St; *tým dílem* utíkal Š
dlouho znamená také: *pozdě*, na př.: Nevěděly sme, jak je dlouho St
dobrotkyň, ě nebo *dobrotkyně* (nom.) Š dobrodinka
dodat si P otráviti se
dokazovat C dováděti, skotačiti (o dětech)
doudlavej Š (o stromě) dutý, na př.: doudlavá lipa
drhačka ženská, která drhne len v pazderně
v *Dubinách* St název pole
duchná: na mou *duchnou!* = na mou duši!
dundelec, lca Š chomáč, na př.: F šátku sem jim poslala *dundelec* péřího

F.

Fedruňk, a i *u* Š, podpora na cestu, která se dává ve mlýnech krajánkům
fujavica, e Š plískanice

G.

Grádl, a Š límec u pláště

H.

Hádka: *Zichova hádka* Sv název rybníka
hajdat Š hádati (o cikánkách)
hájenka Š hájovna
hánět P, Sv honiti, na př. dobytek na pastvu
harbula, e bakulovité dřevo
hejkman, a Š hejtman častěji se říká: hejtman)
hemzat se hemžiti se
híva, y jíva
hlas: ten zedník to dal *do hlasu* = rozhlásil to St
hlídat se na někoho Š = dívati se na někoho
hlubáň, ě žen., »je na loukách voda vylitá, kerá málo vottýká« Sv (Jakub Fijala)
hmla, e St, Sv, Š mlha
hnizet: »voves *hnizí*, dyž ho červi podežerou« Š (Cempírková)
honem znamená také: *skoro, téměř*, na př.: Nedostal *honem* nic Š
hory znamená také: *lesy*, na př.: Tu sou náramný *hory* Š
hovnivár, a St hovnivál

Digitized by Google

hranit hraničiti
hrkem: »vobilí *hrkem* zrá« Š t. j. rychle, kvapně
hroutit kromě *bořiti* znamená také: *káceti*, na př.: *hroutili* les St
huščina, y houština

Ch.

chácholit děcko Š chlácholiti, konejšiti
chlejstat St silně téci, na př.: »Voda mně *chlejstala* s tejch vočí«
chmejtat nohy St přešlapovati
chrt, a, chrtek, a St, Š krtek (ve Sv a P: *krt)*
chrtina, y, Š, St nebo *chrtišče, ete* Š, St krtina
chumela, e chumelice
chvístat St silně plíti
chyba žito udělá *chybu* St = žito bude špatné

J.

Jačet Sv, Š křičeti; »co *jačíš?*« tázala se matka plačícího dítěte
jatelina, y jetel
na *Jestřebí* Sv pole a louky
Jinkovec, ca = *Inkovec* několik chalup o samotě stojících, patřících ku Stržanovu
jitřnosti Sv, Š vnitřnosti

K.

Kadlátka, y Sv, Š švestka (strom); *kadlátko* Sv, Š švestka (plod)
Kancovka, y Sv název louky
kapratit: »voves *kapratí*« Š = je kadeřavý
karelskej přídavné jméno utvořené ode jména *Karlov*
Karlo = Karlov
Kašůvka, y Š les u Karlova
kátět, řidšeji *kátit* káceti
klouzet klouzati (vedle: *klouzet* říká se také: *klouzat)*
Klusač, a Sv název lesa; »*u Klusača*« název pole
kňačet: kalousek *kňačí* Š (Leopold)
kočanina, y Š rozlezlý škrob
kolaj, a: chodí jeden za druhejm po *kolaji* P t. j. po pořádku za sebou
konouška, y »to je henčůfka s plachty; na poli se zarazí do zemi dvě tyčky a do nich na příč se položí rahýnko a na to rahýnko se uváže plachta a do tý plachty se položí děcko« (Trojánková v Polničce)
Kopajiny C název pole
korela, e St cholera
korovlat, a Sv kolovrat
Košíčky P louky

Digitized by Google

kotrlec vína, gen. *kotrca* Š hrozen
kotrlíček hrozen,[1]) gen. *kotrlíčka* Sv hrozníček
kouřmo, a P mlha
Kovářka, y Sv název louky
koženice mn. č., žen., Š kožené kalhoty
kožinky mn. č., žen., Š kožené kalhoty
krádl, a Š límec u pláště
kraml, a skoba (z něm. Klammer)
kramle mn. č., žen., oškvarky
křidla, e, křidlica, e poklička
křipka, y Sv pták křivka (jinde: *křivka)*
křítek, a St bicykl: učí se jezdit na *křítkovi* St
křižák, a St stříbrný peníz, který platil 5 zl.
křižní cesta Š křižovatka
křižovačka, y Š křižovatka
krouzedlník, a Š kouzelník
krouzlo Š kouzlo
kruťák, a C hřídel u ždímáka (přístroje na ždímání příze na bělidle)
Kučky, žen.: na *Kučkách* St název pole
Kuchařka Sv název louky; tuto louku dostala nějaká kuchařka, která sloužila v zámku v Klášteře
kulán, a a *kulánek, a* St »to je kulatej kus dřeva, uříznutej ze stroma na polena« (Blažíček); *kulány* se dělají obyčejně z usekaných větví

L.

Láska nebo *láskování* práce v lese, hlavně sázení smrčků, kterou konají lidé zadarmo, aby směli choditi do lesa na roští
láskovat dělati zadarmo práci v lese, hlavně sázeti smrčky; kdo neláskuje, nesmí choditi do lesa na roští
latovák, a[2]) latovní hřebík
láz: na *Lázích* Sv, pod *Lázy* Sv názvy polí
lazír, a holič
lazírovat holiti
leberija, e revoluce
lebírník a P, Š revírník
lefkej Sv lehký
legramace, e C reklamace
legrut, a novobranec
na *Lejtně* St název pole
Lemperky Sv název lesa; mám pole u *Lemperek;* byl sem v *Lemperkách*

[1]) Tvar »hrozen« je gen. pl.
[2]) tvrdé *t.*

Digitized by Google

lenůšek, a stolice, která má lenoch
Leščina, y Sv název lesa
Lísek, a Sv název lesa
luciper, era St bicykl: jezdí na *luciperovi* = na *křítkovi*
luciperák, a St kdo jezdí na kole
lundat se toulati se

M.

Markůvka, y St vrch u Stržanova; také se říká: Markova skala, Marků kopec
márnej špatný, na př.: řepa je *márná*
márně: pozbyla sem voko *márně* t. j. beze vší příčiny
máslo vyvařené máslo
Medřič, e žen., Meziříčí
mlaď, mláď: z *mladě* nebo z *mládě* St z mladu, z mládí, za mladu (ve Š: z *mládí*)
mladictvo Š mládež
močovka Š, *močůvka* St hnojůvka
mochorůvka, y muchomůrka
Molhovka, y Sv název louky
mordíř, a St vrah
mostiny mn. č., žen., cesta z kulatého dříví na mokrém místě položená, hať
mrskut, a mrskání o velikonoci
mysel: mněl na ňu mysel St = myslil na ni

N.

Nabankat[1]) natlachati, namluviti
nabejvat Š: jařica, voves *nabejvá* = roste
námnělnej: vobilí je *námnělný* Sv = pěkně se mele
namněřit namířiti
napořídko Š, *napořídkovato* Š chodit = choditi na stravu dům od domu (o chudých příslušnících obce)
nastojatě: žito nám rostlo *nastojatě* = když ještě na poli stálo
naupřímky (všude), *naupřímy* Sv, *naupřínky* Sv, Š jít = jíti přímým směrem někam, napřímiti si přes pole a louky
návinnej kyselý
nedjed, a Sv medvěd
neduha, y P neduh
nechval: von byl *nechval* rád P = aspoň rád; *nechval* se chyt voza St = sotva
nepočas, a Sv špatné počasí
neprevit Sv hluk, šramot, na př.: děláte *neprevit* v domně Sv (o rozpustilých, skotačivých dětech)

[1]) tvrdé *n*.

Digitized by Google

nest: jako kastrol *se* to *nese* St = vypadá to jako kastrol
Netálija, e Italie
nuckat Š nutiti

O.

Ouvařlivej hrách Š hrách, který se brzy uvaří
ouvehla, e Sv úhor
ouvoce, e ovoce

P.

Pádem Š náhle, najednou, na př.: *pádem* na něj vytáh nůž
padlík, a P, Sv dolinka (také: *pádolík* Š)
padna, y C panna
pahrbina, y Sv pahorek
palačky mn. č., žen., Š »třísky vot šindela. co se pořezem zřežou« (Cempírek)
pálenka, y Š palírna (také: *palírňa)*
pařák, a C káď, ve které se paří příze na bělidle
Pařeziny mn. č., žen, Sv, Š název lesa
pastvica, e pasačka
pazderka, y St (také: *pazderňa)* pazderna
pazoury: vzala sem na pazoury St = lekla sem se
pelišče, ete St pelech; našla sem *pelišče* vajec (Blažíčková)
pelunka, y St pelyněk
Perná C název louky
pernica, e St »to je miska s kamena vysekaná; jako kastrol se to nese, ale že je to hlypší a na tem se dává psovi žrat« (Blažíček)
Peryta (z něm. Berghütte): v *Perytě* St název pole
petrol, u Š, *petrolena, y* Sv, Š, *petrolín, u* St, Sv, Š, *petrolina, y* St petrolej
petržela, e St petržel
Pihoviny C název louky
Piňovatka, y Sv název louky
plemenitej: to sou *plemenitý* brambory Š = plodné
plíščenica, e Š plískanice
Ploviny St název lesa
plychejř, a St, Š puchýř
pobočák, a Š (také: *pobočník, pobočnica)* pobočník
podejít: blud ho *podešel* P, St = zmátl si cestu
Podlán, a Š název lesa
podlejší vedlejší
podlíkače, í muž., K, St podvlíkačky
Podlouka, y Š název pole
pohroutit P: dal stavení pohroutit = pobořiti
pochládek Sv chládek
polundat se Š potoulati se

Digitized by Google

pontrubí St podtrubí (v rybníce, ve mlýnské struze)
popýtat se Š poptávati se
porádejk St pořád (také: *pořád, porád)*
poraďovat se Š raditi se
pořídko: musí ho živit *pořídko* Š (t. j. posílati dítě na stravu dům od domu); chodí po *pořídko* P, St, Š (také: chodí *pořídkou*[1]) P, St, Sv, Š, *na pořídkou* P, *po pořídku* P, *po pořídkou* P, St, Sv) chodí na stravu dům od domu (o chudých příslušnících obce); má cizí dítě *na pořídko* Š (posílá je na stravu dům od domu)
pořídkovač, a Š kdo chodí pořídkou
poskopca, poskopečka
posticha tiše
potomejk potom
potvora: hejkal mu skátěl stromy *na potvoru* P = jen na oko, aby si ze člověka tropil šašky (stromy ve skutečnosti nebyly skáceny); uďál mu to *na potvoru* P = naschvál
předloněm St předloni
přejmout: bьl strachem *přejmutej* St
přepýtat se Š přeptávati se
přídrahej: dobytek je přídrahej Š = dobytek platí
přihloupej[2]) St přihlouplý
přijít: přišlo jim dávat do peci Sv = musili
přimalej[2]) trochu malý
příplatnej: dobytek je příplatnej Š = dobytek platí
přiřídkej Š trochu řídký (na př. oves)
přisprostej[2]) trochu sprostý
přístihy: pustili sme se domu na *přístihy* P = přímým směrem přes pole a louky
přístva, y: chodit na přístvu C = choditi do lesa na dříví
přítah, a S přitažlivost
přizelenej[2]) trochu zelený
Prošíkov: šel do *Prošíkova* St = prosil, dal se do prošení
prvejk St prve, dříve

R.

rana: v tý *ráně* hejkal bьl pod voknem St = v tom okamžiku
rása St (Blažíček), jinde: *řása,* gen. *e* záře
repeška, y žlutý mravenec
rezatej P, Š rezavý
rezatět P rezavěti
rosjetlit se St rozedníti se
rozhod, a Š: hodiny maji malej *rozhod* = kyvadlo dělá krátké kyvy

[1]) Instr. podstatného jména *pořídka*, který nabyl významu příslovce.
[2]) Předpona *při* je krátká.

Digitized by Google

rozhodní cesta Sv křižovatka
rozhroutit rozbořiti, na př. zeď
rozvejra, y, muž., Š rozpustilý, dovádivý kluk, skoták
roždinečka, y St halouzka, větévka
rožeň, g. *rožňa* Š (vedle toho: *rozen* Š) hrozen (ve Světnově: hrozen)
Rychtářka, y P název lesa, který někdy patřil k rychtě
rymik, a St, Sv (vedle toho: *rymík, a* St) rybník
rymník, a C, St, Sv, Š (vedle toho: *rybník, a* Sv, Š)

Ř.

na *Řebeně* Sv název lesa
řebica, e Sv kobyla (vedle toho: kobyla, e)
pod *Řebínkem* C, Sv název lesa

S.

Samotěhou (příslovce) sme jeli = táhli sme sáně sami, táhli sme samotížky
samotížky, žen., sáně, které lidé táhnou
Sebranec, a Sv skupina chalup u Světnova
sejmout se St, Š vzejmouti se: vlákna se mu *sejmuly* Š = vzňala se, zapálila se
sezdat se P vzdáti se (ve válce)
síkat P iterativum slovesa *sect* (síci)
sjet, a Sv svět (vedle toho častěji: svět)
sjetlo St, Sv světlo (vedle toho častěji: světlo)
skalka, y hromádka kamení na štěrkování silnice
skařoupka, y nebo *skařupina, y* Sv skořápka, skořepina
sklid, a nebo *u* sklízeň
Skříby, žen., Sv vrch a pole u Světnova
skulka, y skulina
slychy: nebylo po něm *slychy vidy* St
smrtholka, y[1]) smrťholka »je panenka ušitá z hadrů všelijakejch; nosí ju na smrtelnou nedělu na jedlice na vršku« (Jan Straka na Cikhaji)
snět, a Sv, Š »uřízl si hodnej *snět* t. j. stromek; »je dřevo (t. skácený strom) celý, neroščípaný« (Cempírek ve Š); »je slabší klada« Sv
snítek, a Sv nebo *snítka, y* Š slabší strom, slabší kláda
soudcí, ího soudce
spačnej C kdo se spáčí
sporota: letos nejni *sporota* Sv = obilí málo sype
sprašuje se padá drobný sníh
srdce: přiložil k tomu srdce Š = uvěřil tomu
stěk, a vztek

[1]) s tvrdým *t!*

Digitized by Google

stěkat se dováděti, skotačiti
stěkavej hoch = dovádivý, skotačivý
stežník, a stezka
stoličky Š hranice v lese: »Prf byla vobec (t. j. obecní les) až po radostínský *stoličky*« (Cempírek)
strašák, a Š člověk, který se bojí
strboul, a »je ňat, s kerý vopadaly lupínky,« na př.: »To sou *strboule* na bramborách silný!« Sv
strejka, y, muž., Š strýc
střenko, a St (vedle toho: *střemko* Š, *třenko* Sv) střenka
střibřit se: vězdičky se *střibřily* Š hvězdy (t. létavice nebo meteory) padajíce k zemi jasnějším světlem zářily
Strušina, y Š potok u Škrdlovic
Strušnik, a Sv název louky (dříve to byl rybník)
Strž, e, žen., rybník mezi Světnovem a Stržanovem
stržník, a Š kdo málo dává, když kupuje; člověk, který při koupi strhuje peníze, šidí
suchánek, a podeschlý smrček
suchár, a St, Sv suchý strom; suchá větev St
suchárek, a Š podeschlý smrček
sušica, e (vedle toho: *souš, a)* suchý strom
světlíčko, a C (vedle toho: *světýlko)* bludička
svinstvo, a P černý dobytek
svitavej voves Š »dyž svítí, dyž je ho moc práznýho« (Cempírková)
svítit: voves *svítí* Š »dyž je ho moc práznýho«
svůj: přivedli ho ke *svýmu* (doplň: rozumu) = k vědomí, ku paměti (o člověku, který byl ve mdlobách)

Š.

Šarapát, a Š šramot, lomoz
ščakle, ete silná větev
ščakýlek, a slabší větev, odhazek z haluze Š
ščasně říká se i tehdy, kdy nelze mluviti o žádném štěstí, kdy je řeč o nehodě nebo o nešťastném, smutném případě, na př.: Ten hastrman ho *ščasně* utopil Š
ščepná tráva Š — první tráva, která na jaře vyroste, na př.. Ščepnou trávu mráz uhlupí Š (t. j. zničí)
ščestí: »*na to ščestí*« říká se i tehdy, kdy se mluví o nehodě nebo nešťastném, smutném případě, na př.: *Na to ščestí* mně voči votekly a já sem načisto voslep St. *Na to ščestí* ten pohrabáč umřel St. Von byl moc hodnej člověk, ale *na to ščestí* za rok umřel K
ščetka lesa Š kousek lesa
ščetník, a Š četník (vedle toho: četník)
Šindelná Š les mezi Škrdlovici a Cikhajem

Digitized by Google

škaroupka nebo *škarupina, y* P, St, Š (na Cikhaji: *škařoupka*) skořápka
Škrdlák, Škrdlán obyvatel Škrdlovic
škrdlovskej přídavné jméno utvořené ze jména Škrdlovic
šlakovec, vca St bačkora
šmergust, a pomlázka
pod *Šourem* C, Sv les u Cikhaje; pole u Světnova
Štanúbl, a nebo *Štanýbl, a* P název rybníka
štvrtcent, a Š

T.

Taji, tajihle C, Sv někdy místo: tady, tadyhle
Talijáňčina, y St Italie
teďka nyní
tehdivá, tehdyvá tehdy
Tenkličná P název lesa
teprová Sv, *teprvá* teprv
tředlena, y Š ženská, která tře len
třenko, a Sv střenka
tule (vedle toho: *túle)* místo: tuhle

U.

Učitelka, y Sv louka, kterou dostával učitel
uhánět se Sv unaviti se honěním, na př. dobytka na pastvě
uhlídat se Sv unaviti se dlouhým hlídáním
uhlupit Š zničiti, na př.: ščepnou trávu mráz uhlupí
uhroutit se St částečně se sbořiti, na př.: kraj se s ním uhroutil
upomnět St upomenouti
upovážení Š opovážení
utínit se nebo *utínět se* Š skrýti se, na př.: »Dalo se do dešču a já sem se *utínila* pot strom« (jiná stařenka ve Škrdlovicích pravila: »*Utíněla* sem se pot strom, dyš pršelo«)
uvehla, e P, St, Š (také: *ouvehla* Sv) úhor

V.

Vandla, e, vandlička, y Sv vana, vanička
vařeja, e, vařejčka, y St, Š vařečka
vážisko St, Sv, Š dřevo pro váhy u vozu
vejhlídka, y St vyhlídka (v okně)
vejjezd, a St (také: *vejvoz, a*) úvoz
vejraž, e, žen., Š vyražení, zábava, na př.: S tejma hošma je vejraž!
vejřez, a mladé stromky vyřezané v lese
venka St ven

Digitized by Google

vňuk, a vnuk (říká se i o děvčeti)
vobec, e 1. obecní pozemek Sv, Š, na př.: vystavěl si na *vobci* domek; 2. obecní les, Š, na př.: prf byla vobec aš po radostínský stoličky, teď je to panskej les; 3. = obec C, St, na př.: vobec vyhrála [1]); 4. obecní dům pro chudé P, na př.: zvostává na *vobci*
Vobecnica, e, C název louky
vobratečka, y St, Sv, Š hůlka na obracení ovsa
vodravka, y C druh dýmky
vodzdůla St, Sv
vodzhůra Sv
vochmejtnout se hmátnouti
Vokrajky, ů Š lesíky u Škrdlovic při moravských hranicích
Vokrouhlica, e Sv název louky
vokřín, a P, St, Sv, Š slaměnka na chléb
Vokůrkovská louka St
voloupat Š oloupiti, na př.: zloději voloupali Panenku Mariji
Vosičiny Sv název pole
vostranek, a Sv, Š; *vostraněk, a,* mn. č. *vostraňky* St postranek
Vostrov, a Š název lesa
Vůbčina, y nebo *Vůbčina, y* les mezi Stržanovem a Světnovem
Vůbčiny Š pastviny u Škrdlovic
vůbec, e 1. obecní pastviště St, Sv, Š, na př.: dám krávu na *vůbec* Š; huse se pasou na *vůbci* St, Sv; 2. obecní les ve Světnově; 3. někdy: obec, na př.: vod *vůbce* nedostávám nic P; musím platit do *vůbce* C (na Cikhaji má slovo »*vůbec*« význam »*obec*« jen v uvedeném rčení, jinak se říká: *obec* nebo *vobec*)
vůkolno St v okolí
vyhrnout kozu Š vyhnati srnku
vykáchtat se Š hlučně se vysmáti
vynášet: ta jedlička *vynášela* jeden pár krova C = z té jedličky udělali jeden pár krovu
vyrčitej den (ve Světnově a Skrdlovicích také, ale řidšeji: *vyčitej* den) den, kdy lidé mohou choditi do lesa na roští
vyščibrat Sv vyžrat, vyhlodat
vyvářet se St vypařovati se (o bažině, močále a pod.).

Z.

Zahánět Sv připřahati
zahroutit St zabořiti, zasypati, na př. kamením
Zaječka, y Sv, Š název lesa
Zákutiny, žen., Sv název lesa
Zálesko C, P krajina na sever a východ od Cikhaje, oddělená od Cikhaje lesy

[1]) Mladší lidé říkají: *obec,* na př.: Nejsem *obci* na voptíž Š. Naša *obec* je chudá C, Sv.

Digitized by Google

zalíbka, y St zalíbení
zamřít voči P, Š zavříti oči, zamhouřiti oči
zamykáč, a Š nůž na zavírání
zápař, u C příze naložená v kádi na paření (na bělidle)
zárubní studňa C studna opatřená srubem (na rozdíl od *belka*); »studňa roubená kamenem« Š
zástrka, y St kus dřeva, kterým se zamyká dřevěný zámek přibitý na dveře
záščik, a St záští
záškrk, a Š záškrt (vedle toho: záškrt)
zavedne ve dne
zbuj, a, muž., P vzbouření, povstání
zbuja, e, muž., Š zpurný člověk
zbuník, a Sv, Š (ve Stržanově: *zbujník* a ve Škrdlovicích: *zbuník* i *zbujnik*) dovádivý, rozpustilý chlapec
zbuníkovat Sv dováděti (o rozpustilých dětech)
zdobrotit se P udobřiti se, smířiti se
zezerzat nebo *zerzat* St zrezavěti
zerzavej rezavý
Zimolejta, mn. č., nebo *Zimolejty* P, Š pole, louky a les u Polnicky a Škrdlovic
Zlatnice, mn. č., C, Sv, Š les mezi Cikhajem a Škrdlovici
zmrsknout si Sv pochutnati si
zplundřit pole Š zkaziti
Zubačka, y C název lesa

Ž.

Žaběna, y Š druh hub
Žákovica, e, řidšeji: *Žákovina, y* Žákova Hora
žampánka, y druh brambor
žanygl, a C bylina žanikl
ždímák, a C přístroj na ždímání příze na bělidle
železec, zca St past na krysy
žížňavej Sv (na Cikhaji: *žíznivej*) řeřavý, žhavý, na př.: *žížňavá* nebo *žíznivá* cihlička
na *Žlebech* Sv pole a louky u Světnova
Žlebina, y C název lesa (ve Sv: *Žlabina*)
žvejchat žvástati, tlachati

Dodatek.

B.

Balnit se Sv hnisati (o ráně, vředě)
bělica, e Sv drobná bílá slíva (na Moravě: *běličku*)
belina, y, belinka, y Sv, Š bylina, bylinka
bičifšče, ete Š vedle toho také: *bičišče*

Digitized by Google

boulovatý mračno Š: mračno, mající podobu velké boule (»Na Jakuba bylo moc boulovatejch mračen na nebi; to je istotně moc snihu« Š, Cempírek)
brabenisče, ete Š, vedle toho: *brabišče, ete* mraveniště

Č.

Čumel, g. *čumla*, mn. č. *čumle;* zdrobnělé: *čumílek, lka* Sv »tráva, co dobytek na louce, na pastvě, vytrhne a nechá ležet« (Fijala)
na *Čumplova*, na *Čumplovejch* vršek, přes který jde silnice ze Škrdlovic do Stržanova (»šel sem na *Čumplova*, byl sem na *Čumplovejch*«)

D.

Drápelí suché haluze
droužka, y družička

F.

Fángle, gen. *-e* (stř. rod) C, Sv, Š prapor (vedle toho: *fángla, e* St)
fšimožně Š všemožně

G.

Gyjometr, a Š geometr

H.

Hašpánek, u Sv drobné kroupky
hrč, e, žen., Sv velká boule; hrbol ve dřevě; »to je brambor jako hrč«

Ch.

Chčestí St, vedle toho: *šťestí* štěstí
chčasnej St, vedle toho: *šťasnej* šťastný

J.

Jařičný (stř. rod) strniště po jařici
jeduvatina, y Š hadí jed
jimel, gen. *jimla* Sv = *jilem*, gen. *jilma* Š jilm
jitřina jitřní mše vánoční

K.

Káchtat se hlasitě se smáti, chechtati se
kalouž, e, žen., Sv, Š kalužina
kaprati P, Sv, Š kapradí
kaprycí St kapradí
klast znamená také: *mysliti, domnívati se*, na př.: »Já sem kladl, že bude po tem větře pršet« Š (Cempírek)

Digitized by Google

klenica, e, klen
klícek, a: klícek lesa Sv kousek
klubat klovati
kmejtnout se Š kmitnouti se
korobička, y Š, *korovička, y* Sv korouhev
kotrč, a: kotrč rozní (gen. mn č.) Š hrozen
kroz Š skrze
krz Sv skrze
kučka, y »sou tam *kučky* lesa« Sv t. j. lesíky
kulit se Š kouleti se
kupcovka, y Š kupcová

L.

Laštuvka, y P, St, Š, *laštovka* Ś (jen od jednoho starce), *laštuvka* Sv, *laščuvka* C vlaštovka
ležmem (příslovce): »ty děti u nás byly *ležmem*« Ś t. j. byly u nás pořád, ustavičně
Likištajn St, *Likrštajn* Š, *Liktrštajn* Š = Liechtenstein
louža, e C, P, *louž, e* C, St, Š, *luža, e* St nebo *lúža, e, lúž, e* Sv louže

M.

Machota, y Š: »z lenu vostala *machota,* kroupy ho rostloukly« (Cempírek) = padrť
mejhnout se Š mihnouti se
mejtník, a Š nebo *mejto* P míra (dvě mírky), která se dává za mletí z měřice
močár, a močál, bažina, mokré místo na louce nebo na poli
morák, a Š »had morovatej« (Cempírek)
Moravka, y nebo *Moravkyň, ě* Moravanka
mostnice mn. č. Š = *mostiny* Š (viz toto slovo)
mráká se Š mračí se
mrtvina, y Š: »leželo to všechno mrtvinama« (Cempírek) t. j. úhorem

N.

Nabit kolo = dáti nové špice do kola
nánes, u nános
náščiva, y nebo *návščiva* návštěva
nasčivit nebo *navščivit* navštíviti
ňať, ě nebo *ňat, ě* nať
nebozíz, a nebozez

O.

Orláb, a (z něm. Urlaub) dovolená
oupadlík, a Š, vedle toho: *padlík* dolinka

Digitized by Google

P.

Padlina, y Sv = *padlík* dolinka
padoucina, y Š padoucí nemoc (jen od jedné ženy)
plíšče mn. č. Š »je dešč ze snihem, protože to *plije* do vočí« (Cempírek)
pluchejř, a Š, vedle toho: *plychejř*, puchýř, vřed
podivokej Š trochu divoký
Podrybník, a Š název polí a luk
podvozek, a Š náprava u vozu
pochladnej St trochu chladný, na př.: dneska je *pochladno*
poščípanina, y Š místo hadem uštknuté
přihon, a P obecní pastviště
přiklesovat Š: »u vážiska se *přiklesuje* jen jedna rosporka« (Cempírek) t. j. přidělá, zavěsí
přímět, ě, žen., Š vřed, puchýř, modrá neštovice na noze
přituhej Š: »brambory sou *přituhý*« t. j. trochu tvrdé
procesťví procesí
prodaj, a nebo *e* prodej
pukličkа, y Š = *přímět*

R.

Rejpat rýti rýčem, lžicí anebo jiným nástrojem
rejt rýti (jen o krtku)
rejž, u, muž., Sv rýže
relmo St (místo: lermo) hřmotně
renčák, a Š rýnský
rovno St, Sv přímo, na př.: »šel sem *rovno* dom« St (vedle toho také: *přímo*)
ruhlík, a Š rulík, vrkoč
ryzák, a Š »je had rezatej, jedovatej«, zmije (slova »zmija« se neužívá, říká se zkrátka: »had« nebo: »had ryzák, zerzák«)

S.

Sítovat plésti síťky z vlasů
skřenčit (bezpochyby ze staršího slovesa: *skřemenčit*) ztvrdnouti, na př.: *skřenčilo* to všecko (o bramborách) St, Š; brambory sou *skřenčilý*, sázeli sme je do ouvara St
slepák, a Š slepýš
smršče, ete Sv (ze staršího slova: *smrčišče*) smrček, bičiště
stíkat se Š stékati se
Struženec, nca rybník u Světnova
sypky mn. č., žen., St »sou drobný kroupky, co padaji v zimně«

Š.

Šarapátit Š lomoziti, dělati hřmot
šesťák, a šesták
šindeláky, ů Sv: »Japaks tam pochodil? Jak ti dá táta (totiž: nevěstin) moc *šindelákův*?« t. j. peněz, věna

Digitized by Google

šklubat škubati
šlopa, y šlepěje
šloupnout St šlápnouti
štvrták, a čtvrt litru
šup P: máme brambory na *šup* t. j. na loupačku
šupavo Sv: vaříme brambory na *šupavo* t. j. na loupačku
švatrc, a Š třapec hroznový, hrozen, na př.: koupila sem *švatrc* rozní (Hillerová)

T.

Tvrdina, y Š tvrdost

U.

Usta mn. č. otvor ve dvířkách u kamen

V.

Vejhřiště mn. č. Sv (do *Vejhřišť*, k *Vejhřištům*, lok. *Vejhřištích,* instr. za *Vejhřištama)* vesnice *Hřiště* u Přibyslavě; jméno *Vejhřiště* atd. vzniklo z lokálu »ve Jhříštích« a to už v době, kdy začátečná souhláska *j* ve slovech »*jhra, jhřiště*« ještě nebyla odsuta[1]) (srovnej německé jméno *Wegstädtel* = č. Štětí, které vzniklo z českého lokálu »ve Jštětí«)
vejnes, u Š výnos, užitek, na př. z pole
vejpustek, a Sv, Š rozpustilý hoch, nezbeda; ve Stržanově: obecní pastviště
venskos, a Sv skříň se šuplíky (bezpochyby z něm. Wäschkasten)
větrnica, e St, Š vichřice
vobložit kolo = dáti nové loukotě na kolo
vohnoutka, y menší síť
voje, ete oj
vokroužet nebo *vokroužovat* řepu Š okrajovati
votíkat Š otékati, na př.: votíkala mu noha
vůkolečnej Š okolní
vyklesnout rosporku = odebrati, vyvěsiti rozporku z vážiska

Z.

Zalamovat: »to učitelství ho nezalamuje« Š t. j. netěší
zerzák, a Š = *ryzák* zmije

Ž.

Želízka mn. č., Š železná past
želiščata mn. č., Š železná past
žula gen. *e* Š had; »vypadá, jako by mněl stříbrný penízky po sobě« (Cempírek).

[1]) Tvary: *Vejhřiště,* do *Vejhřišť* atd. je slyšeti také v okolí Přibyslavském na příklad ve Velké Losenici (Velosenci).

Digitized by Google

OBSAH.

Str.

Úvod 1

Část první. Mluvnický nástin podřečí polnického. 7

Oddíl prvý. **Hlásky.** 7

A. Samohlásky 7

a, á 7

e, é 12

è 15

i, í 17

o 20

ů 22

u (*i z u*) 22

ou 24

y, ý 25

B. Souhlásky 27

Souhláska *l* 27

Souhlásky *r, ř* 27

Souhlásky *n, ň* 29

Souhlásky *d, ď; t, ť* 30

Souhlásky *b, v, f, m, p* 34

Souhlásky *g, k, h, ch* 36

Souhlásky *z, s, c* 39

Souhlásky *ž, š, č* 43

Souhláska *j* 46

Přesmyk 47

Stahování 47

Vysouvání 48

Stahování slov 48

Oddíl druhý. **Tvary.** 48

A. Skloňování 48

I. Jména podstatná 48

1. Vzor *holub, dub* 48

2. Vzor *muž, meč* 53

Digitized by Google

Str.
3. Vzor *město* 56
4. Vzor *pole* 57
5. Vzor *znamení* 59
6. Vzor *ryba* 60
7. Vzor *duše* 63
8. Vzor *hrdz* 65
9. Vzor *kotev* 67
10. Vzor *kost* 67
11. Vzor *kámen* 69
12. Vzor *kuře* 70
II. Jméno přídavné 71
1. Vzor *dobrý* 71
2. Vzor *dnešní* 72
3. Vzor *sousedův* 73
III. Náměstky 75
1. Náměstky osobní 75
2. Náměstky přivlastňovací 77
3. Náměstky ukazovací 80
4. Náměstky tázací a vztažné 81
5. Náměstky neurčité 82
IV. Číslovky 83
1. Základní 83
2. Řadové 85
3. Druhové 86
4. Neurčité 86
B. Časování 88
I. Část všeobecná 88
1. Tvary infinitivné 88
a) Infinitiv 88
b) Přechodník minulý 88
c) Participium minulé činné 88
d) Participium minulé trpné 89
e) Perfektum 89
f) Trpný rod 90
g) Podmiňovací způsob 90
2. Tvary praesentní 90
a) Indikativ 90
b) Imperativ 91
c) Přechodník přítomný 91
II. Vzory slovesných tvarů 91
1. Slovesa s praesentními kmeny příznakovými 91
a) Třída první 91
α) Vzory: *vésti*, *nésti*, *zábsti* 91
β) Vzor *péci* 94
γ) Vzor *pnouti* 95
δ) Vzor *tříti* 96
ε) Vzory: *krýti*, *píti* 97
b) Třída druhá 99
c) Třída třetí 100
d) Třída čtvrtá 100

Digitized by Google

Str.

e) Třída pátá 101
α) Vzor *dělati* 101
β) Vzor *sázeti* 102
γ) Vzor *česati* 102
δ) Vzor *bráti* 104
ε) Vzor *láti* 104
f) Třída šestá 105
2. Slovesa s praesentními kmeny bezpříznakými 106
a) *Býti* 106
b) *Dáti, dáti* 108
c) *Jesti* 103
d) *Věděti* 108

Oddíl třetí. **Příslovce.** 108

A. Příslovce původní 108
B. Příslovce utvořená ze jmen 109
I. Příslovce prostá 109
II. Příslovce utvořená příponami 109
III. Příslovce složená s předložkami 110
1. S jednou předložkou 110
2. S dvěma předložkami 111
IV. Stupňování příslovcí 111

Oddíl čtvrtý. **Předložky.** 112

Oddíl pátý. **Spojky.** 113

Oddíl šestý. **Ku kmenovědě.** 114

A. Podstatné jméno 114
I. Odchylky v rodě 114
II. Přechylování 114
III. Jména zdrobnělá 114
IV. Podstatná jména utvořená předložkami a předponami 115
V. Podstatná jména utvořená příponami 115
1. Příponami prostými 115
2. Příponami složenými 117
VI. Podstatná jména složená 118
B. Přídavné jméno 118
I. Přídavná jména utvořená předponami 118
II. Přídavná jména utvořená příponami 119
1. Příponami prostými 119
2. Příponami složenými 119
C. Číslovky 119
D. Sloveso 119

Oddíl sedmý. **Skladba.** 120

A. Věta jednoduchá 120
I. Podmět a výrok 120
II. Doplněk 122
III. Zápor 122
IV. Pády 122
1. Genitiv 122
2. Dativ 123
3. Akkusativ 123
4. Lokál 125
5. Instrumentál 125

Digitized by Google

Str

6. Spodoba (attrakce) pádův 126
7. Přesmyk pádův 126
8. Přesmyk a spodoba pádův 127
V. Přídavné jméno 127
VI. Náměstky 127
1. Osobní 127
2. Přivlastňovací 127
3. Vztažné 127
VII. Sloveso 128
1. Infinitiv 128
2. Spodoba tvarů slovesných 128
VIII. Výpustka 129
IX. Změna vazby 129
X. Způsob mluvy 129
B. Souvětí 130
I. Souvětí souřadné 130
1. Souvětí souřadné místo souvětí podřadného 130
2. Střídání časův 130
3. Hysteron proteron 130
II. Souvětí podřadné 130
1. Věty předmětné 130
2. Výpustka 130
3. Stahování 131
4. Změny vazby 131
5 Přímá a nepřímá řeč 131
C. Příslovce 132
D. Předložky 133
E. Spojky 133
I. Spojky souřaďovací 133
II. Spojky podřaďovací 134
Oddíl osmý. **Seznam zvláštních slov.** 134
Dodatek 146

Digitized by Google

Mimo Rozpravy III. třídou vydaná díla:

Dr. *V. Mourek.* Kronika Dalimilova. . . . . Cena 2 K 80 h.
Dr. *V. Vondrák.* Glagolita Clozův. . . . . Cena 6 » — »
Josef Truhlář. Listář Bohuslava Hasišteinského z Lobkovic. Sbírka pramenův ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a v Slezsku. (Skupina II. Číslo 1.) . . . Cena 4 » 40 »
Jan Urban Jarník. Dvě verse starofrancouzské legendy o sv. Kateřině Alexandrinské. . . . . Cena 10 » — »
Dr. *Justin V. Prášek.* Martina Kabátníka cesta z Čech do Jerusalema a Kaira r. 1491—92. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada 2. Číslo 1.). . . . . Cena — » 80 »
Adolf Patera. Vzájemné dopisy Josefa Dobrovského a Fortunata Duricha z let 1778—1800. Díl I. Sbírka pramenův etc. (Skupina II. Číslo 2.) . . . . . Cena 5 » 80 »
Dr. *Jan V. Novák.* Staročeská gesta Romanorum. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada 2. Číslo 2.) . . . . . Cena 4 » 60 »
Čeněk Zíbrt. Bibliografický přehled českých národních písní. Sbírka pramenův etc (Skupina III. Číslo 1.) . . . . Cena 5 » 80 «
Dr. *Václav Vondrák.* Frisinské památky . . . . . Cena 3 » 60 »
František Št. Kott. Příspěvky k česko-německému slovníku zvláště grammaticko-fraseologickému. Archiv pro lexikografii a dialektografii. Číslo 1. . . . . Cena 11 » 60 »
Dr. *J. Hanuš.* Život a spisy Václava Bolemíra Nebeského. Cena 1 » 20 »
Josef Truhlář. Dva listáře humanistické. I. Dra. Racka Doubravského. II. M. Václava Píseckého. S doplňkem listáře Jana Šlechty ze Všehrd. Sbírka pramenův etc. (Skup. II. Čís. 3.) Cena 2 » — »
Martin Hattala. Besední řeči Tomáše ze Štítného. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada 1. Číslo 1.) . . . . . Cena 2 » 40 »
Dr. *V. Flajšhans.* Podrobný seznam slov rukopisu Královdvorského. (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 2.) Cena 1 » 80 »
Dr. *Jan Kvačala.* Korrespondence Jana Amosa Komenského. (Listy Komenského a vrstevníků jeho.) Nová sbírka. — [Spisy Jana Amosa Komenského. Číslo 1.] . . . . . Cena 3 » — »
Adolf Petr Zátureckỳ. Slovenská přísloví, pořekadla a úsloví. Cena 6 » 80 »
Dr. *Jan V. Novák* a *Adolf Patera.* Jana Amosa Komenského Theatrum universitatis rerum. [Spisy J. A. Komenského. Číslo 2.] . . . . . Cena 1 » 20 »
Dr. *V. Flajšhans.* Knihy české v knihovnách švédských a ruských. Sbírka pramenův etc. — (Skupina III. Číslo 2.) . . Cena 1 » 20 »
Dr. *Jos. Müller.* J. A. Komenského na spis proti Jednotě Bratrské od Sam. Martinia z Dražova sepsaný Ohlášení. Připojen spis Samuele Martinia z Dražova Třicet pět důvodův. [Spisy J. A. Komenského. Číslo 3.] . . . . . Cena 3 » — »
Dr. *V. J. Nováček.* Františka Palackého korrespondence a zápisky. I. Autobiografie a zápisky do r. 1863. (Sbírka pramenův. Skupina II. Čís. 4.) . . . . . Cena 2 » 80 »
Dr. *Jan Kvačala.* Korrespondence Jana Amosa Komenského. — Svazek II. (Spisy J. A. Komenského. Číslo 1.) . . . Cena 3 » 60 »
Adolf Patera. Žaltář Poděbradský. (Sbírka pramenův etc. Skupina I. Řada 1. Číslo 2.) . . . . . Cena 4 » 60 »
František Bartoš. Národní písně moravské nově nasbírané. (Díl I.) . . . . . Cena 7 » 30 »
Dr. *V. Flajšhans.* Literarní činnost M. Jana Husi. (Sbírka pramenův. Skupina III. čís. 3.). . . . . Cena 2 » 50 »
Ant. Truhlář. Jana Albína Ezopovy fabule a Brantovy rozprávky. (Sbírka pramenův. Skupina I. Řada 2. Číslo 3.) . . . Cena 5 » 50 »

Digitized by Google

Jan V. Novák, Jana Amosa Komenského: Moudrost starých Čechů, za zrcadlo vystavená potomkům. (Spisy J. A. Komenského. Číslo 4.) . . . . . Cena 1 K 70 h

František Bartoš. Národní písně moravské nově nasbírané. Díl II. . . . . Cena 14 » 80 »

František Št. Kott. Druhý příspěvek k česko-německému slovníku. (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 3.) Cena 6 » 20 »

Dr. Justin V. Prášek. Marka Pavlova z Benátek Million. (Sbírka pramenův. Skupina I. Řada I. Čís. 3.) . . . . . Cena 4 » 20 »

Dr. Jan Kvačala. Korrespondence Jana Amosa Komenského. Listy Komenského a vrstevníků jeho. II. — Svazek 3. — (Spisy J. A. Komenského. Číslo 5.) . . . . . Cena 5 » — »

Ferdinand Strejček. Jana Hasištejnského z Lobkovic putování k svatému hrobu. (Sbírka pramenů etc. Skupina I. Řada II. Číslo 4.) . . . . . Cena 1 » 60 »

Dr. *V. J. Nováček.* Františka Palackého korrespondence a zápisky. II. Korrespondence z let 1812—1826. (Sbírka pramenův. Skupina II. Číslo 5.) . . . . . Cena 3 » 10 »

František Černý. Evangeliář Olomoucký. (Sbírka pramenů etc. Skupina I. Řada I. Číslo 4.) . . . . . Cena 3 » 50 »

Dr. Josef Th. Müller. Jana Felina Rozebrání obrany Sam. Martinia. — Jana Amosa Komenského Cesta pokoje. — Induciae Martinianae . . . . . Cena 3 » 80 »

Homerova Odysseia. Přeložil *Antonín Škoda.* Díl první. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 5. . . . . Cena 2 » — »

G. Suetonia Tranquilla Životopisy XII císařů římských. Přeložil *O. Kubelka.* Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 6. 4 » — »

Gaja Velleja Paterkula Dějiny římské až ku konsulatu M. Vinicia. Přeložil *Frant. Št. Kott.* Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 7. . . . . Cena 2 » — »

Dr. Čeněk Zíbrt. Staročeský lucidář. Text rukopisu Fürstenberského a prvotisku z roku 1498. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada II. Číslo 5.) . . . . . Cena 1 » — »

Adolf Patera. O sv. Jeronymovi knihy troje. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada I. Číslo 5.) . . . . . Cena 2 » 30 »

Václav Otak. Slavík. Karla Aloisa Vinařického korrespondence a spisy pamětní, I. Korrespondence od roku 1820—1833. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 6). . . . . Cena 4 » — »

Dr. Josef Karásek. Kollárova dobrozdání a nástin životopisný z roku 1849. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 7.). Cena 1 » 80 »

Dr. Zdeněk V. Tobolka. Česká bibliografie. Svazek I. Za rok 1902. . . . . Cena 4 » 20 »

Jan Loriš. Sborník hraběte Baworowského. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada I. Číslo 6.) . . . . . Cena 5 » 60 »

T. Maccia Plauta Mostellaria. Přeložil *Jan Lad. Čapek.* Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 8. . . . . Cena 1 » 80 »

Dr. Čeněk Zíbrt. Frantova práva. (Sbírka pramenů. Skupina I. Rada II. Číslo 6.) . . . . . Cena 2 » — »

Homerova Ilias. Přeložil *Antonín Škoda.* Díl I. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 9. . . . . 1 » 80 »

Xenofontovy Drobné spisy. Přeložil Dr. *Karel Müller.* Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 10. . . . . Cena 3 » 40 »

Ph. Dr. Isidor Theod. Zahradník. Slovník latinsko-německo-český. Pro Ladislava Pohrobka. (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 5.) . . . . . Cena 2 » 20 »

Dr. Zdeněk Tobolka. Česká bibliografie. Svazek II. Za rok 1903. (Sbírka pramenů. Skupina III. Číslo 5.)

Digitized by Google

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, knihtiskaře České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TŘÍDA III. ČÍSLO 22.

NÁŘEČÍ ČESKOMORAVSKÉ.

NAPSAL

IGNÁC HOŠEK.

DÍL DRUHÝ:

PODŘEČÍ POLNICKÉ.

ČÁST II.

UKÁZKY PODŘEČÍ POLNICKÉHO.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.
1905.

Digitized by Google

PUBLIKACE

III. TŘÍDY ČESKÉ AKADEMIE POSUD VYDANÉ.

ROZPRAVY.

ROČNÍK I.

Čís. 1. Dr. *Jan Kvíčala.* Nové kritické a exegetické příspěvky k Vergiliově Aeneidě. . . . . Cena 3 K — h.
» 2. *Adolf Patera.* Jana Amosa Komenského korrespondence. Cena 3 » 60 »
» 3. *J. Truhlář.* Počátky humanismu v Čechách. . . . Cena — » 80 »
» 4. *Robert Novák,* Grammatická, lexikální a kritická pozorování u Velleja Paterkula. . . . . Cena 1 » 80 »
» 5. Dr. *Jiří Polívka.* Kronika o Bruncvíkovi v ruské literatuře. . . . . Cena 2 » 80 »

ROČNÍK II.

» 1. Dr. *V. Mourek.* Syntaxis složených vět v gotštině. Cena 6 » 40 »

ROČNÍK III.

» 1. Dr. *Jan Kvíčala.* Bádání v oboru skladby jazyků indoevropských. Část I. . . . . Cena 4 » 80 »
» 2. *Robert Novák.* Mluvnicko-kritická studia k Liviovi. Cena 4 » — »
» 3. *Vavřinec Josef Dušek.* Hláskosloví nářečí jihočeských. I. Část: Consonantismus. . . . . Cena 1 » — »
» 4. *Josef Truhlář.* Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II. . . . . Cena 3 » 20 »

ROČNÍK IV

» 1. *Ferdinand Menčík.* Příspěvky k dějinám českého divadla. Cena 2 » 60 »

ROČNÍK V.

1. Dr. *Jan Kvíčala.* Kritické a exegetické příspěvky k Platonovým rozmluvám I. Faidros, Gorgias. . . . . Cena 7 » — »

ROČNÍK VI.

» 1. *Josef Zahradník.* O skladbě veršů v Iliadě a Odyssei. Cena 2 » 80 »
» 2. *Vavřinec Josef Dušek.* Hláskosloví nářečí jihočeských. II. Část: Vokalismus. . . . . Cena 1 » —
» 3. Dr. *Jan Kvíčala.* Kritické a exegetické příspěvky k Platonovým rozmluvám. II. Protagoras. Symposion . . Cena 6 » 40 »
» 4. *Ignác Hošek.* O poměru jazyka písní národních k místnímu nářečí. . . . . Cena — » 40 »

ROČNÍK VII.

» 1. *Jan Loriš.* Rozbor podřečí Hornoostravského ve Slezsku Cena 1 » 50 »

ROČNÍK VIII

» 1. *Ignác Hošek.* Nářečí českomoravské. Díl I. Podřečí polenské. Cena 2 » 60 »

ROČNÍK IX.

» 1. *Vavř. Jos. Dušek.* Kmenosloví nářečí jihočeských. Cena 1 » 50 »
» 20. *Dr. Václav Vondrák.* Studie z oboru církevněslovanského písemnictví . . . . . Cena 3 » 20 »
» 21. *Ignác Hošek.* Nářečí českomoravské. Díl druhý: Podřečí Polnické. I. . . . . Cena 2 » 70 »

Digitized by Google

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TŘÍDA III ČÍSLO 22.

NÁŘEČÍ ČESKOMORAVSKÉ.

NAPSAL

IGNÁC HOŠEK.

DÍL DRUHÝ:

PODŘEČÍ POLNICKÉ.

ČÁST II.

UKÁZKY PODŘEČÍ POLNICKÉHO.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ
1905.

Digitized by Google

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

Digitized by Google

UNIV. OF CALIFORNIA

A. Ze Stržanova (Strčanova).

1. Vo přídle.

Leny tady taky sejou[1]) a letos maji tady lenu moc setýho. Tady sejávali moc lenu, pak přestali a zas uš teď začínaji. Esi budou[2]) věřit, u jednoho sedláka nás trhalo jedenást třeba tři nebo štyry dni a mněl třeba sedum lešení f pazderce. A fšecko tady mněli z lenu: na posteli poslamky a povleky, utěráky i šaty do kostela ženskejm byly s příze. To se koupila bavlna na ty štráfky, jakou hdo barvu chtěl. Příza bila[3]) bílá a teď bavlna do toho, tak sukňa bila pěkná. I k muzice šaty byly s příze. Jedny povleky na postel vydržely sedum roků.

Do vánoc se nepřede večír, jen ve dne se přede. Začnem příst, jak se venku nemůže dělat. Prvejk se mlátilo cepama; čelátka mlátila až do večera a večír musely děvečky sednout k přaslici třeba do jedenásti hodin. A teď nepředou honem, až je fšecko vymlátěný, a pak předou až do jara, dokuď je co. Potom se ta příza nese do Karla,[4]) tenká a pačesná. A koudelná se dá dělat jen tak na pytle a na ty trávní plachty. F chaloupkách se začíná příst aš po vánocích; do vánoc se večír dere peří. Dysse[5]) huse zabí,[6]) zase je tady peří.

Z lenu se přede trojí přídlo: napřed koudel, potom pačiska a teď len. A teď jim to povím, jak to dopadá. Ta koudel je tlustá, s tý se dělaji pytle anebo plachty na trávu a s pačisky můžou se dělat buď sukně na sebe nebo košile. A z lenu taky košile, ale to už je tenká košila. Pačesný plátno a tenký plátno dává se do Karla na bílení biličovi.[7]) Tam sou biliska.[8]) Hdo[9]) musí těško pracovat nebo do lesa, ten aby mněl pačesnou košilu.

Dyš to napřade,[10]) tak už ví, kolik toho bude mít loket. Patnást pásem koudelný příze to je loket plátna a pačesný příze přadýnko to je dvacet pásem, to je zas loket plátna. A tenký příze přadýnko to je třicet pásem, je zas loket plátna.

Jozefa Synková, po chalupě *Bednářka*,
72 let stará (r. 1900).

Digitized by Google

[illegible] T. j. r. 1900. — [2]) To pravila vypravovatelka ke mně. — [3]) V participiích minulého času: *byl, byla, bylo* vypravovatelka vyslovovala zhusta, jako mnozí jiní lidé, zvláště starší, místo samohlásky *y* zvláštní slabou, nejasnou samohlásku (polohlásku), kterou označuji staroslovanským písmenem ъ. Tato slabá, nejasná samohláska není zvukem hrdelným, nýbrž zní asi tak, jako bychom vyslovili *bl, b-la* (dvouslabičně), *b-lo* (dvouslabičně) a po souhlásce *b* maličko ústa pootevřeli. Tím vzniká mezi souhláskami *b* a *l* zvláštní slabý, nejasný zvuk, který nezní ani jako *e* ani jako *y*. — Ale vypravovatelka nevyslovovala tak důsledně; někdy — zvláště ve vypravování — vyslovovala: *byl, byla, bylo*. — [4]) T. j. Karlova. — [5]) T. j. *když se*. Ve plynné, nenucené řeči spojka *dyž* a náměstka *se* splývají v jedno slovo a souhláska *ž* ve spojce *dyž* před náměstkou *se* buď se změní v *s* — čímž vzniká: *dysse* — anebo se vysune — čímž vzniká: *dyse*. Táž osoba říká někdy: *dyš se*, někdy: *dysse* a někdy: *dyse*. Často je nesnadno rozeznati, řekla li mluvící osoba: *dysse* či *dyse*. — [6]) T. j. zabijí. — [7]) T. j. běličovi. — [8]) T. j. běliska. — [9]) Častěji se říká ve Stržanově *gdo*. — [10]) Vypravovatelka říkala někdy: *přede* a někdy: *přade*. Třeba si doplniti podmět: *přadlena*.

2. Proč Strčanofský byli vosvobozený vod desátku.

Ve Strčanově byli vosvobozený vode všech desátků. Za mlada sem slejchával vod rodičů a domácích lidů všech, že v zejmně[1]) jel tady panáček[2]) s Kláštera — tady bejvalo kněžů ale padesát. Bylo tolik snihu, že jel na saněch přes chaloupku a zabořil se. A lidi se zběhli, dyš to viděli, a pomohli mu vocad.[3]) Tak jim slíbil za to, že nebudou nigdá desátky dávat. Tak byla tato vobec na vždycky[4]) vod desátku vosvobozená. Vodešad dávali a tady nedávali nic.

František Krška, výměnkář,
80 let starý (r. 1897); † 1899.

[1]) Zpravidla se říká: *v zimě*. — [2]) T. j. kněz. — [3]) Obyčejně se říká: *vocať*. — [4]) Obyčejně se říká: *dycky*.

3. Vo robotě.

U nás nemněli robotu, mněli kontrachty a ďál každej dříví, jak kerej mněl grunt, třicet aš pětatřicet sáhů dříví a ešče platili na kontracht. Na Moravě si voblíbili robotu, že prej pomine, se spolíhali, a vona pominula, aš se vykoupili. A potom toho litovali. V Rosice[1]) Kuba sám mně povidal — votíral sem tam u něj len — že jeho žena zanesla na zádech do Přibyslavi třicet funtů dvacítníků za robotu.

Týž.

[1]) T. j. V Rosičce.

4. Vo zlejch časích.

Teťka je zle, ale f sedumaštyrycátým roku bylo ešče hůř. Tenkrát byla velká neouroda. Tenkrát bylo bída, ó Bóže, nedopouščej. Míra žita koštovala sedumnást, vosumnást renskejch, aš přišla za devatnást. Za devatnást až dvacet grejcarů přišla libra chleba. Míra jahel koštovala vosumadvacet renskejch, bečka brambor štyry aš půl pata renskýho. Lidi

Digitized by Google

prodávali peřiny a šactvo a ešče si naďáli dluhů dost. Ze spálenýho žita ve Žďáře — dyž vyhořel Žďár — za štrnást grošů mírku mouky platili a to byla ešče nejdarebnější mouka; to bylo jako hlina. Za mírku mouky vot kroupek — je černá, to nejni jako samomletá z ječmena — taky platili štrnást grošů. A dyš se toho najedli, nemohli s toho vyžit,[1]) leželo to jako písek v žaloutku, vonemocnělo s toho moc lidů. Chodili do lesa na houby, a s toho člověk až votek, protože lesní zdrava[2]) je divoká. Učitel Adrian f Setňově s tejch houb celej votek, ani nemoch chodit. Mněl chudák štyryadvacet zlatejch vejmněnku za rok; jak pak moch s toho bejt žif? Chudák musel pást krávu a tlouct skalky[3]) na silnici.

Týž.

[1]) T. j. nemohli to strávit. — [2]) T. j. strava. — [3]) T. j. hromádky kamení.

5. Vo strašidlech.

I.

Neboščík bratr dyž byl svobodnej, jak stává chasa večír venku, tak šel člověk ze psem. A mněli ho za istýho, že je to Fuksů Johanes, že de vod holky, a křičeli na něj: Johanes! A přiběhli na kousek a vono jak by se s toho uďál sud a valil se g Břečkom do dvora; s kopečka do dvora. A přeci byli tří chlapi k tomu a fšecí se dost báli. Do jednoho domu běželi fšecí, do maštale, a strachem padli přes prah. Dyby to byl jeden, nedivil bych se, a to byli tří přez dvacet roků starý. A bylo mně to moc divný, že se toho tak polekali.

II.

Vo tejch strašidlech[1]) je to hrozný. Jedna selka Ficková — tý sem fšecko věřil, to byla dokonalá ženská — vona mně povidá: »Milej brachu, dyž umřel můj bratr, tak sem tam byla z jedným chlapcem. A vo půlnoci sem šla dom. A přidu dolu g zahráce, a tady ležel kůň. A chlapca sem vedla za ruku. Co prej teď? Tak mně[2]) napadlo — já sem se vobrátila a šla sem kolem po humnech dom.« A inej žádnej nigdá nic neřek, že tam neco takovýho viděl. Teď nejni nic takovýho.

III.

Co dělávali ty hejkali! Co dělávali ty za šramot! A dyž jim člověk nedal pokoj, tak mu pošlapali záda.

F Klášteře byl nejakej řezník, menoval se Vincenc Peřina, a byl moc silnej. Von mně[2]) dycky potěškával, dyš sem pásival. Tak von mně vypravoval, že jednou vedl tele z Veselí a nechtělo mu jít. A von ho rosekal hůlkou na nudle, že to svázal do huzílka do šátka a prodal to za půl renskýho šajnů, jak bejvaly.

Digitized by Google

Na to šel v noci ze Žďára a napad jako votýpku haček u silnice; tak to bylo u cesty. A von do toho štouchal hůlkou, a vono se to zbihlo [3]) a dalo se to do něj. A tak se spolu bili. To musel bejt hejkal, ináč von to nesoudil. Buď von byl na vrchu anebo ten. »A naposledy mně popad a zanes mně až do Černýho Lesa.« Tady [4]) říkaji Černej Les. »A pře [5]) stromy, přez vrch se mnou utíkal.« Von nic nevěděl, až byl dole. Pak ho pustil. Stratilo se to a bylo ticho a von byl na zemi. Šaty mněl rostrhaný a tělu nemněl ublížíno nic. Von mně to vypravoval párkrát — ó ba arci! — pásíval se mnou vofce.

Týž.

[1]) V rozmluvě se mnou vypravovatel řekl: *vo strašidlách.* — [2]) Akkusativ! — [3]) T. j. zdvihlo. — [4]) Při tomto slově ukázal mi vypravovatel — bylo to na poli, na pastvě — tento »Černej Les.« — [5]) T. j. *přes.* Ve předložce *přes* odsouvá se *s* před slovem začínajícím souhláskou *s*.

6. Jak Peřina čaroval.

Taky mně vypravoval ten Peřina, že přišel g hospodyni na tele. A vona mu ho nechtěla prodat, chtěla ho mit [1]) k votstavu. A von ju potěšil, že jí dá takovej kořínek, že ta kráva jí bude moc dojit, dyž mu to tele prodá. Tak šel za stodolu a utrch tam to slatký lupení, jak se říká, a vytach ten kořen a kousek jí dal. A hospodyň tomu přiložila srce; dala to krávě, a vona jí hodně dojila. A pak mu děkovala, že jí dal medicinu dobrou. A Peřina se tomu smál.

Týž.

[1]) Zpravidla se říká *mít.*

7. Vo starejch časech.

Teď je s chudejma lidma zle. Prv mněli vobživu po celou zejmu,[1]) dokud sedláci nemněli mašiny. Mlátívalo se u nekerýho sedláka celou zejmu; [1]) štyří chlapi vymlátili štyry mandele deně, a teď na mašině se vymlátí patnást až do dvacíti mandelů za den. Za štrnást dní má sedlák vymlácíno celej sklid; nemá nač chmátnout. Chudý lidi nemaji š čeho bejt živi. Dyž nemněli prácu doma, chodili mlátit do Žďára, až do Novýho Mněsta. Ty mašiny sou prokletý vot chudejch lidů; skazí se s něma vobilí víc neš s cepama. Ruční práca je inačí. Rukama se neskazí nic; to je iný mlácení. — Za mejch mladejch let byla spravedlivá mysel; nemyslel jeden druhýho vošálit. A teď je faleš hrozná. Lidi sami přicházeli a peníze přinesli a prosili, aby si je vzal, aby je mněli jako skovaný, a ešče řekli, aby žádnýmu nic neřikal, že je tam má. A dyž negdo peníze pučil, nedal si napsat žádnou obligací a nic; fšecko dal jeden druhýmu na svědomí. A teťka dyž jeden druhýmu neco pučí, aby strachy umíral, aby vo to nepřišel. Co pak pomůže obligací! Teď daji obligací a ešče člověka vo peníze připravijou. Teď je samá faleš.

Týž (r. 1897).

[1]) Zpravidla se říká: *zimu.*

Digitized by Google

8. Vo Adrianovi.

Ve Světnově [1]) byl starej učitel; menoval se Adrian. Co pak mněli za službu tenkrát! Von mněl syna na školi; ten mu dával pětatřicet zlatejch vejmněnku. Tam nemněli sobotáles, tam mněli paušál. Dyž já sem se tam dostal, sem se smával. Šel sem s kostela a inej šel do palírně. Jářku, co pak já potřebuju kořalku pit; dám šest grošů a mám na štvrt roku zaplatěnej plat školní. Sedlák platil jednou tolik proti domkařovi; dvanást grošů von platil na štvrt roku.

Starej Adrian mněl bídu; tloukyl na silnici kamení. Šel do lesa na houby; nazbíral si jich a uvařil a s toho votek. Já ho tak vidím; byl dobrej člověk a dobrej muzikant, ale rád si zavdal. Pískával klarinet. Chodil na muziky z muzikantama vůkolno. Za dva groše hráli jako teď za dva šestáky.

Týž (r. 1898).

[1]) Zpravidla říkají lidé: *f Sekňově* nebo *f Setňově.*

9. Proč Švejdi umučili rychtáře Břečku.

Ty Břečkovi syni ve švejcký vojně, dyž jelo švejcký vojsko vot Strčanova na Žďár, skovali se do křoví u cesty a střelili na jenerála švejckýho, právě dyš tahli vot Strčanova g zámku Žďáru přez louku Fuksovu. Byla bahnitá a ten kůň z jenerálem, jak utíkal, zabořil se do bahna a jenerála dostal pot sebe, dyž už jenerál byl teda střelenej. Vojáci ho z bahna vytahli, ale jeho šavlu najít nemohli. Po mnohá [1]) letech sekli sekáči na tý samý louce a dyš přišli na to bahno, trefil jeden sekáč na neco tvrdýho, železnýho. A šel a pruboval, co to je, a vytach šavlu. Ta šavla byla krásně vozdobená, zlatej rukověť mněla, zlatejma drátkama voptočenej. Ešče nekerý starý lidi to pamatovali, dyš ten jenerál tu šavlu stratil a vojáci ju najít nemohli a nemohli, aš ten sekáč po moc letech ju našel. Ta šavla musela vystoupit zhůru z bahna. Jak se bahno vyváří,[2]) dostala se i šavla s tým bahnem nahoru.

Teď ty vojáci se vrátili do dědiny a potkali starou bábičku a ptali se jí: »Bábičko, gdo tady umí střílet?« Vona povidala, že inýho neví než jenom rychtářovi syni, že ty střílí. Ty Švejdi šli k rychtářovi a ptali se ho, gde má syni. A von řek, že negde utekli. A voni ho chytili a trestali ho, aby jim pověděl vo synech, že von musí vo nich vědět. Von ale zapíral, že neví. To se neví, věděl, nevěděl. Tak jim neřek. Voni ho chytili a tak dlouho ho mučili a pálili i pot pažama, až ho usmrtili. A rychtářka přišla a přinesla plnou zástěru zlatejch peněz a stříbrnejch a dávala to Švejdom, aby ho netrápili a pustili. Ale voni na to nedbali a rychtáře umučili. A potom dyž ho umučili, vzali velkej kamen a vyryli na něm nejaký písmena; toť se rozumí, žádnej jim nerozumněl. A zakopali ho [3]) doprostřed seknice na to místo, gde mučili rychtáře. Dyš po letech pozdější hospodáři stavěli a na ten kamen trefili a dali ho s toho místa

Digitized by Google

pryč, nebyl f tem domně pokoj, až na to přišli, že ten kamen zas na to místo se musí uložit, a vot tech[4]) dob zas je pokoj. Pozdější hospodář zas ho vykopal a dal ho zazdit a dosuď ten kamen tam je zazděnej.[5])

Co se s tejma synama pozdějíc[6]) stalo, to žádnej neví. Vot tejch dob žádnej hospodář, co se menoval Břečka, nemoh na tem gruntě nic zahospodařit, každej na tem gruntě špatně hospodařil, aš posledni Jozef Břečka ho prodal. Žádnej na tem gruntě nic nemoch pořídit, aš to přišlo v nic, rosprodat na čisto. Teťka s toho gruntu nezvostalo nic.[7])

Mýtný *Jan Ambrož*, 60 let starý (r. 1900).

[1]) Vypravovatel skutečně řekl: *mnohá*. — Obyčejně se říká: *po moc letech*. — [2]) T. j. vypařuje. — [3]) Totiž ten kámen. — [4]) Obyčejně se říká: *tejch, tejm, tejma*. — [5]) Tento kámen je zazděn v úzké chodbičce, která vede ze světnice do obchodního krámu nynějšího vlastníka tohoto domu Aloisa Wasserbauera. — [6]) Častěji se říká: *pozdějc* nebo *pozdějác*. — [7]) Z bývalé rychty zůstal pouze starý dům, patřící obchodníku Aloisu Wasserbauerovi.

10. Jak vrchní Ulrich strašil.

I.

Neboška má tetka Matulová vypravovala, dyž její neboščík múž formanil, tak jezdíval tadyhle vokolo Starýho dvora. Tenkrát silnica nebyla. A von sebou vozil dycky srp ve vozi a večír si užal panský jateliny nebo viky na krmení. A jedenkrát jel celej den a dyž dojížděl Starej dvůr a vedle cesty byla panská jatelina, slezl z voza a začal žít. Najednou se vohlíd a koně byly nepokojný. A podíval se, co se to děje, že ty koně nestojí, a viděl vot Kláštera že jede světlo. Von nechal jatelinu bejt a sotva že doskočil na vůz, koně se začaly spínat, tak že je sotva udržel, a přijížděl proti němu kočár a ten byl z vohnivejma koňma. A jak přijížděl k jeho koňom, koně frkaly a chtěly utíkat. Koně vodešly s cesty a kočár jel vedle něj. A koně se mu splašily a utíkaly ke Klášteru a kočár vohnivej jel pryč. ‚A von přijel celej rozděšenej vot Kláštera domu a sotva skočil z voza, křičel na mně:[1]) »Ženo, poď ven! Je se mnou zle!« Já sem vyběhla a koně byly celý zděšený, tak že sem je sotva uchácholila[2]) a dala do maštale, a du hledat mýho múža. Von ležel na posteli už a já ho budila a povidala sem, co se mu přihodilo. Celej byl přestrašenej, že sem ho sotva k sobě přivedla. Von mně povidal, že dyž jel k Starýmu dvoru, že chtěl si usect kousek panský jateliny a že viděl proti sobě světlo po cestě; přijížděllo k jeho koňom. A viděl, že vohnivej kočár jede proti němu z vohnivejma koňma.‘

Tenkrát umřel vrchní Ulrich f Kláštеře. A povidalo se, že straší a že jezdí f kočáře s párem vohnivejma koňma noční dobu. A pozdějíc ho víc lidů vidělo f kočáře z vohnivejma koňma.

Digitized by Google

II.

Pozdějíc chodili písaři anebo takovej menší pán do dvora šafářovi prohlížet a přijímat mlíko vot kraf při dojení. Muselo se chodit přez most a na kraji u toho mostu stál neboščík vrchní právě f pravý poledne. A dyž ten písař šel vokolo vrchního — byl už neboščíkem — tak se dal do pohlafčení toho písaře, ať šel, kerej šel.

Potom nechtěl žádnej ze zámku do dvora chodit. Tak ho viděli, jak byl žif; tak stál právě na tem mostě. A jináč se nedal vodehnat. Tak dyž nemohli přez most chodit, museli si udělat, jak je rymík, přez rymík dřevený lafky, aby nemuseli chodit po mostě. A po lafkách mohli přecházet do dvora.

Ešče můj otec ho pamatoval, dyž byl vrchním f Klášteře. Vokazoval se i ve dne; jezdil vokolo Zelený Hory s kočárem. Von tejmto lidem neškodil, jen panskejm; ty trestal. Ani f kancelářích jim nedal pokoj; v noci rozhazoval jim fšechny spise. Starší lidi povidali, co to pamatovali, že mu mněl kat z Jihlavy zryt hlavu a potom byl pokoj. Kat z Jihlavy zde byl.

Vot starejch lidů ve Strčanově a i f Kláštěře sem slejchával, že ho vočitě viděli, jak ve dne jezdil vokolo Zelený Hory a v noci jezdil cestama; to byl vohnivej a ve dne nebyl vohnivej. Ešče sem se jim smával, že já sem mladej a že tomu nevěřím, a voni že sou tak starý a že tomu věří. A voni se pečetili, že ho viděli vočitě. Fšecí ho viděli vočitě na tem mostě. Muselo bejt neco takovýho; proč by byli ty lafky dali, dyby byli mohli chodit po mostě? A dyž vrchní přestal strašit, přestaly taky lafky; zbourali je a vot tejch dob lafky nejsou. Zas chodí po mostě, jak chodívali dřív.

Jan Ambrož.

[1]) Vypravovatel změnil své vypravování v přímou řeč, dávaje najednou mluviti Matulové. — [2]) T. j. uchlácholila.

11. Vo klášterskejch sklepách.

Dyš [1]) sem chodil do škole, tak vobyčejně f polední hodinu vod jedenásti do jedný chodíval sem f tem rostlučeným kláštěře a zbíral sem z vopukovejch kamenů prášek na posejpátko. A chodili sme tejma podzemníma průchodama, sklepama, sem a tam. Jeden byl takovej náramně dlouhej; dycky sme šli na kus a dál sme se báli. Ale nejakej Lenk, ten byl starší, vodvážil se dál. A dyš přišel na hodnej kus, najednou se vrátil a dal se do outěku a do křiku. A dyš přišel k nám, tak sme vešli [2]) ven a von pad a vostal mrtvej, chytila ho mdloba. Byl přivolanej doktor a chlapca přivedli k vědomí. A dysse ho ptali, co se mu stalo, povidal, že tam viděl vzadu člověka a že divně vypadal, že dostal strach a že se lek a že tým dílem utíkal. A vot tý doby sme tam už nesmněli a přišlo to g zazdění. Povidá se, že ta chodba vedla s kláštera ven do Vlčí jamy. To je tak vot kláštera ale pět minut daleko. Spíš bejvala v lesi a teď už je f polích.

Digitized by Google

To je velká dolina a je vidět, že byla lickou[3]) rukou vyházená, přichystaná ty vlky chytat. Ta Vlčí jama je posavad; tak hodná dolina do kulata.

Týž.

[1]) T. j. *když*, dialekticky: *dyž*. Koncové *ž* ve spojce *dyž* mění se v *š* před slovem, začínajícím některou z temných souhlásek: *c, č, f, ch, k, p, s, š, t, ť*. — [2]) T. j. vyšli. — [3]) T. j. lidskou.

12. Vo švejckým kameně v rychtě.

Má babička Břečková, dysse sem dostala — vona byla z Březí — a dědoušek — byl majetník rychty — vopravoval stavení, dávali podlahu novou. A na tý hliněný zemi bьl[1]) kamen. A ten kamen vzali ven a dali ho do zdi zvenku na ves. Teď ale dyž bylo večír, jak zapadlo slunce, velikou mhu mněli ve stavení, f seknici. Roželi světlo a taky nic neviděli. Tak porád spytovali, co by to bylo, až im[2]) zas lidi poradili, že bьl na něm upálenej hospodář vot Švejdů, že ten kamen nepatří bejt venku, že má bejt ve stavení. Tak ho vykopali a dali ho, co byla seknička, jak se de do kuchyně. A dali ho tam a mha a fšecko přestalo.

Výměnkář *František Krška,* 63 let starý (r. 1900).

[1]) Vypravovatel říkal někdy: *bьl* a někdy *byl*. — [2]) Častěji je slyšeti: *jim*.

13. Co se přitrefilo mýmu dědouškovi.

Můj dědoušek vozíval jednoho kupca s Kláštera — mněl domek u mlejna pot školou — na ledasjaký radovánky. Přijeli do Vysokýho[1]) v nedělu večír; vona tam byla muzika u nákýho šenkýřa. Jel na louku a naložil trošku sena f kůpech[2]) pro šelmofství. A přijel před hospodu a špásoval z hospockým, že mu přivez seno, aby mu dal pit. A dyž jel domu do Kláštera, tak na Zelený Hoře[3]) bylo vidět světlo ve voknách f kostele. Bylo půl dvanástý v noci a bylo slyšet hrát varhany. A von povidal tomu Břečkovi, mýmu dědouškovi — mýmu dědouškovi bylo tenkrát patnást, šesnást let —: »Vidíš, ussi[4]) chmejtá[5]) nohy, už hrá na varhany.« A jak to řek, začalo kamení lítat do zadní košiny. A ten kupec — říkali mu Talský; seděl vzadu f košině — skočil g dědouškovi do šejstroka. A přijeli g bráně do Kláštera a kupec skočil a šel domu. A dědoušek přijel g hranicom a koně mu zastavily, nechtěly jít, na českou půdu šloupnout. A dědoušek se chvilku modlil — von bьl mladej chasník — a koně přece nešly. Potom slez dolu a začal koně sekat a klet. Nechval[6]) se chyt voza a koně letěly domu. Vypřach koně a bьlo.

Týž.

[1]) *Vysoké* je moravská vesnice blízko českých hranic. — [2]) Nominativ j. č. *kůpa*. — [3]) *Zelená Hora* je vrch nad Klášterem; je na ní hřbitov a kostel. — [4]) T. j. *už si*. V rychlé, nenucené mluvě slova *už si* splynula v jedno slovo a *ž* před *s* se změnilo v *s*. — [5]) T. j. přešlapuje. — [6]) T. j. sotva, stěží.

Digitized by Google

14. Jak prachděda chodil z hejkalem.

Začnem inej kousek. Můj dědoušek mněl vočima;[1]) menoval se Vališ. Sekňofský mněli vod něj pronajmutý pole a von chodíval do Setňova vybírat peníze vod lidů. A dyš přišel na Kučky — to je steška[2]) mezi polma, to je celá poloha — dycky mu vyšel po boku hejkal. A von mu řekl — zastavil a šňupl si —: »Ale šňupni si!« A uhodil na pykslu. Hejkal taky uhodil jako na pykslu a taky si šňupl a šel s ním aš k samýmu Strčanovu. Pak se dal do řechtání a šel spátky.

Týž.

[1]) T. j. otčima. — [2]) T. j stezka.

15. Jak tady kopali poklad.

Dyš pominul klášter v zámku Žďáře — ty kněží v něm — tak ten prelát nechtěl, aby co zvostalo po klášteře; tak to přišlo zapálit. Von vyhořel. Dyš ten klášter vyhořel, tak byl ten prelát povolanej, aby se vykázal, jak to vyhořelo. Von se vymlouval, že kuchař smažil ryby a masný že vyletělo ven na střechu a že se klášter zapálil. F tem klášteře povidalo se, že je velkej poklad a kněží že poklad napřed uklidili do podzemí, neš ten klášter vyhořel. Z mněsta Žďára nákej zedník Zábrš — toho zavolali a zavázali mu voči, aby neviděl, votkaď a kam ho vedou. A ten přišel do jednoho místa pod zemí a tam mu vodvázali voči. A tam mněl uš přichystanou maltu, cihle a nádobu s tým, co chtěli zazdívat — měděnej kotel s penězi — a ten zazdil. A jak zazdil, zas mu zavázali voči a vedli ho zas ven na to místo, votkaď ho zavedli.

A teď ale, dyž bylo slyšet, že kněží sou pryč, tak ten zedník to dal do hlasu, že zazdíval peníze. A teď lidi pátrali, gde by ty peníze našli. Neboška Matulová — byla šestadevadesát roků stará, dyž zemřela — to byla má tetka — a je tomu vosumadvacet roků, co je neboška — tak ta Matulová šla z její[1]) sestrou Synečkovou ke glozmistrovýmu břehu. Dyš tam dělaly trávu ty dvě ženský, na kousek vod nich se začal zbihat kousek zemně beze šechnýho. Viděly, že se zbihalo kousek půdy, pole. A voni myslily ty ženský, že je to ten poklad, že de zhůru. Tak voni dostaly, toť se rozumí, strach a utekly domu a tomu Synečkovi, ta druhá tomu múžovi, řekly, co viděly, že se zbihala zem. No tak von povidal: »Teď tam musím jít, to tam neco takovýho bude.« A von mněl virgule, takový tři proutky, a ty proutky byly líškový; ty ale musely bejt právě na svatojanskou noc vo půlnoci uříznutý. A už věděl takovou řeč k tomu; byla to modlitba nebo řikání, to už nevím. A ty proutky dyš přišly na poklad, tak se vohejbaly g zemi a tam prej ten poklad byl. Teď dyš tam přišel — voni šli večír; von si vzal motyku a lopatu a šli na to místo, gde ta zem byla právě tak zbižená. A dyš tam přišli, tak a zem byla, jak ty ženský mu řekly. Virgulama řikal a virgule se točily, že tam je poklad. Tak von kopal a dyž na kousek vykopal, tak přišel na prkno

Digitized by Google

a teď povidal: »Pro Krista Pána, tu prej je ten, co ho voběsili, a von sem přišel g zakopání a to je jeho truhla.«[2]) A teď nechali šeho a utíkali pryč strachem. A ráno dyš přišli na to místo, nebylo po ničem ani slychy vidy. Jak to bylo, než začali kopat, tak to zas viděli. Nic nebylo znat, že by tam byl nedo kopal anebo rejpal. Byla zas rovina a nic nebylo teknuto, f poli nebylo co málo vidět, ani šlápotu znat.

Jan Ambrož.

[1]) T. j. svou. — [2]) T. j. rakev.

16. Vo tejch divokejch ženách.

Jak je mynářů břeh — je to vysokej břeh, bьl tam les — tam je posuď skala a f tý skali sou ďoury. Je tam podnes smutno, dyš tam přide člověk sám f poledne. F tejch ďourách se zdržovaly divý ženy. To uš co já pamatuju — mohlo mně bejt devět let a teď je mně sedumasedumdesát — ešče tady byly. Právě f poledne vycházely z ďour ven a tančily. Dyž nědo k nim přišel, musel s něma tančit — voni rádi tančily — pokaď mněly dost. Lidi utíkali, nechtěli se na to dívat. Lidi se jich báli.

Voni mněly velkou moc. Dyž hospodyň dostala tu lopatu, co s ňou sázely divý ženy do pekárně, tak mněla Božího daru vo hromadu vic. Dyž lidi nebyli doma, tak divá žena přiběhla a hned zhandlovala děcko. Svý děcko do kolípky[1]) položila a cizí děcko si vzala. Ty děcka mněly taky velký hlavy.

Potom lidi začali ten les bourat a hroutit po kusi a ďoury jim zasypali. A divý ženy vostaly tam. Sou tam něde zahroucený a schnilý.

Gracialista *Filip Blažíček,* 77 let starý (r. 1900.

[1]) T. j. kolíbky.

17. Proč řikaji jedný louce „Špejchar".

Bьl tady rymík, jak se de k Markový borovině. Na Břečkovým gruntě byli tří syni. Ty kradli panský žito a dávali je f pytlích do toho rymíka. Dysse[1]) to prozradilo, rymík spustili a dali mu řikat »Špejchar«, protože tam bьl špejchar složenej. Potom s toho rymíka uďáli louku a řikaji jí aš podnes »Špejchar«. A to bude aš konec světa, ba arci. To meno už nepozbyde.

Týž.

[1]) T. j. když se.

18. Vo Frantovi Markovým.

Taky jednoho času chodíval jeden pozdě večír domu. To bьl Franta Marků; von chodil po hadrách. Jednou se taky votmněl;[1]) bloudil trochu. Teťka uslyšel křik hou! hou! A ten taky křičel hou! Von myslel, že nedo bloudí, tak mu chtěl pomoct, aby se pamatoval. A dyž von křik: hou!

Digitized by Google

hejkal bьl tady hned, houp mu na záda a von musel ho nest aš ke svýmu stavení. Dyž mu žena vodevřela, hejkal houp ze zád, zařechtal se, zaplácal na ruce a bьl ten tam.

Týž.

[1]) T. j. chodil do tmy.

19. Jak tady jeden zmrzyl.[1])

Nákej Žrout — to pamatuju jen drobátko — šel ze Lhotky na ščedrej den večír sem do Strčanova — von se přiženil sem. Přišel tady g Zajicovýmu lesejku a tam zmrzyl.[1]) Mněl vokolo sebe kolo vyhrabaný a vyšlapaný, jak si chtěl udělat cestu. Bestoho že ho podešel blud. Ščekali psi ze Strčanova, z Vysokýho, s Počítek: musel se náko[2]) vomámit. U Kadlečků bьla žena venku, slyšela křičet u lesejka. Vona přiběhla do setnice a povidala můžovi: »Nedo tam křičí; bloudí anebo je vožralej. Chtěla sem křiknout, ale bála sem se, tak sem utekla rači.« A můž jí povidá: »Dobřes[3]) prej uďála, doví co to je.« A už nešel žádnej ven.

Týž.

[1]) T. j. zmrzl. — [2]) T. j. nějak. — [3]) T. j. dobře jsi.

20. Jak vokradli jednoho trhaře.

Dyssem[1]) bьl ešče malej, kolem Strčanova byly samý lese. A teď jak je daleko do lesa! Vot Setňova aš k samýmu Strčanovu, aš k samý silnici, byly lese. To sem slejchával vod rodičů.

Náš soused — řikalo se tam u Kršků — mněl moc peněz a fšeho nábytku. Bьl trhař,[2]) handloval v dobytku. Tři cery mněl; ty mněly vod herbábí[3]) fšeho dost. Mněl voli[4]) na prodej. Přišli jednou tří řezníci a voli kupovali. A nemohli nic koupit ten den, tak přišli třetí den a voli koupili za moc peněz.

Ten hospodář mněl stolek naprostřed setnici[5]) kulatej. Bьl na jedný noze a kolem do kola byly šuflátka. V jednem mněl samý troníky, v druhým grejcary, f třetím dvougrejcaráky, ve štvrtým groše, v iným zas dvacítníky, renčáky a torale — ty křižáky — to byly pěkný peníze! Dyž mu řezníci peníze vyložili na stůl, von si je uklidil do šuflátek. Ty řezníci viděli, kam si je uklidil.

Za nákej den šel ten Krška po volech, chodil po trhách. Von bьl vdovec. Večír přišly do chalupy tří chlapi. Dvá šli do seknice,[5]) svázali cery, huby jim zadělali, aby nemohly křičet, a naházeli na ně peřin. Třetí utekla f košili ven bouřit lidi. Ten třetí stál venku a nosil na vůz. Voni přijeli z vozem. Na holo mrzlo. Ta cera vzala kamen a bácla nám do vokna, ale my sme nic necejtili. Potom bouřila lidi, aby se zešli, že maji zloději. Ale dyš přišli, zloději už byli pryč. Zebrali jim fšecky peníze, herbábný šaty, peřiny a ujeli. Ty za něma běželi a šlakovali je aš k Setňovu, ale za Setňovem se jim v lesích stopa stratila.

Týž

Digitized by Google

[1]) T. j. *když sem*. Ve plynné řeči spojka *dyž* se slovesy: *sem, si, sme, ste, sou* splývá v jedno slovo a koncové *ž* buď se mění v *s* (dyssem) anebo se vysouvá (dysem). — [2]) Člověk, který chodí po trzích. — [3]) T. j. hedbáví. — [4]) Akkusativ mn. č. rodu muž. nahrazuje se nominativem. — [5]) Vypravovatel, jako někteří jiní lidé, říkal někdy: *setnica* a někdy: *seknica*.

Po třech letech (r. 1903.) dal jsem si opět vypravovati tento příběh a tu mi jej Filip Blažíček vypravoval takto:

Za stara se stalo ledasco. Nákej Krška — byl to boháč s chalupy — mněl tři cery. A jednoho času mněl pár tlustejch volů. Tak chodili je řezníci kupovat a nidá je nemohli koupit, až jednoho času přišli tří kupovat voli. A ty voli koupili a peníze mu vysázeli na stolek. A von mněl takovej stůl kulatej, takový šuflata u něj; pro každý peníze mněl iný šufle. A von povidá: »Já prej bez volů nebudu a zejtra pudu pro voli. A je prej to daleko, já prej tam vostanu do rána.« A to byli zloději, co ty voli koupili. Teď ty tři cery byly doma samotinký. A teď na ně přišli ty tří chlapi a začali je svazovat. Svázali dvě a huby jim zacpali, aby nemohly křičet. A ta nejmlačí f košili vyběhla ven. A ten třetí, co stál venku, chtěl ji[1]) chytit a vona se mu vysmekla a pryč a utekla do fsi. Teď uďála ve fsi hluk. A chlapi rabovali, gde co bylo pěknýho, peníze a peřiny a šactvo. A mý rodiče leželi zrovna f komoře a nic necejtili. Tak vona nemeškala, popadla kamen a bácla do vokna a f seknici neležely jen děti. Ty nic necejtily. A bylo to, dyž na holo začalo mrznout. A tady kolem vokolo dědiny to bylo samej les. Tak chlapi naložili na vůz a ujížděli s párma koňma do lesů. A dyš ráno se rosjetlilo,[2]) nenašli po nich dočista nic, jen pár šátků herbávnejch.

[1]) Obecně se říká: *ju*. Vypravovatel sám zpravidla říká: *iu*. — [2]) T. j. rozsvětlilo.

21. Proč Mrkvička nedostal poklad.

Neboščík Mrkvička, kovář, šel kopat vo půlnoci poklad. Po pravý ruce dysse[1]) de ke Škrdlovicom, na Jilkový špici, řikali, že je tam zakopanej kufr s penězi ze švejcký války. Musel ho kopat nahej. Dyž ale kopal a přišel na kufr, teťka jel po silnici kočár. A von křičel s toho kočára: »Jozefe, na polovic!« A von se nemněl vohlížet. Jak ten vykřík, milej kovář se vohlídyl[2]) na něj. A jak se vohlídyl, kufr se mu stratil a ďoura se zahrnula. F tom kočáře byl čert, gdo pak by to byl jinej? A Mrkvička musel jít suchou hubou nahej dom. Žena mu řikala: »Gde máš poklad?« — »Dyš prej jel kočár a von s toho kočára křičel: ‚Jozefe, na polovic!' A já sem se vohlídyl a poklad se stratil.«

Anna Blažíčková, 72 let stará (r. 1900.)

[1]) T. j. když se. — [2]) T. j. ohlédl se.

Digitized by Google

22. Jak čert vodnesyl šestinedělku.

Na Břečkovým gruntě se uš stalo moc příběhů. Byla tam šestinedělka. A teď nedo tloukl a žádnej nechtěl jít vodevřít. Porád ju to volalo, aby šla do chlíva, a vona se nehejbala; pokropila se svěcenou vodou a nešla. A teď dyž nešla, tak vono jí to s tý krávy, co mněla tele, uřízlo hlavu a hodilo jí ju do setnice. Vona ty plachty, co mívali prí na koutech, spustila a pokropila se svěcenou vodou, a ta hlava, dyž ji hodil do setnice, tak tancovala po seknici.[1]) A vona f tem koutě nařikala, že vo krávu přišli, že tam byl řezník a že jí uříz hlavu. A ta hlava se potom stratila. Múž přišel potom domu a vona povidala, aby šli do chlíva, že kráva má hlavu uříznutou. Tak voni do milýho chlíva šli a kráva stála u žleba živá a dívala se na ně.

A pak dyž nedostal ju, tak v neděli[2]) neco tlouklo na dveři v noci. A von nebyl muský žádný doma; byli v hospodě. A vona křičí na děvečky — líhaly f kuchyni — aby šly vodevřít. A děvečky šly a žádnýho neviděly, dyž vodevřely. Zas po druhý tlouklo. Žádná nechtěla jít. A teď dyž nešly, tak vona se zebrala a šla vodevřít sama. A teď vodevřela a takle si votstoupla a chlap černej ju chyt a uletěl s ňou pryč.

Potom chodila do šesti neděl umejvat děcko každou noc a pak zas uletěla — von na ňu ďábel čekal. A teťka voni se tázali[3]) kněza, co maji dělat. A kněz jim dal svěcený věci. A dyš přiletěla, voni křidou uďáli kolo a hodili na ni[4]) štolu a pokropili ju[4]) svěcenou vodou. A pak už neuletěla, uš tam zustala, ale žádnej pokoj nemněla.

Táž.

[1]) Vypravovatelka říkala někdy: *setnica* a někdy: *seknica*. — [2]) Vypravovatelka říkala někdy: *v neděli* a někdy: *v nedělu*. — [3]) Obecně se říká: *ptali se*. — [4]) Vypravovatelka říkala brzy: *ju, ňu* a brzy: *ji, ni*. Obecně se říká: *v nedělu, ju, ňu*. Vypravovatelka měla a má dosud příležitost slýchati denně tvary přehlasované od osob, které mluví jiným nářečím, než jaké je ve Stržanově. Od nich pochytila tvary přehlasované: *v neděli, ji, ni* a podobné.

23. Jak na Zelený Hoře hrály varhany v noci.

Do Vysokýho do pazderně sem chodila třít len. Na Dušičky přede dnem sem taky šla a šla sem naupřímky.[1]) A teď přidu proti Černýmu Lesu a slyším hrát na varhany na Zelený Hoře. Já tady zustanu stát a poslouchám. A teď poslouchám, jak dlouho to bude hrát, a vono to hrálo tak ale hodinu. A spívali; to ty dušičky musely spívat. Já sem se lekla, co to. Tak ale hodinu sem to poslouchala a utekla sem do pazderně. Teď dysem[2]) přišla do pazderně, tam to vypravuju, že na Zelený Hoře hrály varhany a spívali, a tředleny mně na to řikaly, že to nejni pravda. Teprvá sem vzala na pazoury — lekla se — dyš sem[3]) to vyslechla.

Táž.

[1]) T. j. přímým směrem přes pole. — [2]) T. j. *když sem*. — [3]) Táž osoba řekne někdy: *dyš sem, dyš si, dyš sme, dyš ste, dyš sou* a někdy: *dyssem, dyssi, dyssou* (anebo: *dysem, dysi, dysou*), *dysme, dyste* podle toho, jak rychle a nenuceně mluví.

Digitized by Google

24. Proč rosekali švališeři člověka.

Nákej Hurbánek se u nás učil řemeslo kolárský. Pak ho vodvedli a sloužil u švališerů — teď uš sou dragouni. Dyž bylo vosumašty**rycátým**[1]) roku revolací vuhrách,[2]) byl tam taky. Táhl celej regement na Košuta po silnici. A potkali jednoho člověka a ptali se ho, jesli sou Košuti tam vzadu něde. Ale von řek, že žádnýho nide neviděl. To se neví, lhal to nebo nelhal. Švališeři táhli asi půl hodiny cesty a jak byla f poli nasázená kukuřica, tak dyš k ní přišli, Košuti vyběhli s kukuřice a začali na ně střílet. Tak švališerom nic nezbejvalo, jenom že se museli votočit a jet spátky, protože bylo Košutů velká sila. Ten rytmistr povidá vot tejch švališerů: »Ten darebák, co sme ho potkali, nám pravdu nepovidal. Jeťte za ním a rosekejte ho!« Tří múži se vydali za tým člověkem a dyž ho dohnali, tak ho načisto rosekali. — Tak teťka soudijou,[3]) byl ten člověk vinej nebo nevinej. Košuti leželi f kukuřici a nedali se vidět. Myslili: »Ty di a dyž je potkáš, řekneš jim, že nic neviděls; voni přidou a my je přivítáme.«

Jan Ambrož.

[1]) Lokál bez předložky *v*. — [2]) T. j. *v Uhrách*. Předložka *v* splynula se slovem *Uhrách* v jedno slovo. — [3]) To pravil vypravovatel ke mně.

25. Jak se bili naše husaři s Prajzama.

F šestašedesátým roce naše husaři, patrola, přijeli do naší dědiny do hospody k Václavovi Leopoldovi a poručili si neco k jídlu. Václav Leopold nemněl nic přichystaný, protože to bylo brzy ráno, ale mněl zabitý tele a povidal lajtnantovi, že jesli můžou počkat, že jeho žena peče chleba a že by dal to maso do pekárně a že by bylo za malou chvilku hotový. A lajtnant, že jo, že může počkat. Zatím Jozef Fuksa, sedlák zdejší, přinesl kousek putru[1]) a pecen chleba, aby si krájeli, než bude to maso hotový.

Zatím co tak jedli, přišel nejakej Ján Krška — ten je podnes žif — a povidá: »Prajzi už jedou!« Ten lajtnant se tak votočil na něj a povidá: »Skutečně jedou?« A Krška povidá: »Jó, jó, vot Škrdlovic jedou, já sem viděl, jak mněli piky a fángličky na nich; sou to prajský huláni.«

Maso museli nechat nepečený. Tak ten lajtnant poručil vojákom — mněli na dvoře koně — aby nasedali. A čekali, aš Prajzi přijeli. Stáli ve dvoře a dvůr byl zavřítej, že Prajzi je neviděli. Dyš Prajzi přijeli, vyrazili na ně husaři a prajský huláni se votočili a ujížděli spátky. Dyž tak kousek jeli, jela prajská patrola druhá a viděli, že husarů je málo. A votočili se na ně a začali se prat. Husaři dyž viděli, že jich je málo a tejch je sila, přijeli zas g hospodě a sekali se s Prajzama. Ten Jozef Fuksa vyšel do síně a právě se husar jeden z hulánem sekal. Ten jak mněl sklenicu s kořalkou v ruce, praščil toho prajskýho hulána do ksichtu s tou sklenicí. A f tom přijelo víc hulánů prajskejch a toho husara srazili, ale

Digitized by Google

neuškodili mu. Ten Fuksa vzal ho za ruku a utíkal s ním po schodech dólu na dvůr a ze dvora pryč skrz dědinu a do polí f tu stranu k Vysokýmu. Mněl tenkrát naháňku! To byla taky vopovážlivost; praščí ho sklenicou.[2]) A přišli až do Vysokýho.

Ty Prajzi dyž jeli, stáli patrolou u náký Vlčí jamy tří husaři. A štyří prajský huláni na ně jeli. Ty ale se votočili — dvá husaři se votočili a ujížděli pryč. Třetí zvostal stát a rychtoval si na sobě rystuňk. A dyš přijeli huláni, co by je moh zastřelit, vzal karabinu a střelil do nich. Ale na neščestí se chybil. A mezi tym[3]) Prajzi dojeli k němu a jeden hulán vrazil do něj piku a druhej mu střelil do koňa, tak že padl. A nechali ho ležet a Prajzi ujížděli dál do zámku Žďáru.

Jan Ambrož.

[1]) *Putr* znamená *máslo nevyvařené.* — [2]) Vypravovatel řekl dříve: *sklenicí* a potom: *sklenicou.* — [3]) Obyčejně se říká *tým.*

26. Vo uherský vojně.

Já jim to povím zrovna s kraje. Tak sme vyšli z Vídně. Ty Košuti táhli proti nám. Voni se vezli po železnici a naše vojsko stálo na piketě. A teťka mašinu zarazili a Uhři[1]) fšecky schytali a hnali je do Vídně. A teď sme ho[2]) hnali porád v jednom kusi až do Švechatu. A tam byla poráška;[3]) tak jich trochu popadalo. Teď sme ho[2]) hnali až do Budína. Teťka sme přišli do mněsta, do festuňku. A f Pestu ešče byli Košuti. Tak tam poslali pumu a ta puma zajala šest pilířů, skoro pohroutila,[4]) a jeden dům u vody se rozhroutil a Košut s Pestu utek.

Nemněli sme ho, aš sme přišli dvanást mil za Pest do nákýho Solnoku. Tam byla — to už nevím, kolikátýho, abych to pečetil — tam byla zas poráška. Tak sme Košuta vyhnali dočista ze Solnoku a von most zapálil, abychme za ním nemohli. Teťka hnet[5]) tady tesaři a sedláci museli jít a most stavět. A teťka dysse most udělal, tak se uďály důkladný šance. A dyž bylo fšecko hotovo, přišel parametr.[6]) Myslifci, co stáli na piketě, ho vzali, zavázali mu voči a vedli ho do Solnoku k jenerálovi. F seknici mu voči rozvázali; von nesyl[7]) psaní jenerálovi. Dyš to psaní vodevzdal, myslivec mu zavázal voči a vodvedl ho zas na to místo, gde ho vzal. A třetí den potom přitáhli na nás Košuti. Košutů bylo velká sila a nás bylo málo, tak sme prohráli. Našejch moc pobili, nekerý se potopili. Potomejk sváželi ty zabitý na krchov.

Náš obrlajtnant taky přišel g zabití. Než ho zabili, von chtěl utect. Dyš přišel ke křižní cestě, dali na něj křížem voheň a to chlapíka porazilo. A za malou minutu byl nahej; fšecko z něj strhali. Von byl moc bohatej; mněl u sebe tašku s penězi. Kolikrát sem ho prosil: »Pěkně prosím, pane obrlajtnant, nic inýho bych nechtěl jen tu tašku.« A von mně votpověděl: »Dej pozor, aš padnu, neber nic inýho jen tu tašku.« A my vostatní sme přišli k chycení, tři sta múžů. To se stalo tak: Já sem byl u pionýrů. Dyž hejtman viděl, že je zle, tak prchyl pryč a obr-

Digitized by Google

lajtnant Tandorfer, co ho potom zastřelili, vzal nás prej trhat most. Co sme mohli trhat holejma rukama? Tesař nebył žádnej tam. Kulky už lítaly až na nás, na most; vot předu bili a vod zadu taky bili. Přešli přez řeku a bili do nás ze zadu. Teď obrlajtnant povidá: »Milí vojáci, musíme utect.« Tak sme utekli do jedný zahrady k jednomu kovářovi. A ešče řekyl ten kovář, abychme šli do seknice. Tak sme šli do seknice a ešče skrz vokno do nás stříleli. Dvá feldvéblové si sedli k voknu a vobá byli raněný. A potomejk obrlajtnant vod regementu Vasa křičel na Uhři, aby nestříleli, že sme císařský, že musíme bojovat. Uhři přestali střílet. Teď hrkli do seknice a nám řemení fšecko vodebrali — tři řemeny byly zapítý.[8]) A teťka já sem mněl uspořino pár grošĺ; dal sem si to do tý tanystry a teď mi tanystru ukradli i s penězi. Tak mně nevostalo ničeho nic, ani prachu maku.

Pak vedli nás pryč. A hned nás hnali na ratchouz a hnali nás zrovna za vodu pryč. A teťka nás honili vod vesnice k vesnici jako psi[1]) hladem a žížní. Teťka sme přišli do jedný dědiny švápský, jak Uhři řikaji »Švábi« Němcom. Zavřeli nás do jedný hospody do dvora. Sedláci s kosama, z vidlama nás hlídali. Byli sme tam kolik dní. Najednou sme uhlídali na věži bílou fánglu. Tak sme se radovali, že už naše[9]) musí bejt blísko tý dědiny. Jednou po vobědě feldvébl s kuršmidem se vyprosili u lajtnanta, aby je pustil ven se projít. Ale šak von by je nebył pustil, dyby nebył věděl, že už je naše vojsko blísko. Tak voni šli. A dyš přišli blíž, viděli, že sou to kozáci ruský. Tak voni na ně křičeli a kejvali, aby k nim jeli. A voni se báli. Tak ty dvá čepicama tloukli, aby se nebáli, že sou císařský. A dyž uš k nim přijeli blíž, tak se jich kozáci ptali, co sou zač. A voni votpověděli, že sou zajatý. A ptali se jich, esi co slyšeli, jak by byl Košut daleko. Ty, že nic neviděli ani neslyšeli vo nich. Tak se kozáci pustili s tým feldvéblem a kuršmidem do tý dědiny. A jak tam přijeli, tak ty sedláci,[1]) co u nás stáli vartu, řezali[10]) karabáčama vo sto šest.

Pak sme s něma utíkali vod jedný hodiny po poledni až do druhýho dne do vosmi hodin ráno, aš sme přišli k našemu vojsku. Tam nás rozdělili, kam gdo patřil. Pak sme přitáhli na veliký louka, abychme mohli Košuta zatáhnout a Košuta sme hnali prostřetkem. Teď musel zbraň a fšecko vodložit na zem a vot toho musel jít tři kroky dál. Teď naše[9]) nastoupili zas k tejm kverom a Uhři[1]) vzali a zrovna do Pestu hnali spátky. A teťka hnetka museli sedláci nakládat fšecku tu zbraň na voze[11]) a do Pestu vodvest.[12]) A teď ty vojáci,[1]) ty Košuti,[1]) hnali až do Vídně a je vodvedli, kerej se šikoval, k vojančině a žebráci[1]) vodeslali spátky. Voni je míchali ve Vídni; dávali Morafca nebo Čecha anebo Němca mezi ně, aby nebyli samý. A je to celý. *Filip Blažíček.*

[1]) Akkusativ mn. č. — [8]) Totiž Košuta. — [8]) T. j. porážka. — [4]) T. j. *sbořila.* Třeba si doplniti předmět: *je.* — [5]) T. j. *hned.* Koncové *d* změnilo se v *t* před slovem, začínajícím souhláskou *t.* — [6]) T. j. parlamentář. — [7]) T. j. nesl. — [8]) T. j. zapjaty. — [9]) Nominativ mn. č. rodu muž. pro bytosti životné náměstky *náš* zní *naše* (místo *naší*). — [10]) Podmět je: *kozáci.* — [11]) Akkusativ mn. č. — [12]) T. j. odvézti.

Digitized by Google

27. Vo hastrmanech.

I.

F Klášteře Pala — to bɨl, esi vijou, s tý krajní hospody — míval velký hejno vovec. Pásíval mu je nákej Domin za Jinkovcem [1]) a pak ty vofce zajmul a že je požene dom. A dyž už je dohnal tady jak říkaji u Ambrožovýho doupka, [2]) tak slyší bečet vofcu za rymíkem na tem pastvisku. Von nechal vofce stát a běžel pro ňu. A dyš přišel tam, vzal vofcu za krk na ramena a vofcu nesyl aš k tomu doupku. A dyš tam s ňou přišel, tak mu vofca houpla ze zád a skočila do rymíka a f tem rymíku třikrát vyskočila nahoru a dala se mu do řechtání.

Marie Ronovská, 70 let stará (r. 1900).

[1]) *Jinkovec* (místo: Hynkovec) je skupina chalup mezi Polničkou a Klášterem, patřící ke Stržanovu. — [2]) T. j. doubka.

II.

Tak sem jednou máchala u rymíka pytle a teď dycky neco chramstlo [1]) pytel a stahlo ho do rymíka. Ale pytel zas vystoup na horu, vijou. A dyž už mně to dlouho trvalo a uš sem si nemohla pomoct, neráda kleju, ale to sem zaklela spravedlivě. A teď sem ten pytel chmatla a povidala sem si, že ho nepustím. A teď cosi najednou pytel až u samejch ruk mně chramstlo a do rymíka s ním, aš sem rukama takle se chytla za kamen. A teď uš sem vzala pytle a šla sem s něma vod rymíka pryč; uš sem nemohla prát. Dyž mně bere pytle z rukouch [2]) na hrázi, tak sem se bála nohama do rymíka už.

Jozefa Synková.

[1]) T. j. uchopilo. — [2]) Vypravovatelka řekla dříve: *u samejch ruk* a nyní: *z rukouch.*

28. Jak čert vzal slátka. [1])

Dycky říkala neboška bábička, co voni umněli ty hejkalové, že svedl sedláka ze slátkem do velkýho soudu. A tak se dlouho soudili, až by byl sedlák všecko prosoudil. Tak už mněl mít poslední rosudek. A šel za ním chlapík; tříhranatej klobouk mněl. A ten sedlák tuze smutno si šel tou cestou. A teď mu povidá ten chlap f tem tříhranatým klobouku: »Počkej, stuj a pověz mně, kam deš, a já ti pomůžu.« A ten sedlák prej se vohlíd a povidá: »Co prej ty mně můžeš pomoct?« A von mu povidá: »Počkej, já ti pomůžu, zastaf se! Ty deš na poslední rosudek z jedným slátkem a já tam pudu s tebou. A budu stát u dveří a žádnej mně nebude vidět jenom ty. A ty budeš předvolanej a pros, jesi by moh inej za tebe votpovídat. A ty jen se podívej ke dveřom, jak to povolí, a já se přectavím [2]) a budu votpovídat.«

Povolíno mněl. Tak se podíval ke dveřom a ten se přectavil přet páni. A přectavil se a povidal: »Prosím, já chcu za toho hospodáře vot-

Digitized by Google

povídat.« A páni říkali, že je ze všechným ten sedlák vinen. A ten sládek řek: »Dyš sedlák nejni vinen, ať mně čert veme.« A jak to řek, tak von popad slátka a vyletěl s ním ven. Tak si to rozvažme.

Marie Ronovská.

[1]) T. j. sládka. — [2]) T. j. *představím.* Souhláska *d* před *s* se proměnila v *t* a *ts* splynulo v *c*.

29. Vo mynářovi, co se chodil po smrti pást.

Na Čechách tam nede za Křížánkama je nákej mlejn. Ten mynář padl do silný mdloby, že ho mněli už natvrdo [1]) mrtvolou. [2]) Připravovali ho k pohřebu a dali mu pod hlavu do truhle peníze. Tak si poručil. A pacholek viděl, že mu dávaji pod hlavu peníze. Tak po tom pohřebě — von mněl velkou bídu ze svou holkou — tak jí povidal: »Víš co, pudem dneska v noci na krchof, ty peníze mynářovi vybrat s truhle.« A vona nechtěla, že rač potrpí bídu. Tak von šel sám. Vykopal hlinu a vočál [3]) víko a ty peníze hledal mu pod hlavou. A mynář se pohnul. Ale pacholek makal ešče dál po penězích a mynář sed. A pacholek nechal tam peníze a vylez z hrobu a utíkal. A mynář stal a běžel za ním. Přiběh domu a klepal, aby mu vodevřeli. Žena se ho ptala, gdo to je, a von jí povidá: »Já, mamo, já, vodevři mně.« A voni mu vodevřít nechtěli. Mynář ale si vodevřel sám, von už věděl, kady do stavení. Přišel do seknice a rožel si. Sedl si [4]) za stůl a povidal: »Já bych rád věděl, gdo ste bьl pro mně na krchově.« Voni, že žádnej. Šli se ptat pacholka, esi von bьl na krchově pro pantátu. Von se přiznal, že byl. Teď mynářka mu povidá: »Di do seknice, je tam pantáta.« Von šel do seknice a mynář se ho ptal: »Bьls pro mně na krchově? Tys pro mně nebьl, tys šel pro peníze.« Tak mu řek: »Ty máš bídu, tak ty peníze dostaneš a ešče ti stofku přidám.«

A potom ešče dva roky bьl živ; hospodařil ze ženou. Přet smrtí řekl synovi: »Až nastane draho, drž vobilí, neprodávej ho, asse [5]) budou muset chudý lidi pást jako dobytek.« Pak na to zemřel. A po smrti f pravý poledne se chodil na svou vlastní zahradu pást. Tak dlouho tam chodil, až jeden hospodář jel s pole a vzal si smnělost k němu a vobrátil bičišče a začal ho bit. A ten mynář mu povidá: »Zaplať Pámbu, tys mně vysvobodil.« A vot tý doby uš tam nebьl nidá.

Marie Ronovská.

[1]) T. j. načisto, úplně. — [2]) Mněli ho mrtvolou = pokládali ho za mrtvolu. — [3]) T. j. oddělal. — [4]) Vypravovatelka řekla dříve: *sed* a nyní: *sedl si.* — [5]) T. j. *až se.* Ve plynné řeči spojka *až* s následující náměstkou *se* splynula v jedno slovo a *ž* před *s* změnilo se v *s*.

30. Jak sem šla do skale. [1])

Tak sedum let je to, šla sem do skale k Mněsci. [2]) Právě sme přišly na křížní cestu, troubil ponocnej půl noci. A teď sme uviděly na tý křížní cestě na kousek světlo jedno. A teťka já povidám — šly sme s kama-

Digitized by Google

rátkou —: »Pozastavme se a vostaňme sedět tu.« Bály sme se zlýho člověka. Teď s toho světla jednoho se jich rošplíchlo devět — já sem je čítala. Tak sme koukaly, co to bude dělat. Tak se to k nám nepřibližovalo, votstraňovalo se na strany. Ty světýlka vyskakovaly přes celou hodinu.

Teď sme tam votaď šly ke Karlu.[3]) Přes ten les sme se bály. Tak sme vostaly u Karla[3]) za jednou stodolou sedět. Dysme[4]) seděly, stal se takovej silnej šupot vokolo nás; tak sme hrůzou nevěděly, co dělat. Tak sme se zebraly s Pánem Bohem a šly sme k lesu. Počkejte, co se nám v lesi přitrefilo. Přišly sme do prostřed lesa. Já ucejtím hlas a povidám: »Vostaňme stát, poďme do houšče, co to bude novýho.« Teď sme seděly a von se stal takovej praskot, jako dysse[5]) začnou fšechny stromy lámat. To sem jak živa neskusila, aš tehdy prvně. Chvála Bohu, vícce[6]) nám s toho nestalo, ale strachu bylo dost.

Marie Ronovská.

[1]) T. j. na práci v kamenném lomě. — [2]) T. j. k Vojnovu Městci. — [3]) T. j. *Karlovu*. Vesnici *Karlovu* (mezi Škrdlovici a Vojnovým Městcem) říká lid obyčejně: *Karel* (do Karla, na Karle, f Karle nebo na Karli, f Karli, za Karlem). — [4]) T. j. když sme. — [5]) T. j. když se. — [6]) T. j. *víc se*. Slova *víc* a *se* splynula v jedno slovo a skupina *cs* změnila se v *cc*.

31. Vo důchodním, co dal vykopat svou ženu.

Má tetička, co její múž kopal ten poklad, co byla šestadevadesát let stará, mně vypravovala:

F Klášteře za knížecí vrchnosti byl jeden důchodní a tomu zemřela paní. První noc po pohřebě se mu zjevila ve snách a prosila ho, aby ji[1]) dal vykopat, že bude živa. Tak von ráno stal a šel k panu falářovi a řek mu, co se mu stalo v noci, že k němu přišla jeho žena a prosila ho, aby ji dal vykopat. Ale pan falář mu to rozmluvil, že to jen se mu tak zdálo, že s tý žalosti ji ve snách jako viděl, že se mu přectavila,[2]) ale že to pravda nejni. A ten na tem porád stál, aby ji dal vykopat. Ale falář živou mocí nechtěl, že to nejni žádná skutečnost.

Důchodní si to dal říct a vodešel s fáry. V noci se mu zas milá paní zjevila, přišla k němu k posteli, ale už ho prosila, aby ji skutečně dal vykopat druhej den, nebo že bude pozdě. Tak von šel zas na fáru ráno a zas to falářovi vohlásil. Ale falář živou mocí to nechtěl dopustit a vymluvil mu to, že je to jen takový zdání, že mněl porád na ni mysl, tak že se mu ve snách přectavila.[2]) Tak důchodní to zas nechal. A třetí noc přišla zas a povidala mu: »Vidíš, múži, po dvakrát sem tě prosila, abys mně dal vykopat, ale nevyslyšels mně. Abys věděl, že to pravda bylo, že sem skutečně živá byla, přesvěčíš se vočitě, ale já už budu mrtvá, už je pozdě.«

Tak von ale ráno nemeškal a šel zas na fáru a zas to povidal panu falářovi. Ale pan falář mu to zas vymlouval, že to nejni pravda, že se mu to jen zdálo. Ale von se nedal přepřít a šel mimo falářovy vůle na krchov

Digitized by Google

z hrobařem a paní dal vykopat. Dyž ji vykopali, vodevřeli víko u truhle a viděli, jak vona byla roškrábaná, jak si svejma vlastníma rukama pomáhala a i si ruce kousala. Ale byla už neboška.

Tak ale von dyš to viděl, zebral se s krchova a běžel domu a vzal flintu a do milý fáry a faláře chtěl zastřelit. To bylo šťestí falářovo, že právě nebyl doma, ináč by ho byl načisto zastřelil. Dyš falář mněl přijít, tak mu to pověděli na cestě už, co se stalo. Ale von už do fáry nepřišel, až důchodního ta zlost přešla, a skovával se, aby důchodnímu nepřišel na voči. A pak skrz důchodního uš tady nesmněl bejt; přišel k přesazení.

Jan Ambrož.

[1]) Obecně se říká: *ju*. Vypravovatel převzal tvar: *ji* z knih. Rád čte. — [2]) T. j. představila.

32. Vo Zelený Hoře.

Co byl ten, co bylo jeho to panství — nevím, jak se menoval už —, tak že se podívá do tejch svejch hor. Tak jel a jezdil až do večera na koni. Teď dyž už byl večír, chtěl jet spátky a cesta se mu stratila, von nemoch trefit, zabloudil. Pod Zelenou Horou je studňa a u tý studně stál buk. Tak dyž už bylo tma, koňa uvázal g buku a sám si tam lech. A teď ráno stal, kady prej pojede, si rozvažoval, dyž večír zabloudil. A teď stal a umyl se f tý studni a koňa napojil f tý studni. A sed na koňa: »Kady já ubohej budu jezdit?« A dyž na něj sed, tak teď viděl přet sebou áliju, vijou,[1]) co je to. Teď se pustil po áliji a přijel ven z lesa až dom. Dyš přijel dom, tak si umínil, že tam na tom místě dá vystavět kaplu. Tak zebral tesaři a vyznačil jim, hde[2]) to je, aby tam sekali dříví na tu kaplu. A tesaři šli a sekali dříví. Dyž večír bylo, tak dom nešli, bylo to daleko; uďáli voheň a vostali tam do rána. A teď dyž ráno stali, dříví všecko se stratilo, co vosekali za ten den. A teď nevěděli, co se stalo z dřívím. Tak sekali zas celej den. A teď zas večír uďáli voheň a zas lehli. A ráno stali a dříví bylo zas pryč. Tak teď už nesekali nic, teď se zebrali a šli dom. Dyš přišli, tak šli k tomu pánovi a povidali mu, co se stalo. A von sed na koňa a vona s ním a šli tam. Teď dyš přijeli tam, von povidá jim: »Ó holeci,[3]) to nejni tam, co sem vás poslal. Tak pojte se mnou.« A teď jeli tam, co je poslal na to místo. Přišli tam a to dříví bylo všecko na tem místě, co chtěl tu kaplu stavět. Tak stavěli kaplu. Teď to necháme stát.

To byl mladej kníže, co dal tu kaplu vystavět. A pánom na tem panství se to nelíbilo. Voni psali starýmu knížeti, aby ta kapla přišla g zrušení, že tam vystaví vofčíreň, že to bude zdravý pro vofce, že je to na kopci. Dyž vodepsali, tak večír, dyž bylo jedenást hodin, tak se zvony spustily a začaly zvonit. A co byl kostelník — ten byl pot tým kopcem — ten slyší zvonit. Tak si myslí: »Co se to učinilo?« Klíče vot kaple mněl u sebe. Tak teď se zbih a běží na fáru. Ta byla zas u dolního kostela, vijou.[1]) Tak teď tluče, zazvoní, kněží uš spali. Tak mněl vodevříto hnetka.

Digitized by Google

A teď povidá — zvony posavád zvonily — co se to učinilo, že pude nahoru do tý kaple. A teď vono je kolem zeď a sou vrata a je krchof vokolo kostela. Teď přídou, brána byla krajní zavřítá. A kostelník vodemkne a u kostela dveři vodevřítý byly už. A plnej kostel lidů a žádnej žádnýho neznal. A svatej Ján sám sloužil mši svatou.

Tak teď se dívaji, co se bude dít. Dyž votsloužil mši svatou, tak vod voltáře šel ven svatej Ján jako kněz a procesví veliký za ním. Šli dvakrát vokolo kostela a dyš přišli po třetí ke kostelu, tak svatej Ján šel do kostela aš k voltáři. A teď jak přišel k voltářu,[4]) fšecky světla zhasly, zvony přestaly a fšecky lidi se stratili. Tak teď zrovna psali, že to nemůže bejt, aby ta kapla přišla g zrušení. Teď to vostalo fšecko tak. Na to byl zas tam takovej starej kněz. A ten už byl tak jako na penzi, vímé.[5]) Tak šel cestou zhůru a teď na tý cestě se stratil a byl stracenej do druhýho dne do tý chvíle. A druhej den tu chvílu zas na tem místě se vyskyt. A teď co byl stracenej, f takový prej kapli byl a f tý kapli že viděl svatýho Jána a ten mu povidal, aby místo tý kaple postavili kostel do pěti hran. Málokerej kostel je do pěti hran. Tak tu kaplu rozbourali a vystavěli kostel. Ten kostel je moc pěknej. Svatej Ján v něm stojí nad voltářem na kouli a anděl ju nese na zádech.

Dyš ten kostel stavěli, nemohli stačit; tak prej anděle sami pomáhali nosit, co bylo potřeba. Teď už je to celý.

Jozefa Synková.

[1]) To pravila vypravovatelka ke mně. — [2]) Častěji se říká ve Stržanově: *gde.* — [3]) T. j. *kolečci.* Skupina *čc* splynula v *c.* — [4]) Vypravovatelka řekla napřed: *k voltáři* a hned potom: *k voltářu.* — [5]) Vypravovatelka slabiku *-me* vyslovila prodlouženým a zvýšeným hlasem.

33. Vo žabě.

Šla po hrázi — to mněla bejt tady u Strže[1]) — jedna žena, co chodila g ženám.[2]) Dyš šla tak po hrázi, lezla po hrázi taková žaba velká. A dyž žena chtěla kročit, tak ta žaba dycky se jí namítla před nohy. Tak vona jí povidala: »I di s cesty! Asse[3]) budeš dostávat do kouta, tak já k tobě přídu.« Za nákej časek zasejk šla po tý hrázi ta žena. A teď dyš šla, tak se jí vyskyt na hrázi muskej a říká jí: »Co slíbilas tý žabě, tak pudeš teď se mnou.«[4]) A vona se zarazila a von jí na to řek: »Nicci[5]) to nerozmejšlej, jen poď!« A vona mu řekla: »A kady? A kam?« Von ju vzal za ruku a stoup blíš k vodě a vytach s kapce takovej stočenej prut a ťal s ním do vody. A voda se rozdělila na dvě strany a f prostřetku byly schody dolu. Tak teď šla s ním. Přišla tam; tam bylo fšeho, chvála Bohu, dost. A teď mněl fšady, hde mněl jakej plácek, hrníčky přikrytý křidýlkama, ale jí neřek, co to je.[6]) Dyž vodešel, vona šla a voďála[7]) jeden a z něj vylítla dušička. A zas druhej voďála a vona vyletěla zas druhá a teď jí děkovala. A hastrman uš to věděl; přiběh hnetka a tý ženě řek: »Dyby mně to uďál inej mimo tebe, tak konec živobytí.« No a vona že

Digitized by Google

by už ráda zas dom. Tak von jí vzal šátek a navázal jí plnej lupínků a povidal jí: »To si vem, to ti dám za to.« A zas ťal tým prutem do vody a vyved ju ven na hráz a sám se stratil.

A vona vodešla vod rymíka na kousek a povidá si: »Co s tejma lupínkama? Já je zahodím a domu je neponesu. Přinesu je domu, budou se mně smát.« Tak lupínky vysypala na trávník a pár jich vostalo v zástěře, nedobře ju vytřepala, vijou. Teď de dom. A dyš přišla domu, tak koukne do zástěry a v zástěře byly dukáty místo lupínků. Tak běží hned naspátek a lupínky už byly pryč. Tak teď naříkala, že co by bьla mněla peněz!

Josefa Synková.

[1]) *Strž* je rybník, prostírající se asi čtvrt hodiny od Stržanova na severovýchod. — [2]) T. j. porodní bába. — [3]) T. j. až se. — [4]) Po vedlejší větě třeba si domysliti větu: *musíš teď vyplnit.* — [5]) T. j. nic si. — [6]) Podle mínění mého původ této pohádky padá do těch dob, kdy v zemi ještě žili přívrženci náboženství předkřesťanského, kteří se skrývali na místech odlehlých, nepřístupných a tajných, na př. uprostřed močálů, v děrách vykopaných ve příkrých březích řek a pod. Takovým člověkem byl asi »hastrman«, o kterém se zde vypravuje. — Hrníčky křidličkami pokryté, o kterých se děje zmínka v pohádkách o vodnících a ve kterých prý vodníci chovali duše utonulých, byly asi popelnice, ve kterých přívrženci náboženství předkřesťanského chovali popel svých předků. — [7]) T. j. odkryla.

34. Vo světýlkách.

I.

Jednoho času nákej Vincenc pásyl vofce a votmněl se. A náký vofce se mu vodloudily vod hejna. Tak najedenkrát vyšly světýlka a von povidá: »Počkej, prej, tamle třeba taky nedo hledá vofce; já na něj křiknu.« — »Tak jak prej sem křik, světýlka přiběhly a já sem lehyl na zem. A mněl sem kožich a ty světýlka mně ho dočista rostrhaly, jak po něm cupaly.«

Filip Blažíček.

II.

Tuhle na tejchle polích u Sklenýho jel můj syn s pole večír pozdě a viděl, že skáčou světýlka. Tady s toho kopečka jel dolu a dyš přijel tuhle k samý fsi, tak na ně písk. Jel ešče z jedným. A neš sjeli ze silnice g Brožovejm, tak světýlka už byly u voza. — Dyš chtěly nede, tak pošlapaly,[1]) až vostal ležet, ať to bьl gdo chtěl, nebo zavedly. Nejrači zavedly do bahna, do vody. Teď nic nevidět a neslyšet vo tem.

Josefa Synková.

[1]) Třeba si doplniti předmět: *člověka.*

III.

Jeden bednář vocaď nesyl vandlu [1]) a světýlka viděl že skákaji. A von písk hodně, vijou. A teď dyž viděl f tý chvíli, že už hrnou, tak lech pot tu vandlu vespod. A světýlka na vandlu a dupaly, až by byly dno pro-

Digitized by Google

tloukly. Bednářovi se nestalo nic, ale bьl strachem přejmutej. A voni dyš si nemohly pomoct — bьl porád pod vandlou — tak se stratily.

Jozefa Synková.

[1]) T. j. vanu.

35. Vo divejch ženkách.

Ty tady ďály moc zle. Gde mohly dostat jaký dítě nebo zhandlovat [1]) —. Jak viděly nebo slyšely, že je kerá ſ koutě, hned byly ve ſsi. Zdržovaly se tady ſ tem břehu na Plovinách u Markovejch louk. Jedna sousetka — řikali jí Francka Formanová — šla na trávu. A teď k ní přišla ta ženka a aby jí přinesla nebo zhandlovala dítě, že jí dá peněz dost. A zavedla ju do toho břehu, do tý skale, a tam byly dveři jak do setnice. A tam byly samý truhle s prken zbitý. A teď jen, aby přinesla dítě, že jí dá peněz dost. A ta šla dom, ta Francka, a ta divá ženka vostala tam ſ tý skali. Ta přišla domu a vzala švagra a sestru ráno, dysse rosvětlilo, a šli tam. A neš přišli, tak bьlo fšecko zhroucený, zasypaný a dveři žádný. Už bьla jen holá skala; nide nic.

Táž.

[1]) Hlavní věta je zamlčena.

36. Vo hejkalích.

I.

Jak sedláci jeli z dříví z lesa, ať vezli jaký chtěli dříví, tak hejkal jim zastavil koně anebo vlez na vůz a voni nemohli vůz utahnout, vijou. Voni viděli chlapa na vozi sedět a dyž ho chtěli bit, tak skočil dolů a stratil se a za chvilku zas seděl na vozi anebo je zavedl do bahna. Dyž ho honil vot předu, tak běžel do zadu, chyt za kolo a zastavil ze zadu vůz. Koně nemohly z místa. Dyž ho honil, tak skátěl vůz i z nákladem a votskočil na kus a řechtal se: hahaha! Teď se zběhli třeba dvá ty formani; naložili a jeli. Vodjeli pár kroků, uš tu bьl zas. A to jim ďál třeba štyry hodiny. Třeba štyrykrát museli nakládat na jeden vůz. A dyž už nemohli, tak vůz nechali tam i z dřívím a vypřahli koně a vedli je dom. A druhej den teprvá vedli koně k tomu vozu a šlo jich třeba kolik. Jesli mněl hejkal dobrou chvílu, tak je nechal a jesli ne, ďál s něma zas, co chtěl, zas je chyt, vijou. Von se uďál, čím chtěl, třeba pánem nebo starejm, zmrzačenejm [1]) člověkem. Takový umněl kousky dělat divný.

[1]) Ve Strčanově se říká zpravidla: uďál se *starým, zmrzačeným* člověkem.

II.

Můj múž a ešče štyří byli za Cikhajem v Zlatnicích v lesi na pařezích. A bьlo to v letě brzo, bьlo teplo. Tak vostali tam do rána. Teď si uďáli voheň večír a pekli brambory. A dyse [1]) uhlídali [2]) — dyž na ně přišlo spaní — tak usnuli. A můj múž nespal; to je pravda jistá, tohle.

Digitized by Google

A teď přišel chlap k vohňu. Teď u vohňa mněli fajfky, jak to položili. Chlap vzal fajfku a porád hlídal [3]) na ňu. Teď zas vzal tabák a zas hlídal na měchuřinu. A teď rozhrnul voheň pěkně a smál se a povidal: »Uš pamatuju třikrát les a třikrát ves a takovou potvůrku ešče sem neviděl.« To bьla náká pana vymalovaná na tý fajfce. Potom ju položil a stoup a díval se po tejch muskejch a šel pryč. Můj múž díval se porád na něj, co dělá. Šak se tomu divil, že se mu ta fajfka tak líbila a že ju tam nechal a ničeho se netk. [4])

Prvejk chodili jen do lesa na pařeze a milíře pálili. Tady fšady byly lese aš k samý fsi. F cikhajským lesi bьl takovej pařez, že se na něm vobrátil [4]) s koňma a z jednoho pařeza se uďálo sedum sáhů dříví. Ešče můj múž ty pařeze ďál.

III.

Šel sem s Počítek nákej Huslica hrát f sobotu večír. Tady bejval most, co je ta cesta k Vysokýmu; teď už nejni. A už bьlo hesky pozdě. A tak viděl přet sebou chlapa; zrovna k tomu mostu šel. A von křičel na něj: »Počkej, stuj!« A ten nestál, šel. A tak von křík ešče jednou; teď ten člověk šel přez most. A ten Huslica ho dohonil za mostem a teď ten chlap zastavil. Huslica se mu kouk do vočí a chramst [6]) do vočí tomu chlapovi. A von mněl hubu [7]) jako z mechu. A teď ten chlap toho Huslicu chyt a hodil ho do potoka. Huslica vylez ven a chlap ho tam zas hodil. A po třetí dyž ho tam hodil, tak skočil za ním a zmáchal ho celýho. A teď ho vytach trochu na písek a ten ležel jako mrtvej. A tak chvílu tam ležel a potom se zebral zhůru a šel. Tuhle bejvala Smejkalova pazderňa. A tam bьl do rána a ráno — von nemoch spat — si pomyslil: »Jen dybych nebьl pozbyl husle a huzlíček!« A teď šel spátky dom — von bьl s Počítek — a husle a huzílek ležely pěkně na hromáce [8]) na mostě. A víckrát už nešel večír.

IV.

To sem já sama skusila. Tule [9]) jak řikaji »Leščina«, sme šly spolu do lesa s tou ženskou tule u Synečků. Můži byli na žni v Rakousích. Tak sme si povidaly, že pudeme večír do lesa. Teď sme přišly — tady řikaji »Na Kučkách«, a to je jistá pravda, tohle — písk f Setňově ponocnej, kolik je hodin. A von pískal jedenást. Šly sme do lesa a nevěděly sme, jak je dlouho, aš ten ponocnej nám pověděl. Teď přideme na kraj do lesa; vyskytl se tu chlap; takovou mněl hubu jako plesnivou. Teď já sem bьla mlačí, tak utíkám napřed a vona za mnou. A ten chlap přišel k tý Synečkový; jak vona běžela, von za ňou a podíval se jí takle po straně do vočí a křik: [10]) hej! Teď vona chtěla utíkat a von jí houp na záda, jesli pak budou věřit. [11]) A tak ho nesla. Vona se pořád vohánela, myslela, že ho schodí, a chlap se nedal a smál se: hehehehe! Tak ho nesla aš ke

Digitized by Google

Strži. A teď dyš přišla k potoku, tak vlezla do potoka. A chlap skočil ze zád — nechtěl do potoka — a furt se smál. — To už může bejt hodně dlouho, ale pětaštyrycet let. Synečková utekla do mlejna a tam bila do rána. A hejkal už za mnou nešel; snad neměl ke mně moc.

Jozefa Synková.

[1]) T. j. když se. — [2]) T. j. když se unavili hlídáním. — [3]) T. j. pohlížel. — [4]) T. j. nedotkl. — [5]) Třeba si doplniti podmět: *člověk*. — [6]) *Chramstnout* znamená zde: chytiti, sáhnouti. — [7]) T. j. obličej. — [8]) Souhláska *d* před *c* se vysula. — [9]) Vypravovatelka, jako mnozí jini lidé, říkala někdy: *tule* a někdy: *tukle*. — [10]) Dříve vyslovila vypravovatelka: *křík*. — [11]) To pravila vypravovatelka ke mně.

37. Vo hajným, co se uďál hejkalem.

Byl nejakej hajnej na panství klášterským. Ten se nemoh ubránit pytlákom a lidem, co chodili dříví krast. Tak von slejchal, že bejvali hejkali. Tak večerní a noční dobu chodil vokolo lesa a hejkal: hou! hou! Dyž ale se mu negdo vozval z lidů, ať to byl kerej byl, ať už byl zloděj nebo nezloděj, pytlák nebo nepytlák, šel po hlasi a dyž napad člověka, skočil mu na záda a ten, dyž byl slapší jak von, musel ho nest tak daleko, jak chtěl. A dyž ho pustil, skočil mu ze zád a dal se do smíchu a plácal na ruce. Řikal: »Hahaha, to sem tě dostal! Víc mně sem nepudeš.« A dyž natrefil inýho, zas mu to tak vyved. A v jeho hájemství přešla fšechna krádeř a fšechno pytláctvo. A lidi myslili, že je to hejkal. A dyž mněl ve svým hájemství pokoj, tak se s tým v hospodě chlubil, jak se zbavil krásně zlodějů a pytláků.

Jan Ambrož.

38. Vo Strži.

Naša dědina má svý meno vod rymíka Strže. Ten rymík se tak menuje tým dílem, že se jednou strhal; strhala se hráz. Negdy u něho stávala železná huť a na místě tý hutě byl vystavenej mlejn, protože ty hutě fšady přišly zrušit.

Týž.

39. Vo Špejchaře.

Mezi Strčanovem a Strží je rymík; řikaji mu Špejchar. Ten rymík patřil rychtářovi Jozefu Břečkovi. Ten rychtář byl zámožnej. Mněl dvá syni a ty byli nezvedený, ďáli, co chtěli, protože — rychtářovi syni tenkrát — každej se jich bál. Taky umněli střílet. Jedenkrát bylo málo vobilí a ty syni vlezli do zámku na špejchar pro žito a kradli žito. Voni to neuďáli jednou. Dysse to na ně prozrazovalo a mněli moc pytlů doma žita, báli se prozrady, aby nebyli trestaný. Vodnesli do svýho rymíka vobilí a vysypali ho do vody. Vobilí plavalo po vodě, jak vobyčejně, toť se rozumí, a tým se vrchnost dozvěděla, že v rymíku Břečkovým plave vobilí. Šli a prohlíželi rymík a našli, že žito tam bylo vysypaný. A dokázalo se,

Digitized by Google

že Břečkovi syni ho ukradli a tam do rymíka vysypali. Za trest dostal rychtář, že ten rymík, jak daleko vopšahovala [1]) voda, byl příkopou vobehnanej a sády nasázený, a vrchnost si ten rymík přivlastnila. Lidi vot tý doby tomu rymíku řikaji »Špejchar«.

Vědí, [2]) von byl dlouho, pořád vrchnostenskej a teď — je tomu ale pět roků [3]) — ho koupil vod vrchnosti zdejší hospockej.

Týž.

[1]) T. j. obsahovala, sáhala. — [2]) To pravil vypravovatel ke mně. — [3]) Vypravováno r. 1900.

40. Jak byl mynář čertem.

Byl jeden mynář moc bohatej a k němu přišel člověk moc chudej, aby byl za kmotra mu. Tak mynář že bude. Tak byl. Třem dětom bьl za kmotra. A teď ten chudej člověk umřel a jeho žena nemohla si pomoct na pohřeb k penězom. Tak teď si spomněla, že pude na kmotříčka, dyž bьl bohatej. Tak k němu šla, aby jí pučil pětku, že mu ju za tejden dá. A dyž mu to řekla, von utek do druhý sednice [1]) a zavřel před ňou dveři a řek jí, že jí nic nepučí, že nemá žádný peníze. A vona ho přeci prosila, že mu je za tři dni dá, jen aby jí pomoch. Tak von jí řek, že jí přeci teda pomůže, ale za tři dni jesi nebudou ty peníze, aby ho tam nečekala. Tak ta šla s pláčem dom a teď pochovala múža, bьl funus. A jak ho rychle pochovala, tak přišla dom a vzala sekeru a trakač a jela do lesa. Myslela si tak, že naseká trakač nebo dva pařezů a že je prodá, aby doďála tu pětku. A dyš přijela do lesa, tak na malej kousek se jí zalíbil takovej pařez bukovej. Tak šla a sekala a dyž ho vosekala dobře, tak ho vyvalila celej; nebьl velkej. A teď dyž ho vyvalila, tak se jí vyvalil hrnek. A vona ho chytne a povidá: »Bože, co je tu hrnek?« Teď hrnek voďála a von bьl plnej dukátů. Tak teď už žádnej pařez nedobejvala, jen to, a jela dom. Ale penězom nerozumněla, co je to za peníze. Teď přišla dom a poslala nejstarší holku a dala jí dva dukáty, aby je zanesla kmotříčkovi a aby se voptala, jesi ty dva peníze za tu pětku je dost; vona jim nerozumněla. A teď kmotříček je veme a povidá: »Hde pak je vzala, ceruško, maminka ty peníze?« — »Vona jela fčerá do lesa, že bude sekat pařeze, a vysekala jeden a von se jí vyvalil s tejmahle penězi hrnek.«

Mynář už neřek nic na to, ale študýroval, jak by ty peníze vod ní dostal. Tak šel hned katovi [2]) a koupil koňskou kůžu. A večír vo jedenásti hodinách kůžu dal na sebe a řetěz do ruky a šel kmotře ke dveřom strašit. Teď křičí u dveří, aby mu vodevřela, a řetězem hrčí v ruce. A vona se ulekla a nemohla stat ani s postele a nešla vodevřít. Tak dyž nešla, tak von jí řek, že zejtra příde zas. A vona celej den s toho stonala, že jí řek, že zasejk příde. [3]) Ale vona ho neviděla, co je to. Tak druhej den přišel tam vandrovní nákej a teď ju prosil vo nocleh, ale zrovna jí řek, jen aby mu dala nocleh, že si tam pohoví. Vona mu ale vo temle neřikala nic, ale von už vo tom věděl dobře, už jí to slovo řek, že si pohoví. Teď

Digitized by Google

dyž bylo jedenást hodin, mynář tluče zas na dveři. Vandrovní povidá: »Co to, ženo, dělá? Di vodevřít!« A vona se nemohla hejbat, uleknutá celá. Tak vandrovní nemeškal a šel vodevřít sám. Dyš přišel ke dveřom, tak se ptá, hdo tluče. A von na to votpovídá: »Sem čert s pekla poslanej, du sem pro dukáty. Vona mně je v lesi vzala, mněl sem je pot pařezem.« A von mu na to votpovídá ten vandrovní: »Ty nejseš žádnej čert, ale teprf čertem budeš, aš se mnou pojedeš.« Tak vandrovní vodevřel dveři a popad ho pot paže a ulít s ním pryč. A žádnej po ty časy neví vo mynářovi nic.

A teď ráno přišla tam zrovna mynářka — musela vo tem vědět — a ptala se, jesi je tam mynář. A žena jí povidá, co se stalo, ale mynářka neřekla, že se její múž přistrojil za čerta, vijou. Ta mynářka myslela, že tam šel na náfščivu nebo na upomínku. Tak teď tu ženu i s tejma dětma vzala do mlejna a mněla je tam až do smrti za to fšecko a ešče ju prosila, aby mu to votpustila, co provinil.

Jozefa Synková.

[1]) Říká se: *seknica* nebo *setnica* nebo *sednica*. — [2]) Dativ bez předložky *k*. — [3]) Ve článku 36., IV. pravila vypravovatelka: *přideme*.

41. Vo jednem kupcovi s Kláštera.

S Kláštera Tálský bьl tatínkovi za kmotra. Tak přišel k nám a povidá: »Kmotříčku, zavezete mně za nevěstou.« No toť se rozumí, že mu nemohli vodepřít, tak s ním jeli v neděli.[1]) A teď jeli. Vona bьla ta holka tady z Rovný. Teď se tam zdrželi. Dyš tam votaď jeli, bьlo prej půl desátý večír. A přijeli tady za Vysoký. Za Vysokým mněl jeden soused kůpy na louce. A von tatínkovi povidal: »Kmotře, zajeďte k tý jedný kůpě.« A naložil tu jednu kůpu na vůz. A ťeď si sám stoup a porád trousil seno až do Vysokýho. Teď u šenkýřa hrála muzika. A voni zajeli k vikýřu a to seno naházeli do vikýřa. A teď povidá: »Počkejte, kmotře, to bude bitva ráno, ty se budou hádat.«

A teď von šel do seknice k šenkýřom. A tatínek vot koní nemohl jít, voni[2]) byly mladý. Tak jim přinesyl píva ven. A bьlo jedenást hodin, tatínek že povidá: »Kmotříčku, pojeďme dom, koně nechcou stát.« A tak jeli. A teď přijeli g Zelený Hoře tule a voni plný vokna světel na Zelený Hoře. Tatínek povidá: »Kmotříčku, co to je, plný vokna světel!« A von povidá: »To prej ta šelma si tam hrá.« A voni se spustily varhany a začaly hrát. »Vidíte ho, jak von si hrá, pane,« tatínkovi povidal. Ale tatínek už mněl strach. Přijeli níž ke Klášteru, ale ešče v domkách nebyli. Teď začaly kameny bouchat do košatiny, do voza, kamen za kamenem prej bouchal. Von prej se teprf trošku utišil a koně zarazily a nechtěly jít. Tatínek že nevěděl, co si má počít; křičet nechtěl, už byli poděšený,[3]) koně bylу mladý. Tatínek do nich začali praskat bičem a voni se zebraly a co mohly vyskočit, hnaly.

Digitized by Google

A teď přijely, votkaď ten Talský byl, do toho domku a vona vešla [4]) matka jeho ven. Von skočil z voza do seknice Talský a tatínek vostali venku, vobraceli koně. Vona chtěla ta matka, aby šel tatínek do setnice [5]) a voni nemohli uš pro strach nikam, ani nemluvili, a jeli dom. A teď jeli domu a přijely tady tule, jak je ten kamen u Krškovýho pole, koně jim zarazily. A teď jim zarazily a přišel k nim černej muskej a vopíral se jim do voza ramenem, jak by chtěl jim skátět vůz. Ale tatínek prej, dyš koně nechtěly jít, tak voni začali uš klet, na koně prej kleli. Jak začali klet, koně se zebraly a pryč. Přijeli dom na dvůr a slízali dolu a svalili se zrovna u koní strachem. Jejich bratr Franc šel vypřahat. A přiběch spátky do setnice a teď křičel na mou maminku, aby šla ven, že leží bratr pot koňma. A maminka běžela ven a přivedli ho spolu dom do setnice, ale von nic nemluvil. Povidal: »Nechte mně bejt« a šel ležet. A ráno teprv vypravoval, co se mu stalo.

Kateřina Dufková, po chalupě *Kašparka,*
83 let stará (r. 1900).

[1]) Obecně se říká: *v nedělu.* — [2]) Totiž ty koně. — [3]) Podmět je: *tatínek.* — [4]) T. j. vyšla. — [5]) Vypravovatelka říkala někdy: *seknica* a někdy: *setnica.*

42. Co se mýmu tatínkovi přitrefilo v lesi.

A druhý se mu přitrefilo — to už bylo před jeho smrtí — šel do Setňova. A mněl ten zvyk dycky ve svým lesi chvilku si votpočít. Vono na něj přišlo spaní a von si chvilečku leh. A dlouho spal, až bylo skoro půl jedenástý. A vona k němu přišla ženská a budila ho, aby stával. Tak von stal a s tou ženskou šel, jak by to byla bejvala jeho žena. Von mysle! že je to jeho žena; šla porád po levý straně. A teď voni hovořili k ní a vona nic nemluvila, vona jim nevotpovídala. Teď šli dom a zatloukli na dveři. Maminka povidá: »Děti, tatínek už de dom.« A ta ženská šla s něma aš ke dveřom a u dveří se stratila. Teď dyž maminka vodvírá, von tatínek povidá: »Prosím vás — voni si vykali — kady ste šla do síně?« Voni [1]) mysleli, že nekady do tý síně fklouzly. A voni [2]) povidaji: »Mlčte, vy snad nemáte rozum, dyť já sem nide nebyla.« A teď šli [1]) ležet a druhej den se rostonali a už víckrát nestali.

Táž.

[1]) Totiž: *tatínek.* — [2]) Totiž: *maminka.*

43. Vo tem kameně, co nad ním páni upálili rychtáře.

Jednou přijeli páni sem — cesty ešče tenkrát nebyly, byly vejvoze — a ptali se, gdo by tady umněl tak dobře střílet. A lidi řekli, že rychtářovi syni, že má dvá. Tak voni tam jeli k němu a ptali se, gde je má. A rychtář, že vo nich neví. A voni nechtěli popustit, že je musí vopatřit. A von že je nemůže vopatřit, že vo nich neví. A páni ho porád trápili, že příde na

Digitized by Google

smrt, dyž je nevopatří. Voni ho pověsili a spálili ho. Ta šenkýřka jim dávala, co mněla peníze, a voni ho nechtěli nechat.

Jak ho pálili, tak kamen bьl na zemi pod ním. Dyž ho spálili, tak vyryli na tem kameně náký písmena žlutý. Neboška sestra a já sme ty písmena umejvaly, ale neumněly sme to přečíst. Mněli sme ho u kamen f setnici a tatínek ho tam nechtěl nechat, tak ho dal ven na vejvoz, aby ho každej viděl. A vot tý doby sme nemněli pokoj. Dycky v noci sme slyšeli po setnici šustot, jako dyž papírem šustí. A tak sme ten kamen vzali zas spátky a zazdili sme ho do setnice[1]) a vot tý doby sme mněli pokoj.

Táž.

[1]) Tento kámen zazděn je v chodbě do bývalé kuchyně, kterou nynější vlastník domu upravil za kupecký krám. Když prolamoval průchod ze světnice do krámu, narazil na tento kámen.

44. Vo hejkalovi.

I.

Dyš sem bьla ešče svobodná, šli sme ze Strže z mlejna z voleja, ďáli sme tam volej ze semena lenovýho. A teď sme vešli[1]) ven a jak sme vešli[1]) na kousek, hejkal začal řičet ve Vůpčině.[2]) A voni mně porád strašili, že na něj křiknou. Já sem plakala a šla sem s něma až dom. A přišli sme do Strčanova k Ťápalom do setnice a teď ten starej Ťápal — von šel s náma z mlejna, co nás strašil, že křikne — stoup si přet kůlnu a třikrát na něj hejk. Ale f tý raně hejkal bьl pod voknem. To sem jak živa neslyšela takovej cupot; von vyskakoval u vokna, jako dyš pár koní dupe.

Táž.

II.

Co neuďál hejkal tule Náckovi? Co je Říha, s tý chalupy byl. Von mněl jim[3]) takovou velikou sviňu, ale hodnou. A vona chtěla jít ke kancovi ta sviňa. Tak von ju ved do Škrdlovic a zdržel se tam s ňou až do jedenásti hodin v noci. Von byl taky taková vejtluka.[4]) Teď dyž ju ved dom, přišel tady, jak sou Boží muka na křížní cestě. A von přišel k němu chlapeček a na milou sviňu mu sed. A seděl porád, aš k jeho chalupě, ale sviňa chudák uš prej nemohla nikam. Teď přijel k chalupě, ke svý, a von[5]) skočil ze svině a teprf se mu vyřechtal. — Von u nás bьl porád; to sme se nasmíli, dyž nám to vypravoval.

Táž.

[1]) T. j. vyšli. — [2]) T. j. Vůbčina. Tak nazývá se les mezi Strčanovem a Světnovem. — [3]) To pravila vypravovatelka ke mně. — [4]) Člověk, který vytlouká hospody. — [5]) Totiž ten chlapeček.

45. Jakýho sme potkaly psa.

Tak jednou taky sme šly z maminkou do mlejna. A já sem s něma šla; děvečka nechtěla, že se bojí; bьlo přede žňama. A my sme chodily po našejch polích; vona bьla cesta přes pole »Na Lejtně«. Žito bьlo dlouhý;

Digitized by Google

a jak sme šly po tý stešce, tak sme potkaly psa; bylo ale půl jedenástý v noci. Ešče sme byly na heskej kus a von milej pes — pes černej a plamen mu šel z huby. Ale nic nám neuďál; my sme tu smnělost dostaly, že sme neutíkaly; maminka mně vedly za ruku. A ten pes šel vedle nás po stešce a nic nám neuďál. Ale uš sme do mlejna nedošly; vrátily sme se a šly sme po silnici dom. Uš sme nešly nide, byly sme přestrašený. Táž.

46. Jak se hastrman uďál koněm.

Jedenkrát taky neboščík dědoušek Vališ šel s Kláštera a von se pás kůň. A von šel blíž a blíž k němu a povidal si: »Co pak Ambrož tady nechal koňa tak dlouho?« Vono to bylo na Ambrožový louce. A von prej se pěkně pás jako inej kůň; von [1]) slyšel, jak trhal tu trávu. A von šel do kopca zhůru, nechal koňa, pomyslil si: »Počkej.« A přišel tady nahoru na ten kopec a von milej kůň skočil do vody, do pilskýho rymíka, a ďál tam hroznej šplachot. »A ty prej máš ščestí, tebe bych byl skoupal,« křičel na něj z rymíka. Táž.

[1]) Totiž: dědoušek.

47. Vo pokladě v rychtě.

Tady zas je sklep f tem domně u tejch Břečků, v rychtě. Ale von byl věčí než je teď. A voni tam mněli sudy, nebyli takoví nuzáci, jako sme teď. Na tejch sudách každou noc viděli živýho kohouta; von tam sedával. Aš potom vartovali, co to. A voni tam byly peníze a ten kohout na nich sedával. A teď tam byla setnička na dvoře; to byl neboščík Janeček f tý setnice [1]) a von tam byl f tý setnice podruh. Tak voni se s tým podruhem domluvili, že budou ty peníze kopat; to byl můj dědoušek. A teď ty peníze kopali s tým podruhem. A teď se domluvili, dyž už je cejtili, že se k nim dostávaji, tak neboščík dědoušek povidal tomu podruhovi, že von jich musí dostat víc neš ten podruh; začali se vo ně hádat. A zatím nedostal žádnej nic; peníze jim hrkly dolu a sou tam posuď. Tam je moc peněz f tem domně. V zahradě v rohu hořívaly peníze, dyš sem ešče byla děfčátko, a my sme se bávali je kopat. Tak sme je tam nechali. Neboška Matulová nám řikaly: »Dejte si pozor, desátý koleno je dostane.«

Táž.

[1]) T. j. setničce.

48. Vo bohatým mynářovi a chudým učitelovi.

Tak byl jeden učitel a chudej a mněl moc dětí. A uďál si mynáře za kmotra. A tak ten mynář dal mu do vínku — zemlel mu míru žita a míru pšenice, vědí. A dyš to sněd, teď se daly učitelka a děti do pláče, co budou jest. A von povidá: »Mlčte, děti, a ty ženo neplač nic. Pudu zas na kmotra, zasejk mně neco dá.« No tak mu mynář, dyš tam přišel,

Digitized by Google

povidal: »Co, kmotře, chcete? Živobytí?« Von votpověděl: »Živobytí, pane kmotře.« — »A dyť prej sem vám dal.« A von mu votpověděl: »Jó, pane kmotře, co pak mně to bude věčně trvat?« — »No tak mně, kmotře, musíte přislíbit, co já na vás budu žádat; esi to uděláte, tak já vám zemelu živobytí plnou fůru, ale musíte mně to vykonat.« Tak stárkovi hnetka poručil, aby nasypal žito, pár mír, a vostatek zas toliš pšenice, aby toho mněl ten pan kmotr plnou fůru. A dyž mu to přivez, tak si ho zavolal k sobě ešče a povidal: »Až já umřu, tak mně musíte vartovat po tři dni.« A von [1]) mu fšecko přislíbil.

Tak teď dyž mynář umřel, dyž mu vodzvonili, tak učitel tam musel přijít, modlit se. A dyš se modlil, tak milej neboščík mynář se zbih a křičí: »Pane kmotře, ste tu?« — »Sem, sem, pane kmotříčku, sem.« No dyž mu řek, že je tu, tak si mynář lehyl. Tak učitel se modlil dál. Dyž učitel ho vartoval druhou noc, tak mynář zas se zbih a ptal se, esi je tam. A učitel, že je. Teťka mynář mu řek, že ho musí vartovat třetí noc na krchově, dyž bude pochovanej, že se musí modlit u jeho hrobu.

Teťka učitel nevěděl; [2]) tak šel na radu k panu falářovi, co má dělat. A von mu falář povidá: »Jó prej, já vám dám svěcený věci a sekerku vám vosvětím a s tou sekerkou musíte udělat kolo a do toho kola si kleknout.« Tak to učitel uďál. Teťka dysse [3]) učitel modlil, tak tam přiletěli k němu dvá psi a ty psi hrabali, až ho [4]) vyhrabali. A vytáhli ho ven a kůžu z něho slíkli, z mynáře. A dyž ju slíkli, tak ty psi tu kůžu nechali a mrtvýho zahrabali. A ten učitel tu kůžu k sobě ftah do toho kola s tou sekerkou. A ty psi na něj, aby jim dal kůžu. A von jim povidal: Já vám kůžu dám, až mně přinesete pytel toralů.« Tak voni pytel toralů přinesli, že aby jim dal kůžu. »Já vám kůžu dám, až mně přinesete pytel dukátů.« Tak voni tejch dukátů pytel zas přinesli, aby jim dal kůžu. Von jim kůžu nechtěl dat, až mu přinesou kus zlata. No tak uš to bylo ke dni, psi už nemněli času a porád na něj dotírali, ale přinesli mu to zlato ešče.

Tak teťka ráno, dysse [3]) rosjetlilo, [5]) falář přišel sloužit mši svatou. Teď učitelovi povidá, co s tejma penězi bude dělat. Tak učitel povidá: »No pytel toralů si vemte a pytel dukátů mně a to zlato ke kostelu. A co s tou kůžou mám dělat?« A falář mu votpovídal, že ju musí spálit na schotkách [6]) přet kostelem a že s tým popelem musí potrousit cestu, kady nejvíc lidi dou. Dyž lidi šli po tem popeli s kostela, tak viděli bílou holubičku, jak vyletěla a moc mu děkovala, že je vysvoboděná. [7])

Teťka učitel přines peníze dom. Žena radostí nevěděla, co dělat. Tak von teď vot tý mynářky ten mlejn koupil. A dyž jej koupil, tak vyčítal mynářce samý dukáty. A vona se ho ptala, gde ty peníze dostal, že nic nemněl a že teď peněz má dost. A von jí votpověděl: »No, paní kmotra, nevíte, co sem ďál, že sem vartoval tři dni kmotra? Já sem je dostal za něj.«

Anna Blažíčková.

Digitized by Google

[1]) Totiž: učitel. — [2]) Třeba si domysliti vedlejší větu: *co má dělat.* — [3]) T. j. když se. — [4]) Totiž: mynáře. — [5]) T. j. rozsvětlilo. — [6]) T. j. schodkách. — [7]) Vypravovatelka hned potom pravila: »že je *vysvobozená.*«

49. Vo nevěstě, co se udávila s tvarohem.

Tady na Polensku bьla jedna holka a mněla se vdávat. A teťka už mněla mít zdafky. A tak vona milá nevěsta šla do komory a vzala si tvarohu a dala si ho do huby a teď se s ním udávila. A milá nevěsta mněla takovou zalípku [1]) nad panama a takovejma hračkama. Tak teťkej milou nevěstu — tak jí vystrojili pohřeb a ty hračky, co mněla fšecky na jarmaře, ty jí fšecky složili do truhle k ní. Tak hrobař dyž ji [2]) zahrabal — von to viděl, dyž jí to dávali do truhle a jeho cera bьla její kamarátka a voni si dycky spolu s tým hráli — a milej hrobař dyž ji [2]) pochoval, tak ji druhej den vykopal a ty hračky jí vzal. A vona si je jeho cera zasejk srovnala na svou jarmaru. A tak tam přišla jedna sousetka podlejší [3]) a viděla ty hračky, že sou to tý nebošky. A teťka přišla k její mace [4]) a jí to povídala, že hrobař má tý hračky fšecky doma. Tak teťkej matka — musel ji vykopat, tu ceru, hrobař. A dyž ji vykopal, tak ji teťka zbih a jak ji zbich, tak jí ten tvaroh vyletěl s krku, co se s ním udávila, a vona vobživla. A teď se dívala, že nemá ty hračky u sebe, že hrobař jí je vzal. Tak voni teď na hrobaře a von se musel vyznat, že je vzal. Tak hrobaře vodvedli k pulmistrovi. Hrobař šel do Prošíkova, [5]) aby mu to votpustili, ale pulmistr mu nařídil, že musí bejt šest dní za to zavřítej.

Cera dyž vobživla, uš se nesmněla vdávat. Bьla živa jen ale mněsíc.

Anna Blažíčková.

[1]) T. j. zalíbku = zalíbení. — [2]) Obecně se říká: *ju.* Vypravovatelka sama v soukromých rozmluvách a ve předešlém vypravování říkala: *ju*; v této povídce však říkala: *ji.* Tuto nedůslednost vysvětluji si takto: Vypravovatelka slyšela tuto povídku vypravovati od někoho, který pocházel z místa, kde přehláska *u* v *i* je pravidlem, na př. z Vojnova Městce; tvar *ji* utkvěl jí v paměti a vybavil se jí, když tuto povídku začala vypravovati. — [3]) T. j. vedlejší. — [4]) T. j. matce. — [5]) T. j. prosil.

50. Jak sedlák vyjíždí.

Dyš chce sedlák vyjet ze dvora, musí zapřahnout koně a bičiſščetem udělat kříž přet koňma a řekne: »Vyjo, s Pánem Bohem!«

Filip Blažíček.

51. Jak jeden neboščík přijel pro svou milou.

Jeden mynárskej syn chtěl jednu holku a ta matka její jí f tem bránila, že ju rač utopí, než by si ho smněla vzít. Tak von se to zdověděl a teď šel na vandr. A ta holka ho vyprovázela a na tý cestě se zapřisáhli spolu, že do dne do roku na sebe budou čekat. A teď ta matka za nákej

Digitized by Google

čas krátkej psala psaní za ním, že uš svou ceru vdala. A von jak to psaní dostal a přečetl ho, tak tu chvílu skonal. A teď ta cera čekala až do dne do roku. A dyž bьl den a rok a von nepřijel, tak šla ven pod voblak a teď proklínala ho: »Dybys prej bьl f pekle zavřený, tak musíš přijít vokamžení.« [1])

Tak teď večír, než začaly vězdičky svítit, slyšela hroznej dupot vot koní. Tak sepjala ruce a povidá si: »Bože, Bože, hdo to k nám jede? Vodvírejte se vrata voboje!« vykřikla. A von ju slyšel její chasník. Teď na to povidá: »Jedu, má milá, pro tebe, protože nemám v hrobě pokoj.« Teď přišel k ní a spolu se přivítali, jak holt bejvá, to vijou. A teď von jí povidá: »Staň, má milá, musíš vopustit svýho múža.« A vona ho chytla za krk a počala ho líbat a povidá mu: »Já žádnýho múža nemám.« A von jí povidá, aby všeho nechala, že čeká svarba na ně. »Naše koně sou rychlý jako střelná rana; voni ujedou do rána sto mil.« A teď jel a do dne bьl na svým místě, vijou, hde bьl pochovanej. Teď dyš přijel — von jel napřed — povidá, aby se vodevřely dveři, a dveři u hroba se vodevřely. A von ju vzal do náručí a lehl s ňou do hroba a bьlo po ní.

Jozefa Synková.

[1]) Předložka *v* splynula se slovem *okamžení* v jedno slovo.

52. Vo jednem, co si podřízyl krk.

Na vostatní [1]) outerek z Velký Losenice šel do Sekňova; mněl snad tam vocaď ženu. A dyš šel ze Sekňova domu, stavil se f Polnice [2]) u muziky u Blažíčka. Bylo jedenást hodin v noci; tak ho muzika vomrzela a šel dom. A místo domova šel lesem a přišel pod nějakou »Skalku« se tam říká. [3]) A teťka pot tou skalkou si lehyl a vytahl s kapce nůž a podřízyl si krk. A nůž, dyš si podříz krk, dal do kapce. A teťka vostal ležet, žena vo ničem nevěděla. Žena ho čekala domu a dočkat se nemohla. A teťka šel nákej Jeřábek z Najdeku domu a von ho našel a šel ho vohlásit do Kláštera. A teťka ešče mněl proto pronásledování, že mu to uďál jako sám. Von musil bejt u vrchnosti a musil se vyznat, jak to bylo. Dyš to voznámil, přijeli pro něj a bьla [4]) visita nad ním. Tak ho vodvírali. Dyž mu to dochtor udělal, dali ho do truhle a zrovna — rovnou cestou — ho pochovali. Bьl ešče mladoch.

Filip Blažíček.

[1]) T. j. masopustní, ostatkový. — [2]) T. j. Polničce. — [3]) Očekávali bychom větu vedlejší: »jak se tam říká« — [4]) Vypravovatel řekl dříve: *bylo* a nyní: *bьla.*

53. Vo mynářce Berance.

Ta Beranka, [1]) co byla na mlejně pot Strží — to už je kolik let — dostala se do kouta. A dyž do toho kouta se dostala, tak takovou velikou žabu našli pot postelí a ta žaba pořád skrčela. Tak ta posluhovačka, co

Digitized by Google

ta mynářka u sebe mněla, náká Lidmajrka ze Strčanova, vzala tu žabu na lopatu — a žaba pořád skrčela — a hodila ju do pontrubí.[2]) A dyž ju tam hodila, tak ta žaba skrčela zas. A dyž ju tam hodila, tak šla dom. A dyž bylo jedenást hodin v noci, milá mynářka stala s postele, nikoho nezbudila, voblíkla se a s tým děckem se zavodíla.[3]) A teď šla a vodělávala[4]) zástrku u dveří a nemohla ju vodělat. Tak vona, dyž ju přeci votstrčila tu zástrku, šla na hráz z dítětem a cestou před vočima se jí dělalo, jako dyš šindel hoří, plápolá. To bylo noční dobu; ten šindel hořel a svítil jí a zavedyl ju aš k tý hrázi, k tejm stavidlům. To bul raráš.

A dyž vešla na hráz, tak sou tam stavidla u rymíka. U stavidel se zastavila a sedla si na hráz. Svinula si sukně takle do klína a chlapca mněla zavoditýho v náručí. Najednou se svezla do vody a spadla na splav a ze splavu do hlubiny pot splaf. A to děcko se utopilo; vona ho pustila, jak se zalekla, ale vona sama se neutopila. Sama plavala po vrchu, mněla rostažený sukně po vodě. Dyž ve mlejně se probudili, tak ju šli hledat a nemohli ju nide najít, až ju uslyšeli spívat f tý vodě. Vona pot tým splavem spívala; jak plavala, tak spívala. Dyž ju našli, tak zasejk šli po tem děcku a děcko našli na louce vyplavaný, utopený. Múž tý poslubovačky Lidmajer šel do Přibyslavi skrs to. A dyš šel s tý Přibyslavi spátky — to už bylo vo svatým Duše — na cestě zavdal si f Polnice. Pot Šírovým kopcem ve vejjezdě byla taková louž a do tý louže padyl hubou. A trošku mrzlo při tem. Žádnýho se dovolat nemohyl a tak zmrzl.

Anna Blažíčková.

[1]) T. j. Beranová. Mlynář jmenoval se Beran. — [2]) T. j. podtrubí. — [3]) T. j. zaoděla. — [4]) T. j. oddělávala.

54. Vo Kláštereе u Žďára.

Dyž — abych to vzal s kraje — bylo ešče plno lesů kolem, tak se tady zakládaly po časi místnosti; to byl prvně Starej dvůr. A vokolo toho dvora byly ešče lese, jak přetkove naše to říkaji. A mněl to jeden hrabě; byl ženatej a nemněl žádný děti. A byl tady na honě f tejch lesích a zabloudil; vottrhl se vod druhejch. Potom vostal sedět a přišla na něj dřímota. A zdálo se mu, aby uďál tam studňu při tem dvoře. A dyš tu studňu začal dělat, tak ta práca byla mařená dycky do rána — tu prácu našli f Kláštereе — a na tý studni chtěla bejt Panenka Marijá, co je f konventě. Tak toho tam zanechali a ďáli studňu f tem konventě. To ešče nebyl klášter. Po jeho smrti ta jeho manželka votporučila, aby to dostali kněži, a uďála tam klášter. Dyž byl klášter vystavěnej, trvalo to mnoho let, aš přišla švejcká vojna. Dyš ta vojna švejcká přišla, tak chtěli ty klášterníci[1]) zhubit. Ale voni přet tým klášterem byly fsazený dvě lipy; ty sou dneska pře[2]) šest set let starý, ešče tam stojí. Ty lipy prostřetkem vyhynuly. Paní hraběnka nynější dala vnitřku[3]) vyčistit schnilinu a pak je dala vyzdit,

Digitized by Google

aby ta blama [4]) vostala pevná. Na vrchu přisli g zakrytí. Mněl [5]) vod vyzdění tejch lip dvě sta zlatejch. Teťka zas spátky.

Dyš ten hrabě umřel a poručil to tejm kněžom, tak voni tam stavěli klášter. Dyš ten klášter byl založenej a ta švejcká vojna dyš přišla, tak chtěli kněži [1]) f tem klášteře vyhubit. Jednoho kněza voběsili na jednem suku tý lipy a na tem suku, jak maji kněži ty infule, tak ty listy na tem suku rostly na ten způsob, právě jen na tem suku, na druhejch sukách ne.

Pak to trvalo dlouhý leta, aš klášter za císaře Josefa přišel g zrušení a přišel podouřad císařskej. A byl správcem f tem zámku Urlich a za konventským rymíkem byly lese; patřily opci [6]) vysocký. Von je vo ně připravil a voni místo toho dostali každej rok pár kousků dříví s cikhajskýho lesa. Dyš přišel rok devětaštyrycátej — bylo to konštitucí — tak místo toho dříví dostali podle svý výmněry peníze a nejčky nemaji s toho nic.

Nejčky ten Urlich umřel. Dyž umřel f tem zámku, tak von po svý smrti, jak se řekne, strašil. Dyž ho často viděli na koňovi jezdit, f Kláštěře i vokolo Kláštera, požádali kata, aby mu zryl hlavu. Tu hlavu mu zryl, uložili ho zas na jeho místo a von nedal ešče pokoja. Tak mu potom musel kat po druhý nohy přelámat, aby dal pokoj.

Dyž mněl klášter přijít g zrušení vot císaře Jozefa, tak ho kněži zapálili, aby žádná stavba po nich nevostala, a poklad dali zazdit. Prelát byl předvolanej přet císaře Jozefa, aby se vyznal, jak ten klášter vyhořel. A von se vodvolal na kuchaře, že smažil ryby a mokrou rybu hodil do mastnýho vařícího a mastný že se chytilo a vylítlo ven a padlo na střechu a tým že klášter vyhořel. Dyš to svedl na kuchaře, pak byl vosvobozenej. Dyš klášter vyhořel, všechny kněský [7]) byty byly roskopaný a s tejch zdí sou f Kláštěře vystavěný domky. Ešče po tejch zdích lezl Žabskýho chlapec, spadl a zlomil nohu. Jen s předu ta stavba vostala nat sklepama, co podnes stojí.

Jan Ronovský, 74 let starý (r. 1902).

[1]) Akkusativ. — [2]) T. j. *přes*. Protože následující slovo začíná souhláskou *š*, odsulo se koncové *s* ve předložce *přes*. — [3]) Tento bezpředložkový lokál má význam příslovcový jako lokál: *venku*. — [4]) T. j. blana = kůra. — [5]) Třeba si doplniti podmět: *zedník*. — [6]) T. j. obci. Slovo »*obec*« místo dialektického slova »*vůbec*«, kterého se užívá v jiném významu (obecní pozemek, obecní pastvisko, obecní les), vzato je z jazyka spisovného. — [7]) T. j. kněžské.

55. Vo děvece, [1]) co se ničeho nebála.

Tak byla jedna děvečka a založila se s pacholkem, že se nidá ničeho nebojí. Tak chodila vokolo krchova na besedu večír a vo jedenásti hodinách šla dom. A teď na vocadníku [2]) u vrat seděl neboščík a vona mu strhla čepicu z hlavy. Vona myslila, že to byl pacholek; von dycky, že ju bude strašit. Teď tu čepicu dyš strhla, tak ju strčila za ňadra a přinesla ju za ňadry dom a skovala ju do truhle. Ráno dyš snídali, tak se dívala, jesli bude mnět pacholek čepicu na hlavě. Von ju nemněl a vona se mu

Digitized by Google

pořád smála. Až dyž mněl jít pacholek k vobědu, tak čepicu mněl na hlavě. A vona uš se lekla a šla se podívat do truhle na tu čepicu a viděla, že je čepica neboščíka. Teťka šla ke knězovi a fšecko vyznala. Von jí dal svěcený věci, aby se nic nebála, ale tu pravou hodinu, kerou mu to vzala, aby mu to dodala, že je mu zima.

Tak večír ten neboščík přišel; tloukyl na vokno, aby mu nesla čepicu, že je mu zima. No tak vona mu ju nenesla ešče ten den, aš třetí den. Tak šla zas na tu besedu a vzala si čepicu sebou. A dyš přišla ke krchovu, tak neboščík seděl na vocadníku. A teťka vona čepicu vytahla a dala mu ju na hlavu. A von f tem na ňu vyvalil voči a vyšklíbyl zuby. Děvečka se lekla a třetí den umřela.

Anna Blažíčková.

[1]) T. j. děvečce. — [2]) T. j. *odsadníku*; ve spisovném jazyku: *patník*.

56. Jak Mahlofka utekla raubířovi.

Tak bьla z Vysokýho jedna v Brně pro děcko; řikali jí Mahlofka. A teď dyš šla dom, tak se vopozdila a nemohla dojít nide na nocleh. A tak šla a do jedný chaloupky; konec lesa bьla chaloupka. Vona tam šla a bьla doma jen stará žena, babička. A vona ju prosila, aby ju tam nechala do rána. A tak vona jí votporovala, že ju tam nemůže nechat, že nejni múž doma, ale potomejk ju tam přeci nechala. Ta ženská ležela na zemi a ta bába ležela za kamny.

Múž přišel v noci dom a klepal. Bába ho neslyšela, byla hluchá. Tak ta ženská šla vodevřít. Teťkej von jí dal koš a nůž: »Tohle prej skovej, já prej pudu ho uklidit« — von zabil jednoho. — Tak vona se zebrala, dyž von vodešel: »Já prej za chvilku přijdu.« Dyž viděla, že je f tem koši nůž — a peníze tam byly — tak vona se v noci zebrala a tam vocaď utekla. No tak běžela, porád šla, až dohonila jednoho formana. A prosila ho, aby ju naložil, že mu dobře zaplatí. Tak von ju naložil a dal ju mezi pytle. A tak vona teťka, do Žďára že ju musí dovest.[1])

No tak dyš ten múž přišel dom, chtěl na tý ženě ty peníze. A vona řekla, že tam nechala jednu na noc a ta že ten koš vzala a utekla. Tak von teťka za milou ženskou. A dyž dohonil formana, tu se ho ptá, esi veze jakou ženskou. A von že ne. »Ale nezapírejte, sice budete zabitej.« Tak ju hledal a nemoh ju najít; ten forman na ní seděl. Dyž ju nespátral, tak se musil vrátit a forman ju přivezyl až do Žďára. A vona dyž do Žďára přijela, tak tomu formanovi teprvá platila a přinesla múžovi peníze. Dítě nedostala, z dítětem by nebьla mohla utect.

Anna Blažíčková.

[1]) T. j. dovézti.

Digitized by Google

57. Jak dráteníci mučili děvečku.

Šla děvečka — do kouta nesla, hyspodyň ju vypravila. A teťka šla a přišla do lesa a potkali ju dráteníci. Tak milej děvece [1]) koláče zebrali a uvázali ji zhůru nohama ke smrku do brabiščete, do brabiska. [2]) A teď šli a přišli do hospody a tam si buchtu vytahli a jedli a pili. Teď milý dráteníci [3]) chytili a tu se ptali, gde vzali buchty a koblihy. Tak teťka dráteníci musili se vyjádřit. Hospockej a lidi šli s tejma dráteníkama do lesa a dráteníci jim musili vokázat, gde ta děvečka je. A vona křičela g živýmu Bohu. Ešče že ji nezabili. Tak milý dráteníci [3]) vzali a zavřeli je. — Teťka maji dráteníci smíchu. Dyš přidou, tak se jim smějeme, že chytaji ženský a že je vážou g borovici.

Anna Blažíčková.

[1]) T. j. děvečce. — [2]) *Brabišče* nebo *brabisko* znamená: *mraveniště*. — [3]) Akkusativ.

58. Vo hospockým, co zabil děvečku.

Tak šla jedna sluška z Vídně a vyhrála tisíc zlatejch. A teťka se stavila v jedný hospodě. A byl tam četník a vona se mu svěřila, že vyhrála z lutrije a že má doma chudou maminku. A teď povidá, dyby ju tak někdo vyvedyl na kus, »aby na mně někdo nevystoup a mně je nezebral«. A teď to ten hospockej slyšel a von se přistrojil a běžel napřed. Tak von se nenadál, že ten četník s ňou bude. A teď dyž vešli [1]) kus z lesa, ten četník a ta sluška, von jí pojidá: [2]) »Dite napřed, já pudu na stranu.« A teď šla kus a četník slyšel křičet: »Ježíšmarjajozef!« A von ten hospockej ju chyt a svalil a podřezal jí krk a šatem jí zaďál hubu a ty peníze jí vzal a ten nůž nechal u ní. A teď peníze zebral a šel dom.

A četník ten nůž a ten šat zebral a spátkem na tu hospodu. Teď milej četník jak přišel na tu hospodu, tak děti seděly za stolem. A von vytach ten nůž a ten šátek a ptal se tejch dětí, jesli ten nůž znaji. Děti povidaji: »To je tatínků, fčerá ho brousil.« — »A čí pak prej je tenle šátek? Taky prej ho znáte?« A děťče vykříklo: »To prej je naší maminky!« No tak milej četník čekal, až hospockej přišel. »A gde je tatínek?« — »Někde šel.« A teď von tady přišel a celej zakrvácenej. Tak milej četník se ho hned chopil a milýho hospockýho zebral a šel tam k tý ženský. Kam dal peníze, co jí vzal? A hospockej, dysse [3]) ho ptal, proč je zakrvácenej, votpověděl, že zabíjel švagrovi prase. A šli k tomu švagrovi, jesli zabíjel prase. »Dyť prej já sem žádný prase nezabíjel.« Tak ty peníze musel dat tomu četníkovi a šli na kancalář a byl zavřenej hned.

Anna Blažíčková.

[1]) T. j. vyšli. — [2]) Vypravovatelka říkala obyčejně: *povidá*. — [3]) T. j. když se.

Digitized by Google

59. Vo přadivě.

První přadivo je koudel, druhý přadivo je pačíska, třetí přadivo je len. Šteník s koudele má deset pásem, přadýnko s koudele má patnást pásem; co je pačíska, sou dva šteníky na přadýnko. S pačesnýho je dvacet pásem do přadýnka. Tenký přadivo má třicet pásem do přadýnka nebo tři šteníky.

Táž.

60. Vo velký drahotě.

Mohlo mně bejt šest nebo pět let, byla velká drahota. Míra žita bŀa za dvacet zlatejch a chlebíček vot pekařů bŀl jak dolek a stál přez dva šesťáky; ani to nebylo funt. Nědo dal palouk na věky za misu šišek z hladu a kus pole za misu řepy vařený. Tak fšecko už vyjedli, aš přišli na záboje. Záboje rostloukli a kašu z nich vařili a k jídlu přeci nebyly. Tatínek se zdověděl, že sou v Jičíně brambory. Tak zebral koňa a vůz a jel do Jičína pro brambory. Teťka dyš přijel do Jičína, chtěl víc brambor naložit než by byl uvez, ale nemoh dostat, jen šest beček, a náramně drahý.

Teťka přijel na kus vod naší dědiny, už ho vartovali. By mu je byli rozebrali na silnici. A ani honem pro sebe by si nebŀl moh nechat. Tak teťka přece [1]) si trochu nechal pro sebe a neboška matka řekla: »Počkejte, děti, najíte se brambor, já vám uvařím.« A dyž brambory uvařila a začali sme je jest, tak sme museli brambor nechat, nebyly k jídlu, ščípaly, f krku pálily. Tak neboška matka povidá: »Počkejte, děti, voloupejte je a já koupím vocta a ty brambory roskrájíme na pekáčky« — takový plástičky tenký. A teťka to posolila a poprášila koření a soli prášek a polila voctem a teťka řikala: »Děti jeste, už to může [2]) trochu jest.«

Tak sme se jich najedli, že sme aš stonali. A tak už víckrát pro brambory nejeli. A potom přišly brambory laciný, ale že byly červený, tak se nemoh [2]) jich najest; až ale po třech letech, po vysázení, byly dobrý. Šak ty brambory se tlučou [3]) po dědinách; ešče je nedo [4]) přece má.

Táž.

[1]) Dříve pravila vypravovatelka: *přeci*. Říkala, jako jiní lidé, někdy: *přece* a někdy: *přeci*. — [2]) Třeba si doplniti podmět: *člověk*. — [3]) T. j. sázejí se tu a tam. — [4]) Dříve pravila vypravovatelka: »*Nědo* dal palouk atd.«

61. Vo třech bratřích.

Tak byli tří bratři. Nejstaršímu řikali Franta a druhýmu řikali Jozef a třetímu řikali Honza hloupej. Teťka rodiče jim zemřeli, tak vostali jen sami tří. A ten nejstarší povidá: »Milý bratři, musíme jít do světa, žádnýho tady nemáme.« A teď šli daleko a přišli do lesa jednoho. A tam byl buk. Teď mněli každej svůj nůž. Tak je vytahli s kapce a do toho buka zarazili. »Až vod dneška za rok tady pudeme, dyse [1]) nezejdem, tak

Digitized by Google

nože vytáhne, kerej pude nejspíš, a kerej bude nůž zerzavej, ten nebude živ už.«

Teťka byli za rok šeci tří živi. Honza přišel do jednoho mněsta a prosil vo službu, že by pásyl vofce. Tak pásyl u dvora vofce. A milej Honza hloupej dyš tam bьl štyry neděle, tak potřeboval na jediný jídlo štvrtku vola a vědro vína. Teťka najedenkrát se zbouřili králove na toho krála, co bьl Honza u něj. Tak teťka Honza řekyl, že von se voblíkne a pude mezi rytíři. Teď ho voblík král do rytířskejch šatů a poslal ho do maštale, aby si vybral koňa. Tak Honza myslel, že si vybere pěknýho čupernýho[2]) koňa. Tak dyš přišel do tý maštale, přišla jedna stará čarodenica a řikala: »Honzo, neber si žádnýho koňa jen támle toho bílýho, co je u zdi.« Tak Honza ho vodvázal, dal na něj sedlo a jel na ten vyrčitej[3]) plac mezi rytíři. Tady jel nejstarší rytíř proti Honzovi a Honza proti němu zas. Jak k sobě přijeli, Honza ho flák šavlou a ten spadl zrouna s koňa. Honza se votočil a spátky pryč. Teď se žene zas druhej rytíř proti Honzovi. Tak co uďál tomu prvnímu, uďál taky tomu druhýmu. Tak jich bylo tejch cizích rytířů šest. Tak to uďál šem. Tak ty cizí králove prohráli. Dyž Honza přijel do hradu, tak co bude Honza žádat. A von řekyl, že nic. Tak teťka dyš teda nic, tak že musí bejt novým králem.

Teťka Honza — hned byly zdafky — královal. A jedenkrát šel na spánek do svýho pokoja a podívá se do vokna a tam uhlídal neco novýho. Nedalo mu to dobře dělat, tak se tam pustil. Sedyl si na koňa a ten kůň bьl čarodenica. A ta čarodenica ho vodvedla do jedný zemi, gde bьl jeden hrad. Dyš si Honza ten hrad prohlížel, přišel do jednoho pokoja. Bьla tam jedna ženská. A dyž viděla neznámýho člověka, řekla: »Pro Boha, člověče, vodejdite vocaď; dyby prej můj pán stal, tak vás tý chvíle rostrhá. Ale přijte sem zejtra,' já vás provedu skrze šecky pokoje.« Tak tam bьlo bohactví a pěknejch ženskejch. Viděl, že sou kreť a mlíko; jak by je moh vysvobodit? Tak mu ta stará řekla, že drak vodejde, aby se pozdržel, až vona mu poví. Dyž mu to pověděla, tak Honza zebral dvě princezny a pryč s něma tam vocaď. Tak s tejma princeznama utíkal ve dne v noci. A ten poslední den už by ho bьl drak chytil, uš se nad ním točil, ale už nemněl drak tu silu, a tak Honza utekyl a já nevím posavad, kam se Honza poděl. Víckrát se domu nenavrátil. Tu princezna nařikala, ale nebьlo platno. Honza se dočista stratil.

Teď začnem vo Jozefovi. Jozef přišel do jedný hospody a ptá se, co to je, že je to mněsto černým suknem voptažený. A hospockej mu votpověděl: »Tady máme takovou saň nedaleko mněsta; ta potřebuje každej den jednu vosobu svobodnou a teťka sou uš šecky zežraný, zbejvá jenom cera králova. Zejtra vo vosmi hodinách musí dat král princeznu.«

Vodbilo vosum hodin a princeznu hned na kočár posadili. Teťka kočí s ňou jel k tý sani. A bylo devět hodin, saň už na ňu čekala. Ale Jozef spíš tam byl nežli princezna; přišel tam ze svejma zvířatama. Voni

Digitized by Google

dyš šli po tejch cestách, tak jeden s tejch bratrů, Jozef, potkal zajica. Tak hnetka chtěl toho zajica zabit a von mu řekyl ten zajic: »Mládenečku, nezabíjej mně, budu ti nedy dobrej.« Jozef zajica nezabil a zajic šel pěkně s ním. Teťka de dál, potkal lišku. Tak že ju zas zabí, uš se strojil. Liška mu řekla: »Mládenče, nestřílej mně, budu ti nedy dobrá.« A teď šel zas dál a potkal vlka. »Mládenečku, nestřílej mně, budu ti nedy dobrej.« Tak už mněl tří, už byli štyří.

Teď Jozef s tejma zvířatama čekal, brzo-li princezna sleze s kočára. A saň mněla štyryadvacet hlaf. Teď vona najedenkrát tady vyletěla a chtěla pohltit princeznu. Ale Jozef nemeškal, mněl svůj palaš, tak začal sekat milýho draka a tak dlouho draka sekal, až dvanást hlav rosekal. Teď už moc zeslabyl,[4]) tak se pustily milý zvířata do ní a zas sklidily tejch druhejch dvanást hlaf. A von nemeškal Jozef, vytáh nůž a všem jazyky vyřezal a uklidil si je do vátošny, do kabele. A kočí se tady díval, že princezna de spátky. Teď von posadil ju do kočára, sedl na kozlíka a jeli. Teťka von jí řekyl, že von ju vysvobodil a že si ho musí vzít. Vona mu řekla, den a rok že musí čekat. Ale Jozef dyš to dovedl, tak se stratil. A dyš přijela princezna domu s kočím, tu bylo slávy, radosti, muzika hrála a mněsto voptahli celý červeným suknem. Teď dopadl rok a den, byly zdafky. Po zdafkách byla velká trachta. Na to ščestí gdo přišel do mněsta do tý hospody jak Jozef. »Co to je, hospockej, že to mněsto je červeným suknem voptažený?« Hospockej mu řekyl: »Princezna má dneska zdafky, bere si kočího, že ju vysvobodil.« A von ten kočí uřezal zas tý sani štyryadvacet hlaf. Jozef se založil z hospockým a povidá mu, že taky bude chtět neco jest a pit vo tý veselosti. Teťka dal zajicovi flašku na krk a poslal ho ke královi, aby nalil dobrýho vína do flašky a na talíř neco jídla. Tak ale ten mladej král nastávající šel ke kuchařovi a poručil, co maji dat: na talíř narovnat kostí a do flašky kalnou vodu nalit. A uvázali to zajicovi na krk a poslali ho spátky. A zajic smutně šel do hospody. A teď hospockej začal na ruce plácat: Já prej sem povidal, že nic nedostanete.« — »Každej špás do třetice stojí,« povidal Jozef. Tak hnetka napsal psaní Jozef a dal ho lišce — zas flašku a talíř jí uvázal — a vona kráčela ke královi. Ale vona se mladá princezna moc ulekla, dyž lišku uviděla. A tak vyskočila vot stola a poručila kuchařovi kus pěkný pečínky. A uvázala to lišce na krk a vona šla z veselou do hospody. Teď Jozef plácal na ruce: »Co prej sem řek, že vot tý tabule budeme taky neco jest.«

Tak král hnetka dal zapříhnout do kočára koně a pro milýho Jozefa do hospody. Teď Jozef přijel a hned vedle nevěsty ho posadili. Dyse[1]) napili a najedli, museli vypravovat, co kerej skusil. Šlo to vod nejstaršího až do nejmlačího. Teťka to přišlo na toho novýho krála. Slavnej kočí vypravoval, co prokázal, že saň sprovodil ze světa. A teťka král řek, jesli se má š čím proukázat. A von řekyl, že jo. Tak hnet[5]) ty hlavy vydělal ze svý vátošny. »Tady páni se ráčeji podívat, že sou to hlavy ze

Digitized by Google

saně.« A starej král řekyl: »Co takovej člověk zaslouží, dyš celý dvořanstvo přelže?« A novej král — mu z huby vyletělo — že ten zaslouží, aby ho štyřma koňma rostrhali. Dyš přišlo na Jozefa, tak Jozef povidá: »Prosím, pánove, jesi maji ty hlavy jazyky.« Ale žádná jazyk nemněla. Tak mu bьla víra daná, že von tu saň pobil. A toho novýho krála hned vzali vot tabule a na dvůr ho vyvedli a zapřáhli štyry koně a tak ho vejpuli zrouna rostrhli. A teťka bьl zármutek a radost: Jozefovi dali princeznu a uďáli ho králem.[6])

Filip Blažíček.

[1]) T. j. když se. — [2]) T. j. čiperného. — [3]) T. j. určený. — [4]) T. j. *zeslábl.* Tvar *zeslabyl* je participium min. činné slovesa *zeslabnout.* — [5]) T. j. *hned.* Před *t* koncové *d* se změnilo v *t.* — [6]) Osudy třetího z bratří, Franty, už se vytratily vypravovatelovi z paměti.

B. Z Polničky.

1. Vo bratřích Ambrožovejch.

Můj dědoušek dyčky[1]) říkával: Tady f Strčanově bьl nejakej sedlák Ambrož; byli dvá bratří. A vona bьla paseka u svatýho Salvátora[2]) a tady byly nařezaný klady a klady se porád tratily. Tak ale myslivec a mládenec nočního času vartovali f pasece. Dyž ale přišlo[3]) noční čas, přišli dvá chlapi. Klady byly suchý; každej kladu vzal a postavil; vzal ju na rameno a utíkali k Strčanovu s něma. Šak ale fořt a mládenec dyš to viděli, tak strachem byli přestrašený; viděli, že sou to lidi, a každej kladu vzal na rameno a utíkal s ňou pryč. A mládenec z lebírníkem[4]) strachy z lesa utekli pryč, lebo[5]) byli celý poděšený. A teď přišel takovej hlas,[6]) že přišli lidi do paseky a ty klady že vodnášeli na rameně a žádnej nevěděl kam. Aš to přišlo k projádření, že ty Ambrožove ze Strčanova byli »fest«. Já jim[7]) nemůžu říct, co to bьlo; to bьla uš taková sila hned při narození; to musí mít takový dítě hned, dysse[8]) narodí. A víckrát žádnej je v lesi nevartoval, protože se každej bál, že by člověk takovou silu mněl, že by klady moh na rameně nest. A dyž je nanosili domu, do rána je rozřezali a naďáli prej z nich šindela. — To dyčky můj dědoušek vypravoval, co se tady dílo za starejch časů. Bьlo mu sto patnást roků a mně bьlo ale sedum nebo vosum roků.

Jozef Harus, 78 let starý (r. 1900).

[1]) Zpravidla se říká v Polničce: *dycky.* — [2]) Kříž blízko Zelené Hory u Kláštera. — [3]) Vypravovatel skutečně řekl střední rod. — [4]) T. j. revírníkem. — [5]) T. j. neboť. — [6]) T. j. rozneslo se. — [7]) To pravil vypravovatel ke mně. — [8]) T. j. když se.

Digitized by Google

2. Vo hastrmanovi.

I.

Dyš sem, prosím ich,[1]) chodil na Novej mlejn pod Dářko[2]) do hamrů, tak nákej Tomeš Zedníků — von byl takovej velkej chlap — byl frišarem. Z vohňa vytách takovej kus a vyvařoval to a dal to pod hamr. Vono to mohlo mít kolikrát tři centy a přes tři centy takovej klícek vyvařenej. A von to vytáh z vohňa a nes to třebas na sto kroků pot ten hamr, pot tu kobylu, a paprsky s toho šly a šplejchalo to. Teď uš to pošlo. Ten musel mít silu u toho! Pak se to vykovalo na takový kuse a usekávalo se to na ráfy. A pak kováči — to musel každej vzít do kleščí a kovaly se s toho ráfy.

Tak von jedenkrát přišel nočního času do hamrů — bylo půlnoci — a vypravoval nám, dyš fčerejšní den přišel domu, co se mu přitrefilo. Von jim tam mněl chaloupku u toho rymníka, u Zejprstejcha.[3]) Dyš přišel domu a vodbyl svou prácu v hamře, bylo půlnoci. Přišel do seknice a slík svý šaty a chtěl jít lehnout na postel a von tam ležel chlapeček. »A dyš prej sem na něj chmát, von prej byl studenej a vyběh ze seknice a já sem rychle za ním bežel[4])« — děti žádný nemněli. Tak mu to bylo divný, co to bylo za kluka. Dyž vyběh ven, tak kluk bežel[4]) k rymníku a dal se mu do smíchu a zaplácal na ruce a povidal mu: »To prej sem se u tebe, Tomši, vyspal!« A houp do rymníka a dal se mu do smíchu a stratil se. Tak tenkrát věděl milej múž, že to byl hastrman. A jeho žena nevěděla nic. Dyš přišel do hamrů, tak nám to tak vypravoval.

To už za starejch let řikali, že se f tem rymníce zdržuje hastrman; taky se tam kolik lidí už utopilo. Ale teď nejni nic tak slyšet.

Jozef Harus.

II.

Tule u Zilberstejcha,[3]) tady se zdržoval hastrman. A je tam tak malá chaloupka, řikaji tam »u Vimrů«, vona je vystavená teď pěknej dům. Tam chodil na noc; líhával tam za kamny. Přede dnem se vysmál a utek pryč zas do toho rymníka.

Ve Štanýbli taky se zdržoval; statnej člověk, silnej. Dycky vylez na štanýř, tam sedával a zas houp do rymníka. Nákej Trojánek ďál v lesi dříví, šel se f poledne koupat a ten hastrman ho ščasně utopil. Hlejpka[5]) tam nebyla žádná, vystačil fšady člověk. Tak tomu soudili, že ho ten hastrman utopil. Teď už ale vo takovejch věcích nejni tu ani památka.

Výměnkář *Antonín Peřina*, 74 let starý (r. 1900).

III.

Můj strejček f Klášteře — menoval se taky Peřina — pásíval mnoho let vofce; míval jich hodný hejno a jednu černou mezi něma. Teď ta vofca se mu stratila, dyž hnal dom večír, a za Pilskejm[6]) rymníkem

Digitized by Google

porád bečela. A von příde dom, vofcu žádnou nemá černou, tak ji de hledat. A to bylo taky takovej hastrman; jen ho chtěl dostat k tomu rymníku, buďto aby ho utopil nebo zmáchal. A von přišel dom, de se podívat do voťčína: vofca byla doma.

Antonín Peřina.

[1]) Tvaru: *ich* užívají lidé ve rčení: *prosím ich*, jinak říkají: *jich*. — [2]) *Dářko* je název velkého rybníka, který se prostírá 10 minut od Škrdlovic na západ. Protéká jím hlavní pramen řeky Sázavy. Název *Dářko* vznikl zkomolením z původního názvu *Žďárško*. — [3]) Z něm. Silberteich. — [4]) Všichni ostatní lidé, s kterými jsem mluvil, vyslovovali: *běžel*. — [5]) T. j. hlejbka = hloubka. — [6]) V Polničce instrumental j. č. rodu muž. přídavných jmen vzoru »dobrý« má zpravidla koncovku: *-ým*, na př. za *Markovým* kopcem.

3. Vo dědouškovi.

Můj dědoušek mněl takovej modrej kabát dlouhej na kousek vod zemi. A mněl takový klofníky u toho volověný; bylo to tak jako půl vlaskýho vořecha ty škarupiny. A dysse nekerej sedlák ženil, tak si vod něj ten kabát vypučil. A vono to bylo, dyž vypucoval ty klofníky, jako stříbrný. A voni s toho mněli radost; ale štyří sedláci se v něm voženili.

Můj dědoušek handloval ve fšem: třísla, přízu, voves, špice a takový věci kolářům do tejch kol. Ty špice vozil z Vančic z Moravy. Von tam vozil přízu kalcům a tamotuď[1]) si ty špice — von mněl svýho koňa, tak si to naložil a přivez to dom. — To ešče byly inší časy jako teď. To bylo[2]) za pět groší bečka bramborů.

Jozef Harus.

[1]) T. j. *tam odtud*. Vypravovatel slova: *tam* a *otuď* sloučil v jedno slovo. — [2]) Dříve pravil vypravovatel: *bylo*.

4. Vo Zimolejtách a vo Rychtářce.

Negdy před lety lese vobecní patřily k Polnice; teď to menujou »Zimolejta«. Posavád tady říkaji tejm Zimolejtám »vobecní les«. A za tejch kněžů[1]) ty lese přišly k vodebrání. Za starodávna byli lidi přisprostý nenechali si fšechno upsat, protože si nepomyslili, že by to přišlo negdy k vodebrání. Tak byli na to nedbalý. Gdo pak by si byl pomyslil, že to příde na takový místa! Mýho dědouška matka to vypravovala, jak přišly ty lesy[2]) k vodebrání. Klášterský kněží to nechali fšechno vodmněřit a vopříkopovat vot polí. Jak prej tahly tady ty pola naproti tejm gruntům, to prej byl fšechno vobecní les. A dali si to přimněřit k panskejm půdám. A byla obec vyrovnaná; nesmněli se víckrát po ničem hlásit!

Teď k rychtě patřil les; posavád mu říkaji »Rychtářka«. Za starodávna ta rychta vyhořela a dyž fšecko ze stavení vynášeli — nábytek — nočního času, tak ten kontracht přišel k stracení. To prej byl takovej arch a zlatem psaný slova. Přišla jedna ráno po tem vohni se podívat do rychty a ten arch na dvoře našla. Ale vona nevěděla, co to je, vědí,[3])

Digitized by Google

že ešče museli bejt sprostý lidi. Tak ten arch potom vzala a zanesla ho k tejm kněžům do Kláštera. Vona se žádnýmu nepochlubila s tou věcí; zebrala to a marš ke kněžům do Kláštera. Nejstarší, prelát, to vod ní vodebral — šak von tomu dobře rozumněl, co to je — a bábička dostala tři pecny chleba za to. A teď dyš ta rychta vyhořela teda, voni potřebovali dříví na stavení. Tak ale si ho nakátěli, co potřebovali pro svou potřebu, dost. Pak ale dyš přišel podzimek, tak si chtěli nechat dříví nadělat ve svým lesi do foroty na zejmu,[4]) vědí. A přišlo konec, přišlo jim to pěkně g zakázaní.

Teď ale dyž voni se vo to ucházeli, prelát se jich ptal, gde maji svůj kontracht na les; ale zatím f knihách už mněli všechno vymazáno. Jak se mněli vo to hlásit, dyž v rukouch nic nemněli? A byli načisto vod lesa svýho vlastního vodvržený a bylo konec. Toho lesa — prosím ich, to je poloha! — vono ho mohlo bejt přes pět set mír. To je k nepřehlídnutí ten les, ta paseka teď.

Jozef Harus.

[1]) T. j. když ve klášteře Žďárském, ku kterému patřila Polnička, ještě přebývali mnichové. Za Josefa II. byl klášter žďárský zrušen. — [2]) Dříve pravil vypravovatel: *lese*. — [3]) To pravil vypravovatel ke mně. — [4]) Obyčejně se říká: *zima*. Vypravovatel meškal mnoho let ve Studenci u Krucemburka, kde jako správce cihelny se stýkal s dělníky z různých míst; tam bezpochyby si navykl říkati: *zejma*.

5. Vo strašidlech.

I.

Dyž jedenkrát můj strejček Peřina — byl řezník, silnej člověk, chodíval dycky do Žďára — šel ze Žďára domu, tak na Bouchalkách[1]) se zešel s takovým strašidlem. Tak von se jim dal do pračky s tym[2]) strašidlem. A dyž do něj uhodil, jako prej dyž uhodí do kožicha. Potom toho strejca popadlo na řbet a vyneslo ho až na Zelenou Horu. A jak prej s ním lítalo, tak mněl na sobě kožich celej rostrhanej. Řikali mu Domin.

Antonín Peřina.

[1]) *Bouchalky* jsou louky mezi Žďárem a Klášterem. — [2]) Obyčejně se říká: *tým*.

II.

Můj otec — dycky nám to vypravovával — se učil f Kláštеře a každou hodinu v noci šel votaď do Kláštera a nigdá se mu nic nepřihodilo až jeden čas. Šel votaď v noci vo desíti hodinách a tule za Polničkou jak je kaplička, tak se zešel s takovým člověkem. Von šel porád po jedný straně a můj otec po druhý a spolu nic neřečili. Dysse zešli, otec mu dal pozdravení a vono mu to žádnou votpověď nedávalo. Tak šli spolu porád až do Kláštera. A ešče byla brána zavřítá, jak chodili do zámku. Tam byl vrátnej. Teťkom otec za ním kouká, kam ten člověk

Digitized by Google

de. Jak přišel přet kostel g bráně, tak se zmizel. A otec tam šel se ptat toho vrátnýho, esi koho pouščel, a vrátnej nikoho nepouščel.

Antonín Peřina.

III.

Jednou sem šel z Vojnomněsce;[1]) to je tak ale štyryatřicet let. A tak na silnici ležel kůň na příč. Mněl nohy přední na sebe daný a zadní taky, jako dyž mu je nědo schválně na sebe položí. Voči mněl vyvalený jak živej. Já sem se k němu sehnul a koukám na něj a myslel sem si, že ho botou kopnu. A f tom[2]) mně napadlo: »Je půlnoc, noc má svý právo, dej tomu pokoj.« A koňa sem vobešel a šel sem pryč. A žádná hrůza mně nevobešla. A dyž sem přišel do Setňova, tak sem jim to povidal, co sem viděl, a voni mně povidali, že tam straší f tejch místech.

Jozef Opat, 65 let starý (r. 1900); † 1903.

[1]) Nominativ zní: *Vojnů Mněstec*, ale obyčejně se říká jen: *Mněstec*. — [2]) Obyčejně se říká: *tem*.

IV.

To je pravda, to otec říkával dycky. Jeden člověk s pivovára každej den šel do Žďára večír. A dyž šel spátky, tak dycky se bil ze psem Pes prej mněl vyplazenej jazyk jak voheň a bili se spolu. Tak potom von to řek knězovi a von mu dal klokočovou hůlku a křidu svěcenou a svěcenou vodu. Ten člověk uďál tou křidou takový veliký kolo a do něj si stoup. Tou vodou svěcenou se vykropil. A dyž pes přišel, tak zas na něj dorážel a nemoh do toho kola. A von ho tou klokočovou hůlkou zřezal a víckrát uš toho psa neviděl, dyž tam tady šel.

Ana Pikhartová, 84 let stará (r. 1897.); † 1898.[1])

[1]) Vypravovatelka pocházela z Kláštera, vesnice moravské, tři čtvrti hodiny od Polničky vzdálené. V Polničce žila přes 60 let.

6. Jak sem vzal zlodějům krávu ukradenou.

Dyž sem přišel z vojny, zdržovali sme se f Setňově u bratránka, nějakýho Macha. A šil mně f Kláštеře krejčí šaty. A čekal sem na ně, až je ušil. Bylo tak půl noci pryč, dyž byl hotovej. A dyž sem přišel za Strčanof pot Strž k tomu mlejnu, tak vedli tří chlapi krávu. A já sem nevěděl, že je ukradená. Já sem křík: »Kamarádi, podívejte se, tady vedou ten dobytek!« A jak sem křík, nechali krávu stát a pustili se přes pola. A já sem kříkl: »Dite týmle vejvozem« — je tam takovej hlybokej vejvoz — »a tam se zejdeme.« A byl sem sám jedinej. Vzal sem krávu a hnal sem ju spátky do Setňova do hospody g hospockýmu Kučovi. A tlouk sem na něj a von hlavu vystrčil, co chcu. A já sem mu povidal: »Tady vám vedu krávu ukradenou.« Von povidal, že ju musím hnat k přectavenýmu. Tak sem ju hnal k přectavenýmu a tluču zas na přecta-

Digitized by Google

venýho. Přectavenej vystrčil z vejhlítky [1]) hlavu a ptal se, co chcu. A já sem povidal: »Tady vám vedu krávu ukradenou.« A von povidal, že ju musím hnat do hospody, že ju musí přijmout, že ju má krmit a dojit a čí kráva bude, kázat si platit. Byla tam vosum dní, byla s Kameniček, přišli si pro ňu, přinesli si vysvěčení vod vopce a tak krávu dostali. A já sem za to nedostal ani štvrtku kořalky.

Jozef Opat.

[1]) T. j. vyhlídky.

7. Co milosrdný uďáli v jednem mlejně.

V jednem mlejně — ve Víře [5]) se to menuje — přišli na noc dvá milosrdný; žádali vo noclech. Mynář dal jim večeřu a seděl s nima; hovořili. Dyš povečeřeli, voni povidaji: »Nebojeji [2]) se, že ste tady vo samotě?« A mynář jim povidal: »Co bych já se tady bál? Zbraně mám dost, mlejny dou ve dne v noci, mleči sou tu porád a má chasa taky. Vokolo dvora mám zdi, žádnej sem nemůže jít; dvá psi [3]) mám, ty se pustí večír na dvůr.« Milosrdný dali mu dobrou noc, že si lehnou. Teď dyš si lehli, mynář taky si lech; chasa mlela.

Teď ráno šli lidi zas do mlejna. Fšecko ticho, pes ani hubu nevodevřel, mlejny se netočily, fšecko stálo, tak jako f kostele ticho. Teď lidi porád pobíhali vokolo zdi a křičeli; žádnej se nevozejval. Teď jeden se vynasnažil a přes tu zeď druhýho vysadil na dvůr — žebřík tam nemněli. Teď příde do seknice a volá; budí mynáře. Mynář nestával. Teď co mněl jaký peníze mynář, ty byly pryč. Jeden pes na stole mněl hubu na jednom [4]) rohu, druhej pes zas na druhým rohu, taky na stole. Co mněl mynář peníze, tak každej pes mněl pod hubou polovičku. Teď mynář se probudil, de do mlejnice, budí chasu: voni ešče spali jeden sem, druhej tam přes pytle. Tak je zburcoval a mlejny se začaly točit samy vot sebe. Teď bylo napsáno na stole: »Pane mynáři, nespolíhejte se na vašu zbraň, na vaše psi a moc lidů, lebo sou lidi nad lidi učený a s Pánem Bohem.« A milosrdný byli pryč, ale nic mu nevzali.

Bývalý hamerník *Leopold Mašek,*
83 let starý (r. 1900); [5]) † 1903.

[1]) *Vír* je mlýn na Moravě nedaleko Jimramova. — [2]) Tvaru: *nebojeji se* užívá se zpravidla jen, když se oniká; sice se říká ve 3. osobě množného čísla: *nebojí se.* — [3]) Akkusativ. — [4]) Obyčejně se říká v lokále j. č.: *jednem.* — [5]) Pocházel z Polné, bydlel (r. 1900) v Polničce už 57 let.

8. Vo hejkalovi.

I.

Ve Voboře je křížní cesta: jedna de k Nejdeku, k vápenici, jedna k Račínu a sem k Polnice. Tak ten hejkal dycky tak vo desíti hodinách kvíčerou začal hejkat a gdo se zdržel na poli a takle se mu vozval, tak

Digitized by Google

mu sed na záda a musel ho nest. A dyš přešel tu křížní cestu, tak se stratil.

Antonín Peřina.

Po třech letech (r. 1903) vypravoval mi Antonín Peřina tuto pověst takto:

Tule je náká — Vobora se to menuje — jak se de k vápenici. Tam máme pole, jó. Tam se zdržoval ten hejkal. Von vyprovázel večír, v noci, až na křížní cestu a křičel: hej, hej, héj! A dyž byl bojácnej muskej anebo ženská a vozval se mu: hej, hej, héj! tak mu sedl na záda a musel ho nest aš k tý křížní cestě a potom se mu vysmál a utek. To bylo za starejch časů, teď nic takovýho nejni, ani hastrmani ani nic.

II.

Dřív bejvalo ledasco. Tule jak se de k Radostínu — menuje se Tenklíčná, to je les, ale je skrs silnica — tam dycky se zdržoval hejkal. A dyž jel forman už večír anebo v noci, tak se nemoch s fleku hnout. Museli vypřahnout koně a vůz tam nechat, protože hejkal tam naválel dříví na cestu. Tak voni nemohli jet. Von nakátěl velký stromy — uďál tak na potvoru [1]) a ráno nebylo nic, stromy zas stály jako prf. To už je pár roků.

Týž.

[1]) T. j. jen na oko; byl to pouhý klam.

9. Vo veverkách.

Indá mívali sme tady houb, a vlůni jich bylo málo a letos nic, ani mochorůfka. Ty veverky budou se mít letos zle, že si nemůžou ani tejch houb na zejmu nasušit. Voni houbu ukousnou a pěkně si ju na strom na souček napíchnou a v zejmně ji [1]) žerou. Voni sou věčím dílem živy ze semínkem ze šišek, ale v zejmně ji nenajde, proto si suší houby. Z jara je vidět na stromách na součkách kousky tejch kořínků, jak sou zavěšený. — Říká se: »Dyž je moc jeřabin — letos [2]) je jich voblito na každým stromně — tak bude moc žit, je čaka, že bude žitná ouroda.«

Týž

[1]) Vypravovatel říkal někdy: *ju* a někdy: *ji*. Jakožto řezník chodil též po vesnicích, kde tvar *ji* je pravidlem. — [2]) T. j. r. 1900.

10. Vo vojně zuhrama.[1])

Tak já sem byl vodvedenej sedumaštyrycátým roku.[2]) A prvně sem narukoval do Lince. A dysme [3]) se vyučili — se mnou byl nákej kamarád s Polničky Vojtěch Dobis — a dysme se vyučili, tak potom přišla ta karda. To byla ta rebelija potom. V Linci tam je dvaatřicet věží kolem

Digitized by Google

mněsta; tak sme f tý jedenatřicátý věži byli — kumpanyja. Pak se ta karda s náma zdobrotila, pozvali nás do mněsta fšecko vojsko a dali nám pití a jídla, že si ho moh vzít, co gdo chtěl. Potom ve Vídni dysse zbihla ta rebelija, tak na nás přišlo mašírovat do Vídně. Ve Vídni sme dostali koně, kanóny, dyš to mněsto se zbihlo a císař pán ujel z Vídně. Dyž bylo ve Vídni po rebeliji, vytahli sme na Uhry[4]) po šesti nedělích. Uhři přitáhli aš k Švechatu. Tam sme je přemohli a táhli sme ke Komárnu. U Komárna na nás čekali Rusi. U Áče byla patálija. Uhři leželi f Komárnu a do nás stříleli přez Dunaj. My sme byli u Áče; to je ale hodinu vot Komárna. Vocaď s Polničky mněl sem kamaráda, menoval se Vojtěch Němec nebo Dobis. Tomu kula urazila ruku a druhýho trefila do prsouch; ten byl na kašu rozbitej. To byla jedna kula; voni stáli vobá u jednoho kanónu.

U toho Švechatu, dyš přišli ty Uhři, tak do nás stříleli; my sme vyjeli za Švechat s patrijou. A jak do nás stříleli, tak tří kamarádi nám zabili. Mněli do nás lepčí spád.

Vot Komárna sme přišli do Vizimburku na šest neděl. Tam sme byli na kvartýrách. Museli sme čekat tejch šest neděl na Rusa, až nám přijde na pomoc. Potom sme tahli teprf na Uhry.[4]) Jeli sme po celejch Uhrách až do Aradu a pak do Sedmihracka. Tam — f Karlsburku — sme vostali ležet. Byli sme tam ale štvrt roku, aš sme Uhři přemohli. Potom sme tahli zas spátky na Vídeň a z Vídně každej regement dom.

F Pestě, dyš naši prohráli Budín, tak Uhři chytili jenerála Henci a pálili ho na rožni. Ty Talijáni, regement Čikopery — voni byli císarský, ale dali se kuhrům[6]) — po žebříkách lezli po šancích do Budína a dostali se tam. A pak teprf naše se museli sezdat.[7]) A potom toho komendanta, jenerála Henci — von se nechtěl sezdat, a potom musel, plesírovali ho — tak voni ho chytli a upálili a nosili na rožni po mněstě.

Týž.

[1]) T. j. *s Uhry*. Předložka *z* = *s* splynula se slovem *Uhrama* v jedno slovo. — [2]) Lokál bez předložky *v*. — [3]) T. j. když sme. — [4]) Míní se země uherská. — [5]) Vypravovatel, jako mnozí jiní lidé, říkal někdy: *taknout* a někdy: *tdknout*. — [6]) T. j. *k Uhrům*. Předložka *k* splynula se slovem *Uhrům* v jedno slovo. — [7]) T. j. vzdáti se.

11. Jaký strašidlo nás honilo.

Na podzim sme pásli na louce já a mlačí bratr. Neďála se tam votava, tak sme ju nechali podrůst a potom sme tam pásli. A ta louka je za rymníkem. A tam sme uďáli voheň a pekli sme trochu brambor. A ten večír sme se pozdrželi trošku domu. A mlačí bratr pásyl krávy a já sem pás voli. A chceme hnat domu. Zehnali sme dolu do cesty a dysme[1]) vehnali do cesty, šli sme f páru. A ušli sme ale dvacet kroků, tejka[2]) vyšel takovej člověk naproti z Boroviny a mněl štyry ruce a na

Digitized by Google

tři facky klobouk — jako by mněl tří rohy — velkej klobouk jako fílfas,[3]) a celej černej. A ty ruce mněl rostažený šecky štyry. A dyš to bylo tak na kus vod nás, dobytek se nám zarazil a začal frkat. Ale netrvalo to dlouho, dobytek se nám vobrátil a spátky a co nejvíc moh utíkal nám do lesa. Dobytek nám utekyl pryč.

A teťka my sme se pustili na přístihy[4]) — co je blíž g domu — přes pola a přez louky. A teťka konec tejch polí, dyš přichází[5]) zas na louky, je tam pěšina a u tý pěšiny je studňa a tý studni říkaji »bezedná studňa«. A přes tu pěšinu tekl potůček s tý studně. Tak dysme[1]) utíkali — já sem byl jako starší vo dva roky — jak sem utíkal, tak sem porádejk[6]) jedno voko na to vobracel. A vono to přes ten vejvoz — takovej vejvoz hlybokej — uďálo jen krok a taky se to za náma pustilo přes pola — polama příde[5]) až domu. Bratr jak utíkal k tý studni, tak ale na dvacet kroků uš to po něm chytalo, ale sotva přeskočil přes tu stroušku,[7]) přes ten potůček — ešče se převalil, jak se taky kvaltoval — tak se to stratilo a nebylo nic.

Jinýho to nebylo jak hejkal. Je tam kousek přez les a tomu lesu se říká Borovina a s tý Boroviny von nám naproti vyšel. Ten dobytek sme nenašli až druhej den večír; v lesi daleko byl prý-yč.[8])

Drvař *Jan Trojánek,* 66 let starý (r. 1901).

[1]) T. j. když sme. — [2]) T. j. *teď.* Obyčejně se říká: *teťka,* z čehož v ústech mnohých lidí vzniklo slovo *tejka.* Ale slova *tejka* neužívá nikdo důsledně; kdo říká: *tejka,* říká také — zvláště když mluví vážněji —: *teťka.* — [3]) T. j. něm. Füllfasz. — [4]) T. j. přímým směrem přes pole k domovu. — [5]) Třeba si doplniti všeobecný podmět: *člověk.* — [6]) T. j. pořád. — [7]) T. j. stružku. — [8]) Vypravovatel slovo *pryč* vyslovil dvouslabičně; první slabiku protáhl a pronesl zvýšeným hlasem.

12. Co se nám v noci přitrefilo.

Pámbu votpust, neboščík otec byl vápeník. Von tady u tý klášterský vápenice pálil to vápno. Panská je to vápenica. A byl ešče neboščík dědoušek taky a mněli takovýho řepčíka.[1]) A vono u tý vápenice sou takový place — trávníky — a je pěkná jatelinka samá, jak by ju nasel na poli. A voni toho řepčíka si tam vzali na noc a nechali ho pást. No a dyž v noci pálí,[2]) tak musí[3]) ležet přet pecí, nesmí spat. A toho řepčíka taky mněli přet pecí; na placi na kus se pásyl. A najednou jim přišlo dávat do tý peci; to trvá hodnou chvílu. A dyž do tý peci to spravili, vyšli jako ven, aby se schladili. A teď se dívaji — řepčík tam nejni, je pryč. Tak holt se šli dívat po něm. Ale řepčíka nide; inu tak zmerčili stopu po něm; tak jako by byl šel tou cestou, jak se de tam vocuď domu, jako by byl běžel domu. A vona ta cesta de trochu přes kopec, přez les, nesse[3]) vyjde na pola. A tomu kopečku říkaji »Adamů kopec«. A dyš přišli do polou kopca — po tý stopě šli, porád byla stopa, aš přišli do polou toho kopca — tak se jim stopa stratila vot koňa.

Digitized by Google

A teď voni prej, Pámbu jim votpust, voni prej tak zakleli: »Von prej tě mohl kozel vzít!« Ale f tý chvíli prej se stal takovej drnkot, jako dyž jede kolik kočárů za sebou po kamení, a vot potkof se jim jiskřilo koňům. Inu tak prej je vobešla hrůza a utíkali spátky k vápenici. A přidou spátky k vápenici, řepčík byl jako spíš na tem místě a pásl[4]) se tam.

Teď mně se tam taky trefilo na tem poli. Vovorávali sme brambory na samej večír; voni neščípou muchy. Už lidi na poli nebyli, tmnělo se Má tam jeden hospodář louku; tak sem já ty voli pustil na tu louku pást. A Pámbu mu votpust, neboščík otec povídal mně, nesse[3]) ty voli napasou, že zaběhne do Kláštera. No a to sem já věděl, že na kořalku. A dyž by nepřišel, abych na něj čekal, aš přijde.[5]) A teď dysse mně voli napásli, tak sem je vzal a dal sem je k vozu. A voni chvílu stáli a pak si u voza lehli. A já sem si lech mezi ně doprostřetka. Ale tma bylo. Po ňáký chvíli vyjely z lesa kočáry, ale já sem je neviděl, jenom sem viděl ten drnkot vot kočárů a jak se jiskřilo koňům vot potkof. A křik byl porád: hej, hej, hej! A dysse to trošku blížilo ke mně, tak voli zhůru vyskočili a pryč domu. A já sem musel utíkat taky cestou za nima; votlouk sem si nohy. Přiběch sem domu. »Co prej se ti stalo, že už voli sou takovou dobu doma?« Tenkrát šly verky; byl u nás jeden slejvač na zdravu. Tak Pámbu jí votpust, neboška matka mu povídá, aby si rožel lucerňu. A vzali sme voli a jeli sme na pole pro vůz. A už nebylo nic k spatření potom.

Jan Trojánek.

[1]) T. j. hřebčíka. — [2]) Třeba si doplniti podmět: *vápeník*. — [3]) T. j. *než*. Souhláska *ž* před *s* se mění v *š* a v rychlé mluvě spojka *než* a náměstka *se* splývají v jedno slovo, při čemž souhláska *š* před *s* se mění v *s*. Týž člověk řekne někdy: »*neš se vyjde*« a někdy zase: »*nesse vyjde*«. — [4]) Dříve pravil vypravovatel: *pásyl*. — [5]) Dříve pravil vypravovatel: *přidou*.

13. Vo vohnivý řási.[1])

Teď se mně stal kousek. F tem časi, co sem nemněl ešče opšíd, přet tejma Prajzama z jara sem sloužil tule ve Vysokým. Tak se nám něco stalo kobyli. Večír dysem[2]) přišel po večeři do maštale, začala sebou tlouct a teď sme jí nemohli pomoct. Tak hospodář povídá: »Nic platno, Honzíku, vemem kobylu a musíme do Kláštera.« Tam byl[3]) kovář — Říha se menoval — a ten pomahal koňům, dyž mněl nějakou tu neduhu. Tak jí dal klystýr a já sem ju musel hnat s Kláštera do Strčanova co nejvíc — ale já sem seděl na ní — a tam se vobrátit a zasejk spátky. A to bylo[3]) třikrát po sobě. A potom sme šli dom a přišli sme na most f Klášteře, co je u Taferně, tak bylo[3]) právě půlnoci. A přišli sme g Zelený Hoře, vycházíme na kopeček — Pámbu mu votpust, von už je neboščík ten hospodář, neboščík Král — von se dal do křiku: »Pro Krista Pána, už u nás prej hoří! Hoří nám stodola!« Ale než mně to řek, já

Digitized by Google

sem neviděl nic; až mně to řek, tak sem to taky uhlídal. Ten voheň se nesl jako nad jeho stodolou. Já sem se porádejk na to díval, ale kobyla nám nechtěla jít, frkala. A von, jako hospodář, ju musel vest u huby a porádejk ju přetcházet, aby šla. A já sem se jen díval na to — nesmírnej voheň byl. Potom je zasejk takovej padlík.[4]) A teď dysme[5]) do tý padliny přišli, tak holt to nebylo vidět. A kobyla uš přestala frkat, uš šla.[6]) A teď sme byli žádostivý — je to zas trochu do kopečka, tak sme se tumlovali, abychme byli brzo na hoře. A vejdeme[7]) na kopeček, nebylo nic. A pospícháme ke stodoli, a stodoli taky nic.

Tule sme taky viděli z vokna takovej sloup vysokej. Pomaličky se vytahoval moc vysoko zhůru, tak asi štvrt hodiny stál f míře a zasejk se pomaly tak tratil. Tenkrát sem povídal, že to bьla[8]) vokáška[8]) přet tejma Prajzama.

Týž.

[1]) *Řás*, gen. *řáse* = zář. — [2]) T. j. když sem. — [3]) Vypravovatel říkal někdy: *bьl*, *bьla*, *bьlo*, ale častěji (přede mnou): *byl*, *byla*, *bylo*. — [4]) T. j. úval, dolina. — [5]) T. j. když sme. — [6]) Slova: *uš šla* vyslovil vypravovatel tak, že bylo slyšeti jen jedno *š* (t. j. vyslovil *ušla*, ale přízvuk dal na slabiku *šla*). — [7]) T. j. vyjdeme. — [8]) T. j. vokážka = ukázka, znamení.

14. Vo pytlácích.

To bylo jeden čas na podzim. To sem nebyl ešče velkej. Zebral sem krávy a voli a hnal sem do lesa. Hnal sem bosej. Na venku nebylo nic, a přihnal sem do lesa, v lesi byl mráz, zrovna bílej. Tak sem skákal a běhal po lesi, abych se zahřil. A na kus v lesi vocaď jeden hospodář tam má louku. A dyssem[1]) přišel blísko k tý louce, tak sem za tou loukou uviděl kouř. Tak sem tam pospíchal, co sem ten kouř viděl. A vono to bьlo ešče mladina taková hustá, že sem tam nemoh ani trefit. No a najednou s jedný strany tam mněli trošku stešku. Tak sem já najednou — jak bьla huščina, tak si fprostřetku takovej plácek uďáli a tam bьl voheň — já sem tam najednou vrazil a tří chlapi leželi vokolo vohňa začerněný. A teťka na vohni mněli štvrtku srnca — pekli. Ale jen mněli takovej železnej prut; bes plecha ho pekli na vohni. A teď já sem se zarazil a chcu utíkat spátky. A jeden na mně vykřík: »Trojánku, neutíkej, tule si poď sedni,[2]) poď se vohřít, šak prej my tě známe, nice[3]) ti nestane.« No a já na to slovo, dyž mně to povídal, sem se u nich usadil. No tak teď se mně vyptávaji, esi sem koho viděl, levírníka nebo ádjunka nebo hajnýho. Dysse[4]) mně fšecko vyptali, tak sem s nima musel jest; dali mně najest dost a ešče mně dali kus do kapce. Ale teď na mně uhodili, abych žádnýmu to neříkal, že sem koho tam natrefil; dybych prej něco řekyl vo nich, že mně znaji, že mně daji ze světa.

No a teď na to si vzal každej pytel přez rameno, ale já sem jim musel říct, že jak živ žádnýmu nic neřeknu. Teťka vylezli z huščiny a povídali si — jeden šel na tu stranu, druhej na tu stranu, každej šel na

Digitized by Google

kus vot sebe jinou stranou — a teď si řekli, f kerým místě se zejdou. Byli to pytláci. Jeden bul ze Strčanova a druhej ze Žďára — ty dvá sem poznal — ale ten třetí, toho sem nepoznal. A dyssem mněl hnat domu z lesa, tak f tý raně se fšeci tří ke mně zešli, každej ziný [5]) strany, a teď mně zas dávali příkaz a nosili srnca zasejk zabitýho.

Týž.

[1]) T. j. když sem. — [2]) T. j. poď a tule si sedni. — [3]) T. j. nic se. — [4]) T. j. když se. — [5]) T. j. *s jiné* strany. Předložka *z* (místo *s*) splynula se slovem *iný* v jedno slovo.

15. Jak sem pozbyla voko márně.

Hrabali sme v lesi fořtovi Vejmělkovi seno a z ničehož nic [1]) se mně dala do voka bolest a voko se mně zalilo krví a uďála se mně na něm zrouna taková borůfka černá. A vot tý doby sem na to voko už neviděla. A jaká je to velká ujma! Potomejk g doktorovi sem chodila a nic platno nebylo. Sedumnást neděl sem vyležela z hlavou s tým vokem. A potom sme zbírali šišky na semeno a vozili sme je do Kláštera do zámku. A potom sme se stavili f kvelbě [2]) a von mně ten syn povidá: »Co pak to voko máte porád zavázaný?« A já sem mu povidala: »Dyby věděli tu mou bolest! Já už bych si s toho nic neďála, že sem vo to voko přišla, jen dybych tu bolest f tý hlavě nemněla.« A von nemeškal a šel a přines takovej kouščíček malinkej a povidá, abych si ty kosti na tem čele s tym natřela a voči abych zamřela [3]) a za chvilku je vodevřít.[4]) A dysem [5]) je vodevřela, tak mně z nich šel takovej studenej led. A jak sem přišla dom, tak sem si zďála šátek s tejch vočí a ta bolest mně fšecka s tý hlavy po tem vodešla. Ale na voko sem už nihdá [6]) neviděla. Už je to kolik roků. Já sem se s tým moc zmárnila.

Jozefa Trojánková, 66 let stará (r. 1902).[7])

[1]) Když slova: *nic* a *se* splynou v jedno slovo, vysloví se: *nicce* nebo *nice*. Ale v této větě vypravovatelka učinila malou přestávku po slově *nic*, proto slova: *nic* a *se* nesplynula v jedno slovo. — [2]) T. j. v kupeckém krámě. — [3]) T. j. *zamkouřila*. Infinitiv je: *zamřít* (voči). — [4]) Vypravovatelka změnila vazbu věty vedlejší. — [5]) T. j. když sem. — [6]) Častěji se říká: *nidá* nebo *nigdá*. — [7]) Vypravovatelka pochází ze Světnova a žije už 32 roky v Polničce (r. 1902); mluví docela tak, jak se mluví v Polničce (nářečí Polničky a Světnova od sebe se podstatně neliší).

16. Vo světýlkách.

Dysem byla ešče mlačí, chodila sem do pazderně třít. Bylo akorát půl noci.[1]) A já sem chodila dycky po humnech, vědí. Dysem přišla za humna, tak sem se podívala tady g Bóžim mukám, k Setňovu jak se de, a voni tam skákaly světýlka. Ale já sem jedným skokem letěla a jak sem přilítla k pazderni, tak sem bácla do dvírek a voni byly zrovna vyražený, jakej sem mněla strach.

Táž.

Digitized by Google

[1]) Někdy píši: bylo *půlnoci* a někdy: bylo *půl noci* podle toho, jak lidé vyslovovali. Někdo totiž vyslovuje *jedno* slovo: *půlnoci*, dávaje přízvuk na prvou část *půl* a nechávaje druhou část *noci* bez přízvuku; někdo zase vyslovuje *dvě* slova: *půl noci*, dávaje přízvuk i na slovo *půl* i na slovo *noci*.

17. Proč žďárskej klášter přišel g zrušení.

Můj dědoušek byl f Kláštеře zahradníkem u kněží. Dědoušek vypravoval tatínkovi a tatínek zas vypravoval nám, jak klášter přišel g zrušení. To se stalo skrz rybu. Jednou f klášteře čekali nějakýho hosta, a prelát poručil kuchařovi, aby dal rybu na máslo. Kuchař chcel vodejít, hodil tu rybu na máslo, máslo se tu chvílu chytlo a vyhořel celej zámek, fára a konvent. Potom žádal prelát císaře pána, aby jim byl nápomocnej, aby mohli stavět. Voni toho nepotřebovali; mněli velký panství — potom je koupil hrabě Vratislav. Prelát napsal psaní a řekl druhejm knězom, aby se mu na to podepsali, a povidal knězom, že prosí císaře [1]) pána, aby jim byl nápomocnej. Ale vono to nebylo pravda. F tem psaní bylo, že žádaji, aby byl kláśter zrušenej. Na to psaní přišli páni a položili hodinky na stůl, že můžou na štyry hodiny darovat, co komu chcou, ale vzít žádnej nesmněl nic. Jak byly štyry hodiny, bylo śemu konec. Fšecko se zapečetilo a nesmněli ničím hejbat. Fšeci museli pryč a bylo konec. Kněží preláta žalovali, že je vošidil, a prelát musel jet do Vídně. Na cestě náhlo zemřel; povidaji, že si dodal.[2])

Anna Pikhartová, 84 let stará (r. 1897).

[1]) Vypravovatelka řekla dříve: *císaře* pána. — [2]) T. j. že se otrávil.

18. Jak se za stara nosili.

Ešče pamatuju, jak se můj dědoušek a můj otec nosívali. Mněli třírohej klobouk a krátký kalhoty pot kolena ze sukna nebo z manžestru — to byl jako samet takovej. A mněli u toho stříbrný přasky a punčochy bílý s příze a na nohách mněli střevíce a stříbrný přasky. Tenkrát ešče nosili copy. Strejček byl kuchtíkem a nosil cop tak tlustej jak má ruka a bílej jak mlíko. Cop mněl dolu viset a na hlavě za tym copem mněl řebínek. Na hlavě mněl schořovou čepicu, vysokou, a u ní kšiltek na tři prsty, a na tem byla zlatá portička. A po jedný straně až dolu byly pentle široký jako dlaň.

Ženský mněly kabátky kraťounký, herbávnej, kartounovej a śelijakýho druhu, řikali tomu couráky, zlatý čepce vysoký — ale to byla tíška[1])! — padesát zlatejch jenom za portu na ten čepec. To se jen třpytilo. Zpodu byly varhánky kolem do kola — to byly faldičky na prst tlustý — a vzadu mněly takový srdíčko vyšívaný. Vespod mněly šněrovačky herbávím vyšívaný, sukně mněly kartounový, aneb herbávný, aneb šarkový a fěrtochy široký až do zadu a mněly na nich penísky dole nebo portičky. To byl krásnej kroj, ale drahej.

Digitized by Google

Dyž má maminka čepec vzala na hlavu — vzadu byly pentle široký a s předu byly krajky a na krku bílý perle nebo černý granáty (vona jich mněla moc) a na prsách [2]) zlatej kříž — to se jen třpytila, to je pravda! A potom dyš šly k muzice a tancovaly ty minety! Mněly na sobě věčím dílem herbávný šaty. Sousetky tenkrát šly k muzice, jen dyš byl bál, a ty jen břinčely!

Táž.

[1]) T. j. tíže. — [2]) Tázal jsem se vypravovatelky, říkají-li všichni lidé v Polničce: *na prsách*. Odpověděla: »Tady řikaji: *na prsách, na prsouch, na prsích*, jak gdo chce.«

19. Jaký strašidlo sem potkala.

Já sem jedenkrát šla votáď na Bříšč [1]) za synem. A dyssem přišla do půl lesa, do půl cesty, tak tam stálo strašidlo. Takovejle mnělo klobouk velikej a za ním bylo peří. A vod hlavy až do paty to bylo celý chlupatý. A teťka já sem si rozvažovala; spátkem sem se nechtěla vrátit. Dyssem přišla kousek naproti tomu strašidlu, mněl velikou hůl a na tej [2]) holi ruce Nicce [3]) to nehejbalo. Já povidám: »Pochválem [4]) buď Pán Jéžiš [5]) Kristus!« A vono mně to řeklo: »Na věkjamen [6]) a zas to stálo.

A já du pryč a du na Fryšavu.[7]) A přišla sem do hospody a povidala sem šenkýřovi: »Dejte mně štvrtičku kořalky« — byla sem tam známá. Já sem jim vykládala, co se mně stalo. A voni povidali: »Von jeden člověk povidal, že pude na svarbu do Počítek a že se přistrojí ten člověk za žida.« — Jiná mlačí ženská by se toho byla zděsila.

Táž.

[1]) Ves *Vříšť* na Novoměstsku na Moravě. — [2]) Zpravidla se říká v Polničce: *tý*. — [3]) T. j. nic se. — [4]) Koncové *n* změnilo se v *m* před slovem začínajícím souhláskou *b*. — [5]) Jen když lidé dávají pozdravení, vyslovují: *Jéžiš*, jinak říkají. *Ježíš*. — [6]) Slova: *věky* a *amen* splynula v jedno slovo a *y* před *a* změnilo se v *j*. — [7]) Správný název této vesnice moravské, ležící nedaleko Nového Města, je *Vršava* (toto slovo je stejné s polským slovem *Varšava*), ale lid říká *Fršava* nebo *Fryšava* (původci této zkažené výslovnosti jsou němečtí úředníci).

20. Vo Ulrichovi.

Otec můj mně vypravoval: Vrchní Ulrich na klášterským panství připravil moc sedláků vo lese. Po smrti strašil. Vidívali ho v lesi sedět na pařezi, ale žádnýmu nic neuďál. Nemněl g žádnýmu moc.

Táž.

21. Vo čarodenicích.

Vo čarodenicích sem taky slyšela. Dvá se mezi sebou domlouvali. Jeden řikal, že sou čarodenice, a druhej, že ne. Tak ten první mu řekl, že mu je vokáže. Tak mu dal cosi, aby se skrs to koukal — řikali, že

Digitized by Google

to byla vařejčka — že je všechny bude vidět. A tak jich bylo sedum tejch čarodenic. Ale povidal, že než bude »Amen«, aby byl s kostela venku. To bylo vo jitřině. Dyž vyšel ven, ty ženský mu hrozily, aby se nevopovážil to na ně povidat, že ho rostrhaji, gde bude. Von se nevopovážil to nikomu povědět.

Táž.

22. Proč nechcou vo masopustě po půlnoci hrát.

Tatínek mně vykládal: Dyž vo masopustě po půlnoci hraji a někdo se dívá na tanečníky [1]) deskou s krchova — vyrazí se z ní suk — že vidí za každejm [2]) párkem tancovat raráška. Jeden je viděl: jeden mněl zelenou maděrku,[3]) druhej červenou. Potom musel tu desku zas zanest na krchov, ale musel vzít sebou svěcený věci, aby se mu nic nestalo. Proto nechtěli po půlnoci hrávat a dosavad nechcou nigde hrát.

Táž.

[1]) Akkusativ množného čísla je zpravidla: *tanečníci.* — [2]) Zpravidla se říká: za *každým.* — [3]) Druh čepice.

C. Ze Škrdlovic.

1. Co děláme celej rok.

Dyž je slunečno a větrno, tak sních taje anebo pouští anebo leze dol.[1]) A vo svatým Blažeji usse [2]) stromy zahřejou a sních vokolo nich sleze. To už je vokolo stromů až na kořeny prázno, holo. Dyš sních sleze, vozí se hnoje [3]) na pole a rozhází ho. Pak hospodář zapřahne dobytek a jede zavorávat hnůj. A dyš ho zavorá, nechá ho, aby nasch. Třeba má ten hospodář vláčit pod voves nebo pod jařicu pole a seje potom voves nebo jařicu a zavorá to. Jařica se vláčí hned a voves, dyž ho zavorá, ten se nevláčí, aš třeba za tři štyry dni. Ten kolikrát už leze ven, schází,[4]) dyž ho vláčí. Pak ten naschlej hnůj zavorá a uvláčí. Potom řekne doma: »Musíte chystat brambory, budeme sázet do toho hnoja.«

Dyš se brambory nasází, pak se de pucovat louky. To se hrabe a ty chrtiščata [5]) se rozhrabou. Pak se ty brambory vláčí, dyž už maji scházet, a potomejk, dyž už vyráží, se vovoraji — vomísí — a uvláčí je zas. A potom, dyš uš sou řátky, pak je projede radlem na strušky.[6]) Z vofsem a jařicou usse [2]) nedělá nic. Pšenice tady nesejou a žita málo.

Voves a jařica schází. Dyš je voves pěknej, řekne se: »Voves pěkně zešel, postavil se.« Dyž je voves smětivej nebo dyž ho červi podežerou, říká se: »Voves hnizí.« Dyš ty šašulenky sou prázný, říká se: »Voves svítí.« Dyž je přet svatým Jánem Křtitelem, říká se: »Voves kapratí,« dyž je pěknej, kadeřavej. Jařica vlnuje, dyž už je vyrostlá. Dyž je žito pěkný, říká se: »To se kadeřaví!«

Digitized by Google

Přet svatým Vítem to se vozí hnoje[8]) zas g zélí.[7]) Zas se rozhází a zavorá a uvláčí a ešče jednou převorá. A potom navorá[8]) záhony a sázíme křásty. To se naseje semeno zelný. Nasejou ho do zahrátky přet svatým Jiří a s toho semena vyrostou křástky. A ty se před Vítem natrhaji a sází se na to pole na ty záhony. Tejm křástům říkaji křástová hlavatice.[9]) — Řepnou hlavaticu taky tak sází. Sejou do zahrádek semeno řepný a s toho semena vyroste řepná hlavatica. Tu nasází a vyroste z ní řepa. A dysse[10]) nasází a trošku to poznikne, musí ju vokopat a vyplet i popelem posypat a práškem kostěným nebo černým; musí ho koupit. Potom je velká řepa. S tejch zelenejch hlavatic vyrostou hláfky a s tejch hlávek se krouží zelí.[7]) To se říká: »Děláme vo zelí.«

Přet svatým Jánem Křtitelem to už začnem sena dělat — děláme vo senách. Teď dyš ty sena poděláme, tak nákej tejden máme fraj a potom zas sou žně. Potom se sečou žita, co je na podzim setý; jařica se žne nebo seče za štrnást dní po žitech. Dyž je mokro, vyrazí stoklas, a dyš sou větry a vyrazí květ, potom sou žita hluchý — to už nejni zrno — nebo sou zubovitý, dyž je místem zrnko a místem nic. Na svatýho Petra a Pavla už je štvrt zrnka a potom uš porád nalejvá; za štrnást dní je uš půl zrnka. Dyž moc bělí,[11]) tak zrnka se zapálí a vobilí hrkem zrá.

Na konec července anebo na začátek srpna — jak je rok — bejvaji žně. Jak z jara kvetou třešně před Filipem Jakubem nebo po Filipě Jakubě, tak před Jakubem nebo po Jakubě sou žně tak dlouho Po jařici se sečou vofse ke konci[12]) srpnu. Po vofsách, tak vůsmýho září po tem svátku, nedy přet tým svátkem, děláme votavy. A dyse[10]) ty votavy sklidí, tak zas děláme brambory, kopeme, klidí se. A teď po tejch bramborách zas klidíme tu řepu. A potom zas už musíme mlátit to vobilí. Nedy aš po vánocích a nedy do vánoc mlátíme. A dyš máme vymlácíno a dyž je len, tak ženský předou a to uš třeba až do jara.

Rozálie Cempírková, 74 let stará (r 1903).

Vorá se dvojákem na podzim, z jara radlama. Kosišče je hůl u kose; kosa na tem kosišči je připevněná kosiříkem a klínkem. Jařica, žito a vofse se sečou hrabicama. Hrabica má pět roženců a jeden sloupek; ty rožence sou zasaděný f tem sloupku.

Při dvorách na kopání brambor, na klizení brambor, na vyvorávání brambor už maji mašiny. Lidi jen zbíraji po póli[13]) brambory. K tomu potřebujou polovičku lidů, jak dřívejc potřebovali.

Dyš ta silná hmla v březnu mněsíci kerej den přijde, za sto dní vot toho dne je istotně bouřka. To je istotná pravda.

Václav Cempírek, 73 let starý (r. 1903).

[7]) T. j. dolů. — [8]) T. j. *už se.* Slova *už* a *se* ve plynné řeči splynula v jedno slovo a *ž* před *s* změnilo se v *s*. — [9]) Genitiv jednotného čísla. Obecně se říká: *knoja.* Vypravovatelka v rozmluvách se mnou někdy vyslovila některý tvar s koncovkou

Digitized by Google

přehlasovanou, zpravidla však užívala tvarů s koncovkami nepřehlasovanými. Za chvilku řekla: do toho *knoja*. — [4]) T. j. vzchází — [5]) T. j. krtince, krtiště. — [6]) Nominativ j. č.: *struška* t. j. stružka. — [7]) Vypravovatelka vyslovila jednou: *zélí* a po druhé: *zelí*. — [8]) Doplň podmět: hospodář. — [9]) Obecně se říká: *hlavatica*. — [10]) T. j. když se. — [11]) Infinitiv je: *bělet*. — [12]) Obecně se říká: ke *koncu*. — [13]) Častěji se říká ve Škrdlovicích: *pole*. Vypravovatel řekl někdy: *pole* a někdy: *pöle*.

2. Co páni vodebrali.

Podlán je les u Dářka; ten byl vobecní. U Škrdlovic byla prv veliká vobec,[1]) aš po radostínský stoličky[2]) za Dářkem. Pod mnoho set jiter toho bylo. To je teď fšecko panský. Prf f celým Podláně sme pásívali. Nejprf uďáli f polou Podláně příkopu, přivlastnili si půl, a za tou příkopou uš sme nesmněli pást. A potom ale za dva nebo za tři roky vzali si tu druhou polovicu, uš tam nesmněl žádnej pást.

Vokrajky sou lesy u morafskejch hranic. Nědgy to byly selský lesy; patřily ke gruntům. Dyš páni ďáli mapy, přemněřovali, přimněřili si ty lese[3]) k panskýmu. Ty lese patřily do škrdlofský honitby; potom tu honitbu zakázali. To bul na Cikhaji myslivec, nákej Mertl, ten to vodmněřuval. Vot gruntů to vodebrali a sobě to přimněřili.

Podlouka sou pola a luka. To bul taky nědgy les vobecní. Páni ho taky vodebrali. To už je moc let.

Dělniščata sou teď panský, ale prv byl to Cempírků les. Dyž myslivec zinžinýrem[4]) to mněřili, tak šli vod něj koupit koňa. A von jim koňa prodával a než voni koupili toho koňa, tak mu to už vodmněřili a vodebrali a kus louky taky.

Cikhajskej myslivec chtěl přimněřit kus vobecního pastviščete k tomu martinskýmu rybníku — to už byl loukou — a starosta Cempírek nedal to přimněřit. Tak myslivec povidal: »Dyš to nemůžu vzít tady, tak to vemu vod jeho.« A taky vzal. Dyš potom vodmněřuval Darovár — to sou panský pola — tak mu vzal kousek louky a přimněřil ju k tomu Darováru. A Cempírek mněl dvě sta vosumdesát mír gruntu, tak si toho hned nefším. Nido nechtěl se s pánama soudit, báli se outrat, báli se, že by pánům nevydrželi.[5]) Sou voni s němа soudy!

Beranovi f Setňově chtěli taky vodebrat les — řikaji tam »V Dělniščích«, byl to pěknej les — a louku Zaječku — dobrou louku. Inžinýr, co bul na to vyslanej, postavil si do lesa stolek a na něj si položil mapu a chtěl ten les a tu louku přimněřit za panský. Beran přišel a povidá »Co tady děláte? To je můj les a má louka!« A kop do stolka a rostlouk mu to fšecko. Inžinýr a myslivec z lesa vodešli a vot tý doby mněl pokoj. Les a louka mu zustaly.

Václav Cempírek.

Digitized by Google

[1]) T. j. obecní pozemky a lesy. — [2]) T. j. *hranice*. Slovo »stoličky« znamenalo bezpochyby dříve *mezníky*, ale nyní se toho slova v tomto významu neužívá; říká se: *sády*. — [3]) Vypravovatel říkal někdy: *lesy* a někdy: *lese*. — [4]) T. j. *s inšenýrem*. Předložka *z* (místo *s*) splynula s následujícím slovem v jedno slovo. — [5]) T. j. že by se nemohli tak dlouho souditi jako páni.

3. Jak dědoušek naší mladý dostal grunt.

Naší mladý [1]) dědoušek mněl grunt Vlachovicích [2]) — velkej grunt. Před ním hospodář utek z gruntu. Bylo jich mnoho, co utekli z gruntů, protože to žádnej nemoh vydržet. Museli každej pracovat dobytkem a koňma; aby mněl pár koní a čeledína celej rok jen na robotu. — Ten grunt byl bez hospodáře nevím už, jak dlouho. Tak chytli, co byl naší mladý dědoušek, a přivedli ho f putech [3]) na ten grunt a dali ho hospodařit na něm. A robota praskla a jemu grunt zustal.

Týž.

[1]) T. j. mé snachy. — [2]) Lokál bez předložky *v*. — [3]) T. j. v poutech.

4. Jak se vězdičky stříbří.

Dyž mrzne, ustříbří se vězdička, padá to dólu a svítí to, aš to padne dólu, a na zemi uš to nesvítí. Na zemi je s toho taková kočanina, takovej škrob rozlezlej. Vondyno túle f tem lesíku »F pasekách« sem to našel. Taky v letě dyž je jasná noc, vězdičky se stříbří. Vypadá to jako bramborovej škrob zamodralej.

Týž.

5. Jak se nosili za stara.

Je to nějakejch padesát let nebo šedesát, sedláci nosili řátky f tejli. Dal si vostřihat hlavu aš po vaz a na vazi si nechal řádek vlasů a ty vlasy visely aš přez rameno.

Boty nosili schrnovačky dlouhý; voni mněli koženice žlutý, dlouhý jen po kolena. Ty schrnovačky dyš chtěl, tak si vytáh zhůru aš po roskrok. Vestu z jedným řátkem knoflíků vot krku aš po punt.[1]) Zároveň tou vestou mněl špenzl; na to mněli ty plášče. Na ten plášč se vešlo až devět loket soukna. To bylo dvojí soukno na hromadě. Tomu vrchnímu souknu říkali k r á d l. Dyž bylo vidět dva tři prsty spodního, říkalo se: »Ten má řádnej plášč.« Dyš ten plášč na sebe navlík, tak to mněl hodně řísný.

Přet třema roky ešče sem viděl takovej plášč na jednom starým člověkovi ze Strčanova. Tomu plášču mohlo bejt padesát roků, možná taky víc. Šel sem s ním vod morafskýho kamena [2]) na kus ke Strčanovu

Digitized by Google

a ptal sem se ho: »Proč berete takovou tíž na sebe?« Von votpověděl, že je tomu přivyklej.

František Cempírek (r. 1902).

[1]) T. j. příklopec. V této větě třeba si doplniti sloveso výrokové: *mněl* nebo *nosil*. — [2]) T. j. kámen, který označuje hranice mezi Čechami a Moravou.

6. Vo slibu.

I.

Můj dědeček ten byl ze Setňova a přiženil se sem do Škrdlovic ke kovářom. A von vo tom nevěděl, že ta holka mněla slib. Vona si ho neráda brala a bála se mu to povědít skrzevá svou matku. A vona čekala, že její ženich, co s ním mněla slib, příde ze světa. Jeden Grán, co chodí ze fšelijakejma věcima jarmakama po světě, tam u kovářů líhal a vona se s ním zeznámila. A dyš chtěl jít pryč, tak chtěl, aby ho šla vyprovodit. A na tý cestě si na zeleným drnu uďáli slib, že se vdávat nebude, až von příde. A vona se nemohla dočkat. Von jí posílával psaní a její matka ty psaní brala, ale ceři nic nepověděla vo tem. A teťka vona čekala šest roků na něj a dočkat se nemohla. Tak ji[1]) matka donutila k tomu kovářovi, mýmu dědečkovi.

A teď už mněli dvě děti spolu a ten Grán se vrátil. A dyž viděl, že vona je vdaná, tak ho to mrzelo, že mněl s toho smrt. A po smrti nemněl pokoje; chodil za tou svou milou a v noci se jí zjevoval. V noci dycky při ní leželo malý pachole a vona nemněla pokoje. Její múž nidá nic necejtil. Dyž uš to trvalo dlouho, tak to řekla múžovi. Dědeček chtěl, aby šla ke knězovi na radu. A von jim dal radu kněz, aby se ho ptali, co žádá. A von votpověděl, že žádá, aby ten slib byl zrušenej, gde si ho uďáli, na zeleným drnu. Zasejk museli ke knězovi. Von jim dal svěcený věci a sám při tem taky byl. Vona šla v jedenást hodin v noci za dědinu na trávník a mněla ty svěcený věci sebou a kněz taky byl s ňou. Teťka vona uďála kolo vokolo sebe svěcenou křidou. Ten duch přišel a chtěl mít zelenej klobouk z drnu a vona aby mněla taky zelenej věnec z drnu. A teď kněz sám ten slib zrušil. A ten Grán se zmizel a vot tý doby mněla pokoj, ale brzo zemřela. To byla právě má bábička.

Ale vono často lidi viděli neco: u kovářovejch sud se válíval, nedy jako klady by se přet chalupou válely.

Rozálie Cempírková.

[1]) Obecně se říká: *ju*.

II.

(Variant.)

Má žena mně vypravovala vo svý babice,[1]) že mněla slib z jedným Gránem. Chodil nákej Grán světem, co nosí masti, škatulky, prášky, voňavý věci. A von tam bejval jako na noc, u kovářů; tak voni se jako

Digitized by Google

zeznali a dali si slib spolu. »A vona si ho nevzala, vona si vzala inýho, vona si vzala kováře Mrkvičku ze Setňova. A potom ten Grán v noci za ňou chodil. Sedával za kamny, nohy míval na pecince a třapce z nich visely, jak je mněl rozedraný vot chůze a krvavý. A nide jinde neseděl jak na tý pecince; tak jako nudle, víme, že mu viselo s tejch noh. A kovářka řikala mužovi [2]) na posteli: »Vidíš ho, uš tam sedí, už de pro mně.« A von neviděl nic A přišla hodina, von se stratil a bylo konec. Nevěděli, kam. To trvalo moc let. Ten Grán ju taky tahal s postele vod muža a její muž nechtěl ji [3]) s postele pustit. Vona ani ve dne na poli nemněla vod něj pokoj; dyž bylo poledne, von se jí vokazoval, přicházel za ňou.

Dyš to trvalo moc let, vona šla knězovi [4]) se poradit. Dyž byla u kněza, von jí poradil, aby šla na svatý místa. Vona šla na Chlumeček — šak otec mý ženy musel jít s ňou — a dala sloužit tři mše svatý v noci a tam prej se s ním — s tým Gránem — musela dat rozezdat a teprf potom mněla pokoj. To byla babička mý nebošky ženy.

Dysem [5]) přišel sem jako svobodnej — kovářka musela mít tovaryše, byla vdovou — řikávali, že f tý chalupě u kováře straší. Ale já sem nidá nic neviděl a sem uš přes padesát let f tý chalupě.

Kovář *Jan Pospíchal*,[6]) 75 let starý (r. 1900).

[1]) T. j. babičce. Ve Škrdlovicích se říká zpravidla: *bábička*. — [2]) Ve Škrdlovicích se říká zpravidla: *múž*. — [3]) Dříve pravil vypravovatel *ju*. — [4]) Dativ bez předložky *ke*. — [5]) T. j. když sem. [6]) Pochází z Vysokého u Žďára na Moravě u samých českých hranic, ale žil přes 50 let ve Škrdlovicích (r. 1900); mluva jeho neliší se hrubě od nářečí škrdlovského. Odchylky jsou uvedeny.

7. Vo planetě.

Ďál sem v Brně u mistra tovaryšem; přišel sem tam za tovaryša. A přišel člověk po berlách a četl planetu; gdy je rozenej,[1]) se ptal. A von mně čtl tu planetu s knížky. A jak to čtl, tak se mně vede, věřeji mně, uš sem starej člověk; všechno mně uhodl. Řek mně, že dostanu vdovu; já sem zas řek, že si ji nevemu, dyby mněla takovou hromadu peněz, co by se do ní zasypala. A potom mně taky čtl, že dyž dočkám třicíti let, že dočkám sedumdesáti a vono už je mně pětasedumdesát a ešče žiju pořád. Do Brna přijeli pro mně na pryce [2]) dvá sedláci, abych jel s nima, že u nich zemřel kovář. Mněl krásný stavení, vinohrad, žena jako mlíko, a já sem povidal: »Vdovu si nevemu.« A dysem přišel do Škrdlovic za tovaryša, pak sem si přeci vdovu vzal a starou.

Jan Pospíchal.

[1]) Třeba doplniti: *ten, komu četl planetu*. — [2]) T. j. pryčce.

Digitized by Google

8. Vo strčanofský Fabijánce.

F tem Strčanově ta Fabijánka vostala po svým můžovi a za štvrt roku slehla. A teď se jí dobytek rval v noci f chlívě, koně se bily na stání a dobytek řval. A vona vyběhla, budila čelátku, aby šli do maštale — světlo tam bylo rožatý — co se to tam činí. A utíkala hrůzou do seknice spátky a za svý záclony na postel skočila. A teď se dveře vodevřely a hodilo to za ňou volskou hlavu a křičelo na ňu: »Máš čas, žes houpla za ty záclony!« A dobytek se utišil a nic nebylo vidět. A to už je celý, tenle kousek.

Rozálie Cempírková.

9. Vo starý Fabijánce.

A teď její matka řikala, že pude na pout do Marijecel, a vona na ten pout nemohla jít. A po smrti dom chodila, ten duch, a tý nevěstě dycky řikala: »Co slíbí a nesplní,[1]) to je velkej řích.« A tak jí to porád řikala. A dyš to dlouho trvalo, tak vona potomejk šla taky ke knězi[2]) ta nevěsta a povidala mu to a co by mněla říct na to jí. Kněz jí povidal, aby se jí tázala, co žádá, a vona nevotpovídala, jenom tak: »Co slíbí, nesplní, velkej řích.« A teď vona šla zasejk ke knězi a kněz jí povidal, aby si spomínala, esi nekomu neco slíbila, aby to třeba sama ďála. Vona povidala, že nic neví. A tak si potom spomněla, že neboška řikala, že pude do Marijecel a že už nešla. A teď šla ke knězi a povidala to. A von jí kněz řek, aby to vyplnila sama za ňu nevěsta, aby tu cestu vykonala. Tak vona šla do Marijecel a ta duša porád při ní šla. A dyš přišli spátky do Velký Medřiče,[3]) tak to procesťví vidělo, jak bílá holubička se snesla[4]) a tomu procesťví děkovala za vysvobození svý duše. A stratila se a víc ju žádnej neviděl. To se stalo tej[5]) Fabijánce.

Táž.

[1]) Třeba si doplniti podmět: *člověk.* — [2]) Obecně se říká: *ke knězovi.* Vypravovatelka četla dativ *knězi* v modlitebních knížkách. — [3]) T. j. Velké Meziříčí. — [4]) T. j. vznesla. — [5]) Vypravovatelka řikala někdy: *tý* a někdy: *tej.*

10. Vo šestinedělkách.

I.

Tetička mý nevěsty f Sekňově — vona byla šenkýřka — taky byla f šestinedělích. A přišly náký děti pro kořalku a vona jim ju šla do sklepa natočit. Teď jak stoupla k tomu sudu a vzala za kohoutek, voheň vyskočil ze sudu a vona se polekala, aš s toho smrt mněla. Ale šístej den po tem umřela.

Táž.

Digitized by Google

II.

Neboška matka — voni byli,[1]) neš si pořídili domek, tak byli v nájmu tady pot školou a voni dřív bejvaly kamna, vono se topilo z venku — vona vařila večeřu. A teď byla f šestinedělích. Jak vodevřela ze sednice do síně dveři, tak s půdy spad chlap dolu. Roztaženej tak na síni ležel. Zloděj to nebył, gde pak dřív! Štvrt roku to votstonala.

Václav Cempírek.

III.

Vono se stalo ledasco, postrašilo. Dyť tule v Losenici je dosud kamen památní. Za starejch dob, dyž zemřel, tak svázali neboščíkovi palce. V Losenici umřel sedlák a vona była jeho žena f koutě. A v noci, jak byly ty prostěradla[2]) u postele, tak vona rozďála prostěradlo, jak mněla na posteli, a koukala, esi mu hoří světlo nad hlavou. A neboščík ležel na zemi. A f tem si neboščík sed a rozvazoval si ty palce. A vona f tem, dyž je rozvazoval, vyskočila voknem a von za ňou. A zaspíval kohout a ten tam pad a už nemněl k ní právo. A na tem místě, gde pad, stojí ten kamen.

Rozálie Cempírková.

[1]) Vypravovatel míní své rodiče. — [2]) T. j. záclony.

11. Jak sedlák skoušel svou ženu.

S Příjemku jeden soused — to je malá dědina u Chotiboře; u Chotiboře sou uš Češi, my sme Horáci — koupil na Markvaticích vod nákýho Maděry grunt a svou ženu moc bil. Jednou chtěl skusit, jak bude věrná a poslušná. Tak dal vařit vodu a přinest necky a žena se musela vyslíct a do tejch necek lehnout. A von vařil. To nejni dlouho, co se to stalo. A teťka že tu vodu na ňu vylije. A vona klekla v neckách a prosila ho, co činí. A von jí řek, že ju chtěl skusit, jak bude poslušná.

Táž.

12. Jaký muský Petříček potkal.

Jedenkrát neboščík Petříček šel vocaď ze Škrdlovic na Cikhaj na svarbu. Vono se prášelo,[1]) nebespečná cesta, tak von se pustil tady na Setňov. A tady každej outerek a každej pátek bylo vidět voheň. Von do veliký vejšky vylít ten voheň — teď uš to nevidívat — tadyhle proti tejm Dělniščům. Dyš přišel g Dělniščům, tak šli dvá muský proti němu v burnusech a von był rád, že mu prošlapali cestu. A dyš přišli už do sebe, tak von chtěl vyhnout a ty padli do toho snihu. A von přešel a šlopy cesty nebylo po nich. Tak von dával vinu, že to musel bejt jeho syn. Von byl na vojančině a ten čas zmrz. Tak von dával vinu, že ten duch mu dal f ten čas vědomost.

Václav Cempírek.

[1]) T. j. chumelilo se.

Digitized by Google

13. Vo světýlkách.

I.

Tady proti tejm Dělniščům tatínků bratr šel ze Setňova a na cestě ležela votep slámy. A von povidal: »I tuť někdo stratil votep slámy.« A kop do ní, chtěl ji [1]) převrátit a von se z ní uďál voheň. A von se lek a taky s toho zemřel. Byla to jeho smrt. A to myslím fšecko jedno strašidlo bylo; to se uďálo chlapem nebo čímkolif.

Týž.

[1]) Vypravovatel říká zpravidla: *ju*.

II.

Dvakrát f tejdni, ve středu a f pátek, bylo vidět po silnici chodit vohnivýho múža; šel vot Škrdlovic tady k Rosovýmu lesu. A to šel takovej vohnivej sloup, červenej, modrej, zelenej. Před Leopoldovejma, jak je ta chalupa za silnicou — teď je tam Štola — byla jama a s tý jamy vycházel ten vohnivej múž. Můj tatínek šel po silnici večír a slyšel za sebou břinknout, jako dyž řetězama hrčí, f tý jamě. Tatínek se vohlíd a von z ní vyšel ten vohnivej sloup a šel podle něj.

Týž.

III.

Ňákej Klimšů Nácek šel večír do Polničky. A teď skákaly světýlka. A přišel tady na ty vejvoze k Polnice. Nemoh se jích zbavit, tak se modlil a tam f tejch vejvozách se mu uďáli s tejch světýlek zelený chlapečky maličký. Po každý straně s ním šli. To prej byly nekřtiňátka.

Týž.

IV.

Tuhle s tý hráze u rymníka [1]) — jen ve středu a f pátek, po ty dva dni — večír, jak se setmnělo, hnet skákaly světýlka; celý proceství. Ó Bože, ty tady mněly pohodlí! [2]) Hned jich bylo hejno, jak by něco rozhodil, a zasejk bylo pár jich a tak to ďálo. Má chalupa tady ešče nebyla; tak šly tuhle k tý chalupě vedle. F tý chalupě — řikali tam u Tesařů — mněl nákej Robert za vejmněnek světničku. Jedno vokno mněl do pole. Ty světýlka šly vot týhle hráze aš k jeho voknu. Von vodevřel vokno a zaklel. To bylo, jako dyž do brahců střelí; jen to sfuklo. Voni se stratily, jako dyž na ně foukne. Koukali sme z vokna dycky na ně. A dyž je nezaklel, tak přešly pryč g druhý chalupě a skákaly přez řeben, pře [3]) stavení, k tý studni na pastvisku. To sme se na ně koukávali, jak přes ten řeben skákaly.

Povidali, že ty světýlka byly duchove nekřtiňátek. A f tý chalupě, co přez ňu světýlka skákaly, byly nekřtiňátka. Vona tam bьla ňáká —. Jednou tam neboščík bratr šel a sviňa děcko vyryla z hnoja. Von potom

Digitized by Google

přiběh a povidal to. Tak tam šli, ale nenašli nic, uš to bьlo poklizený. A vona to provedla párkrát tak.

Potom šel jednou k ránu dom, dyš se roschází den s nocí — to prej maji strašidla nejvěčí právo — a dyš přišel, jak je ta studňa na pastvišči proti tý chalupě, tak na tem hnoji a u tý studně bylo pláče[4]) vod malejch dětí. Víckrát ho neviděl žádnej tam tady jít v noci, jak ho to naplašilo. Přišel celej rozděšenej. Týž.

[1]) Je to bývalý Martinský (vlastně Markétin) rybník, který se prostíral před chalupou Cempírkovou. Nyní je tento rybník obrácen v louku; pouze hráz z něho zbyla. — [2]) T. j. zábavu. — [3]) T. j. *přes*. V předložce *přes* odsulo se *s* před slovem, začínajícím souhláskou *s*. — [4]) Zpravidla se říká: *pláču*.

V.

Můj otec šel jednoho času s Kláštera vod muziky — von tam hral,[1]) to už vostával tady f Škrdlovicích —. A šel ešče z jedným, z nákým s Karla[2]) Šubrtem, taky hudebníkem. Mohlo bejt tak půl noci. A dyš přišli nedaleko Škrdlovic do jedný luční padliny, mezi louky — de přez ňu silnica — tak viděli vobá f příkopě u silnice vohýnek, jasnej, pěknej vohýnek, a žádnej u toho. Myslili ale, že to tam vostalo z večera, jak pasáci si dělaji věčím dílem voheň. Dyž ale se přiblížili, viděli, že to voheň takovej nejni a že to vypadalo jako kovářskej voheň, jako by šel ze zemně[3]); neviděli žádný dříví, že by bylo hořelo. Teď můj otec povidá: »Šubrte, co myslíš, co to je? Já vemu kamen a bácnu do toho.« Jak to řek, zebral kamen a pác! do toho vohýnka. A f tem to vylítlo a letělo to až na Beranů kopec a tam se s toho plamínka uďál takovej plamenej sloup jak nejvěčí smrk. Byli vobá rozděšený a utíkali dom.

František Leopold, 76 let starý (r. 1900).

[1]) Zpravidla se říká: *hrdl, hrdli*. — [2]) T. j. z Karlova. — [3]) Zpravidla se říká *ze zemi*. Tvar: *zemně* je utvořen nápodobou jazyka spisovného. Vypravovatel rád čte.

VI.

Bylo mně ale jedenást let. Učil sem se u učitela Adriana muzikantem a taky sem s ním chodíval hrát. Jednou sme hrali na Cikhaji a šli sme v noci dom. Bylo nás sedum, starý muzikanti a hoší. Šli sme přez Beranů kopec a najednou sme viděli na tejch dolinách, na tejch loukách, co sou pod Beranovým kopcem, říkaji tam na Cempírkovejch loukách, světýlka skákat sem a tam. Teď učitel Adrian povidá: »Vidíte, lidi říkávaji, že ty světýlka, dyž na ně zavolá, zdupou člověka. Tak se přesvěčíme, je nás tu sedum. Tak já budu volat napřed.« Tak volal, ale nic nepřicházelo; světýlka skákaly porád stejně brzo tu a brzo tam na jednem místě. »Tak vidíte, že to žádný strašidlo nejni, je to tučnost zemně.« Ale potomejk sám se jednou polekal. Týž.

Digitized by Google

VII.

Ešče něco vo světýlkách. Tak šel sem jednou s kamarádem vod muziky ze Setňova; bylo tak půlnoci. Přišli sme nedaleko jedný louky; tekl tam potůček. A najednou vidíme na louce ty světýlka, jak tam hopsaly. Povidám kamarádovi: »Ty buď tady a já tam mezi ty světýlka pudu, co se bude dít.« A šel sem. A ten koukal porád za mnou kamarád jako vejr, jak povidal. Teď sem přišel mezi to a nic nevidím a křičím na kamaráda, esi von taky nic nevidí. A von křičí, že vidí, že chodím mezi tým, že stojím u toho. A ničeho to nedělalo a niccem [1]) neviděl.

Teď uš ty světýlka přešly. Už je to ale dvacet let, co nejni světýlka vidět.

Týž.

[1]) T. j. nic sem.

VIII.

Potomejk jednou se mně zas něco přitrefilo. Tak ráno byl sem na čekání u lesa a nepřišlo nic přede dnem. Moc snihu bylo a nepřišlo nic, tak sem šel dom. Teťka najednou vidím u lesa — takle bylo několik smrčků na stráně — vidím tam ve vejšce tak ale půl druhýho metru vohýnek hořet. Rožel se a zhas, zas se rožel a zas zhas. Tak to bylo po třikrát. Já sem myslel: »Počkej, to někdo tu je, zapaluje si tabák.« Tak sem ešče pospíchal, aš sem na to místo přišel, že pudeme spolu. Přídu na to místo, nide žádná stopa a už byl den. Vobešel sem všecko, nide ani vod žádnýho ftáčka stopy nebylo. No tak, to se rozumí, šel sem až dom. A ešče mně to nedalo, abych se přesvěčil; ešče sem tam jednou šel, votkaď, jak a co, a žádný stopy sem se nemoh dodělat.

Týž.

IX.

Šli sme z lesa; šli sme po mezi po jedný, švagr, můj bratr a já. Dyš sme přešli, švagr nám povidá, jesli sme co viděli. A my sme neviděli nic. Von povidal: »Inu, to byla světýlek hrozná sila. Skákaly po díli, po poli, vedle meze« — bylo to pod mezou. A my sme neviděli nic, jen švagr Blažíček. My sme viděli jen jiskru, jako dyš křísne. Tenkrát bejvaly ty kamínky a hupky.[1]) Viděli sme to křísnutí přes tři díle; mysleli sme, že negdo de a že si křeše na tabák na pastvišči. A vono to bylo hnedle u nás, vono to přiskákalo k nám. Až doma nám teprv řek, že světýlka houpaly vedle meze, co sme po ní šli.

Jan Pospíchal.

[1]) T. j. hubky.

X.

Leopoldů syn Vincek šli z mým synem, s Frantíkem, s Klusborka.[1]) Von to byl člověk — von nevěřil ničemu ten člověk, ale potom věřil. Chtěl si zapálit a nemněl sirky. Tak povidal mýmu — viděli pot skalou

Digitized by Google

voheň — tak Vincek povidá: »Poď, pudem si zapálit.« Syn povidá: »Jen si di, já nepudu.« Vincek šel k tomu vohňu a syn na něj čekal na silnici. Přišel k vohňu — tma bylo, moch fackovat — a voheň uďál: fuk! a nebylo nic. A ten přiběch celej rozděšenej a utíkali ke Kadlu.[2])

Václav Cempírek.

[1]) T. j. Krucemburka. — [2]) T. j. Karlovu.

XI.

Neboščík bratr, ten vysloužil dvoje kapitolací; byl u granatýrů. Von šel ze Žďára, a vono bylo tenkrát škaredě. Mněl vostat f Strčanově na noc, a gde pak! Von byl Nebojse, von si ničeho nefšim. A tady na tý Jilkový dolině tu se uďál naprostřed silnici voheň, najednou před vočima. Můj bratr se nebál, ale přeci mu to vlasy zbihlo. A teď to šlo před ním, ten voheň, aš k tejm Božím mukám a tam se voheň stratil. A von teťka přišel ke fsi aš k Leopoldovejm a ta vesnica Škrdlovice byla pouhej les. Viděl stavení a mněl to za les. Tak chvílu stál a rozmejšlel, kam pude. Pak se upamatoval a uš to byla vesnica, usse [1]) stratil les. Tak přišel g zmatení.

Týž.

[1]) T. j. už se.

14. Vo strašidlech.

I.

Jednoho času — bylo tak ale tři hodiny na usvitě — šla sem g Žďáru. Dyš sem přišla na kus cesty, neš se sejdou ty křížní silnice, co dou vot Sekňova k Polnice,[1]) tak neš sem tam přišla, tak po jedný straně sem já šla, a po pravý straně šlo šest takovejch černejch chlapečků — černý jako uhel. Ty mně dovedli aš ke Strčanovu. A do Žďára sem přišla, tam sem si ešče sedla a do dne sem se vyspala. Ale dušička byla ve mně ouská.

[1]) T. j. Polničce.

II.

A jednou — je to ale tři [1]) roky — to sem šla taky do Žďára s karamátkou. To zas nás vyprovázelo světlo, jak sme vyšly na silnicu z dědiny. Takový světlo velký se za náma valilo jako sud aš k tý křížní cestě. Ale vot tý doby sem neviděla nic takovýho.

[1]) Vypravováno r. 1898.

III.

Tu v jednem místě straší f chalupě. Vodevře to dveře, žádnýho nevidět, a říká to: »Gdes to vzal, tam to dej!« — Tam na tem místě byl otec ze zetěm. Ten otec umřel. Dyž ešče stonal, stratily se mu peníze; mněl prej je pot sebou f slámě f posteli. A teď prej chodí vo ně upomínat.

Digitized by Google

IV.

Na Cikhaji f šenkovni strašilo. Tam dycky přišlo a uďálo se světlo, jako by lampy hořely. A takovej rámus to ďálo, jako dyš fšechno sklo mlátí na jednu kůpu, na jednu hromadu. A ráno nebylo nic rostlučenýho, fšecko bylo f pořátku. Vo jedenásti hodinách večír to začalo a trvalo to do půlnoci. A mockrát to přišlo, a potomejk dyš uš to bylo mockrát, přišlo to na hospockou v noci na postel a škrtilo ju to, až musila povolat lekaŕa, dochtora. Poslední chvílu dyž ju to hodně zaškrtilo, bylo slyšet jen po střeše velkej cupot. Vona potom s toho umřela. Nigdá žádnej nic neviděl.

V.

Dyš sme byli malí, tak neboška bábička a maminka řikala, abychme nebyli venku, že tu lítá vohnivej drak, že lítá na Tisůfku do toho Čertovýho kamena, že vod něj lítaji vohnivý paprŝky. Řikali vo ňom, dyš přeletí dědinu, že je voheň. *Marie Hillerová*, 66 let stará (r. 1898).

15. Vo Čertovým kameně.

Na Beranovým kopci stavěli kostel. A nigdá večír neřekli dělníci, dy[1]) šli s práce, »Pámbu rač práce požehnat!« A co zavedne vystavěli, do rána to mněli vodnešený. Na Tisůfku to bylo vodnešený. Vypadá to jako zeď; řikaji tomu Čertů kamen. Tak kostel nemohyl bejt vystavenej. Dyš tam nemohyl bejt vystavenej, tak naše přetkove řikali, že tady[2]) by ho taky nedostavěli. Tak sme nedostali kostel už. Potom ho stavěli ve mněstě,[3]) dyš to přišlo tak k vodnešení. Táž.

[1]) T. j. *když*, dialekticky *dyž* nebo *dyš*. Před slovem: *šli* v rychlé, nenucené mluvě odsulo se koncové *š* ve spojce *dyš*. Táž osoba řekne někdy: *dyš šel*, *dyš šli* a někdy: *dy šel*, *dy šli*, podle toho, jak rychle mluví. — [2]) T. j. ve Škrdlovicích. — [3]) T. j. ve Vojnově Městci.

16. Jak tady zabili četníka.

Vot křížovačky do toho kopečka jak se de, tam zabili nočního času četníka. Von byl na patroli, šel vod Mněsce dom a tady se stavil. Hospocká ho zdržovala, aby nechodil — mocce[1]) chumelilo — a von nechtěl ináč dat, jen že musí jít. A dyš přišel na tu křížní cestu, tak potkal dvá chlapi a ženskou. Ty chlapi byli s Chotiboře a ta ženská taky. Fšecky tří byli s Chotiboře. Ty dvá byli bratří. A von se jich chopil — voni nesli huzel, šli s krádeře — a začali se tahat. A von ten — tomu řikali Bárta, tomu ednomu Chotibořskýmu — pádem[2]) na něj vytáh nůž a pádem mu ho tady vrazil do prsouch. Ten se hned svalil. A ty vyšacovali[3]) ho a šli dom. A brzo ráno ho lidi našli na silnici ležet. Můj tatínek a strejček

Digitized by Google

prvně k němu přijeli. My sme se šli na něj dívat, než ho vodvezou do Polničky, abysme ho viděli. Tatínek to udal četníkům ch[4]) Polnice. Dvá četníci přišli a našli ho[5]) tady u jistý Pokorný. Spal za kamny; mněl dva prsty pořezaný. Voni se ptali, gde si to uďál. Von řekyl, že zabíjel s pantátou prase a že se pořezal. Četníci zebrali fšecky tří najednou a za kamny našli skrvavený šaty. A ta ženská, co s něma byla,[6]) a ten jeho bratr hned fšecko vyznali. Vodvezli je do Přibyslavi. A dyž je vezli, tak lidi tak fackovali ty zločinci. Druhej bratr Franta, ten byl[6]) propuščenej s tou ženskou hned, že prosil bratra, aby daroval četníkovi život, a Bárta mu řekyl, že zabí jeho. Ty sou propuščený a Bárta ten sedí posud.

Táž.

[1]) T. j. *moc se*. Slova *moc* a *se* splynula v jedno slovo a *cs* se změnilo v *cc*. — [2]) T. j. náhle, znenadání. — [3]) T. j. prohledali a oloupili. — [4]) T. j. *v Polničce*. Někteří starší lidé mění předložku *f* (t. j. předložku *v*) v *ch* před slovem začínajícím souhláskou *p*. — [5]) Totiž toho vraha. — [6]) Vypravovatelka v těchto vypravováních (r. 1898) říkala vždy: *byl, byla, bylo*, ale když jsem s ní časněji rozmlouval v letech 1900—1902, slyšel jsem, že říká častěji: *bɔl, bɔla, bɔlo* než *byl, byla, bylo*.

17. Vo srncovi, co se z něj uďál voheň.

Knihař ňákej ze Škrdlovic šel do Mněsce do kostela a na kraji v lesi našel srnca u hájovně — byly tam nědgy dole na kamený uhlí — a přikryl ho hroždím. A dyž šel spátky, srnec tam ešče ležel přikrytej. Na večír si šel pro něj a milej srnec se mu spjal na záda — skočil mu na záda — a von ho musel nest takle štvrt hodiny. Utíkal strachy dom. Dyž přiběch ke skali — u silnice je skala taková, dobejvali tam kamena — u tý skale srnec skočil ze zád dolu a uďál se z něj velkej voheň. Ten to potom votstonal. Von se mu chyt[1]) na tejch zádech.

Václav Cempírek.

[1]) T. j. vzňal se.

18. Vo hajným Keslerovi.

Slyšel sem taky hajnýho Keslera křičet, dyž už byl neboščík. Von byl střelenej vot pytláků. Povidali vo něm, že po smrti křičí, ale já sem ho sám slyšel.

Šlo nás kolik s trhu s Přibyslavy. Dyš sme přišli ke Kloudovejm loukám, tak začal křičet. Do jedenásti hodin křičel, ale jedným hlasem. Pot skalou u silnice na tem místě, co bɔl střelenej, co se tomu Knihařovi uďál voheň s toho srnca, sem zaslechl hlas: »Pojte sem, chycte ho!« To mohlo bejt štvrt hodiny, co sme ho slyšeli křičet jedným hlasem: »Pojte sem, chycte ho!« Dyš sme přišli na hráz u Dářka, tak nákej Cempírek řek: »Pocem,[1]) já ti dám pečenejch brambor.« Von je mněl f kapci napečený. A Pokornej řezník povidá: »Mlč a drž hubu, takovýmu dej pokoj!« A jako dyš utne, přestalo to křičet.

Týž.

[1]) T. j. *pojď sem*. V plynné mluvě slova *pojď* a *sem* splývají v jedno slovo a skupina *ďs* splývá v *c*.

Digitized by Google

19. Vo hajným Haleksovi.

Hajnej Haleksa s Polničky — mněl hájovňu pod Dářkem — byl zlej na lidi. Můj bratr ho střelil. Nesl šmorku — to je mladý jalový srnčí — na rameně a Haleksa ze synem na něj vystoup na tý hrázi u Dářka. Syn ho chramst za flintu a dali mu ranu klíckem do hlavy a urazili kohoutek. A rana vyšla a Haleksovi do břicha.

A teď po jeho smrti děvečka jeho mlela f Polnice a von by byl rozdrtil mlejn. Mynář vyběch: »Pro Krista Pána, co se to činí?« — A teťka, to bylo uš k podzimu, šel bratr s trhu, taky s Přibyslavy. A teď ho viděl tady za Dářkem stát u stešky ruce svázaný u huščinky. — A pak po tem hnet ten Jeřábek z Jinkofca — to je tady pot Polničkou — ďál pařeze v lesi a žena mu přinesla voběd. A von si šel k jedli s tym vobědem. Haleksa tam stál ruce svázaný a ten se rozděsil, že to votstonal. Už do lesa nešel. Jeřábek byl silnej člověk jako trám, byl u kyrysníků, a tak se rozděsil a bylo to ve dne. Týž.

20. Vo viděních.

I.

Na tý malý louce tady, jak Leopolda to naplašilo — von přišel ráno k nám a povidal: »Co se mně stalo! Musel sem bejt ve vašejch kůpách do rána.« Slyšel spěv a šel po tem spěvu až na paseky — byl zvědavej — a na pasekách se mu to stratilo. Tak se vrátil do tý kůpy, už dom nemoh jít pro strach. Právě na tý louce — můj bratr šel tam na nějakou čekanou — tam se mu vytyčil jako papírovej sloup — nemnělo to žádnou hlavu — a až do něj vrazil. A bratr nic necejtil, že by ho byl uhodil. Týž.

II.

Tule s tý chalupy nejaká Vincena šla s kostela z Mněsce a chlap ležel na silnici zrovna na tem místě, jak ten srnec byl, co se uďál vohněm. A přišla k němu, chlap se stratil. Teď to přešlo. Týž.

III.

Já pamatuju — tadyle f tem stavení to bylo — každej pátek a každou středu plný vokna vohňa a ty [1]) nevěděli třeba vo ničem. Taky to přešlo už. Vono je to zažehnaný až do soudu Božího. Týž.

IV.

Tadyhle u tejch kovářovejch, jak je Mrkvička, bylo taky něco takovýho. Můj otec šel s práce večír — von byl tesař — a tam bylo na cestě navežíno klad. A von povidá: »Kerýho čerta to tu navezli!« A kop do nich. A jak do nich kop, klady byly pryč. Stratilo se to. Týž.

[1]) Doplň: *lidi.*

Digitized by Google

21. Co mně postrašilo.

I.

To sou už ale štyry roky. Byl sem v Zajíčkovejch smrčkách přet klekáním. Mněl sem dobytky puščený a voni se tam pásly pot samým břehem, pot smrčkama. Šel sem zapřahat. Najednou sem slyšel zaplakat třikrát děcko po sobě. A pak zas jako vosoba ženská by byla to děcko chácholila. A dobytky sem zebral a zapříh a pryč. Krávy jen fučely; dobytek taky cejtí moc. Vlasy mi [1]) strachy stouply. Nebyl bych se tam šel podívat za nic. *Václav Krystl* (r. 1900).

II.

F senách sem sek sám jedinej a večír mně zbylo tak růžek přet klekáním. A pak přišel jako hajnej ke mně — mněl sem to vot samýho lesa — a povidá: »Pomahej Pámbu!« Ale von byl za potokem v lesi, ve stojáce, a já byl na louce. A já povidám: »Posek.« A von před vočima se mně stratil a na mně jako dyž hodí bílou plachtu a kosa mně vypadla z ruky a bylo konec. To sem přišel vo půlnoci dom ten den; musel sem si na louce lehnout a nemoch sem se hnout f tý ouskosti. Týž.

[1]) Obecně se říká: *mně.*

22. Co se mně přihodilo na čekané.

I.

Počkejte, co se mně jednou přihodilo. Šel sem podzimního času na čekanou na vysokou zvěř tady pot Škrdlovice k panskýmu lesu. A při tom lesi byla louka a byla tam posečená f kůpech votava. Tak sem si do tý kůpy pěkně zalez, skoval, pozdě z večera. Venku bylo pěkně jasno jako ve dne. Mněsíček svítil. Tak sem číhal, aš ta vysoká zvěř potáhne, že si na ňu střelím. Tam má vysoká zvěř průchod. Číhám až do jedenásti hodin. Tichounko bylo, že se ani vlas nehnul, a světlo jako ve dne. Najednou dyž bylo vottroubíno jedenást hodin, uslyšel sem takovej jakejsi spěv vod mladý ženský, jako by jí bylo dvanást nebo třinást roků — ženskej hlas. A ten vyšel vod hráze, vod jednoho pustýho rymíka; říkaji mu Martinskej rymík. A ten hlas šel po tem potůčku, co je zrovna pot Škrdlovicama vot poslední chalupy, porád blíž ke mně. Dyž uš sem viděl, že je to ale stopadesát kroků a ničeho nevidím, tak uš sem si povidal, co to ale může bejt. Porád se to přibližuje. Dyssem [1]) viděl, že je to ale sto kroků, a ničeho sem neviděl, tu mně vobrazila hrůza, že sem ani čepicu na hlavě necejtil a vlasy mně stály jako řebíky. A hned sem si voba kohouty natáh, aš něco spatřím, že do toho střelím. Sedím a koukám a vono se to přiblíží, že sem to moch píchnout; přede mnou to spívá a já nic nevidím. To bylo hroznýho něco! F tom se to vobrátilo, ten spěv,

Digitized by Google

a šlo to pomaličku spátky, jako dyž voda teče, a porád slábl, až na to místo, votkuď to vyšlo, a pak se ten spěf stratil a přestal.

František Leopold, 76 let starý (r. 1900).

II.

Zas jedna příhoda se mně stala. Zimního času, dyž vysoká přechází z revíru do revíru, tak na tem tahu uďál sem ze snihu boudu a do tý boudy sem si dal votavu, abych tam moh několik hodin vydržet. Po devíti hodinách večír šel sem tam. A teťka sem si sedl a číhám, aš ta zvěř pude. Tichoučko bylo, mněsíc svítil jako ve dne. Dyš troubil ponocnej jedenást hodin f Setňově, tak sem myslil: »No tak uš ta zvěř musí přijít,« — protože zvěř přetahuje nejvíc vod jedenásti do dvouch. Teď najednou vot Setňova vejde[2]) hovor tak ale jako by šest chlapů hovořilo, tak jako by handlíři šli na nějakej trch. Lidi sem neviděl, jen hlasy sem slyšel, jako by se hádali. Já ale, dyš ten silnej hovor sem tady slyšel, tak sem si řek: »Že do vás nemá hrom uhodit! Nejlepčí hodina na čekání a tadyle mně to vyrušíte.« Teď, to se rozumí, šli jako k Polnice po silnici. Samej silnej hovor, jako by se mezi sebou hádali a křičeli. Myslil sem si: »No aš přejdete, tak se to utiší.« Ale voni dyš přišli na křížní cestu, tak se dali sem ke Škrdlovicům po silnici, ale tým víc křičeli a hádali se, aš přišli naproti tomu místu, co sem byl na čekání. Já sem ale porád hromů do nich posílal, že mně to tak kazeji.[3]) Dyž byli naproti mně, zasejk sem si myslel, že pudou ke Škrdlovicům a že bude pokoj. Ten hovor trval celý půl hodiny. Ale ne, voni se vrátili spátky. A spátky to bylo zrovna tak; zasejk to trvalo celý půl hodiny. A dyš přišli na to místo, votkaď začali, stratil se celej hovor a nebylo docela nic. Lidi sem neviděl, jen hlasy slyšel.

Týž.

[1]) T. j. když sem. — [2]) T. j. vyjde. — [3]) Ve Škrdlovicích zní 3. os. mn. č.: *kazi.*

23. Jak se učitel Adrián rozděsil.

A co řeknete tomu Adriánovi? Můj otec dycky vo tem vypravoval. To už může bejt nákejch dvaavosumdesát let. Můj otec byl muzikantem a šel jednou ze hry z nákým Adriánem. Ten Adrián byl učitelem f Setňově a tehdejší doby fšeci ty učiteli chodili hrát, protože mněli velmi malou službu. Tak jednou po půlnoci šli s Kláštera — voni tam hrali[1]) — domu do Setňova. Vobá byli při dobrým rozumu. Přišli na polou cestu vot Strčanova k Setňovu. Tam stálo u cesty pár boroviček a na jedný borovice[2]) byl vobrázek. A povidalo se, že tam lidi neco vidívaji strašnýho. Šli po stešce. Dyš ten vobrázek přešli, tak pojednou ten učitel Adrián začal zlykat a dělal: é! é! é! a dělal kříž a modlil se na hlas: »Oče náš, jensi,[3]) Oče náš, jensi« a padal g zemi. Můj otec — šel za ním nekolika

Digitized by Google

kroků — toť se rozumí, celej se polekal a zvolal na něj: »Johan, Johan, co děláš?« A dyž učitel padal g zemi, von ho chyt do náručí a vzal ho pot paž a nesl ho až do Setňova do škole. Ten učitel nemoh ani na nohouch stát a porád se modlil a slova z něj, s toho učitela, dostat nemoch, co je mu, co se děje. Teď tloukl na dveře u škole; vodevřeli. A dyž ho přines až do seknice, von stát nemohl, položil ho na zem a »nevím, co se mu stalo, musel sem ho nest až dom«. Teď matka celá rozděšená — von byl ešče svobodnej, bylo mu ale vosumnást let —: »Johan, co se ti stalo? Johan, co se ti stalo?« Teď von se spamatoval, že už je doma f seknici, a zdychal: »Dyš prej sme přišli za ty borovičky a za ten vobrázek, tak proti mně šel pes velkej, černej a plamen z huby mu šel a já sem se rozděsil a dál už nevím, co se se mnou dílo.« A můj otec neviděl nic.

Týž.

[1]) Ve Škrdlovicích se říká zpravidla: *krdl*, *krdli*. — [2]) T. j. borovičce. — [3]) T. j. jenž si.

24. Vo bezhlavý ženský.

Přišel sem na dovolenou z vojny — bylo mně ale třicet roků — a chodil sem f Strčanově do jedný chalupy g děťčatom. A jednoho času šel sem tamotaď[1]) domu a přídu naproti jedný chalupě. Mohlo bejt uš po jedenásti hodinách. Vidím najednou tady ženskou, bílý rukáfky a lajblík s tělem, ale žádný hlavy sem neviděl. Svítil mněsíc jako ve dne. A tale ženská šla zrovna přez louž — byla na dvorku velká louž. Já sem ale koukal — nešplachotilo to ve vodě —. Aš přišla k voknu a g zahrádce, tak se stratila; jako by šla do plota a tam se stratila. Tak já ráno — mně to nemohlo z mysle slest[2]) — trošku dýl sem si poležel. Dyš sem ale stal, tak mně matka vypravuje, že s tejch dvouch děťčat Anka je neboška. Umřela f tu noc; jakou nemocí, to uš se nepamatuju.

Týž.

[1]) T. j. *tam odtaď*. Vypravovatel vyslovil tato slova jako jedno slovo; proto ve slově: *otaď* není předsuto *v*. — [2]) T. j. slézti.

25. Vo žabě a hadovi.

Tak jednou šel sem na čekání k večeru; ešče slunko nebylo zajitý. Sed sem si na kraj v lesi a čekám, aš příde čas, aš pude zvěř ven. Najednou tak ale patnást kroků slyším žabu naříkat a ouskostlivě křičela. Já tady se podívám a vona tadyle leze k jednomu křu a f tem kři vidím velkýho hada. Ten had mněl hubu vodevřenou a ta žaba se plazila, lezla zrovna k jeho hubě a hlavu mu strčila zrovna do huby. A had hubu zavřel a votočil se do kře spátky. — Tak sem soudil, že had má f sobě jakousi přitažlivost, že přitahuje inýho tvora k sobě, aby ho moch spolknout.

Týž.

Digitized by Google

26. Jak se had zahojil.

Každá belinka [1]) musí mít nějakou moc. Šel sem lesem, krajem, na procházku. Najednou mně tady leze had přes cestu. Já sem ale ho hůlkou — chtěl sem ho zabit — klep přez záda, ale přišel sem blíž k vocasu. Přerazil sem mu vocas, že mu visel jen na kousku kůže. Teď sem pozoroval, jak had běžel f trávě — nechal sem ho — a von najednou vostal stát a hubou si utrch belinku a položil si ju na tu ranu. Čekal sem tam chvílu, co ten had bude dělat. Had ale se pak hnul a vocas mněl přirostlej. Tou belinou [2]) se zahojil.

Týž.

[1]) T. j. bylinka. — [2]) T. j. bylina.

27. Jak se mně šavla rospadla.

F kolikátým roku, lidi, to bylo pro pána? Dime jedenapadesát spátky. Počkejme, ve dvaapadesátým roce to mohlo bejt. Byl sem v náký Bochni v Haliči jako voják. Jednoho dne byl svátek; uďáli sme si výlet nekolika, asi třicet, mužů a z děťčaty sme šli do jednoho háje křovatýho. Šli sme přes pěknou louku; tam rostlo moc pěknýho kvítí. Já sem řekl: »Děťčata, natrhejte náký kytky!« Děťčata se hned chopily kvítí a nosily nám je. A mně přinesla jedna hodně dlouhou kytku. Chtěl sem ten spodek utrhnout, ale vono to nešlo, ta tráva byla moc pevná. Tak sem si tu kytku položil takle na strom a vytách sem šavlu a chtěl sem to useknout. Ale jak sem do toho ťal, tak se mně šavla rospadla, každej kousek mně letěl zlášč.[1]) Celej sem se polekal a volal sem na kamarádi, aby se podívali, co se mně stalo. Fšecky se zběhli a divili se a prohlíželi fšecko. Kousky sem pozbíral a dal do kapce. Každej se divil, co se to stalo: utít kus trávy a šavla se rospadnout na kousky.

Týž.

[1]) Tento příběh mi vypravoval Frant. Leopold r. 1903. Proto jsem r. 1902 v Českém Museu filologickém na str. 243. neuvedl tohoto příkladu; slovo *zláščˇ* slyšel jsem po prvé v září r. 1902.

28. Jak se mým rodičům kátěly stromy.

Můj otec si šel z matkou zemlet míru žita do mlejna na Strž. To bylo večer. V noci byli hotoví; tak asi v jedenást hodin že mněli zemleto. Teď si to melivo svázali do huzlů a šli domu. Matka nesla huzel a otec nesl f pytli přez rameno mouku. Přišli k náký Březině lesu. Sotvá že byli asi deset kroků f tý Březině, najednou se strch takovej vítr, že se začaly stromy kátět jeden přez druhýho přes cestu, kady šli, »tak že sme vostali celý strachem vomráčený. Tudy sme tomu začali vyhybat, ale kady sme šli, fšude se nám to tak činilo, stromy se nám kátěly přes cestu. Nebylo iný pomoci, museli sme vyrazit z lesa na pole. A přišli sme domu celý uděšený. Já sem ale ráno — toť se rozumí, nemohlo mně to z mysle

Digitized by Google

sejít — šel sem se tam podívat na tu řadu pokáceného dříví. Přišel sem tam, ani jedinej strom nebyl skácenej. Zustal sem zrovna tým divem vomráčenej.«[1])

Co se týče toho mladictva, tak voni si s toho dělaji smíchy. Ale já za mýho věku co sem sám viděl, to si popřít nedám. A teď nákejch šestatřicet roků sem neviděl nic.

Týž.

[1]) Vypravovatel uvádí slova svého otce.

29. Jak se člověk v noci mejlí.

Šel sem š čekání a bylo tak trošku mlhavo. Snihu bylo moc. Najednou tady se vohlídnu a vidím něco černýho jako zajic. Tak vostanu stát a pác! na to. Teď sem šel pro to a dyš sem šel, vono to taky šlo. Tak sem zas do toho říz. Šel sem pro to, a vono to šlo zas. Tak sem dal třetí ranu, aš sem naposledy přišel k tomu a byl to kříček. Jak vono se to divně nese! Dyš člověk v noci de, tak vono to taky de; dyž vostane stát, tak vono to vostane taky stát a je to třeba stromek nebo sádník nebo kříček. To je přepodivná věc, ale je to spravedlivá pravda. To se zmejlí saframencky člověk!

Týž.

30. Vo nevobyčejným ftákovi.

Esi pak věříte, že jednou mně chtěl taky fták chytit. Jednoho času vešel[1]) sem si na čekanou k lesu a lech sem si u lesa do příkopa do hraničního, abych byl krytej, a číhal sem, až něco vyběhne z lesa, buď zajic nebo srnčí, že si na to střelím. Teď po nejaký půl hodině ucejtil sem tadyle jakejsi šumot nat sebou. Koukal sem vokolo sebe, ničeho sem neviděl. Najednou kouknu nahoru k nebi, vidím asi padesát metrů nat sebou vohromnýho ftáka a ten pořádejk nade mnou se snášel,[2]) jako by mně chtěl zobnout a pouščel se níž ke mně. Já ale sem se votočil s flintou proti němu, leža sem si namířil[3]) flintu proti němu do vrchu a pác! na něj. Pro ten kouř sem hnetka nemoh vidět, co ten fták dělá. Von se snesl stranou na zem a spadl dolu. Já honem stal a vyskočím s příkopy a běžím s flintou na něj a chcu ho chytit. A von se mně postavil hubu votevřenou a začal proti mně sipat[4]) jak houser, jako by se chtěl se mnou prat. Já sem ale tou hlavní ho začal tlouct do hlavy a přes krk, kam sem moch. Fták mněl přeražený křídlo, nemoh uletět. Tak sem ho přeci zabil, utlouk.

A teťka sem ho přines dom a mněřil sem ho. Jak tenkrát ešče byly sáhy, tak ten fták mněl šířku f křídlech, dysem[5]) je rostách, sáh a píď a zobák mněl zahnutej.

To ví Bůch, co to bylo za ftáka. F Polnice byl jeden, co vycpával ftáky. Ten mně vo něj požádal a já sem mu ho dal. A von toho ftáka vycpal a potom ho prodal jednomu pánovi do Uher. Dostal za něj ale

Digitized by Google

šedesát zlatejch tenkrát. Já sem tomu nerozumněl. A ešče za to dostal — byl přijatej za hajnýho u jednoho uherskýho hraběte a je tam doposavád Je dneska vuhřích [6]) za myslifce.[7])

Jak žif sem takovýho ftáka neviděl, ani namalovanýho ne.

Týž.

[1]) T. j. vyšel. — [2]) T. j. vznášel. — [3]) Zpravidla se říká ve Škrdlovících: *namněřil.* — [4]) Když vypravovatel mi tento příběh vypravoval po prvé, vyslovil: *sípat.* — [5]) T. j. když sem. — [6]) T. j. v Uhřích. Předložka *v* splynula se slovem *Uhřích* v jedno slovo. — [7]) Obecně se říká: *myslifca.*

31. Jak v jednem kláštěře strašilo.

V devětašyrycátým roce sem ležel v Raštatě u francouskejch hranic. A právě sme tam přišli do nákýho kláštera. Ten klášter byl přet sty lety vyvražděn.[1]) Jedna bohatá paní tam vydržovala děfčata, věčím dílem s Francouska, k vycvičení a ten klášter byl vyvražděn vod loupežníků. Toť se rozumí, nigdy ten klášter vobydlen[1]) nebyl, protože tam strašívalo. Dyž nás tam ubytovali, vojáci sem a tam neco vidívali na vartě, ale nechtěli sme tomu věřit. Jednou mně přišlo jít na vartu do zahrady a tam byla jakási kaplička. Mněli sme jednoho mladíka kadeta; přišlo na něj stát vod jedenásti do jedný hodiny vartu. Ten mladík se hrozně bál a prosil, že moc zaplatí, abych šel za něj na tu vartu stát. Tak sem šel za něj stát. Teď bylo jedenást hodin vodbito v noci. Stál sem f tý buce[2]) vojenský. Najednou se tady strhne takovej šumot tak jako z větrem a tady se vyvalí takovej velkej mrak přede mnou a zbihalo se to do vejšky. Vostal sem celej dřevenej. —

Teď zas nekerý vojáci vidívali po schodech chodit bílou ženu a že se protáhla skrz zavřítý dveři do seknice — tam nás leželo štyrycet múžů — a zas viděli, jak se táhla mezi postelama, jako by byla s pabučiny, a stratila se. Přihodilo se mně jednou, nemoch sem spat, a najednou — tak vo půl noci mohlo bejt — vidím tady tu samou ženskou, že mezi postelama se táhne jako s pabučin. Teď sem už uvěřil tomu a pak sme fšecí uš tomu přivykli a uš sme se toho nebáli.

Týž.

[1]) Participia: *vyvražděn, vobydlen* utvořil si vypravovatel, který čte knihy a noviny, podle jazyka spisovného. — [2]) T. j. budce.

32. Vo drahotě.

To mohlo bejt ve dvaatřicátým roce. Tenkrát bylo hrozně zle. Byl mokrej rok a povodeň; nice[1]) neurodilo. Hospodáři drželi štvrtinu svejch podzemků, vostatek bylo ouhorama[2]) a zarůstalo lesama. Pak si ty lese páni přisvojili při hranicích fšude. Hospodáři byli po cestách celej rok; formanili, aby vyďáli náký groše na vejplatky fšelijaký, a ženy doma

Digitized by Google

hospodařily. Toho roku urodilo se jen trochu vofsa a ten byl špatnej. Nastala bída; lidi pekli si z vofsů chleba, jedli záboje a trávy fšelijaký.

Týž.

[1]) T. j. nic se. — [2]) Obecně se říká: *uvekla.* Vypravovatel vzal slovo *oukor* z jiného nářečí.

33. Co se stalo mý ceři na lásce.

Má cera bula v lesi na lásce. Tady chodí lidi na lásku, sázet smrčky. Vykopou takovej důlek a ten smrček fsadí do toho důlka a na ten smrček daji hlinu a uplácnou to, aby se držela. A potom dyš sou ty dni vodbytý, tak chodíme do lesa na dříví za to dva mněsíce. Zbíráme po lesi hroždí, součky suchý, slabý. — Má cera šla, už je to ale šest let, do lesa na lásku. Vona tahala ze zemi kořen a von se jí přetrh a praščil ju do ksichtu, tady do vočí, a přerazil jí nos. Vona doma nic neřikala, abychme byli něco ďáli; pak se jí zbíralo f ksichtě. Tule stranu mněla celou bolavou. Jela do špitále do Německýho Brodu a tam jí museli nos uříznout.

Anna Špačková, po chalupě *Vábková,*
75 let stará (r. 1900).

34. Vo hejkalovi.

I.

To je divná věc s tym hejkalem. Tak byl sem malej chlapec, ale tak dvanást roků, a můj otec koupil strom na šindel vod hajnýho a pro ten strom, smrk nebo jedlu, jel večír pozdě. Mněsíc svítil. Vzal dva páry volů a ten smrk skátěli a naložili a jedou z lesa ven. Ščasně vyjeli z lesa ven. Ale tak dvě sta kroků vod lesa voli vostali stát z vobouma vozama na čistý rovině. Hnout s tým dřívím nemohli, fučeli nosama, jako by byl ty voze na zemi přibil, že nic platno nebylo, že se musily ty voze nechat tam s tym nákladem a samotný voli vzít dom. Ale ty voli utekli a fučeli. Dyž ale vot toho nákladu sme byli tak několika set kroků, tak u toho nákladu takový hejkání a smích: hej! hahahaha! se strhlo. A pak druhej den ráno sme tam přišli s tym samým potahem Jako by nic netáhl, tak lehoučko se to jelo. No tak podívejte se. A to řikali porád, ten hejkal že to je.

František Leopold.

II.

Tak nákej Roučka s Cikhaje šel ze Setňova dom. Dyš přišel na polou cestu k Cikhaji do Žlebů — teče tam potůček z velkejch lesů — najednou slyší: hej! Tak byl trochu podnapitej, tak se mu taky vozval: hej! Vono to ale se přiblížilo a zas to křiklo: hej! Tak von zas křikl: hej! Ale tu mu to skočilo na záda a cejtil to na zádech, jako by to byl

Digitized by Google

kozel. Von byl silák, »ale nemoch sem se toho uchopit, abych to byl schodil«.[1]) Tak musel s tým jít až dom. Přišel na dvorek a mněl tam kalouž vod hnoja. Tak ho napadlo: »Počkej, potvoro, já tě zmáchám.« — »A postavil sem se zádama k tý louži a pác sem sebou do tý louže, abych na to lehl. A vono to skočilo ze zád a já sem se celej v louži zmáchal. A vono se to dalo do řechtotu a stratilo se to.«[1]) To sem mockrát slyšel vypravovat.

Týž.

[1]) Vypravovatel uvádí slova Roučkova.

III.

Na Cikhaji byl revírník Ketingr, kurážnej múž. Dycky říkával, že ničemu nevěří, a smál se, dyž vypravovali vo hejkalovi a vo strašidlech. Ale jednou byl by mněl s toho hejkala smrt. Přišlo mu jít do lesů vopchůsku[1]) a šel pře[2]) »Starou paseku«. Najednou vidí na pařezi sedět náramně velikýho, silnýho chlapa. Mněl velkou hlavu a širokej klobouk a voči mněl velký jak husí vejce. Ty voči byly nevobyčejně postavený: takle je mněl na dlouho, nemněl je, jak je lidi maji, mněl je zasazený zhora dolu. »Tak sem strachy strnul a vobrátím se a utíkám domu a pad sem do dveří a vyrazil sem dveři — ani sem nemněl gdy je vodevřít — a prásk sem na podlahu. Žena mně probírá, co se stalo, a po dlouhej čas slova ze mně dostat nemohla.« A potomejk jí to všecko vypravoval. Porád říkal, že to byl hejkal. — Potom se moc lidů bálo do lesů; von to dal do pověsti, co se mu stalo. Ale sem a tam někdo to taky viděl.

Týž.

[1]) T. j. obchůzku. — [2]) T. j. *přes*. Před slovem, začínajícím souhláskou *s*, odsouvá se ve předložce *přes* souhláska *s*.

IV.

Tady náká trhala len a slyšela křičet. A vona myslela, že je to pasák; tak se mu vozvala a hejkal ju utlouk.

Já sem ho sám slyšel, hejkala. Ten mně prohnal boty! To sem šel s Cikhaje tady z nejakým a teď křičelo v lesi: hejhejhéj![1]) Ale to se nic nerozlíhá po něm, to člověk dyby tam křík, tak se to rozlíhne, a po hejkalovi nic. My sme utekli pryč a vono to za náma křičelo aš ke fsi. A pak sme u dědiny poslouchali, jak tam řádilo v lesi.

Václav Cempírek.

[1]) Vypravovatel vyslovil poslední slabiku zvýšeným hlasem.

V.

Teď vo tejch uhlířách. Uhlíři pálili uhlí; nějakej Kotouč a ešče dvá. Dvá uhlíři byli v boudě a třetí vyplňoval hromadu. Byl na hromadě na hoře, házel do ní dříví a zahazoval ju lešem[1]) — to je takový drobný

Digitized by Google

uhlí. Přišli hejkali dvá. Von mněl fajku položenou dole u hromady u dříví. Jeden hejkal tu fajku vzal a vokazuje ju svýmu kamarádovi a povidá mu: »Hahaha! uš tady pamatuju dvakrát ves a třikrát les, ale takovoule ulmačku sem tu ešče neviděl. Tu musím vzít mýmu prachdědovi na vokášku.[2])« Ty dvá uhlíři koukali z boudy na něj a strachy ani nevěděli, čí sou. Fajku už víckrát naspátek mu nepřinesli. Týž.

[1]) Z německého slova: Löschkohle. — [2]) T. j. ukázku.

VI.

Můj dědoušek byl kovář a pálíval si v lesi uhlí. A dyš to uhlí pálil, tak chtíval, aby za ním jeden syn přišel. Tak za ním přišel na noc dycky. A von dyš ten milíř vyplnil — von tak prohoří ten milíř a to ho musí vyplnit dřívím zas a zahodit — von si leh a ten syn taky si leh a dědeček usnul. A ten hejkal přišel a teď si vzal fajfku [1]) do ruky a povidal: »Uš prej je tady třikrát les a třikrát ves a takovou fajfku ešče sem neviděl. Tak si ju musím vzít mýmu prachdětkovi na vokášku.«

Neboščík strejček vykládal, že hejkal mněl klobouk na tři facky — tříhranej klobouk — a hůl v ruce. A teď jim dal s Pánem Bohem a strhlo se povětří a von letěl s tým pryč. Neboščík strejček dědečka zbudil a povidal: »Tatínku, stávejte, máte fajfku pryč!« Týž.

[1]) V předcházejícím příběhu, vypravovaném r. 1900, řekl vypravovatel: *fajku* a v tomto příběhu, který mi vypravoval r. 1903, pravil: *fajfku*.

VII.

Jak vypadal hejkal.

Lidi, co viděli a slyšeli hejkala, posavád sou na živě. Hejkal nebyl žádnej ták ani inší zvíře. Lidi, co ho slyšeli, povidaji, že mněl hlas silnej jako člověk, dyž houkne f setnici. Hlas jeho se nerozlíhá nic po lesi. Dyby člověk houk v lesi, tak je to houknutí daleko slyšet, jak se rozlíhne; po hejkalovi nice [1]) nerozlíhá po lesi. Kalousek kňačí — slabo houká —; to nejni nic podobnýho g hlasu, co mněl hejkal. Známe hlase všech ptáků, co se u nás zdržujou, ale žádnej ták nemá takovej hlas jako hejkal.

Je takovej nískej, širokej, má plátěnou dlouhou župku — dlouhej kabát — aš po paty, zelenej klobouk tříhranej, silnou hůl. Neboška matka ho kolikrát viděla, dyž bila na trávě v lesi. Přišel k ní. Já sem ho neviděl, ale slyšel sem ho a blísko sem ho slyšel. Týž.

[1]) T. j. nic se.

VIII.

Neboščík strejc Vávrů naložil si snítku — to je stromek slapší — a bylo to poskopca a vůl nemoh a nemoh utáhnout. Tak von vytah z ramen

Digitized by Google

u voza — f tem je voje — sekeru a udeřil na formánek a vůl to popad a utíká pryč a vono to uďálo: hahahaha! To bьl taky hejkal; vykáchtal se mu.

Týž.

IX.

Jak dobytek se hejkala bojí, braši! Chtěli sme na vyrčitej den [1]) do lesa; to bejvalo vouterej [2]) a f pátek. Přede dnem sme vedli si napást vola zrovna na ten břech tuhle, jak ten potůček se přechází — řikaji tam u Kaňovýho potůčka. A vona se tam uďála tak jako velká ženská šedá. A ten vůl spustil huši dolu a zařval a sem tadyle na ten lesejček a dom.

Týž.

[1]) *Vyrčitej* den je ten den, kdy je lidem dovoleno jíti do lesa na roští. — [2]) T. j. *v outerej*. Předložka *v* splynula se slovem *outerej* v jedno slovo.

X.

Po tem sme zasejk — taky na vyrčitej den — chtěli jet do lesa. Zas sme si vedli vola napást na mesku,[1]) ale už dál do pole. A jak sem stál na cestě, vona přišla ke mně taková prostřední postava, žádná hlava na tem, jen černej sloup to byl. Přišel až blísko ke mně. Ale ten vůl nečekal; ten se zebral a utek až na setňofský pole štvrt hodiny cesty.

Týž.

[1]) T. j. *mezku* (diminutivum slova *meza*).

XI.

F šestašedesátým roce, to sem stavěl tuhle kůlňu. Nedostával se mně jeden pár krova. Byla v lesi taková suchá jedlička; ta vynášela jeden pár krova. My sme ju uřízli a vynesli na uvehlu,[1]) na rovinu jak ta sednica. A šli sme si pro vůz, pro vola a naložili sme ju. Bylo to nic, nebyl to těškej náklad. Vůl bral, tak tách smykem, aš kolma vyryl po uvehli brázdy a tří sme tlačili a nemohli sme z místa. Mněli sme vola jako lva, ten by byl utáh dvacet takovejch kousků. To trvalo chvílu, tak ale pět minut; bičem sem sekal vola, ale vůl se nemoh hnout. Najednou vyběh vod voza velikej pes černej. Dědeček povidá: »Podívej se, podívej se, vod voza běží velikej černej pes!« Já sem bьl při volovi, já sem nic neviděl. Jak ten pes vodběch, tak vůl z nákladem se rozběh a jen fučel. Byli sme z nákladem doma hned. Dybychme se byli nadáli a křapli na formánek, tak bychme byli jeli hned pryč. Hned je to strašidlo pryč. To taky bьl hejkal.[2])

Týž.

[1]) T. j. úhor. — [2]) Lidé pokládají hejkala za strašidlo, které se ukazuje lidem v různých podobách: buď jako člověk, buď jako zvíře, na př. jako pes, buď jako mlhavá postava, na př. jako mlhavý sloup. Podle mínění lidového hejkal způsobuje v lesích z nenadání takovou vichřici, že se zdá, jako by se stromy kácely a větve lámaly.

Digitized by Google

XII.

Falář z Veselí jel do Oujezda k nemocnýmu s Pánem Bohem. A kočí povidal: »Ale bude tam hejkat hejkal.« A von mu povidal: »No až bude hejkat, zastavíš.« Von tam moc řádil. Tak jak přijeli do lesa, hejkal začal hejkat. Kočí zastavil a falář vytách kníšku a začal číst. A hejkal hned bьl u kočára. A von ten falář se ho ptal, gde chce bejt, esi na krkanofskejch horách nebo f povětří lítat. Hejkal, že na krkanofský hory. Tak ho tam zažehnal a na krkanofskejch horách bude až do soudu Bóžího. A hejkal se snes [1]) a byl pryč hned. Falář povidal kočímu: »Teď bys ho nechtěl dohánět.« A vot tejch dob maji pokoj f tem lesi. Týž.

[1]) T. j. vznesl se.

35. Vo hastrmanovi.

I.

F Setňově nákej Jelínek starej šel pozdě večír domu; to už může bejt teťka devadesát let. Šel po hrázi — bejval tam rymník a teď je tam louka — a tu vidí pást mladýho koňa. Teď si povidá: »Ale co pak že ty [1]) tady zapomněli to říbě uš tak pozdě?« Napadlo ho, že říbě veme a že jim ho tam zavede — do rychty. Příde g říběti a chce ho vzít, říbě ale nemnělo ten dolní pysk i ze škraní, mnělo hubu jak zobák. Tak von se toho lek a běží, utíká strachy domu a pác! do dveří a dveři vyrazil a nemohli z něho slova dostat. A tam v rychtě mněli koně i z říbětem doma.

Divnejch takovejch příhod se stávalo dřívejc. *František Leopold.*

[1]) Nominativ mn. č. mužského rodu jména životného; třeba doplniti slovo: *lidi*.

II.

Má sestra sloužila za chůvu ve mlejně pot Strží a hrala [1]) si z děťátkem na hrázi u toho rymíka. A najednou slyší šplachot ve vodě, vohledne se tam a viděla krásný děťátko na vodě a porád červený pentličky vodhazovalo na vodu. Vona popadla dítě a běžela domu do seknice a vypravovala to. Ale dyš tam přiběhli, ničeho neviděli. Tak se povidalo, že to byl hastrman. A taky tam nekolik se jich utopilo. Týž.

[1]) Ve Škrdlovicích se zpravidla říká: *krdla*.

III.

To se stalo f Setňově, to už může bejt pře [1]) šedesát [2]) let. Tak nejakej starej na votpočinku revírník rád chytal ryby a pytlačil. A někdy si taky požádal mýho oce, aby mu to nosil. Jednou přišel, že pude na ryby, a otec povidá, že prej »tadyle Franta — jako syn, jako já — může jít s váma«. Dali mně pytel a šli sme. Šli sme k rymíku, k náký Strži.

Digitized by Google

Teď von rozdělal čeřen a položil do vody. Za nekolika minut vytahuje, nebylo tam nic. Tak popošel ale sto kroků a zas to položil do vody. Bylo to to samý. Uš tady mohlo bejt na jedenástou v noci; zas sme šli dál. Ryby mrskaly, házely sebou ve vodě aš strach. Povidá: »Pudu na druhou stranu.« Teď dem, já nes pytel, von nes svý náčiní a dem vokolo rymíka. Přídeme na lafku k splavu a za splavem je políčko a velká hruška planá. Teď já se vohlednu a vidím u tý hrušky stát tak ale dva sáhy vysokou bílou ženskou. Já ho popadnu za kabát, von se vobrátí a já mu to vokazuju. Von ale mně popad za ruku a stisk mně a těsně drží a deme pryč, spěcháme pryč přez hráz. Přídem na druhou stranu, co von myslil. Teď zas vleze do vody a zas položí čeřen. V nekolika minutech vytáhne, nebylo nic. Povidá: »Tohle je špás, tohle se mně nepřitrefilo. To už aby ďas vzal. Ešče jednou založím a pudem dom.« Teď založí a jak založil, f tom, dyž mněl založíno, tak mu f tý síti se uďál takovej šramot, jako by tam pár volů, jako by celej vůz se mu tam vobracel f tý síti, a vlny šly vot toho. Von to pustil a pryč. A já sem ho chyt za kabát a utíkali sme — von byl uš starej, pře[1]) sedumdesát roků, bezručka — celý rozděšený. Vypravoval to ocovi. Otec povidá: »Pudem se tam ráno podívat.« Přišli tam, bylo všecko v nejlepčím pokoji. Týž.

[1]) T. j. *přes*. Koncové *s* se odsouvá před slovem, začínajícím souhláskou *s* neb *š*. — [2]) Vypravováno r. 1900.

IV.

Bože, tenle Krška starosta, to už je štvrtej na gruntě, toho chtěl hastrman utopit na žlice[1]) vodě. Ten Krška musel pořád mít dvakrát pečenej chleba, ty topinky š česnekem, k vůli tomu, aby hastrman nemněl k němu právo. Dyž byl ten Krška na poli, hastrman ho honil a slíbil mu, že ho musí utopit na žlice vodě. Ale neutopil ho, zemřel[2]) přirozenou smrti.[3]) Ten Krška nemněl nigde pokoje vod něj. Dy[4]) šel do louk, tak si musel ukrojit chleba a dat napřed upect do trouby, aby byl dvakrát pečenej, a tak uš potomejk hastrman si ho nešim, už mu dal pokoj dycky prej. *Václav Cempírek.*

[1]) T. j. žličce. — [2]) V první větě je podmětem *kastrman*, v druhé je podmětem *Krška*. Posluchač má se dovtípiti sám, o kom vypravovatel v druhé větě mluví. — [3]) V instrumentále j. č. podstatných jmen vzoru *kost* je častěji slyšeti koncovku dlouhou než krátkou. — [4]) T. j. *když*, dialekticky *dyž* nebo *dyš*. Ve spojce *dyš* odsulo se v rychlé mluvě *š* před slovem začínajícím souhláskou *š*.

V.

Neboščík otec dyš sloužil f Kotlasích za Žďárem, tak jeho hospodář povidal synovi, esi přived tu kobylu, a von povidá: »Přived.« — »Dals jí žrat?« A von povidá: »Nedal.« Tak von povidá: »Tak jí dej.« A von jí šel zasejpat vobrok a přiběch spátky a povidá: »Tatínku, vona nemá dolní

Digitized by Google

sáňky.« A von povidá: »Snad ne, pojte se podívat!« A přišli do maštale, kobyla byla pryč. — Von to byl hastrman a vona se pásala při rymníku. Vona si myslela, že ten syn si na ňu sedne a že vona ho utopí. Ale syn si na ňu nesed, přived ju do maštale.

Tak jak tuhle f teni — ve Slavkovicích selskej syn štyrletou kobylu ved brodit. Voni tam maji rymník velkej. A teď kobyla byla furt zhůru nohama ve vodě, až ho tam nechala. A ty [1]) spustili rymník a von byl utopenej. Ale kobyla utekla. Týž.

[1]) Doplň: *lidi.*

VI.

Túle, pamatuju, byl Martinskej rymník. To bejval každou středu a každej pátek v noci — nedy taky f poledne — takovej šplachot, jako dyš koně brodí. Ale ráno bylo podívání na vodu! To byly cesty hlatký po vodě křížem. Vlny šly a ty cesty byly hlatký. To byly hastrmanský cesty. — Na hrázi bylo časem červenejch pentliček rozházenejch — von si myslil hastrman, že je pudou lidi zbírat na hráz — a kohout chodil po hrázi večír tak v deset hodin. Týž.

36. Vo černokněžníkovi.

Tady Škrdlovicích [1]) nákej Zezula — teď už je štvrtej hospodář na tem gruntě — mněl černokněskou knížku. Před jeho smrti musila [2]) vytopit f pekárni a von ju [3]) vzal pod levou paž a hodil ju do toho vohňa, do peci, nenechal ju synovi. — Von vodevřel vokno, vystřelil a řek: »Dite, tam a tam je zabitej jelen.« Bejvalo to za humny a f poli. A jelen tam ležel. — Každej, gdo mněl tu černokněskou knížku, hodil ju před smrti do vohňa, a tak ty černokněský knížky pominuly. Týž.

[1]) Lokál bez předložky *v*. — [2]) Totiž: hospodyň. — [3]) Totiž tu knížku.

37. Vo myslifcovi, co střílel mládenci.

Dycky říkávali vo jednem myslifcovi, jak střílel mládenci, co byli u něj ve službě a dostali se na inší levír. Každýho mládenca zabil. Lidi si mysleli, že mu to uďáli pytláci f tem levíru, nigdo nemyslel na něj. A trefil na jednoho mládenca, co taky nebyl hloupej. Von [1]) si dával pozor, dyš přišel do lesa. Jak se dostal na cizí levír, dával si pozor. Jednou přišel do lesa a cejtil, jak vot stroma k stromu pořád ďálo: křap, křap, křap. To byla kulička, už ho ta kulička hledala po lesi, křapala vot stroma k stromu. Tak von leh na znak a dal si čepicu na palec u levý nohy a kulička mu tam skočila. A von ju vzal a nabil ju a poslal ju spátky na myslifca a ta kulička myslifca zabila. A už víckrát mládenci nestřílel.

František Cempírek.

[1]) Totiž ten mládenec.

Digitized by Google

38. Jak mynář a krajánci čarovali.

Tuhle mynář f Synkovým mlejně — už je neboščík — mněl pot trnožem u postele kousek pytlíka mynářskýho. Dyš přišli mu krajánci do mlejna po fedruňku, tak mynář jim fedruňk dal, pak vytách ten kousek pytlíka pot trnožem a votíral s tým kliky u dveří, aby mu nemohli krajánci uškodit. Za dřívějších dob umněli krajánci fšelisco.

Jednou mu přišli do mlejna dvá krajánci a mynář je špatně vodbyl; nedal jim fedruňk. Dyš krajánci z mlejna vodešli, tak mu vyvedli mlejnskej kamen na vrch na řeben. Mynář vešel ven a viděl, že kamen se mu točí na řebeně tak jako na břeteně. Mynář si svedl krouzlama zas kamen do jeho místa a pustil za něma, za tejma krajánkama, paleční kolo. Krajánci, dyž byli kus cesty, tak se jeden vohlíd a povidá kamarádovi: »Podívej se, za náma se valí paleční kolo.« Kamarád, co ty krouzla umněl, povidá: »Lehni si do příkopy!« A von si taky leh. Dyse [1]) kolo k nim přivalilo, vytách s pinkla pytel, kolo udeřil a kolo se rosypalo. To byli chlapáci!

Týž.

[1]) T. j. když se.

39. Vo torali, co přicházel spátky do kapce.

Tak tady Škrdlovicích — a to je jistá pravda — byl nákej chudej člověk a mněl taky chudou ženu — to byla ta Pepka Dvořákova, ale nevím, čího mněla — a jen tak se živili z holejch rukouch práce. A von byl voják. A na tý vojně přišel k tomu penízu, co bejvával toral. To už nevím, gdo mu ten peníz dal. A ten jistej, co mu ten peníz dal, mu povidal: »S týmle penízem koupíš fšecko. Jen buď na něj vopatrnej na ten peníz.« A dyš přišel s tý vojny dom, šel do Žďára na trch, koupil brambory a dostal peníze spátky ešče. A vodešel pár kroků a ten toral mněl f kapci. A šel g handlířovi, nakoupil si vařeního, zebral si to a vodešel a ten peníz mněl zas f kapci.

Pak jednou jeho žena šla nakoupit a ten peníz vzala sebou. A nakoupila věci a vodešla vot toho krupaře a zas peníz mněla f kapci. A šla ke kupcovi a nakoupila si u kupca náký věci a ten peníz dala. A von ten peníz už u kupca byl párkrát, von uš po něm dával pozor. Tak von ho ten kupec vzal a kous do něj a už víckrát ho nedostali spátky. A dyš přišla dom, tak ten múž s ňou se pral, že by ju byl až utlouk. — Pořád mněla peníz f kapci a bída žádná nebyla. Ale potom je chytla velká bída. Vono to bylo lidem divný, votkaď berou peníze, aš potom to přišlo ven.

To sem sama viděla kolikrát, jak mládenec kupeckej vzal peníz do huby a kous do něj a peníz už nemoh vod něj spátky.

Rozálie Cempírková.

Digitized by Google

40. Jak se lidi modlili ke Krištofu vo peníze.

I.

Sekerník Novák chodil ze Škrdlovic do Žďára do mlejna dělat. Událi si tam schůzu ke Krištofu, k tomu svatýmu, vo peníze — modlení. A chodili několika dní do modlení. Dyž jim peníze mněli ty duchové přinest, tak se strch takovej šarapát [1]) po dvoře a v domně, že až vlasy stávaly. A modláři [2]) se fšecí rozutekli a nechali modlení a neviděli nic a bylo konec penězům. Dyby byli bejvali trpěliví a domodlili se, byli by je dostali.

Václav Cempírek.

[1]) T. j. šramot, lomoz. — [2]) T. j. lidé, kteří se tam modlili.

II.

Tady u Hlinskýho je devět křížů. Dyš sem šel na trh do Hlinskýho, jeden člověk nám vypravoval, co se tam stalo. Cák [1]) to může bejt let? To může bejt ňákejch vosumdesát, devadesát let, co se to stalo.

Do toho místa lidi se chodili modlit ke Krištofu, aby jim přines peníze. A bylo tejch chlapů, co se tam chodili modlit, devět, a byli ale tří učiteli [2]) mezi něma. Tak tam chodili ňákej čas. Teťka jim přinesli peníze ty duchové v noci — chodili tam v jedenást hodin v noci — pytel peněz. A dyž jim je chtěli vyplácet, tak tejch devět je nechtěli přijmout, že sou neberný. Teď ten jeden duch povidá tomu druhýmu: »Stavěj šibenicu!« Šibenica byla hned postavená a ten duch, co ju postavil, ptá se toho druhýho ducha: »Kerýho na ňu dám?« Ten povidá: »Támle toho f tejch žlutejch kožinkách« — byli tam taky ňáký lidi v žlutejch kalhotech, f kožinkách. Ten vykřík: »Ježíš Marja Jozefe!« a vostal mrtvej a promněnil se f kamen. Někerý z nich skameněli a někerý utekli. Jeden učitel voněm a vohluch. Ten učitel ešče byl živ, dyž mně bylo tak patnást let, ale byl němej a hluchej. — Pak tam postavili na památku devět křížů a ty tam stojí podnes.

Aby nebyli vykříkli, tak by se jim nebylo nic stalo; byli by dostali vod duchů peníze berný.

Týž.

[1]) T. j. co pak. — [2]) Když mi vypravovatel po prvé tento příběh vypravoval, pravil: *učitelove.*

41. Vo vrchním Jurlichovi.[1])

I.

Tule f Setňově nějakej Čermák, ten šel ze Žďára vopilej a stavil se f Klášteře f tý Taferni. A tam mu povidali, aby nechodil dom, a von povidal: »Proč bych nešel?« Voni povidali: »Jak vejdete,[2]) potkáte vrchního.« To byl ten Jurlich. A von povidá: »Já? Počkejte, dybych ho potkal, jak se budem prat.« Von byl silnej chlap, von se nebál. Jak bylo jedenást

Digitized by Google

hodin, tak Čermák vešel ven a voni za ním zavřeli dveři a poslouchali, co se bude dít. A za chvilku už bylo slyšet, jak se rvali na mostě. Slyšeli facky. S toho mosta se dostali do konvenckýho[3]) rymníka dólu a tým rymníkem se dostali doprostřed bránskýho rymníka. Přes ten rymník Jurlich jezdil f kočáře s párem koňma bez hlaf, jen to přelít. Čermák povidal, že se rvali spolu na vrchu na vodě. Pak dyš kohout zaspíval, Jurlich mu zmizel a von pad pot paže do vody. Potomejk volal na pomoc lidi, aby mu pomohli z vody ven.

František Cempírek.

[1]) T. j. Ulrichovi. — [2]) T. j. vyjdete. — [3]) T. j. konventského.

II.

Z Vysokýho rychtář nešel dvakrát ke správě do Kláštera do zámku. Poslali pro něho drába, aby ho doved, proč nejde g řízení. Von dyš přišel, tak se vymlouval, že dyš tam votaď de, že dycky ho vyprovází nebožčík vrchní Jurlich. Jak vejde ze zámku, že v bráně se mu vytyčí vrchní Jurlich a že de s ním na Zelenou Horu k Černýmu Lesu a potomejk k lafce a u toho potoka že se mu stratí.

Páni si s toho ďáli smích. Jeden písař mu povidá: »Vy ste baba, to nejni žádná pravda, já vás pudu vyprovodit.« Jak vešli ze zámku do brány, tak ten rychtář mu povidá: »Podívaji se, tamle stojí.« Písař mu povidá: »Vy babo hloupá, já nic nevidím.« Pak vešli z brány ven g bránskýmu rymníku. Rychtář mu povidá: »Podívaji se, podívaji se, de s náma pan vrchní.« Písař zas votpovídá: »Nejni to pravda, já žádnýho nevidím.« Dyš potomejk přišli k lesu na Zelenou Horu, zasejk mu rychtář povidá: »Podívaji se ho, de s náma.« Písař zas povidá: »Já žádnýho nevidím.« Vot toho lesa dyš přišli k tomu potoku, k tý lafce, tak se rychtář zastavil a povidá: »Přes tu lafku nepudu, pan vrchní Jurlich stojí na druhý straně před lafkou.« Písař mu votpovídá: »Já nic nevidím, vy babo; já pudu sám napřed.« Dyš přešel lafku, vrchní Jurlich ho sek po hubě a ten upad, písař, aš ščernal a vostal mrtvej a museli ho vodvest.[1])

Do tý doby, neš toho písaře zabil, mněli v zámku vod něho pokoj, že jim neškodil. Vot tý doby jim v zámku bouřil, knihy rozhazoval a pak se uš všem ouřadníkům vokazoval. A po tem moc lidů ho vidívalo f černým kočáře š černejma koňma bez hlaf vyjíždět z brány přez bránskej rymník. Páni uš si nevěděli rady, tak si pozvali kata na něho. Kat dyš přijel, tak ho kázal vykopat. Strašná sila lidů bylo na krchově při tem; taky Šípek ňákej vod nás — bylo mu ale dvanást roků — tam byl. Kat třikrát ťal prutem nad truhlou a povidá tejm pánům: »Je to pravý, že je v něm štělenej zlej duch.« Truhla bila zamčená. Kázal hrobařovi, aby ju vodemk. Dyž ju vodemk, tak poručil hrobařovi, aby ju vodevřel. Dyž ju vodevřel, tak se ho ptal, co žádá, esi je duch dobrej nebo zlej. Von mu votpověděl — von f tý truhli sed — že je duch zlej. Pak ten kat mu házel do hrobu

Digitized by Google

tři karty a von mu je vyfukoval z hrobu ven. Pak bьl k němu zavolanej kněz. Ten se ho ptal, co žádá, že je člověk hříšnej. Jurlich mu votpověděl, že von, ten kněz, taky prohřešil, kněz že šel s Pánem Bohem k nemocnýmu přez jatelinu jednomu hospodářovi. Kněz mu povidal, že si musel nadejít, aby nemocnýho zastal živýho.

Po tem knězovi přistoupil kat a řikal nad ním s knihy. Dyž nad ním pořikal, vzal rejč a skočil na něho do hrobu a sryl mu hlavu. Jak mu sryl hlavu, vyšla z něho kref. Posypal ho nehašeným vápnem a makem, pak ho poručil zamčít do truhle a potomejk mněli vod něho pokoj. — Dyš ten Šípek vo tem vypravoval, to bylo g hrůzi. Týž.

[1]) T. j. odvézti.

42. Procme [1]) jednou utekli š čekání.

Šli sme — to už může bejt ale vosumnást roků — šli sme s kamarádem, z Vinckem Leopoldem, na čekání na Beranů kopec na vysokou zvěř. Sedli sme si spolu pot strom. Mněli sme sebou psa stavěcího. Ten pes, dyš přišlo půl noci, začal mezi nás se tlačit a strašně vyt. S tým vytím nás vyrušil š čekání. Vincek byl velkej hrdina; řikal dycky, že se ničeho nebojí. Dyž ale ten pes začal vyt, tak mně povidá: »Poďme pryč!« Já sem mu votpověděl: »Seďme, nechoďme pryč. Co se nám může stat? Dyť nic nevidím.« A von zasejk: »Poďme pryč! Mně stójí [2]) na hlavě vlasy jako řebíky. Mákni si na mý čelo, pot se ze mně valí.« Teď mně [3]) taky napad strach. Uposlech sem ho a utíkali sme. Dyš sme vyběhli z lesa, tak se uďál takovej vítr v lesi a praskot, že sme myslili, že sou fšecky stromy polámaný. Na Havlovým kopečku sme se zastavili — je jako pádolík mezi tým [4]) — a povidali sme si, ráno že se tam pudem podívat. Ráno sme se tam šli podívat, dyš slunko vycházelo, a nebьla ani větvička zlomená v lesi. Pak sme šli druhej den zas do toho místa a už nigdá se nám nic takovýho nepřitrefilo. Týž.

[1]) T. j. *proč sme*. Ve plynné mluvě slova *proč* a *sme* splynula v jedno slovo a *čs* splynulo v *c*. — [2]) V předcházejícím vypravování pravil vypravovatel: »Tamle *stojí*.« — [3]) Akkusativ. — [4]) Totiž mezi Beranovým a Havlovým kopcem.

43. Co ďáli tří chlapi u vohňa.

Dědoušek můj dycky vypravoval, že šel v noci do lesa s kamarádem nejaký dříví kátět. Dyš chtěli kátět, tak jeho kamarád uviděl na kopci Beranovým voheň. Tak povidá, že se tam pude podívat, co to je. Dyš přišel blíž k vohňu, tak viděl tří chlapi vokolo vohňa běhat, dlouhý kabáty aš po zem a jeden g druhýmu rebentil, že tomu nebylo rozumnět. Ten kamarád povidá: »Sto tisíc játer! Poďme pryč, já na nic dneska ani nemáknu.« A taky nemákli, utekli dom. — Ale vono to bylo vidět dycky podzimní dobu. Ešče přet párma roky, tak deset, dvanást let může bejt, každou středu a každej pátek to bylo vidět. *Václav Cempírek.*

Digitized by Google

44. Vo levírníkovi Ketingrovi.

Na Cikhaji byl levírník Ketingr. Byl to hodnej myslivec. Co gdo chtěl, moch si vzít z lesa. Dyž zemřel, každou noc hořelo světlo f setnici f kvartýru [1]) a po lesi ho bylo slyšet f pasekách štípat dříví. Sám sem ho slyšel. Byl tehdy svátek a pásli sme f pasece. A na Tisúfce bylo slyšet štípat dříví. Rana za ranou šla celý půldne. — Voni dávali vinu, že je to Ketingr, že se nedostávalo dřívího [2]) levírníkovi f pasekách; co bylo nadělaný, lidi mu to pobrali — g drvům přijeli a vzali si, co chtěli — tak že musí chudák po smrti dříví štípat. Týž.

[1]) T. j. v myslivně. — [2]) Když mi to vypravovatel po druhé vypravoval (r. 1903.), pravil: že se mu nedostávalo *dříví*.

45. Proč drvař Dvořák utek z lesa.

Ve Vostrově — to je les pot Kadlem [1]) u Dářka — dřál Dvořák dříví. Skátěl strom a vosekával haluze. Přišel k němu zelenej, maličkej člověk silný postavy, vytách coulštuk s kapce, zmněřil pařez a strom. Dvořák — je to starej voják — zahodil sekeru, dyž ho uviděl, a utek tamocaď [2]) pryč. Ve dne to bylo, dopoledne; je tomu ale šest roků. [3]) Byl tam ze ženou. Žena za ním křičela: »Co děláš?« Vona nic neviděla. Ale von utíkal pryč, protože dříví praščelo a stromy se lámaly. A žena, jak uslyšela stromy praščet, tak utíkala za ním. Povidala, že žádnej strach nemněla, vona toho člověka neviděla, jen von ho viděl, ale jak začaly stromy praščet, napad ju strach a utíkala taky.

Při tem outěku potkali hajnýho Hilera a povidá mu, co se jim stalo, aby s něma šel spátky, že tam maji sekeru, trakač, pilu. A Hiler dyš tam z Dvořačkou přišel — Dvořák nechtěl živou mocí spátky jít — tak Hiler vobešel strom a povidá: »No, co prej Dvořák bláznil? Dyť tady nejni nic vidět, ani stromy polámaný ani nic uškodíno. Dite pro něho a dělejte dál.« Ale Dvořák řek, že do smrti do lesa na dříví nepude, aby ho dal do jinýho levíru dělat, aby dal do toho místa jinýho drvaře to dříví dodělat.

František Cempírek.

[1]) T. j. Karlovem. — [2]) T. j. tam odtud. — [3]) Vypravováno r. 1900.

46. Vo hospodyni, co vodbírala sousetkám užitek.

Jak sestra sloužila f Čechách, [1]) tam jedna hospodyně [2]) zemřela a vodbírala třem užitek, [3]) ale krouzlama [4]) jen. A potom po smrti chodila dom ta duše. [5]) A teťka dycky si zatopila a přinesla si másnicu a šla pro smetanu a nalila do tý másnice a tloukla. A teď jedna děvečka ju viděla. A dyž uš to bylo po třetí, tak ta děvečka šla, chtěla jí pomoct. A vona ju votstrčila loktem vot sebe. A teď dyš stloukla, tak ten putr dala na

Digitized by Google

pánev a do krku si ho potom lila, dyse [6]) jí rospálil. A fšecko dala do pořadu zas, másnicu vymyla a zasejk se stratila.

Ale děvečka to hospodářovi pověděla a von jí povidal, aby držela hubu, že to nejni pravda, hospodář. A vona mu povidala: »Jistá pravda to je, pantáto. Aš f pátek příde, dyž budete spat, já vás zbudím.« A budila ho, von nic neviděl. Tak ale tý děvece [7]) povidal, aby šla na faru a voptala se faláře, co von jí na to řekne. A von jí povidal, aby se ji tázala, [8]) co žádá. No a dyš přišla, vona se jí tázala, co žádá. Vona povidala, že tejm třem sousetkám užitek vot krav vodbírala, aby dali na tři mše svatý do třech kostelů a ty tři hospodyně aby hospodář votprosil, aby jí to votpustily. Napřed ta děvečka je šla votprosit a voni [9]) povidaly, ať prej ju čert mrchu veme. A ta neboška přeci porád ešče dom chodila, aš ten múž sám je šel votprosit. A voni [9]) teprf řekly: »Votpust jí Pámbu.« A vona uš potom dom nechodila a tý děvece děkovala.

Rozálie Cempírková.

[1]) Obyvatelé této krajiny nazývají »Čechami« zemi, ležící na západ od Německého Brodu, Chotěboře a Hlinska. Krajina, prostírající se od moravských hranic až po tato města, nepokládá se za »Čechy«. Sebe nazývají tito obyvatelé »Horáky«. — [2]) Obecně se říká: *kospodyň.* — [3]) Rozumí se: dokud žila. — [4]) T. j. kouzly. — [5]) Obecně se říká: *duša.* — [6]) T. j. když se. — [7]) T. j. děvečce. — [8]) V obyčejné mluvě se tohoto slovesa neužívá. Sloveso »tázat se« je vzato ze spisovného jazyka. — [9]) T. j. ty hospodyně.

47. Vo děvece, co vzala nebošce plachetku.

Sešli se fšecí kamarádi do spolku a teď viděli, že s krchova běhá bílá ženská. A voni poslali děvečku pro pívo a pro kořalku v jedenást hodin. Voni mysleli, že děvečka se bude bát, že nepude. A vona šla. A teď ju potkala a vona jí zebrala plachetku z hlavy; taková hrdinka byla. A přišla dom z velkým smíchem. A vona ta neboška si pro tu plachetku přišla zas celá bílá. A vona jí podávala za tu děvečku plachetku ta hospodyně. A vona ju nevzala a povidala, že jí ju musí dat f tem místě, co jí ju vzala, ta děvečka. A teď se ta děvečka tuze bála. A tak šla k falářovi a tázala se ho. A von jí povidal, že jí dá svěcený věci a aby si uďála kolo tříkrálovou křidou a aby tý nebošce tu plachetku s toho kola podala. A vona ju brala ta neboška tu plachetku vod ní a chytla ju za ruku a přitahla ju k sobě a ta vostala mrtvá. A teď je to celý.

Táž.

48. Vo nebošce, co sedávala ve vařícím másli.

Jedna hospodyně zemřela a taky se zjevovala; chodila dom v noci v jedenást hodin. A zatopila si pot kotlem a nalila do něj máslo. [1]) Teď dyš to máslo vařila, tak do něj musela vlest a tam byla hodinu, vod jedenásti do dvanásti. A děvečka taky jí povidala, proč to dělá, a vona po-

Digitized by Google

vidala, že to musí dělat, že vona škodila tejm hospodyním, že aby jí pomahali a modlili se za ňu, aby jí to bylo votpuščený. Tak se za ňu modlili a dávali na mše svatý. A uš potom se jim nezjevovala ani domu nechodila. Táž.

[1]) T. j. rozpuštěné máslo. Nerozpuštěnému máslu říkají: *putr*.

49. Vo chasníkovi, co zabil svou milou.

Dycky má maminka vypravovala, co se stalo ve Vlachovicích. To byly ešče maminka doma. To sou už hodný leta. Tam ve Vlachovicích jeden chasník, psal se Jozef Vítek, mněl z mou tetičkou chlapca; menovala se Kalinova Jozefka. Mněl s ňou chlapečka a potom zas se mu zalíbila na Fršavě [1]) Hanička Andresova. Tak von týle ve Vlachovicích se votpíral a chodil do Fršavy za tou Andresovou a nosil jí — na podzim to bylo — nosil jí švestky. A Andresova řekla sestře — rodičům neřekla nic — že mu má přijít naproti aš ke Třem Studním. [2]) Šla mu naproti večír k Sikofcu — rymník je tam velkej v lesi, říkaji mu Sikovec. A dyš se sešli, ten Vítek ju chyt za vlasy a řeben jí vylít z hlavy a kamenem ju mlátil do hlavy a dyž ju utlouk, tak ju hodil do vody, aby byla jako utopená. A jak ju tlouk, tak celý šaty si zakrvácel.

A teď dyš se druhej den nemohli dočkat rodiče cery, tak ju scháněli a hledali, aš ta její sestra teprvá řekla, že mněla přijít Vítkovi k rymníku naproti dozajista, že dyby mu nepřišla, tak že už by víckrát za ňou nepřišel; tak jí to ten Vítek řekl. A teď honem běželi ju hledat. Šli tam a jistě ju tam našli hoděnou ve vodě. A teď rodiče do Nového Mněsta na četnictvo a beze fšeho šli na toho Vítka. Vyptávali se ho, co dál ten večír, gde byl. A von povidal, že ten večír zabíjel dědouškovi Jaroušovýmu prase, že s ňou ani nemluvil, že ju musel nedo inej zabit a do vody hodit. A teď četníci chtěli vidět jeho šactvo, co v něm chodí ve fšední den. A von ho mněl skovaný pod jarmarou pot podlahou a celý zakrvácený. Tak ho hned zebrali a do Nového Mněsta do harestu vodvedli. Přišel g zavřítí do harestu do Jihlavy a von druhej den se v harestě voběsil. Utrh vot podlíkačí límec a na dveřích na pantě se voběsil. Táž.

[1]) Pravý název této vesnice je *Vršava* (polsky: Varšava), ale lid zdejší říká: *Fršava*, řidčeji *Fryšava*. — [2]) *Tři Studně* je vesnice mezi Vršavou a Vlachovici.

50. Vo divé ženě a vo strašidlách.

Vijou, gde je u Novotnejch? Tam byla divá žena, za kamny se držela. A jedenkrát muský přijeli z lesa a ta hospodyně se ptala, co je novýho slyšet. A von jí múž votpověděl, že tam nic nejni jinýho slyšet jen křičet: »Dorna má! Dorna má!« A vona ta divá žena se za tejma kamny schopila a skočila dólu a vodevřela dveře a křikla: »S Pánem Bohem, nařádi!« A víckrát nepřišla. A tak se jí zbavili. *Rozálie Cempírková.*

Digitized by Google

Za starejch dob, jak se setmnělo, tak ty strašidla, ty duchove, koukali už do voken. A teď je to zažehnaný fšecko. Na krkanoſskejch horách tam prej řežou ty strašidla dřevenou pilou, aby se jim krátila chvíla. To je istotná pravda. *Václav Cempírek.*

51. Jak se uďál z ryby chlapeček.

Stará Pospíchalka, kovářka, šla jednou s Kláštera. Přišla k Jilkový dolině; tehdivá tam byla cihelňa. A jak šla, tak na silnici naproti tý cihelni vyskytla se jí ryba. Vona ju zebrala a dala jí do huby kousek chleba, aby nezelkla. A dyš přišla g Božím mukám na tu křížní cestu, tak ryba jí nabejvala [1]) f šátku. A vona se toho lekla a zahodila ten šátek a von se s toho vykulil chlapíček a šel spátky k tý cihelni. A vona se lekla a utíkala pryč a usse [2]) nevobrátila. — Von to bьl hastrmánek; voni tam bejvaly velký louže. *Rozálie Cempírková.*

[1]) T. j. rostla, zvětšovala se. — [2]) T. j. *už se.* V rychlé mluvě slova *už* a *se* splynula v jedno slovo a *ž* před *s* se změnilo v *s.*

52. Vo pokladech.

I.

Tule na Beranovým kopci na velkej pátek řikali, že je tam umrčí truhla s penězi. Teď jedna ženská taky šla a mněla sebou děcko — doma ho nemohla nechat — a von byl vodevřítej sklep. Vona tam vlezla pro ty peníze — už byl přejitej čas — sklep se zavřel. Tak tam bьla celej rok, až na velkej pátek, dysse [1]) sklep vodevřel, tak teprvá vyběhla. Dali jí do zástěry kobylenců a vona dyž vyšla, tak to vysypala, vyhrnula to ven. A dyš přišla dom, zůstalo jí tam pár dukátů. Dyby ty kobylence bьla nechala, mohla mít fšecko dukáty. *Václav Cempírek.*

[1]) T. j. když se.

II.

To sme my na velkej pátek tady s Krčou vartovali to světlo u Setňova na Michalovejch lázích — to se tak řiká polu. Dyby nebylo tehdy prášilo [1]) — byla brzy velkonoc, vono se moc prášilo, bylo moc snihu — von tam porád chtěl jít. Ale já sem nechtěl; gde pak taková prášenica, takovej kus zemi! A to hořelo až do půlnoci — takovej velkej voheň. Z vokna sme se dívali. Ale teď už nic; fšecko zažehnaný. Týž.

[1]) T. j. chumelilo se.

Digitized by Google

III.

Řikali tam u Konečnejch. Tam pot stolem hoříval vohýnek ve středu a f pátek vod jedenástý do půlnoci. A dysse to stratilo, tak to břinklo a na vrchu zůstal jeden toral, platil dva zlatý. Jen jednou tam našli ten toral. A já sem řikával, — byla to má sestřenica —, aby pot tým stolem kopali, že tam budou peníze. Voni kopali a nenašli nic. Týž.

53. Jak neboška stala f truhli.

Můj dědeček dycky vypravoval, že dyse[1]) sem dostal do Škrdlovic — ale uš sem zapomněla, u koho se to stalo — umřela ňáká ženská. A uš ta neboška mněla vodzvoníno, už jí spívali, f truhli byla, uš s ňou chtěli ráno jet na krchov do Mněsce. A vona se posadila f tý truhli, dyž jí spívali. A potom fšecky lidi se rozutekli, učitel Hajzler vyskočil voknem ven, jak se lek. A ta ženská ešče byla živa štyry roky. *Rozálie Cempírková.*

[1]) T. j. když se.

54. Co se mně zdálo vo neboščíkovi bratrovi.

Dyse zdá vo neboščíkovi, vostane na těle náký znamení. Můj bratr zemřel svobodnej, bylo mu štyryadvacet roků, a nidá se mně vo něm nezdálo. Až jednou — pět nebo šestaštyrycet roků mohlo bejt vod jeho smrti — se mně vo něm zdálo. Von přišel k posteli a budil mně. Ptal se mně, esi spím, a vzal mně za levou ruku a povidal: »Ty spíš? Stávej!« A já sem mu votpověděla: »I nespím.« A viděla sem na něm uš starou podobu, že je ve starejch letech. Von se zmizel. A ráno sem mněla na tý ruce vytiščený tři prsty, modrý takový. A já sem potom dala korunu na mši svatou za fšecky přátele Škodovi,[1]) co byli neboščíci.[2])

Von nám zemřel hoch a bratr mněl na krchově kříž a my sme ho vzali na ten novej krchov a dali sme ho chlapcovi. Po tem se mně vo něm zdálo. Táž.

[1]) Akkusativ mn. č. rovná se Nominativu. — [2]) Otec vypravovatelčin jmenoval se Škoda.

55. Vo zlatejch dolech v Zlatnicích.[1])

V Zlatnicích za starších dob dobejvali zlatou rudu. Našli tam pramen zlatý rudy; byly tam tři dole hlyboký. Chtěli dělat štúlu aš pot Přibyslaf, aš pod zámek, a tam u řeky byla by vešla.[2]) Ale to by bylo stálo peněz! Ešče doposuď sou ty dole. Ale voda tam škodila, zaplavila ty dole.

V Zlatnicích prej bylo zlatý tele v zemi. Hledali ho a našli ho. A dyž ho našli, začali ho sekat vod vocasa — mněli ho sekat vod hlavy — a vono se jim stratilo. *Václav Cempírek.*

[1]) *Zlatnicemi* jmenuje se les mezi Škrdlovici a Cikhajem. — [2]) T. j. vyšla.

Digitized by Google

56. Vo blesku.

I.

Co ale ten blesk může bejt? Nákej Vojtěch ze Setňova — říkaji tam u Chybů — mněl z mým strejcem soud f Přibyslavi vo cestu. Von nezvítězil, musel Macha nechat tam po tý cestě jezdit, tak vykřík: »I aby do toho hrom uhodil!« A neš přišel dom, tak hrom uhodil do stodole a dyš přišel dom, mněl to vypálený. Ňákej Koberec f tý stodoli řezal sekajnu a vono se blesklo a škrklo [1]) do tý slámy a von zustal vomráčenej. A dyse probral s toho, tak po kolenouch vylez tam votaď ven. Po kolik dní na jednu nohu a ruku nemoch.

[1]) T. j. sjelo.

II.

Mý setřenice múž Jozef Mach navorával k řepě — to už je ale štyry leta [1]) — a hnala se bouřka a dešč. Jak bral dvoják a dával ho na vůz, zablejskalo se a uhodilo do dvojáku a jeho při tem zabilo. Mněl po ruce a po krku modrej pruh a fousy sprahlý. Krávy s kolečkama utekly do Sekerkovýho ječmena a Sekerková přišla na pole po tem dešči a křičela na něj: »Di si pro krávy! Sou v mým ječmeně!« Dyž viděla, že se nehejbá, šla k němu a celá rozděšená přiběhla do fsi, že Mach leží na poli zabitej. Týž.

[1]) Vypravováno r. 1903.

57. Vo vohni na smrkách.

Šli sme z Bystřice s trhu. V Dělniščích sme viděli — tří sme byli, co sme to viděli — voheň na vrchách, na smrkách zamodralej. Bylo nás ale patnást a žádnej to neviděl, jen my tří. Vono to netrvalo ani tři minuty; pak to bylo sfuklý. Týž.

58. Vo nesmírným hadovi.

V Zlatnicích strašilo; ďálo to hroznej šarapát [1]) a hekalo to. Byl to nesmírnej had; viděli ho drvaři a hajnej, nějakej Cempírek. Von tam žádnej už ani nešel do toho lesa. Ten had dycky vylez na smrčky na vrch. Dyž ho tam uviděli, šli pryč. A potom to přešlo. Týž.

[1]) T. j. šramot, lomoz.

59. Co hojí mochorůfky a křen.

Mochorůfky sou dobrý na bolest, na votok nebo dysse má zbírat něco. To se f čerstvosti rostluče a přiloží; přes to nejni.

Digitized by Google

Nehojed je taková zlá bolest, že ju nemůže ničím vyhojit. Tejma mochorůfkama taky se hojí. Rozdrtí se a přiloží. Tým to rozežene. Na zimu se usuší celá; ta se potom namočí a přiloží a bolest zrovna schladne, zbledne.

Nebejt křenu, ani kost by ze mně nebyla, uš fšecky byly by schnily. Já sem celý leto stonal na prsa, kref sem kašlal. Klášterskej doktor mně jednou pustil krev na ruce a po druhý uš ke mně nechtěl přijít, že se mně protrhla druhá trubica, že mně nejni pomoci. Tak teď do Skuče g doktorovi. A ten mně posílal leky a flastry, dobejval se mně do prsouch. A pak sem na Václava šel do Klusborka g doktorovi Dubovi. Ten mněl svou hapatyku. Ten mně uhod hned; ptal se mně, esi kašlu kref. Já sem povidal: »Fčerá takle más krve sem vykašlal.« A von povidá: »Vaše plíce nechcu hojit, ale budete-li trpět, já vám poradím: malínskej křen, pepř a vocet. Naškrábal sem si toho křenu do vocta a vypil sem to a bylo po krvi. Pak sem vzal hrst samožitný mouky, naškrábal lžičku křenu a žlicu vody a uďál sem flastr a dal sem to na holý tělo, gde sem cejtil píchání. A bylo po píchání. Ale musí se nechat půl dne, von roskyše. Potom už nepálí. Spočátku začne pálit, ale potom jen hřeje. Na noc si ho nesmí dat, jen ve dne, a přecházet. Týž.

60. Vo řezníkovi a krejčím.

Řezník a krejčí šli vandrem. Přišli na noc do jednoho mněsta a nemohli nide dostat noclech. Tak vlezli na věž. Pot kostelem byl krchof. Teď bylo jedenást hodin; šli na malou potřebu. Na hrobě klečela bílá ženská; bílej rubáš mněla na sobě. Ten řezník povidal: »Ale podívej se, támle klečí bílá ženská na hrobě a má bílej rubáš na sobě. Já jakorát potřebuju košilu; pudu a vemu si z ní ten rubáš.« Krejčí mu povidá: »Pro Boha tě prosím, nechoď tam!« Ale řezník přeci šel a rubáš si přines. Povidá krejčímu: »Tak vidíš, že se mně nic nestalo.«

Teď slyšeli, že umřel jednomu sedlákovi bratr. Tak tam šli a teď mu říkali, že straší, že přijde za nejakej den a že ho zebere. Sedlák byl rád, že mu to pověděli, a dobře jim zaplatil. Teťka šli dál spólu.[1]) Přišli na jednu hospodu a chtěli nocleh. Ale hospockej poudal:[2]) »Tady nemůžete bejt; tady straší.« A řezník povidá: »Ať straší, jen noclech!« Von šenkýř se musel každou noc vystěhovat; von mněl dva domy. Tak mu poručil přinest flintu, tomu šenkýřovi. Ale krejčí ouskostí schl, že tam nevydrží. Teď bylo půl noci; takovej rachot se strch. Teď tady vodevře dveři to strašidlo. A řezník sedí s flintou u stola a povidá: »Poles[3]) sem!« A teď natach flintu, že na něj střelí, a vono to strašidlo ho začalo prosit; mnělo koňskou kůžu na sobě voblečenou. A von zas povidá: »Co seš zač? Poles sem!« A strašidlo ho prosilo, že je jeho bratr, toho šenkýřa, a von že má sedum dětí. A jeho bratr mněl velký mnění, tak von si dycky v noci nabral živobytí. Aby ho neprozrađoval.

Digitized by Google

Ráno šenkýř přišel a teď se ptá — bylo mu to divný, že tam vydrželi — esi co bylo takovýho. A von povidá: »A jo, byl to nejstarší čert. Vy máte chudýho bratra, ten nemá bejt vot čeho žif. Esi mu neco nedáte, tak do třech dnů přijde a zebere vás, ten čert.« Šenkýř věřil, že je to pravda. Dal bratrovi, aby moh bejt žif, a tomu řezníkovi, tomu dal tu hospodu, co v ní strašilo.

A teď krejčí chtěl, aby mu dal řezník polovic. A von povidá: »Ty strašáku, nedám ti nic.« A taky nedal. Ten zůstal na hospodě, řezník, a krejčí musel jít zas vandrem. Týž.

[1]) Obecně se říká: *spolu*. Vypravovatel sám jindy říkal: *spolu*. — [2]) Vypravovatel zpravidla říkal: *povidal*. — [3]) T. *polez*. Koncová souhláska *z* změnila se v *s* před následujícím slovem, které začíná souhláskou *s*.

61. Vo šefcovi, co chodil do pekla.

V jedný vesnici byl sedlák a ten byl moc bohatej. A bratra mněl chudýho; to bul švec a mněl sedum dětí. Jednou si ho pozval zabíjet prase. A tak dyš prase zabili, sedlák dal tomu šefcovi malej kousek masa vot toho zabíjení. A vona šefcová povidá: »Běž s tým do pekla! Takovej kousek masa!« Švec povidal: »Já mu to nemůžu z [1]) mocí vzít, dyš sám nechce dat.« Švec se zebral a teď de s tým masem do toho pekla. A potkal stařečka a von povidal: »Kam deš?« ten stařeček. A von povidá: »I nesu — dal mně bratr malej kousek masa — tak to nesu do pekla.« Tak von povidá: »No di! Aš tam přijdeš a dáš jim ho, budou se tě ptat, co budeš chtět; tak řekni: ‚Tu černou slepicu.' Ale voni ti ju nebudou chtět dat, ale ty inýho nechtěj, voni ti ju daji. Tu dyž uhodíš přez vocas, tak z ní padaji dukáty.«

Tak milej švec slepicu dostal a teď s ňou šel dom g ženě. A nemoh dojít, tak šel do jedný hospody na noc. A poručil si večeřu a tu slepicu vyndal a poručil ju skovat. A šenkýřovi řek, aby ju dobře zaopatřil, že jak ju uhodí přez vocas, tak z ní dou dukáty. Ale šenkýř mu ustlal a teď poslouchal, brzo-li bude spat. A teď šel ke svý ženě a povidá jí, jakou má slepicu ten člověk, a jí se ptal, jesli maji takovou slepicu černou. A vona povidá, že maji. Tak mu ju zhandlovali. Tak švec slepicu ráno vzal a nes ju dom g ženě a povidá jí: »To sem dostal slepicu! S tý dou dukáty! To bude živobytí!« Teď slepicu uhodil přez vocas a dukáty nešly. Vona povidá: »Di do pekla!« Tak von slepicu vzal a de zas.

A potkal zas toho dědečka. Dědeček zas povidá: »Kam deš?« Von mu povidá: »Zas do pekla.« — »Tak aš tam přijdeš,« povidal mu, »voni tě budou vyhánět, a ty nechoď až — tam visí takovej servít, ať ti ho daji a dostaneš ho. Ten jak prostřeš na stůl, tak jaký jídla budeš chtět, takový dostaneš.« Tak švec zas přišel na tu hospodu s tým servítem. Teď si ten servít prostřel a poručil si večeřu zas. Hned mněl, co chtěl. Šenkýř na to

Digitized by Google

koukal a šel ke svý ženě zas a povidal jí, jakej ten švec nese servít, co dělá, že co poručil, všechno hned mněl. Tak milýho šefca uložil a poslouchal, brzo-li usne. Švec si ten servít položil pod hlavu, už mu nedal ho skovat. Dyš švec začal chrupat, šenkýř mu servít vytach a zas ho zanes svý ženě zbandlovat. A švec servít ráno vzal a zas běží domu a povidá: »Ale ženo, teď nesu! Dyš to prostře[2]) na stůl, jaký jídla budem poroučet, takový dostanem.« Servít prostřeli a poručili; nebylo nic. A vona zas povidá: »Ale di do pekla s tým!« Von to vzal a de.

Teď potká zas toho dědečka. Dědeček mu povidá: »Kam deš?« A von povidá: »Do pekla. Uš prej mně dali ty dvě věci a nejni to pravda.« A dědeček mu řek: »Di, di, di! Tam visí taková kabela. Tu jak vemeš a co poručíš, tak to hnet[3]) tady je. A staf se zas do tý hospody,« povidá mu; »von ten šenkýř zas ti to bude chtět vodebrat.« Švec zas dostal tu kabelu, šel zas do tý hospody na noc, ale už nespal. Šenkýř teď přijde a sce kabelu vodbírat. A ten švec sed a kabelu vzal a s ňou zatřás a poručil škadronu husarů, aby tu byla. Hnet tu byla škadrona husarů. Šavle ven a na šenkýřa. Teď švec povidá: »Jak mně nedáš slepicu a servít, tak tě dám rosekat.« Ten teď slepicu přines a servít a ten to zebral a de dom.

Přišel g ženě a povidá: »Milá ženo! Teď nesu! To budem mít živobytí!« Teď si poručili — prostřeli servít — jaký jídla chtěli. Teď se najedli a vzali slepicu. Teď ju začnou klepat přez vocas. Švec povidá ženě, co se mu s tým stalo, že šenkýř mu to vzal. Tak slepicu klepou přez vocas a tolik dukátů jim naďála, že poslal g bratrovi vypučit míru. Teď dyš to zmněřili, tak ju žena nesla tam voplatit. A švec jí povidá: »Nech tam na outorách nejaký dukáty přilepený.« Sedlák prohlíží a ptá se, gde to vzala? Vona povidá: »Byla sem v lesi, dobejvali sme pařez a tu bečku sme našli dukátů.« A von povidá: »To mně polovic dejte.« Ale bratr nedal mu nic. Tak von to podal g zemněpánu, že to švec našel v zemi, že to patří zemněpánu, že švec to musí vodvest. Ale švec nevodved, aš přišlo vojsko — poslal zemněpán na něj vojsko. Ale švec, dyž vopstoupilo jeho barák, tak vzal kabelu a zatřás s ňou. Hnet tady mněl tureckejch husarů náramnou silu a to vojsko všecko zahnali. Teď zemněpán si pro něj poslal i z dětma. Při dvoře mu dali byt a do smrti tam musel švec strávit svůj věk. Mněl lefký[4]) živobytí.

Týž.

[1]) Předložka *s* zastupuje zde předložku *s*. — [2]) Doplň podmět *člověk*. — [3]) T. j. *kned*. Koncové *d* změnilo se v *t* před slovem začínajícím souhláskou *t*, protože mezi slovy *kned* a *tady* nečiní se přestávka v mluvě. — [4]) T. j. lehké.

Digitized by Google

D. Z Karlova.

Vo nebošôíkovi, co přišel ke kamarádovi.

F [1]) Karle [2]) byli dvá kamarádi; jeden byl svobodnej, druhej ženatej. Jeden se menoval Franc Uman a druhej Ignác Šubrt. No a ten Šubrt byl ženatej. Tak byla muzika a ty druhý tancovali a voni spolu seděli za stolem a plakali spolu, Pámbu ví, proč. Tak si tehdivá slíbili, dyby jeden umřel, aby druhej mu to přišel povědít, jak je tam.

A tak potom ten umřel, ten Šubrt, jó. Tak vocáď syn — menoval se Jozef — šel vod holky; chtěl se ženit. A mněl chalupu tady dóle koupenou; tak tam šel spat. Mohlo bejt ale půlnoci. Dyž ale přišel sem k tomule domu, tak viděl — tam bьl ráz prken u tý hospody támle pod voknama a na tejch prknách seděl člověk f košili a podlíkačích, jak by si voblíkal podlíkače. A ten Jozef šel pryč dólu do tý chalupy. Tak ale f tý době — voni naše [3]) uš spali na půdě — tak f tý době dupalo po prkně před domem. Mněli před domem na zemi prkno ležet; blato bylo. To byl tenle dům; tady to bylo. Tak ten dupot slyšeli. A přišlo to na půdu; dveře byly zavřený. A ty dvá leželi na jedný posteli, otec s tým synem, co si uďál s tým Šubrtem ten slib No a chmátlo voboum do ksichtu studenou rukou. A potom slyšeli, jak to houplo pozadu dólu. Je tam za chalupou taková hulička, tak do tý huličky to houplo luftem [4]) dólu.

Ty dvá umřeli vobá brzo; to netrvalo ani rok. Napřed umřel ten syn a po něm teprv otec. Ten syn bьl mýho muža strejc. Bratr toho, co umřel — mýho muža strejc — to vypravoval. Von to viděl; to bьl von, ten Jozef. Otec se ho ptal, jesli šel domu spat, a von prej že ne, »já sem šel zrovna do tý chalupy« — ta chalupa bьla jeho, ale ešče bьl svobodnej. Voni si myslili, že to třeba Jozef byl. — Já sem to nigdá nevypravovala dětem, aby se nebály. Dyž mně to můj muž vypravil, dycky sem se bála.

Eleonora Umanová, 77 let stará (r. 1901.).

[1]) Vypravovatelka řekla po prvé: *na Karle* a po druhé *f Karle.* Lidé říkají obé. — [2]) Také se říká: na *Karli* nebo f *Karli.* — [3]) Nominativ množného čísla rodu mužského pro jména *životná.* — [4]) T. j. vikýřem.

E. Ze Světnova (Setňova, Sekňova).

1. Jak vrchní Udlich [1]) strašil.

Má neboška matka přišla do služby — teprvá jí bьlo [2]) sedumnást let — ke kontrbučnímu f Kláštеře v zámku. První noc dyš tam přišla, dyž ju najmuli, tak nebьlo nic, ale druhou noc tak jako dyž rovná do pekárně dříví — takovej šramot. A dyš to dříví schořelo, tak řeblem vyhrnoval uhlí a potom koščetem vymětal. A potom jako dyš sází po opatě chleba

Digitized by Google

Dyš to vymetl, tak ten větrník vzal, co je ve vokně, a tým točil. A uďál se velkej vítr, dveře se vodevíraly, než u pánů se nevodevřely — mněli zamčíno. A maminka vylítly s postele a na páni a vyrazily dveře. A f tem kohout zaspíval a bьlo konec. A vot tý doby maminka spávaly u pánů. To tam chodíval vrchní Udlich strašit. Páni to věděli, nacháděli [3]) ho na záchodě, ale porád to ešče kryli. Páni, to víme, páni! Ale dyž uš potom jezdil v noci f kočáře a lidi ho viděli, ešče by si s toho nebyli nic ďáli, ale ve dne dyž uš potom jezdil a že ho za živa znali — to nejni žádná lež, doví, je-li tomu přez vosumdesát let — potom dyž uš to nemohli vydržet —.[4]) Pak ho Domín doďál.

Ten Domín bьl řezník a hospockej f Klášteře na Taferni, silnej múž. Do toho moch tříškat s kanónů, kula by se ho nebьla chytla. Ten Domín šel jednou ze Žďára po jedenástý hodině domu. Tam na tem mostě na Bouchalkách, na loukách, potkal se z Udlichem. Voni se znali za živa; Udlich tam chodíval na pívo. Teď ale Domín k němu přišel a: »Co seš zač?« A von se mu nevozýval. Tak von mněl takovou hůl a říz ho. A dyž ho uhodil, tak jako dyž uhodil do peří. A teď se chytli do křížku.[5]) Buď bьl ten na vrchu anebo ten, dycky chvílu každej. A tak sebou tloukli, tak dlouho, aš se dostali g Zelený Hoře. Tam je krchov, vokolo něj je zeď. A f tem ešče dyš přišli pod vokap, mu Domín dal pár holí do řbeta, ale dyš to bьlo jako dyš tluče do peřiny. A f tem kohout zaspíval a Domín vostal ležet a Udlich se stratil. A Domín tam ležel do rána. Šaty mněl na sobě roškubaný.

Dyž uš to nemohli páni vydržet, tak teprvá poslali pro kata do Jihlavy. A kat přijel z dvouma pacholkama do Kláštera do zámku. Udlicha přinesli s krchova s truhlou do kostela. A teď přišel kat a tam nad ním řikal. Po prvně to prej se ani vlas na Udlichovi nehnul, ale po druhý uš se hnul, dyž nad ním řikal; ale po třetí Udlich se zbih,[6]) jak ho pomenoval mýnem a přímením, a stal. Tak von se tady zbih a postavil se na nohy. Má neboška maminka při tem stála. Vono jich tam bьlo víc. A dyš se postavil, tak přiskočil pacholek katů a říz ho pot kolena. Von se svalil a kat přiskočil a uryl mu rejčem hlavu a dal mu ju pod levou paž. A víckrát Udlich nechodil a bьlo konec. To bьlo g hrůzi s ním.

Kovář *Jakub Fijala,* 79 let starý (r. 1900.).

[3]) T. j. Ulrich. — [3]) Viz str. 2., poznámku 3. — [3]) T. j. nacházeli. — [4]) Vypravovatel nedokončil této věty. — [5]) T. j. křížku. — [6]) T. j. zdvihl.

2. Jak hořely peníze.

To bьlo přet květnou nedělou. Po ní to bьlo, tak den. My sme jeli z mým synem, z Johanesem, ze Synkovýho pole. A přijedeme do »Zahrad«, tam tak řikáme. Já sem povidal: »Honzíku, tamle hoří peníze.« To je na Kučkovým, tamle f tem rohu u Leščiny. Takovejle plamen velkej hořel. Já sem je viděl hořet, tak já to vím. Přes potok lidi řikaji, že nemůže jít

Digitized by Google

k takovýmu. Dybychme si byli spomněli, že f kapci máme drobýtky vot chleba, tak bychme je byli hodili přez hlavu — vzít je do hrsti a hodit je přez hlavu. Tak by bylo zvostalo tolik peněz na vrchu, co bylo drobýtků.

Týž.

3. Jak pasák dostal poklad.

Pásl vofce na ouvehli [1]) pasák. Ta ouvehla byla u skale a f tý skali byla bečka solná, jak bejvaly dřív ty bečky. A ten pasák — von umněl peníze citýrovat, mněl tu knihu — už veděl,[2]) nač tam f tý skali ta bečka je daná. U tý bečky byl hlídač [3]) a ten chtěl, aby mu přinesl slepicu bes promněny. Ten člověk ju musel — tu slepicu — třeba kolik let hledat. Dyž mu ju přines, tak von ju vzal a tu slepicu rostrhal a vokolo skale to peří vobháděl [4]) kolem do kola. A ten, co chtěl ty peníze dostat, si myslil, že budou ty peníze hnetka tu chvílu a voni nebyly. Až druhej den, dyš pasák přihnal na tu ouvehlu vofce, vokolo tý skale byly vobháděný kolem do kola peníze. A sedlák, co u něho ten pasák sloužil, viděl, že pasák má rukávy u kazajky zavázaný a že nosí peníze dom. Tak von tam běžel a ty vostatní si zebral, ale dostal jen to poslední.

Týž.

[1]) T. j. úhor. — [2]) Vypravovatel vyslovoval někdy *veděl, poveděl* a někdy *věděl, pověděl.* — [3]) T. j. duch, který hlídá poklad. — [4]) T. j. obházel.

4. Jak jeden švec dostal poklad.

Tak byl jeden švec a byl chudej. Nemněl co jest a mněl pět dětí. A chodil falářovi na kadlátka [1]) a na hrušky do zahrady a na japka. Jedenkrát — to bylo f Chrudimi, můj otec mně to vypravoval — von byl na kadláce [2]) — už byly kadlátka zralý — švec. Teď ale tady falář přide a tady přinese peníze v hrnci a tady je dává hlídačovi pod jabloň. A povidá mu, gdo přijede na nahý ženě, aby mu je vydal. Ten ale se skrčil na stromně a seděl sticha a poslouchal to. A dyš falář vodešel, tak slez posticha, to vijou, aby ho falář necejtil, ze stromu dolu. A přez zeď mněl žebříček tam přichystanej a pak slezl dolu přez zeď. Povidá, dyš přišel dom, ženě: »Pět dětí máme a co si máme počít? A falář tam v zahradě peníze zakopával. Nic platno, milá ženo, poď se mnou.« »Co budeme dělat?« »Nicce [3]) neboj, jen poď!« Dyš přišli ke zdi, po žebříčku vylezli na zeď a zas si dali žebříček dolu do zahrady. A dyš slezli do zahrady, tak vona se musela slíknout a von na ní musel jet k tomu pokladu. A dyš přijeli k pokladu, tak ten hlídač povidal: »Já nevím, kolik roků bych to musel hlídat, než by to byl gdo dostal.«

Švec si vzal tří tovaryši a učeníci, najednou koupil kůže celý a pro faláře taky dál. Teď falář si myslil: »Gde ale ty peníze vzál?« [4]) A šel se pot ten strom podívat a poklad byl pryč. A co moch falář dělat za kuse?

Týž.

[1]) T. j. švestky. — [2]) T. j. kadlátce. — [3]) T. j. nic se. — [4]) Vypravovatel vyslovil toto slovo dlouze (jinak zní krátce) na označení podivu.

Digitized by Google

5. Vo hastrmanovi.

I.

Ch [1]) Polnice je posavád vedle toho stavení, co vostává Vimr, taková malá chaloupka dřevená. A von tam chodil hastrman do tý chaloupky, dyž von nebył doma; chodil dělat železo do hamrů, hamerníkem był. A dyš přišel z hamrů, dycky u nich f posteli ležel ten hastrman. Jak von přišel, tak vyběch ven — bestoho von se uďál, čím chtěl — a stoupyl si, jak bejvalo dřív vohnišče f kuchyni, a díval se do komína a pak se stratil. A dysse [2]) ho nemohli zbavit, tak museli zavolat kněze [3]) a kněz musel vykropit tu setničku a vykouřit kadidlem, jak to dělaji kněží. A víckrát se tam hastrman neukázal už. Von líhával taky za kamny.

To ešče lidi pamatujou; to je jistotná pravda. Taky ho chytili na lyčák a vozili s ním dvakrát hnůj. To nejednou dycky večír mně to maminka vypravovala; vona była s Polničky. *Jakub Fijala.*

[1]) T. j. *v.* Viz str. 68., poznámku 4. Vypravovatel však obyčejně říkal *f Polnice.* — [2]) T. j. když se. — [3]) Obyčejně se říká: *kněza.*

II.

Tady bejvali hastrman na hastrmanovi. U Krčů mněli za humny kousek jateliny. Ale voni uš to museli čut, víme, protože už mněli připravenej lyčák — provaz z lipový kůry. Na provazi hastrmana neuvede. Na trh ho vodívali na lyčáku jako koňa, ale kovář mu nesmněl potkovu připalovat. A prodávali ho jako koňa. Gdo si toho neřšim a dal tomu koňovi provaz, tomu se kůň stratil. Ten kůň nemněl dolní pysk; podle toho mohl to poznat, gdo tomu rozumněl.

U tejch Krčů chytli hastrmana v jatelině. Von se tam pás jako kůň. Na ten lyčák ho chytli. A teď ho přivedli dom, přichystali si dva voze a celou noc vozili hnůj; von mněl sile dost. Ale chybili moc. Dyby byli pot první hromátku, co skopili hnůj, uďáli kříž a pot tu poslední taky a byli řekli: »Pámbu rač požehnat tý práce« —.[1]) A voni to neuďáli a za chvilku ho mněli na dvoře — ten hnůj — zas spátky. Ani chlup nemněli na poli. Týž.

[1]) Vypravovatel zamlčel hlavní větu; ponechal posluchačům (vypravoval to u Šilhánků několika sousedům a mně), aby si ji domyslili sami.

6. Co můj tatík v noci viděl na cestě s Polničky.

Tenkrát ešče silnica nebyła, to jen był takovej vejvoz.[1]) Vod Leščiny [2]) přez Břečků kopec do Břečkovýho lesa až g Bezedný studni była steška. A f tem Břečkovým lesi strašilo u tý Bezedný studně. Tam se utopila svarba [3]) a bejk. Dyš tam votaď šel,[4]) tak dycky tak jako dyž valí sud, jen že mu to na paty nefběhlo [5]) a mumlalo to za ním.

Digitized by Google

Jednou můj neboščík otec šel do Polničky pro železo v noci. A přišel tule na Hlinečník; je to hráz, spíš to bejval rymník. A von si přišel a povidá: »Teď si nacpám tabáku do fajfičky.« Ale pomyslil si: »Teťka křesat nebudu (za Leščinou pálili velkej voheň);[6]) tam aš přidu, tak si zapálím.« — »Dyš přidu k vohňu, tady vidím chlapi[7]) vedle vohňa ležet kolem do kola. Dám jim dobrej večír a chcu se schybat[8]) pro uhlíček, že si zapálím«[9]) a zatím jak se chtěl schybat, uš to hořelo f Pařezinách na kus cesty dál — deset minut cesty to může bejt. Voheň se stratil a chlapi taky. A uš to hořelo jinde. Týž.

[1]) T. j. úvoz. Vypravovatel mínil silnici, vedoucí ze Světnova do Polničky. — [2]) Název lesa. — [3]) T. j. svatba. — [4]) Třeba si doplniti podmět: *někdo*. — [5]) Slyšel jsem vysloviti *f* místo očekávaného *v*. — [6]) Slova v závorkách uvedená jsou poznámkou vypravovatelovou. — [7]) Akkusativ mn. č. podstatných jmen životných rodu mužského nahrazuje se nominativem mn. č. — [8]) T. j. shýbati se. — [9]) Vypravovatel místo vlastního vypravování uvádí slova svého nebožtíka otce a pak vypravuje dále vlastními slovy.

7. Vo hastrmanovi a hejkalovi.

Na kerým poutě[1]) nebo jarmaku hastrman bьl, ten bьl požehnanej. F Klášteře bьl pout na svatýho Jána Nepomuckýho. To sem já tam bьl, dyš tam jakorát —.[2]) Von se uďál zajicem tenkrát ten hastrman. A von se vám tady vot Palovejch, vod hospody, von se vám rozběch po tejch hrncách a ďál kotrmelce. A voni ty lidi myslili, že to maji fšecko rostřískaný a vono nebьlo ani teknuto. Hrnčířky spínaly ruce, vijou, a myslily, že to maji fšecko rozmlácený a vono nebьlo ani teknuto. A bьl požehnanej pout.

To může bejt tak štyrycet, pětaštyrycet roků, co se hastrmani stratili. Tady jich bьlo až moc a hejkalů ešče víc.

Dyž můj otec vozíval ouvoce — von handloval vouvoci[3]) taky — dyš přijel do lesa, dyž hejkal chtěl, tak mu tlačil, a ne, tak to nemoch kůň utáhnout. Hejkal mu přitížil. A dyby se mu vozval, tak mu sedl na záda a musel ho nest sebou. Týž.

[1]) Slovo *pout* je rodu mužského a skloňuje se podle vzoru *dub*. — [2]) Vypravovatel nedokončil věty. — [3]) Předložka *v* splynula se slovem *ouvoci* v jedno slovo.

8. Jak hastrman vyprovázel mýho oce.

Jednou šel otec do Kláštera a přišel tule za vesnicou na žlíbek Kučů. A tady uvidí myslifca — flintu, klobouk zelenej a levou kapcu vyhrnutou. Otec šel po jedný straně a von po druhý. A dyš přišli tam na Špejchar[1]) ke Strčanovu, tak otec si tady povidal: »Co pak prej ty pořád se mnou pudeš?« Teťka si nacpal tabáku do fajfky. A dyš si roskřesal, von taky křesal hastrman, zapálil a vyprovázel oce až na Jurů kopec u Kláštera.

Digitized by Google

Tam dyž ho vyprovodil, tak se mu stratil a do konvenckýho rymníka, co je pot Černým Lesem, se skoval a tam se mu vyřechtal. Týž.

[1]) Název rybníka (nyní louky) u Strčanova.

9. Vo světýlkách.

I.

Dřív chodívali muzikanti hrát na ty base a cimbále. To maminka dycky říkávaly, dyš chodívali na posvícení hrát na Jinkovec.[1]) A to víme, dyš tam votaď šli s posvícení, že má každej vo kolečko vejš, že nedá žádnýmu pokoj. Dyš přišli k Polnice,[2]) tak po tem potoku skákaly světýlka. A ten jeden, co nes tu basu, povidal: »Já prej na to písknu.« A druhej, co mněl ten cimbál, povidá: »Nedělej to, zdupou nás.« — »Ať prej si zdupou,« von povidal a skoval se, vlez do base. Ale ten, co mněl ten cimbál, nemoch se skovat, jen se přikrčil k němu. A teťka světýlka začaly po tý basi skákat. Tak ty struny bručely. A jaký silný byly, tak je světýlka potrhaly. Von to přece musí bejt duch, ty světýlka. Týž.

[1]) Jinkovec je skupina chalup, ležící mezi Polničkou a Klášterem; patří k obci stržanovské. — [2]) T. j. k Polničce.

II.

Teťka zas jim[1]) povím kousek, jak jel bednář Popela ze Škrdlovic do Sekňova.[2]) Vezl do Sekňova káď a na Kaňovým potůčku u Škrdlovic skákaly světýlka a von jim nedal pokoj. A voni se na něj zběhly a von nevěděl, jak si má pomoct. Tak vlez pot káď. Ale to se neptaji,[3]) jak po tý kádi dupaly! Ty by mu byly zdupaly řbet! Pane, to je sviňa, tyle světýlka! Týž.

[1]) T. j. mně. — [2]) Místo názvu: *Světnov* říká se obecně: *Sekňov* nebo *Setňov* Jen vzdělaní lidé říkají: *Světnov*. — [3]) To pravil vypravovatel ke mně.

III.

Bьl sem f[1]) Polnice pro železo. To vijou,[2]) že sem se vracel v noci. Bьlo tak jedenást, půl dvanástý hodiny. A tady přidu tule g Břečkovýmu lesu. Voni tady na rychtářovejch loukách po potůčku vot polnickýho lesa dolu světýlka skákaji. Bьl sem už u krajní chalupy. No já sem si myslil: »Co pak, taková slota!« Já sem na ně písk, že do nich uhodím rámovicou a že bude po tem. A zatím to nebьlo pravda. Já sem musil vzít na zaječí. A přiběch sem dom a pod vokap a bьlo konec. Týž.

[1]) Vypravovatel říkal někdy: *f Polnice* a někdy — ale zřídka —: *ch Polnice* — [2]) To pravil vypravovatel ke mně.

Digitized by Google

10. Vo přehrozný ščice.

Dřív žádnej Dářko [1]) nenasaďoval a žádnej ho nepamatoval lovit. To mohlo bejt ale třicet roků, co nebylo lovený. Páni se ho už báli lovit, byly tam uš přehrozný ryby. Báli se, že lidi jim ho nedaji lovit, protože ho nenasaďovali. Ale husa se nesmněla na rymníku vokázat, to bylo hned po ní. Ryby ju chytli a zežrali. A potom ho přece lovili. Ale dyž ho lovili, tak voni nemněli takový náčiní. Usekali smrčky a spletli to dohromady a na halouskách si navázali kameny, aby jim to šlo ke spodu, vijou, a s tejma smrčkama táhli ryby vod Radostína ke štanýřu. A dyš to zatáhli a táhli, tak tam byla přehrozná ščika jedna. Můj otec ze švagrama s Polničky, s Kulhánkovejma, byl při tom. A dyš to táhli, nákej Vodáček dyš tu ščiku uhlídal, povidal: »Sakva, já si na ňu sednu.« A voni ho s toho zvraceli: »Dyby ti dostala ruku nebo nohu, tak máš po ní,« protože to bylo [2]) ukrutný hovado.

Dyž ju ale přitáhli ke štanýřu, tak jí museli dát řetěz na hrtán a vytáhli ju na hráz. A tam ju museli zabit sekerou. A pak ju naložili na vůz a vezli ju do Kláštera do zámku. A tady přivezli necky, jak se paří prasata. Tak s každej strany kus tý ščiky ležel přez necky, hlava a vocas ležely přez necky. Tak ju potom vážili; mněla vosumdesát funtů. Tak si můžou pomyslit, to bylo hovado! A ty kapry mněly po třicíti funtech, to lidi už nemohli jest. Tu ščiku uš taky nemoh žádnej jest. Týž.

[1]) Viz str. 48., poznámku 2. — [2]) Vypravovatel říkal častěji: *bylo.*

11. Vo jednem mynářovi zdejším.

Otec můj pálíval milíře tuhle — zrovna tady, jak je ta chalupa pod myslivárňou. Les šel až g dědině. Mynář ze Synkovýho mlejna se soudil ze svejma bratrama vo grunt a potom umřel. Menoval se Roučka. A dyž byli křížový dni, můj otec jakorát ten čas pálil milíř. A tuhle nákej švec, ten zas na kousek bílíval plátno na louce. A von ho [1]) vartoval v noci. Tadyhle přes ten potok bejvaly lafky [2]) a u nich bylo takový držadlo, aby lidi nespadli. A von ten švec — takovej houf de vot Kláštera lidů v noci, bylo jakorát jedenást hodin — a ten švec toho mynáře spatřil napřed jít. Ale jak ho spatřil, přes potoky — tady sou dva — a dom a dveře vyrazil fšecky, jak u síně tak u setnice. A šefca nemohli spamatovat; jen porád bručel a nemohli na něm slova dostat. A dyž ho přivedli ke svýmu, [3]) tak teprvá povidal, co viděl, že viděl napřed mynáře jít. A f tem se strch takovej řmot jako dyž jede štyrovej forman, praskot. Tatínek ešče říkal: »Bože, to nebudu mít plot, fšecko to bude rozlámaný.« Ale f tem dyš přicházel k rymníku Synkovýmu, kohout zaspíval a bylo konec.

Ale voni myslili tenkrát, že nebude žádnej plot celej, že to bude fšecko rozdrcený. A zatím ráno dyš stal tatínek, dyš šel vod milíře, tak se šel podívat do zahrady a nebylo plotu ani teknuto. A f tem taky přišel

Digitized by Google

švec a polívá plátno. A tatínek se ho ptal, proč utíkal. Von povidal, že byl jich velkej houf a mynáře že poznal napřed jít, tak že ho vopklopila hrůza, »vlasy mně stouply na hlavě jako řebíky a já sem utíkal pryč přes potoky, dveře sem všecky zvyrážel a u huby pěny, jak sem se lek.« A tatínek mu povidal: »Já sem stál jakorát u milíře, dyš ten houf šel, a já sem se nebál, a ty ses bál.« — »Dybych prej já byl věděl, že seš v boudě nebo u milíře, já bych byl utíkal rači [4]) k tobě.« — »To vím.« — »Do smrti na to nezapomenu, co sem viděl.« A vot tý doby mynáře potom žádnej neviděl.

Týž.

[1]) Totiž plátno. — [2]) T. j. lávky. — [3]) T. j. k paměti. — [4]) T. j. radši.

12. Jak hastrman chodil líhat za kamna

Teťka jim [1]) budu ešče vypravovat vo tom [2]) hastrmanovi. Tak má tetka ch [3]) Polnice byla ve kvartýru u rymníka tam, u hamerního. A voni dycky mívali povodevřítý dveře. Voni si toho nevšímali až jedenkrát: »Co pak prej to? Dycky máme dveře povodevřítý a dycky jakoby nedo byl nečím vrzl.« Ale dávali pozor a nemohli nic vypátrat. Až jedenkrát v noci milej chlapík ležel za kamny, jak byly dřív starý kamna. Teď voni se polekali: »Co pak prej to?« Uďáli šramot a chlapík se jim stratil. Aš potom teprvá se ptali lidů a povidali, jak to všecko dopadá. A lidi ho vidívali podle rymníka chodit. »To prej inýho nebude jak hastrman. Von chodí za kamna vám líhat.« Teď se ale ptali lidů, co maji dělat, aby jim jako nemoch chodit, a potom aš šli ke knězovi a ptali se kněza. Tak von jim povidal, aby vzali svěcenou křidu a na tem prahu uďáli křížky [4]) a pokropili svěcenou vodou a aby dali pozor, esi tam ešče pude nebo ne. No ale potom dyš porád vartovali, von uš přestal chodit a bylo konec.

Týž.

[1]) T. j mně. — [2]) Obyčejně se říká: *tem*. — [3]) T. j. v Polničce. — [4]) T. j křížky.

13. Vo jednem lakomcovi.

Můj soused Kuča — po chalupech se menoval Anděl — byl velkej lakomec. Dyš nekomu pučil desítku, tak aby mu dal pětku intresu. Dyž uš poslední chvílu zabili husu — takovej byl lakomec — tak se na půlky rozdělili a která byla věčí, vo tu se spolu prali.[1]) A ty kostky dyž von vobral, tak je dal ešče potom na kranec, jak bejval u starejch kamen, a dal do moždíře, dysse [2]) usušily, a utlouk na prášek a zas dal do polífky, aby nic nepřišlo na zmar. Ale peněz už mněl krajáky. A dycky je přeskovávali jeden před druhým, aby druhej vo nich nevěděl. Až jedenkrát otec na něj trefil. Nebyl žádnej doma a von je mněl vysypaný na stole a bílou plachtou přikrytý. Otec na něj hrk a teď von nevěděl, kady kam. Tak ho vodbejval u dveří, aby dál nemoh jít. No dyž ho vodbyl, tak je

Digitized by Google

zas schrnul do krajáka a zas je skoval f seknici pot policou — takovou mněli starou policu — a potom tam votač je vyďál a strčil je do štoku do kamen; vykopal do štoku díru.

Potom dyž už mu bylo zle,[3]) přišel k němu jeho bratr — byl chudej — aby mu neco poručil, ale von mu neporučil nic. Von k němu přišel a povidá: »Honzo, co pak děláš?« Ale von už nemoh mluvit. Potom zemřel. Ale žádnej ho neporučil Pánu Bohu. Pak přijeli páni, vijou; voni se to dozvěděli, že po něm sou takový peníze. Tak voni je hledali, ale nenašli nic. Jeho švagr Vojtíšek byl serbusem. Ten ty peníze vysypal do pytla a skoval je Řátkom[4]) pot kůlňu do chmouru. A potom v noci pro ně šel a chtěl je zanest k sobě a vono mu to nedalo jít. Porád mu šlo neco přes cestu proti němu. Tak von se musel vrátit a musel peníze dat spátky, gde byly. A dyš páni vodjeli, tak ty peníze zas museli přinest spátky kandělom.[5])

Ale jeho žena nevěděla, že sou ve štoku f kamnech ešče zazděný peníze. Aš potom nákej Hudeček koupil chalupu po ní a vzal zedníci a přestavoval kamna. Zedníci dyž rozbourali štok, našli tam kraják ze stříbrnejma penězi. Ale mněl se chvilku vopozdit Hudeček venku, tak už je mněli zedníci v župce. Ale dyž Hudeček na ně přitrch, tak si peníze vzal a každýmu trochu dal.

Teď ale po tem můj otec pálil ve vobecním lesi milíř a dycky chodíval dom, dyž vopravil milíř, a zas tam šel za hodinu nebo za půl druhý. Ale jedenkrát dyž bylo tak ale jedenást hodin, šel taky z domu, a co se mu přitrefilo, to nám ani nechtěl říct. Tule u roha Anděla nebožčíka potkal. Ale jak se lek, to žádnej neví. Vrátil se spátky a k milířu už nešel, až bude dýl.[6])

Týž.

[1]) Totiž Anděl a žena jeho. — [2]) T. j. když se. — [3]) T. j. když byl na smrt nemocen. — [4]) Nom. j. č. je *Řádek*. — [5]) T. j. *k Andělom*. Předložka *k* splynula se slovem: *Andělom* v jedno slovo. — [6]) T. j. déle; rozuměj: až nebude dlouho do svitání.

14. Vo pacholkovi a hastrmanovi.

Tady byl jeden pacholek a musel taky nebejt hloupej. Jedenkrát se setkali z hastrmanem. Von nevěděl, že je to hastrman, byl jak myslivec voblečenej. Tak se dali do řeči a kamarádili, asse[1]) tak skamarádili, až von chodil pacholek s ním do rybníka.[2]) Ale von mu hastrman řekl, co si má udělat, aby k němu nemněl moc: vyhrnout kapcu z levý strany, tak že k němu může chodit do rymníka. Dycky se jim voda rozdělila a voni tam vešli vobá. A to říkali, že dyš tam přišel, kolik dušiček vysvobodil, že byly v hrníčkách po kranci a křidličkama přikrytý. A von dycky pacholek šel a dycky ty křidličky pozbih.[3]) A zas tam votač z rymníka ho vyvedl hastrman a zas si dali slovo, gde se sejdou. Chodili spolu na jarmaky a na pouty. A taky se mu uďál hastrman kolikrát koněm a pacholek ho vedl na prodej. Ale vohláfku dycky si z něj musel vymínit

Digitized by Google

protože by nebył moh utect. Vona była s toho lyčáku, vijou. Jedenkrát dyž ho prodal ten pacholek, tak ho přivedli ke kovářovi a chtěli mu přikovat taky potkovu. A von se jim stratil, kůň, a uďál se zajicem a bylo po koňovi. A dyš ten zajic utek za ves k rybníku, tak se jim vyřechtal a houp do rybníka. Týž.

[1]) T. j. *až se*. V rychlé mluvě slova *až se* splynula v jedno slovo a *ž* před *s* změnilo se v *s*. — [2]) Vypravovatel někdy říkal: *rybník* a někdy: *rymník*. — [3]) T. j. pozdvihl.

15. Vo Žákovici.

Naša maminka a tatínek dycky vypravovávali vo tý Žákovici. Až bude vojna, že Žákova Hora a Vortová moc lidů zachová. A to se stalo ve švejcký[1]) vojně. Jeden falář tady s Kláštera utekl přet Švejdama ze žákama do lesa a na hoře se skovával před něma. Proto tý hoře říkaji »Žákova Hora«. Je tam studňa a u tý studně ten kněz stratil stříbrný klíče; tak proto tam říkaji: »Stříbrná studňa«. S tý studně de voda na Cikhaj a sem a teče do Sázavy. Je to náramně velká studňa; může bejt jako půl tý setnice. A je tam moc dobrá voda a náramnej potok z ní teče vody. A vokolo ní je kamen bílej jako mramor a kolem do kola je bukovej les.

Neboščík otec říkával, že pod Žákovicou[2]) sou v zemi kúželky zlatý a kuličky dvě a král[3]) zlatej. To říkali: »Na ten je vystavenej Žďár.«[4])

Pot tou Žákovicou musí bejt koňáci, protože z ní se prejščí pramen jako moč vot koní. Říkávalo se, že se tam propadli koňáci. A jeden kovář šel taky kovat ty koně. Vona se zem vodevřela a von tam fběch.[5]) A był tam rok a za rok ho propustili. Zasejk se zem vodevřela a von vešel[6]) ven. A místo peněz mu vot toho kování dali do košíka kobylinců. A von povdal:[7]) »Co pak se s tým ponesu?« Tak je vysypal. Ale neco mu vostalo za tejma žebrama f košíku. A dyž vešel ven, voni to byly samý dvacetníky. A von se vrátil a chtěl to zebrat a uš to bylo stracený.

Taky tam ešče była děvečka. Šla do lesa na dříví. Najednou se zem před ňou vodevřela a vona tam vešla. Taky tam była rok. Prala tam a vostatek jim ďála inší prácu. A za rok zas ju pustili ven. Ale vono se jí zdálo, že tam była chvilku. Šla tam vocaď a voni jí taky zaplatili tejma kobylincama. A vona přišla za dveři a vysypala to všecko. A co jí vostalo za límcem, s toho mněla dukáty. Pak se vrátila, šla pro kobylince a kobylince už byly pryč. Týž.

[1]) T. j. švédské. — [2]) Nominativ je *Žákovica*. — [3]) T. j. král kuželkový. — [4]) T. j. za toho zlatého krále kuželkového vystavěno bylo město Žďár. — [5]) Slyšel jsem vysloviti *f* místo očekávaného *v*. — [6]) T. j. vyšel. — [7]) Vypravovatel, jako mnozí jiní lidé, řekl někdy: *povdal*, ale častěji říkal: *povidal*.

Digitized by Google

16. Vo Čertovým kameně.

Tule rovno na tý zahradě — nedy to bьlo Synkovo, teď je to Beranovo; přišla k prodání za misu šišek — stavěli kostel. A neďáli to s Pánem Bohem. Dyž votcházeli, neřekli: »Pámbu rač práce požehnat.« Jak mněli kus vystavíno, tak jim to čerti vodnesli až na Tisůfku. A tam je podnes velkej kamen, říkaji mu »Čertů kamen«. Jak s ním uhodili, von puk a na dvě půle — já sem přes tu půlu šel — se roščíp. Přes tu puklinu je udělanej mostek a pod ním sou nehorázný díry. Dyby tam sklouz, tak do smrti tam vocaď žádnej nevejde.[1]) Pak je tam znat dveři jako u kostela.

Týž.

[1]) T. j. nevyjde.

17. Vo křipce.[1])

Dyš sem chodil do lesa, pot Skalkou s kamarádama dvouma v lednu, skátěli sme strom a z něj vylít ťák. A my sme běželi po něm a kamarádi povidali, to prej je křipka. A běželi sme se dívat do stromu a našli sme hnízdo a f tem hnízdi byly vajíčka. Teď sme se zešli f poledne k vohňu. Dysme[2]) pálili — pekli sme si brambory — tak ty hoši povidali: »Vona má křivej zobák ta křipka. Vona se z brabencem hádala. Brabenec jí povidal: »Počkej, až budeš mít mladý, šak já ti je vyščibrám.« A vona mu povidala: »Až já budu mít mladý, ty budeš dávno spat.«

Vono se nemůže vajíčko naklubat, až jí ho mráz rostrhne a teprvá se vylíhne. To mládě nemůže proklubat skařoupku — skařupinu —, protože má křivej zobák. Tak se nemůže vylíhnout až v lednu mněsíci, až mu mráz rostrhne vajíčko. To je pravý.

Týž.

[1]) *Křipka* je pták křivka nebo křivonoska. Slovo »*křipka*« vzniklo ze slova »*křivka*« takto: souhláska *v* změnila se v *b* a souhláska *b* před *k* změnila se v *p*. Ve Škrdlovicích a na Cikhaji slyšel sem vysloviti: *křifka*. — [2]) T. j. když sme.

18. Vo Fejtkovi.

Tak tule bьl nákej Fejtek. Von nidá nestonával. A von říkával špásem: »Já spíš si nedám zvonit, až budu mít tu chvilku ke koncu.« A vono se mu to potom vyplnilo. Stál u vokna a řek dětům: »Dite a dejte mně zazvonit.« A skátěl se a bьlo po něm.

Týž.

19. Co můj otec viděl na pastvě.

Dyž jednou otec pásíval voli[1]) pohunkama[2]) — ale dřív honívali brzo, vo dvouch hodinách, třeba vo půlnoci.[3]) — Jedenkrát tatínka zbudili můj dědoušek vo půlnoci. A von hnal a musel ty druhý ešče u Zichů budit — voni pásívali na Zichovým. Dyž je zbudil, tak hnali na ouvehlu

Digitized by Google

a uďáli voheň a lehli si vokolo vohňa. A ty druhý usnuli. A přišel takovej pes velkej, voko mněl každý jako vejce. A tatínek nespal; díval se, co bude dělat. A von přišel k vohňu a pěkně se zatřás a voheň jim uhasil. Tatínek ale mněl tu chvílu strach; aš potom je probudil ty druhý a tady jim to vypravoval, co k vohňu přišlo, že přišel takovej velkej pes a zatřás se a že voheň udusil. A voni se s ním vadili, že je mněl probudit, že by mu byli nařezali. A to, myslím, by nebyli uďáli. A pak že se stratil a bьlo konec. Týž.

[1]) Akkusativ mn. č. životných podstatných jmen rodu mužského rovná se Nominativu. — [2]) Předložka *s* je vypuštěna. — [3]) Vypravovatel zamlčel hlavní větu.

20. Vo nedjedech[1]) a vlcích.

Nedjedi a vlci se drželi v našejch lesách. Naša maminka říkaly — už byly f Setňově vdaný — že přišla jednou velká povodeň a přinesla vlka aš k samýmu voknu. A nedjedi taky tady byli. Viděli je v lesi a museli je střílet. To bьl samej les kolem do kola aš k samýmu Setňovu. Jak sou ty nový chalupy — říkaji tam na Sebranci — to bьl samej vysokej les. Týž.

[1]) T. j. medvědech.

21. Co se mýmu kamarádovi přitrefilo.

Můj kamarád šel do Škrdlovic a jeden ho vyprovázel. Dyš přišli ke Kaňovýmu potůčku, tak mu povidal: »Já s tebou dál nepudu; tady straší.« Vono tam strašívalo, světýlka tam prohnaly moc lidí. »A já se bojím.« A ten mu povidal: »Neboj se.« Jak přešel ten potůček, kamarád se votočil a šel spátky. A jak vod něj kamarád vodešel, vyskyt se člověk a šel s ním porád na straně. A ten mněl strach, tak utíkal a ten taky. A šli spolu porád a nic neříkali. Kamarád nemluvil k němu a von k němu. Šli přes celý Škrdlovice aš k silnici. U silnice se rozešli a ten člověk povidal kamarádovi: »Máš čas,[1]) žes ke mně nemluvil!« — Pot Škrdlovicama bьl hroznej rymník, teď je to loukama. Týž.

[1]) T. j. štěstí.

22. Vo říběti, co strašilo.

Ponocnej Peňáz — už je kolik roků neboščík — vypravoval, že dyš ponocoval, že vyběhlo říbě z Beranovýho dvora, podobu koňa, ale vrata byly zavřítý. A to říbě s tejch vrat[1]) a běželo před ním nahoru po fsi. A von šel za ním — bьl vojákem, kaprálem na koněch — tak se strašidel nebál. Šel za ním, kam pude utíkat. A vono běželo, až na konci dědiny se votočilo a běželo zasejk spátky. A von za ním, kam pude. A vono zas do tejch zavřítejch vrat a tam se mu stratilo. Týž.

[1]) Třeba si doplniti sloveso: *vyběhlo.*

Digitized by Google

23. Vo kocourovi.

Tohle bude pro smích, vijou, neco. Tak chodíval k nám na půdu kocour. A von dycky s půdy skočil do síně. A bьla podlaha prkená, tak vono to dycky řízlo. Má žena se bála, že sou to zloději. Až jedenkrát bьl tady nájemník v druhý setnici. Dyš sem zasejk jednou v noci ten šramot uslyšel, tak já na bratra. Povidám mu: »Roži tříšku« — jak byly ešče bukový — »a pudeme, co to je.« Já sem zbudil nájemníka a von šel se mnou. A deme do kuchyně a von povidá: »Posvítíme do peci a von tam leží.« Tehdivá se topilo f pecách. A von tam leží u uhlí kocour. A von povidá nájemník: »Já prej ti povím. Vem pytel a nastav ho na usta.«[1]) Dyssem[2]) ho nastavil, tak von povidal: »Teťka prej rožeme tříšky a hodíme je do peci a von nám skočí do pytla.«

A dyš sem to tam hodil, kocour šup! do pytla. Já sem povidal: »Co s ním teťka budem dělat?« Von povidá: »Vytáhni mu vocas s pytla a dej ho na prah a usekni mu ho.« A dyssem[2]) mu ho usek, tak sem ho ešče tlouk s pytlem a utlouk sem ho. Myslil sem, že už je po něm. Tak sem vzal lopatu — ani sem ho nechtěl do ruky brát — a vyhodil sem ho ven. A potom sem si spomněl: »Jářku, je to v zimně, můj bratr tě stáhne a budeš mít pytlík.« Ale von uš kocour bьl pryč.

Tady šli ponocný. A von ten kocour dycky šel na kousek a vyskočil a mlátil sebou vo zem. A voni myslili, že je to strašidlo. Tak voni spátky a kolem a vedle Řátkovejch. A potom sem k nám přišli a tady to vypravovali, že u nás straší. A my sme se jim smáli, co sme uďáli, a vono je potom bьlo hamba, že se bójí kocoura. Týž.

[1]) Otvor v peci. — [2]) T. j. když sem.

24. Vo tem psovi, co strašil.

To je istá pravda vo tem psovi. Tady vostával soused kožešník a na jeho dvoře vycházel pes černej, červený voči, a dycky dyž negdo šel v jedenást, f půlnoci, v jednu hodinu, tak se vokázal a šel s ním. Ale nic mu neuďál, jen se ho chyt a šel s ním aš k jeho stavení, pak se votočil a šel zas spátky. Ale každýmu se nevokázal. Dyš sem byl chlapcem, vypravovali si to sousedi u nás na besedě. To už může bejt tak pětatřicet roků. »Dneska sem ho zas viděl« — anebo soused přišel k nám a povidal: »Pojte, podívejte se, tule je.« A dyž negdo byl srdnatej a řekl: »Poď, já pudu s tebou a podívám se« — tak pes už byl pryč; každýmu se nevokázal. Vokazoval se jen tejm, kerej se ho bál. Ponocnýmu se taky vokazoval. Tehdivá se ponocovalo pořítkou,[1]) dycky dvě čísla spolu.

Kovář *Jan Fijala*, 40 let starý (r. 1900).

[1]) Nominativ j. č. je *pořídka; pořídkou* znamená: *po pořádku, podle čísel domovních.*

Digitized by Google

25. Jak voják zabil selku.

Jedna selka — menovala se Čápka [1]) — ze Sekňova, š čísla druhýho, šla na jarmak. Řekla múžovi — bьla teprvá dvě leta vdaná —, že by ráda šla na jarmak do Novýho Mněsta něco koupit na děcko. Votač se de do Štálovejch Kopajin — to se tak menuje les — a ze Štálovejch Kopajin se přide zas na Vaškovy louky a z Vaškovejch louk ke Sklenýmu. Za Skleným se přide do Bratraňovic; to je les, to se tak říká. A tam votač se přide do Vlachovic a za Vlachovicama, to zas bude les. Ten les se menuje Vochoza, to patří k Novýmu Mněstu. Hodinu dobrou musí [2]) přez něj jít. A s tý Vochoze uš přide [3]) do Mněsta.

A bestoho šla, myslím, bosá a dyš přišla do hulice, do mněsta, tak se vobouvala. A ten čas tam byli vojáci, koňáci. A jak přišla mezi boudy, jeden voják — jak vojáci špacírujou, museli mít náký pohodlí [3]) — ju uviděl. Tak porád jí bьl na patech.[4]) Voni uš to taky ty druhý vojáci pozorovali, že za ňou porád chodí. A taky cibilský lidi dávali pozor, že porád u ní je. Potom dyš si to koupila, co potřebovala, tak šla ke kostelu. Tam je kolem do kola taras. Von je naprostřed mněstě. A vona si ty hadýrky, co koupila, na tem tarasi vázala do huzlíčka. A dyš si to svázala, tak si to dala na záda. Mněla na pilno utíkat dom. Ale ten voják, jak se hnala, zrovna za ňou. A tak daleko za ňou šel porád lesem pozadu, až honem doprostřed lesa. Šak je tam posavad vobrázek. A teď dyš přišli naprostřed, von doví [5]) proč vytách šavlu a zabil ju. To bьlo g hrůzi. A teď jak ju zabil, fšecky zvony se v Novým Mněstě spustily samy vot sebe. Teď se strh ve mněstě takovej poprask. Voni uš to čuli. Tak teťka vojáci začali troubit na vojsko, aby se zešli dohromady. Ale von spěchal, von taky tu chvílu příběh. Dyš tu mrtvou přinesli do mněsta, tak ju dali na máry. A vojsko musilo přijít fšecko, co tam bьlo, a každej musil vytáhnout svou šavlu a na tu mrtvolu položit. A komu se ta šavla mněla vopotit, ten že to uďál. A co jich vojáků na ňu položilo šavlu, žádnýmu se nevopotila. Aš ten, co ju zabil, položil, tak ju mněl poškvrněnou, zrovna se na ní ukázaly kapky krve. Bestoho, myslím, ešče bьla zakrvácená. Lidi ho znali, že to inej neuďál jak von, protože ho viděli k lesu běžet. Vojáka vzali a zavezli ho pryč. Nido neví, jak s ním dopadlo. — To už je pár let; to se stalo za tatínkový paměti.

Jakub Fijala.

[1]) T. j. Čápová. Příponou *-ka* tvoří se od příjmení jména manželek. — [2]) Třeba doplniti podmět: *člověk*. — [3]) T. j. prázdno, dovolenou. — [4]) Některá podstatná jména rodu ženskýho vzoru *ryba* mají v lokale mn. č. koncovku *-ech*. — [5]) T. j. kdo ví.

26. Vo děťeti, co mnělo f sobě hada.

Za mladejch let maminčinejch pásli krávy — jak se dříf pásilo — v lesách. Voni [1]) s kamarátkou pásly a krávy se jim rostřečkovaly. A voni za něma háněly,[2]) aby je dohonily. A dyš se hodně uháněly, tak ta kama-

Digitized by Google

rátka její mněla velkou žížeň. Tak hubou padla do potůčka — jak teče vot studánky potůček — a napila se. A f tem polkla mladý hádě. Ale pár dní neřikala nic, ale potom to začalo v ní žrát. Jak mněla dost mlíka — musili jí dávat samý mlíko — tak jí to tak moc nežralo, a jak nemněla, tak jí to moc žralo, až g krůzi; ryčela pro živýho Boha. Dyž uš to trvalo pár neděl — protože to v ní růstlo — jeden druhýmu [3]) chodí a poraďujou se, co by s ňou mněli dělat, ase [4]) potom uradili. Tak uvařili hodnej hrnec mlíka a do škopíčka ho musili nalit a ju uvázali za nohy ke stropu. A hubu musela vona vodevřít, aby ta pára šla s toho mlíka do ní. Ale dyž ju uvázali, tak nesmněl žádnej f seknici — ani živá duša — bejt. Ale voni si provrtali nebozískem ve dveřích dírku, aby mohli vidět, aš to do toho mlíka sklouzne, aby ju mohli hnetka vodělat.[5]) A dyž jí to uďáli a šli ven, tak to hubou vystrčilo hlavu ven a dívalo se po seknici — tak aspoň půl střevíce — esi tam hdo [6]) je. A dyš tam žádnej nebyl, tak uďálo žbluňk! do škopíčka. A dyš to tam fklouzlo, tak voni vylítli, vodevřeli dveře, škopíček voďáli a ju taky. A potom dyš to voďáli, tak to vzali a prohlíželi. Tak uš ten had bьl skotnej; to nemůžu říct, kolik už mněl háďat f sobě.

Ale po tem, dyš to vodbyla, tak nebьla dlouho živa; zemřela f krátkým časi. To se stalo ch [7]) Polnice; má maminka pocházela s Polničky a ta to vypravovala.

Týž.

[3]) Totiž: maminka. — [4]) T. j. běželi. Sloveso *hánět* je iterativum slovesa *honit*. — [5]) Dativ bez předložky *k*. — [6]) T. j. *až se*. Slova: *až se* v rychlé mluvě splynula v jedno slovo, při čemž skupina *žs* splynula v *š*. — [5]) T. j. oddělati. — [6]) Zpravidla se říká ve Světnově: *gdo*. Vypravovatel sám říkal častěji: *gdo*. — [7]) T. j. *v* Polničce.

27. Vo hadovi.

I.

Teťkej ešče jeden kousek, taky vo takový potvoře. Maminčina kamarátka pocházela s Polničky vod Hrpků.[1]) Jak maji sedláci za humny pole, mněli nasazený brambory zrovna vedle stavení, vedle staveního.[2]) Ná a dyš potom přišlo na vokopávání, von jí poudal [3]) hospodář: »Tady prej to nestojí za vovorávání, mohly byste to ženský vokopat.« Tak voni [4]) vzaly děcko — mněli malý děcko třeba tule jako naša Pepinka — a šly vokopávat. A děťče chtělo jest; to víme, taková slota sce jest porád. Tak vona mu šla pro jídlo z hrníčkem a vzala mu polívky bílý s kroupama. A vzala mu talířek taky a nalila mu na talířek a dala mu žlicu a povidala mu: »Teťka prej Pepinko papej« A vona si pěkně hačlo [5]) a vzalo žlicu a jedlo. A voni [4]) šly kopat. Děcko bьlo ticho. Ale za neakou [6]) chvílu začalo křičet a žlicou mlátit: »Nejez samý mlíčko, taky jez poupy!« [7]) Ale voni [4]) si toho nefšímly a kopaly porád. Dyž uš to trvalo dlouho, tak vona běžela k němu a von to bьl had s ním. A dyš přiběhla matka děťčeti,[8]) had utek a stratil se. To je jistá pravda. To děťče bьlo maminčina kamarátka.

Digitized by Google

II.

U Hrpků mněli krávy. A ta jedna, jak přišla domu s pole, dyž ju přihnal pasák, tak jim zařvala, ase [9]) chlív zatřás. Teťka nevěděli, co krávě je; dycky mněla půl vemena vycecanýho. A dyš spozorovali, že na poli bьl had u toho děcka, tak je napadlo, že ten had tu krávu cecá, protože kráva, dyš přišla s pole, dycky zařvala, dávala znamení, že už je doma. Voni vartovali. Dyš přišla kráva s pole, tak si provrtali heskou díru ve dveřích a dívali se skulkou.[10]) A had pěkně se vysoukal z díry a pěkně se postavil na vocas a pěkně cecek do huby si vzal a cecal. Teťka povidali: »Ahá! proto ty dáváš takový znamení, dyš přideš dom!« Tak hnetka věděli, votkaď se had vysoukal z díry. Sezvali, dyž vodešel dobytek, sousedi,[11]) hledali ho, až ho našli. A uš prej bьl tlustej jak malýho děcka ruka. A s krávou už nebьlo nic. Ryčela, dyš přišla dom, jak už ju nechodil cecat. Musili ju prodat. A dyž ju převedli do inýho chlíva, neďála nic a dojila jak indá.

Týž.

[1]) Nominativ j. č. je *Hrbek*. — [2]) Vypravovatel se opravil. — [3]) Vypravovatel častěji říkal: *povidal*. — [4]) Totiž ty ženský. — [5]) Mluví-li se o děvčeti, mnozí lidé užívají v minulém čase rodu středního, i když podmět je rodu ženského. — [6]) Vypravovatel říkal někdy: *nákej* a někdy: *neakej*. — [7]) T. j. kroupy; dětská výslovnost. — [8]) Dativ bez předložky *k*. — [9]) T. j. *až se*. V rychlé mluvě slova: *až se* splynula v jedno slovo: *ase*. — [10]) T. j. skulinou. — [11]) Akkusativ.

28. Vo světýlkách.

Já inšího sem nic neviděla jak jednou dyš sem bьla děfčisko, poslaly mně maminka pro chlebíček. Přišla sem z lesí,[1]) šla sem na večeřu pro něj Kučírkovi,[2]) von ho prodával. Bьla tak devátá nebo desátá hodina, to jistotně nevím, ale uš to bьlo dlouho.[3]) U potoka je chaloupka. Teď dyš sem přišla k tý chaloupce na dvorek, tak u hnoja světýlka — hodnej chumáč jich bьl — jedny vejš, druhý níž vyskakovaly a dupaly. Já sem šla vokolo nich, stranou na kousek vod nich, a dala sem jim pokoj. Maminka mně povidaly tolik: »Ňákej taky se světýlkám vozval a von mněl před nima co utíkat, jak se za ním hnaly. Utekyl dom a vlezyl pod řiticu nebo pod díž a světýlka po něm dupaly. Zdupaly mu palicu[4]) pod dížou. »— Tak já sem se světýlkám nevozvala a voni mně daly pokój. Ale jak sem přešla potok, voni šecky cupaly na kousek za mnou. Já sem přišla Kučírkovi a že se teď bojím dom, že za mnou letěly světýlka. A von povidá: »Neboj se nic, já pudu s tebou, já tě vyprovodím.« Tak šel se mnou ven na kus a nigde nic. Světýlka se uš stratily. Tak sem šla s Pánem Bohem dom a von taky dom.

Výměnkářka *Vincka Tlustošová*,
85 let stará (r. 1900); † 1902.

[1]) Genitiv mn. č. podstatného jména *les*. — [2]) Dativ bez předložky *ke*. — [3]) T. j. pozdě. — [4]) T. j. hlavu.

Digitized by Google

29. Vo tem ščedrým dnu.

Na ščedrej den udělaji si žemličku a pak je kaša jahelná a hrášek a jablíčka a voříšky na večeřu. Při večeři hospodyň veme kousek fšechnýho: žemličky, kaše, hrachu, celý jablíčko a dva voříšky. To veme prvně než začnou jest a dá si to sušit do trouby, aby to nesplesnivělo. Potomejk[1]) to fšecko dohromady rostluče v moždíři a tu moučku si dá na misu. Dyse[2]) omladí kráva, tak udojí prvně tý kravice[3]) mlíka a to mlíko dá do tý moučky. Teď jí to nese na misi a: »Na, kravičko, tu máš pomlásku[4]) vot, ščedrýho dne« a dá jí to. Táž.

[1]) T. j. potom. — [2]) T. i. *když se*. V rychlé mluvě slova: *dyž se* splynula v jedno slovo a souhlásky *žs* splynuly v *s*. — [3]) T. j. kravičce. — [4]) T. j. pomlázku.

30. Co sem viděl na čekání.

Tak chcou[1]) vo tem strašidle vědět. Jedenadvacet roků sem chodil na čekání, nigdy sem nic neviděl. Ale jednou v noci mně to prohnalo. To už může bejt nějakejch deset, dvanást let, ešče byla Zichova pazderňa. Šel sem jednou na čekání v zejmně.[2]) Dyš sem šel do lesa, neviděl sem nic. Dyš sem šel spátky, bylo tak dvanást hodin. Dyš sem přišel proti tý pazderni, tak svítil mněsíc jako ve dne. A teď najednou se mně tu vytyčilo na cestě jako schoř. Myslil sem, že ten schoř de ze Zichový pazderně. Schodil sem flintu z ramena a bác! střelil sem na to. A vono to šlo pomalinku, tak sem za tym[3]) běžel hodnej kus. Mněl sem to porád na dva kroky přet sebou. A dyš sem na kus za ním běžel, tak sem si myslil: »Co za tebou poběhnu?« Namněřil[4]) sem po druhý a střelil sem na něho. A dyssem[5]) střelil druhou ranu, vono se to vobrátilo proti mně jako velký tele. Já sem ale — mněl sem papuče, ty sem zahodil — vono to šlo proti mně — a utíkal sem domu. A by! bych vyrazil dveři v domně, jak sem utíkal.

Teťkom ráno sem šel přezvědít tu věc. Nebylo docela ničeho známýho, jen ty rany, kam padly na sních. Kady sem šel, má stopa byla, ale po tem schořovi a teleti nebylo žádný stopy, docela ničeho, ani zmínka. Bačkory sem našel; ty ležely f tem pořátku, jak sem je zahodil. Vot tý doby nigdy nic.

Voni se mně ráno smáli, dyš sem jim to v rychtě vypravoval, že to nejni pravda. Přet tym sem nigdy nic nevěřil, ale vot tý doby uš to se mnou škubalo, jak troubil jedenást hodin.

Řezník *Ignác Vajs* (r. 1900).

[1]) To pravil vypravovatel ke mně. — [2]) Ve Světnově se obyčejně říká: *v zimně*. — [3]) Obyčejně se říká: *tým*. — [4]) T. j. namířil jsem. — [5]) T. j. *když sem*. V rychlé mluvě slova: *dyž sem* splynula v jedno slovo a *ž* před *s* změnilo se v *s*. Někdy v tomto případě je slyšeti: *dyssem* (dvě *s*) a někdy: *dysem* (jedno *s*).

Digitized by Google

31. Jak se Roučka bil z hejkalem.

Roučka nějakej s Cikhaje — otec tohole Vincka — šel ze Sekňova domu na Cikhaj. A na Žlebech slyšel hejknout na Řebeně.[1]) Von se mu vozval. A dyš se mu vozval, tak hejkal byl u něj. Nečekal dlouho. Takovej malej chlapeček šedej. A von si povidá: »Co ty kluku tady chceš?« a dal mu facku. Jakej byl Roučka! To byl vobr. A von mu ji zas vrátil tu facku, ten hejkal. »A já dyssem uhodil, tak to bylo jako do kožichu, a já sem dostal ranu jako palicou.« Von mně to vypravoval na Cikhaji na bělisku u Hamanů. »Teď sme se spolu bili aš tam pod hranice, až na Jestřebí. A potom se mně stratil. A já sem sotva došel dom, byl sem samá modřina. Mněl sem celý záda černý.«

Zedník *Jan Fijala*, 64 let starý (r. 1900).

[1]) Název lesa.

32. Jak vrchní Udlich po smrti jezdil.

Tak sme pařili v jednem lesi — v Březině — plátno. Jel kočár vot Kláštera s párem koňma. Přijel g dědině a vobrátil se k lesu a zas ke Klášteru. Vot Kláštera po silnici zasejc spátky. Zas vokolo lesa. Zasej pryč ke Klášteru. Po třetí dyž jel, zas přijel g dědině a zas k lesu. Jako chlapec sem povidal: »Tatínku, dyť von má šady rovno.« A tatínek povidá: »Do[1]) ví, kady ho čert nosí.« Přijel ke splavu. Jako dyš ten můj barák veme a do vody zink! »To ti vylil hlubáň![2]) Ráno pudeš na ryby.«[3]) Tam votaď přišel vítr do toho lesa, dříví se vohejbalo až g zemi, suky[4]) padaly vedle vohňa, museli sme se zebrat a utíkat dom. Ráno sme přišli; bylo jako dyž vymete, nebylo nic poškozíno. F tem kočáře jezdil vrchní Udlich.

Jan Janouš, 81 let starý (r. 1900); † 1903.

[1]) T. j. gdo (kdo). V náměstce *gdo* odsouvá se *g* jen ve rčení: *do ví.* — [2]) »*Hlubáň*« »je na loukách voda vylitá, kerá málo vottýká« (Jakub Fijala). — [3]) Totiž do té hlubáně. — [4]) T. j. větve.

33. Vo praský[1]) leberiji.[2])

Bylo to vosumaštyrycátým[3]) roce vo svatým Duše f pondělí vo půl dvanástý hodině. Chystala se mynáž. Přiběch kaprál a křikl: »Ven sakumpak!« A tambor tlouk. Mynáž sme nechali a museli sme ven. Pucoval sem právě svý černý kalhoty. Hned sem je slík a hodil na postel a modrý sem chytil z řebíka a ftrch sem je na sebe. Šli sme s kasáren na Příkopy. Študenti nechali si na rosmarku[4]) sloužit mši svatou a pak táhli k Vindišgrecovi dělat kočičí muziku. My sme je rozehnali a voni táhli na Příkopy do jednoho domu »Ke třem knížatum.«[5]) Voni mysleli, že pudeme za něma do toho domu, ale my sme vostali stát naprostřed ulici. A teď jak sme se tam postavili, tak hned na nás s toho domu stříleli. My sme chytili

Digitized by Google

kvéry a chtěli sme taky střílet a oficíři začali křičet: »Nestřílet!« My sme si povidali: »Co pak ste nás vyvedli na popravu?« Dali sme kvéry do pokoje.[6]) A ve vokně se vokázal jeden vod nich, komendant. Oficíři na něj mluvili, jen aby šel dolu. A von se tlouk na prsa, jesli mu stojí za jeho živobytí. A voni že jo, jen aby šel dolu. Vzali fiakra oficíři, sedli s ním a jeli k Vindišgrecovi. A von Vindišgrec mu dal na rozmyšlenou na dvě hodiny, aby si rozmyslili, co by s Prahy moh udělat. A přijeli s ním spátky. My sme tam museli stát, aš přijeli spátky. A teťka votevřeli kočár a ten študent slez dolu a šel do toho domu. A naše oficíři zasejk každej šel, kam mu patřilo, na svý místo. Teď sme šli do svejch kasáren a jednejma vraty sme přišli a druhejma sme už zas museli s kasáren a usme[7]) tam nepřišli, už ne. A teťka zas na tu hulicu přídeme na to místo, gde[8]) sme napřed vytáhli.

Teď se stal takovej — ze šech stran, s půd, voken, ze sklepů a s křížovejch hulic na nás střílelí. Na křížovejch hulicích nás nejvíc padlo. Za malou chvilku bylo půl kumpanyje pryč. Museli sme přes pobitý přeskakovat. Leželi třeba tří vedle sebe, ba arci. Z Velký Losenice jednomu — mně se zdá, že se menoval Černý — prošla kulka skrz vobě stehna a druhýmu ešče prorazila stehno. A teď sme přišli do Novejch Alejí k jednomu domu rostavenýmu.[9]) Tam jich nejvíc bylo nalezlejch, tam nejvíc na nás střílelí. Tam sme to přetáhli a táhli sme dál. A teď přišel pěšky jenerálmajór vot Kamenýho mostu a hejtman dával jenerálovi raport, jak se to tam vedlo, s toho domu že nás nejvíc padlo. A von zasejk mu povidal, že to moh nechat vyšturmovat. A hejtman mu povidá, co s tejma párma dětma si tam pomůže, že na nás schodí jedno lešení a že bude vodbytej. A teď nato majór vytrch šavlu a křičí: »Granatýři, napřed!« A teď uďál tři kroky a vot toho domu trefila ho kulka do čela. A von nešel naspátek, ale po ní. Dysse[10]) strom skátí, větve se votřasou, ale von ani se nepohnul, tak pad jako dyž dřevo padne, ani jedna žila se v něm nehnula. A teď hejtman dyž viděl, co se stalo, dal hned coufnout a tahli[11]) sme spátky. A toho majóra vzali na kvéry a dali ho k tejm jeptiškám, co sou na Novejch Alejích.

Tam votaď sme tahli přez železnej most do oujesckejch[12]) kasáren a tam sme trvali přez noc. A ráno vo štyrech hodinách sme vytáhli na Rolencberk[13]) k prachovnám. A tam sme leželi vot svatýho Duchu až do císařskýho posvícení. Hned ze začátku, jak to bylo, kamarád mně povidá: »Bratře, už ji tam máš.« A já sem povidal: »Co pak?« — »Dyť seš celej f krvi zavřitej.« A já sem tady se podíval a sem pocezenej vot krve. A teď sem vzal hrst krve, rukou sem ju chmát a zahodil sem ju a povidám: »Nejni to tak zlý, dyš to necejtím.«

Výměnkář *Jozef Lempera,* 82 let starý (r. 1900).

[1]) T. j. pražské. — [2]) T. j. rebeliji. — [3]) Lokál bez předložky *v*. — [4]) T. j. nynější Václavské náměstí. — [5]) Koncovka *-ům* zněla mi v tomto případě krátce. — [6]) Ve Světnově se říká: do *pokoja*. — [7]) T. j. *už sme*. V rychlé mluvě slova *už* a *sme*

Digitized by Google

splynula v jedno slovo a *ž*s splynulo v *s*. — [9]) T. j. kam. — [9]) T. j. nedostavěnému. — [10]) T. j. *když se*. Vypravovatel slova: *dyž* a *se* vyslovil v rychlé mluvě jako jedno slovo, při čemž *ž* před *s* se změnilo v *s*. — [11]) Vypravovatel, jako mnozí jiní lidé, vyslovoval ve slovese *tdhnouti* někdy dlouhé *a* a někdy krátké *a*. — [12]) T. j. *oujezdských*. Skupina *ds* změnila se před *k* v *c* a souhláska *z* změnila se před *c* v *s*. — [13]) T. j. Laurenziberg, č. Petřín.

34. Vo lásce nebo láskování.

Každej rok sme museli dělat půl štvrta sáhu drev z lumera. A taky sme tady chodili na lásku pět, šest dnů. V lesi sme dělali příkopy anebo se sázely smrčky. Za to sme si chystali trávu v lesi a chodili sme vyčitý[1]) dni do lesa na dříví. Drápelí sme dávali na hromady a ty se zapálily. Sklenskej myslivec Vašátko nám řikal: »Budete někdy rádi, dyš takový dříví dostanete do peci.« A už je to tak.

Výměnkář *Ignác Koráb,* 80 let starý (r. 1900).[2])

[1]) Častěji se říká: *vyrčitej* den. Je to den, kdy se smí choditi do lesa na suché dříví. — [2]) Ignác Koráb pochází z Telecího u Poličky; ve Světnově žije už přes 50 let (r. 1900).

35. Vo hejkalovi.

I.

To může bejt tak f šestasedumdesátým roce tole. Šli sme z mlejna vot Strže; bylo to vo půl jedný v noci; tatínek, má tetka Janouška a já. Bylo mně tehdyvá vokolo devatenásti, dvacíti roků. Přídeme naproti lesu Upšině [1]); je to ve fasí strčanofským. Tady se vozve hlas třikrát po sobě: hej, hej, héj! Tetka povidá: »Slyšíte ho?« Tatínek votpověděl: »Slyším. Jen poď pryč.« Tetka se ptala: »Co je to?« A tatínek povidá: »To je hejkal.« Vona se chytla šosu a držela se šosu a hejkal zas hejkl blíž k nám. Přídeme tak ale sto kroků dál, hejkl v druhým lesejku. Přídeme na rozhodní cestu a von hejkl proti nám. Přídeme dálejc, hejkl pod náma v druhým lesejku. Přídeme k první chaloupce, k Sáblíkovejm, hejkl štyrycet kroků za náma. Pak uš sme neslyšeli nic. Jen sme slyšeli fouknout, jak se nese poledník.

Rolník *Jan Koráb,* 44 let starý (r. 1900).

[1]) Obyčejně říkají tomu lesu: *Vupčina* t. j. občina.

II.

Voni ďáli šindeláři v lesi šindel. A dyš povečeřali [1]) — upekli si k večeři brambory — tak si lehli a strčili nohy do jednoho pytla. Přišel hejkal. Tak prej se díval u toho a povidal: »Uš sem moc světa pochodil, a takovýdle zvíře sem neviděl.« Tak vostal stát a že musí jít pro prachdětka.[2]) A voni se rozděsili a utekli tam vocaď, dětka už nedočkali.

Ignác Koráb.

[1]) Ve Světnově se říká zpravidla: *povečeřeli*. — [2]) T. j. pradědka.

Digitized by Google

III.

To je taky jistotná pravda. Gde hraní novomněský [1]) panství z jimramoſským panstvím, bylo sl, šet nočního času toho hejkala, že hejkal a druhej mu votpovídal: »Gdes sády vzal, tam je dej!« Voni ty sády byly přetým[2]) vyházený s tejch pravidelnejch míst. A potom ten hejkal už byl spletenej ve smyslu, dyš ty sády mněl stavět do patřičnýho místa; tak chodil sem tam po hranicích a sády dával do jinejch míst. A vot tý doby ty sády tak zvostaly. A nočního času se potom ešče zjevoval, nemněl jako pokoje,[3]) že ty sády nepostavil do patřičnýho místa.

Tomáš Hanák, 81 let starý (r. 1900); † 1901.[4])

[1]) T. j. novoměstské. — [2]) T. j. *před tím*. Ve předložce *před* změnilo se *d* před následujícím *t* v *t*; slova *přet tým* splynula v jedno slovo a *tt* splynulo v jedno *t*. — [3]) Ve Světnově říká se zpravidla: *pokoja*. — [4]) Tomáš Hanák pocházel z Křižánek na Moravě; ve Světnově žil 38 let (r. 1900). Případy, ve kterých se mluva jeho liší od mluvy světnovské, uvádím níže.

IV.

Jak byl hejkal zažehnanej.

Jednou jel falář z Veselí zaopatřovat nemocnýho do Oujezda. Dyž jel spátky lesem — jeli prej lesama k tý cihelně u Veselí — tak slyšeli hejkat v lesi hejkala. A falář povidal kočímu — ten kočí byl z Vysokýho; nevím, jak se menoval —: »Vozvi se mu, co chce.« A kočí se mu vozval. A von přišel ke kočáru ten hejkal. Pan páter se ho ptal, co je zač a co chce. A von mu votpověděl, že je jednoho sedláka velikýho syn a že je f tejch lesích zavinšovanej. Tak ho pan páter zažehnal a povidal mu, víckrát aby tam nehejkal. A vot tý doby žádnej ho neslyšel tam hejkat. Moc že ho tam lidí slyšelo dřív hejkat nočního času, říkával švagr.

Jozef Zich, po chalupě *Křivánek*,
57 let starý (r. 1900).

36. Vo Vincíkovi s Kláštera.

Nákej Vincínek s Kláštera se s tejma strašidlama bil. Byl tak přimalej člověk, ale silnej. A vono ho strašívalo taky ve dne často. Jednou ho to strašidlo na Bouchalkách popadlo a lítalo s ním po lesích. Mněl na sobě koženice a ty mněl rostrhaný ráno na nudle. Von se nechtěl bát ani hastrmana. Von popad tele a rostrh ho hned. Byl velkej silák. Aby mněl vot strašidel pokoj, musel mnět z Marijecel růženec klokočovej a při sobě na krku ho nosil porád. Von nebožčíkovi tatinkovi tykal. Byli jako kamarádi. Jemu se strašidla často zjevovaly.

Týž.

Digitized by Google

37. Jak světýlka za mnou běžely.

Jednou sem šel s Kláštera v noci. Dyš sem už byl blísko domu, pár kroků vod domu, na Skříbech viděl sem skákat světýlka. Myslel sem si: »Co pak se mně může stát?« A písk sem na ně. Sotvá sem fkročil do dveří, ešče sem mněl plášč na sobě, uš tady byly na temle palouku před domem. Napřed byly tři, potom jich bylo pět. Voni nejdou nidá párem. Zbudil sem mámu a povidám: »Podívejte se, mámo, písk sem přede dveřma na světýlka a uš sou tady.« A je to kus cesty vot Skřípskýho [1]) kopca až do dědiny. Týž.

[1]) T. j. Skříbskýho.

38. Co šlo se mnou v noci.

Šel sem jednou v noci s Kláštera. Řikali mně: »Nechoď, je už dlouho.« [1]) Ale já sem šel přeci. Přídu na hranice,[2]) tu se ke mně přiſtělil chlap — takovej stín — a šel porád vedle mně. Jak sem přišel pot kopec Marků, chtěl sem si zapálit. Zastavil sem se a stín se taky zastavil. Roskřešu, abych viděl, co to je, a chmátnu na to. A vono jako bych byl chmát do popela anebo do lenu nebo do koudele Šel sem dál a ten stín zas šel se mnou. Měsíc svítil jako ve dne. Dyš sem přeskakoval příkopu u cesty, viděl sem, jak mně ten stín chytl za krágl u plášče a táhlo mně to za plášč. A pak se to stratilo. Týž.

[1]) T. j. pozdě. — [2]) To jsou hranice mezi Moravou a Čechami. Vesnice Klášter leží na Moravě.

39. Vo Kučový borovince.

Taky se mně přitrefilo f Kučový borovince nat [1]) Strží tam f tem kopečku — teď je tam pole — že sem se nemoch pohnout z místa. Musel sem lest [2]) po kolenách nekolik kroků. A dyš sem vodlez na pár kroků, zas sem se moch postavit na nohy. Povidal sem druhej den, dyš sem přišel do skale,[3]) jednomu skalákovi, co se mně přitrefilo. A von povidá: »Milej prej brachu, na tem místě se mně dycky valí pot trakačem černej chlap, dyš tam v noci přijedu.« Týž.

[1]) T. j. nad. — [2]) T. j. lezt (lézti). — [3]) T. j. do lomu.

40. Proč tetka nebožčíci nechodí po smrti.

Teď nastalo mezi knězama inší modlení jak bylo dřív. Teď dyž dou pochovávat, dycky se ptaji, jaký je jeho meno, jak byl křtěnej. Tady ho menuje a teprvá pochová. Nebožčík potom už nemůže chodit po smrti. Za stara kolikrát přišel nebožčík spátky domu. Týž.

Digitized by Google

41. Vo ščedrým hejkalovi.

Můj dědeček vdal ceru do Najdeku.[1]) Jeli v noci do lesa. Dvá šli napřed, forman vostal pozadu. Teď dyž nakátěli, forman za něma jel. Tady křik[2]) na něj: hej! Forman se taky vozval, taky vykřík: hej! Přišel k němu černej můž; povidá: »Dyš si mně pomoh hejkat, taky mně pomož jest.« Forman myslil, že sou to ty dvá, co šli kátět. Hodil mu kus masa na vůz ten černej můž. Teď co kátěli, přišli k němu a schodili maso z voza a hnedle ho zas mněli na vozi. Tak to maso přivezli na snětách[3]) dom. Teď schodili maso a jak mněli jednoduchý vokna, tak hned ho mněli na vokně. A dyž ho vyhodili, hnetka zas ho mněli na vokně. Tak museli pro pana pátera. Tak von vzal svěcenou křidu a vodu a poručil, f kerým místě jim ho dal, do toho místa zas aby to položili. Tak to přešlo. A víckrát do lesa v noci nejeli.

Za starodávna přicházeli ty hejkali aš ke stavením; proto mněli vokenice na voknách f tejch starejch chalupách. Týž.

[1]) *Najdek* je vesnice u českých hranic, ležící asi hodinu ode Žďára na západ. — [2]) Třeba doplniti podmět: *někdo*. — [3]) *Sněť* je »dřevo celý, neroščípaný« (V. Cempírek).

42. Vo bábice[1]) a husarovi.

Jedna stará bábička přadla. A přišel husar s koněm a chtěl vofsa, ale nemoch to vyslovit. Tak na bábičku: hopsa! hopsa! A vona přadla. Teď vona se vostala na něj dívat, že už je stará, že nemůže skákat. A von palašem uhodil do zemi a křik: hopsa! hopsa! A vona se zardila: »Já uš sem taková stará a mám jít skákat.« A von po třetí: hopsa, hopsa! Tak vona skočila vot tý přaslice nebo vot korovlatu a začala skákat po setnici. A von ji[2]) popad za ruku a ved ji ke koňovi a vokázal na hubu koňovi. Tak bábička teprvá se doftípila a přinesla v zástěře voves a husar ji pohládl. Týž.

[1]) T. j. bábičce. — [2]) Obecně se říká: *ju*.

43. Vo jednem starostovi.

V jedný vesnici, nevím, f kerý už, starosta neumněl ani číst ani psat. A mněl ceru a ta umněla trošku číst. Jednou dostal vodouřadu,[1]) aby dal do vosmi dní požít rákos. Tak ta cera přečtla to psaní a povidala starostovi: »Tatínku, máte nechat do vosmi dní židi vyhnat do Rakous.« Tak von to židům nařídil, že maji do vosmi dní se vystěhovat do Rakous. Židi se doradili mezi sebou, že to tak honem nemůže bejt. Tak po vosmi dnech von jim vyhazoval jejich statek ven. A voni šli kouřadu židi. Tak starosta přišel g zavření. Starosta se vadil s cerou, že mu to špatně vyložila, a cera povidá: »Vy ste vinější jak já; mněli ste mně posílat do škole, abych se naučila číst, dyš sami neumíte.« Týž.

[1]) Předložka *vod* splynula se slovem: *ouřadu* v jedno slovo.

Digitized by Google

44. Vo jednem židovi.

Vypučil si jeden sedum zlatejch vod žida a žid ho porád chodil upomínat. A von si k nim nemohl pomoct ten dlužník, tak ho zavolal na půdu, tam že mu je dá. A chyt vosí hnízdo a strčil mu ho za ňadra. Žid ho šel žalovat, že mu pučil sedum zlatejch a von že mu dal vosu. Tak dyš přišli kouřadu,[1]) u ouřadu porád řikal, že mu pučil sedum zlatejch a von že mu dal vosu. Tak soucí[2]) nařídil: »Dyš ste dostal vosum, tak máte zlatej vejdělku.« A žida s kancaláře vyhnal. Týž.

[1]) Předložka *k* splynula se slovem: *ouřadu* v jedno slovo. — [2]) T. j. soudce.

45. Co mně postrašilo.

Mně jednou něco postrašilo, prohnalo mně to boty a nic to nebylo. Jednou sem šel — učil sem se, já su tesař — pobíjeli sme f Skleným kvartýr[1]) a já sem večír chodil tam votaď domu. Uš sem tam ďál kolikátou cestu. Ráno du tam a přišel sem na paseku — tam byl vykácenej už les — ve Vosičinách. A vono bylo přede dnem, že se tak začalo rozsvětlívat. Najednou se mně tady vokáže umrčí hlava. Teď du. Uďál sem pět kroků. Bylo mně štrnást let, ešče sem rozum nemněl. Teď mně začaly vlasy zbihat[2]) čepici[3]) Zas sem uďál pět kroků. Vostanu stát a koukám se. Vono to tam jistě bylo. A já sem si myslil: »Pudu ešče blíž.« Ale čím sem blíž přicházel, porád sem viděl, že nic inšího to nemůže bejt jak umrčí hlava. Viděl sem zuby, voči. Přidu až na tři kroky. Vostal sem stát, ale uš sem mněl prsty dřevený. Teď sem přišel ešče blíž a koukám. Von to byl bílej kamen a na něm byl narostlej mech. Dybych byl utek, byl bych dycky myslil, že to byla umrčí hlava.

Tesař *František Popela*, 56 let starý (r. 1900).

[1]) T. j. myslivnu. — [2]) T. j. zdvíhati. — [3]) Ve Světnově se říká: *čepicu*. Vypravovatel byl na vojně a chodí za svým řemeslem do různých vesnic, proto užívá někdy tvarů o koncovkách přehlasovaných.

46. Co se mně na vartě dílo.

Tak sem byl na vartě. A vono bylo tak krásně ticho, že se ani vlas nehnul. Hřbitov byl na kousek. Musil sem chodit vokolo domu. Jak povidám, vlas se nehnul na hlavě. Najednou se strhne takový povětří, hrom a blesky. A teď voni tady ty blesky. — Jak se zablejsklo, uviděl sem daleko přet sebou na silnici tak jako velikej sud. A zas se mně to stratilo. Teď sem si myslil: »Jářku, pane, slejchávám, že oficíři chodí skoušet vartu. Což aby to bylo něco takovýho?« Dycky to bylo blíž. Dyž uš to bylo tak nějakejch třicet kroků — nemoch sem rozeznat, co to je — připravil sem se. Na hodinách právě vodbilo půl dvanástý. Dyš to přišlo tak ale co k tejm dveřum,[1]) zvostalo to stát. Za chvilku se blejsklo zas a vono

Digitized by Google

uš to bylo blíž. Zas se blejsklo a zas to bylo bliž. Já sem nastrčil bodák, že to píchnu. Vono to bylo větrem hnaný aš ke mně. A jak to přišlo aš ke mně, tak sem to propích. A vono to byl velkej kus papíru, co maji šefci. Tak se mně to dílo. Týž.

[1]) Koncovka *-ům* zněla mi v tomto případě krátce.

47. Vo světýlkách a borovice.[1])

Jednou zas sem šel do Níškova na práci tesařskou. A nemněl sem hodin, tak sem stal[2]) hesky brzy. Bylo na podzim, vono už rostlo jíní na stromech. Tady byly ešče ty lesejčky. Já přidu na ten první kopeček. Vidím vyskočit světlo. Já si povidám: »Aha, pane, to sou světýlka.« A do světýlek prej nejni hodno člověku jít, voni prej člověka zavedou někam do bařin a dyby na ně písk, voni člověku nazinkaji. Chvilku sem stál. Jářku: »Co? pudu přeci.« Ale světýlek bylo víc. Teď du bliž, ale světýlka taky ke mně bliž. Trošku sem se bál. Až najednou dyš se ze světýlkem scházím, slyším: cvak, cvak, cvak. Já si povidám: »No ty musíš mít nechytlavou hupku[3]); co se nakřešeš!« Potkám člověka a povidám mu: »I vy stakramente, vy ste mně nahnal strachu!«

Přejdu toho člověka a du dál. A f tom lesejčku, co byl ten vobrázek — říkalo se tam »Na kučkách« — vidím tady stát člověka na kraji f klobouku a f plášči. Byl trošinku vítr. »Co tenle člověk tady dělá? Taková zima a von tu stojí. Gde pak se tu vzal?« Přidu aš k samotnýmu a dal sem mu dobrýtro. A von nic. A přeci se mlel. Šel sem na něj chmátnout a vona to byla borovička vobrostlá jíním. Vršek vypadal jako klobouk. Týž.

[1]) T. j. borovičce. — [2]) T. j vstal. — [3]) T. j. hubku.

48. Jak sem drvařil.

Chodil sem do lesa z Vydrou kátět dříví. A tenkrát sme si dycky každej něco uříz, půlku, špalek, co sem moh unest. A my sme z Vydrou nemněli nic takovýho, mněli sme samý jedličky. A pod náma drvař mněl skátěnej pěknej smrk, suchej, že se mohlo z něj něco vyříznout. A my sme čekali dlouho, protože von to cejtil, že bychme si tam něco vodřízli, nechtěl vot toho vodejít, myslil si, dyby to tak sám moch všecko vodnest. Byl to starej Janouš. Ale my sme čekali tak dlouho, až vodešel. Potom sme vzali pilu a šli. A von nám to nařídil tak, že sme museli řezat napřed suky a potom špalek a zas potom věneček suků a zas špalek — na štyry řezy. A dyš sme to vodřezali, už byla hodná tma. Postavíme si špalíčky, abychme si je mohli roščípnout, a Vydra povidá: »Frantíku, buď vem sekeru a drž a já uhodím — takle to bylo — anebo já budu držet a ty uhoď!« Já sem povidal: »Vy máte věčí silu, vemte válec a uhoďte a já

Digitized by Google

budu držet.« Dyš sem tu sekeru postavil na ten špalek a von vzal ten válec, aby moh na ten čepec uhodit, jak dal na ten čepec ranu, f tom se blejsklo. No tak ve strachu sme ty špalíčky roščípali.

A von mněl věčí silu, tak von ty dvě půlky vzal. A já sem povidal: »Strejčku, pojte mně roščípnout ešče tu půlku na štvrtky, abych mněl jednu půlku a štvrtku.« A von povidá: »Dyž neuneseš dvě, tak nech bejt, já už neudělám nic.« Jak to povidám, tak se to dílo. Tak musel sem vzít vobě ty půlky — devět pídí to mnělo kolem do kola. — Teď sme si uvázali ty rance na záda a já tady za ním pomaličky čachtám. Nohy se mi třásly jako pruty pot tou tíží. Celej den v lesi! Deme na kousek, ale vono mně to začalo procházet. A přideme dolu, je tam bouda uhlířská. A f tý bylo světlo. Vydra: »Frantíku, vidíš?« A votpočali sme si takle na kolenách: sehnuli sme se a ruce sme si dali na kolena. A to světlo bylo vidět skrs ty skule [1]) do tý boudy. »To jistě je tam hajnej nebo mládenec, počkáme, až vodejde.« Teď se světlo stratilo a my deme do toho kopečka zhůru lesem na láz Michalovej. To bylo lesem, teťka je už vykátěnej. A tam sme viděli přet sebou jít chlapa. A potom dole pod lázem byl taky les vo samotě; teď sou tam pola. Von vyšel mněsíc. Tak sem viděl porád přet sebou jít chlapa. A přidem k tomu lesu, von se nám stratil. Vydra povidá: »Vidíš? to tam na nás číhá. No ale ať. Šak nás nezežere. Pudeme.« Potom přideme ale k lesu a žádnej na nás nevyšel a uš sme žádnýho dál neviděli. Týž.

[1]) Nom. j. č. je: skula.

49. Jakej pes mně strašil.

To se musí vzít s konca, abych to moh vot počátku vypravovat. Tak sem chodil za holkou. Teď du večír domu a najednou vidím na temle mostě lest [1]) psa sem tam a vrčí. »Gde pak ses tu vzal?« Koukám chvíli,[2]) von pořád přelízí,[3]) ale z mostu se nehnul. Teď přidu blíž a von ten Vencek [4]) Vršů se přestrojil za psa a chtěl mně strašit. Teď dyž lez porád sem tam, já porád pomaly sem šel. Ale nezdálo se mně to, že je to pes. Dyš sem přišel blíž, tak sem ho poznal. Tak sem k němu skočil a chyt ho za krk. »Počkej, víckrát nebudeš tady strašit!« A ten potom upra-šoval [5]) z mosta, dyš sem s ním zatřás jako ze psem! Týž.

[1]) T. j. lézti. — [2]) Ve Světnově se obecně říká: chvílu. — [3]) T. j. přelézá. — [4]) T. j. Václav. — [5]) T. j. utíkal.

50. Jak sem postrašil lidi.

Po druhý zas druhej tejden sem šel do Kláštera. A jak ten žid vybírá pozdě brambory ten klášterskej, tak tam chodili ze Světnova lidi kopat brambory. A já sem šel před něma. »Počkej, teťkej se sejdu do

Digitized by Google

Kláštera s nějakejma lidma, že mně[1]) bude veselejc.« Ale zatím ve mně nebylo co dobrýho; tak sem tam f tom místě, gde sem viděl toho chlapa, co mně postrašil, si stoup. »Teď vás postraším.« Tak sem vytach s kapce pět sirek a dyž byli tak asi třicet kroků, tak sem škrk najednou a vono to uďálo takovou vězdu a spadlo to na zem. A voni tady povidaji: »Tamle straší!« A já sem povidal: »Nebojte sé![2]) To nejni žádný strašidló![3]) To sem já, jen pojté!«[2]) Ale voni nic. Sebrali[3]) se a cupyty, cupyty spátky ke Světnovu. A já musel čachtat[4]) ke Klášteru sám.

Týž.

[1]) Akkusativ! — [2]) Vypravovatel vyslovil dlouze a zvýšeným hlasem náměstku *se* a koncovky *-lo* a *-te*. — [3]) Také se říká: *zebrali se*. — [4]) T. j. jíti pomalu.

51. Koho sem v noci potkal.

Jednou sem šel z Nového Mněsta. Dostal sem u stavitela večír pro vosum tesařů peníze. A vono to bylo po vohni; bylo tam sejitejch moc lidů a byli při tý vejplatě. A jeden povidá: »Nebojíte se jít s tejma penězi přes tu Vochozu?« Tam se řikalo »Ve Vochozi«. Mněl sem jasenovou hůlku, jak mívali hajný za stara oubušky. Já povidám: »Tuhlec tou sekerkou se ubráním třem chlapům.« Dyš sem přišel do Vochoze, tak sem si myslil: »Jak pak dyby mně byli někady nadběhli?« Tak sem šel porád prostřetkem cestou a pozoroval sem, dyby někdo vyskočil z houščiny. Ale nestalo se nic, aš sem přišel na ten brodek. Přes cestu teče potůček takovej a jak teče přes cestu, tak se dělá taková louška.[1]) A tam byly — sou ešče posavad — tři vobrásky na stromách. Naproti mně na tom kopečku, co se de vod Vlachovic dolu, tady slyším někoho: »Dneska koho potkám, toho zabím!« Jářku: »Pane, tohle tady na tom brotku[2]) počkáš.« Teťka u toho brotku stojím a von pořád[3]) svou mlel: »Koho potkám, toho zabím!« A teď dyš přišel k tomu brotku, nečekám, až von někoho zabí; já sem přes ten brodek houp a chyt sem ho za rameno. Jak sem na něj křík, von se lek a sedl. Já povidám: »Koho chceš zabit?« Vono se to rozlíhlo f tejch lesích doví kady. Ale to sem jakživ neviděl člověka tak se třást, jak von se třás. A von povidá: »Já sem nechtěl žádnýho zabit, já sem se chtěl tak povyrazit lesem, aby mně bylo veselejc.« A já mu povidám: »Po druhý aš pudeš v noci lesem, tak drž hubu.«

Týž.

[1]) T. j. loužka. — [2]) T. j. brodku. — [3]) Vypravovatel řekl někdy *porád* a někdy *pořád*.

52. Vo žižňavým neboščíkovi.

Jedenkrát přišel sem na Štvrtě u Počítek spravovat vokna. Byla tam stará bábička. Ta mně povidala, dyž byl večír, jesli se nebudu bát. A já sem povidal, že ne. A vona mně povidala, co se stalo v Herálci u jednoho

Digitized by Google

souseda, u Koutskejch. Bylo to před vánoci prej, chodily tam drat péři [1]) ženský. Hospodář si lehl, dyž drhačky péři draly. Von si lech ke kamnům na lavici. F tem na jedenkrát přišel k němu nebožčík otec celej žížňavej [2]) a povidá mu: »Pozdraf tě Pámbu, synu!« A podával mu ruku. A hospodář se podíval a dyž viděl, že je ruka žížňavá, dal si kožich na ruku a podával mu ruku pot kožichem, aby ho to nespálilo. A dyš se upamatoval z leknutí, stal a vokázal drhačkám, že má na kožichu vypálenou ruku vodoce [3]) nebožčíka. Stolař *Jozef Mach,* 58 let starý (r. 1900).

[1]) Koncovka *-í* zněla mi v tomto případě krátce. — [2]) T. j. žhavý. — [3]) T. j. *otce.* Jméno *otec* má obyčejně genitiv jedn. č. *otce* místo očekávaného genitivu *otca.*

53. Co se přihodilo Vydrovi.

Byl ten Vydra synovi pro kořalku f Klášteře na trakači. Bylo to votpoledne a von si f tý Vupčině [1]) strčanofský votpočíval uš samej kvíčerek. Přišel na něj hlad a byl zemdlenej. Najednou se mu vytyčilo [2]) nějaký děfče, právě takový jako ten syn mněl, bylo mu ale vosum let. A von na něj [3]) křičel: »Šak už mám hlad, neseš-li pak mně, Fánko, kousek chleba?« Ale děfče neřikalo nic, nepromluvilo. A von si stěžoval, že nemůže. Děfče přišlo aš k trakaču a řeklo mu: »Vemte trakač a pojedem, já vám pomůžu.« Děfče vzalo za šejstrok — jak je u trakača takovej — a pomohlo mu do toho kopečka vyjet, až na něj [3]) křičel, aby tak čerstvo nejelo, že nemůže mu stačit. A dyš přejeli kopeček, děfče se stratilo a von nevěděl kam. A pak už mu to šlo lechko až dom. To von vypravoval sám tady fšechno. *Tomáš Hanák.*

[1]) T. j. vubčině (ve spisovném jazyku: občině). *Vubčinou* nazývá se les mezi Strčanovem a Světnovem, který patří obci strčanovské. — [2]) T. j. zjevilo. — [3]) T. j. *na ně.* Akkusativ rodu středního náměstky *on, ona, ono* rovná se akkusativu rodu mužského.

54. Vo trávě, co vodvírá poklady.

Tak sem přišel k nějakýmu verbářu,[1]) co sou tam fšelijaký líky a byliny popsaný. A dyš sem v ňom čet, tak sem přišel na místo, gde se mluví vo černým kořeně — to je svalník — že dyž ho dá na bolest,[2]) vona se zatahuje. Teťkej sem čet dál a přišel sem na místo, gde byla vypodobněná tráva a že kvete jako modrý zvonečky vod jedenásti hodin do jedný nočního času. A gdo by byl tak šťasnej a tu trávu v noci dostal, že ke fšechnejm pokladům muže [3]) přijit,[3]) že mu na ničom [3]) nebude scházet. Já sem si umínil, že nočního času tu trávu dostanu. A mněl sem rolí; na mejch mezách bejvaly ty zvonečky. Tak sem si vzal hocha sebou, dyš to bylo nočního času, aby mně[4]) bylo veselejc. Šel sem na mou mezu. No ale dyš sem vot tý trávy byl ale pět sáhů daleko, tak se mi tam vytyčilo vosum černejch chlapů. A mně[4]) napad strach a utíkal sem

Digitized by Google

spátky dom. Já sem strachy sotvá dom přišel a trávu sem nedostal. A chlapec nic neviděl; asem [5]) se ho doma ptal, esi co viděl nebo ne, a von mně řek, že nic neviděl. Týž.

[1]) T. j. herbáři. — [2]) T. j. bolavé místo. — [3]) Ve Světnově říká se zpravidla: *může, přijít, ničem.* — [4]) Akkusativ. — [5]) T. j. *až jsem.* Ve spojce *až* mění se *z* před následujícím *s* v *š*: slova: *aš sem* v rychlé, nenucené mluvě splývají v jedno slovo a skupina *šs* splývá v *s*, čímž vzniká: *asem.*

55. Vo Řátkovejch.

Na Křižánkách byli nějaký Řátkové,[1]) tří. A je tam zbořenej zámek v lesích, na Karlštejně. Tak ty Řátkové mněli citací kníšky a taky tema[2]) dírama, tema skalama přišli aš k tem [2]) penězům. F tý skali byli nějaký páni. Ty páni se dopytujou tech [2]) lidů, co chcou. A ty řekli, ty lidi. A ty páni jim řekli, ať si vemou, co chcou, neš přide čas. Dyž ale se k tomu nemněli a čas přišel, tak se strh vítr a vynes je tam vocaď. A dvá se stratili a jeden z nich vostal. Ten mně ešče trhal zub.

Dyš ty Řátkové chtěli pánům škodit, tak nemohli v lesích nic zastřelit. A dyš potřebovali zvěř, tak jen k tem Řátkům přišli, že potřebujou to neb to. A von vzal flintu a vystřelil z vokna a povidal jim, gde to leží, ať dou pro to, třeba to bylo hodinu cesty. To mně vypravoval ženin otec.

Dyž jednou muž [3]) vodešel z domu, jeho žena vzala kníšku. Nenadála se, jaký řikání je v ní, a přišla na to místo, gde citýrujou vosum chlapů. Dyš to místo řikala, tak se jí přisypali ty chlapi a ptaji se jí, co poručí. Vona celá polekaná neumněla jim poručit, tak běžela pro múže.[4]) Nebyl daleko, byl jako na besedě. Teďkej muž přiběh a vysypal jim věrtel jahel. Poručil jim, ať je zeberou a dou pryč. Voni jahle zebrali a utekli.

Týž.

[1]) Nom. j. č. je: *Řádek.* — [2]) Ve Světnově se říká zpravidla: *tejch, tejm, tejma.* — [3]) Ve Světnově se říká zpravidla: *můž.* — [4]) Ve Světnově se říká zpravidla: *múža.*

56. Vo nádenici, co ji [1]) sedlák zabil.

Byl to sedlák, nejakej Laštufka z Vojtěchova. A šel s kamarádem na čekanou. A mněl tam nádenici[1]); kladla řepu. A pak si běžela večír do tý řepy a brala lupení. A von povidá: »Já na ni [1]) střelím.« A kamarád: »Nestřílej!« Laštufka natáh ručnici a střelil. No a trefil ji na rameno. A vona se lekla a vostala besebe.[2]) Vzali ji a dali ji dom do chlíva, a vona potom přišla k sobě. Voni ji vzali do maštale a tam ji s pacholkem utloukli. Pacholkovi dal stofku a děvece dal na šaty. Pak ji zatáhli k Pokřikovu g železnici a tam ji nechali. Její muž [3]) byl při dráze nádeníkem. Bylo podezření na něj, že von ji snad zabil. Muž byl zavřenej; byl ve vyšetřování. Její matka povidá: »Co platno, vona už je zabitá, musím po-

Digitized by Google

mahat jemu, aby von přišel dom.« A za pár dní se zabitá svýmu švagrovi zjevila a povidá mu, aby to udal k soudu, že ta kref f tem hnoji nemůže tak vostat, že nemá pokoj. A von jí povidá: »Mně to nebudou věřit, žádnej důkaz na to nemám. Dyť máš matku, řekni si to mace.« A vona povidá: »Matka mně popřela, já k ní nemám právo.«

Tak von šel ke knězovi na radu. Kněz mu to ale — taky tomu nechtěl dvakrát věřit — vymlouval. Tak vona přišla druhej večír zas; povidá mu: »Tys tam nebyl, tys byl u kněza, a to ti nejni nic platný, ty musíš jít k soudu. Tam to musíš udat.« A von jí povidal: »Ale jak, dyž nemám žádnej důkaz.« A vona mu chmátla rukou na rameno a povidala: »Di, tady máš důkaz.« Důkaz byl takovej, že mněl fšech pět prstů i z dlaňou na rameně černě vytisknutou. Tak von šel k soudu teťka a tam to udal, jak mu to zabitá pověděla, že ji zabil Laštufka. Nastalo vyšetřování a při přelíčení vodevřely se dveři u kancaláře a bylo slyšet neviditelnej hlas: »Mluf pravdu, nebo bude s tebou zle.« Lidi, co ji znali, tvrdí,[4]) že to byl hlas tý zabitý. To povidal můj zeť prvně a pak sem to slyšel vod moc lidů.

Byli fšeci zavřený: hospodář, čeledín a děvečka. Ten hospodář je dosud žif. V devadesátým roku se to stalo. Dvá sousedi z Rany[5]) a Vojtěchova — sou dosud na živě — sami viděli tu ruku vytlačenou na rameně.

Výměnkář *Tomáš Pochop*, po chalupě *Bucek*,
68 let starý (r. 1897), † 1898.

[1]) Obecně se říká: *ju, na ňu, nádenicu, ručnicu.* Tázal sem se vypravovatele, proč neříká: *ju, na ňu, nádenicu, ručnicu,* když se ve Světnově všeobecně tak mluví. Odpověděl mi, že byl mnoho let starostou, že čítal úřední přípisy, noviny a knihy, že docházel často do města k úřadům a tím že si navykl jiné řeči, než jakou mluví lidé ve Světnově. — Myslím však, že vypravovatel jen přede mnou, neznámým »pánem«, mluvil »jinou řečí«, neboť pan František Vítek, řídící učitel ve Světnově, mi pravil, že vypravovatel v rozmluvách s ním anebo s jinými sousedy mluví zrovna tak, jako ostatní obyvatelé světnovští, říkaje na př. *ju, na ňu, s ňou, nádenicu.* — [2]) T. j. *bez sebe.* Skupina *zs* splynula v *s*, protože slova *bez* a *sebe* splývají v jedno slovo. — [3]) Obecně se říká: *múž.* — [4]) Sloveso »*tvrditi*« vzal vypravovatel ze spisovného jazyka. — [5]) T. j. *Ranná* mezi Hlinskem a Skutčí.

57. Jak přede mnou hejkalo.

Před Novým rokem ten den večír — bylo tak šest hodin — šel sem s Kláštera s požehnání. A vot Strčanova k Světnovu v borovičkách Fabijánovejch mně houklo. Já pospíchal,[1]) že to de nejakej vopilej, že ho doženu. Přišel sem do boroviček, von mně houkl vo kus dál u vobráska. Tak sem pospíchal zas za ním. Přídu tam, von mně houkl na Žlípku.[2]) Přídu tam, vylezu na kopeček na vrch. Mněsíc svítil jako ve dne; dívám se do dědiny, esli gde koho vidím. A nebylo živý duše.

Týž.

[1]) Obecně se říká: *pospíchal sem.* — [2]) T. j. Žlíbku.

Digitized by Google

58. Vo knězovi, co chodil v noci.

Hajnej ze Sklenýho šel š četníkem. Potkali v lesi kněza[1]) ve Vosičinách; bylo to po jedenástý hodině v noci. Lekli se ho a utekli do Lhotky. Ráno přišel do lesa hajnej a vykládal to revírníkovi. A von mu nadal, že sou starý báby, že von se nachodil víc v noci než ve dne a že nigdy nic neviděl. — Pak ale po šesti nedělích šel do Brožový skale f Skleným čekat na jelena. Seděl na skali a čekal. Tu najednou viděl, že de po mezi kněz. Jařica byla přihnaná vod deščů na mezu a kněz šel po tý mezi a ani vo klásek nezavadil. Dyš ten kněz přešel, revírník vzal flintu a utek taky dom. Přišel druhej den do lesa a povidal mně: »Dneska sem se, Tomši, přesvěčil; taky sem toho kněza fčerá večír viděl. Ale neptejte se, jak mně bylo.« Týž.

[1]) Vypravovatel pravil napřed: »potkali *kněze*«. Když pak jsem ho žádal, aby jen mluvil tak, jak se mluví ve Světnově, pravil: »potkali *kněza*«.

59. Vo lesním mužovi.

Uhlíři Honzíček Blecha a starej Hejl — to byl starej uhlíř, ten nelhal, nicce[1]) nebál — vypravovali nám v neděli: Častokrát přicházel k nim lesní muž v noci, pochodil po hromadě. Takovej mněl schod na ni dřevenej. Von vyšel po tem schodě na vrch na tu hromadu, vzal lopatu a gde prohořívala, zahodil luft, aby neprohořela. A pak maji takový rahýnko kovaný — takovou špicu — a s tým dělaji větrníky, aby to mohlo táhnout. Ten muž tým rahýnkem ďál díry[2]) do tej[3]) hromady kolem po stranách. Co mněli dělat ty uhlíři, ďál ten muž sám. Uhlíři si povidali: »Teťka budeme mít vejpalky, mněli sme pomocníka.« Týž.

[1]) T. j. nic se. — [2]) Také se říká ve Světnově: *ďoura*. — [3]) Zpravidla se říká ve Světnově: do *tý* hromady.

60. Vo koce.[1])

Jednou v neděli sem přišel k nejakýmu Jančovi a tam hráli karty štyří sejití sousedi. A já sem seděl u nich a díval se na ně. Bylo jedenást hodin; jářku, nic platno, musím dom. No přídu tady g Heřmanový zahráce, vona se mně vytyčila kočka. A já takle jak du, vona mně příde před nohy. Couf sem spátky a vona zas spátky před nohy; uhnul sem se na stranu a vona zas přede mně; šel sem vejš a vona zas přede mně. »Ľšichni fšudy, Pámbu votpust, abych neklel, co pak pro tě nebudu moct projít?« A jak sem to řek, vona se stratila. Týž.

[1]) T. j. kočce.

Digitized by Google

61. Co se mně přitrefilo na cestě do Vídně.

Jedenkrát sem jel do Vídně. Jeli sme tří. A přijel sem na Pulersdorfskej kopec a von tam vytahoval s Pulersdorfu čeledín jednoho z Hustopeče z moukou. Povidá mně: »Pojedete k nám na noc?« Já povidám »Uš to bude pozdě.« A von povidá: »Pojeďte k nám, já vám dám koně.« Já byl rád — bylo po dešči — tak sme jeli. A teď přijedeme pod Herper; je tam takovej oužlab, řikaji tam Johanesberk, tam sme si musívali zahánět.[1]) Tak dyš sme na ten kopec přijeli, já mu povidám: »Byďte tak dobrej, vostaňte tady a pomošte[2]) tejm druhejm kamarádům, voni vám daji na víno.«

A já sem si jel tak pomalinky; poskopečka to bylo. Potkám takovýho psejčka, že by to byl do kapce strčil. Já zbihnu bič, že po ňom fleknu, ale věřte[3]) mně spravedlivě, takle mně chytlo cosi za ruku a já sem ho nemoh uhodit. Psejček šel podle mně dál. Přijel sem do Obrštorfu. Tak dal sem koňům žrat a sednu si na pytel a povidám pacholkovi: »To se mně přihodil špás, člověče!« Von povidá: »Co?« Já sem mu povidal, co se mně stalo. A von povidá: »To byste se potázal! Tam to uš pár lidů vyplatilo.« To prej jeli dvá bratři z Herper z Vídně vod vína; vezli tam víno na prodej. A ve Virglštorfě se vopili a tam se dali do hátky a do bití. A f tý oužlabině jeden druhýho zabil. A vot tý doby tam začastý negdo neco vidí.

Týž.

[1]) T. j. připřahat. — [2]) T. j. pomožte. — [3]) Soused Pochop to vypravoval r. 1897. v hostinci Šilhánkově několika sousedům; proto řekl 2. osobu mn. č.

62. Vo mynářovi Beranovi.

Na Cikhaji bejvalo štyry pět velkejch honů, dyš tam bejval ešče polesnej — teťka řikaji lesmistr. Setňofskej mynář Beran, prachděda tohoto Berana, bejval taky na tejch honech; von byl známej dobrej střelec. Dyž byl jednou hon na Cikhaji, řekl k vostatním střelcům: »Počkejte, já střelím do srcete toho zvonku; že ho trefím?« Zamněřil a střelil a vopravdu to srce trefil. Zvonek vot tejch čás stratil hlas. Polesnej se mrzel a uďál honu konec. Za pár roků zvonek cink. Lidi se rozděsili a povidali to polesnýmu — šak von to taky slyšel. A polesnej hned povidal: »To se nejspíš stalo neco setňofskýmu Beranovi.« A za chvilku se dozvěděli, že setňofskej Beran zemřel tu chvílu.

Hostinský *Jozef Šilhánek*,
56 let starý (r. 1903).

63. Vo funusi u Beranů.

Děda tohoto Berana umřel f pětašedesátým roku. Jak je vobyčej, ten večír přet funusem modlili se a spívali a muzikanti hráli smuteční písně v domně. Jeho syn a nevěsta leželi f seknice[1]) na posteli stonaví.

Digitized by Google

První písničku spíval syn ze spěvákama a dyž ju dospívali, tu vykřikli: »Mladej umírá!« Tak hned se to zarazilo a vobá dvá mněli jeden den pohřeb. Týž.

[1]) T. j. světničce.

64. Jak vezl Beran desátek.

Jedenkrát vezl Beran ze Setňova desátek na sejpku do Starýho dvora do Kláštera a naložil na pár koní fůru vobilího, plnej vůz. F Kláštеře se zastavil v hospodě, gde už byli nekerý sousedi, co tam votáď uš přijeli, a von se jich ptal, esli to vobilí v zámku zapisujou. A dyž mu řekli, že to zapisujou, tak tam už nešel, zvostal v hospodě, vobilí prodal hospockýmu a nešli domu, aš to vobilí všechno propili. Potom si to Beran liboval. Iný museli dávat desátek a von vot tý doby nedával nic.

Jakub Fijala.

65. Vo Hertíkovi.

Jednou jel sedlák Hertík ze Setňova s párem volma do lesa pro dříví. Naložil a jel. A dyš přijel pod Rychtářovu studňu, tak se fůra na něj skátěla a zabilo ho to. Potom tuhle můj kamarád pásal myslivcům krávy a von ho vidíval na tejch místech chodit. Mněl takovou červenou čepičku na hlavě, sametovej špenzl a boty vohrnovačky. A dycky f poledne ho vidíval. Pokaždý ho neviděl, jen tak nědy, ale pravda je to jistá Je tam na tem místě posavád smutno. Je tam kamenej kříž.

Týž.[1])

[1]) Poslední dva příběhy (článek 64. a 65.) vypravoval pan Jakub Fijala, stařec 82letý, v listopadu r. 1903. panu Františku Vítkovi, řídícímu učiteli ve Světnově, který je zapsal a mně poslal. *Ig. Hošek.*

F. Z Cikhaje.

1. Vo robctě a láskování.

Fšecky[1]) tady nemněli robotu. U Vojtů mněli robotu, ale f týle chalupě nemněli. Ty chalupy, co nemněly pola, musely na robotu. To bylo tak: Von tady byl prf dvůr a při něm bylo několik chalup a ty chalupy nemněly pola. Potom ten dvůr přišel k prodání, dyž ho vodebrali kněžům f Kláštеře. Gdo chtěl, koupil si podzemky a vystavěl si chalupu. — Každej musel dělat šest sáhů dref[2]) f panským lesi. Až ze Sklenýho sem chodili na robotu do lesů.

Chodili taky na láskování. To zbírali v lesi roždí, dávali je na hromadu a pálili je. A teď je musí kupovat. Taky spravovali cesty v lesi a sázeli smrčky. A za to mohli chodit do lesa na trávu, pást dobytek v lesi fšady. Na stlaní museli mít paletu. Dostali za ni[3]) pár tisíc!

František Roučka (Maršovský),[4]) 82 let starý (r. 1900); † 1904.

Digitized by Google

[1]) Mužský rod pro bytosti životné. — [2]) Genitiv mn. č. slova: *drva*. — [3]) Obecně se říká na Cikhaji: *ňu*. — [4]) Vypravovateli říkají »*Maršofskej*«, protože si vzal ženu z Maršovic. Na Cikhaji byl ještě jiný Roučka.

2. Vo Stříbrnej studni.

Dole pod Žákovicou stojí hrozně vysoká a tlustá jedla. Za tou jedlou, na kousek vot tej jedle, je studňa; je tam hrozná [1]) dobrá voda. Rikaji jí: »Stříbrná studňa«. F tej studni je sklep a v něm prej je moc bohactví.

To se prej jistotně stalo tam. Jeden drvař z Herálce kácel strom a chtělo se mu pit. Tak se šel napit. A dyš přišel k studánce, viděl tam vodevřenej sklep. Studánka se stratila. A na kraji toho sklepa stála kád ze zelím.[2]) Von si toho zelí nabral do kapce, něco sněd a drobýtek přines ženě, aby ho taky vokoštovala; bylo moc dobrý. Dyš přišel domu, povidal ženě: »Milá ženo! Tam je dukátů f tem sklepě u Stříbrnej studně! Ale já sem si jich nevzal. Přines sem ti zelí, abys ho vokoštovala, jaký je dobrý.« A dyž je chtěl vytáhnout s kapce, vono to zapraščelo a von místo zelí mněl f kapci dukáty.

Žena jak to viděla — vona bila lakotivá, bodejt — tak běžela z děckem k tej studánce. Sklep byl tu chvílu ešče vodevřenej a v něm hromadu zlata. Vona si nabrala do zástěry dukátů a f tem se sklep začal nad ňou lámat. Vona se lekla a utíkala s penězi dom a děcko tam nechala. Potom se vrátila pro to děcko a sklep už bil zavřenej. Každej den tam chodila, bodejt, a tam u tej studánky plakala. Dyž za rok tam zas přišla, zas byl sklep vodevřenej; von prej je každej rok vodevřenej na velkej pátek, dyš se čtou pašije. A děcko sedělo na stole a mnělo f každej ruce jablíčko a na matku se smálo. Vona už nebrala dukáty; lapla [3]) děcko a utíkala s ním tam votaď dom. Týž.

[1]) Přídavné jméno *hrozná* zastupuje v této větě příslovce *hrozně* t. j velmi. — [2]) Dříve stařeček vypravoval takto: »Jeden drvař šel se tam napit a *ve vodě plavalo zelí*. Von si nabral prášek toho zelí do kapce a t. d.« - [3]) Infinitiv je *lapnout* t. j. uchopiti

3. Vo Luňáčkovi.

Luňáček nebošćík — Pámbu mu votpust, von byl helvet — byl tam kolikrát u tej Stříbrnej studně. Vostával túle [1]) vedle; von byl řezník. Já sem taky bil u něj; štyry dni sem se učil to řeznictví. Vono tenkrát bilo laciný maso; kráva bila za patnást zlatejch a za kůžu dostal pětku a tak maso přišlo za pár groší. — Tak ten Luňáček taky chtěl mit zlata. Starej blázen mněl heský živobytí; nemněl děti a ešče chtěl bejt bohačí. Slejchával vo tem sklepě u Stříbrnej studánky, že se votvírá, dyš sou na velkej pátek pašije. Von byl helvet, ale věřil tomu. Tak tam taky chodil. Na velkej pátek bejvá tady moc snihu a von tym snihem se brouhal. Ale nidá nic nedostal. Gdo chce tam něco dostat, nesmí jit přez vodu a von musel přes kolik potůčků. Ale von to nevěděl. Týž.

[1]) Ve slově *túle* znělo mi *ú* polodlouze.

Digitized by Google

4. Vo Křemelovej studni.

A túle u tej Křemelovej studně zas hořívaly peníze. Vidívali tam takovej modrej vohýnek. Pasáci to viděli, dyš pásli dobytek na pasece; vona bejvala velká paseka tuhle [1]) — říkaji tam »Pod řebínkem«. Gdo ten plamínek vidí, má ho přehodit drobečkama s kapce a peníze na tem místě vostanou stát; nepropadnou se. Ale nigdo to tady neuďál. Dyž nemněli drobečky, tak druhej den tam šli a kopali, ale nenapadli nic.

Týž.

[1]) Vypravovatel řekl někdy: *túle* a někdy: *tuhle*.

5. Vo kotli s penězi.

Neboščík Ftáček mněl vejmněnek túle zrovna za křížem; šak to má teď Koláček. Jeden sedlák ze Sekňova mu tam voral; podmítal to a vzal hodně hlyboko, mněl pár koní, a pěkně vyvoral kotel s penězi. Ale nedostal nic. Dyž začaly koně třískat sebou, tak von na ně křík: ou! a jak na ně křík: ou! bylo konec: kotel se propadl. Dyby nebyl křík: ou! tak by tam byly peníze vostaly. Kopali a nenašli nic.

Cikhaj prej stojí na moc penězích, že za to nestojí Cikhaj. Ale támle Vortová! Von je tam pěknej les, šak ho má ten, japak mu říkaji — už umřel, tak ho někomu poručil, vot sestry ceři — Papež! A fšem kněžům vzali lesy a jemu nemohli ho vzít.

Týž.

6. Vo Žákovej Hoře.

F tem sklepě, co je ta Stříbrná studňa, koulí [1]) kúželkama zlatejma a muzika taky tam hrá. Vono tam ňáký mněsto má bejt zažehnaný na tej Žákovej Hoře a proto sou tam ty peníze. Ešče je tam vidět kuse zdi a cihel. — Voni tam bejvaly javory a f tech javorách byly trupky [2]) a z nich cedili jakejsi vocet a von prej byl hrozně dobrej.

Ale vona je tam zem hrozně pěkná; tam by bylo vobilí na tej Žákovej Hoře! To by bylo pole, jéj, darmo mluvit! Tam je černej zemně! Vona je tam černá zem jako štel [3]) To dyby dostal tady na pole, ó jé! Kolikrát dyš sem tam jel a byla škaredá cesta a já sem uhodil na špice, to vostalo zrovna, jako dyby vápna nasypal.

Tech zlatejch kúželků je ešče vosum a kula zlatá. A devátej kúželek dostali, ale nevím už, jak se to stalo, a za něj byla vystavená Zelená Hora. — Tam musí bejt nějaký stracený mněsto před ňákejma tisíci lety; jináč to nejni. A mněsto je propadlý pod zemi. Ví Bůch, gdo to dostane, ty kúželky a to zlato. Voni musí mit tíhotu; to si pomysleme, kousek zlata jakej je těškej.

Jedno děcko taky bylo na Žákovej Hoře tři dni. S Fryšavy [4]) byl ten hoch. A von už mluvil; byl tam na jahodech a von tam potom vostal

Digitized by Google

na noc. A dyž ho hledali fšady, našli ho tam v lesi; mněl takovej pelíšek udělanej. Povidal, že k němu chodilo nějaký děťátko a nosilo mu rohlíčky.

Týž

[1]) 3. os. mn. č. — [2]) T. j. trubky. — [3]) Genitiv je: *štelu*. Co je *štel*, to mi vysvětlil pan Jozef Šilhánek, hostinský ve Světnově, takto: »Je koš. Na ten koš se dá režná plachta a na tu plachtu popel ze dříví, asi míra popela. Na ten popel se nalejvá hesky vlažná voda, aby se uďál luch. Ten popel se víckrát proleje a ten vymočenej popel, co zustane na plachtě, je *štel*. S tým hnojí louky.« — [4]) T. j. z Vršavy, vesnice na Novoměstsku na Moravě. Tato vesnice je oddělena od Cikhaje lesem.

7. Vo Sikofci.[1])

U Třech Studní je rybník; říkaji mu Sikovec. Tam je taky propadený mněsto. F tem Sikofci sviňa vyryla zvon; šak ho mněli f Sekňově. A teď ho zapovrhli, že to na obec[2]) nepatří. Von dycky zvonil tak: »Sviňa mně vyryla, sviňa mně vyryla.«

Týž.

[1]) Název *Sikovec* vznikl ze staršího názvu *Osikovec* t. j. rybník osikový. — [2]) Slovo *obec* je vzato z jazyka spisovného. Vlastní dialektický výraz je *vůbec*; ale tohoto slova užívají na Cikhaji jen ve rčení: *platit do vůbce*, na př.: Musím taky platit do vůbce.

8. Vo dolech na Žákovici.

Proč tý hoře tady říkaji Žákovica? Že se tam žáci stratili; proto je ta památka. Hráli tam prej kúželky a stratili se a nide vo nich nebyly slychy vidy. Na tý hoře sou tři dole[1]); f tejch dolech vykopali zlatou kulu a zlatý kúželky. Voni se ty kúželky a ta kula stratily a nide se jich nemohli dodělat. Pak kopali na tý hoře, hledali tam ty kúželky s tou kulou a potom to tam našli; tak vykopali ty dole. Voni byly moc hlyboký, asse[2]) hlava točila, dysse[3]) do nich díval. Ale teď už je ani nenajde, ty dole, už je to zarůstlý. Ty dole byly prázný, dysme se tam chodili dívat.

Jozefa Tesárková, 78 let stará (r. 1900).

[1]) Nominativ mn. č. podst. jména *důl*. — [2]) T. j. *až se*. — [3]) T. j. když se.

9. Vo hejkalovi (vo hejkaloj).

I.

Hejkali sou až doposud. Dyš sem byl serbusem, poslal mně přectavenej Pavlík na Kocandu. Teď mně tam poslal uš kvíčerou. A já arci nesem[1]) přišel domu, už bylo po klekání. A von šel taji[2]) vod zadu s Pihovin takovej jako mysliveckej a pustil se pře[3]) silnicu na druhou stranu do Sadu.[4]) A já myslil, že je to mládenec mysliveckej. A us[5]) se tehdy chumelilo. A teď já přídu na tu stopu, gde, kady šel a nebylo ju znat. Ptal sem se mládence, esi tam taji šel, a von mně řek, že ne. Tak co to bylo? To vím, že to musil bejt ten hejkal.

Digitized by Google

Vopatoj [6]) to taky tak uďálo. Von zas jel a dyš přijel do toho místa, kůň mu nechtěl hnat. A potom to popad ten kůň, ale hnal, utíkal pryč.

Cestař *Jan Straka*, 75 let starý (r. 1900).

[1]) T. j. *než sem*. V rychlé mluvě slova *než sem* splynula v jedno slovo a *ž* splynulo v *s*. — [2]) T. j. *tady*. Někteří lidé na Cikhaji a ve Světnově v rychlé mluvě místo *tady* vyslovují *taji*, ale nečiní to důsledně. — [3]) T. j. *přes*. Ve předložce *přes* odsulo se *s* před slovem, začínajícím souhláskou *s*. — [4]) Název lesa. — [5]) T. j. *už*. V rychlé mluvě *ž* před slovem *se* změnilo se v *s*. — [6]) Dativ jména Vopat.

II.

To zas bylo taji na Žákovici. Vocaď tam chodili do lesa tří, dáli tam pařeze: nákej — von se pešloval,[1]) ale fšecí mu říkali Francek Petrů, a potom Francek Šlejfířů — ten se jágroval [2]) — a Vopatů Josef. No a vostali tam na noc a lehli si tří vedle sebe a pytel si dali na nohy. Fšicí [3]) strčili nohy do toho pytla. A ten hejkal mněl k nim přijít a mněl jim říct: »Uš prej taji pamatuju třikrát ves a třikrát les a takovýhle [4]) zvíře prej sem neviděl: jedny nohy a tři hlavy.« Týž.

[1]) T. j. pravé jméno jeho bylo: Pešl. — [2]) T. j. pravé jméno jeho bylo: Jágr. — [3]) Vypravovatel řekl dříve: *fšecí* a v této větě: *fšicí*. — [4]) Když mi to Jan Straka vypravoval po druhé (r. 1903), pravil: *takovýle*.

III.

Už může bejt tak třicet roků, uš sem byl ženatej, šli sme — mněl sem tu děťce ze Sklenýho a cera chtěla, abych je zaved na borůfky — šli sme vocaď na borůfky túle za Benešovy. A přídem [1]) k takovýmu kamenu — gde pak je věčí neš tenle stůl a taky tak vypadal: byl tak povysokej nad zemi.[2]) A na ňom [3]) stál takovej panáček; bylo to tak malý, jak maji komedyjanti to pimprle, jak vidí [4]) třeba kolčavu a stoupla by na nošky, tak velký to bylo; ani na střevíc vod zemi. A já sem ten kamen vopcházel; chtěl sem se dozvědít, co to je. Mnělo to kalhůtky široký, šedavý, jak maji drátaři — dráteníci — a takovou bundičku černou na sobě. A nohy mu nebylo vidět, jen pazourky to mnělo jako kočka, ale ksicht to mnělo jako člověk. Vopička to nebylo. Jak zme [5]) vokolo toho kamena chodili — bylo tam hodně borůvek — tak se to porád takle proti nám ksichtem točilo a porád to člověku do vočí hlídalo. A já sem se to bál uhodit; jářku: »Pámbu ví, co to je.« Mnělo to takový velký voči vyvalený a svitlavý; tak se mu svítily. Bestoho že to byl jen hejkal, inýho nic. Túle to bylo na kraji v lesi, malej drobek vot tý chalupy túle. Šak to tahle cera — jako má — viděla taky a děťce Roučkovo taky.

Týž.

[1]) Když mi to Jan Straka vyprávoval po druhé (r. 1903), pravil: *přijdem*. — [2]) Instrumentál. — [3]) Častěji se říká na Cikhaji: na *něm*. — [4]) 3. os. mn. č. To pravil vypravovatel ke mně. — [5]) Vypravovatel říkal někdy: *sme* a někdy: *zme*.

Digitized by Google

IV.

Vo tem hejkalovi sem taky slejchávala, ale nevěřila sem tomu, až jednou sama sem ho viděla Je tomu šest nebo sedum let,[1]) šla sem z Dvořáčkovou do lesa na dříví tule u Mokrejch Palouků. Nebyl vyrčitej den. Dyš sme šli po stešce vedle lesa — ešče sme nebyli v lesi — tak to na nás kříklo třikrát: »Ženský!« Dyž uš po třetí, jářku: »Co pak je to? Hoší sou ve škole« — protože to dálo takovej smích, jako dyž je jich kolik. A mně[2]) tak napadlo: »Počkej, já se podívám, kerej hoch nejni ve škole.« Jen tak malej kousek sem mohla vod něj bejt. Šla sem se podívat do lesa a teď sem viděla takovýho chlapíka. Nebyl velkej, jen tak pomalej, ale moc silnej; votáčel se porád zádama ke mně. Mněl režný kalhoty a takovej kraťoučkej kabátek, jak nosili za starejch dob ty špenzílky, jak nosí řezníci; byl černej sametovej. Na hlavě mněl klobouk slamněnej, morovatej, vysokej.

Dyš sem mněla k němu přijít, von vyskočil — byl ke mně vobrácenej zádama — uhodil se patama do zatku[3]) — byl bosej — a utíkal do huščiny. Smrčky se rozletovaly, jako dyš pustí bejka buřnýho a von letí. Tak to lítalo, ty smrčky. Vokazuju ho Dvořáčkovej a vona nic neviděla; jen viděla, jak rozletovaly se smrčky. Pak zas na nás písk a uš sme neviděli nic. Von nepísk, jak pískaji muský; von písk drsnato moc.

Potomejk zas sem ho viděla ale za půl roku. Hrabala sem Pavlíkom na louce, sluníčko mnělo zapadat, šla sem domů. Byla sem na mezi na kousek vod lesa. Nedo zapísk; já sem se vohlídla a neviděla sem žádnýho. Du na kousek a von zas písknе po druhý. Já se votočím a von vyběch chlapík ze Strakovej jařice — z vašej[4]) jařice — a běžel do lesa. Já sem myslela, že je to Šepků[5]) hoch. Dyž ale sem přišla k Šepkovýmu stavení, von hoch pás přet stavením, přet Šepkovy, na louce. Ten chlap byl zas ſ tej poctatě,[6]) jak sem ho viděla prvně. Zas tejma patama se uhodil do zatku. Teprf sem si spomněla, že to byl hejkal. Druhej den sem s toho ležela; taková hrůza mně[2]) napadla.

To už je taky kolik let. Vyžinovali sme panu levírníkovi tudle za mlejnem. A von šel tady chlapík; tak se žene přes paseku. Já povidám: »Ženský, podívejte se, ten hoch utíká!« A vona žádná nic neviděly. No a hoch do smrčků se stratil a písk. Já sem myslela, že je to můj hoch. A von stál u nás u smrčka.

Brzo po tem jak sem já ho viděla, šly sme z lesa domu, nesly sme dříví na krůsních[7]): Vajska, já a Dospělka. Nat pánovou[8]) loukou sme si votpočívaly. Já sem povidala, že sem viděla hejkala přet tým. A Vajska povidala: »Dyby nám přines rejši chleba!« A teťka vona stávala a už nemohla stat. My sme to na ňu porád pomáhaly. Tak vona přeci stala a šla moc těško a cejtila velkou tíž na zádech. Aš přišla g Hamanovýmu polu, tak si pohodila a vykříkla: »Už mně spad ze zád, už mám lechko!« A šla, jako by už nenesla nic.

Digitized by Google

Do vočí sem hejkalovi neviděla. Viděla sem ho třikrát, ale do vočí nigdá. Bárta na Kocandě mně povidal, že je ešče dobře, že sem mu neviděla do vočí, že je moc škaredej. Von se mu podíval do vočí.

Ana Bukáčková.

[1]) Vypravováno r. 1900. — [2]) Akkusativ. — [3]) T. j. zadku. — [4]) To pravila vypravovatelka ku přítomnému rolníku Fr. Strakovi. — [5]) T. j. Šebků. — [6]) T. j. podstatě = postavě. — [7]) Nom. j. č. je *krůsňa*. — [8]) T. j. revírníkovou.

10. Vo Honzovi Břiským.[1])

Von pocházel z Bříšče a menoval se Staněk. Von vostával f pazderni zrovna u cesty. Von nebyl velkej, ale byl největší silák v našej krajině. Von bul řezníkem sám pro sebe; co zabil, to sněd. Koňa nemněl; von tahl sám; von mněl takovej vozejk z dvouma kolma a v zejmně saně; u tejch saní mněl nos takovej a za ten nos tach.[2])

Jednou se pohádal ze ženou; chyt ju za ruce, posadil ju na lavicu a žena vostala mrtvá. Vodvedli ho do harestu do Nového Mněsta a přikovali ho ke kamenu; ten kamen mněl sedum centů. Voni s ním nemohli hnout, a Honza ho vzal do náručí a nosil ho po tem harestě. Potomejk ho položil na kamna a kamna se zbořily. A pak ho zanes po schodech do kancaláře a povidá pánum[3]): »Co s tym kamenem?« Voni ho prosili, aby ho zanes dólu na svý místo do harestu, že ho propustí. Honza ho tam vodnes a bul propuščenej.

Ale můj tatínek ho přeci přetách. U Kunů ve Vlachovicích se přetahovali za prsty, kerej je silnější. A tatínek ho přetách. To už je lét![4]) To už bude ňákejch šedesát let. Ale Honza tenkrát prej vyšel z harestu, byl umořenej. Potomejk šel Honza ke mně — seděl sem na hůlkách — vzal mně za rameno, ale nemoch se mnou hnout. Povidal: »Poď, vyhodíme toho dětka!« [5]) A já povidám: »Nech ho, von by nám vybil voboum.« Von nevěděl, že ten dědek je můj otec.

František Roučka (Maršovský)

[1]) *Břiskej* je utvořeno ze jména *Bříšč* (vesnice na Novoměstsku na Moravě). — [2]) T. j. táhl. — [3]) Koncovka *-ům* zněla mi v tomto případě krátce. — [4]) Vypravovatel vyslovil slovo *let* dlouze a zvýšeným hlasem, čímž projevil pohnutí své mysli. — [5]) T. j. dědka.

11. Vo světlíčkách.

Světýlka, to sem viděl sám. To běhaly tadyhle vedle stavení. Bratr se učil tuhle f tom, co je Popela, stavení. No a šel dom, ležet jako; no a dyš přišel tule, tak písk na ně a honem vodevřel dveře a do seknice a světlíčka túle běhaly porád.

Jan Straka.

Digitized by Google

12. Vo jedný koce.[1])

No tak sem šel z hospody a šel sem tuhle krót[2]) na tom paloučku u Krejčího lenu. A teď leží kočka pře[3]) stešku. A nákej Vajz, túle tejch hoší, jako tejchle Vajzů f Sekňově, strejc, dyž ležela, von si vzal s Pešlový zahrady tyčku a milou kočku uhodil. A dyž ji[4]) uhodil, milá kočka se mu postavila takle na ty zadní nošky a ty přední takle rostáhla jako člověk. A teď my nic; von jí neuďál jako nic. Von už bul chlapík letitej, ale dvacet roků. Tak sme šli túle k studni, co maji u Hamanů; vona nám tu zas stoupla na cestu. Tak sme se už báli vobá. Potom sme šli tam pod Brožárňu — to je chalupa, co patřila nákýmu Brožovi — a vona tam zas stála f tý bránce. Tak sme zas šli ke studni túle u Hamanů; zas tam stála. Tak sme šli tajihle za zahradu a vona tam zas stála. A tak sme šli zas spátky, zas k studni, a dyš tu zas stála, šli sme aš tam pod Brožárňu do tý bránky. A kočka už zas tam byla. A teď von pozbich[5]) čepicu a povidá: »Staň prej se vůle Tvá!« a šel vedle ní a kočka mu neuďála nic. A já sem utíkal dom, arci, a jak sem vzal za kliku, dveře se mně vodevřely a já sem sebou túle říz ve dveřích. A inšího nic.

Jan Straka.

[1]) Lokál podstatného jména *kočka*. — [2]) Z německého slova: *gerad*. — [3]) T. j. *přes*. Souhláska *s* se odsula. — [4]) Obecně se říká na Cikhaji: *ju*. Vypravovatel sám říká obyčejně: *ju*. — [5]) T. j. pozdvihl.

13. Vo smrtholkách.

Na smrtelnou nedělu — taky přet smrtelnou nedělou — chodí děti ze smrtholkama. Smrtholka je taková panenka ušitá z hadrů fšelijakejch; třeba s porculánu taky maji. Tu panenku nosí na tejch jedličkách, na jedlice,[1]) na vršku. Chodí po dědině dům vod domu a spívaji: »Velkonočko, velkonočko, gdes tak dlouho byla? U studánky, u hlubánky ruce, nohy myla.« Berou vejce, grejcary, koláče. Pak smrtholku zas rostrojí a vyhodí venka.

Jan Straka.

[1]) Lokál podstatného jména *jedlička*.

Po třech letech (r. 1903) vypravoval mi to Jan Straka takto:

To dělaji ze šátků takový padny.[1]) A maji takovou jedličku s halouskama a na tu navěší vejdumky z vajec a tu padnu na to postaví na vršek. Chodí s tym po fsi a spívaji u vokna nebo f síni: »Smrt nesem, zanesem, nové leto přinesem« — nebo: »Velkonočko a t d. (jako nahoře).

[1]) T. j. pany.

Digitized by Google

14. Š čeho tady vařili syrop.

Taky taji vařívali syrop, dyš tady bylo víc javorů. Navrtali javor a dali do něj trupku[1]) a nastavili hrnek nebo putynku a tu vodu potom vařili a ďáli s toho syrop. Sou tam v lesi ešče zdi doposuď; říkaji tam: »F cukrovni«. Říkaji, že tam bylo mněsto a ty lidi že si hráli kúželky a ty kúželky byly stříbrný a mněli k tomu zlatou kulu. Říkaji, že tam má bejt doposuď sklep ešče.

Jan Straka.

[1]) T. j. trubku.

15. Proč setňofskej Beran nedával desátek.

Nákej Beran f Setňově vezl do Kláštera desátek — vobilí. Nekerý sousedi vezli spíš a dyž jeli dom, tak se jich Beran ptal, esi to f klášteře zapisujou. A dyž mu řekli, že zapisujou, von už do kláštera nejel, zavez vobilí do hospody a prodal je hospockýmu a propil to. Tak potom nedával nic. Vono jich bylo víc, co nedávali. A co spíš vezli, ty museli dávat.

Týž.

16. Vo dvouch vohních.

Je tak dvacet let, šel sem do Škrdlovic hrát. To ešče byl Vincek Leopold na hospodě, co je teťka Brožek. Bylo to f samej podzim, vo chvilku dýl[1]) neš teťka. K pátý hodině ráno vracel sem se na Cikhaj. Dyš sem přišel za Škrdlovice, viděl sem dvě světla u Setňova. Myslil sem si, že dou tředleny do pazderně třít len. Přišel sem do lesů, ty světla se mně stratily. Dysem přišel doprostřed lesa, zrovna pot Čertovým kamenem, tam se postavily dva vohně ze strany. Na cestě to nebylo, tak já sem si myslil, že sou to náký pytláci. Tak sem jim vyhybal, aby mně[2]) nevrátili, jak se stalo Šedinovi. Ale u tejch vohňů sem žádnýho neviděl. A vešel sem na cestu — bylo tam dycky složený dříví — vobrátil sem se naspátek, chtěl sem se podívat, co ty vohně dělaji. A vono to najednou škaredě pláclo a vohně uhasly. A mně[2]) napadla hrůza a utíkal sem domu, dif sem se nesvalil.

František Štúla, 60 let starý (r. 1903).[3])

[1]) T. j. později. — [2]) Akkusativ. — [3]) Vypravovatel pochází ze Žďára na Moravě; na Cikhaji žije už 32 léta.

17. Proč říkaji jedný hoře „Žákovica".

Na tý hoře, co jí teťka říkaji Žákovica, bejvalo mněsto. A f tem mněstě stranou, jak teťka f Kláštěře na Zelený Hoře v Borovince je kúželňa, tak tam taky to tak bejvalo. A přišli dvá žáci a teď ty kúželky začali koulet. A f tý kúželni kouleli zlatou kulou a mněli stříbrný kúželky. Dyš ty kúželky kouleli, chtěli vědět, co je po tem lesi tejch neřestí — hadů. Jeden si povidal: »Já prej je budu citýrovat, ty prej je musíš počítat.«

Digitized by Google

Ten je čítal teda. A voni tam byly dvě jedle — menovaly se hromový — byly veliký nesmírně. Tak ten žák ty hadi citýroval a ten druhej je počítal. Ty hadi lezli a rovnali se na ráz[1]) — jeden na druhýho se kladl — až jich bylo až do vrchu tejch jedlí. Potom lezli najednou dvá po tejch stromech zhůru a ten žák počítal jen jednoho místo dvouch. Teď ty žáci přišli g zežrání vot tejch hadů a to mněsto přišlo k propadnutí. Ty kúželky a ta kula taky se propadly. A tým dílem se menuje ta hora Žákova Hora.

Na Žákovici je Stříbrná studňa; gdo se napije vody s tý Stříbrný studně, pozbyde psinu.[2]) — Byla tam jedla, vršek mněla suchej, teprvá sou tři roky, co ju skátěli. Bylo nás pět drvařů. Rostáhli sme každej vobě ruce a mněli sme co dělat, abychme ju vobejmuli. Dyž ju skátěli, uďáli z ní přes padesát metrů dřívího. Na její pařezi mohlo by tančit štyry aš pět párků.

Fr. Štúla.

[1]) T. j. na hranici. — [2]) T. j. zimnici.

18. Vo pasákovi, co moh vysvobodit propadlý mněsto.

Jeden pasák s Cikhaje hnal do lesů pást dobytek. A po jaru koušou moc ty pipky[1]); a von si uďál vohýnek a lehl si k němu a usnul. Ten dobytek se mu ale zaběhl. A von teťka proctl a nevěděl, gde ho má. Tak běhal po lesi a nemoch ho nide najít. Tak už ho napadla žížeň. A přišel ke Stříbrný studni na potůček; tak se chtěl napit. Ale napadlo ho: »S potůčka nebudu pit, já si pudu ke studni až, tam se napiju.« Dyš přišel k tý studni, seděl u ní malej chlapeček a držel bič v ruce a povidal mu: »Synáčku, poď sem a přenes mně přes ten potůček.« A hoch se ho ulek. Tak se zastavil, koukal se na něho a bál se ho. A ten chlapeček mu povidal: »Neboj se, synáčku, nic, třeba ty se zmáchal, jen dyž mně přes ten potůček převalíš; budeš ščasnej.« Ten hoch ale se lek a utíkal vod něho pryč. Podnes je tam památka; řikaji: »F starý pasece.« Tam ďáli drvaři. A von k nim přiběch a jim to povidal. A teď voni mu na to povidali: »Tak se vrac spátky a neboj se, my pudeme s tebou a ty se nestratíš.« Jó. Tak ale dyš přišel spátky k tý studni, tak hoch tam ešče seděl. Ale už nechtěl, aby ho vzal na záda, aby ho přenášel, už mu povidal: »Byl bys bejval moc ščasnej, ale teď už nejni nic platno. Dybys mně byl přenes, byl bys to propadlý mněsto vysvobodil, byl bys bejval pánem nad ním. Teď musím čekat kolik tisíc roků, aš příde člověk, kerej to udělá.«

Týž.

[1]) T. j. tiplice.

19. Vo fščeliščem.

I.

Dysem pás krávy, tak zme pásli tří a našli zme mladýho ftáka a mněl tři nohy. Dvě nošky mněl tak, jak sou, a třetí mněl vzadu. Potomejk sem toho pykal, že sem ho nevzal na vokášku.

Digitized by Google

II.

Taky sem slejchal, že f Škrdlovicích kátěli lipu v zimně a že f tý lipě bylo hejno laščuvek. Byly slezlý, ale byly už pojitý. — Jednou sme kátěli v zimně strom a v něm byla žlúva[1]); vypadla s toho stroma.

[1]) Jiný člověk na Cikhaji zase řekl: *žluva* (krátké *u*).

III.

To byl na Fršavě kněz, dysem se dostal do Sklenýho, a von říkal, že dokaď tu bude, že nigdy tam nepotluče. Von umněl schánět na lesy kroupy. To šly kroupy jen po lesi.

IV.

Že by byla taková nemoc? Š člověkem uhodilo, von pozbih nohy, že byly zrouna[1]) z hlavou zbižený a motal se jak mlejnskej kamen. To bylo tady, to sem u toho byl.

Jan Straka.

[1]) Častěji se říká: *zrovna.*

DODATEK.

A. Ze Škrdlovic.

1. Vo smrtholce.

Tady holky přistrojí na smrtnou nedělu panu velikou jak roční děcko. S koudele udělaji hlavu, z lenu jí daji vlasy, jak dítě by to bylo. Udělaji tomu voči, nosejček, hubičku, do huší daji hóringle — záušnice — a nosí to na hůlce dům vod domu. Nede jim daji vejce, nede grejcar, nede dva. Koledujou takle:

1. Smrt plave po vodě,
nové leto k nám jede
š červenejma vejci,
ze žlutejma mazanci.
Hody dou, květy dou,
dejž, Pane Bože,
travěnku zelenou.

2. Na pšeničku, na jařičku,
na to Boží žítko,
abychme to požali.
Pána Boha chválili.[1])
Hody dou, květy dou,
dejž, Pane Bože,
travěnku zelenou.

Digitized by Google

3. Svatej Petr, svatej Ján
po věnečku veze nám,
dal nám flašu vína,
abychme se napili,
Pána Boha chválili.
Hody dou, květy dou,
dejž, Pane Bože,
travěnku zelenou.

4. Velkonočko, velkonočko,
gde tak dlouho bejváš?[2])
U studánky, u hlubánky
ruce, nohy mejváš[2])
Hody dou, květy dou,
dejž, Pane Bože,
travěnku zelenou.

Potom zanesou smrtholku domu a rostrojí ju.

Rozálie Cempírková a *Marie Hillerová.*

[1]) 3. a 4. verš zpívá se také takto:
aš to budem žíti,
rač nám ho popříti.

[2]) Cempírková: býváš — mýváš.

2. Jak se můj otec utopil.

To už může bejt ale dvaasedumdesát roků. Můj otec prodal mlejn tady pod Dářkem; řikaji tam »Na Novým mlejně«. A von ho prodal nákýmu Jelínkovi a pak koupil v Radostíně familiju. A teď šel za ten mlejn pro peníze. A dyš pro ty peníze přišel, tak mu je ale Jelínek nedal. A dyš šel z domu, tak maminka mu dala padesát zlatejch a tatínek si je dal do tašky pot paž. A pak dyš tam vocaď šel, tak si namířil přes to Dářko. Bylo to v březnu mněsíci; Dářko bylo ešče zamrzlý. A byli tam dvá drvaři a von chtěl na tejch drvařech, aby mu vosekali dvě hole do rukouch. A voni mu povidali: »Ale Škodo, nechoději prej přes to Dářko; jak pak dyby tam prej padli?« A von si na to povidal: »Dybych já mněl tolika magacínu, co bych přes to Dářko převez!«

A šel na kus a voni už ho slyšeli volat vo pomoc. Von vykřikyl: »Ježíš, Marja, Józef! Svatá Ano, stůjte při mně, nevopouščejte mně!« A už dom nepřišel.

A teď maminka nevěděla, gde je. Vona ho hledala, byla taky až v Brně u — nákej Halama s Polničky tam vostával a toho druhýho nevím, jak menovat — u švagra a teď byla aš f Chotiboři, taky tam byl nákej přítel z jeho strany, zocový.[1]) Popýtala se po něm a f tom běhání se

Digitized by Google

schvátila na celý tělo. A na konec března padla do nemoci a už nestala.[2]) Na tři krále menovitě mněla pohřeb.

Mně bylo teprvá dvě leta, dyž vona zemřela. Vostalo nás sedum dítek, fšecky malý. Dědeček vzal nás k sobě sem do Škrdlovic — von byl kovářem — a taky na holý ruce nás vyživil.

Jak ho našli? Nákej Lacina z Radostína ze Solným šli ze Žďára s trhu. A teď jeden druhýmu povidal, dyš k tomu Dářku přišli: »Poďme prej vokolo toho Dářka, dybychme prej toho Škodu našli.« A šli a našli jeho čepicu. A von byl připlavanej u Vostrova — to je les — hubou do zemně byl vyhoděnej z rybníka. Tak ho hned votočili a koukali mu do kapec ti dvá sousedi — jeden byl starostou — a tu tašku přinesli dom. A teď si povidali: »Uš sme prej Škodu našli.« A teď zapřáhli koně a jeli pro něj. A dyž ho přivezli, tak začali stahovat boty z něj a šaty; vono to šlo fšecko i kůží[3]) dol.

A teď ten starosta, ten Lacina, vyďál tašku s kapce. Matka se ptala, esli v ní má peníze, že dostal za mlejn peníze. A ten Lacina vyďál tašku s kapce a povidal: »Tuhle máte, Škodofko, tašku jeho s penězma. My prej sme byli ze Solným, tak sme ho votočili a vzali prej sme mu to s kapce a vono prej tam nejni jen padesát zlatejch a sou prej tam dva upise při tem.« No tak teď maminka na svýho oce a dala to fšecko mu do moci s tým Lacinou radostínským. Vona už holt nemohla chodit.

A teťkom šli k Jelínkovi na vyrovnání. A von jen stál na svým, že mu peníze dal. Ale přišli na ty drvaři. Voni prokřikli, že jak šel hned dom s toho mlejna a že ešče mu vosekávali do ruky dva šnorlíky — to sou hole takový. A slyšeli ho na Dářku křičet, jak vykřikyl: »Ježíš, Marja, Józef! Svatá Ano, stůjte při mně, nevopouščejte mně!« Ty drvaři to fšecko udávali. A teťka Jelínek u soudu votpřisahal s ňou ty peníze, že mu je dali. A teťka ty přisahali, že nemněl při sobě jen tejch padesát zlatejch.

Ale to byl taky boskej[4]) zázrak! Voni byly suchý ty peníze, co mněl f kapci, a ty spise. A byl tam vod druhýho března až do šesnástýho máje.

Rozálie Cempírková.

[1]) T. j. s otcovy. — [2]) T. j. nevstala. — [3]) Instrumentál bez předložky *s*. — [4]) T. j. božský.

3. Vo mynárským učedníkovi.

Ale to sem jim ešče nepověděla. Dyš sem já sloužila ve mlejně f Klusborku, mněli stárka a byl učedník; ten mynář se menoval Slámečka. A ten učedník se stratil takle jednou v noci. Ale hledali fšady, gde by,[1]) a nenalezli nic. Teťka já sem šla máchat prádlo nahoru na vantroky po schodech. A teď sem tam ucejtila takovej puch. A přišla sem dólu a povidala sem: »Pantáto, dou se podívat, to je ve mlejnici puch!« Von mně votpověděl: »Co prej máte ale za nos!« A vona[2]) taky běžela s ním

Digitized by Google

hned a povidala: »Neco je tudy, je tu puch velkej.« A hned mlejn zarazili a hledali. No tak našli učedníka; teťka byl pot kolem nataženej jak šňůra pot palečním. Tak ho vyďáli a von byl celej vot toho kola, ten ksicht, rostrhanej.

Ale ten stárek byl ale štyrykrát u soudu. A voni to dávali na něj, že myslím ho zbil a že ho tam vrazil. A holt mu to nemoh žádnej dokázat; tak se mu nestalo nic.

Rozálie Cempírková.

[1]) Vypravovatelka zamlčela sloveso: *byl.* — [2]) T. j. mlynářka.

4. Vo ščírovi.

Šla sem — ó to je už hrůza let! — do Radostína k sestře na náščivu. A voni mně povidali, kady sem šla? A já sem povidala: »Šla sem g Bílejm Potokům a pře[1]) Ščírový Dole.« A pantáta povidal: »Pro Boha, ženská, tam tady nechoď! Tam prej je moc ščírů a hadů.« A teď sem povidala, co sem tam viděla, jaký zvíře. Mnělo to takovejch drápů a ten krk — mnělo takový žlutý fleky po tem krku. Mnělo to tělo dlouhý jako palec a vocásek u něho dlouhý jako prst a tým vocáskem to mrskalo.

A pantáta povidal: »Ženská, chraň se! To byl ščír, to by byla tvá smrt. Von prej ščípne a vocáskem sekne a s toho vocáska pustí jed. Dyš sem po druhý pudeš, uš Ščírovejma Dolma nechoď!«

Rozálie Cempírková.

[1]) V předložce *přes* odsulo se *s* před slovem začínajícím souhláskou *š*.

5. Vo mochorůfkách.

Tak byla matka a mněla jen chlapce jednoho. A uš štyry roky stonala. A doktoři mluvili, že jí nejni pomoci. A ten hoch chudák už ji nemoh utahnout na tý posteli ani vobrátit. A dycky mu řikávala, aby jí šel nede pro kapku polífky, že von to uvařit neumí. A tak von ten hoch se za to styděl; už musel bejt přeci heskej.[1]) A von jí vařil tu polífku sám. Šel do lesa a nazbíral tejch jedovatejch mochorůvek. Nevěděl si už rady; uš štyry roky se s ňou trápil, uš si pomyslil: »Děj se, Pane Bože, vůle Tvá!« Tak si povidal, že ať už maminka třeba hned umře po tejch houbách.

A teď von jí tý polífky uvařil a přines jí ju. A vona mu povidala: »Bóže, hochu, japak se ti vodmněním? Jakous ty mně dneska dobrou polífku uvařil!« A ráno dyš stala, tak povidala: »Ale to je mně dobře! Dítě, zas prej mně uvař takovou polífku!« A von jí povidal: »Milá maminko, musíte počkat. Já teprf pudu do lesa, musím prej jít nazbírat houby.« Tak hoch šel a nazbíral mochorůvek a uvařil jí zas polífky. A s tým tu matku uzdravil.

Rozálie Cempírková.

[1]) T. j. veliký.

Digitized by Google

6. Vo mynářový ceři.

Dyž mně bylo dvacet nebo jedenadvacet roků — to už může bejt přes padesát roků — tak sem byla na Vranově na poutě. A v neděli, dyš sme se strojili dom, tak nám ten spěvák povidal, esli by nám nebylo voptížný, že bychme se mohli podívat ke Kočicům, že se tam stal Bóži zázrak a že je tam novo postavená křížová cesta. A tak my sme na to svolili, že pudem. A teď tam na vrchu je trávník, pěknej plac zelenej, rovina jako ta seknica. A tam byl dub a na tem dubě se zjevila Pana Marjá. A ten dub se rozelenal aj [1]) za sto let. Von byl suchej a von se rozelenal ten kmen. A voni tu Panu Marji vzali s toho dubu [2]) a dali ju do Čebína do kostela. A vona se stratila s toho kostela zas a voni ji hledali. A teď ji nalezli zas na tem dubě. Tak tu cestu křížovou k tomu postavili a tam chodili konat pobožnost. Musí tam po kolenouch lest.

A pot tým dubem je takovej břeh a tam je studeň. A tam dvě sestry se sešly a dlouho se neviděly ty sestry. A jak se vobejmuly ty sestry, tak skameněly a doposuď tam stojí ty dvě sestry u tý studně. A na dubě je ten vobraz Pany Marje zavěšenej.

Na placi na tem dubě je ešče vobrázek, jak jedna holka kojí beránka. Byla to mynářova cera a ta si chovala jednoho beránka zamilovanýho. A vona se s ním dopustila a matka nic nevěděla, až dyš to seznali, tak se popýtala, s kým to má, a vona nic nepověděla. A potom dysse to narodilo, tak to bylo jehňátko. Tak teprvá matka věděla, že to bylo s tým beranem. A matka chodila do kostela a pokání činila a se modlila a ta cera musela taky jít k spovědi. Potom byla u biskupa a biskup jí nařídil, aby šla do Říma. A vona sama nechtěla jít, chtěla, aby s ňou šla tetička. A vona s ňou šla. A tam dyš to pokání udělala, tak jí papež nařídil, aby f každým kosteli, kam přijdou, byla na mši svatý a Boha prosila za votpuščení. A co na cestě potká, všecko políbit musela. A potom na cestě přilez jí do cesty velkej had. A teď vona ho musela políbit. A von se jí votočil vokolo krku a use [3]) jí nespustil. A přišli do jedný hospody na noc. A hospockej je tam nechtěl nechat, von se toho taky bál, tak je votkázal do pustý maštale. A tý její tetice povidal, aby tam s ňou nebyla. A vona tam přeci vostala. No a potom přet půlnocí šla do šenkovně: myslila, že holka spí. A ráno brzo šli do maštale a vona byla už zežraná vot toho hada a jen vostaly kosti z ní. Ty hned pochovali. A ta tetička se dom vrátila a rodičům zvěstovala, co se s ňou stalo.

Rozálie Cempírková.

[1]) T. j. až; *ž* před *z* změnilo se v *j*. — [2]) Vypravovatelka řekla podruhé: U toho *duba* je studeň. — [3]) T. j už se.

7. Jakou dobrotu dělá kozí mlíko.

Je to ale dva nebo tři roky, Krčofka šla do Přibyslavy a vzala si sebou tu holku, mohlo jí bejt ale jedenást roků. A vona se slíkla — jako

Digitized by Google

zula — f polnickým lesi. A teď na kousek šly a vona povidala ta holka: »Ale maminko, to mně neco ščíplo do nohy!« A koukaly a už nic neviděly nide. Holce nohu zatahla a poslala ji spátky, aby šla.

A dyž vona potom přišla matka dom, už mněla nohu naběhlou. Tak teprvá schánéla proti tomu. Teď dávala ledasco, i taky žabu trudovitou dávali, a nic platno nebylo. Mně jedna ženská řekla, abych tam šla, abych jí řekla, aby mu namáčeli nohu do kozího mlíka, jak ho nadojí. Ale vono mu to přeci trvalo štrnást dní tomu děcku. Ale to kozí mlíko dělá velikou dobrotu.

Rozálie Cempírková.

8. Nač chrtiščata sou dobrý.

Chrtek ryje veliký kůpy, chrtiščata. Podívaji se, ty chrtiščata taky sou dobrý. Dyž dítě dostane třeba krtice po těle, tak ty chrtiščata přinest, neš slunce vejde, a dat je do vody vařit, tu hlinu, a to dítě f tem skoupat a zas tu vodu zanest do tejch chrtiščat, než vejde slunce, a vlejt to do tejch dír. To tuhle náká mněla po hlavě tejch krtic a voni to tak ďáli a fšecky pozbyla.

Rozálie Cempírková.

9. Vo zelený kávě.

Zelená káva je taky dobrá vařit, dyš člověk stůne a rád by se potil. Tak ju vařit, deko, půl druhýho deka, a teď si koupit vosminky punče a tu vodu s tý kávy nalejt do toho punče a kousek cukru a vlažný to vypit a ukrejt se do postele. Tak se vypotí, až z něj poteče.

Rozálie Cempírková.

10. Proč prf strojili ryby.

Za kněžů [1]) musel mít každej, sedláci i domkáři, na velkej pátek a k ščedrýmu dnu ryby. Kněži mněli fšecko rybníky a aby jim šly ryby na vodbyt, museli je lidi kupovat. Kněži chodili po kuchyňách prohlížet, esi strojí ryby. A dyby nebyl strojil, tak byl pokutován.

František Cempírek.

[1]) T. j. dokud klášter žďárský nebyl zrušen. Škrdlovice náležely ku panství kláštera žďárského.

11. Co naší vopci vodebrali.

Tomule rybníku před našou chalupou řikaji margaretskej. Prf byl vobecní a náká Margaréta ze Škrdlovic se podnesla — se dopustila — a za pokutu vodebrali kněži opci rybník.

Ty starci, co sou už hrůza let v zemi, řikávali, že ta Margaréta musela bejt náká zaslíbená ve vopci,[1]) že za pokutu vodebrali ten rybník.

Digitized by Google

Prostřed vopci je rybník, menoval se haltýř. Ten si kněži najali a dali si do něj ryby na zimu k prodaji a potom si ho přivlastnili.

Pot škrdlofskou Bídou[2]) sou dvě míry louky; menuje se Bažinová Mechovatá. Dyž bylo mněření, tak inžinýři tu louku vodmněřili, že je vobecní. Vobec dyš se vo to zaujala, podala to k soudu a soud je votkázal, že uš to má velkostatek další leta vužívání, že nabyl práva.

Václav Cempírek.

[1]) Dříve pravil vypravovatel: *opci*. — [2]) Řada chalup na severním konci Škrdlovic.

12. Vo hrozným hadovi.

I.

Drvař Kotouč, tohole Kotouče tatík, pálil taky uhlí tadyhle v Zlatnicích a syn v naší vopci uváz.[1]) Šel na pařeze a posekal se a šel si do potůčka vymejvat ranu. Takový bažiny tam byly — vona se věčím dílem při bažinách ta slota drží. Ale už ji nevymejval, dyš koza s kůzletem mu přiběhly za záda a pískaly. Von se vohlíd a had vočima svítil a hubu vodevřítou a tach to srnče k sobě do huby. Samo muselo mu jít do huby a ten had ho přitach k sobě tou elektrikou.[2]) A Kotouč jak to spatřil, jak viděl, že had to kůzle spolkl, tak už ranu nevymejval, utek pryč. Až venku z lesa si teprf ranu vymyl.

Šel k myslifcovi, aby šli na toho hada, ale myslivec nebyl doma až ráno. Ráno už na něho klepali, aby šel s něma, a von že nepude. A myslivec povidal: »Nebojte se nic, jak spolkl kůzle, tak štyryadvacet hodin nehledá potravu.« — »I to prej můžu jít,« Kotouč povidal. Tak tam šli a nic neviděli. A f poledne šli zas a von už byl stočenej — na slunci ležel — jako kolo vod voza. Teď báli se na něj střelit a utekli pryč. Uš prej mněl vyrostlý nohy a kousky křídel, byl by z něho bejval brzo drak.

[1]) T. j. usadil se. — [2]) Vypravovatel chtěl říci, že had pohledem svým k sobě přitahuje zvířata, která chce spolknouti.

II.

Pot Sobiňovem v raneckejch lesích taky bul had. Von tam byl strejc, tak von to vypravoval, co se tam stalo. Jedna ženská šla do lesa na trávu a na tý trávě dyž byla, tak ten had se do ní dal a zežral ji, jen z ní našli bačkory potom. A uš po něm dávali pozor. A hajnej na něj přišel a bál se ho střelit. Potom přišel myslivec z mládencem a střelili po něm a neuďáli mu nic. Broky se hadovi smekly po kůži a nic mu neuďály. Až mládenec f poledne přišel na něj zas, nabil si flintu sklem a šel hada vartovat. A von bul vylezlej na stromku. A mládenec si přines žebřík a vylez na velkej strom a s toho stroma na toho hada střelil. A had spad dólu a bylo po něm. Trefil ho na voči.

Digitized by Google

S takovýho vyrůste drak. Von lítá večír a dyž letí, tak mu z huby prámen vohně de. Sám sem ho jednou viděl f Polnice, letěl nísko. Takovej prápor dycky vohně.[1])

[1]) Doplň: letěl.

III.

Šli sme jednou do Zimolejt na bruslinky a von tam bьl takovej kopec velikej bruslinek. A můj kamarád povidal: »Poď, pudem támle na ten kopec.« My sme k tomu kopcu přišli tak co k tý posteli a na vrchu na tem kopci tejch bruslinek ležel had skroutěnej, skroucenej,[1]) a díval se na nás. Voči se mu svítí jako sklenica a hubu má potvora jako kačena. Jak sme ho uviděli, tak kamarád: »Honem utíkejme, von dá vocas do huby a bude se kulit za náma.« Ale fšecky pasáci polnický s kravama — hnet to bylo fšecko pryč. Vona to byla vohromná potvora.

Dyž von kousne, tak dyby ho hned chyt a zabil a to maso z něj rozříz a dal na tu ranu, tak to maso ten jed, tu jeduvatinu, fšecku vytahne.

Václav Cempírek.

[1]) Vypravovatel se opravil.

13. Vo hadech, co spadli z vodou.

Jednou po bouřce tuhle vedle f chalupě f kolípce[1]) — co je na střeše to koryto, tomu se říká kolípka — tak f tý kolípce ležel had. Von spad z vodou.

Jednou po dešči šel sem tady k louce a tuhle f tejch Dělniščích takovej bьl pěknej had a ten spad z vodou. Hlavičku vobracel spátky a koukal na mně. Já sem nůž nemněl, tak sem běžel a zlomil sem smrček a uďál sem si hůl a teťka du na něj. A von už byl pryč. Tak sem si podešel a von v borůfčí jel. A já ho tam namít a zabil sem ho. A teď sem si nespomněl až doma, že bych ho byl slík. To se vemou dva součky takovejma háčkama a von se tak pěkně slíkne. A byl bych si dal tu kůžu na štýlek u fajfky. Von byl krásnej kropenatej, jako dyž ho vyšije. Taky navlíknou tu kůžu hadí na hůlku, co berou do ruky, dyž dou přes pole

Václav Cempírek.

[1]) T. j. kolíbce.

14. Vo hadech a vo ščírovi.

Žula má kůžu jako stříbrný šupiny; jako by stříbrný penísky posázel, je to.

Morák je morovatej; ten prej neškodí.

Pak sou slepáci; ty sou tak černý jako ten plevajz;[1]) ten nevidí.

Ten zerzavej je zlej, ten ščípe; říkaji mu had ryzák, zerzák.

Digitized by Google

Ale šćír ten je ešče horší. Von je jako rak, ale víc pazourů má; sám sem ho viděl. Tuhle f tý hlubáni sem ho viděl — to je taková louž — co byla před našou chalupou. Dyť nákýho člověka šćíp a von přiběh domu a fšeci jenom prst utít. A ten prst jak byl zateklej s tým jedem, tak ho dal na špalek a vzal sekeru a čepcem na něj udeřil. A ten jed ho postřík a taky f krátkosti zemřel vot toho; byla to jeho smrt.

Václav Cempírek.

[1]) T. j. tužka, kterou jsem měl v ruce.

15. Vo hromovým kamínku.

Hromovej kamínek je dobrej na tu poščípaninu vod hada. Falář klusboreckej ho mněl. Ale ten už votpočívá leta! — Jednu ženu had poščípal, byla voteklá celá jako sud, už byla zavopatřená, jen zemřít. Falář přines hromovej kamínek; s tým kamínkem ju potírali a vešlo [1]) jí to.

Václav Cempírek.

[1]) T. j. vyšlo.

16. Jakou moc má kozí mlíko.

S kozím mlíkem uhájí, dyž hrom zapálí, ale nesmí vykříknout, musíš bejt sticha.

Jak sem byl f Polnice, tak hrom uhodil do jednoho gruntu — řikali tam u Bartoňů — a zapálil. Voni běželi honem k jedný ženský, co mněla koze. Vona nebyla doma, tak urazili zámek u spižírně, vzali kozí mlíko, polili ten voheň a von se stratil. Tak musí mít velkou moc to kozí mlíko.

Václav Cempírek.

17. Jak dvá Škrdláni zmrzli.

Na svatýho Jána [1]) jeli votač na Zástafku pro uhlí tří. Jeden byl svobodnej, bylo mu devatnást roků, řikali mu Nácin; a jeden byl ženatej, tomu mohlo bejt tak přez dvacet roků, tomu řikali Vinca; a tomu třetímu bylo ale vosumnást roků — řikali mu Filip. Ale ten byl nejchytřejší, ten to umněl chytře vyvest. Ten nejmlačí se na poledne dobře navobědval a ty dvá moc šetřili, ty nejedli.

A vono napadlo moc snihu a ty koně byly moc uhuntovaný. Dyš přijížděli k Vostrovu, tak use [2]) nemohli pro snih do Vostrova dostat. A ty voze museli nechat na kopečku před Vostrovem, ať je to půl hodiny vod Vostrova, dál to nejni. A ten, co se navobědval, mněl přeci věčí silu. Von jim ty koně vod vozů zvypřahoval a vzal na rameno seno a vedyi je do Vostrova a myslil, že ty dvá za ním přijdou. A voni už nemohli jít, už byli hladem přemožený a ucuchaný. Skátěli se u tejch vozů. A hned po nich žádnej nešel. Dyž je potom hledali, dyž dlouho nešli, tak už byli

Digitized by Google

zametený. A to je potom našli už až ráno. Tak sou vobá ve Vostrově v jednem hrobě pochovaný.

Marie Hillerová.

[1]) Totiž: Nepomuckého. -- [2]) T. j. už se.

18. Jak zloděj zabil četníka.

Vědí, tady u Pokornejch — to je f chalupě — se zdržovali dvá náký z Borový; von chtěl ten jeden tu, co je teď domácí hospodyň. A voni byli velký zloději. A četník šel votaď uš po jedenásti hodinách v noci. A potkal je; voni šli s krádeře. Na křížní silnici se potkali, jak se de vot Sekňova k Polnice. A von se jich chopil a voni hned — von ten jeden hned začal na smrt s ním zacházet. No ale ten četník ho prosil vo život a ten druhej bratr jeho taky ho prosil, aby ho nechal. A von řek, než bych ho nechal, než bych popustil, že rač zabí vobá. Tak ho probodyl nožem; vrazil mu k srci nůž. Teď ho vobrali a nechali ho ležet na císarský silnici.

Pak ráno jeli formani votaď ze Škrdlovic k Přibyslavi a ho tam viděli ležet. To byl právě můj tatínek a můj strejček, co na něj padli, dyž von ležel f krvi zbarvenej. Tak hned do Polničky k četnictvu a hned pro něj jeli spátky. A byl vodveženej do Přibyslavi a tam je pochovanej. A ten jistej, co ho zabil, menoval se Bárta, sedí podnes. Jeho bratr na něj votsvěčil, že ho zabil. A vona s něma byla ešče jedna ženská, zlodějka; ta taky votsvěčila, že mu to uďál. Ty byly zavřítý, ale pustili je po nákým časi ven.

Bárta se votpíral toho fšeho, ale sedí podnes. Ten Bárta, jak se tahali š četníkem, pořezal si dva prsty u ruky. A dyš se ho četníci ptali, gde si to uďál, von řekyl, že pantáta — ten Pokornej, von byl řezník — zabíjel prase a že mu pomahal. Ale voni na to nedali, dyž našli za kamny šaty zbarvený vot krve. Tak je fšecky zebrali a zavřeli. To už je aspoň nákejch dvacet roků.

Marie Hillerová.

19. Jak jeden nebožčík chodil dom.

To bylo v Horkách; u Chrasti je to. Umřel sedlákovi syn a ten syn po funuse chodil dom dycky v jedenástou hodinu. Tak ho lidi viděli; byl celej černej voblečenej. A nejprvá jen tak šustil po tem stavení a pak ve dvanást hodin stratil se zas. A bylo tak hesky dlouho; pořád nic, jen tak chodil dom a potom už bouřil. A voni dávali na modlení a mše svatý sloužit dali a nic nebylo platno. Aš potom tam kněži na něho čekali a tázali se ho, co žádá. A von jim nic nevotpovídal a jen ďál šarapát pořád po stavení. Tak dyž nebylo platno, tak mu musili srejt — pro kata a srejt hlavu f pravý poledne. A uš potom mněli pokoj vod něj.

Rozálie Cempírková.

Digitized by Google

20. Jak voják vysvobodil královu ceru.

Jeden král mněl ceru a von ju nechtěl vdávat. A vona ze zlosti řekla, že dyby přišel čert, že by si ho vzala. Hned přišel heskej chasník tak jako mládenec. Otec jí ho nechtěl dat vzít, no ale vona si ho přeci vzala. Ale von si vymínil v botech líhat. Ale jednou f pokoji se přezouval a vona koukala skrs sklo na něj a viděla, že má koňský kopyta. Tak teď vona ke knězovi a von to tam vykropil, ty sednice, a von uš nepřišel, uš tam nesmněl.

Ale vona hned po tem ščernala a zemřela. A von ji pochoval do kostela do krydby.[1]) Teď tam dal stát vojsko vartu a vono dycky uteklo. Teď vojáci byli trestaný. Tak jeden — byl to pastejřů syn — tak von teď že pude na vartu vod jedenásti hodin do půlnoci. Tam bouřilo f kostele. Tak ten syn pastejřů de na vartu. A pot stromem seděl dědeček a povidal: »Kam deš?« — »Du prej na vartu.« — »No dyž deš, tak di,« povidal. Ale vono bylo slíbíno moc tisíc tomu, gdo ji vysvobodí. »Tak di do kostela a lehni k tý rakvi[2]) a vono prej budou šelijaký tvorové lítat a dělat šarapát, ale ty se nehejbej.«

Teď ráno voják nejde z varty; mysleli, že je neboščík. Tak král se šel sám podívat do kostela a ten teprv vod ní stal a byl žif. Bylo mu to divný. Von, kerej byl hrdina a neutekl, vono ho to rostrhalo. Tak po tři dni to musel konat. Ale třetí den to už bylo nejhorší; žížale[3]) a šelijaký potvory lítaly na něho, rošklubat ho chtěly, ale von se nehnul. Tak třetí den ráno přijde král do kostela a voni vobá klečeli u voltáře. Teď ji vysvobodil. A ten dědeček mu nařídil, až ji vysvobodí, aby přišel zas pot ten strom na tu cestu. Tak von přišel. Tak von mu povidal: »Dyš teď si zvítězil, tak mně setni hlavu.« A von mu to nechtěl udělat, dyž mu dobře poradil. A von mu řekl: »Musíš to udělat; tým mně vysvobodíš.« Tak voják mu uťal hlavu a vyletěla bílá holubica a děkovala mu. A von za to dostal celý království potom.

Václav Cempírek.

[1]) T. j. hrobky. Slovo *krydba* je přetvořeno ze slova *krypta*. Lidé, nerozumějíce cizímu slovu *krypta*, odvozovali je ze slovesa *kŕýti*. — [2]) Obyčejně se říká: *trukla*. — [3]) T. j. plazi, draci.

21. Vo dvouch cerách.

A byla jedna matka a mněla tři céry.[1]) A dvě mněla ráda a tu jednu ne. A teď vona povidala: »Nic platno, ty musíš do služby.« Tak vona šla do tý služby. A teď potkala jednu paní a plakala. A ta paní se ptala: »Kam, holka, deš?« A vona jí povidala: »Du prej si hledat služby, je nás doma moc.« A tak jí povidala, esli pude k ní do služby, že inýho nebude dělat jen čistit pokoj a stlat postele, zamětat. Byla u tý paní ale štyry mněsíce. Ale ta paní ji mněla zamilovanou tu slušku. Tak jí neporučila jen pět tisíc; za pět mněsíců zemřela ta paní. A vona to sebrala a šla k mace.[2]) A teď jí tu sumu peněz vyčítala na stůl. A ta matka se

Digitized by Google

toho zhrozila. Tak poslala druhou do služby. A ta šla cestou a potkal ji jeden pán; a vona taky si tak naříkala. A von jí povidal, esli by šla sloužit, aby šla k němu, a esli umí příst konopě. A vona, že se naučí. Tak šla.

A von ju tam nechal samotnou a vona musela příst konopě až do zlatý niti. A dyš přišel dom, tak se jí tázal, esli to dokázala, esli to spřídla. A šel se koukat a teď to nebylo spřadený. Von jí pomoch příst. Ale f poledne, dyš přišla do druhýho pokoje, už mněla stůl připravenej, jídel, nač jen by si byla pomyslila. Ale jí to nešmakovalo. A teď se jí zas ptal, esli spřídla konopě. A vona, že do toho nemůže nijak přijít. A von jí zas pomahal. A teď se tam vytyčil k voknu dědeček starej, plesnivej a prosil ji, dyby mu neco poskytla vod jídla. A vona mu dala dost, aby se najed, a povidala mu, jen aby přišel, že mu dá dycky dost najest.

Třetí den pán se sebral a zas šel pryč. A v lesi byl; v deset hodin uďál voheň a tam vařil jídla. A ten dědeček zas přišel. A vona si mu moc stěžuvala a von ten dědeček jí povidal, aby se nic nebála. Ten její pán že bude chtět vědět svý meno a přímnění a z jaký kůžičky boty má. Ale von ten pán vokolo toho vohňa houpal a pořád si říkal: »Mý meno Tyngl a přímnění Tangl a mý boty z bleší kůžičky ze stehýnka.«

Teď dyš přišel třetí den, konopě spřadený nebyly. Von jí pomahal zas příst a teď na ní chtěl vědět svý meno a přímnění. A vona mu to pěkně pověděla. Ale von teď lítal a řval a hned jí vyplatil a musela jít pryč.

Týž.

[1]) Vypravovatel říkal někdy: *cera* a někdy: *céra* (polodlouhé *e*). · [2]) T j. matce.

22. Vo nářadí.

Co je u kose. Kosa se zarazí do kosiříka zaráškou.[1]) To je takovej klínek; s tým se přitahne kosa. Kosa, co se s ňou seče jařica, žito a voves, má hrabicu. Hrabica je složená s pěti roženců, má sloupek a kliku f kosiščeti. Žito a jařica se přihání a ženská ju musí vodbírat. Voves a ječmen se seče na řady a schazuje se z hrabic. Dyž je silnej, dlouhej voves, tak se musí přihánět, musí ho taky ženská vodbírat.

Cep je hůlka vokovaná. Cep má vočepek koženej a svůrku taky koženou. Svůrkou se cep navlíkne do kování g hůlce. A uš se s ním může mlátit.

A teď vo vozi. Každý kolo má šest loukotí, dvanást špic, jednu hlavu. Gdo chce dat na kolo nový loukotě, říká: Dám si vobložit kolo. Gdo chce dat do kola nový špice, říká: Dám si nabit kolo. Kolo se točí na konci podvoska.[2]) Ten podvozek je dřevenej nebo železnej. Dyž je dřevenej, tak musí bejt vokovanej. Dyž je podvozek železnej — teď všecko říkaji: náprava — tak musí bejt f koli, f'[3]) hlavě, veskrs kola železná vejtočka; u dřevenýho voza sou jen na vobouch koncích f'[3]) hlavě železný vejtočky.

Digitized by Google

U předního podvoska sou dřevený ramena a voje. U zadního podvoska taky sou ramena a rozvora. A ta se spojí s předním podvoskem a dá se stolička a do tý stoličky se dá srdeň železná a ten vůz se tou srdní spojí dohromady.

Dyš chce vozit seno nebo mandele, musí se vůz přistrojit do žebřin. Štyry lišně se daji, ke každýmu kolu jedna.

Voje je na konci vokovaný a f tem vokování je zaraženej formánek, aby se moh udržet držák, dyš se zapřáhnou koně nebo voli. A gdo chce, aby mu lefko vůz chodil, tak do toho formánka zavrtá žídlo hadí, zatluče ho špejlem. A takovej vůz musí chodit jak loď.

Ve vojeti je díra při ramenách a do ní se dá řebík ze závlačkou. Ten řebík drží váhy aneb vážisko, dyž je na jednoho koňa nebo vola. Tady menujou vážisko půlváškou [4])

Dyž je na jednoho koňa nebo vola, tak to vážisko musí mít táhlo; to je prut takovej železnej. To se připne k tomu vážisku a pak se připne k tý srdni do podvoska.

Na konci nápravy je železná štecla; do štecle se dá lounek — to je takovej řebík —, aby se štecla nesmekla.

Dyš se zapřahá pár, tak to sou váhy bes táhla U tejch váh sou rospory přidělaný a u vážiska se přiklesuje — přidělá — jen jedna rosporka. Dyš se vůz votstrojí, tak se rosporka vyklesne, vodebere.

Při pobočnicách je pořbetník. To je řemen, co de pře[5]) záda, a pak potpínka, co de pod břicho.

František Cempírek.

[1]) T. j. zarážka. — [2]) T. j. podvozka; nom. j. č. je: podvozek. — [3]) Písmenem *f* označuji souhlásku mezi *v* a *f*. V lokále: *f' klavě* zněla mi souhláska *f* slaběji než v lokále: *f koli*. — [4]) T. j. půlvážkou. — [5]) T. j. *přez*. Před slovem *záda* odsulo se *s* v předložce *přez* (t. j. přes).

B. Ze Stržanova.

1. Jak Šír nesyl hejkala.

Vocaď ze Strčanova rodič — nákej Franc Šír — chodil do papírně do Kláštera. Byl vyučenej tesař, přisekával sloupy a věci, co potřebovali. A jednoho času šel podnapitej tam votaď v noci a dyš přišel k tomu velkýmu sádníku na hranicích, teťka tam vostal stát a slyšet houkat. Pár kroků uďál zas dál a zas slyšel houkat. Teťka šel zas blíž k němu. Von si myslil, že někdo bloudí. A dyš se zešli k sobě u cesty, jak se de k Počítkám, tak ten cizí člověk houpyl mu na záda a: »To prej sem se na tebe načekal!« mu povidal. A Šír ho musel nest až dom. Jak mu žena votevřela dveři u záprsně, tak Šír padyl hubou přes prah do síně a hejkal mu seděl na zádech. A dyš s tejch zad skočil, tak se mu dal do plácání rukouch a začal se mu řechtat: »To prej sem tě dostal!« a pryč. A ten

Digitized by Google

Šír povidá: »Tys prej mně dal!« a nemoh už ani promluvit. A ty ho nemohli ani do setnice dostat, jak byl unavenej, co se hejkala natach. Táhyl ho po hranicích až do Strčanova. Potomejk ležel kolik dní. »Nescu prej po druhý křičet na žádnýho.« *Filip Blažíček.*

C. Ze Světnova.

1. Vo hejkalovi.

To je skutečná pravda; nebožčík můj otec vypravoval to mnohokrát. Nebožčík můj otec dyž vozíval ouvoce s koněm, dyž jezdíval do Moravy pro to a dyš přijel do lesa a přišel k němu hejkal, tak by mu bıl koňa strhal, na držák jak tlačil, dyž jel s kopca. A dyž jel do kopca, tak mu chvilku koňa tahl spátky a chvilku tlačil a dyž vyjel na rovinu, tak se mu vyřechtal. Starý lidi ho vidívali moc. Vozvat se mu nesmněl.

Jakub Fijala.

2. Proč u Beranů nedávali desátek.

To bılo, víme, vono přišlo, že se musí dávat desátek. Vozili to do Kláštera. S tohole mlejna Beran, tohole Berana dědoušek, taky jel. Naložil na pár šimlů — to já sem sám pamatoval ty šimle — fůru vobilího — samý žito se vezlo. Přijel do Kláštera g hospodě a tam potkal sousedi, jeli spátky, uš to votsypali. A von se jich ptal, esi to zapisujou. A voni řekli, že zapisujou. Dyš prej zapisujou, tak jel do hospody do dvora, a tak dlouho bıl v hospodě, aš to vobilí fšechno propil. Dyby to nebyli zapisovali, byl by to dal. A von nedal nic a tak nic nedával. A potom se sousedům smál: »Já prej sem to nejlepčí vyved.« Týž.

3. Jak se Hertík zabil.

Ešče posavad tady řikaji »u Hertíků«, ale teťka je tam Benc. Ten Hertík jel s párem volma do lesa pro dříví nad rychtářovu louku. Teťka už je to panský; posavád[1]) tam řikaji »U rychtářový louky«. A naložil dříví plnej fasuněk. A přijel naproti milířům — byly tam milíře — a tam se sklátěl ze dřívím a svalilo se to na něj a zabilo ho to. Posavád je tam kamen.

Pasáci ho potom vídávali dycky, dyš tam po milířích chodíval čepičku červenou a krátkej špenzílek, koženky a boty vohrnovací, jak mívali aš po roskrok. To bylo dycky f poledne. Týž.

[1]) Vypravovatel řekl jednou: *posavad* a po druhé: *posavád.*

Digitized by Google

4. Jak se ešče jeden zabil.

S Fršavy bьl a jel z deskama; nevím, kam je vez. Jel vot Sklenýho po Bencový cestě a vjel na kamen a skátěl se, jak sou velký kameny v mezi. Padl pot vůz a rozdrtilo ho to zrovna. Týž.

5. Hastrman zajicem.

Dřív za starejch časů dyž bejval f Kláštеře vo svatým Jáně pout, u Palovejch, u hospody, mněli hrnčíři složený nádobí. A voni ho, toho hastrmana, lidi viděli, protože mu z levýho šosa kapala voda. A ten hastrman se uďál zajicem a přes ty hrnce ďál kotrmelce. To prej ty lidi křičeli, že budou mít šecko rozmlácený na cimpr campr, a vono ani co by mak platilo nebylo zmařino, ani chlup nebylo uškodíno. A jakej prej to bьl dobrej pout! Týž.

Digitized by Google

OPRAVY.

Díl I. Podřečí polenské.

Str. 19., ř. 8. shora. Po slovech: »Za spis.« přidej: nebo bývalé . . .

» 19., » 20. » Přidej: Dialektické tvary polenské *rejši*, *radši*, *rači* vznikly ze starších tvarů *razší*, *radší* (nom. j. č. rodu mužského, sklonění složeného) zkrácením koncovky *-í* v *-i* jako nynější spisovný komparativ *raději* vznikl z nom. j. č. rodu mužského *raději*. Staroč. nom. j. č. rodu ženského sklonění jmenného *razši*, *radši* byl by se v podřečí polenském změnil ve tvary *rejš*, *rač;* proto dialektické komparativy *rejši*, *rači* nemohou býti nominativy j. č. rodu ženského sklonění jmenného.

» 28., » 14. » Odstavec 7. má zníti: *t* se změnilo v *ť* ve slově *lašťofka* (Poděšín, M. Losenice), *laštufka* (Volešná).*)

» 86., » 20. » Po slově *radší* přidej: (komparativ adjektivný). — Tvarů *rejši*, *radši*, *rači* užívá se totiž také za spisovný komparativ adjektivný *radší* (který se klade jako doplněk výrokový), na př.: Von byl rád a já ešče *rejši* (*rači*) t. j. radší. Ve spis. jazyku v tomto případě třeba psáti *radší*, jako píšeme: Otec byl chud a syn je ještě chudší.

» 91., » 2. zdola. Vynechej slovo *jatel*.

» 92., » 4. shora. Přidej: K podst. jménům rodu ženského náleží také: *jatel*, gen. *jatele*.**)

» 97., » 2. » Po slově *jatel* místo: »(muž.)« polož: (žen.)

---

*) Při tisku na čisto háček při liteře *ť* se ulomil.

**) V prvním tisku uvedl jsem slovo *jatel* mezi jmény rodu ženského. Když pak jsem prohlížel revisi, ujišťoval mě jeden pán, rodem z Polné, že slovo *jatel* je na Polensku rodu mužského. Ačkoli jsem si v zápisníku poznamenal, že slovo *jatel* je na Polensku rodu ženského, dal jsem se přece přemluviti a vypustil jsem slovo *jatel* ze jmen, která jsou — odchylkou od spis. jazyka — rodu ženského. Ale později přesvědčil jsem se osobně, že slovo *jatel* je na Polensku ve mluvě vesnické skutečně rodu ženského a že onen rodák polenský se mýlil.

Digitized by Google

Díl II. Podřečí polnické. Část 1.

Str.	10.,	ř. 9.	shora.	Místo	*tetkej* čti: *teťkej.**)
»	17.,	» 20.	»	Po slově	»*rači*« přidej: když se klade jako doplněk výrokový místo spisovného komparativu *radší*, na př.: A já sem byl *ešče rejši* (nebo *rači*) t. j. radší.
»	28.,	» 16.	»	Místo:	*Žďdrsko* čti: *Žďdrsko.***)
»	30.,	» 13.	zdola.	»	*poradovat se* čti: *poraďovat se.***)
»	31.,	» 7.	»	»	»*d* se mění v *t*« čti: *ď* se mění v *ť.***)
»	32.,	» 13.	shora.	»	*seťte* čti: *seťte.**)
»	32.,	» 16.	»	»	»Za *d* je *d*« čti: Za *ď* je *d* . . .**)
»	32.,	» 18.	»	»	»*d* na pohled se vysulo« čti: *ď* na pohl·d se vysulo . . .**)
»	32.,	» 15.	zdola.	»	*štvrtdk* čti: *štvrťdk.***)
»	33.,	» 13.	»	»	*tetka* čti: *teťka.***)
»	33.,	» 9.	»	»	»*t* je vysuto« čti: *ť* je vysuto . . .**)
»	42.,	» 10.	»	»	než; čti: než:
»	45.,	» 7.	shora.	»	*dyt* čti: *dyť.***)
»	92.,	» 14.	zdola.	»	*přid* čti: *přiď.***)
»	105.,	» 4.	»	»	*vysvobodovat* čti: *vysvoboďovat.***)
»	105.,	» 5.	»	»	*nasadovat* čti: *nasaďovat.***)
»	105.,	» 13.	»	»	4. čti: 5.
»	105.,	» 15.	»	»	3. čti: 4.
»	110.,	» 22.	»	»	»S předložkou *ve*« čti: S předložkou *v*.
»	121.,	» 6.	»	»	*Slopa* čti *Šlopa* . . .

*) Při tisku na čisto háček při liteře *ť* se ulomil.

**) Při tisku na čisto háček při literách *ď* a *ť* se ulomil.

Digitized by Google

Doplňky k dílu II., části 1.

Str. 1., k poznámce 4. R. 1904. podal mi p. Mitscherling, starosta v Karlově, tuto zprávu o založení vesnice Karlova: Německé rodiny, kterým Karel Libin, krajský hejtman v Čáslavi, r. 1789. prodal císařský dvůr nedaleko Škrdlovic, pocházely z vesnice Vrchoslavě (něm. Rosental) u Chřibské v nynějším hejtmanství rumburském, v soudním okrese warnsdorfském.

Hlásky.

Str. 8. Za spis. *a* je *á* také v komparativě *áddší* Š. -- Jednou jsem slyšel: *prámen* vohně Š. Ale obyčejně se říká: *pramen.*

» 11. Koncovka *-a* se odsula také ve slově *studeň* Š. — Ale častěji se říká: *studňa.*

» 12. Za spis. *e* je *í* také ve slově *nebozíz*

» 12. Za spis. *é* je *e* také ve slově *leky* Š (t. j. léky). Ale také se říká: *líky* Sv.

» 13. Za spis. *e* je *a* také ve slovech *šarkovej* Š (šerkový) a *šašulenka* Š (šešulka).

» 16. Přidej 4. Za spis. *ě* je *í* v participiu min. činném *dílo se* = dělo se.

» 17. Za spis. *í* je *i* v komparativě *rači,* když komparativ přídavného jména *rád* je doplňkem výrokovým jako na př. ve větě: Kovář byl rád a já ešče *rači* Š. V tomto případě třeba psáti ve spisovném jazyku: *radší,* nikoli *radši,* protože v tomto případě komparativ přídavného jména *rád* se klade ve významu adjektivném, nikoli ve významu adverbiálném. - Dialektické komparativy příslovcové *rači, rejši* vznikly z nominativu rodu muž. č. jedn. *radší, razší* zkrácením koncovky *-í* v *-i* právě tak, jako komparativ příslovcový *raději* vznikl z nominativu rodu muž. č. jedn. *raději.* Vedle staročeského nominativu rodu muž. č. j. *raději* utvořil se nominativ rodu muž. č. j. *radější, radší* právě tak, jako vedle staroč. nominativů *chuzí, mlazí, věcí* utvořily se nominativy *chudší, mladší, větší* -- Staročeský nom. rodu ženského č. j. sklonění jmenného *radější, radši* v podřečí polnickém vyhynul; kdyby byl zůstal a nabyl významu adverbiálného (= raději), pak by se byl v podřečí polnickém změnil ve tvar: *rač* (srovnej: dial. *krdsnějc* místo spis. krásněji atd.).

» 18. Za *i* je *e* také ve slově *šašulenka* Š (místo: šašulinka t. j. šešulka).

» 19. Vysulo se *i* také ve slově *kontrbucí* (místo: kontribucí).

» 22 *ů* se zkrátilo také ve slovech *kuldn, kulánek* St (kulatý kus dřeva; od slova *kůl*), *vejpuli* St; příslovce *vejpuli* odpovídá staročeskému tvaru *vúpól* (Gebauer, Hist. ml. I., 258) a dialektickým tvarům *vejpůl, vejpůly, vejpůlky.* — Píši:

Digitized by Google

vejpuli naproti dialektickému tvaru *vejpůly, vejpůlky*, protože tvar *vejpuli* pokládám za lokál číslovky *půl*; dialektický tvar *vejpůly* (akkus. mn. č.) byl by se změnil v podřečí polnickém ve tvar *vejpule* (srovnej akkus. mn. č.: cihle, jehle, žile, stodole, škole).

Str. 24. Za dialektické *ou* ve slově *ouvehla* Sv je *u*: *uvehla* P, St. Š (t. j. úlehle, úhor).

» 25. Bývalé *ú* se změnilo v *ý* a toto se roztáhlo v *ej* ve příslovci *vejpuli* St. které vzniklo z bývalého lokálu *vúpóli*, stč. *vúpól*.

» 27. Za *l* je *v* ve slově *uvehla* P, St, Š a *ouvehla* Sv (t. j. úlehle).

» 27. *l* se vsulo také ve slově *bruslinky* Š (t. j. brusinky).

» 28. *r* se vysulo také ve slově *jarmak* (něm. Jahrmarkt).

» 28. Po odstavci o *r* přidej: 6. Za *r* je *ro* v předložce *skroz* P, *kroz* Š.

» 28. Za *ř* je *r*: Ve Škrdlovicích pravila jedna stařena: *císarská* silnica.

» 32. Za *t* je *p* také ve slově *pípka* C, Sv (t. j. tipka, tiplice).

» 35. *Zrouna* m. zrovna slyšel jsem také ve Stržanově.

» 35. *v* se vysulo také ve slově *nedjed* Sv (medvěd), ale ve Stržanově slyšel jsem: *neavěd*.

» 36. *v* se odsulo také ve slově *Upšina* Sv (název lesa) místo *Vupčina* (t. j. vůbčina). Slovo »Upšina« slyšel jsem jen jednou od jednoho mladšího rolníka; myslím, že slovo »Upšina« utvořil si tento rolník sám, domnívaje se, že ve slově »Vupčina« nemá býti na začátku *v* a že má býti *š* místo *č*.

» 36. Za *p* je *b* také ve slově *blaňka* Š (místo: plaňka t. j. smrčková tyč v plotě).

» 37. Přidej k odstavci o *k*: 4. *k* se předsulo ve slově *kšilt, kšiltek* P (štítek u čepice; z něm Schild).

» 39. Za *h* slyšel jsem *v* ve slově *verbář* Sv (t. j. herbář).

» 41. Za *s* je *š* též ve slově *papršek* Š (t. j. paprsek); ale také se říká: *paprsek* P.

» 45. Za *š* je *č* také v komparativě *tenčí* Š.

» 47. K odstavci o *j* přidej: 6. *j* se přisulo ve příslovcích: *knetkej* P, *tetkej* St, *sasej* Sv. — Příslovce *knetkej, tetkej* vznikla ze starších příslovcí: *knetkaj, tetkaj*.

» 47. Přesmykly se souhlásky také ve slově *venskos* (z něm. Wäschkasten) Sv.

» 47. K odstavci o přesmyku přidej: 4. Přesmyk spojený se změnou přesmyknutých souhlásek jeví se ve slově *krydba* Š místo: *krypta*. — Lidé odvozovali slovo *krypta* mylně od slovesa *krejt* (kryti) a utvořili si příponou *-ba* slovo *krytba* místo slova *krypta*; *t* před *b* pak se změnilo v *d*.

» 47. K odstavci o stahování přidej: Stažením vzniklo i slovo *žídlo* Š ze slova *žihadlo* (na př. hadí žídlo, vosí žídlo, fčela má žídlo).

Tvary.

Skloňování.

Str. 52. Vzor *kolub, dub*. Instr. mn. č. na *-ma*: Ščírovejma *Dolma* nechoď! Š.

» 56. Vzor *město*. Slovo *Zimolejta* má také dativ: g *Zimolejtám* P.

» 62. Vzor *ryba*. Vedle tvaru *studňa* říká se také *studeň* Š. — Slovo *kolka* má vokativ: *kolka!*

» 68. Vzor *kost*. Nominativ mn. č. na *-e*: Vosekali mu dvě *kole* Š.

» 69. Vzor *kámen*. Slovo *den* má vedle dativu jedn. č. *dnu* také dativ *dni*, na př.: Uš to bslo ke *dni* St.

» 75. Stupňování přídavných jmen. Odchylky: *dálší* Š, *lepčí* (zřídka: *lepší*), *menčí* Š, *tenčí* Š.

» 85. Číslovky řadové. K číslovce *vůsmej*: *Vůsmýho* září bylo mu pět let Š.

» 87. K číslovce *tolik*: Dybych mněl *tolika* magacínu! Š.

Digitized by Google

Časování.

Str. 92. Sloveso *číst* má též participium minulé činné *četl* Š, *přečetl* St (oba tvary je slyšeti zřídka).
» 92. Sloveso *přijít*, imperativ mn. č. Jeden stařec ve Stržanově říkal někdy: *příte* a někdy: *přijte*.
» 97. Sloveso *mlet* má také participium minulé trpné *zemleto*: mněli *zemleto* Š.
» 100. Sloveso *chtět* má imperativ: *Nechtěj* Š.
» 103. Ke slovesu *loupat*. Imperativy: *voloupej*, *voloupejte* slyšel jsem též ve Stržanově a to od starce, který pravil: *Loupíme* brambory.
» 104. Ke slovesu *kopat* 2.: *Vykopou* brambory Š.
» 105. Na konci odstavce o vzoru *láti* přidej: 6. Sloveso *dít se* Š má participium min. činné *dílo se* Š.
» 106. Koncovka *-uval* místo: *-oval*: *stěžuval si* Š.

Příslovce a předložky.

Str. 109. K příslovcím na *-o* přidej: Byl *černo* voblečenej Š. Je tam *novo* postavená křížová cesta Š. Kalousek *slabo* houká Š.
» 110. V příslovci *vejpuli* je předložka *v* obsažena dvakrát. Napřed předložka *v* (vlastně *vs*) před tvary: *pól*, *póly* (akk. mn. č.) *póli* (lokál) změnila se v *u* a splynula s těmito tvary v příslovce *úpól*, *úpóly*, *úpóli* a před tato příslovce kladla se později jestě jednou předložka *v*, čímž vznikla příslovce *vúpól*, *vúpóly*, *vúpóli*, dial. *vejpůl*, *vejpůly*, *vejpůli*.
» 110. K poznámce 2. Ale jednou slyšel jsem příslovečný výraz »*za mlada*« od 80letého Františka Kršky ve Stržanově r. 1897., zesnulého r. 1899.
» 111. Příslovcový komparativ *delšejác* je utvořen z adjektivného komparativu *delší*.
» 111. Neslyšel jsem ani komparativu příslovcového *kračejc* ani *kračejác* ani *krác*. — Komparativ příslovcový *zkrátějác* utvořil se takto: Od přídavného jména *krátký* utvořen byl po odsutí přípony *-ký* způsobem docela pravidelným příslovcový komparativ *kratěji*, dialekticky *kratěj;* k dialektickému tvaru *kratěj* přidala se pak dialektická koncovka *-dc*, čímž vznikl tvar *kratějác;* naposledy nápodobou příslovce *zkrátka* přidala se ke tvaru *kratějác* předložka *z* a prodloužila se v něm samohláska *a*.
» 111. Příslovcové komparativy *lepčejc*, *lepčejá*, *lepčejác* (místo: *lepšejc*, *lepšejá*, *lepšejác*) jsou utvořeny z adjektivného komparativu *lepčí* (místo: *lepší*).*)
» 112. Ku předložce *ve*: Byla *ve* službě Š (Cempírek).

Ke kmenovědě.

Str. 114. Rodu středního je také podstatné jméno *deko* Š (dekagram).
» 115. Příponou *-a* utvořeno je od slovesa podst. jméno *vejtluka* St (člověk, který vytlouká hospody).
» 116. Příponou *-dn* utvořeno je slovo *kulán*, *kuldnek* (od slova *kůl;* kulatý kus dřeva)
» 116. Příponou *-ěja* utvořeno je slovo *vařeja* Š, St, Sv (vařečka).
» 118. Spřežkami jsou také: *půlcent*, *půlvážka* Š (váha u vozu na jednoho koně).
» 118. Předponou *vy* utvořeno je přídavné jméno *vyrčitej* (viz seznam slov) místo: *určitej*. Lid zaměnil předponu *u* předponou *vy*.
» 119. K poznámce 1. Ode jména *Ransko* utvořeno je přídavné jméno *raneckej* Š

*) Týmž způsobem utvořeny jsou příslovcové komparativy ve spisovném jazyku: *kratšeji*, *prudšeji*, *řidšeji*, *sladšeji* od adjektivných komparativů: kratší, prudší, řidší, sladší proto chybný je způsob psaní: kratčeji, prudčeji, řidčeji, sladčeji.

Digitized by Google

Skladba.

Str. 124. K akkusativu samostatnému: Hertík po milfích **chodíval** *čepičku červenou* a *krátkej špenzlek* Sv.

» 126. K instrumentálu společnosti bez předložky *s*: Vono to šlo fšecko i *kůží* dol Š (když totiž svlékali utonulého).

» 127. Přídavné jméno místo příslovce: Byl celej *černej* voblečenej Š (místo: *černo* voblečenej).

» 128. Po odstavci »Náměstky« přidej: Číslovky. Číslovka *fšecko* klade se někdy místo nominativu nebo akkusativu množného čísla všech rodů, na příklad: Teď *fšecko* říkaji: náprava Š (místo: podvozek) t. j. všichni říkají. Kněží mněli *fšecko* rybníky Š t. j. kněží měli všechny rybníky.

Seznam slov.

Bažinovd Meckovatá Š název louky
Bouchalky žen, louky mezi Žďárem a Klášterem
bruslinka, y Š brusinka
krydba Š krypta
pipka, y C, Sv tiplice
pořad Š pořádek, na př.: dala fšecko do pořadu
půlcent, a Š půl centu
půlvážka, y Š váha u vozu na jednoho koně
rebentit Š brebentiti
spátrat St vypátrati
šarkovej Š šerkový
šašulenka, y Š šešulka
šnorlík, a Š osekaná větev, které se užívá jako holi při chůzi
šplachotit Š činiti šplachot
štecla, e Š pyksla na nápravě u vozu
štyrovej kůň Sv štyrský
vážisko Š půlvážka
vejtluka, y St člověk, který rád chodí do hospod
verbář, a Sv herbář
zasejk St, Sv zase
zdušnice mn. č. Š náušnice
žídlo Š žihadlo

Digitized by Google

OBSAH.

A. Ze Stržanova (Strčanova): Str.

1. Vo přídle 1
2. Proč Strčanofský byli vosvobozený vod desátku 2
3. Vo robotě 2
4. Vo zlejch časích 2
5. Vo strašidlech I.—III. 3
6. Jak Peřina čaroval 4
7. Vo starejch časech 4
8. Vo učitelovi Adrianovi 5
9. Proč Švejdi umučili rychtáře Břečku 5
10. Jak vrchní Ulrich strašil I., II. 6
11. Vo klášterskejch sklepách 7
12. Vo švejckým kameně v rychtě 8
13. Co se přitrefilo mýmu dědouškovi 8
14. Jak můj prachděda chodil z hejkalem 9
15. Jak tady kopali poklad 9
16. Vo tejch divokejch ženách 10
17. Proč říkaji jedný louce »Špejchar« 10
18. Vo Frantovi Markovým 10
19. Jak tady jeden zmrzyl 11
20. Jak vokradli jednoho trhaře 11
21. Proč Mrkvička nedostal poklad 12
22. Jak čert vodnesyl šestinedělku 13
23. Jak na Zelený Hoře hrály varhany v noci 13
24. Proč rosekali švališeři člověka 14
25. Jak se bili naše husaři s Prajzama 14
26. Vo uherský vojně 15
27. Vo hastrmanech I., II. 17
28. Jak čert vzal slátka 17
29. Vo mynářovi, co se chodil po smrti pást 18
30. Jak sem šla do skale 18
31. Vo důchodním, co dal vykopat svou ženu 19
32. Vo Zelený Hoře 20

Digitized by Google

Str.

33. Vo žabě 21
34. Vo světýlkách I.—III. 22
35. Vo divejch ženkách 23
36. Vo hejkalích I.—IV. 23
37. Vo hajným, co se udál hejkalem 25
38. Vo Strži 25
39. Vo Špejchaře 25
40. Jak byl mynář čertem 26
41. Vo jednem kupcovi s Kláštera 27
42. Co se mýmu tatínkovi přitrefilo v lesi 28
43. Vo tem kameně, co nad ním páni upálili rychtáře 28
44. Vo hejkalovi I., II. 29
45. Jakýho sme potkaly psa 29
46. Jak se hastrman udál koněm 30
47. Vo pokladě v rychtě 30
48. Vo bohatým mynářovi a chudým učitelovi 30
49. Vo nevěstě, co se udávila s tvarohem 32
50. Jak sedlák vyjíždí 32
51. Jak jeden neboščík přijel pro svou milou 32
52. Vo jednem, co si podřízyl krk 33
53. Vo mynářce Berance 33
54. Vo klášteře u Žďára 34
55. Vo děvece. co se ničeho nebála 34
56. Jak Mahlofka utekla raubířovi 36
57. Jak dráteníci mučili děvečku 37
58. Vo hospockým, co zabil děvečku 37
59. Vo přadivě 38
60. Vo velký drahotě 38
61. Vo třech bratřích 38

B. Z Polničky:

1. Vo bratřích Ambrožovejch 41
2. Vo hastrmanovi I.—III. 42
3. Vo dědouškovi 43
4. Vo Zimolejtách a vo Rychtářce 43
5. Vo strašidlech I.—IV. 44
6. Jak sem vzal zlodějům krávu ukradenou 45
7. Co milosrdný událi v jednem mlejně 46
8. Vo hejkalovi I., II. 46
9. Vo veverkách 47
10. Vo vojně zuhrama 47
11 Jaký strašidlo nás honilo 48
12. Co se nám v noci přitrefilo 49
13. Vo vohnivý řási 50
14. Vo pytlácích 51
15. Jak sem pozbyla voko márně 52
16 Vo světýlkách 52
17. Proč žďárskej klášter přišel g zrušení 53
18 Jak se za stara nosili 53
19. Jaký strašidlo sem potkala 54
20. Vo Ulrichovi 54
21. Vo čarodenicích 54
22. Proč nechcou vo masopustě po půlnoci hrát 55

Digitized by Google

Str.

C. Ze Škrdlovic:

1. Co děláme celej rok 55
2. Co páni vodebrali 57
3. Jak dědoušek naší mladý dostal grunt 58
4. Jak se vězdičky střibří 58
5. Jak se nosili za stara 58
6. Vo slibu I., II. 59
7. Vo planetě 60
8. Vo strčanofský Fabijánce 61
9. Vo starý Fabijánce 61
10. Vo šestinedělkách I.—III. 61
11. Jak jeden sedlák skoušel svou ženu 62
12. Jaký muský Petříček potkal 62
13. Vo světýlkách I.—XI. 63
14. Vo strašidlech I.—V. 66
15. Vo Čertovým kameně 67
16. Jak tady zabili četníka 67
17. Vo srncovi, co se z něj uďál voheň 68
18. Vo hajným Keslerovi 68
19. Vo hajným Haleksovi 69
20. Vo viděních I.—IV. 69
21. Co mně postrašilo I., II. 70
22. Co se mně přihodilo na čekané I., II. 70
23. Jak se učitel Adrián rozděsil 71
24. Vo bezhlavý ženský 72
25. Vo žabě a hadovi 72
26. Jak se had zahojil 73
27. Jak se mně šavla rospadla 73
28. Jak se mým rodičům kátěly stromy 73
29. Jak se člověk v noci mejlí 74
30. Vo neobyčejným ftákovi 74
31. Jak v jednem klášteře strašilo 75
32. Vo drahotě 75
33. Co se stalo mý ceři na lásce 76
34. Vo hejkalovi I.—XII. 76
35. Vo hastrmanovi I.—VI. 80
36. Vo černokněžníkovi 82
37. Vo myslifcovi, co střílel mládenci 82
38. Jak mynář a krajánci čarovali 83
39. Vo torali, co přicházel spátky do kapce 83
40. Jak se lidi modlili ke Krištofu vo peníze I., II. 84
41. Vo vrchním Jurlichovi I., II. 84
42. Procme jednou utekli š čekání 86
43. Co ďáli tří chlapi u vohňa 86
44. Vo levírníkovi Ketingrovi 87
45. Proč drvař Dvořák utek z lesa 87
46. Vo hospodyni, co vodbírala sousetkám užitek 87
47. Vo děvece, co vzala nebošce plachetku 88
48. Vo nebošce, co sedávala ve vařícím másli 88
49. Vo chasníkovi, co zabil svou milou 89
50. Vo divý ženě a vo strašidlách 89
51. Jak se uďál z ryby chlapeček 90

Digitized by Google

Str.

52. Vo pokladech I.-III. 90
53. Jak neboška stala f truhli 91
54. Co se mně zdálo vo neboščíkovi bratrovi 91
55. Vo zlatejch dolech v Zlatnicích 91
56 Vo blesku I., II. 92
57. Vo vohni na smrkách 92
58. Vo nesmírným hadovi 92
59. Co hojí mochorůfky a křen 92
60. Vo řezníkovi a krejčím 93
61. Vo šefcovi, co chodil do pekla 94

D. **Z Karlova:**

Vo neboščíkovi, co přišel ke kamarádovi 96

E. **Ze Světnova (Setňova, Sekňova):**

1. Jak vrchní Udlich strašil 96
2. Jak hořely peníze 97
3. Jak pasák dostal poklad 98
4. Jak jeden švec dostal poklad 98
5. Vo hastrmanovi I., II. 99
6. Co můj tatík v noci viděl na cestě s Polničky 99
7. Vo hastrmanovi a hejkalovi 100
8. Jak hastrman vyprovázel mýho oce 100
9. Vo světýlkách I.—III. 101
10. Vo přehrozný ščice 102
11. Vo jednem mynářovi zdejším 102
12. Jak hastrman chodil líhat za kamna 103
13. Vo jednem lakomcovi 103
14. Vo pacholkovi a hastrmanovi 104
15. Vo Žákovici 105
16. Vo Čertovým kameně 106
17. Vo křipce 106
18. Vo Fejtkovi 106
19. Co můj otec viděl na pastvě 106
20. Vo nedjedech a vlcích 107
21. Co se mýmu kamarádovi přitrefilo 107
22. Vo říběti, co strašilo 107
23. Vo kocourovi 108
24. Vo tem psovi, co strašil 108
25. Jak voják zabil selku 109
26. Vo děťeti, co mnělo f sobě hada 109
27. Vo hadovi I., II. 110
28. Vo světýlkách 111
29. Vo tem ščedrým dnu 112
30. Co sem viděl na čekání 112
31. Jak se Roučka bil z hejkalem 113
32. Jak vrchní Udlich po smrti jezdil 113
33. Vo praský leberiji 113
34. Vo lásce nebo láskování 115
35. Vo hejkalovi I.—IV. 115
36. Vo Vincínkovi s Kláštera 116
37. Jak světýlka za mnou běžely 117
38. Co šlo se mnou v noci 117

Digitized by Google

Str.
39. Vo Kučový borovince 117
40. Proč teťka neboščíci nechodí po smrti 117
41. Vo ščedrým hejkalovi 118
42. Vo bábice a husarovi 118
43. Vo jednem starostovi 118
44. Vo jednem židovi 119
45. Co mně postrašilo 119
46. Co se mně na vartě dílo 119
47. Vo světýlkách a borovice 120
48. Jak sem drvařil 120
49. Jakej pes mně strašil 121
50. Jak sem postrašil lidi 121
51. Koho sem v noci potkal 122
52. Vo žížňavým neboščíkovi 122
53. Co se přihodilo Vydrovi 123
54. Vo trávě, co vodvírá poklady 123
55. Vo Řátkovejch 124
56. Vo nádenici, co ji sedlák zabil 124
57. Jak přede mnou hejkalo 125
58. Vo knězovi, co chodil v noci 126
59. Vo lesním můžovi 126
60. Vo koce 126
61. Co se mně přitrefilo na cestě do Vídně 127
62. Vo mynářovi Beranovi 127
63. Vo funusi u Beranů 127
64. Jak vezl Beran desátek 128
65. Vo Hertíkovi 128

F. **Z Cikhaje:**

1. Vo robotě a láskování 128
2. Vo Stříbrnej studni 129
3. Vo Luňáčkovi 129
4. Vo Křemelovej studni 130
5. Vo kotli s penězi 130
6. Vo Žákovej Hoře 130
7. Vo Sikofci 131
8. Vo dolech na Žákovici 131
9. Vo hejkalovi I., IV. 131
10. Vo Honzovi Bříským 134
11. Vo světlíčkách 134
12. Vo jedný koce 135
13. Vo smrtholkách 135
14. Š čeho tady vařili syrop 136
15. Proč setňofskej Beran nedával desátek 136
16. Vo dvou vohních 136
17. Proč řikaji jedný hoře Žákovica 136
18. Vo pasákovi, co moh vysvobodit propadlý mněsto 137
19. Vo fšeliščem 137

Dodatek.

A. **Ze Škrdlovic:**

1. Vo smrtholce 138
2. Jak se můj otec utopil 139

Digitized by Google

Str.

3. Vo mynárským učedníkovi 140
4. Vo ščírovi 141
5. Vo mochorůfkách 141
6. Vo mynářový ceři 142
7. Jakou dobrotu dělá kozí mlíko 142
8. Nač chrtiščata sou dobrý 143
9. Vo zelený kávě 143
10. Proč prf strojili ryby 143
11. Co naší vopci vodebrali 143
12. Vo hrozným hadovi I.—III. 144
13. Vo hadech, co spadli z vodou 145
14. Vo hadech a vo ščírovi 145
15. Vo hromovým kamínku 146
16. Jakou moc má kozí mlíko 146
17. Jak dvá Škrdláni zmrzli 146
18. Jak zloděj zabil četníka 147
19. Jak jeden neboščík chodil dom 147
20. Jak voják vysvobodil královu ceru 148
21. Vo dvouch cerách 148
22. Vo nářadí 149

B. **Ze Stržanova:**

Jak Šír nesyl hejkala 150

C. **Ze Světnova:**

1. Vo hejkalovi 151
2. Proč u Beranů nedávali desátek 151
3. Jak se Hertík zabil 151
4. Jak se ešče jeden zabil 152
5. Hastrman zajicem 152

Opravy 153

Doplňky 155

Digitized by Google

Mimo Rozpravy III. třídou vydaná díla:

Dr. *V. Mourek.* Kronika Dalimilova. . . . . Cena	2 K 80 h.
Dr. *V. Vondrák.* Glagolita Clozův. . . . . Cena	6 » — »
Josef Truhlář. Listář Bohuslava Hasišteinského z Lobkovic. Sbírka pramenův ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a v Slezsku. (Skupina II. Číslo 1.) . . . Cena	4 » 40 »
Jan Urban Jarník. Dvě verse starofrancouzské legendy o sv. Kateřině Alexandrinské. . . . . Cena	10 » — »
Dr. *Justin V. Prášek.* Martina Kabátníka cesta z Čech do Jerusalema a Kaira r. 1491 - 92. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada 2. Číslo 1.). . . . . Cena	— » 80 »
Adolf Patera. Vzájemné dopisy Josefa Dobrovského a Fortunata Duricha z let 1778—1800. Díl I. Sbírka pramenův etc. (Skupina II. Číslo 2.) . . . . . Cena	5 » 80 »
Dr. *Jan V. Novák.* Staročeská gesta Romanorum. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada 2. Číslo 2.) . . . . . Cena	4 » 60 »
Čeněk Zíbrt. Bibliografický přehled českých národních písní. Sbírka pramenův etc (Skupina III. Číslo 1.) . . . . Cena	5 » 80 »
Dr. *Václav Vondrák.* Frisinské památky . . . . . Cena	3 » 60 »
František Št. Kott. Příspěvky k česko-německému slovníku zvláště grammaticko-fraseologickému. Archiv pro lexikografii a dialektografii. Číslo 1. . . . . Cena	11 » 60 »
Dr. *F. Hanuš.* Život a spisy Václava Bolemíra Nebeského. Cena	1 » 20 »
Josef Truhlář. Dva listáře humanistické. I. Dra. Racka Doubravského. II. M. Václava Píseckého. S doplňkem listáře Jana Šlechty ze Všehrd. Sbírka pramenův etc. (Skup. II. Čís. 3.) Cena	2 » — »
Martin Hattala. Besední řeči Tomáše ze Štítného. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada 1. Číslo 1.) . . . . . Cena	2 » 40 »
Dr. *V. Flajšhans.* Podrobný seznam slov rukopisu Královdvorského. (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 2.) Cena	1 » 80 »
Dr. *Jan Kvačala.* Korrespondence Jana Amosa Komenského. (Listy Komenského a vrstevníků jeho.) Nová sbírka. — [Spisy Jana Amosa Komenského. Číslo 1.] . . . . . Cena	3 » — »
Alois Petr Zátureckỳ. Slovenská přísloví, pořekadla a úsloví. Cena	6 » 80 »
Dr. *Jan V. Novák* a *Adolf Patera.* Jana Amosa Komenského Theatrum universitatis rerum. [Spisy J. A. Komenského. Číslo 2.] . . . . . Cena	1 » 20 »
Dr. *V. Flajšhans.* Knihy české v knihovnách švédských a ruských. Sbírka pramenův etc. — (Skupina III Číslo 2.) . . Cena	1 » 20 »
Dr. *Jos. Müller.* J. A. Komenského na spis proti Jednotě Bratrské od Sam. Martinia z Dražova sepsaný Ohlášení. Připojen spis Samuele Martinia z Dražova Třicet pět důvodův. [Spisy J. A. Komenského. Číslo 3.] . . . . . Cena	3 » — »
Dr. *V. J. Nováček.* Františka Palackého korrespondence a zápisky. I. Autobiografie a zápisky do r. 1863. (Sbírka pramenův. Skupina II. Čís. 4.) . . . . . Cena	2 » 80 »
Dr. *Jan Kvačala.* Korrespondence Jana Amosa Komenského. — Svazek II. (Spisy J. A. Komenského. Číslo 1.) . . . Cena	3 » 60 »
Adolf Patera. Žaltář Poděbradský. (Sbírka pramenův etc. Skupina I. Řada 1. Číslo 2.) . . . . . Cena	4 » 60 »
František Bartoš. Národní písně moravské nově nasbírané. (Díl I.) . . . . . Cena	7 » 30 »
Dr. *V. Flajšhans.* Literarní činnost M. Jana Husi. (Sbírka pramenův. Skupina III čís. 3.). . . . . Cena	2 » 50 »
Ant. Truhlář. Jana Albína-Ezopovy fabule a Brantovy rozprávky. (Sbírka pramenův. Skupina I. Řada 2. Číslo 3.) . . . Cena	5 » 50 »

Digitized by Google

Jan V. Novák, Jana Amosa Komenského: Moudrost starých Čechů, za zrcadlo vystavená potomkům. (Spisy J. A. Komenského. Číslo 4.) . . . . . Cena 1 K 70 h

František Bartoš. Národní písně moravské nově nasbírané. Díl II. . . . . Cena 14 K 80 h

František Št. Kott. Druhý příspěvek k česko-německému slovníku. (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 3.) Cena 6 K 20 h

Dr. Gustav V. Prášek. Marka Pavlova z Benátek Million. (Sbírka pramenův. Skupina I. Řada I. Čís. 3.) . . . . . Cena 4 K 20 h

Dr. Jan Kvačala. Korrespondence Jana Amosa Komenského. Listy Komenského a vrstevníků jeho. II. — Svazek 3. — (Spisy J. A. Komenského. Číslo 5.) . . . . . Cena 5 K — h

Ferdinand Strejček. Jana Hasištejnského z Lobkovic putování k svatému hrobu. (Sbírka pramenů etc. Skupina I. Řada II. Číslo 4.) . . . . . Cena 1 K 60 h

Dr. V. J. Novotný. Františka Palackého korrespondence a zápisky. II. Korrespondence z let 1812—1826. (Sbírka pramenův. Skupina II. Číslo 5.) . . . . . Cena 4 K 80 h

František Černý. Evangeliář Olomoucký. (Sbírka pramenů etc. Skupina I. Řada I. Číslo 4.) . . . . . Cena 4 K 80 h

Dr. Josef Th. Müller. Jana Felina Rozebrání obrany Sam. Martinia — Jana Amosa Komenského Cesta pokoje. — Inducias Martinianae . . . . . Cena 3 K 80 h

Homerova Odysseia. Přeložil *Antonín Škoda*. Díl první. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 5. . . . . Cena 2 K — h

G. Suetonia Tranquilla Životopisy XII císařů římských. Přeložil *O. Kubelka*. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 6. 4 K — h

Gaja Velleja Paterkula Dějiny římské až ku konsulatu M. Vinicia. Přeložil *Frant. Št. Kott*. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 7. . . . . Cena 2 K — h

Dr. Čeněk Zíbrt. Staročeský lucidář. Text rukopisu Fürstenberského a prvotisku z roku 1498. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada II. Číslo 5.) . . . . . Cena 1 K — h

Adolf Patera. O sv. Jeronymovi knihy troje. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada I. Číslo 5.) . . . . . Cena 2 K 20 h

Václav Otak Slavík. Karla Aloisa Vinařického korrespondence a spisy pamětní. I. Korrespondence od roku 1820—1833. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 6.) . . . . . Cena 4 K — h

Dr. Josef Karásek. Kollárova dobrozdání a nástin životopisný z roku 1849. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 7.). Cena 1 K 80 h

Dr. Zdeněk V. Tobolka. Česká bibliografie. Svazek I. Za rok 1902. . . . . Cena 4 K 20 h

Jan Loriš. Sborník hraběte Baworowského. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada I. Číslo 6.) . . . . . Cena 5 K 40 h

T. Maccia Plauta Mostellaria. Přeložil *Jan Lad. Čapek*. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 8. . . . . Cena 1 K 80 h

Dr. Čeněk Zíbrt. Frantova práva. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada II. Číslo 6.) . . . . . Cena 2 K — h

Homerova Ilias. Přeložil *Antonín Škoda*. Díl I. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 9. . . . . 1 K 80 h

Xenofontovy Drobné spisy. Přeložil Dr. *Karel Müller*. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 10. . . . . Cena 3 K 60 h

Ph. Dr. Isidor Theod. Zahradník. Slovník latinsko-německo-český. Pro Ladislava Pohrobka. (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 5.) . . . . . Cena 2 K 20 h

Dr. Zdeněk Tobolka. Česká bibliografie. Svazek II. Za rok 1903. (Sbírka pramenů. Skupina III. Číslo 5.) . . . . . Cena 5 K 50 h

Digitized by Google

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, knihtiskaře České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

Česká akademie věd a umění v Praze

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TŘÍDA III. ČÍSLO 23.

UNIV...

HLÁSKOSLOVÍ NÁŘEČÍ JIHOČESKÝCH.

III. ČÁST:

O ZMĚNÁCH SLABIČNÝCH A O KVANTITĚ.

PODÁVÁ

VAVŘINEC JOSEF DUŠEK

PŘEDLOŽENO DNE 17. BŘEZNA 1902.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.
1902.

Digitized by Google

PUBLIKACE
III. TŘÍDY ČESKÉ AKADEMIE POSUD VYDANÉ

ROZPRAVY.

ROČNÍK I.

Čís. 1. Dr. *Jan Kvíčala.* Nové kritické a exegetické příspěvky k Vergiliově Aeneidě. . . . . Cena 3 K — h.
» 2. *Adolf Patera.* Jana Amosa Komenského korrespondence. Cena 3 » 60 »
» 3. *J. Truhlář.* Počátky humanismu v Čechách. . . . Cena — » 80 »
» 4. *Robert Novák,* Grammatická, lexikální a kritická pozorování u Velleja Paterkula. . . . . Cena 1 » 80 »
» 5. Dr. *Jiří Polívka.* Kronika o Bruncvíkovi v ruské literatuře. . . . . Cena 2 » 80 »

ROČNÍK II.

» 1. Dr. *V. Mourek.* Syntaxis složených vět v gotštině. Cena 6 » 40 »

ROČNÍK III.

» 1. Dr. *Jan Kvíčala.* Bádání v oboru skladby jazykův indoevropských. Část I. . . . . Cena 4 » 80 »
» 2. *Robert Novák.* Mluvnicko-kritická studia k Liviovi. Cena 4 » — »
» 3. *Vavřinec Josef Dušek.* Hláskosloví nářečí jihočeských. I. Část: Consonantismus. . . . . Cena 1 » — »
» 4. *Josef Truhlář.* Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II. . . . . Cena 3 » 20 »

ROČNÍK IV.

» 1. *Ferdinand Menčík.* Příspěvky k dějinám českého divadla. Cena 2 » 60 »

ROČNÍK V.

1. Dr. *Jan Kvíčala.* Kritické a exegetické příspěvky k Platonovým rozmluvám. I. Faidros, Gorgias. . . . . Cena 7 » — »

ROČNÍK VI.

» 1. *Josef Zahradník.* O skladbě veršů v Iliadě a Odyssei. Cena 2 » 80 »
» 2. *Vavřinec Josef Dušek.* Hláskosloví nářečí jihočeských. II. Část: Vokalismus. . . . . Cena 1 » —
» 3. Dr. *Jan Kvíčala.* Kritické a exegetické příspěvky k Platonovým rozmluvám. II. Protagoras. Symposion. . . Cena 6 » 40 »
» 4. *Ignác Hošek.* O poměru jazyka písní národních k místnímu nářečí. . . . . Cena — » 40 »

ROČNÍK VII.

» 1. *Jan Loriš.* Rozbor podřečí Hornoostravského ve Slezsku Cena 1 » 50 »

ROČNÍK VIII.

» 1. *Ignác Hošek.* Nářečí českomoravské. Díl I. Podřečí polenské. Cena 2 » 60 »

ROČNÍK IX.

» 1. *Vavř. Jos. Dušek.* Kmenosloví nářečí jihočeských. Cena 1 » 50 »
» 20. *Dr. Václav Vondrák.* Studie z oboru církevněslovanského písemnictví . . . . . Cena 3 » 20 »
» 21. *Ignác Hošek.* Nářečí českomoravské. Díl druhý: Podřečí polnické. I. 1. Mluvnický nástin . . . . . Cena 2 » 70 »
» 22. *Ignác Hošek.* Nářečí českomoravské. Díl druhý: Podřečí polnické. II. 2. Ukázky podřečí . . . . . Cena 2 » 70 »
» 23. *Jan Máchal.* Staročeské skladby dramatické původu liturgického . . . . . Cena 4 » — »

Digitized by Google

Milému příteli fr. Čádovi na památku posílá autor.

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TŘÍDA III. ČÍSLO 23.

HLÁSKOSLOVÍ NÁŘEČÍ JIHOČESKÝCH.

III. ČÁST:

O ZMĚNÁCH SLABIČNÝCH A O KVANTITĚ.

PODÁVÁ

VAVŘINEC JOSEF DUŠEK.

PŘEDLOŽENO DNE 12. BŘEZNA 1906.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.
1908.

Digitized by Google

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, knihtiskaře České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

Digitized by Google

I. Přesmykování.

Jest zajímavo, jak nevyškolený člověk nově slyšené slovo mění v témž okamžiku, má-li je opakovati, a napomeneme-li ho, že je vyslovuje špatně, diví se zcela vážně a tvrdí, že to říká zrovna tak, jak slyší. Jeť tu zřejmo, jak sluch a mluvidla vzájemně se oklamávají, a že jsou v řeči zrovna takové klamy možny, jako jsou optické klamy při zraku.

§ 1. Přesmykují se souhlásky,

1. *l* a *r* v cizích slovech, na př.: *korela* m. cholera (N. Kdyně, Horažď., Krasel.); *chorela* (Soused.); dělal *kavaríla*, ital. cavaliere (Soběsl.); *ralva*, lat. larva (Polyň, Jinín); *Tylory* něm. Tirol (Chrást, Komář.); má na hubě *frol* m. flor (Horažď.); vo-tech *cerelu*, fr. céleri (Přešt.,Kazňov, Koryt., Roušín, Horažď.); *Krála* m. Klára (Chrást); *Kalorína* meno měla m. Karolína (Hartman.); *kurel*, něm. Koller = janek; *ferčal* něm. Feldscher; *Roulenc*, něm. Lorenz (Svojn.); *palisor*, fr. parasol dto. Srovn. Hlásk. I., § 27.

2. *l* a *r* v domácích slovech, na př.: *Kradlubák* m. Kladrubák (Holkov.).

3. *l* se přesmykuje, na př.: *mlha* vedle: mhla, hmla, stsl. мъgla; *žlíce* m. lžíce, stsl. лъžica (Přešt.); jedna je *biblá* t. blbá (Postřek.); ten měl ňákou *tulmací*, srovn. střč. tumlovačka, něm. Tummel (Pocin.); srv. č. I., str. 48.

4. *r* (*ř*) se přesmykuje, na př.: *kápra* m. krápa t. krůpěj, srovn. rus. каправый; potí se, až na ňom *kápry* stóji (Jinín, Svojn., Komář.); *harvan* m. havran (Roušín); koupil u uzenáře *peřbuřta*, něm. Presswurst (Křečov); to je tu *řhmotu* pro nic za nic, koř. grem- (Hvozd); *řkpytí* se vězdy, koř. trep- (Křečov); srovn. č. I., str. 48.

5. *l* a *r* přesmykují se s *n*, na př.: *klofníky* m. knoflíky (Horažď., Pís., V. Týn, Svojn., Chrást, Koryt., Komář.); v *antalku* to měli t. altánku (V. Týn); *šrondlik*, něm. Schnorrlein, při čemž do skupiny *nl* vsuto *d* (Polyň); *rongličky* m. rolničky, při čemž do skupiny *nl* vsuto *g* (Svojn., H. Bělá, Hvozd); *klednik* je černej — obyčejněji knedlik (Řep.); srvn. č. I., str. 48.

Digitized by Google

6. *l* a *r* přesmykují se s jinou souhláskou, na př.: kočka má *parouzy* m. pazoury (Koryt., Kažňov); *lojman* i jolman, lat. ulmus (Křečov); *imal* m. *ilam — jilm (Budět.); budou přestavovat *champulu* (V. Týn); cé do champuly bez polích m. chalupy, při čemž vsuto *m* (Štěkeň); *karamádka*; já s tebou *nekaramádim* (V. Týn, Komář.) a j.

7. *n* se přesmykuje s retnicí, na př.: dvéře k *pinvici* m. pivnici t. sklepu, srovn. Geb. H. Mluvn. I., str. 545 (Sulisl.).

8. přesmykuje se retnice s jinou souhláskou, na př.: *koprvadlo* m. pokryvadlo (Třebče); *koprvátko* (Roušín, Komář.); *zubikanti* m. muzikanti, při čemž *b* zaměněno *m* (Svojn., Hvozd); *šmíce* tak na člověka nejdou m. mšice, *mъšice (Postřek., N. Kdyně); *žmučky* m. mžutky, mžitky, srovn. stsl. mьžati (Dřešín.); srovn. č. I., str. 49.

9. přesmykuje se sykavka, na př.: s tou *prosecí* (Víteň, Domažl.); m. procesí mylným spojením s p r o s i t i (Geb. H. Mluvn. I., str. 549); bolí mně *škrtán* (Horažď. a j.) m. křtán, kde z *ř* přesmykla se sykavka řadou: *křtán*-krstán-krštán-škrtán; *šišnár* t. sršeň stsl,. srъšenь, řadou: širšán-šinšár-šišnár (H. Bělá).

10. přesmykuje se hrdelnice, na př.: *rotyka* m. rokyta srovn. orkyta (Mikl. E. Wört. 226.); *Dahyněl* m. Danihel (Jinín); *zahřejtej*, koničku vraný m. zajřehtej t. zařehtej (Křešťov.); *hřejtat* (Svojn., Doudl.).

P o z n á m k a. *Povrazami* svázal (Vranov); dlúhej *povraz* (Sulisl.) není přesmyčka, nýbrž původní skupina, stsl. verz-: povrazъ (Mikl. E. Wört. 386.); — *břítov* (Sulisl., Koryt., Kažňov a j.) je původní z něm. Friedhof. — *štík* m. škytl = tak sem im ráno krk a *štík* (Krasel.), mám *štikavku*, *štikačku* (Křečov, Přešt., Kažňov); srovn. Mikl. E. Wört. 300, Geb. H. Mluvn. I., str. 550. — přinesli *mejli* a dělali lep na ptáky (Křečov, Kažňov) naproti *jmelí* nepřesmykuje, nýbrž rozšiřuje *é* v *ej*; *hourabeční* řesata m. ouhrabeční, povstalo z ‚hou*h*rabeční' vysutí *h* před *r* (Chrást); je takovej *zapomenlivej* m. zapomnětlivej, jest analogon k ‚zapomenu' (Hvozd).

§ 2. P ř e s m y k u j í se s l a b i k y.

Ve slově: *valikost* m. kostival (Roušín); zájmeno *tuten* sklání se, gen. *tuhoto*, dat. tutomu, lok. tutom atd. pravidelně, jen v gen. přesmyčka (Dneš.).

Někdy pro žert se přesmykuje, na př.: *uchlebni* si našeho *kroje* m. ukroj si našeho chleba (Křečov); srovn. Geb. H. Mluv. I., str. 551.

II. Slabičné změny.

Tyto změny projevují se buď ubýváním nebo přibýváním slabik v slově, nebo proměnou seskupení a příbuzenstva hlásek, nebo srážením

Digitized by Google

několika celků v jeden nový a p. Dle toho dáváme jim jména: stahování, změny v skupenství atd.

§ 3. Stahování s vnitřním *j*.

yjo, *ijo* staženo v *ý*, *í*: *výdem*, *přídu* (Měčín, Vlčtýn, Vejvan., Lhen. a j.).

iji —*í*, na př.: jak tam *přímali* dřívi m. přijímali (Suš.); přímal dřijví; byl u *přímání* (Křečov, Raděj., Svojn.); *příli* pro ni m. přijíli (Postřek.); má dobrej *přím* (Volšov) je analogon k plur. p ř í m y.

eja —*á*, na př.: ň á k ý, v jihoč. nářečích: *náký*: nákej vandrovnik (Hvozd, Krasel., Zborov., Pačív, Varvaž., Bojan.) a j.

oje —*é*, na př.: *té* samý koště m. to+je (Postř.); a *cé* do champuly bez polích m. co+je; cé to za ftáka na tej jetvi (Štěkeň) a j.

§ 4. Jiné případy stahování.

avi —*á*, na př.: *prál* to krobským hlasem m. pravil (Brloh.); koucour *prál*, že pude k Důře (D. Pořič, Maž.; Sulisl.); *prám*, *práš* m. pravím, pravíš atd. (Horažď., Pís.).

a-o —*á*, na př.: *zárovat* m. zaorávat (Hoslov.), při čemž sloveso přechází v VI. tř.: *záruju* brambory (Štěk.); *zárovali* řepu (Račov, Pačín).

o-a —*á*, na př.: *ná* tomu třetimu pravou ruku uťal m. no a (Hartman.); *cák* ja vim? m. co pak (N. Postřek.); cák my sme eště náky chlapící, vet Udrichu (Postřek.); cák máš tak cito t. na spěch (Kažňov, Němč., Vejprn.).

e-a —*á*, na př.: to som si *myslá* m. myslela (T. Březí).

o-ou —*ou*, na př.: táto, *Boušek* rouž sirku m. Bohoušek (Hvozd).

§ 5. Změny v skupenství a počtu slabik.

1. Zanikání slabik odsouváním samohlásek, na př.: *pšeňce* m. pšenice; von se *vožní* m. vožení; *Svatpole* m. Svatopole a j.

2. Slabika přímo odsuta (Geb. H. Mluv. I., § 475.), na př.:

a) u vlastních, na př.: *Bětuš* (Křečov), Běta (Horažď.) m. Alžběta; *Hata* m. A-hata (Strážov); *Kuba* m. Jakub (Kažň.) a j. srovn. Geb. l. c. Mnoho jich již zkráceně převzato z němčiny a neuvádím jich.

Někdy vypouští se přední nebo zadní část slova, na př.: *Míl:* Míle, pocem m. Bohumile (Koryt.); — to bývá zvláště u složených ze *slav: Jára*, *Jaroš*, *Jaroušek* — nebo: *Sláva*, *Slávek* atd. m. Jaroslav (Strak., Pís, Klat. a j.).

Někdy ostává pouze střed slov, na př.: *Leksa* m. Aleksandr.

Digitized by Google

b) u ostatních, na př.: muské, ženské, *škeretské* [stříle] m. veškeretské t. veškeré (Postřek.); měl to *sekurāci* m. asekurací (Kouto); srovn. s tím: verbšajn, štafeta, reno přejaté z cizího; pak Geb. H. Mluvn. I, § 475.

3. Změny v cizích slovech vypuštěním středové slabiky, na př.: byl na *katesmusu* m. katechismusu (Křečov); Koredof m. Colloredohof (Varvaž.); nebo tvořením analogickým slova, na př. za osum grejcaru *petrák* t. petroleum (Druzd.).

4. Redukce slabik ve víceslabičných domácích slovech, na př.: *stunce*, *sence*, *pople* m. studnice, světnice (sednice), popelec; *pojte* se mi do tý nohy m. podívejte (N. Postř., Pocin., Lhota Kd., Partot.); kráceno asi: podívte—poďte—pojte (srvn. hoďte—hojte); do *senci*, v *stunci* (Postř. Sulisl., Koter., Jíno, Přešt.); do sence (Třemoš., Dneš., Radobyč.); *uděl* mně každý pomyšlení m. udělal (Jíno, Přešt.) obyčejněji *uďál*; košile na *všíden* m. všední den (Žihob., Horažď.); *tlejc* to pole je mlnářojc m. tuhlec (Spůle, RHODS.); *tlle* máš (Komář.); *tle* dy prší m. takhle (T. Rankov); já *pám*, tady se bue [bude] nejčko neco strojit m. povídám (Krasel.); já *pala*, že ani na to nevzdechli m. povídala (V. Týn); nejprve asi: povdám, povdala (poudám, poudala) a z toho: pám, pala; *zouvná**) m. zavíjaná; *klostivej* m. choulostivej (Svojn., Komář., Doudl. snad analogické k „lochtivej" vzniklo chlostivej — klostivej a přisutím s- sklostivej; *Rejdováci* m. Radějováci (Hvozd.) postup asi: Radjováci — Rajdováci — Rejdováci; *Vohřen* m. Ondřejov (Křečov).

5. Proměna slov zvláště cizích, při níž se vždycky počet slabik nemění, na př.: do *Oubrechce* dou m. Albrechtic (V. Týn); Albrechtice — Olbrechtice — Oubrechtice — Oubrechtce — Oubrechce; *Kimlpejda* m. Kümmel Petr analogické k Hejda, Hojda a j.; *olestýn* m. allerdings — olerdin (Postř.); chodí na *hojprdle* m. Hainbeere — hojnpere — hojpere — hojprle — hojprdle (N. Kdyně); *prlí* m. brdlení asi analogický tvar (Vranov); *lajdimont* m. lieutenant (Brloh); *tonopán* m. Tannenbaum — tonabám — tonopám (N. Kdyně); *krompáč* m. Krummhacke analogické ke „kopáč" (Zubč.); dělat si *preverije* nebudeš m. privilegie (Rokyc.); píje na *šítroj* m. štítrobu (Sulisl.); *nešto* Pámbu! m. dejž to, (*dešto* a dissimilací zubné *d* v *n* nešto) (Hvozd.); *hynčono* je tady helent m. nyníčkono (Manetín); s *kronajglema* t. Krähenäuglein — kranajgle — kronajgle (Krasel.); to klenutí se muší šeslisovat *travajznama* (slovo analogické t. traversami); *herdyje* to vám byl zajic (m. mon dieu) obměna zaklení domažl. mordyje; *hýdek* nech mně bejt nebo uvidíš (Horažď.); sem patří i: *Švanciperk*, *trajván*, *cecilialisti*, *aďunk*, *merján*, *šajvostr* (Štěkeň, Křeštov, Jíno, Pís.) a j. Schwarzenberg, tramway, socialisté, lerpám či lerchenbaum, scheidewasser a j.

---

*) Nalezl jsem již k r. 1687 v Instrukcí o svatbách v Netolicích. (Srovn. Národ. Věstník 1907, str. 217.).

Digitized by Google

6. Srážení slov v postupné řadě, na př.: *Chvalentiš* m. *pochválen* Kristus Ježíš (Hvozd); *poňženku* líbám m. poníženě ruku; nejprve vynecháno *í* — poňženě — a pak *ě* — poňžeň a zároveň *ru* — poňžeň-ku (Rokyc.); my *smech* tam mévali m. jsme jich asi: sme - jch — sme - ch (Sulisl.); curda jedna, *všídensvátek* chodí v jednom hadru m. všední den i ve svátek (Horažď.).

P o z n á m k a. Sem bylo by možno zařaditi zvláštní druh spodoby (srovn. Geb. H. Mluvn. I., § 255.) a splývání, na př.: *pojist* m. pojď jíst asi: po *j* - jist a splynutím *jj* — pojist. (Postř.); *pozdravás* Pámbu m. pozdrav vás — splynutím *v* - *v* (Raděj.); *jagmu* psani přišlo m. jak mu, temné *k* měněno v jasné *g* před *m* (Zbin.); *jenci* na nebesich m. jenž si, nejprve vysuto *ž* — jen - si a pak *s* po *n* změněno v *c*; *pocem* ke mně, *dycem* bílej m. pojď sem — vysuto *j* a *ď* před *s* změněno v temné *t* — *potsem* a *ts* dává *c*; vždyť jsem, *ť* stvrdlo v *t* a splynulo s *s* v *c* (srovn. č. I., § 20.) (Boubín); *maží* tam v koutě m. máš jí, *š* před *j* změněno v *ž* — máž - jí a *jí* splynulo v *í*; světa *jisem* tenkrát skusil m. již jsem, *ž* se vysulo (D. Poř.); *nese* Marje doťape m. než se, dto (Elhov.); *dítěto* Anička m. vždyť je to, *ť* + *je* splynulo v *tě*; *icnaď* nezabloudil m. vždyť snad; *ujce* čérne vlasy, ujce zapletají m. už se, *ž* před *s* mění se v *j* (č. I., § 22.) a *s* mění se pak v *c*; *nejse* stal cný způsob m. dnes se, odsulo se, *d* a *s* + *s* mění se v *js*; *soustež* měšťané podaní m. jsou též (Maž.) vsunuto *s* před *t* (srovn. č. I., str. 41).

§ 6. S y n i z e s e.

1. ten má *zaušima* m. za ušima (Kolin.); *onaujšla* m. ona‿už šla (V. Bor); *naší* snídaničko dáte m. no‿až jí (Polyň); *nole* nyčky už to neni, m. no ale (Mažice, Polyň).

2. na *věkiamen* m. věky‿amen (Krasel., Hvozd); *dobreitro* m. dobre‿itro (Třemošná).

3. po vypuštění *h*, na př.: *Boušek*, *Bouslav* m. Bohoušek, Bohuslav, srovn. Hláskosl. II., § 64.; *záta* m. zahata (Řepice) t. zátyň.

4. po vypuštění *v*, na př.:

a) *uozdřenej* m. uvozdřenej (Roušín); dat. plur.: k *Němcoum* m. Němcovům (Mažice); du *Kolářoum* m. Kolářovům (Kolin.); — tyto tvary nejsou tožny se stř. s c h o d o u m ~ dvoum, neboť se objevují p o u ž e u possessiv familias.

b) *jalojce* m. jalovice (Postř.); povedu jalojci do Kdyně (Spůle); *polojci* si bere m. polovici (Postř., Brť, Todeň); *naštojce* m. neštovice (T. Otěv.); *lajc*, lajce, na lajci m. ‚lavice (Postř. Pocin., Polyň, Dneš., Roušín, Partot., Ondřov., Hvízdal., Doudl.); *lajčnik* m. lavičník (Komář.); *škajcový* semínka m. škrkavicový (Postř.).

Digitized by Google

c) *krejčířojc* Ančí; do *Čídojc* podobu nemá (Brníř.); *Jilkojc* Josef (Lhota Kd.); *kovářojc* Dorčíno chalupa (Spůle); *Želiborojc* (Doudl.); *Čajcojc* (RHODS). a j. v.

d) *Kralojce*, *Lipojce*, *Krašlojce*, *Mičojce*, *Milenojce*, *Strunkojce*, *Těšojce*, *Volšojce* atd. m. *ovice* vůbec v jižních Čechách obvyklé.

5. po vypuštění jiné souhlásky, na př.: do *Nepouka* m. Nepomuka (Pačív); *projžka* m. projížďka (Komář.); *zajc* m. zajíc (Zubč.) a j.

§ 7. Hiat.

Nejobecnější případ jest přisouvání souhlásek hiatových *h*, *j*, *v*. V jihoč. nářečích přichází *h* velmi zhusta na začátku slova, zejména před samohláskami *a*, *u*, *e* na př.: *Hadam*, *harest*, *halměř*, *hapatyka*, *Hana*, *harvent* atd. — *hučitel*, *huzel*, *huši*, *humřil.*, *huzený* atd. — *Heva*, *hevangelium*, *herpetle* atd.; — rovněž rádo se objevuje před *o* a *ou*: *Holomouc*, hobrázek, hobrtlík, hodělal atd. — *hourezky*, *houzká*, *houvoz*, *houhel*, *houvin* atd.; — ba bývá i před *í*: *hýva* m. jíva; *vyhybovanej*, něm. üben srovn. Hláskosl. I., § 17.

Řídčeji se přisouvá *j*, na př.: *jakorát*, *jarmara*, *ja*, *jaby*; — *jezekucí*: *ja* co prodáš ovčáče; ja pán vovce vyplatí (Hartman.); ja páni zubikanti (Maž.); *jaksamitka* dto. Srovn. Hláskosl. I., § 26.

Velmi zhusta přisouvá se *v*. V tom však jihoč. nářečí liší se velmi značně od středočeského. Na hranici obou (vlivem středočeským) jsou případy s *v* u většině, postupem na jih rovnoměrně jich ubývá, takže na Domažlicku jsou v menšině a v Doudlebsku dokonce již pouhou výminkou, ano mám za to, že se tu nacházejí jenom v případech, kde se sem přistěhovaly. Příklady viz v Hláskosl. I., § 12.

Poznámka. Vedle zamezování hiatu objevuje se v jihoč. nařečích také jeho vznikání, což svědčí o tom, že není na ujmu výslovnosti, na př.: voni mněli *iha* jako v Němcích m. jha (Víteň); *ího* (Račov); *Bušoice* (Třemošná); *Miroice* (Varvaž.); do těch *Buděic* (Komář.). — pojedem do *piováru* (V. Týn); *přiít*, *doít*, *záit*, *boí* se *vyít* (Roušín); *spraovat*, *pozdraovat*, *vypraoval*; *osk*, *ozer* (Roušín); *zaolejte* mně Ondráše (Maž.); ani *ola* ani *osla* (Horažď.); *rukaice*, *Frantoice*; velebnej pán to *poídal* (Hvozd); *laev* m. láhev; *korouev* m. korouhev, srovn. Hláskosl. I., § 17.

§ 8. Kontaminace.

Vzájemný vliv podobných slov nebo užitých v podobné vazbě pozorujeme v těchto případech: na *mzdory* mu dělal || na mzdu dělat; *narachomejtnout* se m. nachomejtnout || rachomejtle, která vybleskne a zmizí; *nařískal* mu m. natřískal || nařezal (Roušín); řebci tam byli u tý *štátule* m. štatue || škatule? (Maž., Horažď.); to sou samý *třeštíjka* m.

Digitized by Google

tříštičky || dřívka (Horažď.) ; *brabouk* m. brouk || pabouk (Chrást); bude to prej *kštelovat* m. beštelovat || kštel něm. Gestell a j.

§ 9. Dissimilace.

1. přichází u odvozenin příslovky n y n í, na př.: *nyníčko* mění se: — *a*) to sou *nyčko* divný mena (Kažňov); *nyčkont*; *nejčko*; *nejčkont* (Křečov, Doudl., Dobřív, Dneš.); — *b*) *ničkot* nehumeji, a [ale] prvá zpívali (Pocin, Výrov, Veselá, Vlčtýn, Lobzy, Bušov, Dneš.); — *c*) budeš *inčko* mect sednici; *inčkont* (Hvozd); *inčkyt*, *inčkodle* (Měčín); — *d*) *ičko* to přeci neni (Postř., Vranov) a j.

2. povstává vypuštěním hlásky, na př.: *terpetýn* m. terpentýn, (Svojn.; Hláskosl. I., str. 12.); *Markyt* m. Margareta (Postř.); *ciprcampr* m. cimprcampr; *kerapak* m. kterakpak; *terapak* (Hláskosl. I., str. 23., 31.).

3. původní *r - r* mění se v *l - r*, na př.: richtāri — *lichtář*; reservní — *leservní*; koroře — *kolůřky*; revír — *levír*; rekreace — *legrace*; brumbár — *brumbal*; quartier — *kvartýl* a j. Hláskosl. I., str. 9. a 10.; srovn. i barbier — *pulbír*; bordura — *portala*, l. c. 22.

4. původní *l - l* mění se v *r - l*, na př.: Eibischzeltlen — *ajbišcertle*, pilulky — *pirulky*; Filzlaus — *frclaus*, l. c. 7. a 9.

5. původní *n - n* mění se v *l - n*, na př.: ministrant — *milistrant*; ministruje — *milistruje*, l. c. 12.

6. v skupině *vu*, *uv*, na př.: *serbus*, *pabuza*, *pabouk*, *zubák*, *pabučar*, l. c. 24. sl.

P o z n á m k a. Sem hlásí se i *uhňat* m. nuhňat, srovn. rus. **жюгайдать**, **нюгандать**, na př.: Jen to tak *uhňá* (Kažňov) — ale: počal po tabáku n u h ň a t (Růvná); ňuhňavej (Křečov); nosívá *kaštět*, fr. casquette (Kažňov).

§ 10. Vznik nové slabiky.

Někdy lidová řeč dává vzniknouti nové slabice tím, že původní slabika se jaksi rozdvojí; tento zjev jest vzácný, ale pozoruhodný, na př.: viseti — věšeti — vjášeti — *vijášeti*: Hanče *povijáší* prádlo (Drůzdová); táta *povijášel* vobrázky (Koryto); *adyjunk*, vobá *adyjuncí* (Řenče, Přešt.).

III. Přízvuk a výška hlasu.

§ 11.

V jihoč. nářečích jest přízvuk celkem týž jako v ostatní češtině, bývá jen důraznější a mívá pak za následek dloužení přízvučné slabiky, na př.: kāpličku nēpošijou (Hartman.); būdeme tam spōlu (Kolin.); rūku mu pōdala (Suš.).

Digitized by Google

Původní předložka jednoslabičná, která na sebe strhuje přízvuk, nemívá té síly v jihoč. nářečích, následuje-li po ní slabika dlouhá, na př.: přìnejs do - čbȁnu vody (Přešt.); sklȅňce je vod - pìva (Kolin.) a j.

Někdy se přízvuk přímo přesunuje z prvé slabiky, na př.: z lesȁ tě vyprovodim; kerej nemá domů svehȍ [zkrácena prvá slabika!]; sekyru sem jemů popad, kolȍ sem mu rozbȍřil (Hartman.). Případy tyto jsou dosti vzácné.

Zajímavo jest pozorovati v jihoč. nářečích výšku hlasu při výslovnosti. Nejmodulovanější mluva jest na Domažlicku a odtud směrem k Plzni; barvitosti její ubývá směrem k zálesáckým vsem na ssz. a pak na jv. k doudlebštině. Živý veselý hovor mladých děvčat v Postřekově nebo jiné vesnici v tom okrsku rovná se takřka recitované mluvě zpěvné. Zvláště výrazná bývá otázka, kde rhythmus slabik běží v zrychleném staccatu až k důraznému závěru poslední slabiky, která o terci až kvintu se zvyšuje na př.: Ka͡m pa͡ to͡ de͡tȅ? — Dȅdečků, de͡ pa͡ je͡ ta͡tȁ?

IV. Kvantita

Jihočeská nářečí poskytují velmi značnou část příkladů pro výklad české kvantity a proto přihlížím většinou k příkladům odchylným od spisovného jazyka, aby byly tomuto k osvětlení a zároveň ucelovaly dialektický obraz krajů pošumavských.

§ 12. Délka ve slovech tvaru trat.

Prvotnímu trāt odpovídá nejen práh, hrách, mráz jako ve spisovném jazyce, nýbrž i dialektické dloužení: já byl *chláp* t. silák (Soběk., Stráž.), rus. **холóпъ**; — dále sem sluší uvésti: *smrád* (Hartman.); Bole-*hrád* t. les (Varvaž.); Horskejch maji novej *mlát* (Hoštice); neslyšim ptáčka *hlás* (Maž.), rus. **смóродъ**, **гóродъ**, **мóлодъ**, **гóлосъ** a j.

Dále sem patří: z *dláně* maso (Kolin.); *dláň*, v dláni (Postřek., Svojn.), rus. **долóнь**; černá *mráka* jest nad horú (Postřek., Domažl., N. Kdyň), rus. **морóка**; — já šetřím tvou *mládost* (N. Kdyň), rus. **мóлодость**; naše drahé *zláto* (Brníř), rus. **зóлото**; — *vrátič* t. rozchodník (Hvozd), rus. **воротúла**; chasnik z iné *strány* (Mař.), rus. **сторонá**; sedlaji ti v *Práze* štyry koně *vráne* dto, rus. **ворóній**.

Odchylné od spisovného jazyka jest i: *čért* ho vzal (Chrást.).

Někdy se vyskytuje trăt proti původnímu trāt: to je *straž* (Horažď.), rus. **стóрожъ**; děte si pucovat boty z *blata*; vosum jiter *blata* t. rašeliniště (Maž.), rus. **болóто**.

Jindy se kvantita v témž slově střídá: *zasmrádlý* (Kolin.); — *zasmradlej* (Žichov., Svojn.) a j.

Digitized by Google

Rovněž zajímavo jest náslovné dloužení po neslabičné předložce, na př.: *zvůstatky* t. na ostatky (Řepice); *zúpravdy*, *zúpravdovej*; v-úsmej rok přišél (Hartm.); *súžovat* (Maž.) a jako ve spisovném jazyce: vůči, vůkol a j.

2. Změny kvantity sestavené dle kmenotvorných přípon.

Pro lepší přehled jsou rozděleny přípony nominalní a verbalné, nominalné pak jsou rozvrženy na krátké a dlouhé.

A. Přípony krátké.

§ 13.

-a při tvoření zkrácených jmen vlastních se *α*) dlouží kořenná slabika, na př.: Vávra, Šíma, Brůža, Jouza — Tóna, Lída a j. (Stráž,. Křečov, Libom. a j.); — *β*) nedlouží kořenná slabika: Ondra, Ruda, Vena — Bara (Křešťov., Horažď., Krasel.) a j.

Podobně u obecných bývá slabika kořenná dlouhá, na př.: takovej *nečísta* (Svojn.); di *rozpousto* jeden (Horažď.); — obyčejně se však nedlouží.

-ja. U substantiv žen. rodu kořenná slabika jest dlouhá, na př.: *káši* vařil (Postřek.), rus. **каша**; v lese sou *chvůje* (Kažňov, rus. **хвоя**); *síje* (N. Kdyně); *sáze* (Křečov, Žihob.), rus. **сажа**; *zmíje* ho uškla (Svojn.), rus. **змѣя**; *strůj*, *chůz*, *houž* (Podzámčí, Veleš., V. Bor); — někdy se dialekticky zkracuje: *chvuj*, na *chvuji* rostou šišky (Křečov, Stachov jz., Bělá); *pul* (Veřech.) a j.

-on dialekticky se dlouží v *-oun*, na př.: *květoun* (Kucin.); *břečťoun* (Horažď.) a j.

Sem hlásí se per analogiam cizí slova: bakoun, vagoun, kujoun a j. (Křečov, Hvozd, Koryt., Hartman., Rouš., Todeň); — někdy bývá tuprosté *-ón*: kujón t. punčocha (Bušov.); pabijón t. římsa (Jinín) a j.

-in dlouží se dialekticky u adjektiv possessivních, na př.: *Dorčino* chalupa (Spůle); *žahýno* matka (N. Kdyně); to je *dívčino*; vzál si *sestřino* céru (Kažň.); *tetíno* pole (Raděj., Hodov., Hvozd); — dloužení toto je dosti vzácno. Srovn. *ín*.

na. V některých substantivech podružných se dialekticky krátí, na př.: *křapna* (Koryt.); *dřapna* (Chrást); *lazna* (Třebče) a j.

V složené příponě *-árna* (-írna) jest prvá část vždy dlouhá, na př.: *husárna* (Horažď.); mušim za ní smutek držet v *palírně* (Hartman.) a j. v.

-nъ, *znъ*. Kořenná slabika se dlouží: z *mlíčni* (N. Kdyně, RHODS.); *kouzeň* (Hošt.); *záteň*; zej zátni to vynes (Žihob., Ondřej., Hvízdal.) a j. — Krátí se pouze: *sečeň* (Straš.), koř. sêk-.

-ina. Denominativa žen. rodu krátí pravidlem kořennou slabiku, na př.: blána — *blanina* (Mečích.); tráva — travina (Svojn.); bříza —

Digitized by Google

březina (Roušín); líha — *ližina* (N. Kdyně) a j. v. — Někdy se dlouží v koncovce, na př.: Marýna (Řepice, Horažď., Komář.); *šmurýna* (Křešťov.) a j. v.

-ent (ě). Neutra mají kořennou slabiku dlouhou, krátkou nebo zkrácenou. Délka jest: *hůdě* (Svojn.); *všíně* (Štěkeň); *mejše, líče* (Varvaž., Krasel., Stráž.); *klípě* (Křeč., Štěkeň, Svoj.) a j. v. — Sem patří hojná dialektická slova vytvořená analogií, na př.: *houle, pouchle* (Hoslov., Křešťov.); *šlápě* (Horažď.); *krápě* (Hvozd); *hrůbata, kůpata* (Žihob.) a j.

Krátkost jako v spisovném jazyce: kotě, kozle a j. (Varvaž., Krasel. a j. v.).

Zkrácená slabika kořenná, na př.: malé *kutě* m. kůtě (N. Kdyně); *ditě* rozmilé (Mrákov); pro *hřibata* (Chrást); *divče* (Stachov jž.) jinde v okolí d í v č e, a j.

-dlo. Neutra mají kořennou slabiku k r á t k o u, na př.: *počisadlo* (Postřek.); *čumidlo* (Lobzy); *řebřadlo* (Strak.) a j. — Naproti tomu se tato slabika dialekticky dlouží, na př.: *bílidlo* — bělidlo (Komář.); *číhadlo* (Hvozd, Hodov., Raděj.); *strouhadlo, trůkadlo* (Stráž, Hvozd, Křečov); tepřiva poznala *trápidlo* (N. Kdyně); *bídlo* (Postřek.) a j.

ivo. Substantiva deverbativa zkracují kořennou slabiku, na př.: tříštiti — *třeštivo* t. poleno (Svojn.); třísti — *třesivo* (Dobř.) a j. — Zřídka podržují délku: páliti — to bude takle k *pálivu* něco (Postřek.).

§ 14.

ek. Substantiva zdrobnělá:

A) d v o j s l a b i č n á mají kořennou slabiku

a) d l o u h o u, na př.: hloh — *Hlůžek* (Horažď.); špic — *špíček* (Jinín); čap — *čápek* u sudu (H. Bělá); loch — *lůšek* (Veřech.); kloc — *klůcek* (Křešťov., Pís.) a j. jako v jazyce spisovném;

b) k r á t k o u, na př.: *Břeněk* (Stráž.) a j. — *žbanek* (Postř., Švihov) a j.

E) v í c e s l a b i č n á mají p ř e d c h á z e j í c í slabiku

a) d l o u h o u, na př.: *Ivánek, Bartůněk, Kaspírek* (Horažď., Strážov. Libom., Křešťov.) a j. — *pelíšek, ohýnek* (Řepic., Kažňov); *žalúdek* (Z. Zbor, Rokyc., Stachov jz.), rus. желу́докъ; tedydle ty *jasánky* (Zalší) a j.

b) k r á t k o u, na př.: *okalek, pavěrek, půběrek* (Roušín, Starec, Třebče); *potučky* (Řesan.); *umiraček* (Řepic.) a j.

Sem patří velmi hojná substantiva s podružnou (složenou příponou, v nichž předposlední slabika jest dlouhá, na př.: *šindálek, nužálek, mandálek* (Veleš., Spůle); *pitálek* (Třebče) a j. — *svrchejlek* (Křečov); *třepetílek* (Stachov jž.) a j. — *hrňoulek, hrboulek* (Rábí, Pís.) a j. — *Ančourek, Pepčourek* (Krasel.); *kaňourek* (Hvozd) a j. — *plivánek* (Postřek.); *kapánek* (Horažď.) a j. — *trochylínek* (Pís.) a j. — Ferdáček (Pís.); *cezáček* (Kdyně); *prostředáček* (Řepice) a j. — *paníček* přišel ho zaopatřit (Koryt.);

Digitized by Google

hrnýček (Svojn.); *Boulíček* (Stráž) a j. — *pramejček, kamejček* (Loza, Hvozd, Křečov, Strážov, Štěkeň, Zubč., Veleš.); *podplamejčky* (Jinín); — *Pavlásek* t. Pavel, Vitásek t. Vít; — Vojťášek, Bernášek t. Bernard (Svojn.); — *Ežoušek* (Stráž); *Jenoušek, Stanoušek* (Horažď.); *Manoušek* vedle Maroušek (Stráž.); náš *panoušek* jde t.kaplan (Pís.) a j. — Někdy se tato slabika krátí; na př.: do *Svojšinku* (Ouboč); to neni *tatinka* (Elhov.); na *vršičku* (Žichov.); měl tan *rymniček* (N. Postřek.); *voziček* (Strážov, Růvné); ten *kosteliček* je tak schoudnutej (Přešt.); *mněsiček* uj svíti (Vranov); přivážu *konička* bedle vrát (D. Pořič); k *lesičku* (Žichov.); do *hájička* přijeli (Maž.) a j. v.

Víceslabičná substantiva dloužící základní slabiku, na př.: *iskavka* (Dlažďov); *půběrek* (Starec); *šejdenek* (Třebče) a j. — nebo podržují délku jako v spisovném jazyce: do *žbáničkůch* (Maž.); *Říháček* (Kor.) a j. v.

ko. V substanitvech zdrobnělých dlouží se kořenná slabika a to

a) v dvojslabičných, na př.: pole — *půlko* (Chrást); *známko* (Třebče) a j. Sem by se mohla zařaditi analogická: mráko (Hvozd, Křečov); střínko (Svojn.) a j.;

b) ve víceslabičných, na př.: *jádyrko* — *jadérko* (Maž.) rus. **ядрышко**; na svem *srdéčku*, rus. **сердéчко** t.; — *rejbátko* (Horažď.); *mejštátko* (Řepice) a j.

Naproti tomu zkracuje se kořenná slabika, na př.: *všiňátko* (Hoštice); *vemátko, znamátko* (Svojn., Třebče); *křidálko* (Svojn.); *semijčko* (Křečov) a j. v.

V substantivech zdrobnělých dlouží se předposlední slabika, na př.: *křidílko* (Strážov); na *jezárku* (Horažď., Tejn.); *vědárko* (Svojn.); na *mokýrku* (Vochoz); *znamánko* (Roušín); *předánko* (Přešt.); *předínko, skadlínko* t. a j. — dále pak: *líčátko* (Křešťov.); *klípátko* (Ouboč); a k těm analogická: fakaňátko, hulaňátko (Křešťov.) a j. — *brynďátko, vejcátka* (Kažňov); *znamátko* (Soběš., Třebče) a j. — Sem sluší též zařaditi: *kropítko* t. kropenka (Veleš., Svojn.); *rukovítko* (N. Kdyně); *dřevíčko* (Lobzy); *vemíčko* (Hvozd); *prkejško* (Svojn., Veleš.); *masíko* (Svojn.) a j.

Poznámka. Stejnou kvantitu mají také příslovce zakončená na *ínko* a *íčko*: *hnedlínko* tam byl (Křečov, Krasel.); *všecínko* im prach všecko vybrakovali (Jinín); *hnedlíčko* (Krasel.); *brzíčko* (Řepice).

Jinde se v těchto případech krátí, na př.: při malym *polinku* (Češtice); lahodný *slovičko* (V. Bor); *dřívčičko* (RHODS); *jablinka* (Kolin.); *zablatičko* (Hartman.); ovej *suženičko* (Mrákov); *strakotisko* t. peřina (Postřek.) a j.

ka. Jako v spisovném jazyce mají dvojslabičná substantiva kořennou slabiku buď dlouhou, buď krátkou: páska — šveska ; výminku činí: *třaska* t. tříska (Stříbřec), *šiska* t. šestka (Kažňov) a j.

Digitized by Google

Zdrobnělá mají kvantitu a) dle základního slova: Božka — Půtka (Raděj., Pís.) a j. — dol — *dolka*, doch — *doška*, souš — *souška* t. jedle (Varvaž.); vůz — *vůzka*; rýč — *rýčka* (Strážov, Řepic.) a j.

b) zkracují kořennou slabiku: Švabka, Kačka a j. — *chvujka* t. pryšec (Hvozd); *lavka* je tam (Přešt.); chlebiček má tvrdou *kurku* (Horažď.); *měrka*, *dirka* (Komář., Veleš., Žihob.) a j.

c) dlouží kořennou slabiku: pec — *pícka*; druh — *drouška* (Štěkeň) a j.

§ 15.

Víceslabičná *substantiva kořennou slabiku*

a) dlouží, na př.: *náčenka* (N. Kdyně); hráli v *kúželky* (Kažň.); *hútalka* (Svojn.); — *svíčalka*, *třísalka*, *knížalka* (Veleš.); *houhalka* (Svojn.); — támle máš svou *Nánynku* (Maž.); — *židlička* (Mečích.); *Lávička* vl. jm. (Bojan.); *lávička* (Svojn.) rus. **лáвочка**; má *hlávička* (Maž.); *Nánička* (Chrást); má zlatá *mátočka*, rus. **мáточка**; zlomil si *nóžečku*, rus. **нóжичка**; vo jednu *húbičku*, rus. **гýбочка**; *vódičku* z potoka, rus. **вóдочка**; *hviezdičky*, rus. **звéздочка** (Maž.); *kápička* (Hartman.).

b) zkracuje, na př.: mísa — *misalka* (Zubč.); máma — *mamalka* (Třebče); bába — *babalka* (Netol.); *zabelka* (Svojn.); — *Cába* — *Cabalka* (Roušín); Máře — *Mařalka* (Třebče) a j. — stejný vliv má i *-ulka*: *žabulka*, *mamulka* (Třebče, Koryt,) a j. — *divenka* (Řepic.); *slaměnka* (Hvozd); Mařinka, kravinka (Stráž) a j. — díže- *děžička* (Řepice, Svojn.); svíce — *světička* (Veleš.); málo *pisniček* vime (N. Kdyně, Kažňov, Žichov.); u Hořejších sou *lužičky*, *ružičky* (Elhov.) a j. v.

§ 16.

Víceslabičná *substantiva předposlední slabiku*

a) dlouží, na př.: na stromech je *jinovátka* (Hvozd, Svojn.); *vokúrka* (Křečov, Řepice); *pohnútka* (Veleš.); *maštálka*, *utírka* (Svojn.); za *ženúšku* (Maž.); *kořálka* (Todeň); *slečínka* správcuc byla hu nás (Raděj., Štěkeň) dala bych vám po *kytíce* (Strunkov., Volyň); málo *pěsníček* (Svatop.); *krejčířka* (Křečov, Hvozd); *postílka* (N. Kdyně); *špehýrka*, *kaplánka* (D. Bělá); *spadánka*, *zelánka* (Třebče, Kažňov, Varvaž.) a j.

Substantiva na *-alka* mají předposlední slabiku *a*) dlouhou: *ručálka*, *nožálka* (Netol., Lhen.); *janálky* (Nežet.); *Análka* (Veleš.) a j. — avšak daleko častěji *b*) krátkou: *hlavalka* (Svojn.); *cepalka* (Zubč.); *hubalka*, *Francalka* (Třebče); *Mažalka* (Lhen.) a j. Srovn. str. 27., *b*).

Substantiva na *-inka* dlouží předposlední slabiku: *trošínku* jablek mám (Strážov); — pravidlem však jest tato slabika krátká.

Dále sem patří. *Petráška* (Třebče); *Uljánka* (Ouboč); *Anížka* (Komář. a j.)

Digitized by Google

b) krátí, na př.: *Panuška* m. Panůška (Bojan.); strojte *Lukaško* peřiny (Hoštice); *Zahradka* (Horažď., Svatop.); zahradka (Postřek., Kotouň); *hrubijanka* (Strážov); hezkýho, *Marjanko*, muže máš (Žichov.); u *komurky*, na *postylce* (N. Kdyně, V. Bor, Maž.); tlepanka (Hoštice); *kapanka* (Todeň); jednim rázem to rozříz *vejpulky* (Horažď.); ta *polivka* má bejt hřidčí (Štěkeň) a j.

Částečně zůstává kvantita základního slova, na př.: *povlačka*, *paplička* (Postřek., Besed., Svojn.); *kuryčka* (N. Kdyně); — *dívčičko* moje (Strážov); pastejřka (Křečov) a j.

Za stsl. ę bývá *á*: *třicátka* (N. Kdyně), srovn. památka.

-ec. Substantiva zdrobnělá podržují kvantitu základního slova: krajec, hderec, kolec (N. Kdyně, Kažňov) a j. — *drápec* (Varvaž.) a j. nebo dlouží kořennou slabiku: *hdoubec* (Svojn.) a j. — nebo ji zkracují: *dvořec* (Volšov); *žabec* (Pís.) a j.

V trojslabičných dlouží se obyčejně předposlední slabika, na př.: *bratránec* (Krasel., Svojn., Maž., Otěvík); *kahánec* (H. Bělá); měl toho *radvánec* (Hvozd, Kažňov); *řebílec* (Krasel.) a j.

iště. Tato přípona se zálibou se dlouží v *-iště*, na př.: *vohniště* (Chrást); *stelíště* (Plz.); *bojíště* (Bušov.); v *hradišti* t. les (Soběsl.); na *kalištatech* (Vochoz); *kosiště*, *hrabiště*, *korotviště* (Varvaž.); to tu máme *loviště* (Nežet.); *zelíště* (Trh. Svíny, Otěvík) a j.

Poznámka. Povšímnutí zasluhuje kvantita některých cizích slov, na př.: čamára t. prášilka (Třebče, Komář.); *krabáta* t. vázanka (Horažď.); naj - šel taky za *legrútu* t.; má *natúru* špatnou (Lhota Kd., Elhov.); stóji u *komóry* (Maž.); *firhánky* (Komář.); *bandúr* (V. Bor, Račov, Mečích., Veřech.); *kosistóř* (Pocin.); *křišťál* (Postřek., Třemoš., Vejvan. a j.); e di *bucifále* (Maž.).

B. Přípony dlouhé.

§ 17.

i. V kollektivech na *-í* se kořenná slabika

a) dlouží: na př., slez - *slízí* (N. Kdyně, Horažď., Křečov, Koryt.); *bírčí* (V. Bor, Černík); koza v *zéli* (Hartman.) rus. зéлie; pták siveho *péří* (Mrákov, Polyň) a j.

b) krátí, na př.: líska — *liští* (V. Bor, Černík, Březan., Horažď.); *ruždí* (Třebče) a j.

Někdy podržují kvantitu základního slova, na př.: *jahlí* (N. Kdyně); *lípí*, chvojí t. jedličné stromoví (Březan., Horažď.) a j.

Víceslabičná dlouží předposlední slabiku, na př.: trhala *lupání*, *kořání* (Křešťov.).

Substantivum verbale má z pravidla předposlední slabiku [-á-, -é-,]

Digitized by Google

dlouhou, na př.: neni k *spatření* (Polyň); *polibéni*; má v tom *zalibéni* (Maž.); k *odsouzéni* (Zbin.) ; naříkání a j. jako v spisovném jazyce.

-áni někdy zkracuje *á* i tam, kde toho v spisovném jazyce není, na př.: to je pěkné *kázaní* (Komář.); desatero *přikázaní* (Křečov); byli sme dnes na kázaní (Hvozd, Polyň, Elhov., Přešt., Svojn.); jak viděti, není příliš obvyklé.

ář. V denominativech i deverbativech zůstává délka: kradář, čilindář, lebedář, hrobář (Hartman., Pís., Chrást, Koryt.); — přes to však dosti časté jsou výminky: *noclehař* (Křečov); *šutkař*, *kudlař* (Chrást); *děvkař* (Svojn.) a j. — někdy krátí se k tomu i kořenná slabika: *sahař* — sáh (Hvozd) a j.

Při koncovce *íř* (*-jař*) zachovává se důsledně délka; znám pouze: *kaciře* nechcem (Postřek.) zkráceno.

Sem patří také substantiva na *-ar*, zvláště přejatá z němčiny, na př.: *švejcar* t. vůl (Polyň, Raděj.); *tuhar* (Sulisl.); *trakar* (Kolin.) a j. obyčejně s krátkou koncovkou. Délku nacházíme u slov: *kotár* (Dobřív); *brumbár* (Krasel.); *šišnár* (D. Bělá, Křečov) a j.

-úr u substantiv v koncovce *-our* zkracuje kořennou slabiku, na př.: máma — *mamour* (RHODS.); táta — *taťour* (Koryt.) a j. — zřídka se krátí koncovka: ten *kocur* je celej zmlsanej (Hvozd).

-ál jest z pravidla dlouhé, na př.: *Tomšál*, *křampál* (Vejprn.) a j. — někdy se krátí, při čemž kořenná slabika podržuje délku, na př.: *kůňal*, *vůzal*, *nůžal*, *Jouzal* (Veleš., Sv. Jan); *strejčal*, *pejsal* (Třebče) a j. — nebo ostává krátká: *Jenal*, *Mikšal*, *Vojtal* (Třebče, Besed.) a j.

Sem sluší přidati i neutrum: *kouzále* (Sulisl.).

-án. Substantiva mají pravidelně dlouhou koncovku, na př.: *bacán* (Kleneč); *břešťán* (Svojn.); *košilán* (Hvozd); *křiklán*, *šilhán*, *pichlán* (Třebče); nosí *šamány*; jedli *pečány* (Kažňov) a j. — výminkou se krátí: *povíjan* (Svojn.) a tu ještě působí předchozí délka.

-ún v koncovce *-oun* je dlouhé: *plavoun* (Postřek.); *dědoun* (Strážov); *šlehoun* (Kalen.) a j. v.

-ín u substantiv jest dlouhé (srovn. str. 20.), na př.: *houvín* (Raděj., Partot.); *Jinín* (Rokyc.); *tatín* t. tatík (Rokyc.) a j. K těm sluší připojiti idialektická neutra: Jiníno, Hlupíno, Dřešíno (Horažď., Komšín, Přešt.); — někdy se však koncovka krátí: *vokřin* (Žihob., Polyň, Volšov); krejli *vovčin* (Soběk.); *Kramolino* (Postřek.).

-út v koncovce -out jest dlouhé, avšak kořenná slabika se zkracuje, na př.: máchati — *machout* (Svojn.); páže — *pažout* (Kažňov) a j.

-óv krátí se u substantiv: Postřekov, Stankov a j., která obyčejně končí se dialekticky v *-ovo*, při čemž se dlouží slabika před touto koncovkou, na př.: *Kýčovo*, *Valtýřovo*, *Měčichovo*, *Mukářovo*, *Vácovo* a j.

Digitized by Google

-ík zachovává sice délku, ale poměrně zřídka, na př.: *kovarník* (Lhota Horažď.); mantinskej *lekarník* (H. Bělá) a j., při čemž se předchozí slabika krátí.

Daleko častěji se krátí, na př.: *Hančík* (Postřek.); *Boršikův* díl (N. Postř.); širokej *rybník* (Strážov, Strak., Neřet.); hu *rymnika* (Mrákov, Brníř., Brť); s tim velkym *knoflikem* (Brníř.); ve *voziku* (Kouto); *kurník* (Chrást); žičnik, řebik (Volyň, Svojn.); *dolík*, do *dolika* (Boubín); *lajbík* (Komář.); *mandliky* (Rankov); voliky (Nežet.) a j. — rovněž víceslabičná *kalonika* (Brníř.); já *služebnik* královckyj (Pocin.); *základnik* (Ouboč); zlámal si *náhradnik* (Kolin.); *Outratnik* z Dobše (Dřešín); vole mněla jak *dvouušnik* (Hartman.) a j. v.

Někdy se dlouží kořenná slabika a zároveň koncovka krátí: *slávik* v póli píseň pieje (Maž.) a j.

-ák zachovává pravidelně délku, na př.: *piták* (N. Kdyně); *hourabák* (Plzeň) a j. — *Třebák*, *Uhrák* (Třebče, Veleš.) a j. — *hnidák*, *plechák*, *vazák* (D. Kral., Křečov, Libom.) a j. — Víceslabičná: *cibulák*, *domovák* (N. Kdyň, Koryt.); — tato ráda krátí předposlední slabiku: *zabiják* t. nůž; *vodmykák* (RHODS.); *rozpěrák* (Kvašň., Veřech.) a j.

Někdy se krátí kořenná slabika, na př.: *svěrák* na rozvoře (Veřech.); *ružák* (Kvašň.); *šupák* t. tanec (Krasel.); *krasák* t. strojenec; *slamák* (Veleš.) a j. — obyčejně se nekrátí: *courák*, *roučnák*, *střídák* (Čern., Hoštice, Křečov) a j.

-úch v koncovce *-ouch* jest pravidlem dlouhé: *capouch* (Křešťov., Horažď., Netol.); *bacouch* (Kleneč); *ocouch* (Roušín) a j. — nebo se krátí: *capuch* (N. Kdyně).

-íc někdy se krátí: *krajic* (Zubč., Todeň, Doudl., Komář.) a j. — Sem možno připojiti i původní *-ęcь*: dyž de *mněsic* na schod dolu (Svatop., Radeš.); *zajic* (Zubč., Todeň a j.), a rovněž *ęz* : ani *pěnize* (Kouto).

-áč jest pravidlem dlouhé: *lupáč*, *hoprdáč*, *skopováč* (Koteš., Svojn., Přešt.) a j. v. — výminkou se krátí: *řebenač* (N. Kdyně); *trakač* (Kolin.); *krkač* (Třebče) a j.

-áš jest vždy dlouhé: *dvacijáš* (Štěkeň); *rabijáš* (Svojn.) a j.

-ýš jest střídavě dlouhé: Šimon*yš* — Šimon*ýš* t. Šimon (Štěkeň, Jinín).

-úš v koncovce *-ouš* je vždy dlouhé: *kotrouš* t. točenec (Řepice); *Ludouš* t. Ludomíra (Horažď.); *Babouš* t. Barbora (Kažňov) a j.

§ 18.

Dlouhou koncovku mají rovněž i *adjektiva* (*-í*, *-ý*) tak zvaná určitá. V neurčitém tvaru, dochovaném často pouze příslovečně, bývá kořenná slabika dlouhá i tam, kde spisovný jazyk má pouze krátkou, na př.: stejně *stáři* sou (Svojn.); vona je eště dos *mláda* (Krasel.); — pří-

Digitized by Google

slovečně: *časně* ráno (Křečov, Vlčňov, Z. Zbor., Střelh., Kotouň, Varvaž., Pís.); *déně* má málo (Suš.); *daleko* do světa (Hartman.); vydělala *vélice* mnoho (Maž.); *líbě* spí (Řepice); jak*míle* příde, rus. **мило**; dělal *slábě*, to bylo jenom malichernost (Suš.), rus. **слабо**; cejte *tíše* (Hvozd, Řepice, Křešťov.), rus. **тихо**: *túze* se *šikoval* (Zbin., Strážov, Malov., Dneš.) a j.

Odchylně od spisovného jazyka bývá tato délka i ve tvarech určitých, na př.: to je nezhlednej *bóží* dárek (Hvozd); už je *bóží* t. umřel (Postřek., H. Bělá, Kažňov), rus. **божий**; *blížní*, rus. **ближний**; *plícní* bolest; *klíznej* sejra (Svojn.); zdál se mi *líbý* sen (Maž., Žichov.); přišel chlapeček *švárný* (D. Pořič); *svátý* Jan (Hartman.); *přícnej* tatik (Svojn.) a j.

Povšímnutí zasluhují i některá víceslabičná, na př.: letos je voves *jádrnej* (Hvozd), rus. **ядерной**; *lípovej* květ (Řepice), rus. **липовей**; máme hlíněnou troubu (Varvaž.), rus. **глиняный**; sválovitý dříví (N. Kdyně); *máličká* Ánička (Maž.); na *daleký* cestě (Pocin.); *pítomej* kluk (Svojn.); *línecká* sukně t. z Lince (Varvaž.) a j.

Neméně zajímavo jest dloužení slabiky předposlední, na př.: *sychrávo* je dnes; *bolávo* (Varvaž., Řepice) a j. — z pův. participia: *vykopáný* jabka vyhlíží pěkně t. brambory (Postřek.); koblihy na másle *opejkáný* (Žihob.) a j. — tys pěkně *zdvořílej* (Krasel.); *zednická* práce stála dvě stotky (H. Bělá, Hvozd).

A naopak zase nacházíme dialektické krácení, na př.: *řipný* zelí (Pocin.); hežkej něni ale *libnej* (Postřek.); *dětnej* (Křečov.); — *makatej* mák (Kralov.); *slamatej* doch (Křečov) a j. — *leskový* prut (Brloh); kobyla je *ťašnivá* (Štěkeň); *paravej* (Svojn.); *smířlivej* soused (Řepice); panu *ředicímu* (Pačív); *zvěřicí* kalhoty (Přešt.); *neschuzná* cesta (Kralov.) a j.

C. Přípony verbální.

§ 19.

-nú- nebo *-nou-* zůstává vždy dlouhé, za to však kořenná slabika ráda se krátí; dialekticky dlouhá jest: ten muž začíná *chřádnout* (Hvozd, Hodov., Raděj.); *spádnout* nemoh; chtěl to *zvíhnout* (Řepice, Svojn.) a j. — Zvláště *i* a *y* pravidlem se dlouží.

-nu- (vzniklé analogií k participiu na *-l*?) jest vzácno: ani *sednul* si nemoh (Sulisl.). Srovn. s tím analogický inf. slovesa „vzíti“: kde to má v e z m u t? (Sulisl.). Jinde jsem toho neslyšel.

-ě- u sloves III. tř. jest vždy krátká; dialekticky však dlouží se

a) kořenná slabika: léžet, biežet, viedět (Maž., Horažď.) a j. — nebo

b) kořenná slabika ostává krátká a dlouží se koncovka: *mečít* ti nebudu; *ležít* nechce (Postřek.); *běžít* běžela hyn a pa tán zvostala (Kouto) aj. Srovn. str. 21 č. II.

Digitized by Google

-i- u sloves IV. tř. dialekticky zřídka se dlouží, na př.: *naprosit* se muší (Němč.) a j. — za to však ráda se dlouží kořenná slabika, na př.: jim se *svieřit* to ták (Maž.); do nemůže *chódit* (Postřek.); *strójit* se, to jo (Hartman., Řepice, Krasel.) a j.

U sloves od substantiv na *-ář* a *-ík* tvořených se tato délka zkracuje.

Ve tř. V. dlouží se u iterativ kořenná slabika, na př.: ten toho *shloucí* (Koryt.), spis. shltá; *povjášali* je a voni mněli vztek (Sulisl.); *řmátá* ajž běda (Polyň); dej pozor ajce to *neskřívá* (Štěkeň), spis. neskřivuje; *nechejcej* se tý štrychandy (Đ. Lukav.); vono se *vopláká* (Otročín) a j. v.

-ova-. Je-li sloveso trojslabičné, bývá kořenná slabika krátká; dialekticky bývá dlouhá: *sámovat* (N. Kdyně); *královat* a *pánovat* jen by chtěla (Řepice, Chrást, Vlčňov, Šťáhl.); *schráňovat* (Štěkeň); za-*klínovat* t. zaříkávat (H. Bělá, Svojn.) ; od-*úrovat* (Roušín) a j. Zvláště *i* a *y* jsou vždy dlouhé.

Jindy podržují délku základního slova, na př.: já se s tebou nebudu *cikánovat* (Hvozd); dyby *nedarebákoval* (Horažď.); truhlářoval a j. v. — Sem patří i z cizích slov odvozená: *klempíruje* už rok (Svojn.); *falíroval* mu prst t. vadil (Kažňov) a j.

Někdy se dlouží koncovka: dám se *zverbovát* (Polyň.) a j.

D. Spřežky.

§ 20.

1. Je-li složeno slovo s negačním *ne* krátívá kořennou slabiku: r*á*d — ner*a*d; dialekticky ostává délka, pokud jest ve tvaru kladném v tom místě obvyklá, na př.: já sem *nerád* (Kucin.); *nerádi* dávali (Kolin., Suš.); toj - jeden *nečísta* (Hvozd, Svojn.); tu je *nečísto* (Varvaž.) a j.

2. Je-li složeno slovo s jednoslabičnou předložkou, tedy se tato

a) dlouží, na př.: z *pótoka*; za *půjezdnýho* (Maž.); celý to *půřadí* vyhořelo (Lhen., Chrást); to mělo dobrej *půčinek* (Horažď.) a j. — *dúmnění* (Roušín); — mám dva *vóbrazky* (Maž.); — mléko *návilé* (N. Kdyně); *návidlí* (Svojn.); tys *náděje* náše (Hvozd, Kažňov, Křečov, Svojn.); má *nádmutou* hubu (Hartman.); zlámal si *náhradnik* (Kolin.); *nádlesní* (Suš.); — *ústavičně* (N. Kdyně); — *zákličina* (Kouto) a j.

b) nedlouží se předložka, nýbrž kořenná slabika podržuje délku: malej *pocháp* dyby udělal (Kolin.); *nasvál* (Svojn., Roušín); de to *zeslába* (Svatop., Horažď.); *dočísta* (Svojn.); ňákej čas už dočísta nic nepíju (Svatop.); *pomálu* (Hodovíz, Raděj., Krasel.); to vám byl *narámnej* piták (Lhen.); *narámně* se zlobil (Měčín); *pošmírnej* den (Řepice) a j.

Dialekticky jsou však i příklady p o d r u ž n é h o k r á c e n důležity, které povstaly přiostřením přízvuku na dlouhé slabice, na př.:

Digitized by Google

pujezdný (Hvozd); *punebí* nad sencí; na *punebičku* (Postřek., Pocin.); *pučit* (Měčích., Svojn., Sv. Jan a j.); *vustat* (Dobřív); *zustal* sem tam u ni (Žichov.) a j. — *huhrabák* (N. Kdyně), jinde: ouhrabák; *ulehle* (Svojn.); *v Zahořinech* (Kouto); nemaj v nich *zalibu* (Kucin.); *zabelka* (Svojn.); na *zaluží* (Kotouň); *zablatí*, *zablatičko* (Hartman.); *prochodicí* dum (Postřek.) a j.

Zde by bylo možno uvésti slovesa: *přidu*, *vydu*, *pudu*, *zustanu*, *pučim* a j., kde jest dialekticky krácena začátečná slabika.

E. Složená slova.

§ 21.

Slova složená mají někdy prvou část dlouhou, na př.: to je pěknej *krásopis* (Hvozd) a j., avšak pravidelněji bývá druhá část

a) dlouhá bez ohledu na kvantitu prvé části: *vohněpál* (Postřek.); Buh stvořil i *živočichy* (V. Bor); v *cukrováru*; von byl v *čtyrhráně* (Kucin.); *stromořádí* (Suš., Plzeň); *kostivál* (Zálší); *tvrdošijnej* kluk (Řepice) a j.

b) krátká, kde v spisovném jazyce jest dlouhá, na př.: bečela sem *tenkrat* ako fúnus; *kolikrat* (Sulisl.); tenkrat je se bídný bránit (N. Postřek., Zbin., Krasel.); *víckrat* sem tam šél za svátek (Kolin., Víteň); je *dvakrat* vdovičkou (Štěkeň); *devěkrat* (Pocin., Janov., Elhov., Přešt.); *třikrat* v týdni (Jedov.); *jednobrazdnik* (Svojn.) a j.

Některé jiné případy, které vlastně do kmenosloví patří, uvedeny jsou mezi tvaroslovnými v oddíle následujícím (Geb. H. Mluvn. I., str. 599.).

Tvaroslovné změny.

A. Sklonění jmenné a zájmenné.

Maskulina.

§ 22.

I. *--o-*kmeny. *a*) *Nominativ sing. jednoslabičný.*

α) Kořenná jest ve všech pádech dlouhá — v spisovném jazyce pouze v nom. sing., na př.: *práh*, *práhu* (V. Bor, Krasel.); na *práhu* (Boubín, Komšín); po-tim našim *práhem* (Maž.); *práhy* t. zápraží (Kot. H., Měčích.), rus. **порóгъ—порóга**; dal holubom přahoušel *hráchu* (Hvozd, V. Bor); jako půl hráchu (N. Kdyně, Polyň, Malov., Krasel.), rus. **гóрохъ—горóха**; vod *mrázu* (Kolin.), rus. **морóзъ—морóза**; v *páse* pod fěrtuch (Kouto, stsl. a rus. **пóясъ**, rus. i **пасъ—пáса**; sem patří i *pán* ve vok. sing. a v titule: *páne*, pojte; milistrant šél s *pánem* falářem (Raděj., Svojn.), rus. **панъ—пáна** a j.

Digitized by Google

β) Kořenná slabika jest ve všech pádech dlouhá — v spisovném jazyce krátká, na př.: moh sem *smrádem* pójit (Hartman.), rus. **смóродъ** na Bole*hrádě* t. les (Varvaž.), rus. **гóродъ**; je na *mlátě* (Babín.), rus. **мáлотъ**; menuje se *Ján*; na svatýho *Jána* nosí děvčata korouvičky (Hvozd, Bušov.); patří k sv. *Jánu* (Kolin.); při svatym *Jáně* (Mlyneček, Veleš., Komář.); — *rák*, *ráci* (Postřek.); tam nejsou *ráky* velký (Kolin.); chytil sem mnoho *ráku* (Postřek., N. Kdyně, Sulisl.), rus. **ракъ—páка**; jako štíru *hádu* (Polyň), rus. **гадъ—гáда**; Němci maji honný *strách* (Strážov), rus. **страхъ—стрáха**; *sád* t. mezník (Třebče); pustit do *sáda* (Kucin.); *sády* (N. Kdyně, Pocin.), rus. **садъ—сáда**; byl pevný *čás* (Postřek., N. Kdyně, Polyň, Elhov., Hartman., Kažňov, Partot., Měčín, Varvaž.), rus. **часъ—чáса**; *spláv* (Besed.); u *splávu* (Postřek., Kolin.), rus. **сплавъ—сплáва**; bylo to za *mráku* (Postřek.), rus. **мракъ—мрáка**; *svál*, *sválu* ti nemá (N. Kdyně), rus. **свалъ—свáла**; — *dúby* se zelenaji (Maž.), rus. **дубъ—дýба**; daleko do *svieta* (Hartman.), rus. **свѣтъ—свéта**; muj *Bóže* (Vranov, Kažňov, Chrást, Řep., Krasel., Pís., Komář.); s pánem *Bóhem* (Hartman.), rus. **богъ—бóга**; — *čérty* sem tam vociď vyhnal (Elhov.), rus. **чёртъ—чéрти**.

Poznámka. Možno bylo by tu připomenouti: těm zácnejm *hóstum* (Maž.) prvotně ikm.; *jáchy* (N. Kdyně) z němč.; já mám ňákej *kňáp* m. chňap t. hmat (Křečov); koupil *štús* dříví (Kažňov); oj toho *Rúsa* (Svojn.); to je z *trúcu* (Hartman.); *síc*, *sícu* t. stolička (Pocin.); *jílmy*; *klíhu*; vod *jíhu* a j. (Řepice).

γ) Kořenná slabika jest v nom. (akk.) sing. krátká, kde v spisovném jazyce jest dlouhá, na př.: vosrchlý *chleb* (D. Lhota, Strážov, Kolin., Křečov, Krasel., Maž.); chcou chleb? (Otěvík); vzal si krajec *chleba* (Kažňov); hodí se nám *sněh* (Postřek., N. Kdyně, Sulisl., Zbin., Hradeš., Bušov., Pačív, H. H. Raděj. a j. až po Vlčtýn); prochodicí *dum* (Postřek., Pocin., Mlyneč., Kažňov); chodí dum vo- domu (Hvozd, Strážov, Rábí, Horažď., Kvásňov., Hradeš, Hoštic., Svojn.); dyby se *Buh* smiloval (Češtice, Elhov., Malov., Přešt.); aby tě Buh hojnym odplatitelem býti ráčil (Kolin.); Zejnerovic *dvur* (Vranov); *vuz* (Veřech); — dále: *pambu* (Polyň, Boubín); dostal na *chram* Páně (Loza, Roušín, Svojn.); *pas* (Postřek., Svojn., Doudl.); *val* (N. Kdyně) a j.

δ) Kořenná slabika jest ve všech pádech dial. zkrácena, na př.: *stín*; ve *stínu* je (Postřek.); z *likem* nebo prášky to de ináč (Přešt.); buchta s makem (Štěkeň); třinact *sahů* dříví (Brť); Šimanuc *mlyn*; to de vod *mlyna* (Postřek.).

b) *Nominativ sing. víceslabičný.*

§ 23.

α) Kořenná slabika jest dial. dlouhá, na př.: *prápor* (Bušov., Třemoš.) maji *prápory* (Kouto), rus. **прáпоръ**; lituj mně trávo, *jásane* (Maž.) ,rus. **ясень**; rozdívati žemličku lnu dyj se dělá *kúžel* (N. Kdyně,

Digitized by Google

Řepic.), rus. кýжель; *ímel, ímela* (Krasel.); pan *místr* je ve verštatě (Štěkeň, Svojn., Sv. Jan); místra si chválí (Krasel.); byl tu *kmůtr* (Kažňov); *chrápot* (Svojn.); na *fúnus*, vod *fúnusu* (Kažňov, Třemoš., Pr. Újezd a j. až po Stachov jž.); nemá ani *tépich* (Vejprn.); to je *fíšpan* t. rákos, něm. Fischbein (Komář.); byl dobrej *sklízuňk* (Řepic., Strak.), tato poslední přejatá.

Poznámka. Tu sluší připomenouti ještě: *íštrmenty* (Hvozd, Svojn.); *íšpechtor* (Křečov); *ádyjunk* (Křečov, Jinín, Maž.); *šífoner* (Bušov.).

β) Kořenná slabika je dial. krátká, na př.: *žbaneček* (N. Postřek.); v *Kyčově* m. Klíčově (Kouto); *svicnik* (Veleš.); *Víšek* (Svatop.); co *pisku* drobneho (Viteň); *unor, říjen* (Raděj., Řepic.); byli *blazni* (Brníř.).

Povšimnutí zasluhují některá adverbialně užívaná slova lišící se dialekticky kvantitou, na př.: *včéra večér* (Polyň); včéra pršelo (Horažď., Pís., Maž.), rus. вчерà; *zdůla* (Besed.); nebucni se stolu *dólu* (Hvozd, Žihob., Střelhošt., Řepice); *vdóle* je zem (Pís., Svojn.); dóle i na hóře (Chrást, Krasel.); *délu, dému* (Domažl., Chrást).

II. *jo-* kmeny: *a*) *Nominativ sing. jednoslabičný.*

§ 24.

α) Kořenná slabika ve všech pádech dial. dlouhá, na př.: to je *kéř* (Bušov.); nandala si plnej *kůš* jetele (Hvozd, Lhenice), mrus. кôшъ; to je pěknej *múž*; je vod *múže* pryč (Strakon., Křešťov., Řepice, Pís.); máš sveho múže (Kažňov); muj zlatej *múži* (D. Pořič), rus. мужъ—мýжа; poto holt jedou na *kráj* vesnice; zás bude z *kráje* počet (Postřek., Kouto, H. Bělá, Bušov); příde to k ňákýmu *kráji*? (Kolin.), rus. крайъ—крáя.

β) Kořenná slabika jest v nom. (akk.) sing. krátká, kde v spisovném jazyce jest dlouhá, na př.: nosidla na *hnoj* (Polyň); z vola máme *loj* (Hvozd, Křečov); *dešť* (Chrást) jinde dýšť; puč mi *nuž* (Kažňov); jadrnej *luj* (Horažď., Krasel., Řepice, Svojn.); vovčí *hnuj* (Lhota Kd., Hvozd, Kažňov, Mrtníky, Varvaž.) a j.

b) *Nominativ sing. víceslabičný.*

§ 25.

α) Kořenná slabika dial. dlouhá, na př.: *kášel* silnej se menuje bufák (Hvozd; Domažl., H. H. Raděj., Křečov, Kažňov až po Vlčtýn), rus. кáшель; *knihař* (Strážov); *hájič* t. vích (Žihob.); *hádač* (Řepice); *lítač* t. nezveda (Svojn.); i *Jéžíše* Jeho syna (Kolin., Komář.); s pánem *Jéžíšem* (Postřek.); ten žid se menuje *Móžíš* (Komář.); *skládatel* té písničky (N. Kdyně); *jítrocel* (Chrást); *rúměnec* (Řepice); *mázovec, púškvorec* (Svojn.).

β) Kořenná slabika dial. krátká, na př.: *ruženec* má hu mně (Lhota Kd.).

Digitized by Google

Kvantita v jednotlivých pádech *o-* a *jo-* kmenů.

§ 26.

Gen. sing. má dlouhou koncovku, na př.: né, byl sem *domá* (Krasel.) adv.; z *lesá* tě vyprovodim (Hartman.); též: *včerá* hořelo u Králov (Lhenice).

Vok. sing. má kořennou slabiku dial. dlouhou, na př.: *páne* (Svojn.); *óče* náš, jensi; muj hezkej *chlápče* (Maž.); *múži*, co to děláš? (D. Pořič.)

Nom. plur. *a*) koncovka *i* dial. zdloužena, na př.: *chlapí* (Postřek., Strážov); ty sou ičko *páni* (N. Kdyně, Bušov., Chrást, Švejkov., Lobzy, Dobřív, Třemoš., Víteň); ty mejštacký *zubikantí* (Hvozd); *kamarádí* mé (Kolin.); tam dú *harestantí* (Raděj.); *psí* (Žihob., Komář.) ; ty Volský *brumbáři* (Manet.); už zas s tebou *čertí* šijou (Štěkeň) ; — *bůťácí* sou ve Lhotě (Dub. Lhota); *sedlácí chlupáčí* (Mlyneč.); to sou *darebácí* (Víteň, Hvozd, Řepice, Strážov, Druzd.); — *kněžicí*, *mlnářicí* (N. Kdyně); *zednicí* maji zlatý kladiva (Kolin., Červ. Pořič); *mužicí* (Druzd., Zbin., Spůle); všickní pancký *poručnicí* maji peněz dost (Červ. Pořič) ; *ouřadnicí* (Krasel.) — *klucí* kozelce dělaji (Kažňov, Řepice, Stachov, Komář.); — odstupující *súsedí* ti přejú chčestí (Postřek.); *lidí* tě neznaji (Hartman.); *učitelí* (Roušín), tyto poslední příklady místo naležitého *é*. — *tesaří* (Postřek., N. Kdyně, Přešť.); *hlínaří*, *snopaří* (Dub. Lhota); *sahaří* poráženi dřejví (Hvozd); *pečenkáří* (Spůle); *mlnáří* (Strážov); — *chlapcí* hráli kolomastryku (Hvozd, Druzd., H. H. Raděj., Výrov, Třemoš až po Komář.); *chlapsí* (Varvaž., Veselá, Vejprn., Vlčtýn, Řepice) ; *brabcí* zobaji pšano (Sulisl.); divoký *kancí* (Hodov., Hvozd, Raděj., Spůle); — povšímnutí hodno: muží, kněží, bratří (N. Kdyně, Strážov, Elhov.) jako v stč.

Koncovka *í* není obecná, přichází i krátké *i*, zvláště je-li dlouhé *a* v předposlední slabice: búbláci, voláci a p.

b) koncovka *-é* dial. krátí, na př.: *anděle* překrásně zpívali; *přátele* (Strážov, Češt., Pís.. Maž.); Pavla oce sme přátele (N. Kdyně, Račov. Veřech., Chanov., Střelhošt., Soused. až po Švejkovice); milujte se *manžele* nýni (Maž.); *lide* mně to nepřejou (Křešťov.);

c) koncovka *-ové* se dial. krátí, na př.: sou *králove* (Kouto, Mrákov); *kyjometrove* (Vranov); dyž tu byli *Švejdove*; tři *krejčove* (Zbin.); moje *strýcove* sou v Praze (Strážov); obá *rodičove* (Češt.); boreť budou *synove* vo-táty (Horažď.); *pánove* (Soused., Střelh.); takoví *chlapove* sou jako *dubove* (Chrást); jinde zachovává se tu délka.

Gen. plur. dial. zkracuje *-ů*, na př.: z volověných *knofliku* (Mrákov); do podneška tam řikaj u *Dindalu* (Pocin.); plášť měl devět *krádlu* (Zbin.); ten mi dal *výčitkuch* (Žihob.); vo-tech *cerelu* kůš (Přešt.); to mu nevodpustim věčně *věkuv* (Hvozd, Štěkeň); u *Pavliku*, *Babku*, *Ronsu* (Křešťov, Elhov., Pal.); *bramboruch*, *křikuch*, *chlapcuch* (Řepice); pár *dukátuch* litovati (Švejkov., Jelenov); nespatřim tam z mojich *lidu* žádneho (Maž.); *Hodiku* to maj taky (Brníř., Komář.); bohatých *rodiču* syn (N. Kdyně).

Digitized by Google

Dat. plur. dial. zkracuje *-ům*, na př.: *a*) *-óm* zkráceno nežli přešlo v *-ům*: *muzikantom* (Kouto); *pánom* byli dlužni (Kolin.); dal *holubom* přahoušel hráchu (Hvozd, Bušov.); *volom*; di *Kurandom* (RHODS., Druzd.); *vtákom*, *Dubom* (Chrást); *Holom*, *Mrázom*, *Kozom*, *Nehybom* (Velešín); *hodinářom*, *Divišom*, *mužom* (RHODS., Chrást) *kněžom*, *lidom*, *vánocom* (Měčín); *tesařom*, *krejčom* (Přešt.);

b) *-um*, na př.: nabí těm *klukum* (H. H. Raděj.); těm *dubum* to nepovidej (V. Bor); dvoum *pánum* (Krasel.); dej těm *holubum*; vyhnuli sme se *sporum* (Strak.); ke *Kulhanum* (Rankov); — *chlapsum* vieři (Polyň); k *Elhojcum* chodíval (Elhov.); k *Liběticum* (Maršov); *zlodějum*, *hrncum* (V. Bor) a j.

Zde možno uvésti i tvary: pudeme k *Železnovum* na hrátky (Žihob.), k Horskejm *kovářovum* (Krasel., Dobev).

Lok. plur. krátí *ích*, na př.: maji to [vyrážku] v *obličejich* (Lhota Kd.); Káče roznese po *strejcich* (Boubín); ze *Zbinicích* Jíra švec (Zbin.).

Poznámka. Adverbialně užívaný lok. na *-ů* rovněž krátí, na př.: hyn *dolu* bylo vidět (Polyň, Kolin., H. Bělá); dyž de mněsíc na schod dolu (Svatop.); dy de *domu* (Krasel., V. Bor, Svojn., Trh. Sviny, Mičov., Žichov., Hartman.); *delu* sem je snážejc (Přešť.), přide *demu* (Růvná).

Neutra.

§ 27.

I. *o*- kmeny. Je-li nom. sing. dvojslabičný, tedy se

a) kořenná slabika dial. dlouží, na př.: vědro *píva* (N. Kdyně, Kažňov, Řepice, Horažď., Pís.), rus. **пи́во**; *próso* (Kotouň), rus. **про́со**; ať je tu *tícho* (Svojn., Bušov., Raděj.), rus. **ти́хо**; té *žíto* (Postřek., Lobzy, Zubč., Stachov jž.), rus. **жи́то**; táta je za *húny* (Hvozd), rus. **гу́мно**; *jítro* pole (Řep.); *ítro* t. ráno (Roušín); *Rúsko* je veliký (Veleš.).

b) kořenná slabika dial. krátí, na př.: *rano* přídu (Řesán.); ten chlap se zakopne pře-*steblo* slámy (Hvozd, Strážov, Krasel., Svojn.); *křidlo* (Strážov, Bušov.); starý *pobřislo* (Češtice); s *mlikem* (Brníř.); *usta* u peci; nemam ani do *ust* (Postřek., H. H. Raděj.), rovněž: *pero*, *meno* a j.

II. *jo*-kmeny. Je-li nom. sing. dvojslabičný, tedy se kořenná slabika dial. dlouží, na př.: vle-si na *lóže* (Kažňov, Švejkov., Veřech.); skučel v *lóži* (Sulisl.), rus. **ло́же**; noc je nejčko jako *móře* (Chrást, Kažňov), rus. **мо́ре**; já mám *hóře* t. soužení (V. Bor), rus. **го́ре**; přes *póle*, v *póli* (Maž. a j.), rus. **по́ле**; *vóle* mněla jak dvouušnik (Hartman.).

Kvantita v jednotlivých pádech *o*- a *jo*-kmenů.

§ 28.

Gen. sing. někdy dlouhou koncovku, na př.: z *jará* tu bejvá hezky (Rábí); vod *mnohá* let stávala (Pocin.), celkem zjev vzácný.

Digitized by Google

Nom. plur. má někdy dlouhou koncovku, na př.: zpomeň na ty *slová* (Pocin.).

Gen. plur. podržuje délku kořenné slabiky, na př.: několik *jáder*; z *játer* (Hvozd, Svojn.). — Krátkou slabiku dial. dlouží, na př.: bouch kamenem do *vrát* (Ondřov., Hvízdal., Hvozd, Bělá); dostal buchtu do *zád* (Chrást, Varvaž., Svojn.).

Dat. plur. má *-om* (vedle *-ám*), na př.: *městom* je inak; ta vláha škodí *polom*; *ložom* (Chrást); *vejcom* (Měčín) v spis. jazyce je *-ím*; — nebo *-um*: až k těm *hnízdum* (Horažď.); šél k *vratum* (Kažňov).

Lok. plur. má *-ich* místo *-ích*: chodí po *vejcich* (Kouto).

III. *ьjo*-kmeny

§ 29.

a) Kořenná slabika se dial. dlouží, na př.: včera sem dostala *psáni* (D. Pořič, Maž.); pod *páždim* (Chrást, Vlčtýn, Šťáhl.); pták sivého *péři* (Mrákov, Polyň).

b) Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: *dřiví* (Postřek., Brť).

Kvantita v jednotlivých pádech.

Pády zakončené na *-í* zkracují dial. koncovku, na př.: místo *hospodářstvi* meho (Pocin.); zavřelo se *kviti* (Vranov, Hoštice); ve žních metá rolnik *vobili* (Hvozd); kálel *dřivi* (Žihob.); *mládi*, *neštěsti* (Zbin.); koza je v *zeli*; po *bohactvi* (Hartman.); *souženi* (Zbin.); přinej sem to *vysvěčeni* (Maž.); *umučeni* Bóži (Jedov.); jag-mu *psani* přišlo (Trh. Sviny).

Instr. sing. krátí *-ím*, na př.: *dřivim*, *listim*, se *zelim* (Řepice); slepici vypařenou nebo s *peřim* (Kolin.); stáli tam za *křovim* (Klášter).

IV. en- a *ent*-kmeny, v nom. sing. *-ě.*

§ 30.

Gen. plur. dlouží koncovou slabiku, na př.: *semán* je dost (Postřek.); *kuřát* (Domažl., Pocin., Stachov jž.); *vnoučát* (Brníř.); měl sem dvanást *telát* (Brť); od *zvířát* (Víteň, Čížice); *housát*, *prasát*, *jehňát* (Varvaž., Třebče).

Dat. plur. krátí dial. koncovku, na př.: *prasatum* dala votavy (Dol. Pořič); *kuřatum*, *semanum* (Horažď.).

Feminina.

§ 31.

I. *a*-kmeny.

Nominativ sing. dvojslabičný.

α) Kořenná slabika se dial. dlouží, na př.: *včála* (Pačív, Krasel., Varvaž. a j.), rus. **пчёла**; *rýba* (Postřek.), rus. **рыба**; to je *hnída*; cé za *hnídu*

Digitized by Google

(Svojn.); na hlavě měl *hnídy* (Hvozd, D. Bělá), rus. гни́да; *bzdína* (Svojn.); bude mít zas *bzdínu* (Štěkeň) srovn. rus. бздёнie; tekla mu *slína* z huby (Hvozd, D. Bělá, Svojn.), rus. слúна; taková je jeho *hřívna* t. odměna (Řepice), rus. грúвна; tu je mandátu, dyž se tě podivá na tu *knihu* (Horažď., Krasel., Sv. Jan, Komář.); kníhách, kníhama (H. H. Raděj.); *májky* (Polyň), rus. мáйка; *jískra* (Horažď., Roušín); *jískry* lítaji (Řepice), rus. úскра; *húba* nadmutou nosila (Hartman.), rus. гýба; *hráďka* (Křešťov.), rus. грáдка; *trúska* vod železa (Roušín), rus. трýска; — *vůsa* mně štípla (Lhenice), rus. осà; *jíkry* sou bílý (Horažď.), rus. икрà; mněsíček výde z *hóry*; za *hórou* (Maž.); zezdola na *hóru* (Křečov, Řepice); na *hóře* (Chrást, Hvozd); hůra, rus. горà akk. гóры; byla moje *vína* (Maž.);— *sáma* (N. Kdyně) něm. Saum; četnik dostal *zrádu* (Volšov); pád na *ráno* t. hranu (Postřek.), stsl. granь; hezkou *céru* má (Vranov); hde je vaše *céra* (Horažď.); s tou *cérou* (Maž.); to byla taková *brúna* (Žihob.) sthněm. brān; vod studnicí je *stůka* (Křečov).

β) Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: *važka* (Postřek., Křečov, Svoj., Veleš.); vezmu-li na tebe *dutky* (Hvozd); do těch *nužek* (Otěvík); hledal *huby* (Postřek.); *bidu* vyžene bej zařikávání; *puda* t. podlaha (Pocin., Boubín); má *ucta* přeju (Kažňov); *hřiva*, *řimsa*, *žila* (Strážov); *šňury* (Polyň); na *tačky* (Chrást); padaly *krupy*; krupama (Králov.); pěkný *travy* sme měli (Nežet.); na *huře* moc pršelo (Rankov).

b) *Nominativ sing. víceslabičný.*

§ 32.

α) Kořenná slabika se dial. dlouží, na př.: ty *čábero*, vyčabřila uj si se (Řenče); *fíjala* (Svojn.); fíjaly se rozvily (Hvozd); v *hódinu* smrti (Druzd.); *kníhara* (Brť); *kníhačka* (Komář.); *lúdačka* t. červenka (Besed.); *píjavka* (Žihob.).

β) Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: nechoď do *huštiny* (Kažňov); *placačka* (Sv. Jan); má silnou *naturu* (Postřek.), jinde vždy n á t u r a.

II. *ja*-k m e n y.

§ 33.

a) N o m i n a t i v s i n g. d v o j s l a b i č n ý (po odsutí koncovky jednoslabičný).

α) Kořenná slabika se dial. dlouží, na př.: vono mu to neškodí na *zráji* (Suš.); zavorat hnuj k *síji* (Křečov); u plouhu sou *tíhle* neb kleče dto; *žídle* t. moučenka (N. Kdyně, Komšín, Kotouň, Řepice); *špíce* (Měčích., Varvaž.); mušim na sejpku, máme *zvíž* (Horažď.) a j.

β) Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: *dveře* sú obarvený (Postřek. až po Komářici); já mám *praci* dost (Kralov.); *drubeř* (Míchov, Kvašňov.); no je jich takových *piseň* (Maž.); *kuže*, *ruže* (Polyň).

Digitized by Google

Kvantita v jednotlivých pádech *a-*, *ja-*, *ьja-* kmenů.

§ 34.

Instr. sing. v dvojslabičných slovech buď kořennou slabiku krátí, na př.: za vysokou *branou* (N. Kdyně); po tou *lipou* (Hartm.); s *mamou* (Kotouň); pod *škalou*, *kolnou* (Kolin., Maž.) jako v spisovném jazyce, nebo nezkracuje, na př.: jámou, slámou (Kažňov, Řepice, H. H. Raděj., Svojn.); s *kůrou* seškrab; se *smůlou* (Hvozd); s jakou *mírou* ty k lidom, s takovou voni k tobě dto; vyběh *dírou* ven (Svojn.) a j.

Instr. sing. krátí koncovku: šli za *rakvi* (Hodov., Hvozd, Raděj.).

Gen. plur. kořennou slabiku dlouží, na př.: hřímá ze všech *strán* (Raděj., Kažňov, Svojn., Hartman., Maž.); z *rýb* kostičky zaházem, aby bylo ovoce (Otěvík); — je tam málo *třešni* (Maž.); — sem možno uvésti nezkrácené: stóji podle *dvéří* dto, v nichž obou zkrácena i koncovka.

Dat. plur. krátí dial. koncovku, na př.: *kobylam* (Zbin.); rozumí *rybam* (RHODS., Křečov, Chrást); Pepka šla na pole *kravam* pro krmení (Hvozd); pudem *kmotram* (Soběk.); malym *dětkam* na boty (Zbin.); šel k *pánam* (Maž.). — *vochcim to* neškodí (Krasel.); nečuchej těm *růžim* (Chrást); *košilim*, *skrejšim* (Horažď.).

Lok. plur. krátí dial. koncovku, na př.: snopy sou v *budkach* (Víteň); na *loučkach*; na *Šebeskach* i Šebesce (Spůle); na *jamach*; byl na *rybach* (Křečov); v *zahradach*, na *drahach* (Chrást); ve všech *chalupach* (H.H. Raděj., Miroš., Veselá); dyby tě hna *marach* nesli (Elhov.).

Poznámka. Sem patří i tvary analogické mající stejnou koncovku: u *stranach* byly niší kranáty (Přešt.); — ve *vědrach* (Řep.); na *ramenach* (Přešt.); na *kuřatach* vydělal (H. H. Raděj.) a j. — roste na *travnikach* (Hvozd); bejvá na *dubach* (Chrást); byl sem dneska v *lomach* (Lobzy).

Instr. plur. dlouží dial. v koncovce, na př.: třetí (koláč) s *rozinkáma* (Maž.); — krácení kořenné slabiky není stálé: s kravama — krávama (Kolin.) a j.

Subst. paní rádo zkracuje koncovku: *pani*-mámo (Kouto, Rábí, Polyň, Kažňov a j.); *pani* nevěsta (Strunkov., Volyň); viděl ste *pani* starou (Bučov.) a j.

III. *i*-kmeny.

§ 35.

a) dlouží dial. kořennou slabiku, na př.: mněla by z něj *rádost*; teprv bude *rádosti* (N. Kdyně, Hartman.), rus. **рáдость**; mám samou *žálost* s nim (Brníř.), rus. **жáлость**; má *bólesť* (Chrást), rus. **бóлесть**. — *mejši* sou zlý (Koryt.), rus. **мышь — мы́ши**; neberte si *móc* (Zálší); mluví nejčkodle móc hápavě (Horažď.) užívané příslovkově.

Digitized by Google

b) krátí dial. v koncovce: mocli maji *polnosti*? (Jinín). — věř víc *vočim* než *ušim* (Rokyc., Švejkov., Bušov., Lobzy); *kostim*, *husim* (Horažď.), toto není dial. mask.

Adjektivum.

§ 36.

Kromě kořenné slabiky v positivě (srovn. str. 18. sl.) dial. krátí zvláště koncovky v t. zv. složeném sklonění.

a) koncovka *í* se dial. krátí, na př.: *hadi* jazyk (Zbin.); *zvířeci* kalhoty dto; *mateři*-douška (Svojn.); — komparat. a superl.: *nejhorši* věc (Kouto); dy mam *nejpěknějši* žízeň (Soběk.); nejni nejhorši holka (Zbin., Žichov.) a j.

b) koncovka *é* se dial. krátí, na př.: *smutne* srce moje (Žichov.); žalo trávu *hezke* děvče (Křešťov.); na to *dobre* pivo (Pís.); *páte* přikázání (Svojn.); *žádne* štěsti (Maž.); dělaji *měke* nebo *velke* kopy (Dub. Lhota); maji *pěkne* šaty (Křešťov.); proj za nás za *hříšne* (Hvozd) a j.

c) koncovka *ého* (ýho) a *iho* se dial. krátí, na př.: ze *sedleho* mleka (Postřek.); uslyš *časneho* člověka (N. Kdyně); co je tu *noveho* (Pocin.); z *drobneho* kameni (Strakon., Strážov, Češt.); ona *každeho* zcemperuje (Pís.); voplín nad rejdovačkou otáčí se kolem *svůrneho* hřebu (Elhov., V. Bor); holubička tichá z *letoveho* (t. letního) kraje (Maž.); mám sena *ženateho* (Trh. Sviny); toho *praveho* ťal do *živeho* (Jedov., Rankov). — vod *Bóžiho* narození (Postřek.); z *teleciho* a *hověziho* masa (H. H. Raděj.); — je *nepořádnyho* rodu (Lhota Kd.); je od každyho *bukvicovyho* kořene (Jedov.); takovyho kaplana (Elhov.).

d) dial. se krátí koncovka, v níž je *m*, na př.: (sing.) jinemu *neznámemu* (Mrákov); *malemu* děťátku *narozenemu* (Pís.); memu *milemu* zustanu verná (Kolin.); tako*vemu* člověku (Jedov.); — nejsem *žádnymu* troničku dlužna (Pocin.); tomu *istymu* upad nos (Hoslov.). — lok.: v *celem* roce zpivá (Víteň); v *hustem* loubí (Žichov.); v *tmavem* hrobě (Dol. Pořič.); v *deštivem* čase (Z. Zbor.); klopýtá při každem kroku (Češtice); v *énglickem* království (Elhov., Maž.); — při *svatym* Janě (Mlyneč.); nechtěl mně to při *živym* Bohu dát (Stráž., Vranov); v *svobodnym* stavu né (Polyň); ve *vysokym* lese (Hradeš.); v tom *starym* chomoutě (D. Pořič); v *teplym* mlíce (Křečov, Krasel.); vo *novym* roce chasa martínkuje (Koryta); po *dobrym* nebo po *zlym* (V. Bor); ta baba má v *dobrym* místěti prořízntutou (Stěkeň); h vosum a třica*tým* roku (Maž.); — v domně *Bóžim* (Polyň);

instr.: s tim *velkym* knoflikem (Brníř.); na-tim *kontrbučenskym* fundem (Kouto); pod jaborem pod *zelenym* (Žichov.); s takovymdle *tupym* nožem nenakrájim nic (Horažď., Březan., Kotouň, Krasel., Soused.); *širokym* kolejem (Miroš., Bušov., Švejkov.); žlabem dva třevice *vysokym* (H. H. Raděj., Veselá, Lobzy); před *Zálesk*ym posvícenim (Maž.); *jamo*vatym polem (Třebom.); — s *dnešnim* stavem (V. Bor); s *domácim* knězem

Digitized by Google

(Střelhošt., Račov., V. Bor, Krasel., Hradeš., Bušov., Dobřív, Třemošná); — za prvn*im* (Chrást); s tym lehč*im* nákolesnikem to šlo, ale s tim těš*im* ne (Horažď.);

dat. plur.: *malym* dětkam na boty (Zbin.); *chudym* lidom (Postřek.); — k *domovnim* dveřum (Polyň);

instr. plur.: mezi matkama *Božima* t. j. mezi 5. a 15. srpnem (Pocin.).

Číslovky.

§ 37.

Dloužení kořenné slabiky, na př.: *šést* ich je (Postřek.); — de na *šístej* rok (Maž.); *šistá* hodina (Roušín); k *sídmej* hodině bude lepčí (Maž.); *vůsmej* rok (Hartman.).

Dloužení koncovky, na př.: *vobá dvá* (Domažl., Brníř.); tám dou *dvá* židí (H. H. Raděj., Křečov, Zbin., Chrást až po Partolice). — někdy bývá činěn rozdíl: v o b á d v á mně rádi maji — v o b a stromy porazili (Hvozd), ve rčení: d v á chlapí jako d v a stromy (V. Bor) a j.

Krácení v koncovce: jel jenom s *jednim* koněm (Hvozd, Soused., Střelh., Chanov., Hradeš., Řesán., Svojn., Vlčtýn, Veselá).

Zájmeno.

§ 38.

a) Základní slabika se dlouží, na př.: šél bych k *tóbě*; vona ho k *sóbě* vábila (Maž.); — velmi často bývá to při n a š e, v a š e: *náše* selka (Postřek., N. Kdyně); sama náše věc (Sulisl., Mrákov); ba ju, dyť je to *váše* (Hvozd); náše kobylenka léži (H. H. Raděj., Elhov., Stachov jž.); *náše* děti (Otročín); pučte mi *váše* vidle (Hvozd); hde sú *váše* holky (Raděj.); stúpni pod náše okna (Pocin.); — nevíme hodinu smrti *náši* (Kažňov); vo *náši* pouti (D. Pořič, Elhov.); — v *nášom* gruntě (Vranov); — z *nášich* hor tečou potoky (Stachov jž.); — *vášemu* strejčkovi dto.

b) Koncovka nebo předposlední slabika se dlouží, na př.: *voná* je s tim vina (Horažď.); voná zemřela (Hartman.); bedle *ňého* (Vranov); třeti den bylo po *ňém* (Hartman.); ten *jích* má (Řepice); *naší* to povídali (Varvaž.); *našich*, *naším*, *našima* (Komář.); z vaších bratrůch nic nebude (H. H. Raděj., Miroš., Švejkov., M. Bor, Střelhošt., Komšín); z *vašima* přátelama (Pr. Újezd, Polyň).

c) Dial. krátí se *α*) osobné zájmeno, na př.: *ja* se bojim (Kolin.); *ja* taky na ně hral (Trh. Sviny); — hu *nas* je zímě siberyje (Hvozd); pozdra - *vas* Pámbu (Raděj.) a j. — přijte k *nam* já *vam* dam jabka; Vondruc strejček to je *vam* žencká počívka (Hvozd, Raděj., Dneš., Miroš., Letkov, Vlčtýn, Hodov, Výrov, Elhov., Č. Pořič).

Digitized by Google

β) instrum. sing. na *-ím* (dial. -ým), na př.: že nad *nim* něco záleželo (Kolin.); šél s nim (Víteň, Vlčtýn, Hoštic., V. Bor, Hvozd, Křečov, Rok., Kažňov, Lukav.); běžel za nim v hapatách (D. Lukav., Krasel., Č. Pořič); nejni s *čim* bránit se (Kouto, Hvozd, Hoštice, Bušov, Todeň); dybych mu co chtěla dala, tak je to všechno *ničimž* (Jinín, V. Bor, H. H. Raděj.); — s *našim* nebyl (Chrást). — za-*tim* se skamenily t. chleby (Postřek.); hde jak s tim moh pořídit na vůz (Brť, Brníř., Mrákov); po-tim našim stájem (V. Bor, Hvozd, Kažňov, Víteň, Dřešín, Janov., Růvná); naj tim i poj tim nic (Horažď., Štěkeň, Kucin., Svatop.); já by se tu s tim hodně paroznil (Záhorčice, Raděj., Žihob., Strážov, Dobřív, Švejkov.). — pře-*tym* (Sulisl.); vodešel s tym jednym klukem (Chrást, Kotouň) — sem lze připojit: s *kym* to de (Křečov, Hvozd, H. Bělá); ponocovat s nekym (Horažď., Svojn.); s kym si hobořila (Hoštice, Partot.).

γ) ve tvarech žen. rodu krátí se *é, í*, na př.: vo-*te* doby ho má na hlavě (D. Pořič); v *te* době to šlo (Elhov.); zúženo: v *ty* náši zahráce dto; — ajť do *ni* nechodi (V. Bor); do *jeji* porušek (Hoštice, Žichov.); dává *ji* mlsnoty dto; že s *ni* promluvi (Vranov); — u *naši* cesty (V. Bor); v tej *naši* maštalce (Víteň); vo *náši* pouti (D. Pořič, Elhov.); *či* té divče (Mrákov) a j.

δ) zájmena *můj, tvůj, svůj* krátí dial., na př.: *muj* vlastenskej je (Postřek.); nepovidej mi o něm, znám ho, že je *svuj* (RHODS., Křečov, Kažňov, Elhov.); muj syn túze je zřezal (Zbin., Řep., Švejkov., Maž. a j.). — neni nic *tveho* (Pocin., V. Bor); pro *sveho* synáčka (Strak., Žichov., Češtice) a j. — dal sem *memu* synu kontracht (Zbin.); *svemu* oci a matice (Polyň, Žichov., Kolin.) a j. — vo *mym* klukovi (V. Bor); na *svym* nemá dvacet jiter (Lhota Kd.); to je na *tvym* podzemku (Horažď.); — s *mym* milym nechodim (N. Kdyně); dokuď je *svym* pánem (D. Pořič) a j. — netrap srce *me* (Žichov.) a j.

Příslovky.

§ 39.

a) Dial. dlouží se kořenná slabika v kompar., na př.: *touž* to nejde t. tuželi (Brníř.); *ztouž* (Svojn.); rači sem se tlačil *příď* t. více do předu (Žihob.); naše hódiny dou příď, vaše dou *záď* (Štěkeň); vzadu - *záď* — *nejzáď* (V. Bor); ty zustávaji (bydlí) příď; záď to nejni (Horažď.); *říď* — *nejříď*; *půžď* — *nejpůžď* (Svojn.).

b) Dial. dloužení u ostatních, na př.: šél *prýč* (Mrákov, Soběk.); *jíž* nemůžem vobstát (Maž.); u j si hotov? — *úž*! (Pís.); di *túle* (H. Bělá, Horažď.); *túdle, tú* (Boršov., V. Bor., Maž., Todeň); *túda* sme byli ve Volyni (Krasel.); *tám* spí *zás* (Suš.); *zájs* de (Žichov.); — ja sem *tám* jistá (Postřek., N. Kdyně, D. Lhota); de se tám ty kameny tlučou (Otročín, Pocin., Ondřov., Hvízdalka, Polyň); až k tém stromám tám dou (Škvrňan.) a j. — *tále* ten,

Digitized by Google

tán ten to povídal (Dub. Lhota, Křečov a j.); nejdu *nikám* (Svojn.); — ať nechá *ták* (Pocin.); *ják* šél do dveřích (Kralov.); kdo *pák*? proč-*pa* mlčíš (Křečov, M. Bor, Horažď., Řepice); dy tu byly trhy, bejvalo *ínák* (Lhenice); *kterák* slunečko de (Malov.). — *vocád* nejsem (Suš.); *pokáď* ní nepřídou lepčí noviny (Pr. Újezd); *dokavád*, *pokavád* (Vejvan., Varvaž., Březan.). — *gdá*, *gdáž*? (Besed.); to sem eště *nihdá* neviděl (Hvozd, Křečov, D. Pořič, Krasel., Strakon., Komář.); *indá* bylo zpěvu (Žichov.); *tehdá* bejval na Novej takovej oucknecht (Víteň); — *jindavá* bejvalo vobilí drahý (Štěkeň). — *všudýž* bel (Postřek.); není ho *nihdý* k najití (Jinín) a j.

Dloužena bývá i negace *ne*, stojí-li o sobě.

c) Dial. krácení jest řídké: jel *take* do Rus (Žihov.); proj - za nás *nyni* v hodinu smrti (Hvozd); *pořad* plače (Elhov.) a j.

Poznámka. Mohlo by se tu připojiti i dloužení předložek a spojek: *mímo* nás tám nebyl nihdo (Raděj., D. Bělá, Bušov., Řepice) a j. — *průti* nim; ít *naprůti* procestí (Roušín), rus. **прóтивъ**; — *pří*-něm, *ná*-něm (Postřek., Hartman.); *ná*-věky (Svojn.) — dále: *ále* dej pozór (Kažňov); ve jmeno Oce *í* Syna *í* Ducha svateho; von by zaspal *í* soudnej den (Hvozd); *neslí* to dá t. jest-li (Postřek.).

B. Časování.

Dialektických odchylek od jazyka spisovného jest mnoho.

Infinitiv.

§ 40.

Infinitiv, pokud je dvojslabičný (s plným -ti) shoduje se s jazykem spisovným, ztratí-li *-í* v koncovce, tedy dial. krátí se kořenná slabika, na př.: nevim, uvidimli eště růže *kvect* t. umru; dítě muší se *vect*; děti se nemají *plect* velkejm do řeči; budeš inčko *mect* (Hvozd, Bušov., Krasel.); chtěl *ject* (Horažď., Partot., Měčín, Maž.); mušela *přijít* pochroma (Pocin.); chcešli, mužej se *vest*; nemoh *velest* na strom (Hvozd); — potupělej lid, že je to hloupost *řect* (Lhota Kd.); nechci *řec* (Postřek.); chtěli *utect* při spodku tej škály (Kolin.); dej koláče *pect* (Hvozd, Partot.); — nemoh sem nic jinýho *šit* (Zbin.); muší *byt* hezky, dy to chce schnout (Postřek.); — chce *spat* dto; bude se *smat* (Elhov.); muší *mit* dost (Víteň); — v parně to neni *znat* (Komář.); — mohu *snist*, co chci, zaživu všechno (Češtice).

Infinitivy složené s předložkou nebo předponou, pokud se v spisovném jazyce krátí, podrží dial. délku, na př.: *užít* toho nemoh (Řepice); *pobít* je (Svojn.); jak je *dostát*? vejminek míl tu *dostát* (Postřek.); *vostát* nechce (N. Kdyně); dyž to můžu *zastát* (Kolin.); — von to umí *podát* (Postřek., Mlyneč.); *prodát* na maso vola (Pocin.); neco se *nedát* t. opříti se (Krasel.); *vybrát* a potom si to *nechát* (Postřek.).

Digitized by Google

Odchylné dloužení u sloves V. tř., na př.: α) *kmítat* se nemůže (Řepice); co s tim *dielat*; *kúkat* (Maž.) a j. — β) *vorát* už sme vorali; *vyčkát*; kerapa to co mušim *spočtát* (Postřek.); hbude *trvát* dlouho (Pocin.); šak ta bude *chovát* (Mlyneč.) a j.

Odchylné krácení, na př.: budu *řikat* t. číst (Víteň, Hvozd, Chrást); *zařikavat* (Janov., Jedov.); vyhybat, vysychat a j. v.

2. Participium *-l.*

§ 41.

Kořenná slabika se *a*) dlouží ve všech tvarech:

α) u zavřených themat (I. a II. tř.), na př.: *ukrád* si kus plátna; vokrád ho; *pád* na ranó t. hranu (Postřek.); *vokrádl* kostel (Sulisl.); *spád* delu; vy*lézla* tamtudy; dyjž sem ho *sík* (N. Kdyně); po*síkla* ječmen (Brloh); víc a víc *chřád* (Křečov, Partot.); *sédl* si pod okno na lavici (Elhov.); *móhli* sme bejti vobá slobodný (Hartman.). — *jél* (jed-) po rynku; když sem *šél* (šed-) po louce (N. Kdyně, Mrákov); von zajs přišél (Lhota Kd., Pocin.); dy semž *jél* a vůl mi kulhal; víckrát sem tam šél za svátek (Kolin., Žichov., Boubín, D. Pořič, Elhov., Maž., Hartman.); — aby já sobě *vzál* (jem-); za manžela *vzála* (Polyň); pak je vzál po biči (Maž.); ze šífu vzáli (Hartman.); já sem na ní *žála* (žen-); *práli* se (per-) dto.;

β) u otevřených themat *I.* tř., na př.: ty bysi jen pořád *hníl*; *žíli* spolu šťasně (Hvozd); *žíl* dobře (Partot.); užíli dost (Svojn.); *šíl* šaty (Strunk., Přešt.); už tě *ušíla* krejčová šaty? (Štěkeň); *víl* kytku (Partot.); aby se v ní *mejly* (Strakon.); — *vostál* (ostanu); vydostál hromadu peněz; to bysi *dostála* (Postřek.); s postele *vstála*; jako *přestálo* kamení (Postřek., N. Kdyně); jaro *nastálo* (Žichov., Elhov., Mezholez, Polyň); *zvostál* (Březan., V. Bor). — *III.* tř.: *biežela* do řadu (N. Kdyně, Kolin., Jelenov); já by po ni *biežel*; von dobře *vieděl* (Hoštice); to sme *nevieděli* (Jelenov) a j. — *IV.* tř.: ale *vymódil* to (Kažňov); von ji *prósil* (D. Pořič); *utíšilo* se (Žichov.); kolo sem mu *rozbóřil* (Hartman.); *zlómil* nožičku; *stŕžila* sem velice (Maž.) a j. — *V.* tř.: štrykoval, jen to *práskalo* (Kolin.) a j.

Samohláska před *-l* se dlouží, na př.: *II.* tř.: *sednoul*, *padnoul*; já se tomu roští *minoul*; von si *ťuknoul* (Suš.); *přihrnoulo* se (Kolin.); *usnoula* sem (Žichov.); *hnouli* se (Soběk.); hnoulo se mu v hlavě (Horažď.); *minoulo* mi šedesát (Boubín); dyž *usnúl* (Jelenov); *zapomenúl* (Maž.). — III. tř.: *miel* bych živiti ženu (Mrákov, Mlyneček); *miela* sem se vlóni vdát (Maž., Kažňov); já sem *chtél* umínit (Pocin., Polyň); *ležél* sem s polámaninou (Kolin.); *opršél* (Boubín); mlaší bratr to *uslyšél* (N. Kdyně); u najs *sedět* (Dráchov); já *smiela* (Maž.). — vejminek *míl* tu dostat; teta *míla* to uložíno (Stachov jž.). — *IV.* tř.: kaši *vařil* (Postřek.); luciper vařil jerteple; já sem se mu *nevodsloužil*; *nechodíl* tán (Mlyneček); *hupšíl* sem se t. píchl (N. Kdyně); von mně upšíl t. uhodil do bolesti (Přešt.); *naprosíli* tŕá

Digitized by Google

půl strycha žita (Němč.); v ten den to *nepatřílo* (Smržov); já je *ctíl*; *ošidíl*; *prosíla* hmynáře; já tam chodíl (Maž.); rukama *lomíl*; na všechno bych *tréfil* (Hartman.); s nim som *nemluvíl* (Nežet.). — *V* tř.: *volál*; *necháli* toho; *rozeznál*; uj - sem to *znála*; projc *neptáli* dostatečnýho muže; *kopála* (Postřek.); von [ven] furt *dbála* t. chtěla (Lhota Kd.); já sem tě *neznála* (Pocin.); abych s'je *nakopál* (Mlyneč.); já na ní zavolál (Mezholez); *chodívál* sem tam (Polyň); *kopáli* hrobeček (Smržov); — *nasíl* sem letoj samej roučák (Kažňov); letoj - sme *síli* fousku (Hvozd) a skoro ve všem Pošumaví. — *VI.* tř.: co nám *nešmákoválo* (Postřek.); *darovál*; jak bych já tě *milovál* (Polyň); *provandrovál*; *sliboválo* mu to; *zrychtoválo* ho (Maž.).

Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: *pasli* jsme dlouho (Maž.); *roztluk* sem vosrzok (Kažňov); von sebou *nevlad* (Kolin.); — vona se *smila* t. smála (Mrákov); prvejc mně lezdys *navštivil* (Horažď.); *nakupil* sem t. nakoupil (Sulisl.); — *připival* sem mu (Trh. Svíny); rovněž často: řikal, povidal, hral a j.

3. Participium *n*.

§ 42.

Toto participium dial. dlouží samohlásku před *n*, na př.: mrva *vymočéna* (Škvrňany); svarba je *ustrojéna*; *povyšéno* bylo; *odřény* nebudem (Maž.); nemáme ještě *semlíno*; seno bylo *zahražíno* votavou (Raděj.); *uložíno* (Stachov jž.) a j. v.

4. Substantivum verbale.

§ 43.

Toto rádo dial. krátí koncovku, na př.: té smutné *nařikáni* (Brníř.); dlouhý *stolováni* (Strážov); samý *staráni* a přec špatný *vychováni* (Zbin.); *vostáváni* (Kot. H.); o *strháni* jezdili (Březí). Srovn. str. 16.

5. Participium praesentis aktivi.

§ 44.

a) dlouží dial.: hněvá se dos - tich žroutu *máje* (Strážov); —

b) krátí předposlední slabiku, na př.: chlapec je k modlitbě *chtějící* t. rád se modlí (Volšov); přes póle *biežící* (Maž.) jen v urč. tvaru.

6. Praesentis indikativ.

§ 45.

a) kořenná slabika se dlouží, na př.: *búdu* *) mít ty svatý anděle; *búdeme* čérta mlátit (Maž.); *búdete* íst (Pocin.); že se *búdou* vdávat (Maž.);

*) užívá se ho k tvoření bud. času.

Digitized by Google

vému to sám dto; — *řeknu* mu (Maž.); květina *vádne* a kátí se; *shásne* (Postřek.); *nezbohátne* (Suš.); — skoro obecno jest u I.7: kováří *bíjú* do železa (H. H. Raděj.); počkej, táta tě *nabíje* (Krasel., Křešťov., Řepice, Měčín); *píju* dost (Veselá, Bušov., Letkov, Vejprn., Švejkov., Svojn.); pořád *píješ* (Postřek. až Komář.); *hníju* celou noc a celej den (Hvozd); v tom domě *žijou* dvě famelije (Kažňov, V. Bor, Měčín, Štěkeň) a j. v. — V 4: já mu to *nalíju* (Kažňov); *vylíjem* na velkou mísu (Otěvík); ve Vozdě *sijou* jen roučí voves (Hvozd); jak jen *dozráje* (Strážov) a j. — III. a IV.: v hráchu *léží*; *nebieží* (Maloveska); naše kobylenka *léží* (Elhov., Řepic., D. Pořič); dítě se *líchotí* k mace (Hvozd) a j. — V.: forman bičem *šviká*; světlo ňák *bliká* (Kažňov); ten chlap nej - se *rozkejdá*, to trvá chvíli (Hvozd); *chýstaji* to (Varvaž.); pořád v tom poli *kútaji* (Koryta); ten v noci *súpe* (Jinín); — tu sluší připomenouti i částečnou shodu se spis. jazykem: *béru* to na slovo; *béreš* muj klobuk (Strážov); já tě ho *vypéru* (N. Kdyně) a j. — VI.: koníček si *poskákuje* (Žichov.); *míluje*, *zbráňuje* (Maž.).

b) kořenná slabika se dlouží a koncová krátí, na př.: *vieřim* Boha (Postřek.); *stójim* u dveří (N. Kdyně); že ho pěkně *prósim* (Hoštice); v nóci zá - ni *chódim*; samotě dyž *sédim*; *nespátřim* tam z mojich lidu žádneho (Maž.); *vyprovódim* (Dráchov); že *chódiš* ke mně (Pocin.); — že mně *nevieři*; hlava ho *bóli* (Mrákov, Polyň); *stóji* tam Nanynka (Svatop., Maloveska); *bieži* dál (Řepic.); *léži*, *sédi* (Maž.); — *vzdýcham*, *pádam*; já ho *roztřham* (Maž.) a j.;

c) kořenná slabika se krátí, na př.: ani si na to *nemužu* [nesmím] zpomenout (Kolin., Suš., Krasel., Komář.); *mužeš* ít (Polyň, V. Bor. Březan., Kažňov, Kotouň); *můžeme* si zasejc nabrat (Pocin., H. Bělá, Žihob., Sulisl., Víteň, Strážov) a j. — *nechtí* (Postřek.); dyž se mi to *nelibí* (Brníř.); *napraší* se knedlikama dto; vám se to ne*blyští* nic (Komář.). — pršít nebude, já *počítám* (Postřek.); *vítám* vás k slovu Bóžimu (Kolin., Křešťov., Kluky, Březí, Jehnědlo, Dobeš., Hvozd, Kažňov); *začínám* tepřiva (Jedov.); kuň se *spiná*; dvířka *otvirá* (Pocin.); *zpivá*, *rozlihá*, *přivitá* ho (Víteň); pěkně *vítáme* (Hvozd); — plaču každej den (Žichov., V. Bor. Hvozd); proč plačeš (Krasel., Svojn., Otěvík, Elhov., H. Bělá, Hoštice). jinde pláču atd.

P o z n á m k a. V některých složeninách zkracuje se dloužená předložka: při - jdu = přídu = přidu: *přidu* k vám, ale dnes nemám hdy (Hvozd, Raděj.); *přide* přestavenej vybírat kontrbuci (Křečov, Víteň); *vyde* peněz na šlaky (Čeština); dokud *nepřidou* (Pocin., Letkov., Chrást Veselá, Třemošná); pane baroun, *budu* [půjdu] tám (Kolin); esli *pude* do Kodova (Postřek., Kolin., Kažňov, Bušov., Katov.); až *pude* ímo (Postřek., Hvozd, Raděj., Dol. Pořič, Krasel., Svojn.); *pudeme* dému (Březany, Svíratice); memu milemu *zustanu* věrná (Kolin.); já si *pučim* tvuj srp (Sv. Jan) a j.

d) koncovky se dial. k r á t í:

Digitized by Google

α) *-ím*, na př.: *vim* to (N. Kdyně); já nevim jakou má modu podkova (Polyň, Elhov., Soběk., Bušov., RHODS); *jim* dost (V. Bor, Todeň); — tebe *neslyšim* než vízdat (Pocin, Mrákov, H. H. Raděj., Trh. Sviny); za jedno to *nehledim* (Kolin., Soused., Krasel.); *mušim* ít (Roušín, Mičov.); — já ti něco *prosim* (N. Kdyně); to já *vodbednim* ňákej soudek; lepčí to *upeněžim* (Kolin.); jen počkej aj se *rozprudim* (Kažňov); *strčim* vás za nadra (Hoštice); já to *vošebelim* (Krasel., Partot.); — *kráčim* k lesu (N. Kdyně); z lodičkou *zacházim* (Žichov., D.Pořič); *sázim* (Měčín, Víteň) a j. v.

β) *-ám*, na př.: *dam* ji na voheň a *udělam* kříž (Janov.); přijte k nam, já vam *dam* jabka (Hvozd, Chrást, Horažď.); — *nemam* čim bych zaplatil (H. H. Raděj., Kralov., Horažď., Soběk., Třemoš.); *povidam* vam to zvopravdu (Hvozd); jesti si brambor *voloupam* (Zbin.); z toho si nic *nedělam* (V. Bor); *dělam* to dobře (Partot., Měčín); *dávam* lidum pivo (Kralov.) a j.

γ) *-jí*, na př.: ničkot *nehumeji* a prvá zpívali (Pocin.); na hlavu *stavěji* (Polyň); *viději* (Žichov., Svojn., Račov, Střelhošt.); ty velký hlavove *mysleji* (Štěkeň); zednicí *maji* zlatý kladiva (Kolin.); dražka se *daji* zvorat (Švihov, Horažď.); *nedaji* mu nic (Komšín, Maž.); ty chlapi si berou radu a *pravěji* pak (Kolin.); *plazeji* se (Březan., Štěkeň, Střelhošt.); *činěji* (Horažď.); prasata se málo *platěji* (Pís.); do pekla tě *hoději* (Třebče); — *vybíraji* erpetle; sedláci [= sníh] *padaji* (Kažňov); Vacovskejm *říkaji* hlínaří; *dělaji* měké kopy (D. Lhota, Pocin., Ondřov., Doudl.); *chovaji* dobytek (Polyň, Švejkov., Stachov jž., Měcích., Račov, Štěkeň, Z. Zbor., Komšín, Varvaž., Krasel., Soused.); voni ty plívy *tlapaji* (Horažď., Krasel.); *pobízeji* ho (Strakon., Březany); už *nekonaji* intrády (Maž., Zbin.) a j. v.

δ) v ostatních tvarech se krátí *í* nebo *á* na př.: ty si to *musiš* vzít, *nezaplatišli* (Víteň); *rozumiš* tomu pěkně (Žichov.); že s nim *promluvi*; mněsiček *svíti* (Vranov); dysiž *koupi* maso sám (Strážov); špatně se mně *daři*; pořád se *vadi*; *točí* s tim a *mrzi* se (Zbin.); všecko *nakoupime* (Víteň); něco vám *povime* (V. Bor); — jaký *maš příměni*; tám *ma* jít (Suš., Varvaž.); dalejc to *trva* (Vranov); nejž se Franta *přichysta*, Tonda mu to *vychlesta* (Lhota Kd.); vono se *vopláka* (Otročín); muž ten *začína* chřadnout (H. H. Raděj.); *vitame* tě (Hoštice) a j.

P o z n á m k a. Také bývá dial. kráceno n e n í: holt *neni* (Otročín, Vranov); kerej člověk *neni* fest (Lhota Kd., Pocin., Červ. Pořič, Měčín, Střelhošt., Štěkeň, V. Bor, Jinín, Otěvík) a j.

7, Praesentis imperativ.

§ 46.

a) Kořenná slabika se dial. dlouží, na př.: *řékni* mu (Maž.); *zvíhni* to (Bušov.); *ptéj* se, co mu je; *déj* mi taky kousek (Horažď.); *netráp* ho s tim (Maž.); *téš* se jen, téš (Hartman.); *štémujte* sve muziky (Maž.) a j.

Digitized by Google

V VI. tř. dlouží se *-uj*, na př.: *pomilůj* mně Bóže; *milůjte* se manžele nýni; *pozorůjte* málo (Maž.) a j. Délka tato vyskytuje se již v XVI. stol.

b) Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: *nebuj* se a pocem ke mně (N. Kdyně, Kolin., Rábí, M. V. Bor, Kvášňov, Kotouň, Měčích., Pís., Veřech., Krasel., Řesán., Střelhošt., Račov, Varvaž.); *stuj* nebo tě střelim (Hvozd, Elhov., Krasel., Svojn.); *nestuj* tam na sdivu lidem (Horažď.); *nestujte* pod okny (Červ. Poříč, Raděj.); *neřikej* to vašim rodičům (Horažď., Kažňov) a j.

P o z n á m k a. Sem by se mohla připojiti složená slovesa: *zustaň* tu (Krasel., Horažď.); *puč* mi škarku papíru (Hvozd, Kažňov); *popuć* mi tu knížku (Štěkeň); *pučte* mi vaše vídle (Hvozd).

Digitized by Google

ZKRATKY.

Babin. = Babiny.
Besed. = Besedice.
Bil. Ž. = Bilenice Žichovská.
Bojan. = Bojanovice.
Branšov. = Branšovice.
Březan. = Březany Strakonické.
Brníř. = Brnířov.
Buď., Buděj. = Budějovice.
Budet. = Budetice.
Bušov. = Bušovice.
Část. = Částkov.
Čern. = Černice Krumlovská.
Černov. = Černoves u Nepomuka.
Čížic. = Čížice.
Č. Kruml. = Český Krumlov.
Č. Pořič. = Červené Poříčí.
D. H. Bělá = Dolní, Horní Bělá.
D. Lukav. = Dolní Lukavice.
Dneš. = Dnešice.
Dobeš. = Dobešice.
Dobř. = Dobřív.
Domažl. = Domažlice.
Doudl. = Doudleby.
D. Pořič = Dolní Pořič u Horažďovic.
Druzd. = Druzdová.
Dub. Lhota = Dubová Lhota.
Elhov. = Elhovice.
Hartman. = Hartmanice.
H. Hamr = Horní Hamr.
H. H. Rad. = Hvozd, Hodovíz, Radějov
Hodov. = Hodovíz.
Holkov. = Holkovice.
Horažď., Hrž ď. = Horažďovice.
Hoslov. = Hoslovice.
Hošt. = Hoštice.
H. Rad. = Hvozd, Radějov.
Hradeš. = Hradešice.
Husin. = Husinec.
Hvízdal. = Hvízdalka.
Chanov. = Chanovice.
Chod. = Chody, Chodsko.
Chotov. = Chotoviny.
Janov. = Janovice.
Jedov. = Jedovary.
Jelen. = Jelenov u Kralovic.
Kalen. = Kalenice.
Kašp. H. = Kašperské Hory.
Kažň. = Kažňov.
Klat. = Klatovy.
Kocour. = Kocourov jž.
Kolin = Kolinec.
Komář. = Komářice.
Komš. = Komšín.
Koryt. = Koryta.
Koter. = Koterov.
Kot. = Kotouň.
Kralov. = Kralovice u Plzně.
Krasel. = Kraselov.
Krum. = Krumlov.
Křešťov. = Křešťovice.
Kucin. = Kuciny.
Kvašnov. = Kvašnovice.
Letk. = Letkovice.
Lhota Kd. = Lhota u N. Kdyně.
Lh. Spůle = Lhota u Strážova.
Malov. = Maloveska u Klatov.
Maž. = Mažice.
Měč. = Měčín.
Mečích. = Mečichov.
Mezhol. = Mezholez.
Mích. = Míchov.
Miroš. = Mirošov.
Mlyn. = Mlyneček u Kouta.
Mrák. = Mrákov.
Mutěn. = Mutěnice.
V. M. Bor = Malý, Velký Bor.
Nebřeh. = Nebřehovice.
Němč. = Němčice.
Netol. = Netolice, Netolicko.
Nezdět. = Nezdětice.
Nežet. = Nežetice.
N. Kdyň. = Nová Kdyně.
N. Postřek. = Nový Postřekov.
Ondřov. = Ondřovice.
Ostruž. = Ostružno u Kašp. Hor.
Otěv. = Otěvík u Trh. Svinů.

Digitized by Google

Otěv. T. = Otěv.
Pač. = Pačív.
Partot. = Partotice.
Pocin. = Pocinovice.
Poř. Červ. = Poříčí Červené.
Postř. = Postřekov.
Prachat. = Prachaticko.
Prapoř. = Prapořiště.
Praž. = Pražsko.
Přešt. = Přeštice.
Přích ov. = Příchovice.
Pr. Újezd = Prašný Újezd.
Rač. = Račov.
Raděj. = Radějov.
Radeš. = Radešice.
Radkov. = Radkovice.
Radob. = Radobyšice.
RHODS = Rohozeň, Hvízdalka, Ondřovice, Dubová Lhota, Spůle.
Řep., Řepic. = Řepice.
Řesán. = Řesánice.
Řím. = Římov u Trh. Svinů.
Rokyc. = Rokycany.
Rouš. = Roušín (Vinná a Chmelná).
Sedlík. = Sedlíkov.
Slivon. = Slivonice.
Smrk. = Smrkovec u Horažď.
Smrž. = Smržov.
Soběk. = Soběkury.
Soběsl. = Soběslav.
Soběs. = Soběšice.
Soused. = Sousedovice.
Strak. = Strakonice.
Straš. = Strašice u Strakonic.
Stráž. = Strážov.
Stropn. = Stropnice.
Strunk. = Strunkovice.
Střelhošt. = Střelhoštice.
Svatop. = Svatopole u Horažďovic.
Sulisl. = Sulislav.
Svejkov. = Svejkovice.
Svírat. = Svíratice.
Sv. Jan = Svatý Jan u Budějovic.
Svojn. = Svojnice.
Škvrň. = Škvrňany.
Šťáhl. = Šťáhlavy.
Štěk. = Štěkeň.
Švejkov. = Švejkovice.
T. Březí = Březí u Trh. Svinů.
T. Otěv. = Otěvík u Trh. Svinů.
Třebom. } Třebomyslice.
Třebomysl. }
Třemoš. = Třemošná u Plzně.
Třešov. = Třešovice u Strakonic.
Varvaž. = Varvažov.
V. Bor. = Veliký Bor.
Vejprn. = Vejprnice.
Veleš. = Velešín.
Veř. H. } Veřechov u Horažďovic.
Veřech. }
Vesel. = Veselá u Rokycan.
Vlčt. = Vlčtýn.
Vol. = Volyně.
Vran. = Vranov u Stříbra.
Vřešťov. = Vřešťovice.
Výr. = Výrov u Plzně.
Záhoř. = Zahořany.
Zář. = Zářečí.
Zbin. = Zbinice.
Z. Zborov. = Zadní Zborovice.
Zubč. = Zubčice.
Žihob. = Žihobec.
Žichov. = Žichovice.
Žink. = Žinkovy.

Digitized by Google

SEZNAM SLOV.

(Římská číslice značí část Hláskosloví, arabská stránku.)

A

a—á II 5; *a—ě* (*e*), *ie* (*i*) II 8; *a* za *ę* II 10; *a—e* (mimo přehl.) II 12; *a—o* II 14; *a—u* II 14; *a—i, y* II 14; *a—ou* II 15; přisouváno II 15; odsouváno II 15
'a, ia II 16
'a, 'a II 7, 16
-á v praes. ind. se krátí III 35; délka ostává 33
ā II 5, 6
Abrham I 8, II 15, 63
adjektiva (kvantita) III 17, 28
Adouf II 49
aďunk III 6
adyjunk I 20; III 9; ád- 22
-ách v lok. pl. fem. krátí se III 27
achtelik II 32, 64
aj -ej II 16; *aj* mění se v *a* II 17
ajbiščertle I 7; III 9
-ajď, -ajd m. *-ad* u přísl. I 47
ajt' I 47
Ajgustýn II 7, 51
Ajpt II 16, 41
ajrychtunk I 12
ajsponcký I 12
-ak II 29
ako I 46
-al, -alek II 29
-al v part. se dlouží v *-ál* III 33
-ala, -alka, -alička II 29
ále III 31
almara I 9
-alo, -alko II 29
-ám v dat. pl. fem. krátí se III 27
-ám v praes. ind. se krátí III 33, 35; délka ostává t.; *-áme* krátí 35
Amarika II 27, 62
-an, -ano, -aní; -anec, -anice, -anka; -aničko II 29
Análka III 14
Ančourek III 12
-ání v subst. verb. se krátí v *-áni* III 33
Aníž, -ka II 21; I 12, II 59; III 14; -ýžka 37
antálen III 3
apatyt II 27, 62
aperat II 12
aperírovat II 44
-ar II 29
arcízek I 12
arfa, -enik I 33
-arko II 29
armonika I 33
arvent, ha- I 15
-arý II 29
aspon I 13
-at (-ęts) v gen. pl. neutr. dlouží se v *-át* III 25
-ata, -atka II 29
ataleryje II 62
au II 6
aumara II 6
-avka II 29
Aznštán II 17

B

b se měkčí I 20; mění se v *p, m* 22; přisouvá se a odsouvá t.
babalka III 14
bäbikách v II 6
Bablík I 22
bablna I 24
Babor, -ckej I 24
babouk I 22
Babouš III 17
bacán III 16
bacouch III 17
bagoun II 49; -koun III 11
balkán II 44
bandur, -ďur II 47, 57; -úr III 15
baňka I 12
Bara III 11; -ča, -če II 10
barhany I 24
baroun II 49
Bartůněk III 12
Básl II 17
baštit I 22
bata I 24
bajzek, -ky I 22
bečít, -íl II 21
bedle (rl) I 10
bedovat II 34
behno II 12; -enky 62
bej (bez) II 7
bejk II 59
bejl, bejla (y) II 61; bel, -a II 61
bejt II 59
belec I 31
belechat I 23
bêlъ — podbíl II 20
belšám II 12
Benhátky I 35
berc I 8, II 64
Beredikt I 12
Bernášek III 13
Bětuš III 5
bezkrejtka I 24, II 32
biežit II 24; -et (praes.) 33; -ít 21; III 18; -at II 10; -ící III 33
biblej I 48; II 40; III 3

Digitized by Google

bida III 26
bídlo III 12
bíh II 20
bilbá II 64
bílidlo II 20; III 12
bírčí III 15
biřtle I 24
bječ II 39
bł, bła, bło II 62; bya I 6
blaf I 7
Blanice I 22
blanina III 11
blato III 10
blazen III 22
bláznínec I 11
bláznoství I 27
blažnov II 32
blejskotka, -kavka II 59
blícha II 19
blíti = bleju II 61
blížní III 18
Blloch II 65; Byloch 64
bobrtlík I 24
bohaství I 20
bochtr I 24
Bolflík I 24
boí se III 8
bojíště III 15
bolávo III 18
Bolehrád III 21
bólest III 27
bolít, -íl, -il II 21
boreť I 15
boršán II 14
Boršik III 17
boukal II 49
boula II 10
Boulíček III 13
Bóuslav I 33, III 7
Boušek II 51, III 5, 7
Bóže III 21; -í 18
brabec I 24
brabenec, -iště, -covej I 23, 24
brábnik I 24
bráborat I 24
brabouk I 9, III 9
bradajice I 25
bramborčit I 24
brambůr II 47
břasa I 24, II 27, 62
bratránec III 15
brazuleta II 48
břed I 24
břecho II 38
Břeněk III 12
břesovec II 27
Břešťák I 43
břeštan II 16, I 45
břeteno I 24; -ano II 29
břez, -ek I 24
břidla, bře- II 19
břinkovka, břinknout I 22
břísnout II 18
břítov I 32; III 4
brochtán I 36
brous II 54
brozdívat I 38
brumbál, -ek I 9, 25; III 9; -ár 16
brúna III 26
bruslinka I 7
brusničky I 49
Brůža III 11
brýborat II 14
brynďátko III 13
brzíčko III 13
bucifál III 15; -ovitej I 21
búda II 53
Budčice III 8
budoucní I 42
Buh III 21
bůj, buj se II 47
bujď I 47
buk (bok) II 47
buk, pukl II 48
bůle I 24
buł II 59
Bušoice III 8
bůta II 46
bzdína III 26
bzejna I 49
bzunět I 44

C

c v stč. I 42; *c*—č, z, s, ch, t; přisouvá se t.
Cábalka III 14
cabera I 44
cabřit se I 44
-cad, -cajď, -cajdle II 56; -ciď II 58
cajch I 30
cákl I 9, II 17
cápnout I 44
capouch I 39, II 44; -uch III 17
carát, -cerát II 13
cé (co je) III 5
cecík I 39
cecilialisti III 6
ceďák II 16
cegretář I 30, 39
cejch (cajk) II 16
cejtlik II 24
cejtlovat II 24
celoděj I 14
cepalka III 14
cera, céra I 17, III 26
cerel I 48, III 3
cergulat I 25, II 31
cezáček III 12
cibulák III 17
cicmat I 44
cigára I 29
cígr I 30
cichtovat se I 36
cikánovat III 19
cikat I 19
cíkora I 36
cilifinda II 51
cincí, -canej I 44
cinglísek I 30
cíprcampr I 23, III 9
civí I 22
cka I 14
-ckej m. *-skej* I 39
cmrkat I 24
-cmudlej I 39
cmudnout I 39
coufat I 25
coulštuk II 49
courák III 17
cpod I 39
ct m. *c* v infin. I 19
ct m. *st* v inf. I 39
cucat I 39
cugr, -ovka I 30
cukrovár III 20
cukule II 7; -ata I 9. II 64
cumploch I 25
cvíkýř I 21

Č

č I 44; mění se t.; odsouvá se 45
č m. *ć* v imperat. I 42
čábera III 26
čad-, čed-, čedit II 9
čachr, -ář I 44
čala I 26
čaládka II 26, 62
čálka I 9
čalnik II 26
čálo II 6, 26
čamára III 15
čamrda I 32
čap -čep; čápek; -ovnice II 26, III 12
čapejl II 24
čapejřit II 26
čarodenice I 14, 46; -ejnik II 35
čartadlo II 26, 62
čás III 21
časně III 18
častně I 19
čat-, čet-, čít- II 11
čc mění se v *jc* I 44
čce v skloň. jm. *ce* I 45
čebelit, še- I 25, 44
čečatka II 26
čečka II 44
čékanka II 6, 39
čekuláda II 44, 48
čenčanej II 39
čepice I 22
čepjece II 39, 62
čera, -ejší I 26
čerchman, -nt I 36

Digitized by Google

čért III 10, 21
čertadlo I 8, II 64
červavej II 39
červeňoučkej I 12
češněk I 39, II 25
četnó, -čtou II 32
číhadlo III 12
čil II 19
čilindář III 16
-činíno II 21
číslovky (kvantita) III 29
čistounkej I 18; -fonkej II 43
-čiž (pročiž) II 30
človek II 35; -vík 21
čluněk II 25
čmarat, -ka I 24
čmert I 24
čmudit I 40
čmuchat I 24
čmulík II 31
čovek I 6
čoudnéj II 6
čtění II 25
čtyrhrán III 20
čudit II 14
čuch, čouchnout II 57
čulík I 9
čumidlo III 12
čunět I 23
čuperný II 57
čuřík I 10; -ně 9
čušet II 57

D

d, *ď* I 14; d—z t.; mění se t.; *d*—*r* 15; *d*—*j* t.; přisouvá se 15; odsouvá se 16; *ď* se přis. a odsouvá 17; *ď*—*j* t.; *ď* v impert. mění se v *d* I 17
da m. hda I 33
ďafák, -at I 10
Dahyněl I 49, III 4
dál—dél II 27
dálekej; -o III 18
darebákovat III 19
darebnej I 23
datal II 15, 29, 62, 64
ďaura II 6
dcál I 9
ď—*jc*: poj-cem I 18
de, dežto I 31
de (gdyž) II 61
dê-díl II 20
dědoun III 16
dejmy II 60
delechtor I 30; -ka 9
deleko II 13, 62
délu III 22; delu 24
dem — dám, del II 13
dem, dém, dejm, dym I 47, II 57; dému III 22; de- 24
denně I 11 ; dejně, déně I 4, II 24, III 18
der, -ec I 33
děrek, -oun, -eček I 15
derektor II 39, 63
deška I 38, 39
dešť III 22
deť (y) II 61
dětkám II 34
dětnej III 18
deujet II 7
devandule I 7
devateroji I 25
devatrnáct I 9, II 65
děvečka II 25; -v[i]e- 7, I 22
devěkrat III 20
děvkař III 16
dezenter, -ýr I 10
děžička II 34, III 14
dicky II 59
dielat III 32
díl (ć), -ka II 58
dirka III 14
dissimilace III 9
dišpensium I 49
dit (vždyť) II 58
ditě III 12
dítěto III 7
divče II 19, 20, 30; III 12; -čka II 20, 32
dívčička III 15
divenka III 14
dláň III 10
dlúhý I 5, II 53; dloho 53
dnejs I 47
do, dož, lezdo I 31
dobře II 6
dobreitro III 7
dobří (de-) II 31
dočpělej I 40
dobyče I 20
dobydu II 51
dočísta III 19
dochtor I 30
doít III 8
dojíno II 21
dokaď I 14
déle, zdůla III 22
dolik III 17
dolíšek I 45
dolka III 14
dõlu II 6, 42; delu, -ů, dé- II 45
domá III 23
domovák III 17
dõmu II 6, 42; demů, dem, dém, dejmu, dejm, dym II 45
doposevad II 13, -sovad 14
dost: dos-tich, do-času a j. I 20
doška III 14
douha (u) II 54
doulata I 29
doulu II 49
ďoura, dou- II 38
dova, -ec I 26
doveď I 6
dragoun II 49; -koun I 29
drančit II 15; -et 64
dřápačka II 27, 62
dřápanice II 27
drápec III 15
dřapna III 11
drátěnik II 25
drejší II 10, 16
dřejví, -vičko II 38
dřenice I 18
Dřešíno III 16
dřevíčko III 13
dřijví II 7; dřiví III 25
dřívčičko III 13
dřívnější II 39
drnclovat I 7
drnkotat I 11
droužka II 54; III 14
drožnice II 14
drubeř III 26
drška I 20
Držala I 16
držalo II 28; -ky 10
-držávat II 10
dřžet II 63; držít, -íl 21
dska II 33
du, deš atd. I 46
dúb III 21
dúbravník II 53
důch II 45
důjek II 46
dum III 21
důmění II 46; III 19
důstatek II 47
dutky III 26
ďt — *jt*: hlejte, pojtam I 17
dť — *t*: vete, pote a j. I 17
dvá, dva III 29
dvacitnik II 30; -cijáš III 17
dvadvacet II 15
dvakrat III 20
dvéře I 22, II 25; dvé- 18; dve- 19; III 26
dvíčata II 18
dvořec III 15; -eček I 11
dvoučák II 28
dvouušnik III 17
dvur III 21
dy, dyby, dyž I 31
dycky, -ko, di- I 28; -kyn 11
dyj II 7; dyjž I 46
dyjamit I 14
dýl II 20
dyť, det, dit I 29; dyjť 47
dzupat I 14

Digitized by Google

E

e — *é* II 5, 6, 17; úží se II 17; krátí se II 23; mění se v *ej* II 24; *e* — *ě* II 25; *e* — *a* II 25; mění se v *é, í, y* II 29; *e* — *o* II 31; *e* — *u* II 31; přisouvá II 32; odsouvá II 32; *é* II 5, 6, 17, 30
é — i II 30
ě II 33; dlouží se II 33; *ě* — *i* II 34; *ě* — *e* II 34; *ě* — *a* II 35
-é, -ého, -ému, -ém se krátí III 28
ie II 7, 39
ę pův. II 10 sl.
ečko, ičkono, ičko, -t, ičkyť, ičkodle I 12
-ei m. *-ejí* v 3. os. plur. I 46
ei II 6, 7
-ej, -éj m. *-ý* u skloň. složeného II 60
-ejc m. *-eji* u adv. komp. I 42
-ěji — *-ěj* (e) vadv. komp. II 41
ejpcký II 41
-ejř m. *-ýř* u subst. mask. II 60
ejš m. *ej* v komp. adv. I 44
ekzetuce I 30
-el v part. se dlouží v *-él, -íl* III 32—33
eletrika I 31
emecky I 12
en m. jen I 45
enej II 62
enklickej I 29
-eno, -ino v part. se dlouží v *-éno, -íno* III 33
-ěný m. *ený* II 25
eptiška I 45; epiška 46
erpetle I 49
esli I 45
ešte II 35
-ěte m. *-ete* verb. II 25
eu II 6, 7
evandělík I 29
evoštík I 12
ezdecírka, eze- I 45
-ež u subst. fem. mění se v *-eř* I 43
Ežoušek III 13

F

f se měkčí I 20; *f* — *p, ch* 29
ačárna I 40
fách III 21
fakaňátko III 13
falář I 9; faráskej 11
falírovat III 19
famfár I 12
famfrnět I 24
fantovat II 27
fasuňek I 12
fášnivej I 25, III 18
fazule, fi-, fe- II 48
fčera I 25
fčíla I 25
ferčal III 3
Ferďák I 14
fěrtoch II 38
fijala III 26
firhánky III 15
fíšpan III 22
fizule II 14
firhonka, -hán-, -haněk I 13, II 50
fijágr I 30
firšlák II 50
flauta II 6
flufta I 9
formistr I 12
fous I 25
Francalka III 14
Franča II 10
Frantoice I 27, III 8
frclouz I 9, III 9
frnkat II 63
frol III 3
fršlíňata II 63
frydra I 7
fučet II 38
fund II 48
fúnus III 22
furbezna I 24
furt II 48
fuspůdna II 47

G

g vzniká I 29; *g* mění se v jinou souhl. I 29
gdá, hdá a j. III 31
gen. a lok. sing. fem. i m. *e* (ě) II 30
gen. sing. fem. -ě m. *-e* II 25
gen. plur. fem. dlouží km. slabiku III 27
gen. sing. subst. m. *-á* III 23; neutr. 24; kvantita II 21
gór, kór II 14
grejcar I 30, II 59

H

h povstává I 31; mění se v jinou souhl. t.; odsouvá se 32; přisouvá se 33;
h na konci slova I 31
habatyše I 34
hád III 21
hádač III 22
Hadam I 33, III 8
hader I 8, II 32, 64; hander I 11
hajčat II 10
hájič III 22
hájiček III 13
hajný II 17
hajtat I 19
hale — hele II 27
halmara, halměř I 33, III 8
halmužna I 34
hamba, -ář I 12
hambita I 34
Hamerika I 33
hamišnej I 42
hamůr II 47, 56; homor 52, 63; hamura 48
Hana I 33, III 8
Hančik III 17
Hanton I 33
hapaty I 34
hapatyk I 33, III 8
hapetýt I 34
harest I 33, III 8
harmunika II 48
harvan III 3
harvent I 33, III 8
Hastrdám I 34
hát, hář I 6
hať I 34
Háta III 5
hatlasovej I 33
haufnout II 6
haup I 20
házíno II 21
hderec III 15
hdobře I 35
hdoubec III 15
-hdý III 31
hedbábnej I 25
heglovat, -ička I 30
hejbat II 60
hejčet II 16
hejždě II 60
hele, -eď II 64
helvít II 21
hemždit se I 17
herbavnice I 15
herlička II 32, 64; hř- I 7; hř- II 63; hed- 64
herteple I 34; -petle III 8
herdyje III 6
Heva, -ička I 34, III 8
hevangelium I 34, III 8
hezkéj II 6; -ejší I 20
hiat III 8
hladem (la) I 35
hladlář I 9
hlás III 10
hlavalka III 14

Digitized by Google

hlávička III 14
hlávka (lá) I 35
-hlechnout II 56
hlejbka II 7, 51, 61
hlemejž I 17
hlezenej II 13, 62
-hlídnout II 18
hlínënej III 18
hlíza: plur. hlíze II 61
hlodnout I 16, 48
hlomoz, -it I 35
hlouceti II 64
hlučit I 7
Hlupíno III 16
hlupost I 5
Hlůžek III 12
hlyboký II 51
hlybůček II 47, 51
hmenčí I 35
hmla I 48
hmoždíř I 35
hmynář II 64
hna m. na I 35
hňát II 16
hneska I 15, 35
hnedlínko, -íčko III 13
hnetynka II 35
hnída III 26; hnidák 17
hnízkej, hníž I 35
hnoj, hnuj III 22; -iště, -ňák I 13
-hňoucanej II 15
hobička II 6
hobor, -ka, -řit I 24
hobrázek I 34
hobrtlík I 34
hodělat I 34, II 52
hódina III 26
hodnyj II 7
Hochbaur I 29
hojprdle III 6
holáni II 42
pod Holcem II 42
holejček I 46
holenka II 38
Holomouc I 34, III 8
holoubátko I 22, II 7, 16
homba I 12
hómřel II 6
hoňák I 12
Hondzíček I 14
honej I 16
honnanej I 11
honogle I 9, 29
honytba II 37
hoprdáč I 34, III 17
hóra III 26; hóře 24
horejší I 10
hoříknout, -íklej II 40
hořít, -íl II 21
hornodle II 14; -nudle 48
Horšila I 25
hospánek I 6
Hospodyn, -ynka, -inka II 37
hóst III 21
u Hoteckejch I 6
hou- m. ou- na začátku slov II 54
houba (u) II 54
houbor II 49
houbytě I 34
houfjera I 34
houhalka III 14
houhel I 34, III 8
houhrabky I 34, II 54
houl I 34
houle III 12
houmysel II 32
houpor, houbory I 34
hourabák II 54, III 17
hourabeční III 4
hourezek I 10, 34, III 8
housanka II 28, 62
housar II 28
houštnout I 38
houterej I 34
houvar I 34
Houvězdo II 50
houvězí II 49
houvin I 34; III 8; -ín 16
houvod I 34
houvor II 53
houvoz I 34; III 8
houvrať I 34, II 54
houz II 6, 51
houzkej I 53, II 34, III 8
houž II 54, III 11
houže I 27
houžitek I 34
hovád, hou- I 34
hovnivár I 7
hřa-, hří-, hřít, hřál — hříl, hřitý, hřiný, hřatý II 9, 36
hrabiště III 15
hrabky I 7
hřablo, -ílec II 27
hrád III 10
hřada I 35
hradiště III 15
hráďka III 26
hrách, hráchu III 20
hranec I 35
hraštice I 43
hražíno II 21
hřebilec II 30
hřebřiny I 35
hředčí I 35
hřejbě II 38
hřejbek II 38
hřejtat I 49, III 4
-hřejvat II 38
hřemejk, -ček II 60
hřemen I 35
hřemeslo I 35
hřešato I 35, II 28
hříba I 24, 25
hřibě III 12
hříbek II 18
hřibet; -řibet II 36, 40
hřibiata II 16
hříčice I 35
hřídel I 35
hřidka I 35
Hřím I 35
hřiva III 26
hřívna III 26
hrboulek III 12
hřmot I 10; -ty II 63
hrňoulek III 12
hrnýček I 13, II 37, III 13
hrobář III 16
hromice I 12
hrozně II 6
hrožeň I 35
hrst II 63
hrsťačka II 16
Hrštejn I 8, II 63
hrůbata III 12
hrůbatec II 46
hrubijanka III 14
hrudka I 35
hrymník I 35
hryzec I 35
hu m. *u* I 34
húba, huba III 26
hubalka III 14
húbička III 14
hučenej I 34
hučitel I 34, III 8
hůdě III 12
hudice I 34
hudidlo I 34
hudit I 34
hudlovat I 9, II 8, 64
huhrabák III 20
hujímat I 35
hukrást I 34
hulaňátko III 13
hůlt II 46, 48
humět I 34
humolka II 47
humpati, -ovati I 24
humořit I 35
humřít I 34, III 8
húna III 24
huncvut I 14
hupřimnej I 34
hůra II 46
hurazit I 34
huřklina I 34
husárna III 11
húsenka II 53
hůska II 46
huši III 8
hušit I 34
huština III 26
hútalka III 14
hutopit I 34
hutrácet I 34
hutřít I 35
hutýct I 34

Digitized by Google

huvařit I 34
huzda I 34
huzel I 35, III 8
huzenej III 8
huž I 34,
húž II 53
hvíct I 35
hviezdička III 14
hýbovat I 34
hýdek III 6
hynčono III 6
hyndle I 16
hypnout I 22
hýva I 34, III 8

Ch

ch se přisouvá v gen. plur. I 37
ch v gen. a lok. plur. se vynechává I 36
ch mění se v jinou souhl. I 35; odsouvá se a přisouvá 36; v plur. g. 37
champula III 4
charpa II 15, 64
chcát, chcanky I 40
chcíplej I 40
chčasnej, chčestí, čestí, časnej I 40, 44, II 10
chčerstva I 36
chejcat se III 19
chlamstat (chlemtat) I 24
chláp III 10
chlapejc I 47; chlápce III 23
chlastat, -tna I 25
chleb III 21
chlestat, chlest, ochlesta II 13
chlístnout II 19
chlív II 18, 19
chmat I 31
chódit III 19
choudnout, -dlit II 55
chovát III 32
chřádnout III 18
chram III 21
chrámnout I 22, 32
chramostejl I 12, II 16
chrápot III 21
chrastět, chřestět II 10, 64
chřbet I 32
chromajzlík I 47
chroupnout II 54
chrust II 14; -tět II 31
chtíti: chtějící III 33
chuděcí (o) II 47
chuděnský II 41
chuchňavej I 31
chůj, -je I 27
chumač II 47
chundál II 29
chup I 6
chut, chuť I 18
chůz III 11
chtě- — chtíl II 20; chtiel 33
chtředa I 40
-chtřední I 40
chtřevo I 40
chtřílet I 40
chválentiš III 7
chvap, chvapně I 30
chvola II 14
chvůj, chůje 46; chvuj 47; III 11; -ujka 14
chybat II 10

I

i II 5, 36; *z iji* II 36; úžením II 17, 18, 20, 21; *i* — *į* II 36; *i* — *y* II 37; *i* — *u* II 38; *i* — *ej* II 37; *i* — *e* II 38; *i* — *a* II 39; *i* — *o* II 39; přisuto II 40; odsuto t.;
í III 31
-í v nom. sing. neutr. krátí se III 25
-í u adj. slož. skl. se krátí III 28
-í, -é v gen., dat., lok. fem. zájm. se krátí III 30
-í v gen. pl. a *-ím* v dat. pl. fem. se krátí III 28
-í v praes. ind. se krátí III 34, 35; délka ostává t.
į́ II 5, 6; *į* II 6, 36
icnaď III 7
ídlo I 45
je II 6, 36
iho I 45, III 8
-ích v lok. plur. se krátí III 24, 25
ich, im atd. I 45
-ich m. -ech, -ěch II 30
ii II 6, 7
íkry I 45
íl, -ovej, -oviště I 46
-im, -ima m. -ěm, -ema II 30
-ím v instr. sing. neutr. krátí se III 25
-ím v instr. sing. čísl. a zájm. se krátí III 29, 30
-ím v dat. pl. fem. krátí se III 27
-ím, -íma, -ích (plur.) se u zájm. dlouží III 29
-ima m. -ema II 30
-ím v I. os. sing. se krátí III 34, 35
imal I 48, II 27; imel I 45, II 27; III 4, 22
-íme v 1. os. plur. krátí se III 35
imo I 23
imper. praes. dlouží km. slab. III 35; krátí 36
inák III 31
inf. jednosl. krátí km. slab. III 31; složen s předl. dlouží se t.
inglický II 15
ingoust I 30
-íno m. *-íno* u posses. adj. III 11; *-ím, -ín* u pomístních II 50
instr. sing. fem. krátí kmen. slab. III 27; konc. t.
instr. pl. fem. *a*) *-ámi*; *b*) krátí km. slab. III 27
inšejší I 46
iný, indy atd. I 45
ískavka I 46, III 13
íst I 45
istej, -ota I 46
íšpechtor III 22
ištament II 56; -tr- II 22
íštěrka I 45
ítrnice I 46
ítrocín I 7, 46
íva, -ovej I 46
Ivánek III 12
ízda I 45
iž I 45

J

j I 45; *j* — *ň, l, v, h, t* t.; odsouvá se 45, 46; přisouvá se 46—48; *-yj* t.
ja m. *a* I 46, III 8; m. *já* III 29
jabko I 6; -linko III 13
jablon I 13; -lůnek II 47; -lunka I 5
jabor I 24; jabůrek II 42, 47
jaby III 8
jad — jed II 10; -avý 26, 62
jádrnej III 18
jádro — jáder III 25
jadyrko III 13
jagmu III 7
jahla, -elnik II 26, 62
jáhlí II 26, III 15
jakmíle III 18
jakorát I 46, III 8
jaksamitka III 8
jalojce I 27; -jička 25; III 7
jam-, jem- II 9
Ján III 20

Digitized by Google

janálka III 14
jani m. ani I 46
japt-, jept-, heptiška II 9
jar-, jer-; z jera, jeř II 9, 13
Jára, -oš, -oušek III 5
jarmak I 9
jarmara III 8
jásan III 21; jasánek 12
jat-, jet-, jít- II 12
játra — játer III 25
jě II 6
ječnej m. vě- I 27
jeden — jena, jeno I 16; jerenáct 15
jednobrazdnik III 20
jednošky I 19
jehnída II 20
jechtat I 30
jejst (jest) I 47
jelejtko II 38
jelam II 15, 27, 39
Jelemky I 12
Jenal III 16
jenci III 7
jenda II 39
Jeník, Jenda, Jenal II 9
Jenoušek III 13
jenský II 41
jeptička I 19; -čička 44; -tuška II 59
jermark II 13
jertel I 9, 27
jetev, -ávka I 27
jeti: jejď I 47; jíl II 19
Jesanka II 13
jesen II 9
jesmín II 9
jestřebik II 9
jezárko, ji- II 28, 30; III 13
jezekucí, -gzek- I 45, 46, 49, III 8
jezovec II 31, 44
ježdění I 37
Ježiš III 22
-jí, *-j* v 3 os. plur. II 41; krátí III 35
jíh III 21
jíkra III 26
jílm III 21
jindavá III 31
Jinín, -íno III 16
jinkoust I 46
jinovátka III 14
jinyj II 7
jískra III 26
jísti: jest, jíst III 34; jíd, snid 19
jistý: dozajsta II 41
jišterka, jí-, ji- II 9, 19
jiternice II 10
jíti: puru I 15; pod 14; jdete imp. II 35
jítro III 24
jítrocel III 22
již, iž II 57; už 58; III 30
jolman — lojman II 39
jou (u) II 55
Jouza II 43, III 11; -al 16
-jš m. *š* v 2. os. sing. I 47
-ju a *-ji* v 1. os. sing., *-jú* a *-jí* v 3. os. plur. praes. II 57, 58
ju (ji) II 48
Juhan, -a II 48

K

k ostává I 29; mění se v *g*, *h*, *ch*, *t* 30; odsouvá a přisouvá se 31
ka m. kam I 23
Kabrhel I 8, 63
kabza I 39
kaciř III 16
Káča — Káče — Káčí II 10; -ar II 28; -čna I 44, II 32
-kaď, -kajď, kady II 56
Kadel, Kadla, Kadlouc I 10
kadlec I 20
kadýčka II 37
kafka I 25
kahánec III 15
káhat II 62
kakraholte, -polte I 40
-kálat II 10
kalafunda I 16
kalčuk II 56
kaliště III 15
kalonik III 17
Kalorína III 3
kalounek I 20
-kám III 31
kamatuchový II 7, 64
kancejček III 13
kămen II 6; -nutej II 59
kamorad II 14
kamýk, -ejček I 14, II 60
kamž I 43
kancalář II 28; -lista 62
kanička I 20; -ňčka II 40
kanoun II 49
kaňourek III 12
kapánek III 12
kapanka III 15
kapca I 39; gen. -pse II 61
kaplánka III 14
kaplat I 7
káplička III 14
kápra I 48; III 3
kapradlí I 7
karak II 27, 62
karamádit I 48, III 4
karblovat I 7
karfijol I 47
Kaspírek III 12
kastřik — kestřik II 27
kaša II 20; gen. -ší 21; -e III 11
kášel III 22
Kašpírek II 15
kaštět II 25, III 9
kataster I 8, 9
kaťata I 29
katekismus I 36
katemus III 6
katestř II 60
kátit se I 6
-kavád III 31
kavaríl I 48, III 3
kazabajka I 42
kázení II 13; -aní III 16
každyckej II 37
kd zní *gd* I 29; — *hd* 30
kda, hda, da; kdá, hdá, nikdá, nihdá, nidá; někda, nehda II 62
kej II 61
kejsnout II 61
kejzat I 46, II 61
kěř III 22
kerapak; tera- III 9
kerej (a všecka složená) I 20
kerchov I 8
kestřev I 19, 41
kfočna I 25
kfoště I 25
kchor I 31
Kimlpejda III 6
kk splývá v *k* I 31
klác m. klást I 41
kládynet I 10
klafák II 44
klamář I 9
klapačka II 27, 62
klapat II 27
klasňovat I 13
klavata II 62
-kle m. *-hle* I 32
klejčíř I 9
kledník III 3
klenuťák II 16
klepouchej II 13
kleštice I 38
klevata II 28
klibat, klihnout II 50
klifák, -ec, -vák II 50
klíh III 21
klínovat II 19
klípátko III 13
klípě II 18, III 12
klíska II 18
klít — klíl II 30
-klizíno II 21
klíznej III 18
klofák, -at I 25
klofník I 48, III 3
klochtat I 31

Digitized by Google

klombadlo I 5, 7
klostivej III 6
kloukoč II 49
klúcek III 12
klúčený II 58
klús II 46
kmín — kmen II 19
kmítat se III 32
kmitlování I 21
kmůtr II 40, III 22
kňáp III 21
kňaučet III 6, 51
kniha III 26
knihačka III 26
knihař III 22
kníhara III 26
kniklovat I 19
knížalka III 14
knoflik III 17
kňoury II 38
kobela II 61; -bla 62, 46
kocur III 16
Kodovo I 36
kodrnatej II 42
kocholka, -louš I 36
kojst I 47
kolec III 15
kolera I 36
kolíbačka II 18
kolikrat III 20
kolna II 43
kolofant II 44
kolomastryka I 9, 29
kolomažník I 37
kolůrky I 9, II 47; III 9
kom' m. -mu II 57
komedijant I 47
komjesar II 39
komóra III 15
komurka III 15
kondrhelec I 11
koniček III 13
konk II 14
kontaminace III 8
kontralor II 44; -trhol 50, 63
kontracht I 30
kontrbucí I 8, II 40, 63
kopert I 25
kopisto II 50
koprvadlo, -vátko I 49, III 4
kór I 29
kořálka III 14
kořán II 28; -í III 15
Koredof III 6
korela I 48, III 3
korňout I 12
korotvě I 23, -vje 22; -tve II 52, 63
korotvíště III 15
koroubička I 25; -vička 33
korouev I 33, III 8
kosíště III 15
kosistóř III 15
kosteliček III 13
kostivál III 20
košilán III 16
košťál II 16
koštěnej I 38
kotar III 16
kotrouš III 17
u Koukliků II 55
koulím II 6
koupjet II 39
koutra I 6, II 6
kouzále II 49, III 16
kouznička II 55; -ička III 11
Koterbov I 8, II 64
kotkoráčet I 15
kotrhelec I 23
kožuch II 58
krabáta III 15
kráce I 20
kradař III 16
krádl I 6
Kradlubák III 3
křadnout I 35
krafiját II 15, 64
křahnout II 35
krahulec, -ík I 45
kraíc I 46
kráj III 22
krajec III 15
krajič III 17
Krála III 3
královat III 19
království I 26
křamcha II 27, 62
Kramolino III 16
křampál III 16
křaplavej I 7
krápě III 12
křapna III 11
křásnout I 35, II 39
krásopis III 20
Krastajce II 16
krášter I 7
kratounkej I 18
kŕb II 63
kref I 25; krevi II 64
krejčířka III 14
křejpat II 38
křemel, -ky I 12
kreminal II 38
křeňák I 19
křestan II 16
křestit I 35
křešně I 19
Křeštouce I 17
křěvavý I 11
krevě I 8; 25
krchat I 6; -chlat 36
křiby I 35
křidálko, -ílko III 13
křídlo III 24
kridolína I 12
křiklán III 16
křims, -sa i ksims I 31, 43
křípat I 40
křipec I 40
křístat II 18
křešťal II 38, III 15
kŕít, křál — kŕíl II 9
křivan I 40
křivka, chřipka I 23
kerb I 7
kerk I 7
krkač III 17
krmík I 12
krobskej I 29
krógniček I 29
krompáč I 32, II 6, III 6
Kromfár II 57
kronajgle II 16, III 6
kropěnatej II 25
kropenka II 35
kropítko I 22, III 13
kroseky II 50
krotfa (koro-) II 50
kroudnovat II 49
krštál, škrtán I 36; kŕtán 35
kŕtit m. štít I 31, 43
krubijanka II 48
kruchta I 29
krumpolec I 32; -pulec II 48
krunt I 29
krupa III 26
krupjece II 39
krúpnout, chrúpnout II 46
krúsna, krúšna II 46
krutky II 47
krúvek II 46
krvavej m. -ha- I 32
kryfov I 49
krystýr I 7
krýti: kreju II 61
krýv (o) II 50
ksamít II 15
kšandy I 31
kšilt I 31
kštelovat III 9
kterák III 31
Kuba III 5
kudaň I 30
kudlař III 16
kujíček I 7
kuchyní gen. sign. II 21
kujoun II 49, III 11
kúkat III 32
-kuknout II 55
kulář II 47
kulik II 47, 48
kumpas II 48
kumst I 12
kuň II 42; kúňal III 16
kundyktor, -chtor I 30, II 48, 52
kúpata III 12
kupit II 55
kúpka II 46
kupko I 6

Digitized by Google

kůpnout II 46, 47
kůpr II 46
kuře II 12
kurel I 48; II 48; -lar, -ral t.; III 3
kurička I 10
kurka III 14
kuřlák I 7
kurnik III 17
kůrovitej II 46
kury (-dy) I 15
kuryčka III 15
kůs II 45, kůsa II 46, 47
kúsek II 53
kusto I 29
kůš II 45, III 22
kutě II 47, III 12
kůžalka II 28, 62
kuže III 26
kůžel III 21
kůželka III 14
kvantita III 10
kvantita v sklon. mask.: *o* km. III 20; *jo* km. 22; dle pádů 23; — neutr 24; — femin. *a* km. 25; *ja* km. 26; *i* km. 27
kvaltýr, kvartýl I 9, III 9
kvapat, -ky I 28
kvidlička II 30; kvrdlačka II 32, 63
kvíst II 19
kvoště, kf- I 36
kvotvice I 10, 30
kvůkat II 46
u Kýčů I 6
Kyčov III 22; Kýčovo 16
(pod)kyď, do-, vod- II 52
kylisar I 9
kyometr I 29, 31
kytara I 29
kytička III 14
kovarník III 17

L

l (ł) II 63; vzniká t.; *l* I 5; *l* — *ł* t.; *il*, *el* t.; vysouvá se 5; *l* — *u* I 6; přisouvá se I 7; *l* — *r* I 7; *l* — *n* I 7; *l* — *d* I 7; *l* — *j* I 7
lacný I 42
Ladměřice I 26
laev I 33, III 8
láf' I 6
lahky II 27
lahtat II 62
lajbík I 6; III 17
lajc III 7
lajčník I 27, III 7
lajdimont III 6
lajsna I 20
lajtuch I 12
lakomnej I 11
láň, lán II 27
láno II 27
laštovčí I 18
laštovka I 38; -ojice 25
lavice I 22; lajce 27; lajc, lejc II 16
lávička (hv) I 33, III 14
lavka III 14
lázen I 13
lazna III 11
-le m. *-hle* I 33
lebedář III 16
lec m. leč I 44
leckat, lekstat I 36
ledět I 32
lefkej I 32
legrace I 9, 30; III 9
legrúta I 30, III 15
lehnout se II 38
lechkej I 31
lechtník I 19
lejka II 59
lejska II 61
lejstro I 9, II 41
lejt II 38
lejta, -tna II 24
lejzat II 38
lekarník III 17
Leksa III 5
lekurílovat I 10
lekstivej I 36, 41
len — lenu II 32
leservní III 9
lesiček III 13
leskovej — lí- II 19, III 18
lešeň II 38
letanyje II 38
letojs I 47
letůšně II 47
levír I 9, III 9
lezdozdo I 31
lezdys, -des I 42
ležít, -íl II 21, III 18
líbě III 18
libnej III 18
líbý III 18
líčátko III 13
líče III 12
líčiti (lé-) II 18
Lída III 11
lígr, -ovat I 29
-líhat II 18
lícha I 31
lichmajstr I 9, 19
lichtář I 9, III 9
lík II 18, 19, III 21
líka II 18
lilje (-ium) II 36
líneckej III 18
lípí III 15
lípovej III 18
líska I 20
lišťák I 19
liští I 22, III 15
lítač III 22
lítat II 18
líto II 18
lízt II 18
ližina III 12
logr II 14
loh, -yně I 33
lochtat II 31
loj, luj III 22
lojman III 4
lok. pl. -ých m. -ích II 37
lokštat I 36
loubíř I 9
loviště III 15
lóže III 24
luciper I 29
lúdačka III 26
-lúdit II 53
Ludouš III 17
luh (ou) II 56
luhovec, lou- I 33
luchej I 32
lúka II 53, 55
lukajka II 48
Lukaška III 15
lupáč III 17
lupán II 28; -ání III 15
lůs II 45, 47
lůšek II 46, III 12
lutrejch I 7
lužička III 14

M

m se měkčí I 20; mění se v jiné souhl. 23; odsouvá se t.; přisouvá se 24
macocha, -ce- II 44
Macuda I 10
maděr II 13
machout III 16
majistrat I 29; majstrát II 16, 41
majŕtek II 30
májka III 26
makatej III 18
makojice I 25
malena II 38
máličkej III 18
málokda II 62
malůvat II 47
malva I 22
mamalka III 14
mamour III 16
mamulka III 14
mandálek II 29, 62, III 12
mandlik III 17
Manoušek III 13
Mantiná II 32

Digitized by Google

Máťa II 10; -ťu 58; -alka III 14
marast II 44
Marja — Marje II 10, 16, 36; -anka III 15
maroudí II 49
Marýna III 12
masíko III 10
másník I 6
masopušt I 38; -ní 41
maštal I 9; -el II 13; -álka III 14
maštěnej I 38
mat-, met-; pometenej, zmetat II 10
mataryje II 27, 62
Matějček II 41
mateřidroužka I 9
matlavej I 44
máťočka III 14
mázovec III 22
Mažalka III 14
maží (máš í) III 7
-me- m. *-mě-* II 34
-me — *-m* (1. os. pl.) II 32
me (mě) II 34
mect II 19
Měčíchovo III 16
mečít, mčít I 6, II 8, 64; III 18
medecina II 39, 63; mere- I 15; medr- I 8, II 65; medu- 31
Medlín I 10
medouka II 6
medunky II 59
mejdlo II 59
mejl, -a II 61
mejla (jméli) I 49; mejli III 4
-mejlit II 61
mejš, -e, -átko II 60, 61; III 12, 17
mějšle, -ata I 12
mejštátko III 13
mejto II 59
Mělčice II 39
melit se II 61
melkej II 34
meno, -ovat atd. I 46; III 24
merfán III 6
merhovaný II 64
měřiti: měří II 34
měrka III 14
meteliče (tl) II 32, 64
mezi — mez- II 42
mihule I 21
michačka II 20, 30
Michov I 12
Mikoláš II 43
Mikšal III 16
Míl III 5
mil — měl II 19; míl 20
Milíkojce I 27
milistrant I 12, III 9
mímo III 31
minář II 30
Miroice III 8
mísálka I 22, III 14
mistr I 7; -tŕ II 63; III 32
míti: mejte, mel II 34; miel 33; máje III 33
mje-, *mji* — *mně-*; *mni-* I 13
mla I 32
mlačina I 14
mláda III 17
mládost III 10
mlát III 10, 21
mlejn II 59
mlejší II 10, 16
mlha III 3
mlíč I 7
mlíčeň III 11
mličky I 5
mlíko II 18, 19; III 24
mlít, -íl, -íno II 21
mlízivej II 19
mlnář, mynář, menář I 5; mle- II 61
mlovina I 21
mlyn III 21
mně- m. *mě-* II 39
mněsic III 17; -iček 13
mněskej I 19
mni- m. *mi-* II 39
mnichačka I 13
mniláček I 13
mníti: spomeli II 34
můkat II 53
móc III 27
mochurka, měchura II 45
mokýrko III 13
molčtuk I 12
moldánky I 18
moždíř I 7; -ldyř 10; moždýř, -íř, -ldíř II 37
mora II 42
móře III 24
mosnej I 20
mothejl I 35
moučanka II 55
moukat II 55
moulit II 49
mouřit I 33
Mouška II 55
mozoul II 49
Móžiš III 22
mrák III 21; -ka 10; -ko 13; II 50
mráz, mrázu III 20
Mrdákov, Me- I 9, II 65
mrhola II 63
mřít, -íl II 21
mrtohlavej I 25
mrť II 63
mrzuťák II 16
mučát II 10
múčný II 53
muchomírka, -vír- I 23, II 51, mo- 52
muj, -eho, -emu atd. krátí III 30; II 42
Mukářovo III 16
mulišák I 39
murdie II 48
mušet I 38; muste II 42
muškatýr II 27
múž III 22
mužkej I 41
mynář II 8
mysel, -l I 5; II 32, 63
myseti II 51
myslá (myslela) III 5
myť II 58
mýti: meju II 61
mzdory III 8
mžutky II 58

N

n I 11; *nn* t.; vsouvá se t.; odsouvá t.; mění se v jinou souhl. 12
ň povstává I 13; vsouvá a vysouvá se t.; *j* — *ň* t.; *ň* — *n* t.; *ň* — *j* 14
ná (no a) III 5
ná- III 31
náčenka III 14
nade II 32
nádlesní III 19
nádmutej III 19
nadra II 16; nědra 13
nahazuvat II 47
náhradnik III 17, 19
nahóře III 22
nachávat II 27, 62
nájs, I 47
nákej I 13, 16, III 5
nalezeňé II 34
náměští I 38, 41
ňamky I 12
námná kost I 25
Nánička III 14
Nánynka III 14
napruti II 49
narámně III 19
narachomejtnout III 8
naříkání III 16
nařískat III 8
nárut, -yt I 8; II 57, 64; -yť 62, 64
nas, nam III 29
narvál III 19
náše atd. III 29
naší m. no-až-jí III 7
náštiva II 20; -it I 26
naštovice, -ojce II 27; ne- I 27; III 7
natúra III 15, 26
navěkjamen II 36

Digitized by Google

návidlí III 19
návilej III 19
né II 6
ne- m. ně- (neco) II 35
ne- m. *nej-* v superl. I 46
ne- m. ni II 39
nečísta III 11, 19
nedávňounko I 12
nedopejr I 18
nedvěd, -ice, -ář I 23
nee II 32
nehdo, neco a j. I 13
něhně I 45
neht II 33
nechlechtej I 7
nejčkodle, nen-, -kydle, -kydlenon, -not I 16, -ont II 59; -ot, -ynt I 19, -kyň I 12
nejni I 47; néni II 24, 61
nejse m. dnes- se III 7
nějž I 47
nekdež (i) II 63
nekej II 13
nekerej I 13
nekukl I 6
Němčí I 45
nemedlice II 8, 64
nemlíf I 36
néni, nýni m. není II 30; III 35
nenčkodle, nejčkyndle I 11
nenk , nenkom, nejnčko II 41 -inko 61;
Nepomk II 57; do Nepo͡nka III 8
nerád III 19
nese m. než-se III 7
-nešíno II 21
nešť I 36
ně̊to III 6
nětanky I 33
netřes (sk) I 31
neurazný II 40
-něvat I 33
nevotný II 45
níčko II 59; -kojc, -dlejc, -hlejc, I 42; -om, -ym I 24; -ot II 58; -čkrle I 9
nij akk. m. I 48; gen. fem. II 7
nimera II 32, 64
níně I 6
ňkdo II 65
noclehař III 16
nochlajbl I 20
nóle (no-ale) II 43, III 7
ňom — něm II 44
nom. pl. fem. -ě m. -e II 25
nom. plur. neutr. *-á* III 25
nom. plur. subst. mask. -é krátí III 23
nom. plur. subst. mask. -í, -i III 23
nosejček II 37
nosky II 43
nožálka III 14
nóžečka III 14
nožejk II 38
ňuhňat I 32
nůsal II 46
nůžal II 46
nuž III 22; -ky 26
nůžal III 16; nůžálek 12
nůže II 46
nužky III 26
ny m. ne II 30
-ný m. ní I 14
nyj- m. -nej II 31
nyčkon, nynčkon, nejčkyn I 11; -ko II 40, 41, III 9
nyni III 31

O

o, ó II 5; 42; pův. II 42; střídné t.; *ó* vzniká II 43; *o — a* II 44; přehl. II 44; *o — e* II 44; *ó — ů* II 45; *ó — u* II 47; *o — u* II 48; *o — ou* II 49; *o — i, y* II 50; přisouvá a odsouvá se II 50
ó II 5, 6
ō II 5, 6
o- místo *od-* I 17
objid II 30
oblíkat I 26
obluk II 55
obrus, -ek II 52
ocouch III 17
odpouška I 20
odr I 26
odsouzéni III 16
odůrovat III 19
ohýnek III 12
ochlemka I 48
ochod II 63
oi II 6, 7
oj- místo od- I 15
ojak I 26
-ojc m. *-ovic* III 8
-ojce m. *-ovice* III 8
okalek III 12
oklešky I 39
okýnko II 20
ola, vola III 8
olestýn III 6
oletýn II 14
olingre I 48
olmarka I 6
-óm v dat. plur. se krátí III 24, 25
omajčka I 47
omatek I 41, 27
omlít (omdlít) I 6
on — ňho II 32; ňého, ňém, jích III 29
ona͡ujšla III 7
Ondra III 11
onej I 12
opejkánej III 18
opelírovat I 9
opěš II 56
opláknout I 36
oranice II 64
osk, oštiny I 26, III 8
oslyšet (n) II 52
osnáct I 24
-ostp- m. -ostp. (milostpán) I 20
-ost I 18
škvára, oškvarky I 39
otec: oce, oci, oče atd. I 20
ou II 6; 15; 49; 51; 52;
o͡u II 6
-ou m. *-ů* a *-ú* v gen. plur. a 3. os. plur. praes. 54
Oubrechce III 3
oubutě, -nice II 54, 59
-ouc m. *-ovic* II 49
-ouce m. *-ovice* II 49
oucknecht I 39
oucní I 39
oučel II 53
oučet II 54
oučmochr I 33
oudolí II 53
oufjera II 43
ouhor II 54
ouhromně II 43
-oul m. *-ul* u sloves II tř. II 55
oulehlá II 54
-oum m. *-ovům* v dat. plur. III 7
oumladí II 43
oumysl II 53
o͡umara, -ka I 6, II 6
ounos II 53
oupěte II 25
oupor I 32
ouřad II 53; -dník, -dlní 11; ouředlník I 7
ousně, oucně II 53
outerej II 53
Outratnik III 17
outravňuk I 12
-ové v nom. pl. se krátí III 23
ouvoce II 43, 49
ouvrat I 41
-ovům v dat. plur. se krátí III 24
ozei III 8
ouzkejší I 29
oužitek II 55
ovejs I 47

Digitized by Google

-*ovi* — *ov* (dat. a lok.) II 41; -*oji* I 25; -*oj* 27
-*ovic* — -*ouc*, -*ovice* — -*ouce* II 41
-*ovo* m. -*ov* u místních jmen II 50
ožběrek I 37

P

p se měkkčí I 20; mění se v jiné souhl. 22—23; odsouvá se t.
pa, kerapa, japa I 31
pabouk I 25, III 9
pabučár I 25, III 9
pabučina I 25
pabuza I 24, III 9
paciont II 31
pačosy II 31
padasát II 27, 62; pare- I 15
paimáma II 7, 14
paitlik II 7; pajdlovat I 18
pák, pa III 31
pakfoun II 49
pakrát I 9
palírna III 11
pálivo III 12
palizor I 48, II 14, III 3
pám, pala III 6
pámbu I 33
pamnějt II 24
pán, pána III 20
paňák II 16; -áček I 12
pančitel II 57
panděro II 25
panchart I 30
paní -*i* III 27
paníček III 12; -oušek 13
pankejt II 24
panna, -enka I 11; -ynka II 31
pánovat III 19
panskejší I 29
pantle, -ík, -ička II 27
Panuška III 15
paplička III 15
paprsek I 6
paravej III 18
parametr II 44
Pardovice II 52
parez, -ejz, -ezí, -ovka, -nice, -íček I 10
parna II 27, 62
paroucí I 15
parouzy III 4
part. -*l* (kvantita) III 32, 33; -*n* 33; part. praes. akt. t.
pás, pásu III 20; pas 21
paštucha I 38
pat-, pět-, pít- II 11. 12
patrie I 22
patyr II 31
Paulouska II 6
pavěrek III 12
pavijón III 11
Pavlásek III 13
pavyk II 44
paznot, -ta I 33, II 43
páždí I 17; III 25
pažout III 16
pečán III 16
pect II 19
pedle I 10
pejchnout II 60
pejření II 60
pejsal, -ek II 25, III 16
peknej II 34
pelíšek III 12
peluňka II 59
pěniz III 17
peňze II 40; pejze I 14
Pepča II 10; -ourek III 12
pepličky II 39
peřbuřt III 3
péři III 15, 25
pernojice I 25
pero III 24
pěrtošna I 25
pěsnička III 14
petrák III 6
Petráška III 14
petrolíjum I 47; petronka 7
petružel I 8, 64
pícka III 14
píct II 19
pičák I 21
piglička I 30
píhavka I 45
pichlan, -ák I 21; III 16
píjavka III 26
pikec I 21
Pilzeň I 5, II 64
pína, -ka II 20
pínkava, pin- II 20, pen- 35
pinvice III 4
piovár III 8
píří II 19
pirulka I 7, III 9
pisek III 22
piseň III 26
pisnička III 14
pistule II 48
piškvorec II 51
píštala II 16; -dla I 16
píštitej I 38, 45
piták III 17
pitálek III 12
pítomej III 18
pitomnost I 11
pívo III 24
pjit I 22; pjel, -vo II 39; pivo 22, pijovár 25; piák 46; piták 45; -álek 21; plo II 64
placačka III 26
Plasťojce I 27
plavoun III 16
plechák III 17
plechta II 38
plejtva II 7, 51, 61
plesknatej I 11
plícní III 18
plína II 18, 19
plíva II 18, 19
plivánek III 12
plnej (-il-) II 40, 63
plno, pil-, pel- I 5, II 64
plouh II 54
plyskyřice, py- I 9
po- — pů- II 46
pobřístlo I 19, 24, III 24
pocední I 14
pocem III 7
pocesnej I 20
pocívat I 14
poclamka I 39
počesadlo II 30; III 12
počet — pošta gen. I 45
Počkalí I 14
počta, -ář I 40, 44
počtívat I 44
pode II 33; poj I 15; půd, pů- II 46; po- I 17
Poderiště I 10
podhlídat I 16
podjednou I 16
podješt, -íšť, výšť, -lišť, -nížť II 6, 46, II 39
podkaď I 16
podklesek I 16
podlavník I 33
podlíř I 43
podlízat II 18
podpínka II 20
podnížky, -ýžky II 37
podplamejčky II 60, III 13
podpura, pud- II 47
podrít I 10
podrůst II 47
podslamka I 16
podzemky I 16
pohnútka III 14
pohodlík I 12
pohřeb — pohřebu II 32
pohůnek II 47
pochap, pocháp II 43, III 19
poídat III 8
pojist III 7
pojochat II 31
pojte (podívejte) III 6
pokrvačká, -čko, -átko, -átko, -adlo I 8; II 62, 63
polahky II 27
polání II 10

Digitized by Google

pole — (ů) II 43
póle III 24
poledňáček II 16
polehúčku II 53
políbéni III 16
polícajt II 6
polínko II 18, III 13
polívat, -vka II 18, 19
polivka III 15
polodne II 31
polojice I 25, III 7
polsckej I 42
polta (pouta) II 56
polte (lib) II 64
poltrubí (pou-) I 7
polynek, -lý- II 31
pomálu III 19
pomátka, -ovat II 14
pomenutej II 39
pomlsky II 14
poňžeňku II 40, III 7
pople III 6
pořád I 10, III 31
porculánka II 31; porci- 30
pořeb I 32
pořibetnik II 40
pořičkej I 40
portala I 22, III 9
porúčet II 53, 55, 56
poruška I 15
posejpátko II 60
postýlka II 20; -stílka 58; -stejlat 60; III 14, 15
posvinče I 42
pošmírnej III 19
poštář I 6; polčtář 40
pótok III 19; -uček 12
pou II 7
poudat II 6
pouchle III 12
-pouchnout II 55
pouko I 36
poupłata II 7
-poustnout; -pousta II 55; Pouska I 20; pusťatina II 16
pout I 18; put II 53
potegrafie II 45
potfora I 25
poto m. potom I 21
potyka, poticha (u) I 36, II 52; -tikač 59
potynout II 50
potížka, -ýžka I 18, II 37
povětře II 34
povíjan III 16
povím: poim, -iš, -i I 26; -viala 17; -vidaa 6; poudal II 51
povjášat II 10, III 19
povlačka III 15
povraz I 48, III 4
pozdraovat III 8
pozdravás III 7
pozdřít, podřít I 15; pořít 38; -hřít 37
pozdůl II 47
pozní I 16
poženat I 38
pra- — pro- II 44
prace III 26; gen. sing. -í II 21
přadeno, předlí, -ena II 10
praes. ind. a) dlouží km. slab. III 33—34; *b)* krátí t.
praesens a) ind. (kvant.) III 33; *b*) imper. 35
práh, práhu III 20
Práha III 10
přahoušl, -šel, -ští II 35; pra- I 10
přah-, -přežu, přáh-, přeh-, příh II 11
prahútky II 44
prach- m. *pra-* I 36—7
prám, práš, prál III 5
pramejček II 60, III 13
prápor III 21
praporský II 40
prasckej I 42
přát — přít II 9
prauch II 6
praunový II 6
práznej I 16
prďouch II 49
pře- m. *před-* I 17; m. *při* II 38
přecejk I 47
předánko -í-, III 13
předeno I 25
prefesor II 45
prefunk II 38
přejs I 47
prejskat II 60
přejst = přejdl I 47, II 38
přejvoz II 38
prejž I 37
premicí II 38
prenetýrovat II 45, 63
přesmykování I 48, III 3—4
převejšit II 59
preverije III 6
přezka — přazka II 11
pří- III 31
přícnej III 18
příčešť I 18
příď II 18, III 30
přijít: přídu II 36; přede, přešel II 38; přišlo 6, 36; III 5, 20, 34
přiít III 8
příl (přijel) III 5
přímat III 5
přímění II 25
přímnout I 11, 48; přím I 6; -at II 36
připlă II 6
přípon kvantita: *a*) krátkost III 11; *b*) délka 15
přípony verbálné (kvantita) III 18
příslovky III 30
přízvuk III 9
prkejško III 13
prkýnko II 20; -ejško 60
prlí III 6
prochodicí III 20
projč I 46
projžka III 8
prosecí I 48, III 4
prosít III 19
próso III 24
prostíadlo I 9; -stirka II 20
prostounkej I 18
prostraněk I 9; prů- II 47
prostřeďáček III 12
protykol II 50
prozbył I 9
prozdřel I 9
prozdřetelný I 15
prožba I 39
prskejř I 8, 9, II 62, 63; plyskyř I 9
prst II 63
pršet II 10, II 63; -ít II 21
pruce I 17
průdělek II 47
pruntvajn II 14
průti III 31
průvlač II 47
prvni II 63
prýč III 30
ps m. *pc* v skloň. I 42,
psáni III 25
pšano II 26
pšence I 13, II 40, 41; -čný 40; III 5
pů-, pu (půl) I 6
půběrek II 46, III 12, 13
pucka, bucka I 23
půčinek III 19
pučit I 46, II 21; III 20, 34, 36
puda III 26
puďavec II 16
pudu III 20, 34
půdzim, půzim II 46
Půhoř I 35
půhrom II 14
půjezdnej III 19; pu- 29
puklička II 47
pukřet I 35
pulbír I 10, 22; III 9
pulc I 40; -lec II 32, 64
půle — pole II 46
pulicajt II 48
pulkmistr, pulmistr I 10
půlko III 13

Digitized by Google

punebí II 47; -ičko III 20
půřadí III 19
púškvorec III 22
pušt, poštní I 38
púval II 46
půzednice II 46, 47
půžď III 30
pyřání II 28

R

ŕ (ŕ) II 63; vzniká t.; *ŕ/* I 7; *ŕ* s prův. samohl. I 8; zastupuje samohl. t.; samohl. za *ŕ* I 9; odsouvá a přisouvá se t.; *l* — *ŕ* I 9; zastupuje jiná souhl. I 10
ť vzniká I 10; *ť* — *ŕ* I 10; *ŕ* — *ť* 11; *ť* — *ť*, *š* t.; vypouští se t.
rabě, -ice I 32
rabijáš III 17
řablo, řbílek I 32
ráce (-dce) I 17; (rase) 39
rád — rači I 14
řad (hř) I 32
radášek I 10
Radijov II 20
radilce I 49
radosný I 20
rádost III 27
radvánec III 15
rachák II 56
řachtačka II 27, 62
rák III 21
ralva I 7, 48, III 3
řandat I 11
rana, -atej I 32, II 6, III 26
rano III 24
rapucha II 44
ratil I 20
ratvička I 49
ráz (Reise) II 17
řbit, řibet I 32
řbitov I 32
řebec I 32
řeben I 32; -ač III 17
rebentit I 22
reberant I 7
řebík, -íček I 32, III 17
řebílec III 15
řebit se I 32
řebřadlo III 12
ředčí II 34
ředicí III 18
regement II 39, 62
řechtat I 31; řejtat 32, 47; řejchtat II 38
rechtor I 30
rejba II 59; -bě, -bátko 61
rejbátko III 13
rejč II 59
Rejdovák (Raděj-) II 16; III 6
rejha II 59
rejpucel II 64
rejsek II 60
rejtka (ratajna) II 16
řejvoda I 32
řešit (hř) I 32
reškunda II 48
rešpek I 20
rešty II 45
řemesnik I 6
řetelnej I 38
řetěz II 12, 35
řezbář I 37
řhmot III 3
říba I 25
říbátko I 32, II 7
říbek I 32
řičičkář I 44
říčnej I 32
říčnice I 11
řídel I 32
řimbál I 32; -buch t.
řípa II 18
říšnej I 45
říště I 32
řížavej, řížit I 11
říď III 30
Říháček III 13
řijen III 22
řikat III 32
řimsa III 26
řipnej III 18
řkpytit se III 3
řmátat III 19
řmít, řmot; řmátat I 32
Róbeš II 6
rocoška I 40
roděňák II 28
rachák, rochák, -dlo II 43
rochat I 32
rochle, -ičky I 30
Rola I 7; Roulenc 48
Roleta I 7
rongličky I 48; roulička II 49; III 3
rosto- (pro-) I 23
rostok II 14
rošperce I 38
roučnák III 17
rouda I 32
rouchat II 54
Roulenc III 3
roužat II 49
rozbreptaný I 7
rozbříšť II 18
rozpěrák III 17
rozpousta III 11
rozhovor I 35
rozinky I 32
rozívenej I 38
rozkoucat II 49
rozmarřína I 7
rozmlúvat II 53
rozpíčky II 19
rozpuštělý II 39
roz-s- — *ros-* I 38
rozundat, -ze- II 31
rožen I 32
Rožmberk II 65
řpytit I 20
ručálka III 14
Ruda III 11
růj II 46
rukajice I 25, 27; (-ajce) III 8
rukovítko III 13
rumejch I 9
rumějšit I 12
rúměnec III 22
řumpnout II 14
runčák II 48
Rús III 21
Rúsko III 24
ruška I 32
ruzkvásek II 47
růsporka II 46, 47
růzvora II 46, 47
ružák III 17
ruždí II 47, III 15
ruže III 26
ruženec III 22
ružička III 14
řvu — řeve II 32
rýba III 25
rybnik III 17
rýčka III 14
rychtářskej I 36
rygát I 29
rymík I 12, 22; -mník t.; -mniček III 13
rýti: reju II 61
rytýř I 18

S

s v stč. I 38; *s* — *š* t.; *s* — *z* 39; *s* — *č* 40; *s* — *v*, *k*, *ch*, *j* t.; odsouvá se a přisouvá 40—41
sád III 21
sadit m. ss- I 41
safrapolckej I 9
sah III 21
sah-, seh-: síhnout II 11
sahař III 16
sáma III 26
samohlásky praejotované II 7; — průvodné 64; — stejnění 62; zástupné
samokůlko II 47
sámovat III 19
Samsoun II 49
sanejtr II 61
sánky I 14
sarafín II 28, 62

Digitized by Google

sáze III 11
sazíno II 21
scvaknout I 30
sčasnej I 41
sebě (dat.) II 44, 63; Seběnov t.
sečeň III 11
sedít, -íl II 21
sedm, sedn, -um II 57, 65; serum I 15; sednáct 24; sídmej II 18
sednice I 18; II 30; gen. í II 21; sence I 16, II 91
sednut III 18
sech — sch II 32
sechtřenice I 40
sejpka II 59
sejr II 59; -eček 61
sejt — sejli II 38; -to 37
sejvoz II 7
sekulírovat II 15
sekumpak II 13
sekurāčē II 6; 15; III 6
sekvistrace II 30
selát II 13
selka I 16
sém II 6; -dle I 16; se I 23
semano II 29
sémě — semán III 25
semijčko II 7, III 13
sems m. jsem I 41; -ž 43; -št, -ště 44; sim II 30; som 31; sum 41
sence III 6
serbus, -ka I 24, III 9
setva II 44
sezrzavět I 38
shloucet III 19
scházet m. vz- I 26
schoř, -ovat, -ovice, -ovka I 19
schořice (sk) I 30
schráňovat III 19
schuznej III 18
schůn II 46; -ět t.
schuvat II 47
si — s (ty-s; cos) II 42
siberije II 39
síc (sedadlo) III 21
síct II 18
sídmej III 29
síje III 11, 26
sikra II 14
sílnice II 6; gen. sing. *í* 21; selnce II 39, 41
símotam II 18
sirp I 8, II 64
sislat I 43
sjejt I 26; -tskej t.
skadlínko III 13
skaplo I 6
skejba II 61
skládatel III 22
skleňčka II 40; sklanice 35
sklípenej I 36
sklizuňk I 12, III 22
sklon. slož.: -ýho, -ýmu, -ý atd. m. -ého, -ému, -é II 22 n 23. — zkráceno *e* II 23, zkráceno *y* II 24
sklostička I 36, 41; -ivej t.
skolky I 41
skopováč III 17
skoření I 41
skošik I 41
skovat I 36
skřemcha, kře-, křa- I 19
skřenit I 41
skřejpat II 38
skříhnout I 23
skřiknout I 26
skřipka, křivka I 35, 41
skřišený I 26
skřivanej II 28
skřívat III 19
skřz, skerz II 63; skroze I 8
skuvat II 47
skublat I 7
-ský m. *-žský* I 43
slábě III 18
slabičné změny III 3
slabik skupenství a počet se mění III 5; nová sl. 9
slačec I 26
slaďák II 16
slaky I 26
slamák III 17
slamatej III 18
slaměnka III 14
slápat, -nout I 43
Sláva, -ek III 5
slávik III 17
slečínka III 14
slepica II 10; -čnik I 21; -pjece II 39
slezeno II 38
slík' I 6; slíkat 26
slína III 26
slíz II 18
slízí II 18, III 15
slnej I 5; II 40, 63
sloboda, -nej I 25
slova cizí III 6; *složená* 20
slovičko III 13
-sluchat II 55
sluze, -icky, -ít, slou- I 5 II 55, 64
služebnik III 17
slúžit II 53, 55 (u)
smáti: smeju II 34; smít 9
smech III 7
-směs I 39; -ška 39; smí- II 20
smětak, -ák II 25; smítat 19
smětivej I 12
smradlena I 7
smrdinka II 30
smola II 42; -ů- 46
smiřlivej III 18
smrád III 10, 21; -dlej, smra- 10
snadlo I 7; -ňounko 12; sna 17; snejší II 10, 16; snažejc I 37
sněh II 34, III 21
sobě III 29
sobotálec I 40
souce I 17
souhlásky slabikotvorné II 63 a 65
souchytě II 50
spumrk I 8, II 63
spustež m. jsou-též III 7
souška III 14
soadánka III 14
soádnout III 18
spaktovat I 36
spamět I 41
sparno I 41
spatření III 16
spížejc I 44
spiženna II 34
spláv III 21
splaz I 41
spočtát II 41, III 32
spojní II 32
spolibení I 41
spominout se I 41; -mel 12
spomoc I 41
sposlat I 41
sprachlej I 31
spraoat I 26, III 8
sprasnice I 41
spravíno II 21
správni (ě) II 34
spřežky (kvantita) III 19
s před syk. mění se v *j* I 40
sprosták I 18
spytel I 41
srážení slov III 7
sŕce, sŕdečko I 17, II 63; III 13
sŕna I 10
sršán, sršín II 21, 28
st m. *t* I 41
stahování III 5
Stanoušek III 13
Starec I 10
stáři III 17
starobilnej I 11
stárý II 13
stát m. vzst I 38
státi: stuji II 47
stavet II 35

Digitized by Google

stebílko II 21; stýblo 20; steblo III 24
stek I 26
stelíště III 15
sten m. ten I 41
stin III 21
stinka II 30
stirnad, stýr- I 8, II 64
stíž I 41
stlačec I 25
stlupnice I 19
stojka, stotka I 25
stolp I 19; stloup, -ek 19
storola I 15
stoupit I 26
strách III 21
strakař I 41
strakotisko III 13
strána III 10
střápy II 11
straž III 10
sterčít I 7; stŕ- II 63
Střebomyslice I 41
strefit I 41
strejčal III 16
střešně I 41
střez I 41
střída I 41; -ďák II 16; III 17
střícha II 18
střínka II 18, III 13
strn II 63
strnož (tr) I 41
strnožky I 8, 65
strójit III 19
stromořádí III 20
strouhač, -adlo II 54; III 12
strožok I 37, 40
Strubiny II 51
struh I 23
strůj III 11
Struskojce I 41
studýnka II 20; stunce I 16, II 40
stůh II 45; -u- 47
stuchnout se I 30
stuka (o) II 48, III 26
stůl II 42
stunat, -avej II 47
stunce III 6
stupen I 13; stúpnout II 53
stupnice (stl) I 7
-ství m. *žství* I 43
subst. verbale (kvant.) III 33
substantiva zdrobnělá (kvant.) III 12
súd, súdit II 50; sud 56
sudno II 50
suchejší II 10
Sukopička II 56
súl II 42
sundat II 31
súsed II 53
súva II 46
súžení, -ičko II 53, 55; III 13
súžovat III 11
svačna I 20
svál III 21
svalík I 42
svalně I 36
sválovitej III 18
svarba, -ební I 18
Svatpole III 5
svatví I 22
svátý III 18
svěrák III 17
světička III 14
svíceny II 32; -cník III 22
svíčna I 21
svíčalka III 14
svieřit III 9
sviet III 21
sviňa II 10
svirák II 34
Svojšinek III 13
svrchejlek III 12
svuj, -eho, -emu atd. krátí III 30
svůr II 42, 45; -ní 46
sychrávo III 18
synizese III 7

Š

š I 43; šš t.; š — s t.; mění se t.; přisouvá se a odsouvá 44; -š — s v imper. 38 (šť); s před syk. 43; šš — š v komp. 43
šade, šude I 26
šáhnout I 39
šajvostr III 6
šak I 26
šalamaj II 15, 64
šamány III 16
šťasnej, šťestí I 44, II 10
šecek I 26
šední I 26
šefář II 10
šefrán II 13
šejbíř I 39
šejdenek III 13
šejst I 47; šesťák II 16; -arý 29; šístej 18
šelijakej I 26
šelmovství I 27
-šen v *part. pass.* I tř. I 38
šést, šístej III 29
ševědoucí I 26
-š mění se v komp. v *-čí* I 44
šibence II 40
šífoner III 22
šík! I 23
šikounej II 6, 51
Šíma III 11
Šimonyš III 17
-šil II 18, 21, 24
šilhán III 16
šilvoch I 17
Šimanuc II 55
šímat si I 26
šimpán II 17
šindálek III 12
šírání II 18
široký II 6
šiska III 13
šišnár III 4, 16
šítrof III 6
šivák I 26
škajcovej III 7
škala, -ka, -ice I 39
škatka I 9, 36, 44
škáreda II 6, 12, 13, 62
škeretské III 6
škňourat I 44
Škomrda I 25
škop, -ek I 39
škořápka I 39; -ina II 27
škornout, -ka, škorně I 44
škoudlý II 55
škrabiška I 44
škraloup I 39; -lúp II 53
škrejpat I 44; II 60
škrkajcový II 16
škrouhat I 39; -chat II 54
škroutat I 39; II 15
škrtán, -tál I 48; III 4
škrtavky I 30
škrůna I 36
škubat I 39
škulina I 39
škůp II 46
škurice II 48
škvařit I 39
škvrna I 39
škvrně I 39; škrně 27
škybička I 38; škejba, -ka II 61; štibička 59
šlaky I 26
šlápě III 12
šlehoun II 13, III 16
šlejsky I 38
šlejdrem I 7
šlinec I 38
šlohat II 31
šlupat I 7
šlupka, šlupina I 38
šmahejl I 39
šmajda II 16
šmákovat II 6, 13
šmatat I 36
šmatchat, -avej I 35, 39
šmatlocha I 7
šmejchat I 30
šmíce I 48, III 4
šmihák I 25

Digitized by Google

šmodrcha I 39
šmolce I 9
šmoldán II 31
šmolec I 44
šmolik II 31
šmoural I 39
šmulečky II 31
šmurýna III 12
šmyk I 39
šmynkavá I 11
šmytec I 39
šnarovačka I 13; II 28
šnidlink I 18
šnodlik II 52
šňura III 26
u Šoustrmilů II 55
špajs I 47
španihelka I 35
špehýrka III 14
špeld II 29
špenzl I 10
špíce III 26
špíček III 12
špinák I 21
špingle I 30
špitat I 49
špořit, -itelna I 38
šprsle I 8, 38; II 40, 63
šrajtofna, -fel I 7, 22: II 16
šraňk I 12
šrondlík I 48
Štajmark II 16
štatule I 7, III 6
štěhně I 35
štferák I 25
štich II 59
štíknout, -avka, -ačka I 49; -at II 59; III 4
štikovat II 59
štíplej I 32
štirák I 18; II 58, 59
štochat II 31, 43; štu- I 18
štopka I 41
štoučka II 55
štoula II 49; štů- 46, 47
štourat II 15
štrandlík I 16
štrauzok II 6, 49
štrejce I 27
šturcludl I 12
štůs II 46, III 21
štvrťák II 16
štýr (štír) I 18
štyry (a odvoz.) I 44
šuble, -fle I 22
šubrýk I 29
šudr I 18
šupák III 17
šupina I 6
šůtkař III 16
šůty II 46
švagr I 29
švajcar II 16
Švanciperk III 6
švánek I 23
švárný III 18
švaryšar I 7
švědlena II 10 (šve-, švi-)
švejcar III 16
šverepec I 10, 39
šveska I 19
šviharka II 28
švíkat I 31
šviňhy, -ky I 12

T

t, *ť* I 18; *ť* tvrdne *t.*; *t* mění se v jiné souhl. 18—19; přisouvá a odsouvá se t.; *ť* — *t* v imper. I 18
tačky III 26
-taď, -tajď, tady II 56
tadydle, -ec I 16
tah-, těh-, tih- II 11
taj II 37
tajný II 17
take m. takhle I 33; III 31
taklec I 42; tá- II 16; tackle I 42; ta 31
takyn I 11
támdle I 16; ta 23
ťat-, tět-, tít- II 12
tatín III 16; -inek 13; -four 16
tatra I 37
té (to je) III 5
teda, -ra I 15; -dyk 31; -ďka II 62; tejď, -ka 24; -tějka 60; -edkon, -lec I 14
těhle II 11, 20, 34
těchavý I 30
tejčka II 61
-tejkat II 59
Tejno II 50
tejž I 47
teky II 13
temanec II 29
ten — touho; tou = to II 49; tem, tech 35
tenkrat III 20
tenonkej II 43
tépich III 22
tepřiv, -va, -vka I 11; II 15, 36, 40, 63, 64; ponejpřiv I 11
terpentýgl, -kl I 23
terpetýn I 12, III 9
tfaroh I 25
tfuj I 25
tíhle III 26
tihy I 45
tícho III 24; -še 18
tírnože I 7
tisicej II 38; -unkrát 57
tlamsa I 41
tlejc, tlle, tle II 57, 63; III 6
tlumočit II 44
tlustej I 5; tlouška I 20
to — tu II 49
to — te (potem, tebě a j.) II 45
tóbě III 29
Tomšál III 16
Tóna III 11
tonopán III 6
topit: topli II 40, 64
tořna, tořín, tořen, tořt, kořt, toř, tořn II 42
toula, -atej I 18
touž (komp.) III 30
třádati se m. tří- II 35
trachterhy I 35
trachtýř II 62
trajda, -at I 19
trajván II 16, III 6
trakar III 16; -ač 17
Tramba II 51
trampoleček I 24
třap — třep: třápiti II 11; -at t.; -atej t.
-třapejřit II 60
třapidlo III 12
trápor II 28
třas-, třes-, třís- II 11; -ínko t.; -adlo t.; třasohlavej t.
třaska II 35, 62; III 13
trat III 10
tratar I 10, 30
trava III 26
travajzna II 16, III 6
třebachs I 37
Třebák III 17
třečka I 46
tředa I 40
trefit = trefla II 40, 64
třecha I 40
třep I 40
třepetílek III 12
třesivo III 12
třeštívka III 8
třeštivo III 12
třevíc I 40
třevo I 40
-tříhat II 63
tříbro I 40
třicátka II 12, 28; III 15
tříhat I 40
třichtýř I 11
třílet I 40
třináct II 6
třísalka III 14
tříska I 20, 39
tříteckej I 40
třízlik I 40
trižit I 10
tříni II 63; -ník I 11
tŕnože I 7 II 63

Digitized by Google

trogl I 29
trochylínek III 12
tronik I 46
trouběni II 25
tiošínka III 14
troštovat I 38
trpít II 21
třpít I 30
trúc III 21
-trufat II 55
trůkadlo III 12
trumpetna I 11
trúska III 26
trýzdnit I 16
trvat II 56; III 32
ťt mění se v *jt* I 19
tú, túle, tudle III 30
tudle, tůdlet I 16; tulec II 56, -ejka 16
tuhar III 16
tuhoto III 4
tul (ý) II 59
tulik, tulilejk II 48
tulmací I 48, III 3
ťululum I 18
tumlovat II 51
tumný II 49
turmácet, -cí I 8; II 64
tuť (rt) I 9
túze III 18
tvrdošíjnej III 20
tvuj, -eho; -emu atd.
-tyct — utékla II 24; -tikat III 58
-tých m. *-tích* v lok. plur. I 18
Tylory III 3
týpl I 29

U

u, ú, ů II 5, 51; *u — y (i)* II 51; *u — o* II 52; *ú — ou* II 52; *u — a* II 56; přisouvá se a odsouvá II 57 — *ú* v instr. sing. a 3. os. plur. II 53, 56; — *uį* II 6, 7
-ů (ovi) v lok. sing. se krátí III 24
-ů (-ův, -úch) v gen. plur. se krátí III 23
ubička I 33
ubrfořt II 48
ucta III 26
uďál, uděl III 6
udolat II 49
ufrněnej I 23
uhňat III 9
uhorčit I 10
Uhrák III 17
uhrančlivej I 7
uchlebnout III 4
uj (už) II 7, 47
uj — ujte v imper. se dlouží III 36
ujce m. už-se III 7
Uldrych I 16
-ul v part. se dlouží v *-úl, -oul* III 32
ulehle III 20
Uljánka III 14
uloužit II 49
-ům — -óm, -om (dat. pl.) II 43; III 24, 25
úmara I 6, II 14
uměti = huměji II 34; -ít II 21
umejvadlo II 60
umiráček III 12
umrdlej I 16; -mlčí 9; -mrčina 6
umylec I 9, II 8, 64; — -ml- 65
unor III 22
uozdřenej III 7
urezat I 10
usta III 24
ústavičně III 19
ušmolit I 39
útarý, outarej II 29
uterák I 18; -tírka II 20
utírka III 14
uvozdřenej I 15
úž III 30

V

v se měkčí II 20; *v — b* 24; v jinou souhl. 25; odsouvá se 26; přisouvá se 27; *vv* splývá I 27
Vácovo III 16
váděnek II 25
vádrdle I 16
vagoun III 11
vajíčkář II 21
val III 21
valikost III 4
Valtýřovo III 16
vandlička I 7, 16
Varouš I 26
vas, vam III 29
váše atd. III 29
vát — vít II 9
Vávra III 11
vaz-, vez-, viz-: uvíz II 11
vazák III 17
vazen I 14
važka III 26
včala II 26, 62; včí- II 19; III 25
včéra, včerá III 22
včíra II 19
vdole I 28
vdy, vdycky I 43
-vě- — -vně- I 13
večér III 22; večír II 21
ved — viď I 14
vědárko II 29; -ýrko 20; III 13
vedět, vedít a j. II 21, 35
vej- m. *vý-* II 59
vejcátko III 13
vějce II 6
věje m. vyje II 25
vejfňaky I 49
vejhoř II 7
vejminek II 20, 39
vejpověd, z- I 14
vejpulky III 15
vejpusky I 20
vejr II 60
vejřevný I 47, 49
vejt II 59
vejtřasky II 11
vejvrtek II 63
-vejžení I 47
vek (l) II 64
věk (dě) I 16
věkjamen III 7
veky II 8
vélice III 18
vemano II 29
vemátko III 13
vemíčko III 13
věn, věnku II 25; ven 30; von 31
Vena III 11
venbloud I 7
Vencel II 64
Venedych I 36
verbšajn II 16, 32
verpán II 57
větávka II 29
vezmut III 18
vězda, -ička I 33
vezt II 19; -žen I 37
vhodnej m. ho- I 28
vchodě I 28
vícejkrát I 47; víckrat III 20
víct II 18
víčer, vod-, pod- II 19; -ou 55; k víčeři 19
vídlo I 22
vieřit II 24; 33 (praes. a — l)
vicher I 8, II 64
-vijášet III 9
viklýř I 7
vína III 26
Višek III 22
vízdat I 33
u Vizdů I 31
Vjork I 28
vkleče I 28
vláčil (-el) II 21
vlačuhy II 58
vlákat — vlekat II 35, 62
vlasně I 20

Digitized by Google

vlašiny I 39
vleže I 28
vlfkej I 32
vlíct II 18
vlidno I 28
vlna I 10
vňuk, -čka, pra- I 12; -ouk II 55
vo- m. *o-* I 27
vobá, voba III 29
vóbrazek III 19
vobdryndky I 16
vobeknout I 23
vobešenej II 34
vobjervat I 15
voblezlej I 22
voblíznout I 22
voblúček II 53
vobmakat I 22
voboulet I 27
vobrdlík I 27
vobrubovat I 24
vobučí I 28, II 47; po- t.
vobuje I 28; -jí II 47
vocaď I 14; -ciď II 51; -cadle I 14; -cajdle I 47; III 31
vočapek II 26
vočistec, gen. vočivce I 40
Voďany I 13
vodboukat I 28
vodbyčka I 23, 27
vódička III 14
vodmykák III 17
vodpsát II 33
vodzandat I 27
vohnépál III 20
vohniště III 15
vohnút I 27
Vohřen III 6
vohrošilej I 42
vochce, -čín I 25
vohlechnout I 27
vochmula II 31
voj (vod) II 7
Vojtal III 16
Vojtášek II 16, III 13
voklestek I 19, 20, 41 (št)
vokřapky I 28
vokřen II 38; -in III 16
vokulek II 47
vokúrka III 14
vokno II 47
vokúzlen II 47
vóle III 24
volovnénej II 39
voměkčit I 22, 27
voná III 29
voněkdá II 62
vopín I 6
vopívat se I 45
voplákat III 19
voplej II 40, 64
vopoledná I 28
vorát III 32
vorbička I 28
vorevřít I 15
voroteč I 15
voršklivej I 9
Voršula II 58
vorundat I 15
vosevadlo I 27
vosláděč II 39
vosmavý II 29
vosum II 57; vůsmej I 28; ů- II 43
vošitka II 14
voškvarky I 28
votamdas I 41; -tujď 47
votěp II 25; -tepka, -típka II 20, 59
votkujci I 17; -kyď 27
votušenej I 28
votyd II 52
vovčin III 16
vovdovít, -íl II 21
vovís II 21; vovsnej 32
Vozdo II 50
vozebenej I 28
vozejk, vozejček II 37
vozer, -zdr I 17, 32; -gr 31; II 32
vozik III 17; -iček 13
vozupravdy I 28
vožaha II 25
vožinky I 22
vožní III 5
Vrábín I 28
vránej III 10
vráňovka I 12
vrata -vrát III 25
vrátič III 10
vrátvička I 28
vrbínka I 49
vršíček III 13
-vřít, -íl, -íno II 21; -řít I 5, 27
vroutka II 55
vrťak I 18
vrub m. roub I 28
vstát m. stát I 28; se t.
vstoje I 28
všecínko III 13
všeli- — všel- II 42
všíden III 6; -svátek 17
všídní II 18, 30
všíně III 12; všiňátko 13
všudýž III 31
v-ůče II 43
vuchr m. vi- II 38
vůj II 43
vůl: ola I 26, II 42
vůsa II 43, III 26
vůsmej III 11, 29
vůsle II 43
vustat II 47, III 20
vuz III 21
vůzal II 46, III 16
vůzka II 43, III 14
vyčkát III 32
výdu III 5; vy- 20, 34
vychýř I 30; -chtíř II 59
vyít III 8
vyhýbovanej III 8
vykopánej III 18
vypraoval III 8
výti: veju II 61
vyzuna II 38
vzdávat se I 38
vzela I 5
vž I 28

X

x I 45

Y

y, ý II 5; 58; *y — i* II 58; *y — u* II 59; *ý — ej* II 59; *y — ej* II 60; — *y — e* II 61; *y — a* II 61; přis. a odsouvá se 62
ỹ II 58
yi II 6, 7
-yj m. *ý* u adj. I 48
-ým se krátí III 28—29, 30

Z

z v stč. I 37; měkčí se t.; mění se v jinou souhl. t.; přisouvá se a odsouvá 38
z před syk. = *ž* I 37
zabelka II 61, III 14, 20
zabice I 21
zabiják III 17
zablačka I 24
zablatí, -ičko III 13, 20
zabřadlí I 11
zábst — zíbst II 11
zácný I 26
začla II 64
záď III 30
záda — zád III 25
zádavek I 26
zadrmon I 33
záhon, -hůn II 45, -ek 45
Zahořiny III 20
Zahradka III 15
záit III 8
zájemí II 9
zajic II 12; -ec, -éc, -ouc 34, 38; zajc II 7, 41; -ičí 30; III 8, 17
zájmeno (kvantita) III 29
zajs, zájs, zasejk I 47
zakládrovat I 9
záklasnik III 17

Digitized by Google

zákličina III 19
zakňuhrat I 12
zamkat II 62; -číno II 21; -mekl II 32
zaliba III 20
zalibéni III 16
zaluží III 20
zandat I 11
zaolat III 8
zapikat I 21
zapla II 15, 64
zapomenu II 6
zapomentlivej III 4
zápověď I 14
zařikavat III 32
zárovat III 5
zarůstlý II 47
zás III 30
záta III 7
záten I 13; -eň, -yň; -yně II 61; III 11
zatracevanej I 23; -chmanej 42
zaúšima III 7
zavirka II 20
Zavobřesky I 43, 49
zbejstřit II 61
zberchat I 8; II 64
zbíh II 20
zblo I 20
zbudit I 26
zdát m. vz- I 26
zded I 16, 19
zdlužit I 38
zdovolit I 38
zdrn I 38
zdrobek I 38
zdrovna I 15
zducmat II 56
zduch I 26
zdůr II 46
zdvíře I 16
zdvořilej III 18
zdvořlivej I 7
zdychat I 26
ze- m. *se-* (předl.) I 39
zed I 14, 18, II 24; -níckej III 18
zehrádky II 13
zejma II 37
zejskat II 37, 38; ze- t.
zejtra II 38
zelánka II 28, III 14
zéli, zelíště III 15
zeslába III 19
zet I 18
zetřejší II 38
zez m. ze předl. I 38
zhlednej I 26
na zhůni II 46
zhůru I 26
zimostrát I 37
zkázat I 26; -ání 38
zlášť I 26
zláto III 10
zlekýrovat I 29
zmejl II 59
zmetek II 10
zmíje III 11
zmišéj II 6
zmoťhat I 35
zmůstek I 38
znamátko III 13
známko III 13
znamnačka II 32
znitřnosti I 38
zounořit II 55
zouvat II 55
zouvná III 6
zpíti (zpě-) II 20
zpukřelej I 35
zráda III 26
zráje III 26
-zší — *-ší* v komp. I 38
zubák I 25, III 9
zubikanti III 4
zupravdy, -du II 49, III 11
zustat III 20, 36
zverbovát III 19
zvěřicí III 18
zvidat I 49; -nout 19, 30; zve- II 24
zvihat I 16
zvíhnout III 18
zvíž I 17, III 26
zvrátit m. vr-, -cet I 38
zvostat, -tek, -ávat I 28, II 43
zvůstatky I 28, II 43; III 10

Ž

ž I 42; *ž* — *š* t.; *ž* — *ř* 43; *ž* — *z* t.; přisouvá se a odsouvá t.
ž před syk. mění se v *š* I 42
ž v imperat. vedle *z* I 37 (též *žď*)
ž (že) se připíná k slovům I 43
žabec III 15
žabro II 26
žabulka III 14
žahlo II 26
žálost III 27
žaloudek II 55
žalúdek III 12
žandonit I 11
žánej I 16
žat-, žet-, žít- II 12
žaudit II 6
žbanek III 12; -eček 22; žbáníček 13
žbelec I 11, 32
žběračka I 37
žďánov I 14
ždycky I 26
žejdlik II 6, 40
želanka II 28
železák I 12, -ňák II 16
žemle I 12, 40
ženúška III 14
žerd I 14
žíce, -čník I 6, žl- I 48; III 17
žídle III 26; -ička 14
žihadlo — ža- II 14, 20
žila III 26
žingle I 30
žingrůta II 47
žírnej I 11
žíto III 24
živě II 25
živočích III 20
živůtko II 50
žížeň I 37
žleb II 29; žlejbek II 25, 29
žlíce III 3
žloudek I 18
-žmejchat II 38
žmučky I 49, III 4
žok I 40, II 14
žola II 52
žoudat II 49

Digitized by Google

OPRAVY K ČÁSTI I.

Str. 3. řádek 9. sh. jiho*západních* m. jihovýchodních.
,, 6. ,, 15. sh. *se*meno m. snmeno.
,, 6. ,, 25. sh. *z*a ramenu vlož (Kažňov).
,, 7. ,, 11. sh. dě*d*ek m. děrek.
,, 7. ,, 16. sh. vynech *ťalář.*
,, 7. ,, 22. sh. ,, *muškatýrky.*
,, 7. ,, 26. sh. ,, *zmlsanej.*
,, 7. ,, 31. sh. ,, *vembloud.*
,, 8. ,, 25. sh. nárut m. narut.
,, 8. ,, 5. zd. vynech *drva.*
,, 9. ,, 3. sh. ,, *umrněnej.*
,, 9. ,, 11. sh. Mečich*ov* m. -y.
,, 11. ,, 5. zd. trakar m. tratar.
,, 13. ,, 6. sh. očišťuje se m. vymetá.
,, 14. ,, 8. sh. vynech kamejčky.
,, 15. ,, 5. sh. ,, kvirlovačka.
,, 16. ,, 15. zd. vzhlížet m. pohlížet.
,, 18. ,, 4. zd. košile m. hody.
,, 19. ,, 3. sh. kestřev m. ketřev.
,, 19. ,, 15. sh. Pambu; holky m. Pambu holky.
,, 19. ,, 22. sh. stlupnice m. stlupice.
,, 20. ,, 9. zd. (kaplan) m. kaplan.
,, 21. pozn. Bucefala m. Buccefala.
,, 22. ,, 16. sh. 1 m. 14.
,, 22. ,, 23. sh. chrámnout m. schrámnout.
,, 24. v § 12. vynech odst. 1.
,, 24. ,, 14. sh. vynech *chlamstejte.*
,, 26. ,, 5. sh. ,, *oj, ojička.*
,, 26. ,, 7. zd. navštívit m. navštívit.
,, 28. ,, 13. sh. vomejlnej m. vomejlenej.
,, 28. ,, 10. sh. vosnáct m. vosnách.
,, 28. ,, 11. sh. vodráž m. vodraž.
,, 30. ,, 27. sh. polož před řádek 25.
,, 32. ,, 22. sh. Ne*tol*icku m. Nechanicku; ro*žn*íček m. rozníček.
,, 32. ,, 6. zd. řbíle*c* m. řbílek; řablo m. řabla.
,, 34. ,, 17. sh. vzít m. nýst.
,, 35. ,, 2. zd. kř*á*stnout m. křastnout.
,, 35. ,, 1. zd. kře*s*tět m. křeštět.

Digitized by Google

Str. 36. řádek 2. sh. vynech (*Svojnice*).
,, 36. ,, 2. zd. brochtán m. brochtan.
,, 38. ,, 6. sh. rozsvěť m. rozsvět.
,, 40. ,, 10. sh. facciata m. façade.
,, 41. ,, 2. sh. třečka m. třeček.
,, 42. ,, 6. zd. sou m. jsou.
,, 43. ,, 3. zd. § 20., 9. a § 22., 1. m. § 21., 8. a 23., 1.
,, 44. ,, 4. sh. čachr m. čach; řešet*ář* m. řešeto.
,, 44. ,. 10. zd. cincí m. cinci.
,, 45. ,, 1. sh. břešťán m. břešťan.
,, 45. ., 12. zd. napitej m. infinitivu.

OPRAVY K ČÁSTI II.

Na str. 7. § 4. ř. 1. sh. samohl*á*sek m. samohlasek.
,, ,, 7. § 5. ř. 3. sh. p*ů*vodná m. původná.
,, ,, 8. ř. 18. a j. m. a j
,, ,, 9. ř. 23. äbtissin — eptiška — heptiška nebo jeptiška.
,, ,, 13. ř. 15. připoj: srovn. něm. *Kasper*.
,, ,, 15. § 11. ř. 4. šk*rou*tat m. škrontat.
,, ,, 19. § 19. ř. 6. naj*í*d m. najíd.
,, ,, 21. § 23. ř. 19. v Ia, III. a IV. tř. m. v III. tř.
,, ,, 28. ř. 23. zd. srъšenь m. srъsenъ.
,, ,, 30. ř. 16. sh. přěce m. přěče.
,, ,, 30. ř. 19. sh. napřed (Postř.) m. napřěd.
,, ,, 30. ř. 24. sh. Matij m. Matěj.
,, ,, 31. § 31. ř. 14. mrs. m. mrs,
,, ,, 34. ř. 7. sh. *u* Mělčice m. n.
,, ,, 36. ř. 9. sh. (Kolin.) m. Kolin).
,, ,, 36. ř. 17. sh. prъvь m. pvъvъ.
,, ,, 40. § 50. ř. 5. přisuto, nýbrž m. přisuto nýbrž.
,, ,, 43. 54 ř. 2. n*ó*le m. nole.
,, ,, 49. § 61. ř. 14. vynech Adou̯f.
,, ,, 50. § 63. ř. 9. Postřekovo m. Postrčkovo.
,, ,, 64. § 82. ř. 8. *cha*stla m. chrastla.
,, ,, 66. Kralovice m. Dolní Kralovice.
,, ,, 66. Jelenov u Kral. m. u DKral.

Digitized by Google

OBSAH.

Str.

I. *Přesmykování* 3—4 3
§ 1. Přesmykují se souhlásky 3
§ 2. Přesmykují se slabiky 4
II. *Slabičné změny* 4—9 4
§ 3. Stahování s vnitřním *j* 5
§ 4. Jiné případy stahování 5
§ 5. Změny v skupenství a počtu slabik 5
§ 6. Synizese 7
§ 7. Hiat 8
§ 8. Kontaminace 8
§ 9. Dissimilace 9
§ 10. Vznik nové slabiky 9
III. *Přízvuk a výška hlasu* 9—10 9
§ 11. 9
IV. *Kvantita* 10—35 10
§ 12. Délka ve slovech tvaru t r a t 10
Změny kvantity sestavené dle kmenotvorných přípon 11
A. Přípony krátké 11
§ 13. 11
§ 14. (zdrobnělá) 12
§ 15. (kořenná slabika) 14
§ 16. (předposlední slabika) 14
B. Přípony dlouhé 15
§ 17. 15
§ 18. (adjektiva) 17
C. Přípony verbálné 18
§ 19. 18
D. Spřežky § 20. 19
E. Složená slova 20
§ 21. 20
Tvaroslovné změny 20
A. Sklonění jmenné a zájmenné 20
Maskulina 20
o- kmeny 20

Digitized by Google

Str.

§ 22. *a*) Nom. sing. jednoslabičný 20
§ 23. *b*) Nom. sing. víceslabičný 20
jo- kmeny 20
§ 24. Nom. sing. jednoslabičný 22
§ 25. Nom. sing. víceslabičný 22
§ 26. Kvantita v jednotlivých pádech *o*- a *jo*- kmenů 23

Neutra

§ 27. 24
§ 28. Kvantita v jednotl. pádech *o*- a *jo*- kmenů 24
§ 29. *-ьjo*- kmeny 25
§ 30. *en*- a *ent*- kmeny v nom. sing. *ě* 25

Feminina

a- kmeny 25
§ 31. Nom. dvojslabičný 25
§ 32. Nom. víceslabičný 26
§ 33. *ja*- kmeny 26
§ 34. Kvantita v jednotlivých pádech *a*-, *-ja* a *-ьja* kmenů 27
§ 35. *i*- kmeny 27

Adjektivum

§ 36. 28

Číslovky

§ 37. 29

Zájmeno

§ 38. 29

Příslovky

§ 39. 30

B. Časování

§ 40. Infinitiv 31
§ 41. Participium *-l* 32
§ 42. Participium *-n* 33
§ 43. Substantivum verbale 33
§ 44. Part. praesentis activi 33
§ 45. Praesens indikativ 33
§ 46. Praesens imperativ 35

Zkratky 37
Seznam slov 39
Opravy k části I. 59
Opravy k části II. 60

Digitized by Google

Mimo Rozpravy III. třídou vydaná díla:

Dr. *V. Mourek.* Kronika Dalimilova. . . . . Cena 2 K 80 h
Dr. *V. Vondrák.* Glagolita Clozův.: . . . . . „ 6 „ — „
Josef Truhlář. Listář Bohuslava Hasišteinského z Lobkovic. Sbírka pramenův ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a v Slezsku. (Skupina II. Číslo 1.) . . . . . „ 4 „ 40 „
Jan Urban Jarník. Dvě verse starofrancouzské legendy o sv. Kateřině Alexandrinské. . . . . „ 10 „ — „
Dr. *Just. V. Prášek.* M. Kabátníka cesta z Čech do Jerusaléma a Kaira roku 1491-92. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada 2. Čís. 1.) . . . . „ — „ 80 „
Adolf Patera. Vzájemné dopisy Josefa Dobrovského a Fortunata Duricha z let 1778—1800. Díl I. Sbírka pramenův etc. (Skupina II. Číslo 2.) „ 5 „ 80 „
Dr. *Jan V. Novák.* Staročeská gesta Romanorum. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada 2. Číslo 2.) . . . . . „ 4 „ 60 „
Čeněk Zíbrt. Bibliografický přehled českých národních písní. Sbírka pramenův etc. (Skupina III. Číslo 1.) . . . . . „ 5 „ 80 „
Dr. *Václov Vondrák.* Frisinské památky . . . . . „ 3 „ 60 „
František Št. Kott. Příspěvky k česko-německému slovníku zvláště grammaticko-fraseologickému. Archiv pro lexikografii a dialektografii. Číslo 1. „ 11 „ 60 „
Dr. *J. Hanuš.* Život a spisy Václava Bolemíra Nebeského . . . . . „ 1 „ 20 „
Josef Truhlář. Dva listáře humanistické. I. Dra. Racka-Doubravského. II. M. Václava Píseckého. S doplňkem listáře Jana Šlechty ze Všehrd. Sbírka pramenův etc. (Skup. II. Čísle 3.) . . . . . „ 2 „ — „
Martin Hattala. Besední řeči Tomáše ze Štítného. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada I. Číslo 1.) . . . . . „ 2 „ 40 „
Dr. *V. Flajšhans.* Podrobný seznam slov rukopisu Královdvorského. (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 2.) . . . . . „ 1 „ 80 „
Dr. *Jan Kvačala.* Korrespondence Jana Amosa Komenského. (Listy Komenského a vrstevníků jeho.) Nová sbírka. — [Spisy Jana Amosa Komenského. Číslo 1.] . . . . . „ 3 „ — „
Adolf Petr Zátureckỳ. Slovenská přísloví, pořekadla a úsloví. . . . . „ 6 „ 80 „
Dr. *Jan V. Novák* a *Adolf Patera.* J. A. Komenského Theatrum universitatis rerum. [Spisy J. A. Komenského. Číslo 2.] . . . . . „ 1 „ 20 „
Dr. *V. Flajšhans.* Knihy české v knihovnách švédských a ruských. Sbírka pramenův etc. (Skupina III. Číslo 2.) . . . . . „ 1 „ 20 „
Dr. *Jos. Müller.* J. A. Komenského na spis proti Jednotě Bratrské od Sam. Martinia z Dražova sepsaný Ohlášení. Připojen spis Samuele Martinia z Dražova Třicet pět důvodův. [Spisy J. A. Komenského. Číslo 3.] „ 3 „ — „
Dr. *V. J. Nováček.* Františka Palackého korrespondence a zápisky. I. Autobiografie a zápisky do r. 1863. (Sbírka pramenův. Skupina II. Číslo 4.) „ 2 „ 80 „
Dr. *Jan Kvačala.* Korrespondence Jana Amosa Komenského. — Svazek II. (Spisy J. A. Komenského. Číslo 1.) . . . . . „ 3 „ 60 „
Adolf Patera. Žaltář Poděbradský. (Sbírka pramenův etc. Skupina I. Řada I. Číslo 2.) . . . . . „ 4 „ 60 „
Frant. Bartoš. Národní písně moravské nově nasbírané. (Díl I.) . . . . „ 7 „ 30 „
Dr. *V. Flajšhans.* Literární činnost M. Jana Husi. (Sbírka pramenův. Skupina III. Číslo 3.) . . . . . „ 2 „ 50 „
Ant. Truhlář. Jana Albína Ezopovy fabule a Brantovy rozprávky. (Sbírka pramenův. Skupina I. Řada 2. Číslo 3.) . . . . . „ 5 „ 50 „
Jan V. Novák. Jana Amosa Komenského: Moudrost starých Čechů, za zrcadlo vystavená potomkům. (Spisy J. A. Komenského. Číslo 4.) . . „ 1 „ 70 „
Frant. Bartoš. Národní písně moravské nově nasbírané. Díl II. . . . . „ 14 „ 80 „
František Št. Kott. Druhý příspěvek k česko-německému slovníku. (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 3.) . . . . . „ 6 „ 20 „
Dr. *Justin V. Prášek.* Marka Pavlova z Benátek Millon. (Sbírka pramenův. Skupina I. Řada I. Čís. 3.) . . . . . „ 4 „ 20 „
Dr. *Jan Kvačala.* Korrespondence Jana Amosa Komenského. Listy Komenského a vrstevníků jeho. II. — Svazek 3. — (Spisy J. A. Komenského. Číslo 5.) . . . . . „ 5 „ — „
Ferdinand Strejček. Jana Hasištejnského z Lobkovic putování k svatému hrobu. (Sbírka pram. etc. Skup. I. Řada II. Čís. 4.) . . . . . „ 1 „ 60 „
Dr. *V. J. Nováček.* Františka Palackého korrespondence a zápisky. II. Korrespondence z let 1812—1826. (Sbírka pramenův. Skupina II. Čís. 5.) . „ 3 „ 10 „
František Černý. Evangeliář Olomoucký. (Sbírka pramenův etc. Skupina I. Řada I. Číslo 4.) . . . . . „ 3 „ 50 „
Dr. *Josef Th. Müller.* Jana Felina Rozebrání obrany Sam. Martinia. — Jana Amosa Komenského Cesta pokoje. — Induciae Martinianae. . . . . „ 3 „ 80 „

Digitized by Google

Homérova Odyssea. Přeložil Antonín Škoda. Díl první. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 5. . . . . Cena 2 K — h

C. Suetonia Tranquilla Životopisy XII císařů římských. Přeložil O. Kubálek. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 6. . . . . .

Gaja Velleja Paterkula Dějiny římské až ku konsulátu M. Vinicia. Přeložil Frant. St. Kott. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 7. . . .

Dr. Čeněk Zíbrt. Staročeský tanečník. Text rukopisu Fürstenberského a prvotisku z roku 1499. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada II. Číslo 6.)

Adolf Patera. O sv. Jeronýmovi knihy troje. (Sbírka pramenů. Skup. I. Řada I. Číslo 5.)

Václav Oldř. Slavík. Karla Alojsa Vinařického korrespondence a spisy památní. I. Korrespondence od roku 1825–1833. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 6.) . . . . . .

Dr. Josef Karásek. Kollárovo dobrozdání o nástin životopisný z roku 1849. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 7.) . . . . . .

Dr. Zdeněk V. Tobolka. Česká bibliografie. Svazek I. Za rok 1902 . .

Jan Loriš. Sborník hrádecký Baworovského. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada I. Číslo 6.) . . . . . .

T. Maccia Plauta Mostellaria. Přeložil Jan Lad. Čapek. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 8. . . . . . .

Dr. Čeněk Zíbrt. Frantova práva. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada II. Č. 9.)

Homérova Ilias. Přeložil Antonín Škoda. Díl I. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 9. . . . . . .

Xenofontovy drobné spisy. Přeložil Dr. Karel Müller. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 10 . . . . . .

Ph. Dr. Václav Theod. [illegible]. Slovník latinsko-německo-český pro Ladislava Pohrdlého. (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 5.) .

Dr. Zdeněk Tobolka. Česká bibliografie. Svazek II. Za rok 1903. (Sbírka pramenů. Skupina III. Číslo 2.) . . . . . .

Adolf Patera. Čtení o umučení Páně. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada I. Číslo 7.) . . . . . .

Frant. Bartoš. Dialektický slovník moravský. I. Část I. (Archiv pro lexikografii. Číslo 6.) . . . . . .

M. Juniana Justina Výtah z dějin filippských Pompeja Troga. Přeložil František St. Kott. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 11. .

Dr. Maximilian Kašpárek. O poměru předlohy Hartmannova Gregoria k starofrancouzským legendám o sv. Řehoři. . . . . .

Homérova Ilias. Díl II. Přeložil Antonín Škoda. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 12. . . . . . .

Frant. Bartoš. Dialektický slovník moravský. II. (Archiv pro lexikografii. Číslo 6.) . . . . . .

František St. Kott. Třetí příspěvek k česko-německému slovníku zvláště grammaticko-fraseologickému. . . . . . .

Thukydidovy dějiny války Peloponneské. (Díl I.) Přeložil Jan [illegible]. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 13. . . .

Dr. Zdeněk V. Tobolka. Česká bibliografie. Svazek III. Za rok 1904. .

[illegible]. Korrespondence Josefa Dobrovského. Díl II. (Skupina II. Číslo 8.) . . . . . .

Josef Truhlář. Katalog českých rukopisů c. k. veřejné a universitní knihovny pražské . . . . . .

Jan L. Čapek. T. Maccia Plauta komoedie „Pseudolus". (Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 14.) . . . . . .

Jan František Hruška. Dialektický slovník chodský. (Archiv pro lexikografii. Číslo 7.) . . . . . .

František Bílý. Korrespondence a zápisky Frant. Ladislava Čelakovského. I. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 10.) . . . . . .

J. V. Novák a V. Flajšhans. Daniela Sinapia Neoforum Latino-slavonicum. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 11.) . . . . . .

Dr. Richard [illegible] z Rosenthalu. Ioannis [illegible] Isagoge ad libros sermonis Ciceronis de oratore. (Sbírka pramenů. Skupina II. Čís. 12.) . . . . . .

Ant. Truhlář. Rukověť k písemnictví humanistickému, zvláště básnickému v Čechách a na Moravě ve století XVI. (Svazek I.) . .

Jan [illegible]. Thukydidovy dějiny války Peloponneské. (Díl II.) — (Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 15.) . . . .

Adolf Patera. Korrespondence Josefa Dobrovského. (Díl III. — Sbírka pramenů. Skupina II. Čís. 9.) . . . . . .

Ant. Škoda. Homérova Odyssea. (Díl II.) Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 16. . . . . . .

Digitized by Google

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, nakladatele České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TŘÍDA III. ČÍSLO 24.

HLÁSKOSLOVÍ NÁŘEČÍ JIHOČESKÝCH.

III. ČÁST.

O ZMĚNÁCH SLABIČNÝCH A O KVANTITĚ.

PODÁVÁ

VAVŘINEC JOSEF DUŠEK.

PŘEDLOŽENO DNE 10. BŘEZNA 1905.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.
1905.

Digitized by Google

PUBLIKACE
III. TŘÍDY ČESKÉ AKADEMIE POSUD VYDANÉ

ROZPRAVY.

ROČNÍK I.

Čís. 1. Dr. *Jan Kvíčala.* Nové kritické a exegetické příspěvky k Vergiliově Aeneidě. . . . . Cena 3 K — h.
» 2. *Adolf Patera.* Jana Amosa Komenského korrespondence. Cena 3 » 60 »
» 3. *J. Truhlář.* Počátky humanismu v Čechách. . . . Cena — » 80 »
» 4. *Robert Novák,* Grammatická, lexikální a kritická pozorování u Velleja Paterkula. . . . . Cena 1 » 80 »
» 5. Dr. *Jiří Polívka.* Kronika o Bruncvíkovi v ruské literatuře. . . . . Cena 2 » 80 »

ROČNÍK II.

» 1. Dr. *V. Mourek.* Syntaxis složených vět v gotštině. Cena 6 » 40 »

ROČNÍK III.

» 1. Dr. *Jan Kvíčala.* Bádání v oboru skladby jazyků indoevropských. Část I. . . . . Cena 4 » 80 »
» 2. *Robert Novák.* Mluvnicko-kritická studia k Liviovi. Cena 4 » — »
» 3. *Vavřinec Josef Dušek.* Hláskosloví nářečí jihočeských. I. Část: Consonantismus. . . . . Cena 1 » — »
» 4. *Josef Truhlář.* Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II. . . . . Cena 3 » 20 »

ROČNÍK IV.

» 1. *Ferdinand Menčík.* Příspěvky k dějinám českého divadla. Cena 2 » 60 »

ROČNÍK V.

1. Dr. *Jan Kvíčala.* Kritické a exegetické příspěvky k Platonovým rozmluvám. I. Faidros, Gorgias. . . . . Cena 7 » — »

ROČNÍK VI.

» 1. *Josef Zahradník.* O skladbě veršů v Iliadě a Odyssei. Cena 2 » 80 »
» 2. *Vavřinec Josef Dušek.* Hláskosloví nářečí jihočeských. II. Část: Vokalismus. . . . . Cena 1 » —
» 3. Dr. *Jan Kvíčala.* Kritické a exegetické příspěvky k Platonovým rozmluvám. II. Protagoras. Symposion. . . Cena 6 » 40 »
» 4. *Ignác Hošek.* O poměru jazyka písní národních k místnímu nářečí. . . . . Cena — » 40 »

ROČNÍK VII.

» 1. *Jan Loriš.* Rozbor podřečí Hornoostravského ve Slezsku Cena 1 » 50 »

ROČNÍK VIII.

» 1. *Ignác Hošek.* Nářečí českomoravské. Díl I. Podřečí polenské. Cena 2 » 60 »

ROČNÍK IX.

» 1. *Vavř. Jos. Dušek.* Kmenosloví nářečí jihočeských. Cena 1 » 50 »
» 20. *Dr. Václav Vondrák.* Studie z oboru církevněslovanského písemnictví . . . . . Cena 3 » 20 »
» 21. *Ignác Hošek.* Nářečí českomoravské. Díl druhý: Podřečí polnické. I. 1. Mluvnický nástin . . . . . Cena 2 » 70 »
» 22. *Ignác Hošek.* Nářečí českomoravské. Díl druhý: Podřečí polnické. II. 2. Ukázky podřečí . . . . . Cena 2 » 70 »
» 23. *Jan Máchal.* Staročeské skladby dramatické původu liturgického . . . . . Cena 4 » — »

Digitized by Google

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TŘÍDA III. ČÍSLO 24.

HLÁSKOSLOVÍ NÁŘEČÍ JIHOČESKÝCH.

III. ČÁST:

O ZMĚNÁCH SLABIČNÝCH A O KVANTITĚ.

PODÁVÁ

VAVŘINEC JOSEF DUŠEK.

PŘEDLOŽENO DNE 12. BŘEZNA 1906.

V PRAZE.
NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.
1908.

Digitized by Google

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, knihtiskaře České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

Digitized by Google

I. Přesmykování.

Jest zajímavo, jak nevyškolený člověk nově slyšené slovo mění v témž okamžiku, má-li je opakovati, a napomeneme-li ho, že je vyslovuje špatně, diví se zcela vážně a tvrdí, že to říká zrovna tak, jak slyší. Jeť tu zřejmo, jak sluch a mluvidla vzájemně se oklamávají, a že jsou v řeči zrovna takové klamy možny, jako jsou optické klamy při zraku.

§ 1. Přesmykují se souhlásky,

1. *l* a *r* v cizích slovech, na př.: *korela* m. cholera (N. Kdyně, Horažď., Krasel.); *chorela* (Soused.); dělal *kavaríla*, ital. cavaliere (Soběsl.); *ralva*, lat. larva (Polyň, Jinín); *Tylory* něm. Tirol (Chrást, Komář.); má na hubě *frol* m. flor (Horažď.); vo-tech *cerelu*, fr. céleri (Přešt.,Kazňov, Koryt., Roušín, Horažď.); *Krála* m. Klára (Chrást); *Kalorína* meno měla m. Karolína (Hartman.); *kurel*, něm. Koller = janek; *ferčal* něm. Feldscher; *Roulenc*, něm. Lorenz (Svojn.); *palisor*, fr. parasol dto. Srovn. Hlásk. I., § 27.

2. *l* a *r* v domácích slovech, na př.: *Kradlubák* m. Kladrubák (Holkov.).

3. *l* se přesmykuje, na př.: *mlha* vedle: mhla, hmla, stsl. мьgla; *žlíce* m. lžíce, stsl. лъжica (Přešt.); jedna je *biblá* t. blbá (Postřek.); ten měl ňákou *tulmací*, srovn. střč. tumlovačka, něm. Tummel (Pocin.); srv. č. I., str. 48.

4. *r* (*ř*) se přesmykuje, na př.: *kápra* m. krápa t. krůpěj, srovn. rus. каправый; potí se, až na ňom *kápry* stóji (Jinín, Svojn., Komář.); *harvan* m. havran (Roušín); koupil u uzenáře *peřbuřta*, něm. Presswurst (Křečov); to je tu *řhmotu* pro nic za nic, koř. grem- (Hvozd); *řkpytí* se vězdy, koř. trep- (Křečov); srovn. č. I., str. 48.

5. *l* a *r* přesmykují se s *n*, na př.: *klofníky* m. knoflíky (Horažď., Pís., V. Týn, Svojn., Chrást, Koryt., Komář.); v *antalku* to měli t. altánku (V. Týn); *šrondlik*, něm. Schnorrlein, při čemž do skupiny *nl* vsuto *d* (Polyň); *rongličky* m. rolničky, při čemž do skupiny *nl* vsuto *g* (Svojn., H. Bělá, Hvozd); *klednik* je černej — obyčejněji knedlik (Řep.); srvn. č. I., str. 48.

Digitized by Google

6. *l* a *r* přesmykují se s jinou souhláskou, na př.: kočka má *parouzy* m. pazoury (Koryt., Kažňov); *lojman* i jolman, lat. ulmus (Křečov); *imal* m. *ilam — jilm (Budět.); budou přestavovat *champulu* (V. Týn); cé do champuly bez polích m. chalupy, při čemž vsuto *m* (Štěkeň); *karamádka*; já s tebou *nekaramádim* (V. Týn, Komář.) a j.

7. *n* se přesmykuje s retnicí, na př.: dvéře k *pinvici* m. pivnici t. sklepu, srovn. Geb. H. Mluvn. I., str. 545 (Sulisl.).

8. přesmykuje se retnice s jinou souhláskou, na př.: *koprvadlo* m. pokryvadlo (Třebče); *koprvátko* (Roušín, Komář.); *zubikanti* m. muzikanti, při čemž *b* zaměněno *m* (Svojn., Hvozd); *šmíce* tak na člověka nejdou m. mšice, *mъšice (Postřek., N. Kdyně); *žmučky* m. mžutky, mžitky, srovn. stsl. mьžati (Dřešín.); srovn. č. I., str. 49.

9. přesmykuje se sykavka, na př.: s tou *prosecí* (Víteň, Domažl.); m. procesí mylným spojením s p r o s i t i (Geb. H. Mluvn. I., str. 549); bolí mně *škrtán* (Horažď. a j.) m. křtán, kde z *ř* přesmykla se sykavka řadou: *kř*tán-krstán-krštán-škrtán; *šišnár* t. sršeň stsl,. srъšenь, řadou: širšán-šinšár-šišnár (H. Bělá).

10. přesmykuje se hrdelnice, na př.: *rotyka* m. rokyta srovn. orkyta (Mikl. E. Wört. 226.); *Dahyněl* m. Danihel (Jinín); *zahřejtej*, koničku vraný m. zajřehtej t. zařehtej (Křešťov.); *hřejtat* (Svojn., Doudl.).

P o z n á m k a. *Povrazami* svázal (Vranov); dlúhej *povraz* (Sulisl.) není přesmyčka, nýbrž původní skupina, stsl. verz-: povrazъ (Mikl. E. Wört. 386.); — *břítov* (Sulisl., Koryt., Kažňov a j.) je původní z něm. Friedhof. — *štík* m. škytl = tak sem im ráno krk a *štík* (Krasel.), mám *štikavku*, *štikačku* (Křečov, Přešt., Kažňov); srovn. Mikl. E. Wört. 300, Geb. H. Mluvn. I., str. 550. — přinesli *mejli* a dělali lep na ptáky (Křečov, Kažňov) naproti *jmelí* nepřesmykuje, nýbrž rozšiřuje *é* v *ej*; *hourabeční* řesata m. ouhrabeční, povstalo z ‚hou*h*rabeční' vysutí *h* před *r* (Chrást); je takovej *zapomentlivej* m. zapomnětlivej, jest analogon k ‚zapomenu' (Hvozd).

§ 2. P ř e s m y k u j í se s l a b i k y.

Ve slově: *valikost* m. kostival (Roušín); zájmeno *tuten* sklání se, gen. *tuhoto*, dat. tutomu, lok. tutom atd. pravidelně, jen v gen. přesmyčka (Dneš.).

Někdy pro žert se přesmykuje, na př.: *uchlebni* si našeho *kroje* m. ukroj si našeho chleba (Křečov); srovn. Geb. H. Mluv. I., str. 551.

II. Slabičné změny.

Tyto změny projevují se buď ubýváním nebo přibýváním slabik v slově, nebo proměnou seskupení a příbuzenstva hlásek, nebo srážením

Digitized by Google

několika celků v jeden nový a p. Dle toho dáváme jim jména: stahování, změny v skupenství atd.

§ 3. Stahování s vnitřním *j*.

yje, *ije* staženo v *ý*, *í*: *výdem*, *přídu* (Měčín, Vlčtýn, Vejvan., Lhen. a j.).

iji —*í*, na př.: jak tam *přímali* dřívi m. přijímali (Suš.); přímal dřijví; byl u *přímání* (Křečov, Raděj., Svojn.); *příli* pro ni m. přijíli (Postřek.); má dobrej *přím* (Volšov) je analogon k plur. p ř í m y.

eja —*á*, na př.: ň á k ý, v jihoč. nářečích: *náký*: nákej vandrovnik (Hvozd, Krasel., Zborov., Pačív, Varvaž., Bojan.) a j.

oje —*é*, na př.: *té* samý koště m. to+je (Postř.); a *cé* do champuly bez polích m. co+je; cé to za ftáka na tej jetvi (Štěkeň) a j.

§ 4. Jiné případy stahování.

avi —*á*, na př.: *prál* to krobským hlasem m. pravil (Brloh.); koucour *prál*, že pude k Důře (D. Pořič, Maž.; Sulisl.); *prám*, *práš* m. pravím, pravíš atd. (Horažď., Pís.).

a-o —*á*, na př.: *zárovat* m. zaorávat (Hoslov.), při čemž sloveso přechází v VI. tř.: *záruju* brambory (Štěk.); *zárovali* řepu (Račov, Pačín).

o-a —*á*, na př.: *ná* tomu třetimu pravou ruku uťal m. no a (Hartman.); *cák* ja vim? m. co pak (N. Postřek.); cák my sme ještě náky chlapící, vet Udrichu (Postřek.); cák máš tak cito t. na spěch (Kažňov, Němč., Vejprn.).

e-a —*á*, na př.: to som si *myslá* m. myslela (T. Březí).

o-ou —*ou*, na př.: táto, *Boušek* rouž sirku m. Bohoušek (Hvozd).

§ 5. Změny v skupenství a počtu slabik.

1. Zanikání slabik odsouváním samohlásek, na př.: *pšeňce* m. pšenice; von se *vožní* m. vožení; *Svatpole* m. Svatopole a j.

2. Slabika přímo odsuta (Geb. H. Mluv. I., § 475.), na př.:

a) u vlastních, na př.: *Bětuš* (Křečov), Běta (Horažď.) m. Alžběta; *Hata* m. A-hata (Strážov); *Kuba* m. Jakub (Kažň.) a j. srovn. Geb. l. c. Mnoho jich již zkráceně převzato z němčiny a neuvádím jich.

Někdy vypouští se přední nebo zadní část slova, na př.: *Míl:* Míle, pocem m. Bohumile (Koryt.) ; — to bývá zvláště u složených ze *slav: Jára*, *Jaroš*, *Jaroušek* — nebo: *Sláva*, *Slávek* atd. m. Jaroslav (Strak., Pís , Klat. a j.).

Někdy ostává pouze střed slov, na př. : *Leksa* m. Aleksandr.

Digitized by Google

b) u ostatních, na př.: muské, ženské, *škeretské* [stříle] m. veškeretské t. veškeré (Postřek.); měl to *sekurāci* m. asekurací (Kouto); srovn. s tím: verbšajn, štafeta, reno přejaté z cizího; pak Geb. H. Mluvn. I, § 475.

3. Změny v cizích slovech vypuštěním středové slabiky, na př.: byl na *katesmusu* m. katechismusu (Křečov); Koredof m. Colloredohof (Varvaž.); nebo tvořením analogickým slova, na př. za osum grejcaru *petrák* t. petroleum (Druzd.).

4. Redukce slabik ve víceslabičných domácích slovech, na př.: *stunce*, *sence*, *pople* m. studnice, světnice (sednice), popelec; *pojte* se mi do tý nohy m. podívejte (N. Postř., Pocin., Lhota Kd., Partot.); kráceno asi: podívte—poďte—pojte (srvn. hoďte—hojte); do *senci*, v *stunci* (Postř. Sulisl., Koter., Jíno, Přešt.); do sence (Třemoš., Dneš., Radobyč.); *uděl* mně každý pomyšlení m. udělal (Jíno, Přešt.) obyčejněji *uďál*; košile na *všíden* m. všední den (Žihob., Horažď.); *tlejc* to pole je mlnářojc m. tuhlec (Spůle, RHODS.); *tlle* máš (Komář.); *tle* dy prší m. takhle (T. Rankov); já *pám*, tady se bue [bude] nejčko neco strojit m. povídám (Krasel.); já *pala*, že ani na to nevzdechli m. povídala (V. Týn); nejprve asi: povdám, povdala (poudám, poudala) a z toho: pám, pala; *zouvná**) m. zavíjaná; *klostivej* m. choulostivej (Svojn., Komář., Doudl. snad analogické k „lochtivej" vzniklo chlostivej — klostivej a přisutím s- sklostivej; *Rejdováci* m. Radějováci (Hvozd.) postup asi: Radjováci — Rajdováci — Rejdováci; *Vohřen* m. Ondřejov (Křečov).

5. Proměna slov zvláště cizích, při níž se vždycky počet slabik nemění, na př.: do *Oubrechce* dou m. Albrechtic (V. Týn); Albrechtice — Olbrechtice — Oubrechtice — Oubrechtce — Oubrechce; *Kimlpejda* m. Kümmel Petr analogické k Hejda, Hojda a j.; *olestýn* m. allerdings — olerdin (Postř.); chodí na *hojprdle* m. Hainbeere — hojnpere — hojpere — hojprle — hojprdle (N. Kdyně); *prlí* m. brdlení asi analogický tvar (Vranov); *lajdimont* m. lieutenant (Brloh); *tonopán* m. Tannenbaum — tónabám — tonopám (N. Kdyně); *krompáč* m. Krummhacke analogické ke „kopáč" (Zubč.); dělat si *preverije* nebudeš m. privilegie (Rokyc.); píje na *šítroj* m. štítrobu (Sulisl.); *nešto* Pámbu! m. dejž to, (*dešto* a dissimilací zubné *d* v *n* nešto) (Hvozd.); *hynčono* je tady helent m. nyníčkono (Manetín); s *kronajglema* t. Krähenäuglein — kranajgle — kronajgle (Krasel.); to klenutí se muší šeslisovat *travajznama* (slovo analogické t. traversami); *herdyje* to vám byl zajic (m. mon dieu) obměna zaklení domažl. mordyje; *hýdek* nech mně bejt nebo uvidíš (Horažď.); sem patří i: *Švanciperk*, *trajván*, *cecilialisti*, *aďunk*, *merján*, *šajvostr* (Štěkeň, Křeštov, Jíno, Pís.) a j. Schwarzenberg, tramway, socialisté, lerpám či lerchenbaum, scheidewasser a j.

---

*) Nalezl jsem již k r. 1687 v Instrukcí o svatbách v Netolicích. (Srovn. Národ. Věstník 1907, str. 217.).

Digitized by Google

6. Srážení slov v postupné řadě, na př.: *Chvalentiš* m. *pochválen* Kristus Ježíš (Hvozd); *poňženěku* líbám m. poníženě ruku; nejprve vynecháno *í* — poňženě — a pak *ě* — poňžeň a zároveň *ru* — poňžeň-ku (Rokyc.); my *smech* tam mévali m. jsme jich asi: sme - jch — sme - ch (Sulisl.); curda jedna, *všídensvátek* chodí v jednom hadru m. všední den i ve svátek (Horažď.).

P o z n á m k a. Sem bylo by možno zařaditi zvláštní druh spodoby (srovn. Geb. H. Mluvn. I., § 255.) a splývání, na př.: *pojist* m. pojď jíst asi: po *j* - jist a splynutím *jj* — pojist. (Postř.); *pozdravás* Pámbu m. pozdrav vás — splynutím *v* - *v* (Raděj.); *jagmu* psani přišlo m. jak mu, temné *k* měněno v jasné *g* před *m* (Zbin.); *jenci* na nebesich m. jenž si, nejprve vysuto *ž* — jen - si a pak *s* po *n* změněno v *c*; *pocem* ke mně, *dycem* bílej m. pojď sem — vysuto *j* a *ď* před *s* změněno v temné *t* — *potsem* a *ts* dává *c*; vždyť jsem, *ť* stvrdlo v *t* a splynulo s *s* v *c* (srovn. č. I., § 20.) (Boubín); *maží* tam v koutě m. máš jí, š před *j* změněno v *ž* — máž - jí a *jí* splynulo v *í*; světa *jisem* tenkrát skusil m. již jsem, *ž* se vysulo (D. Poř.); *nese* Marje dotape m. než se, dto (Elhov.); *dítěto* Anička m. vždyť je to, *ť* + *je* splynulo v *tě*; *icnaď* nezabloudil m. vždyť snad; *ujce* černe vlasy, ujce zapletají m. už se, *ž* před *s* mění se v *j* (č. I., § 22.) a *s* mění se pak v *c*; *nejse* stal cný způsob m. dnes se, odsulo se, *d* a *s* + *s* mění se v *js*; *soustež* měšťané podaní m. jsou též (Maž.) vsunuto *s* před *t* (srovn. č. I., str. 41).

§ 6. S y n i z e s e.

1. ten má *zaušima* m. za ušima (Kolin.); *onaujšla* m. ona_už šla (V. Bor); *naší* snídaničko dáte m. no_až jí (Polyň); *nole* nyčky už to neni, m. no ale (Mažice, Polyň).

2. na *věkjamen* m. věky_amen (Krasel., Hvozd); *dobreitro* m. dobre_itro (Třemošná).

3. po vypuštění *h*, na př.: *Boušek*, *Bouslav* m. Bohoušek, Bohuslav, srovn. Hláskosl. II., § 64.; *záta* m. zahata (Řepice) t. zátyň.

4. po vypuštění *v*, na př.:

a) *uozdřenej* m. uvozdřenej (Roušín); dat. plur.: k *Němcoum* m. Němcovům (Mažice); du *Kolářoum* m. Kolářovům (Kolin.); — tyto tvary nejsou tožny se střč. s c h o d o u m ∼ dvoum, neboť se objevují p o u z e u possessiv familias.

b) *jalojce* m. jalovice (Postř.); povedu jalojci do Kdyně (Spůle); *polojci* si bere m. polovici (Postř., Brť, Todeň); *naštojce* m. neštovice (T. Otěv.); *lajc*, lajce, na lajci m. ,lavice (Postř. Pocin., Polyň, Dneš., Roušín, Partot., Ondřov., Hvízdal., Doudl.); *lajčnik* m. lavičník (Komář.); *škajcový* semínka m. škrkavicový (Postř.).

Digitized by Google

c) *krejčířojc* Ančí; do *Čídojc* podobu nemá (Brníř.); *Jilkojc* Josef (Lhota Kd.); *kovářojc* Dorčíno chalupa (Spůle); *Žeľiborojc* (Doudl.); *Čajcojc* (RHODS). a j. v.

d) *Kralojce, Lipojce, Krašlojce, Mičojce, Milenojce, Strunkojce, Těšojce, Volšojce* atd. m. *ovice* vůbec v jižních Čechách obvyklé.

5. po vypuštění jiné souhlásky, na př.: do *Nepouka* m. Nepomuka (Pačív); *projžka* m. projížďka (Komář.); *zajc* m. zajíc (Zubč.) a j.

§ 7. Hiat.

Nejobecnější případ jest přisouvání souhlásek hiatových *h*, *j*, *v*. V jihoč. nářečích přichází *h* velmi zhusta na začátku slova, zejména před samohláskami *a*, *u*, *e* na př.: *Hadam, harest, halměř, hapatyka, Hana, harvent* atd. — *hučitel, huzel, huši, humřil., huzený* atd. — *Heva, hevangelium, herpetle* atd.; — rovněž rádo se objevuje před *o* a *ou*: *Holomouc*. hobrázek, hobrtlík, hodělal atd. — *hourezky, houzká, houvoz, houhel, houvin* atd.; — ba bývá i před *í*: *hýva* m. jíva; *vyhybovanej*, něm. üben srovn. Hláskosl. I., § 17.

Řídčeji se přisouvá *j*, na př.: *jakorát, jarmara, ja, jaby*; — *jezekuc*: *ja* co prodáš ovčáče; ja pán vovce vyplatí (Hartman.); ja páni zubikanti (Maž.); *jaksamitka* dto. Srovn. Hláskosl. I., § 26.

Velmi zhusta přisouvá se *v*. V tom však jihoč. nářečí liší se velmi značně od středočeského. Na hranici obou (vlivem středočeským) jsou případy s *v* u většině, postupem na jih rovnoměrně jich ubývá, takže na Domažlicku jsou v menšině a v Doudlebsku dokonce již pouhou výminkou, ano mám za to, že se tu nacházejí jenom v případech, kde se sem přistěhovaly. Příklady viz v Hláskosl. I., § 12.

Poznámka. Vedle zamezování hiatu objevuje se v jihoč. nářečích také jeho vznikání, což svědčí o tom, že není na ujmu výslovnosti, na př.: voni mněli *iha* jako v Němcích m. jha (Víteň); *iho* (Račov); *Bušoice* (Třemošná); *Miroice* (Varvaž.); do těch *Buděic* (Komář.). — pojedem do *piováru* (V. Týn); *přiít, doít, záit, boí* se *vyít* (Roušín); *spraovat, pozdraovat, vypraoval*; *osk, ozer* (Roušín); *zaolejte* mně Ondráše (Maž.); ani *ola* ani *osla* (Horažď.); *rukaice, Frantoice*; velebnej pán to *poídal* (Hvozd); *laev* m. láhev; *korouev* m. korouhev, srovn. Hláskosl. I., § 17.

§ 8. Kontaminace.

Vzájemný vliv podobných slov nebo užitých v podobné vazbě pozorujeme v těchto případech: na *mzdory* mu dělal || na mzdu dělat; *narachomejtnout* se m. nachomejtnout || rachomejtle, která vybleskne a zmizí; *nařískal* mu m. natřískal || nařezal (Roušín); řebci tam byli u tý *štátule* m. štatue || škatule? (Maž., Horažď.); to sou samý *třeštífka* m.

Digitized by Google

tříštičky || dřívka (Horažď.) ; *brabouk* m. brouk || pabouk (Chrást); bude to prej *kštelovat* m. beštelovat || kštel něm. Gestell a j.

§ 9. Dissimilace.

1. přichází u odvozenin příslovky nyní, na př.: *nyníčko* mění se: — *a*) to sou *nyčko* divný mena (Kažňov); *nyčkont*; *nejčko*; *nejčkont* (Křečov, Doudl., Dobřív, Dneš.); — *b*) *ničkot* nehumeji, a [ale] prvá zpívali (Pocin, Výrov, Veselá, Vlčtýn, Lobzy, Bušov, Dneš.); — *c*) budeš *inčko* mect sednici; *inčkont* (Hvozd); *ínčkyt*, *ínčkodle* (Měčín); — *d*) *ičko* to přeci neni (Postř., Vranov) a j.

2. povstává vypuštěním hlásky, na př.: *terpetýn* m. terpentýn, (Svojn.; Hláskosl. I., str. 12.); *Markyt* m. Margareta (Postř.); *cíprcampr* m. cimprcampr; *kerapak* m. kterakpak; *terapak* (Hláskosl. I., str. 23., 31.).

3. původní *r - r* mění se v *l - r*, na př.: richtāri — *lichtář*; reservní — *leservní*; korōře — *kolůřky*; revír — *levír*; rekreace — *legrace*; brumbár — *brumbal*; quartier — *kvartýl* a j. Hláskosl. I., str. 9. a 10.; srovn. i barbier — *pulbír*; bordura — *portala*, l. c. 22.

4. původní *l - l* mění se v *r - l*, na př.: Eibischzeltlen — *ajbišcertle*, pilulky — *pirulky*; Filzlaus — *frclaus*, l. c. 7. a 9.

5. původní *n - n* mění se v *l - n*, na př.: ministrant — *milistrant*; ministruje — *milistruje*, l. c. 12.

6. v skupině *vu*, *uv*, na př.: *serbus*, *pabuza*, *pabouk*, *zubák*, *pabučar*, l. c. 24. sl.

Poznámka. Sem hlásí se i *uhňat* m. nuhňat, srovn. rus. **жюгайдать**, **нюгандать**, na př.: Jen to tak *uhňá* (Kažňov) — ale: počal po tabáku nuhňat (Růvná); ňuhňavej (Křečov); nosívá *kaštět*, fr. casquette (Kažňov).

§ 10. Vznik nové slabiky.

Někdy lidová řeč dává vzniknouti nové slabice tím, že původní slabika se jaksi rozdvojí; tento zjev jest vzácný, ale pozoruhodný, na př.: viseti — věšeti — vjášeti — *vijášeti*: Hanče *povijáší* prádlo (Drůzdová); táta *povijášel* vobrázky (Koryto); *adyjunk*, vobá *adyjuncí* (Řenče, Přešt.).

III. Přízvuk a výška hlasu.

§ 11.

V jihoč. nářečích jest přízvuk celkem týž jako v ostatní češtině, bývá jen důraznější a mívá pak za následek dloužení přízvučné slabiky, na př.: kȁpličku nȅpošijou (Hartman.); bȕdeme tam spȍlu (Kolin.); rȕku mu pȍdala (Suš.).

Digitized by Google

Původní předložka jednoslabičná, která na sebe strhuje přízvuk, nemívá té síly v jihoč. nářečích, následuje-li po ní slabika dlouhá, na př.: přinejs do - čb̀anu vody (Přešt.); skl̀ěnce je vod - p̀iva (Kolin.) a j.

Někdy se přízvuk přímo přesunuje z prvé slabiky, na př.: z les̀a tě vyprovodim; kerej nemá dom̀ů svehò [zkrácena prvá slabika!]; sekyru sem jem̀ů popad, kolò sem mu rozbò̀řil (Hartman.). Případy tyto jsou dosti vzácné.

Zajímavo jest pozorovati v jihoč. nářečích výšku hlasu při výslovnosti. Nejmodulovanější mluva jest na Domažlicku a odtud směrem k Plzni; barvitosti její ubývá směrem k zálesáckým vsem na ssz. a pak na jv. k doudlebštině. Živý veselý hovor mladých děvčat v Postřekově nebo jiné vesnici v tom okrsku rovná se takřka recitované mluvě zpěvné. Zvláště výrazná bývá otázka, kde rhythmus slabik běží v zrychleném staccatu až k důraznému závěru poslední slabiky, která o terci až kvintu se zvyšuje na př.: K$\widehat{\text{am}}$ p$\widehat{\text{a}}$ t$\widehat{\text{o}}$ d$\widehat{\text{ě}}$tě? — D$\widehat{\text{ě}}$dečků, d$\widehat{\text{e}}$ p$\widehat{\text{a}}$ j$\widehat{\text{e}}$ tatà?

IV. **Kvantita**

Jihočeská nářečí poskytují velmi značnou část příkladů pro výklad české kvantity a proto přihlížím většinou k příkladům odchylným od spisovného jazyka, aby byly tomuto k osvětlení a zároveň ucelovaly dialektický obraz krajů pošumavských.

§ 12. Délka ve slovech tvaru trat.

Prvotnímu trāt odpovídá nejen práh, hrách, mráz jako ve spisovném jazyce, nýbrž i dialektické dloužení: já byl *chláp* t. silák (Soběk., Stráž.), rus. **холóпъ**; — dále sem sluší uvésti: *smrád* (Hartman.); Bole*hrád* t. les (Varvaž.); Horskejch maji novej *mlát* (Hoštice); neslyšim ptáčka *hlás* (Maž.), rus. **смóродъ**, **гóродъ**, **мóлодъ**, **гóлосъ** a j.

Dále sem patří: z *dláně* maso (Kolin.); *dláň*, v dláni (Postřek., Svojn.), rus. **долóнь**; černá *mráka* jest nad horú (Postřek., Domažl., N. Kdyň), rus. **морóка**; — já šetřím tvou *mládost* (N. Kdyň), rus. **мóлодость**; naše drahé *zláto* (Brníř), rus. **зóлото**; — *vrátič* t. rozchodník (Hvozd), rus. **воротúла**; chasnik z iné *strány* (Mař.), rus. **сторонá**; sedlaji ti v *Práze* štyry koně *vráne* dto, rus. **воронúй**.

Odchylné od spisovného jazyka jest i: *čért* ho vzal (Chrást.).

Někdy se vyskytuje trăt proti původnímu trāt: to je *straž* (Horažď.), rus. **стóрожъ**; děte si pucovat boty z *blata*; vosum jiter *blata* t. rašeliniště (Maž.), rus. **болóто**.

Jindy se kvantita v témž slově střídá: *zasmrádlý* (Kolin.); — *zasmradlej* (Žichov., Svojn.) a j.

Digitized by Google

Rovněž zajímavo jest náslovné dloužení po neslabičné předložce, na př.: *zvůstatky* t. na ostatky (Řepice); *zúpravdy*, *zúpravdovej*; v-úsmej rok přišél (Hartm.); *súžovat* (Maž.) a jako ve spisovném jazyce: vůči, vůkol a j.

2. Změny kvantity sestavené dle kmenotvorných přípon.

Pro lepší přehled jsou rozděleny přípony nominalné a verbalné, nominalné pak jsou rozvrženy na krátké a dlouhé.

A. Přípony krátké.

§ 13.

-a při tvoření zkrácených jmen vlastních se *α*) d l o u ž í kořenná slabika, na př.: Vávra, Šíma, Brůža, Jouza — Tóna, Lída a j. (Stráž,. Křečov, Libom. a j.); — *β*) n e d l o u ž í kořenná slabika: Ondra, Ruda, Vena — Bara (Křešťov., Horažď., Krasel.) a j.

Podobně u obecných bývá slabika kořenná dlouhá, na př.: takovej *nečísta* (Svojn.); di *rozpousto* jeden (Horažď.); — obyčejně se však nedlouží.

-ja. U substantiv žen. rodu kořenná slabika jest d l o u h á, na př.: *káši* vařil (Postřek.), rus. **каша**; v lese sou *chvůje* (Kažňov, rus. **хвоя**); *síje* (N. Kdyně); *sáze* (Křečov, Žihob.), rus. **сажа**; *zmíje* ho uškla (Svojn.), rus. **змѣя**; *strůj*, *chůz*, *houž* (Podzámčí, Veleš., V. Bor); — někdy se dialekticky zkracuje: *chvuj*, na *chvuji* rostou šišky (Křečov, Stachov jz., Bělá); *pul* (Veřech.) a j.

-on dialekticky se dlouží v *-oun*, na př.: *květoun* (Kucin.); *břečťoun* (Horažď.) a j.

Sem hlásí se per analogiam cizí slova: bakoun, vagoun, kujoun a j. (Křečov, Hvozd, Koryt., Hartman., Rouš., Todeň); — někdy bývá tu-prosté *-ón*: kujón t. punčocha (Bušov.); pabijón t. římsa (Jinín) a j.

-in dlouží se dialekticky u adjektiv possessivních, na př.: *Dorčino* chalupa (Spůle); *žahýno* matka (N. Kdyně); to je *dívčino*; vzál si *sestřino* céru (Kažň.); *tetino* pole (Raděj., Hodov., Hvozd); — dloužení toto je dosti vzácno. Srovn. *ín*.

na. V některých substantivech podružných se dialekticky krátí, na př.: *křapna* (Koryt.); *dřapna* (Chrást); *lazna* (Třebče) a j.

V složené příponě *-árna* (-írna) jest prvá část vždy dlouhá, na př.: *husárna* (Horažď.); mušim za ní smutek držet v *palírně* (Hartman.) a j. v.

-nъ, *znъ*. Kořenná slabika se dlouží: z *mlíčni* (N. Kdyně, RHODS.); *kouzeň* (Hošt.); *záteň*; zej zátni to vynes (Žihob., Ondřej., Hvízdal.) a j. — Krátí se pouze: *sečeň* (Straš.), koř. sêk-.

-ina. Denominativa žen. rodu krátí pravidlem kořennou slabiku, na př.: blána — *blanina* (Mečích.); tráva — travina (Svojn.); bříza —

Digitized by Google

březina (Roušín); líha — *lížina* (N. Kdyně) a j. v. — Někdy se dlouží v koncovce, na př.: Marýna (Řepice, Horažď., Komář.); *šmurýna* (Křešťov.) a j. v.

-ent (ě). Neutra mají kořennou slabiku dlouhou, krátkou nebo zkrácenou. Délka jest: *hůdě* (Svojn.); *všíně* (Štěkeň); *mejše, líče* (Varvaž., Krasel., Stráž.); *klípě* (Křeč., Štěkeň, Svoj.) a j. v. — Sem patří hojná dialektická slova vytvořená analogií, na př.: *houle, pouchle* (Hoslov., Křešťov.); *šlápě* (Horažď.); *krápě* (Hvozd); *hrůbata, kůpata* (Žihob.) a j.

Krátkost jako v spisovném jazyce: kotě, kozle a j. (Varvaž., Krasel. a j. v.).

Zkrácená slabika kořenná, na př.: malé *kutě* m. kůtě (N. Kdyně); *ditě* rozmilé (Mrákov); pro *hřibata* (Chrást); *divče* (Stachov jž.) jinde v okolí d í v č e, a j.

-dlo. Neutra mají kořennou slabiku k r á t k o u, na př.: *počisadlo* (Postřek.); *čumidlo* (Lobzy); *řebřadlo* (Strak.) a j. — Naproti tomu se tato slabika dialekticky dlouží, na př.: *bílidlo* — bělidlo (Komář.); *číhadlo* (Hvozd, Hodov., Radějˌ.); *strouhadlo, trůkadlo* (Stráž, Hvozd, Křečov); tepřiva poznala *trápidlo* (N. Kdyně); *bídlo* (Postřek.) a j.

ivo. Substantiva deverbativa zkracují kořennou slabiku, na př.: tříštiti — *třeštivo* t. poleno (Svojn.); třísti — *třesivo* (Dobř.) a j. — Zřídka podržují délku: páliti — to bude takle k *pálivu* něco (Postřek.).

§ 14.

ek. Substantiva zdrobnělá:

A) d v o j s l a b i č n á mají kořennou slabiku

a) d l o u h o u, na př.: hloh — *Hlůžek* (Horažď.); špic — *špíček* (Jinín); čap — *čápek* u sudu (H. Bělá); loch — *lůšek* (Veřech.); kloc — *klůcek* (Křešťov., Pís.) a j. jako v jazyce spisovném;

b) k r á t k o u, na př.: *Břeněk* (Stráž.) a j. — *žbanek* (Postř., Švihov) a j.

E) v í c e s l a b i č n á mají p ř e d c h á z e j í c í slabiku

a) d l o u h o u, na př.: *Ivánek, Bartůněk, Kaspírek* (Horažď., Strážov, Libom., Křešťov.) a j. — *pelíšek, ohýnek* (Řepic., Kažňov); *žalúdek* (Z. Zbor, Rokyc., Stachov jz.), rus. **желудокъ**; tedydle ty *jasánky* (Zalší) a j.

b) k r á t k o u, na př.: *okalek, pavěrek, půběrek* (Roušín, Starec, Třebče); *potučky* (Řesan.); *umiraček* (Řepic.) a j.

Sem patří velmi hojná substantiva s podružnou (složenou příponou, v nichž předposlední slabika jest dlouhá, na př.: *šindálek, nužálek, mandálek* (Veleš., Spůle); *pitálek* (Třebče) a j. — *svrchejlek* (Křečov); *třepetílek* (Stachov jž.) a j. — *hrňoulek, hrboulek* (Rábí, Pís.) a j. — *Ančourek, Pepčourek* (Krasel.); *kaňourek* (Hvozd) a j. — *plivánek* (Postřek.); *kapánek* (Horažď.) a j. — *trochylínek* (Pís.) a j. — Ferdáček (Pís.); *cezáček* (Kdyně); *prostřeďáček* (Řepice) a j. — *paníček* přišel ho zaopatřit (Koryt.);

Digitized by Google

hrnýček (Svojn.); *Boulíček* (Stráž) a j. — *prameječek*, *kameječek* (Loza, Hvozd, Křečov, Strážov, Štěkeň, Zubč., Veleš.); *podplamejčky* (Jinín); — *Pavlásek* t. Pavel, Vitásek t. Vít; — Vojťášek, Bernášek t. Bernard (Svojn.); — *Ežoušek* (Stráž); *Jenoušek*, *Stanoušek* (Horažď.); *Manoušek* vedle Maroušek (Stráž.); náš *panoušek* jde t.kaplan (Pís.) a j. — Někdy se tato slabika krátí; na př.: do *Svojšinku* (Ouboč); to neni *tatinka* (Elhov.); na *vršičku* (Žichov.); měl tan *rymniček* (N. Postřek.); *voziček* (Strážov, Růvné); ten *kosteliček* je tak schoudnutej (Přešt.); *mněsiček* uj svíti (Vranov); přivážu *konička* bedle vrát (D. Pořič); k *lesičku* (Žichov.); do *hájička* přijeli (Maž.) a j. v.

Víceslabičná substantiva dloužící základní slabiku, na př.: *iskavka* (Dlaždov); *půběrek* (Starec); *šejdenek* (Třebče) a j. — nebo podržují délku jako v spisovném jazyce: do *žbáničkách* (Maž.); *Říháček* (Kor.) a j. v.

ko. V substanitvech zdrobnělých dlouží se kořenná slabika a to

a) v dvojslabičných, na př.: pole — *půlko* (Chrást); *známko* (Třebče) a j. Sem by se mohla zařaditi analogická: mráko (Hvozd, Křečov); střínko (Svojn.) a j.;

b) ve víceslabičných, na př.: *jádyrko* — *jadérko* (Maž.) rus. **ядрышко**; na svem *srdéčku*, rus. **сердéчко** t.; — *rejbátko* (Horažď.); *mejštátko* (Řepice) a j.

Naproti tomu zkracuje se kořenná slabika, na př.: *všiňátko* (Hoštice); *vemátko*, *znamátko* (Svojn., Třebče); *křidálko* (Svojn.); *semijčko* (Křečov) a j. v.

V substantivech zdrobnělých dlouží se předposlední slabika, na př.: *křidílko* (Strážov); na *jezárku* (Horažď., Tejn.); *vědárko* (Svojn.); na *mokýrku* (Vochoz); *znamánko* (Roušín); *předánko* (Přešť.); *předínko*, *skadlínko* t. a j. — dále pak: *líčátko* (Křešťov.); *klípátko* (Ouboč); a k těm analogická: fakaňátko, hulaňátko (Křešťov.) a j. — *brynďátko*, *vejcátka* (Kažňov); *znamátko* (Soběš., Třebče) a j. — Sem sluší též zařaditi: *kropítko* t. kropenka (Veleš., Svojn.); *rukovítko* (N. Kdyně); *dřevíčko* (Lobzy); *vemíčko* (Hvozd); *prkejško* (Svojn., Veleš.); *masíko* (Svojn.) a j.

Poznámka. Stejnou kvantitu mají také příslovce zakončená na *ínko* a *íčko*: *hnedlínko* tam byl (Křečov, Krasel.); *všecínko* im prach všecko vybrakovali (Jinín); *hnedlíčko* (Krasel.); *brzíčko* (Řepice).

Jinde se v těchto případech krátí, na př.: při malym *polinku* (Češtice); lahodný *slovičko* (V. Bor); *dřívčičko* (RHODS); *jablinka* (Kolin.); *zablatičko* (Hartman.); ovej *suženíčko* (Mrákov); *strakotisko* t. peřina (Postřek.) a j.

ka. Jako v spisovném jazyce mají dvojslabičná substantiva kořennou slabiku buď dlouhou, buď krátkou: páska — šveska; výminku činí: *třaska* t. tříska (Stříbřec), *šíska* t. šestka (Kažňov) a j.

Digitized by Google

Zdrobnělá mají kvantitu a) dle základního slova: Božka — Půtka (Raděj., Pís.) a j. — dol — *dolka*, doch — *doška*, souš — *souška* t. jedle (Varvaž.); vůz — *vůzka*; rýč — *rýčka* (Strážov, Řepic.) a j.

b) zkracují kořennou slabiku: Švabka, Kačka a j. — *chvujka* t. pryšec (Hvozd); *lavka* je tam (Přešt.); chlebiček má tvrdou *kurku* (Horažď.); *měrka*, *dirka* (Komář., Veleš., Žihob.) a j.

c) dlouží kořennou slabiku: pec — *pícka*; druh — *droužka* (Štěkeň) a j.

§ 15.

V í c e s l a b i č n á *substantiva kořennou slabiku*

a) dlouží, na př.: *náčenka* (N. Kdyně); hráli v *kúželky* (Kažň.); *hútalka* (Svojn.); — *svíčalka*, *třísalka*, *knížalka* (Veleš.); *houhalka* (Svojn.); — támle máš svou *Nánynku* (Maž.); — *židlička* (Mečích.); *Lávička* vl. jm. (Bojan.); *lávička* (Svojn.) rus. **лáвочка**; má *hlávička* (Maž.); *Náníčka* (Chrást); má zlatá *mátočka*, rus. **мáточка**; zlomil si *nóžečku*, rus. **нóжичка**; vo jednu *húbičku*, rus. **гýбочка**; *vódičku* z potoka, rus. **вóдочка**; *hviezdičky*, rus. **звéздочка** (Maž.); *kápička* (Hartman.).

b) zkracuje, na př.: mísa — *misalka* (Zubč.); máma — *mamalka* (Třebče); bába — *babalka* (Netol.); *zabelka* (Svojn.); — *Cába* — *Cabalka* (Roušín); Máňa — *Mařalka* (Třebče) a j. — stejný vliv má i *-ulka*: *žabulka*, *mamulka* (Třebče, Koryt,) a j. — *divenka* (Řepic.); *slaměnka* (Hvozd); Mařinka, kravinka (Stráž) a j. — díže- *děžička* (Řepice, Svojn.); svíce — *světička* (Veleš.); málo *pisníček* vime (N. Kdyně, Kažňov, Žichov.); u Hořejších sou *lužičky*, *ružičky* (Elhov.) a j. v.

§ 16.

V í c e s l a b i č n á *substantiva předposlední slabiku*

a) dlouží, na př.: na stromech je *jinovátka* (Hvozd, Svojn.); *vokúrka* (Křečov, Řepice); *pohnútka* (Veleš.); *maštálka*, *utírka* (Svojn.); za *ženúšku* (Maž.); *kořálka* (Todeň); *slečínka* správcuc byla hu nás (Raděj., Štěkeň) dala bych vám po *kytíce* (Strunkov., Volyň); málo *pěsníček* (Svatop.); *krejčířka* (Křečov, Hvozd); *postílka* (N. Kdyně); *špehýrka*, *kaplánka* (D. Bělá); *spadánka*, *zelánka* (Třebče, Kažňov, Varvaž.) a j.

Substantiva na *-alka* mají předposlední slabiku *a*) dlouhou: *ručálka*, *nožálka* (Netol., Lhen.); *janálky* (Nežet.); *Análka* (Veleš.) a j. — avšak daleko častěji *b*) krátkou: *hlavalka* (Svojn.); *cepalka* (Zubč.); *hubalka*, *Francalka* (Třebče); *Mažalka* (Lhen.) a j. Srovn. str. 27., *b*).

Substantiva na *-inka* dlouží předposlední slabiku: *trošínku* jablek mám (Strážov); — pravidlem však jest tato slabika krátká.

Dále sem patří. *Petráška* (Třebče); *Uljánka* (Ouboč); *Anížka* (Komář. a j.)

Digitized by Google

b) krátí, na př.: *Panuška* m. Panůška (Bojan.); strojte *Lukaško* peřiny (Hoštice); *Zahradka* (Horažď., Svatop.); zahradka (Postřek., Kotouň); *hrubijanka* (Strážov); hezkýho, *Marjanko*, muže máš (Žichov.); u *komurky*, na *postylce* (N. Kdyně, V. Bor, Maž.); tlepanka (Hoštice); *kapanka* (Todeň); jednim rázem to rozříz *vejpulky* (Horažď.); ta *polivka* má bejt hřidčí (Štěkeň) a j.

Částečně zůstává kvantita základního slova, na př.: *povlačka*, *paplička* (Postřek., Besed., Svojn.); *kuryčka* (N. Kdyně); — *dívčičko* moje (Strážov); pastejřka (Křečov) a j.

Za stsl. ę bývá *á*: *třicátka* (N. Kdyně), srovn. památka.

-ec. Substantiva zdrobnělá podržují kvantitu základního slova: krajec, hderec, kolec (N. Kdyně, Kažňov) a j. — *drápec* (Varvaž.) a j. nebo dlouží kořennou slabiku: *hdoubec* (Svojn.) a j. — nebo ji zkracují: *dvořec* (Volšov); *žabec* (Pís.) a j.

V trojslabičných dlouží se obyčejně předposlední slabika, na př.: *bratránec* (Krasel., Svojn., Maž., Otěvík); *kahánec* (H. Bělá); měl toho *radvánec* (Hvozd, Kažňov); *řebílec* (Krasel.) a j.

iště. Tato přípona se zálibou se dlouží v *-iště*, na př.: *vohniště* (Chrást); *steliště* (Plz.); *bojiště* (Bušov.); v *hradišti* t. les (Soběsl.); na *kališťatech* (Vochoz); *kosiště*, *hrabiště*, *korotviště* (Varvaž.); to tu máme *loviště* (Nežet.); *zeliště* (Trh. Svíny, Otěvík) a j.

P o z n á m k a. Povšímnutí zasluhuje kvantita některých cizích slov, na př.: čamára t. prášilka (Třebče, Komář.); *krabáta* t. vázanka (Horažď.); naj - šel taky za *legrútu* t.; má *natúru* špatnou (Lhota Kd., Elhov.); stóji u *komóry* (Maž.); *firhánky* (Komář.); *bandúr* (V. Bor, Račov, Mečích., Veřech.); *kosistóř* (Pocin.); *křišťál* (Postřek., Třemoš., Vejvan. a j.); e di *bucifále* (Maž.).

B. Přípony dlouhé.

§ 17.

i. V kollektivech na *-í* se kořenná slabika

a) dlouží: na př., slez - *slízí* (N. Kdyně, Horažď., Křečov, Koryt.); *bírčí* (V. Bor, Černík); koza v *zéli* (Hartman.) rus. **зе́лье**; pták siveho *péří* (Mrákov, Polyň) a j.

b) krátí, na př.: líska — *lišťí* (V. Bor, Černík, Březan., Horažď.); *ruždí* (Třebče) a j.

Někdy podržují kvantitu základního slova, na př.: *jahlí* (N. Kdyně); *lípí*, chvojí t. jedličné stromoví (Březan., Horažď.) a j.

Víceslabičná dlouží předposlední slabiku, na př.: trhala *lupání*, *kořání* (Křešťov.).

Substantivum verbale má z pravidla předposlední slabiku [-á-, -é-,]

Digitized by Google

dlouhou, na př.: neni k *spatření* (Polyň); *polibéni*; má v tom *zalibéni* (Maž.); k *odsouzéni* (Zbin.); naříkání a j. jako v spisovném jazyce.

-áni někdy zkracuje *á* i tam, kde toho v spisovném jazyce není, na př.: to je pěkné *kázaní* (Komář.); desatero *přikázaní* (Křečov); byli sme dnes na kázaní (Hvozd, Polyň, Elhov., Přešt., Svojn.); jak viděti, není příliš obvyklé.

ář. V denominativech i deverbativech zůstává délka: kradář, čilindář, lebedář, hrobář (Hartman., Pís., Chrást, Koryt.); — přes to však dosti časté jsou výminky: *noclehař* (Křečov); *šutkař*, *kudlař* (Chrást); *děvkař* (Svojn.) a j. — někdy krátí se k tomu i kořenná slabika: *sahař* — sáh (Hvozd) a j.

Při koncovce *íř* (-jař) zachovává se důsledně délka; znám pouze: *kaciře* nechcem (Postřek.) zkráceno.

Sem patří také substantiva na *-ar*, zvláště přejatá z němčiny, na př.: *švejcar* t. vůl (Polyň, Raděj.); *tuhar* (Sulisl.); *trakar* (Kolin.) a j. obyčejně s krátkou koncovkou. Délku nacházíme u slov: *kotár* (Dobřív); *brumbár* (Krasel.); *šišnár* (D. Bělá, Křečov) a j.

-úr u substantiv v koncovce *-our* zkracuje kořennou slabiku, na př.: máma — *mamour* (RHODS.); táta — *taťour* (Koryt.) a j. — zřídka se krátí koncovka: ten *kocur* je celej zmlsanej (Hvozd).

-ál jest z pravidla dlouhé, na př.: *Tomšál*, *křampál* (Vejprn.) a j. — někdy se krátí, při čemž kořenná slabika podržuje délku, na př.: *kůňal*, *vůzal*, *nůžal*, *Jouzal* (Veleš., Sv. Jan); *strejčal*, *pejsal* (Třebče) a j. — nebo ostává krátká: *Jenal*, *Mikšal*, *Vojtal* (Třebče, Besed.) a j.

Sem sluší přidati i neutrum: *kouzále* (Sulisl.).

-án. Substantiva mají pravidelně dlouhou koncovku, na př.: *bacán* (Kleneč); *břešťán* (Svojn.); *košilán* (Hvozd); *křiklán*, *šilhán*, *pichlán* (Třebče); nosí *šamány*; jedli *pečány* (Kažňov) a j. — výminkou se krátí: *povíjan* (Svojn.) a tu ještě působí předchozí délka.

-ún v koncovce *-oun* je dlouhé: *plavoun* (Postřek.); *dědoun* (Strážov); *šlehoun* (Kalen.) a j. v.

-ín u substantiv jest dlouhé (srovn. str. 20.), na př.: *houvín* (Raděj., Partot.); *Jinín* (Rokyc.); *tatín* t. tatík (Rokyc.) a j. K těm sluší připojiti idialektická neutra: Jiníno, Hlupíno, Dřešíno (Horažď., Komšín, Přešt.); — někdy se však koncovka krátí: *vokřin* (Žihob., Polyň, Volšov); krejli *vovčin* (Soběk.); *Kramolino* (Postřek.).

-út v koncovce -out jest dlouhé, avšak kořenná slabika se zkracuje, na př.: máchati — *machout* (Svojn.); páže — *pažout* (Kažňov) a j.

-óv krátí se u substantiv: Postřekov, Stankov a j., která obyčejně končí se dialekticky v *-ovo*, při čemž se dlouží slabika před touto koncovkou, na př.: *Kýčovo*, *Valtýřovo*, *Měčichovo*, *Mukářovo*, *Vácovo* a j.

Digitized by Google

-ík zachovává sice délku, ale poměrně zřídka, na př.: *kovarník* (Lhota Horažď.); mantinskej *lekarník* (H. Bělá) a j., při čemž se předchozí slabika krátí.

Daleko častěji se krátí, na př.: *Hančík* (Postřek.); *Boršikův* díl (N. Postř.); širokej *rybník* (Strážov, Strak., Neřet.); hu *rymnika* (Mrákov, Brníř., Brť); s tim velkym *knoflikem* (Brníř.); ve *voziku* (Kouto); *kurník* (Chrást); žičnik, řebik (Volyň, Svojn.); *dolík*, do *dolika* (Boubín); *lajbík* (Komář.); *mandliky* (Rankov); voliky (Nežet.) a j. — rovněž víceslabičná *kalonika* (Brníř.); já *služebnik* královckyj (Pocin.); *základsnik* (Ouboč); zlámal si *náhradnik* (Kolin.); *Outratnik* z Dobše (Dřešín); vole mněla jak *dvouušnik* (Hartman.) a j. v.

Někdy se dlouží kořenná slabika a zároveň koncovka krátí: *slávík* v póli píseň pieje (Maž.) a j.

-ák zachovává pravidelně délku, na př.: *piták* (N. Kdyně); *hourabák* (Plzeň) a j. — *Třebák*, *Uhrák* (Třebče, Veleš.) a j. — *hnidák*, *plechák*, *vazák* (D. Kral., Křečov, Libom.) a j. — Víceslabičná: *cibulák*, *domovák* (N. Kdyň, Koryt.); — tato ráda krátí předposlední slabiku: *zabiják* t. nůž; *vodmykák* (RHODS.); *rozpěrák* (Kvašň., Veřech.) a j.

Někdy se krátí kořenná slabika, na př.: *svěrák* na rozvoře (Veřech.); *ružák* (Kvašň.); *šupák* t. tanec (Krasel.); *krasák* t. strojenec; *slamák* (Veleš.) a j. — obyčejně se nekrátí: *courák*, *roučnák*, *střídák* (Čern., Hoštice, Křečov) a j.

-úch v koncovce *-ouch* jest pravidlem dlouhé: *capouch* (Křešťov., Horažď., Netol.); *bacouch* (Kleneč); *ocouch* (Roušín) a j. — nebo se krátí: *capuch* (N. Kdyně).

-íc někdy se krátí: *krajic* (Zubč., Todeň, Doudl., Komář.) a j. — Sem možno připojiti i původní *-ęcь*: dyž de *mněsic* na schod dolu (Svatop., Radeš.); *zajic* (Zubč., Todeň a j.), a rovněž *ęz* : ani *pěnize* (Kouto).

-áč jest pravidlem dlouhé: *lupáč*, *hoprdáč*, *skopováč* (Koteš., Svojn., Přešt.) a j. v. — výminkou se krátí: *řebenač* (N. Kdyně); *trakač* (Kolin.); *krkač* (Třebče) a j.

-áš jest vždy dlouhé: *dvacijáš* (Štěkeň); *rabijáš* (Svojn.) a j.

-ýš jest střídavě dlouhé: Šimonyš — Šimonýš t. Šimon (Štěkeň, Jinín).

-úš v koncovce *-ouš* je vždy dlouhé: *kotrouš* t. točenec (Řepice); *Ludouš* t. Ludomíra (Horažď.); *Babouš* t. Barbora (Kažňov) a j.

§ 18.

Dlouhou koncovku mají rovněž i *adjektiva* (*-í*, *-ý*) tak zvaná určitá. V neurčitém tvaru, dochovaném často pouze příslovečně, bývá kořenná slabika dlouhá i tam, kde spisovný jazyk má pouze krátkou, na př.: stejně *stáři* sou (Svojn.); vona je eště dos *mláda* (Krasel.); — pří-

Digitized by Google

slovečně: *časně* ráno (Křečov, Vlčňov, Z. Zbor., Střelh., Kotouň, Varvaž., Pís.); *déně* má málo (Suš.); *daleko* do světa (Hartman.); vydělala *vélice* mnoho (Maž.); *líbě* spí (Řepice); jak*mile* příde, rus. **мúло**; dělal *slábě*, to bylo jenom malichernost (Suš.), rus. **слáбо**; cejte *tíše* (Hvozd, Řepice, Křešťov.), rus. **тúхо**: *túze* se *šikoval* (Zbin., Strážov, Malov., Dneš.) a j.

Odchylně od spisovného jazyka bývá tato délka i ve tvarech určitých, na př.: to je nezhlednej *bóží* dárek (Hvozd); už je *bóží* t. umřel (Postřek., H. Bělá, Kažňov), rus. **бóжий**; *blížní*, rus. **блúжний**; *plícní* bolest; *klíznej* sejra (Svojn.); zdál se mi *líbý* sen (Maž., Žichov.); přišel chlapeček *švárný* (D. Pořič); *svátý* Jan (Hartman.); *příznej* tatik (Svojn.) a j.

Povšímnutí zasluhují i některá víceslabičná, na př.: letos je voves *jádrnej* (Hvozd), rus. **ядернóй**; *lípovej* květ (Řepice), rus. **лúповей**; máme hlíněnou troubu (Varvaž.), rus. **глúняный**; sválovitý dříví (N. Kdyně); *máličká* Ánička (Maž.); na *daleký* cestě (Pocin.); *pítomej* kluk (Svojn.); *línecká* sukně t. z Lince (Varvaž.) a j.

Neméně zajímavo jest dloužení slabiky předposlední, na př.: *sychrávo* je dnes; *bolávo* (Varvaž., Řepice) a j. — z pův. partícipia: *vykopáný* jabka vyhlíží pěkně t. brambory (Postřek.); koblihy na másle *opejkáný* (Žihob.) a j. — tys pěkně *zdvořílej* (Krasel.); *zednická* práce stála dvě stotky (H. Bělá, Hvozd).

A naopak zase nacházíme dialektické krácení, na př.: *řipný* zelí (Pocin.); hežkej nění ale *libnej* (Postřek.); *dětnej* (Křečov.); — *makatej* mák (Kralov.); *slamatej* doch (Křečov) a j. — *leskový* prut (Brloh); kobyla je *fašnivá* (Štěkeň); *paravej* (Svojn.); *smířlivej* soused (Řepice); panu *ředícímu* (Pačív); *zvěřící* kalhoty (Přešť.); *neschuzná* cesta (Kralov.) a j.

C. Přípony verbálné.

§ 19.

-nú- nebo *-nou-* zůstává vždy dlouhé, za to však kořenná slabika ráda se krátí; dialekticky dlouhá jest: ten muž začíná *chřádnout* (Hvozd, Hodov., Raděj.); *spádnout* nemoh; chtěl to *zvíhnout* (Řepice, Svojn.) a j. — Zvláště *i* a *y* pravidlem se dlouží.

-nu- (vzniklé analogií k participiu na *-l*?) jest vzácno: ani *sednut* si nemoh (Sulisl.). Srovn. s tím analogický inf. slovesa „vzíti“: kde to má v e z m u t? (Sulisl.). Jinde jsem toho neslyšel.

-ě- u sloves III. tř. jest vždy krátká; dialekticky však dlouží se

a) kořenná slabika: léžet, biežet, viedět (Maž., Horažď.) a j. — nebo

b) kořenná slabika ostává krátká a dlouží se koncovka: *mečít* ti nebudu; *ležít* nechce (Postřek.); *běžít* běžela hyn a pa tán zvostala (Kouto) aj. Srovn. str. 21 č. II.

Digitized by Google

-i- u sloves IV. tř. dialekticky zřídka se dlouží, na př.: *naprosit* se muší (Němč.) a j. — za to však ráda se dlouží kořenná slabika, na př.: jim se *svieřit* to ták (Maž.); do nemůže *chódit* (Postřek.); *strójit* se, to jo (Hartman., Řepice, Krasel.) a j.

U sloves od substantiv na *-ář* a *-ík* tvořených se tato délka zkracuje.

Ve tř. V. dlouží se u iterativ kořenná slabika, na př.: ten toho *shloucí* (Koryt.), spis. shltá; *povjášali* je a voni mněli vztek (Sulisl.); *řmátá* ajž běda (Polyň); dej pozor ajce to *neskřívá* (Štěkeň), spis. neskřivuje; *nechejcej* se tý štrychandy (D. Lukav.); vono se *vopláká* (Otročín) a j. v.

-ova-. Je-li sloveso trojslabičné, bývá kořenná slabika krátká; dialekticky bývá dlouhá: *sámovat* (N. Kdyně); *královat* a *pánovat* jen by chtěla (Řepice, Chrást, Vlčňov, Šťáhl.); *schráňovat* (Štěkeň); za-*klínovat* t. zaříkávat (H. Bělá, Svojn.) ; od-*úrovat* (Roušín) a j. Zvláště *i* a *y* jsou vždy dlouhé.

Jindy podržují délku základního slova, na př.: já se s tebou nebudu *cikánovat* (Hvozd); dyby *nedarebákoval* (Horažď.); truhlářoval a j. v. — Sem patří i z cizích slov odvozená: *klempíruje* už rok (Svojn.); *falíroval* mu prst t. vadil (Kažňov) a j.

Někdy se dlouží koncovka: dám se *zverbovát* (Polyň.) a j.

D. Spřežky.

§ 20.

1. Je-li složeno slovo s negačním *ne* krátívá kořennou slabiku: r*á*d — ner*a*d; dialekticky ostává délka, pokud jest ve tvaru kladném v tom místě obvyklá, na př.: já sem *nerád* (Kucin.); *nerádi* dávali (Kolin., Suš.); toj - jeden *nečísta* (Hvozd, Svojn.); tu je *nečísto* (Varvaž.) a j.

2. Je-li složeno slovo s jednoslabičnou předložkou, tedy se tato

a) dlouží, na př.: z *pótoka*; za *půjezdnýho* (Maž.); celý to *půřadí* vyhořelo (Lhen., Chrást); to mělo dobrej *půčinek* (Horažď.) a j. — *dúmnění* (Roušín); — mám dva *vóbrazky* (Maž.); — mléko *návilé* (N. Kdyně); *návidlí* (Svojn.); tys *náděje* náše (Hvozd, Kažňov, Křečov, Svojn.); má *nádmutou* hubu (Hartman.); zlámal si *náhradnik* (Kolin.); *nádlesní* (Suš.); — *ústavičně* (N. Kdyně); — *zákličina* (Kouto) a j.

b) nedlouží se předložka, nýbrž kořenná slabika podržuje délku: malej *pocháp* dyby udělal (Kolin.); *nasvál* (Svojn., Roušín); de to *zeslába* (Svatop., Horažď.); *dočísta* (Svojn.); ňákej čas už dočísta nic nepíju (Svatop.); *pomálu* (Hodovíz, Raděj., Krasel.); to vám byl *narámnej* piták (Lhen.); *narámně* se zlobil (Měčín); *pošmírnej* den (Řepice) a j.

Dialekticky jsou však i příklady p o d r u ž n é h o k r á c e n důležity, které povstaly přiostřením přízvuku na dlouhé slabice, na př.:

Digitized by Google

pujezdný (Hvozd); *punebí* nad sencí; na *punebičku* (Postřek., Pocin.); *pučit* (Měčích., Svojn., Sv. Jan a j.); *vustat* (Dobřív); *zustal* sem tam u ni (Žichov.) a j. — *huhrabák* (N. Kdyně), jinde: ouhrabák; *ulehle* (Svojn.); *v Zahořinech* (Kouto); nemaj v nich *zalibu* (Kucin.); *zabelka* (Svojn.); na *zaluží* (Kotouň); *zablatí*, *zablatičko* (Hartman.); *prochodicí* dum (Postřek.) a j.

Zde by bylo možno uvésti slovesa: *přidu*, *vydu*, *pudu*, *zustanu*, *pučim* a j., kde jest dialekticky krácena začátečná slabika.

E. Složená slova.

§ 21.

Slova složená mají někdy prvou část dlouhou, na př.: to je pěknej *krásopis* (Hvozd) a j., avšak pravidelněji bývá druhá část

a) dlouhá bez ohledu na kvantitu prvé části: *vohněpál* (Postřek.); Buh stvořil i *živočichy* (V. Bor); v *cukrováru*; von byl v *čtyrhráně* (Kucin.); *stromořádí* (Suš., Plzeň); *kostivál* (Zálší); *tvrdošíjnej* kluk (Řepice) a j.

b) krátká, kde v spisovném jazyce jest dlouhá, na př.: bečela sem *tenkrat* ako fúnus; *kolikrat* (Sulisl.); tenkrat je se bídný bránit (N. Postřek., Zbin., Krasel.); *víckrat* sem tam šél za svátek (Kolin., Víteň); je *dvakrat* vdovičkou (Štěkeň); *devěkrat* (Pocin., Janov., Elhov., Přešt.); *třikrat* v týdni (Jedov.); *jednobrazdnik* (Svojn.) a j.

Některé jiné případy, které vlastně do kmenosloví patří, uvedeny jsou mezi tvaroslovnými v oddíle následujícím (Geb. H. Mluvn. I., str. 599.).

Tvaroslovné změny.

A. Sklonění jmenné a zájmenné.

Maskulina.

§ 22.

I. *-o-*kmeny. *a*) *Nominativ sing. jednoslabičný.*

α) Kořenná jest ve všech pádech dlouhá — v spisovném jazyce pouze v nom. sing., na př.: *práh*, *práhu* (V. Bor, Krasel.); na *práhu* (Boubín, Komšín); po-tim našim *práhem* (Maž.); *práhy* t. zápraží (Kot. H., Měčích.), rus. **порóгъ—порóга**; dal holubom přahoušel *hráchu* (Hvozd, V. Bor); jako půl hráchu (N. Kdyně, Polyň, Malov., Krasel.), rus. **гóрохъ—горóха**: vod *mrázu* (Kolin.), rus. **морóзъ—морóза**; v *páse* pod fěrtuch (Kouto), stsl. a rus. **пóясъ**, rus. i **пасъ—пáса**; sem patří i *pán* ve vok. sing. a v titule: *páne*, pojte; milistrant šél s *pánem* falářem (Raděj., Svojn.), rus. **панъ—пáна** a j.

Digitized by Google

β) Kořenná slabika jest ve všech pádech dlouhá — v spisovném jazyce krátká, na př.: moh sem *smrádem* pójit (Hartman.), rus. **смóродъ** na Bole*hrádě* t. les (Varvaž.), rus. **гóродъ**; je na *mlátě* (Babín.), rus. **мáлотъ**; menuje se *Ján*; na svatýho *Jána* nosí děvčata korouvičky (Hvozd, Bušov.); patří k sv. *Jánu* (Kolin.); při svatym *Jáně* (Mlyneček, Veleš., Komář.); — *rák*, *ráci* (Postřek.); tam nejsou *ráky* velký (Kolin.); chytil sem mnoho *ráku* (Postřek., N. Kdyně, Sulisl.), rus. **ракъ—páка**; jako štíru *hádu* (Polyň), rus. **гадъ—гáда**; Němci maji honný *strách* (Strážov), rus. **страхъ—стрáха**; *sád* t. mezník (Třebče); pustit do *sáda* (Kucin.); *sády* (N. Kdyně, Pocin.), rus. **садъ—сáда**; byl pevný *čás* (Postřek., N. Kdyně, Polyň, Elhov., Hartman., Kažňov, Partot., Měčín, Varvaž.), rus. **часъ—чáса**; *spláv* (Besed.); u *splávu* (Postřek., Kolin.), rus. **сплавъ—сплáва**; bylo to za *mráku* (Postřek.), rus. **мракъ—мрáка**; *svál*, *sválu* ti nemá (N. Kdyně), rus. **свалъ—свáла**; — *dúby* se zelenaji (Maž.), rus. **дубъ—дýба**; daleko do *svieta* (Hartman.), rus. **свѣтъ—свѣта**; muj *Bóže* (Vranov, Kažňov, Chrást, Řep., Krasel., Pís., Komář.); s pánem *Bóhem* (Hartman.), rus. **богъ—бóга**; — *čérty* sem tam vociď vyhnal (Elhov.), rus. **чёртъ—чéрти**.

Poznámka. Možno bylo by tu připomenouti: těm zácnejm *hóstum* (Maž.) prvotně ikm.; *jáchy* (N. Kdyně) z němč.; já mám ňákej *kňáp* m. chňap t. hmat (Křečov); koupil *štús* dříví (Kažňov); oj toho *Rúsa* (Svojn.); to je z *trúcu* (Hartman.); *síc*, *sícu* t. stolička (Pocin.); *jílmy*; *klíhu*; vod *jíhu* a j. (Řepice).

γ) Kořenná slabika jest v nom. (akk.) sing. krátká, kde v spisovném jazyce jest dlouhá, na př.: vosrchlý *chleb* (D. Lhota, Strážov, Kolin., Křečov, Krasel., Maž.); chcou chleb? (Otěvík); vzal si krajec *chleba* (Kažňov); hodí se nám *sněh* (Postřek., N. Kdyně, Sulisl., Zbin., Hradeš., Bušov., Pačív, H. H. Raděj. a j. až po Vlčtýn); prochodicí *dum* (Postřek., Pocin., Mlyneč., Kažňov); chodí dum vo- domu (Hvozd, Strážov, Rábí, Horažď., Kvásňov., Hradeš, Hoštic., Svojn.); dyby se *Buh* smiloval (Češtice, Elhov., Malov., Přešt.); aby tě Buh hojnym odplatitelem býti ráčil (Kolin.); Zejnerovic *dvur* (Vranov); *vuz* (Veřech); — dále: *pambu* (Polyň, Boubín); dostal na *chram* Páně (Loza, Roušín, Svojn.); *pas* (Postřek., Svojn., Doudl.); *val* (N. Kdyně) a j.

δ) Kořenná slabika jest ve všech pádech dial. zkrácena, na př.: *stín*; ve *stínu* je (Postřek.); z *líkem* nebo prášky to de ináč (Přešt.); buchta s makem (Štěkeň); třinact *sahů* dříví (Brť); Šimanuc *mlyn*; to de vod *mlyna* (Postřek.).

b) *Nominativ sing. víceslabičný.*

§ 23.

α) Kořenná slabika jest dial. dlouhá, na př.: *prápor* (Bušov., Třemoš.) maji *prápory* (Kouto), rus. **прáпоръ**; lituj mně trávo, *jásane* (Maž.) ,rus. **ясень**; rozdívati žemličku lnu dyj se dělá *kúžel* (N. Kdyně,

Digitized by Google

Řepic.), rus. кýжель; *ímel, ímela* (Krasel.); pan *místr* je ve verštatě (Štěkeň, Svojn., Sv. Jan); místra si chválí (Krasel.); byl tu *kmůtr* (Kažňov); *chrápot* (Svojn.); na *júnus*, vod *júnusu* (Kažňov, Třemoš., Pr. Újezd a j. až po Stachov jž.); nemá ani *tépich* (Vejprn.); to je *fíšpan* t. rákos, něm. Fischbein (Komář.); byl dobrej *sklízuňk* (Řepic., Strak.), tato poslední přejatá.

Poznámka. Tu sluší připomenouti ještě: *íštrmenty* (Hvozd, Svojn.); *íšpechtor* (Křečov); *ádyjunk* (Křečov, Jinín, Maž.); *šífoner* (Bušov.).

β) Kořenná slabika je dial. krátká, na př.: *žbaneček* (N. Postřek.); v *Kyčově* m. Klíčově (Kouto); *svicnik* (Veleš.); *Višek* (Svatop.); co *pisku* drobneho (Viteň); *unor*, *říjen* (Raděj., Řepic.); byli *blazni* (Brníř.).

Povšimnutí zasluhují některá adverbialně užívaná slova lišící se dialekticky kvantitou, na př.: *včéra večér* (Polyň); včéra pršelo (Horažď., Pís., Maž.), rus. вчерà; *zdůla* (Besed.); nebucni se stolu *dólu* (Hvozd, Žihob., Střelhošt., Řepice); *vdóle* je zem (Pís., Svojn.); dóle i na hóře (Chrást, Krasel.); *délu*, *dému* (Domažl., Chrást).

II. *jo-* kmeny: *a*) *Nominativ sing. jednoslabičný.*

§ 24.

α) Kořenná slabika ve všech pádech dial. dlouhá, na př.: to je *kéř* (Bušov.); nandala si plnej *kůš* jetele (Hvozd, Lhenice), mrus. кôшъ; to je pěknej *múž*; je vod *múže* pryč (Strakon., Křešťov., Řepice, Pís.); máš sveho múže (Kažňov); muj zlatej *múži* (D. Pořič), rus. мужъ—мýжа; poto holt jedou na *kráj* vesnice; zás bude z *kráje* počet (Postřek., Kouto, H. Bělá, Bušov); příde to k ňákýmu *kráji*? (Kolin.), rus. крайъ—крáя.

β) Kořenná slabika jest v nom. (akk.) sing. krátká, kde v spisovném jazyce jest dlouhá, na př.: nosidla na *hnoj* (Polyň); z vola máme *loj* (Hvozd, Křečov); *dešť* (Chrást) jinde dýšť; puč mi *nuž* (Kažňov); jadrnej *luj* (Horažď., Krasel., Řepice, Svojn.); vovčí *hnuj* (Lhota Kd., Hvozd, Kažňov, Mrtníky, Varvaž.) a j.

b) *Nominativ sing. víceslabičný.*

§ 25.

α) Kořenná slabika dial. dlouhá, na př.: *kášel* silnej se menuje bufák (Hvozd; Domažl., H. H. Raděj., Křečov, Kažňov až po Vlčtýn), rus. кáшель; *knihař* (Strážov); *hájič* t. vích (Žihob.); *hádač* (Řepice); *lítač* t. nezveda (Svojn.); i *Jéžiše* Jeho syna (Kolin., Komář.); s pánem *Jéžišem* (Postřek.); ten žid se menuje *Móžiš* (Komář.); *skládatel* té písničky (N. Kdyně); *jítrocel* (Chrást); *rúměnec* (Řepice); *mázovec*, *púškvorec* (Svojn.).

β) Kořenná slabika dial. krátká, na př.: *ruženec* má hu mně (Lhota Kd.).

Digitized by Google

Kvantita v jednotlivých pádech *o-* a *jo-* kmenů.

§ 26.

Gen. sing. má dlouhou koncovku, na př.: né, byl sem *domá* (Krasel.) adv.; z *lesá* tě vyprovodim (Hartman.); též: *včerá* hořelo u Králov (Lhenice).

Vok. sing. má kořennou slabiku dial. dlouhou, na př.: *páne* (Svojn.); *óče* náš, jensi; muj hezkej *chlápče* (Maž.); *múži*, co to děláš? (D. Pořič.)

Nom. plur. *a*) koncovka *i* dial. zdloužena, na př.: *chlapí* (Postřek., Strážov); ty sou ičko *páni* (N. Kdyně, Bušov., Chrást, Švejkov., Lobzy, Dobřív, Třemoš., Víteň); ty mejštacký *zubikantí* (Hvozd); *kamarádí* mé (Kolin.); tam dú *harestantí* (Raděj.); *psí* (Žihob., Komář.) ; ty Volský *brumbáři* (Manet.); už zas s tebou *čertí* šíjou (Štěkeň) ; — *bůťácí* sou ve Lhotě (Dub. Lhota); *sedlácí chlupáčí* (Mlyneč.); to sou *darebácí* (Víteň, Hvozd, Řepice, Strážov, Druzd.); — *kněžicí*, *mlnářicí* (N. Kdyně); *zednicí* maji zlatý kladiva (Kolin., Červ. Pořič); *mužicí* (Druzd., Zbin., Spůle); všickní pancký *poručnicí* maji peněz dost (Červ. Pořič) ; *ouřadnicí* (Krasel.) — *klucí* kozelce dělaji (Kažňov, Řepice, Stachov, Komář.); — odstupující *súsedí* ti přejú chčestí (Postřek.); *lidí* tě neznaji (Hartman.); *učitelí* (Roušín), tyto poslední příklady místo naležitého *é*. — *tesaří* (Postřek., N. Kdyně, Přešť.); *hlínaří*, *snopaří* (Dub. Lhota); *sahaří* poráželi dřejví (Hvozd); *pečenkáří* (Spůle); *mlnáří* (Strážov); — *chlapcí* hráli kolomastryku (Hvozd, Druzd., H. H. Raděj., Výrov, Třemoš až po Komář.); *chlapsí* (Varvaž., Veselá, Vejprn., Vlčtýn, Řepice) ; *brabcí* zobaji pšano (Sulisl.); divoký *kancí* (Hodov., Hvozd, Raděj., Spůle); — povšímnutí hodno: muží, kněží, bratří (N. Kdyně, Strážov, Elhov.) jako v stč.

Koncovka *í* není obecná, přichází i krátké *i*, zvláště je-li dlouhé *a* v předposlední slabice: búbláci, voláci a p.

b) koncovka *-é* dial. krátí, na př.: *anděle* překrásně zpívali; *přátele* (Strážov, Češt., Pís.. Maž.); Pavla oce sme přátele (N. Kdyně, Račov. Veřech., Chanov., Střelhošt., Soused. až po Švejkovice); milujte se *manžele* nýni (Maž.); *lide* mně to nepřejou (Křešťov.);

c) koncovka *-ové* se dial. krátí, na př.: sou *králove* (Kouto, Mrákov); *kyjometrove* (Vranov); dyž tu byli *Švejdove*; tři *krejčove* (Zbin.); moje *strýcove* sou v Praze (Strážov); obá *rodičove* (Češt.); boreť budou *synove* vo-táty (Horažď.); *pánove* (Soused., Střelh.); takoví *chlapove* sou jako *dubove* (Chrást); jinde zachovává se tu délka.

Gen. plur. dial. zkracuje *-ů*, na př.: z volověných *knoflíku* (Mrákov); do podneška tam řikaj u *Dindalu* (Pocin.); plášť měl devět *krádlu* (Zbin.); ten mi dal *výčitkuch* (Žihob.); vo-tech *cerelu* kůš (Přešt.); to mu nevodpustim věčně *věkuv* (Hvozd, Štěkeň); u *Pavliku*, *Babku*, *Ronsu* (Křešťov, Elhov., Pal.); *bramboruch*, *křikuch*, *chlapcuch* (Řepice); pár *dukátuch* litovati (Švejkov., Jelenov); nespatřim tam z mojich *lidu* žádneho (Maž.); *Hodiku* to maj taky (Brníř., Komář.); bohatých *rodiču* syn (N. Kdyně).

Digitized by Google

Dat. plur. dial. zkracuje *-ům*, na př.: *a*) *-óm* zkráceno nežli přešlo v *-ům*: *muzikantom* (Kouto); *pánom* byli dlužni (Kolin.); dal *holubom* přahoušel hráchu (Hvozd, Bušov.); *volom*; di *Kurandom* (RHODS., Druzd.); *vtákom*, *Dubom* (Chrást); *Holom*, *Mrázom*, *Kozom*, *Nehybom* (Velešín); *hodinářom*, *Divišom*, *mužom* (RHODS., Chrást) *kněžom*, *lidom*, *vánocom* (Měčín); *tesařom*, *krejčom* (Přešt.);

b) *-um*, na př.: nabí těm *klukum* (H. H. Raděj.); těm *dubum* to nepovidej (V. Bor); dvoum *pánum* (Krasel.); dej těm *holubum*; vyhnuli sme se *sporum* (Strak.); ke *Kulhanum* (Rankov); — *chlapsum* vieři (Polyň); k *Elhojcum* chodíval (Elhov.); k *Liběticum* (Maršov); *zlodějum*, *hrncum* (V. Bor) a j.

Zde možno uvésti i tvary: pudeme k *Železnovum* na hrátky (Žihob.), k Horskejm *kovářovum* (Krasel., Dobev).

Lok. plur. krátí *ích*, na př.: maji to [vyrážku] v *obličejich* (Lhota Kd.); Káče roznese po *strejcich* (Boubín); ze *Zbinicích* Jíra švec (Zbin.).

Poznámka. Adverbialně užívaný lok. na *-ů* rovněž krátí, na př.: hyn *dolu* bylo vidět (Polyň, Kolin., H. Bělá); dyž de mněsíc na schod dolu (Svatop.); dy de *domu* (Krasel., V. Bor, Svojn., Trh. Sviny, Mičov., Žichov., Hartman.); *delu* sem je snážejc (Přešť.), přide *demu* (Růvná).

Neutra.

§ 27.

I. *o*- kmeny. Je-li nom. sing. dvojslabičný, tedy se

a) kořenná slabika dial. dlouží, na př.: vědro *píva* (N. Kdyně, Kažňov, Řepice, Horažď., Pís.), rus. **пи́во**; *próso* (Kotouň), rus. **про́со**; ať je tu *tícho* (Svojn., Bušov., Raděj.), rus. **ти́хо**; té *žíto* (Postřek., Lobzy, Zubč., Stachov jž.), rus. **жи́то**; táta je za *húny* (Hvozd), rus. **гу́мно**; *jítro* pole (Řep.); *ítro* t. ráno (Roušín); *Rúsko* je veliký (Veleš.).

b) kořenná slabika dial. krátí, na př.: *rano* přídu (Řesán.); ten chlap se zakopne pře-*steblo* slámy (Hvozd, Strážov, Krasel., Svojn.); *křidlo* (Strážov, Bušov.); starý *pobřislo* (Češtice); s *mlikem* (Brníř.); *usta* u peci; nemam ani do *ust* (Postřek., H. H. Raděj.), rovněž: *pero*, *meno* a j.

II. *jo*-kmeny. Je-li nom. sing. dvojslabičný, tedy se kořenná slabika dial. dlouží, na př.: vle-si na *lóže* (Kažňov, Švejkov., Veřech.); skučel v *lóži* (Sulisl.), rus. **ло́же**; noc je nejčko jako *móře* (Chrást, Kažňov), rus. **мо́ре**; já mám *hóře* t. soužení (V. Bor), rus. **го́ре**; přes *póle*, v *póli* (Maž. a j.), rus. **по́ле**; *vóle* mněla jak dvouušnik (Hartman.).

Kvantita v jednotlivých pádech *o*- a *jo*-kmenů.

§ 28.

Gen. sing. někdy dlouhou koncovku, na př.: z *jará* tu bejvá hezky (Rábí); vod *mnohá* let stávala (Pocin.), celkem zjev vzácný.

Digitized by Google

Nom. plur. má někdy dlouhou koncovku, na př.: zpomeň na ty *slová* (Pocin.).

Gen. plur. podržuje délku kořenné slabiky, na př.: několik *jáder*; z *játer* (Hvozd, Svojn.). — Krátkou slabiku dial. dlouží, na př.: bouch kamenem do *vrát* (Ondřov., Hvízdal., Hvozd, Bělá); dostal buchtu do *zád* (Chrást, Varvaž., Svojn.).

Dat. plur. má *-om* (vedle *-ám*), na př.: *městom* je inak; ta vláha škodí *polom*; *ložom* (Chrást); *vejcom* (Měčín) v spis. jazyce je *-ím*; — nebo *-um*: až k těm *hnízdum* (Horažď.); šél k *vratum* (Kažňov).

Lok. plur. má *-ich* místo *-ích*: chodí po *vejcich* (Kouto).

III. *jo*-kmeny

§ 29.

a) Kořenná slabika se dial. dlouží, na př.: včera sem dostala *psáni* (D. Pořič, Maž.); pod *páždim* (Chrást, Vlčtýn, Šťáhl.); pták sivého *péři* (Mrákov, Polyň).

b) Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: *dřiví* (Postřek., Brť).

Kvantita v jednotlivých pádech.

Pády zakončené na *-í* zkracují dial. koncovku, na př.: místo *hospodářstvi* meho (Pocin.); zavřelo se *kvíti* (Vranov, Hoštice); ve žních metá rolnik *vobili* (Hvozd); kálel *dřívi* (Žihob.); *mládi*, *neštěsti* (Zbin.); koza je v *zeli*; po *bohactvi* (Hartman.); *souženi* (Zbin.); přinej sem to *vysvěčeni* (Maž.); *umučeni* Bóži (Jedov.); jag-mu *psani* přišlo (Trh. Sviny).

Instr. sing. krátí *-ím*, na př.: *dřívim*, *listim*, se *zelim* (Řepice); slepici vypařenou nebo s *peřim* (Kolin.); stáli tam za *křovim* (Klášter).

IV. en- a *ent*-kmeny, v nom. sing. *-ě.*

§ 30.

Gen. plur. dlouží koncovou slabiku, na př.: *semán* je dost (Postřek.); *kuřát* (Domažl., Pocin., Stachov jž.); *vnoučát* (Brníř.); měl sem dvanást *telát* (Brť); od *zvířát* (Víteň, Čížice); *housát*, *prasát*, *jehňát* (Varvaž., Třebče).

Dat. plur. krátí dial. koncovku, na př.: *prasatum* dala votavy (Dol. Pořič); *kuřatum*, *semanum* (Horažď.).

Feminina.

§ 31.

I. *a*-kmeny.

Nominativ sing. dvojslabičný.

a) Kořenná slabika se dial. dlouží, na př.: *včála* (Pačív, Krasel., Varvaž. a j.), rus. **пчёла**; *rýba* (Postřek.), rus. **рыба**; to je *hnída*; cé za *hnídu*

Digitized by Google

(Svojn.); na hlavě měl *hnídy* (Hvozd, D. Bělá), rus. гни́да; *bzdína* (Svojn.); bude mít zas *bzdínu* (Štěkeň) srovn. rus. бздёнie; tekla mu *slína* z huby (Hvozd, D. Bělá, Svojn.), rus. слúна; taková je jeho *hřívna* t. odměna (Řepice), rus. грúвна; tu je mandátu, dyž se tě podivá na tu *knihu* (Horažď., Krasel., Sv. Jan, Komář.); kníhách, kníhama (H. H. Raděj.); *májky* (Polyň), rus. мáйка; *jískra* (Horažď., Roušín); *jískry* lítaji (Řepice), rus. úскра; *húbu* nadmutou nosila (Hartman.), rus. гýба; *hráďka* (Křešťov.), rus. грáдка; *trúska* vod železa (Roušín), rus. трýска; — *vúsa* mně štípla (Lhenice), rus. осà; *jíkry* sou bílý (Horažď.), rus. икрà; mněsíček výde z *hóry*; za *hórou* (Maž.); zezdola na *hóru* (Křečov, Řepice); na *hóře* (Chrást, Hvozd); hůra, rus. горà akk. гóры; byla moje *vína* (Maž.);— *sáma* (N. Kdyně) něm. Saum; četnik dostal *zrádu* (Volšov); pád na *ránó* t. hranu (Postřek.), stsl. granь; hezkou *céru* má (Vranov); hde je vaše *céra* (Horažď.); s tou *cérou* (Maž.); to byla taková *brúna* (Žihob.) sthněm. brān; vod studnicí je *stůka* (Křečov).

β) Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: *važka* (Postřek., Křečov, Svoj., Veleš.); vezmu-li na tebe *dutky* (Hvozd); do těch *nužek* (Otěvík); hledal *huby* (Postřek.); *bidu* vyžene bej zařikávání; *puda* t. podlaha (Pocin., Boubín); má *ucta* přeju (Kažňov); *hřiva*, *řimsa*, *žila* (Strážov); *šňury* (Polyň); na *tačky* (Chrást); padaly *krupy*; krupama (Králov.); pěkný *travy* sme měli (Nežet.); na *huře* moc pršelo (Rankov).

b) *Nominativ sing. víceslabičný.*

§ 32.

α) Kořenná slabika se dial. dlouží, na př.: ty *čábero*, vyčabřila uj si se (Řenče); *fíjala* (Svojn.); fíjaly se rozvily (Hvozd); v *hódinu* smrti (Druzd.); *kníhara* (Brť); *kníhačka* (Komář.); *lúdačka* t. červenka (Besed.); *píjavka* (Žihob.).

β) Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: nechoď do *huštiny* (Kažňov); *placačka* (Sv. Jan); má silnou *naturu* (Postřek.), jinde vždy n á t u r a.

II. *ja*-k m e n y.

§ 33.

a) N o m i n a t i v s i n g. d v o j s l a b i č n ý (po odsutí koncovky jednoslabičný).

α) Kořenná slabika se dial. dlouží, na př.: vono mu to neškodí na *zráji* (Suš.); zavorat hnuj k *síji* (Křečov); u plouhu sou *tíhle* neb kleče dto; *žídle* t. moučenka (N. Kdyně, Komšín, Kotouň, Řepice); *špíce* (Měčích., Varvaž.); mušim na sejpku, máme *zvíž* (Horažď.) a j.

β) Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: *dveře* sú obarvený (Postřek. až po Komářici); já mám *praci* dost (Kralov.); *drubeř* (Míchov, Kvašňov.); no je jich takových *piseň* (Maž.); *kuže*, *ruže* (Polyň).

Digitized by Google

Kvantita v jednotlivých pádech *a-*, *ja-*, *sja-* kmenů.

§ 34.

Instr. sing. v dvojslabičných slovech buď kořennou slabiku krátí, na př.: za vysokou *branou* (N. Kdyně); po tou *lipou* (Hartm.); s *mamou* (Kotouň); pod *škalou*, *kolnou* (Kolin., Maž.) jako v spisovném jazyce, nebo nezkracuje, na př.: jámou, slámou (Kažňov, Řepice, H. H. Raděj., Svojn.); s *kůrou* seškrab; se *smůlou* (Hvozd); s jakou *mírou* ty k lidom, s takovou voni k tobě dto; vyběh *dírou* ven (Svojn.) a j.

Instr. sing. krátí koncovku: šli za *rakvi* (Hodov., Hvozd, Raděj.).

Gen. plur. kořennou slabiku dlouží, na př.: hřímá ze všech *strán* (Raděj., Kažňov, Svojn., Hartman., Maž.); z *rýb* kostičky zahážem, aby bylo ovoce (Otěvík); — je tam málo *třěšni* (Maž.); — sem možno uvésti nezkrácené: stóji podle *dvéři* dto, v nichž obou zkrácena i koncovka.

Dat. plur. krátí dial. koncovku, na př.: *kobylam* (Zbin.); rozumí *rybam* (RHODS., Křečov, Chrást); Pepka šla na pole *kravam* pro krmení (Hvozd); pudem *kmotram* (Soběk.); malym *dětkam* na boty (Zbin.); šel k *pánam* (Maž.). — *vochcim to* neškodí (Krasel.); nečuchej těm *růžim* (Chrást); *košilim*, *skrejšim* (Horažď.).

Lok. plur. krátí dial. koncovku, na př.: snopy sou v *budkach* (Víteň); na *loučkach*; na *Šebeskach* i Šebesce (Spůle); na *jamach*; byl na *rybach* (Křečov); v *zahradach*, na *drahach* (Chrást); ve všech *chalupach* (H.H. Raděj., Miroš., Veselá); dyby tě hna *marach* nesli (Elhov.).

Poznámka. Sem patří i tvary analogické mající stejnou koncovku: u *stranach* byly niší kranáty (Přešt.); — ve *vědrach* (Řep.); na *ramenach* (Přešt.); na *kuřatach* vydělal (H. H. Raděj.) a j. — roste na *travnikach* (Hvozd); bejvá na *dubach* (Chrást); byl sem dneska v *lomach* (Lobzy).

Instr. plur. dlouží dial. v koncovce, na př.: třetí (koláč) s *rozinkáma* (Maž.); — krácení kořenné slabiky není stálé: s kravama — krávama (Kolin.) a j.

Subst. paní rádo zkracuje koncovku: *pani*-mámo (Kouto, Rábí, Polyň, Kažňov a j.); *pani* nevěsta (Strunkov., Volyň); viděl ste *pani* starou (Bučov.) a j.

III. *i*-kmeny.

§ 35.

a) dlouží dial. kořennou slabiku, na př.: mněla by z něj *rádost*; teprv bude *rádosti* (N. Kdyně, Hartman.), rus. **рáдость**; mám samou *žálost* s nim (Brníř.), rus. **жáлость**; má *bólest* (Chrást), rus. **бóлесть**. — *mejši* sou zlý (Koryt.), rus. **мышь — мúши**; neberte si *móc* (Zálší); mluví nejčkodle móc hápavě (Horažď.) užívané příslovkově.

Digitized by Google

b) krátí dial. v koncovce: mocli maji *polnosti*? (Jinín). — věř víc *vočim* než *ušim* (Rokyc., Švejkov., Bušov., Lobzy); *kostim*, *husim* (Horažď.), toto není dial. mask.

Adjektivum.

§ 36.

Kromě kořenné slabiky v positivě (srovn. str. 18. sl.) dial. krátí zvláště koncovky v t. zv. složeném sklonění.

a) koncovka *í* se dial. krátí, na př.: *hadi* jazyk (Zbin.); *zvířeci* kalhoty dto; *mateři*-douška (Svojn.); — komparat. a superl.: *nejhorši* věc (Kouto); dy mam *nejpěknějši* žízeň (Soběk.); nejni nejhorši holka (Zbin., Žichov.) a j.

b) koncovka *é* se dial. krátí, na př.: *smutne* srce moje (Žichov.); žalo trávu *hezke* děvče (Křešťov.); na to *dobre* pivo (Pís.); *páte* přikázání (Svojn.); *žádne* štěsti (Maž.); dělaji *měke* nebo *velke* kopy (Dub. Lhota); maji *pěkne* šaty (Křešťov.); proj za nás za *hříšne* (Hvozd) a j.

c) koncovka *ého* (výho) a *iho* se dial. krátí, na př.: ze *sedleho* mleka (Postřek.); uslyš *časneho* člověka (N. Kdyně); co je tu *noveho* (Pocin.); z *drobneho* kameni (Strakon., Strážov, Češt.); ona *každeho* zcemperuje (Pís.); voplín nad rejdovačkou otáčí se kolem *svůrneho* hřebu (Elhov., V. Bor); holubička tichá z *letoveho* (t. letního) kraje (Maž.); mám séna *ženateho* (Trh. Sviny); toho *praveho* ťal do *živeho* (Jedov., Rankov). — vod *Bóžiho* narození (Postřek.); z *teleciho* a *hověziho* masa (H. H. Raděj.); — je *nepořádnyho* rodu (Lhota Kd.); je od každyho *bukvicovyho* kořene (Jedov.); takovyho kaplana (Elhov.).

d) dial. se krátí koncovka, v níž je *m*, na př.: (sing.) jinemu *neznámemu* (Mrákov); *malemu* děťátku *narozenemu* (Pís.); memu *milemu* zustanu verná (Kolin.); tako*vemu* člověku (Jedov.); — nejsem *žádnymu* troničku dlužna (Pocin.); tomu *istymu* upad nos (Hoslov.). — lok.: v *celem* roce zpivá (Víteň); v *hustem* loubí (Žichov.); v *tmavem* hrobě (Dol. Pořič.); v *deštivem* čase (Z. Zbor.); klopýtá při každem kroku (Češtice); v *énglickem* království (Elhov., Maž.); — při *svatym* Janě (Mlyneč.); nechtěl mně to při *živym* Bohu dát (Stráž., Vranov); v *svobodnym* stavu né (Polyň); ve *vysokym* lese (Hradeš.); v tom *starym* chomoutě (D. Pořič); v *teplym* mlíce (Křečov, Krasel.); vo *novym* roce chasa martínkuje (Koryta); po *dobrym* nebo po *zlym* (V. Bor); ta baba má v *dobrym* místěti prořiznutou (Stěkeň); h vosum a třica*tým* roku (Maž.); — v domně *Bóžim* (Polyň);

instr.: s tim *velkym* knoflikem (Brníř.); na-tim *kontrbučenskym* fundem (Kouto); pod jaborem pod *zelenym* (Žichov.); s takovymdle *tupym* nožem nenakrájim nic (Horažď., Březan., Kotouň, Krasel., Soused.); *širokym* kolejem (Miroš., Bušov., Švejkov.); žlabem dva třevice *vysokym* (H. H. Raděj., Veselá, Lobzy); před *Zálesk*ym posvícenim (Maž.); *jamo*vatym polem (Třebom.); — s *dnešnim* stavem (V. Bor); s *domácim* knězem

Digitized by Google

(Střelhošt., Račov., V. Bor, Krasel., Hradeš., Bušov., Dobřív, Třemošná); — za prvn*ím* (Chrást); s tym lehč*ím* nákolesnikem to šlo, ale s tim těš*ím* ne (Horažď.);

dat. plur.: *malym* dětkam na boty (Zbin.); *chudym* lidom (Postřek.); — k *domovnim* dveřum (Polyň);

instr. plur.: mezi matkama *Božima* t. j. mezi 5. a 15. srpnem (Pocin.).

Číslovky.

§ 37.

Dloužení kořenné slabiky, na př.: *šést* ich je (Postřek.); — de na *šístej* rok (Maž.); *šístá* hodina (Roušín); k *síd*mej hodině bude lepčí (Maž.); *vúsmej* rok (Hartman.).

Dloužení koncovky, na př.: *vobá dvá* (Domažl., Brníř.); tám dou *dvá* židi (H. H. Raděj., Křečov, Zbin., Chrást až po Partolice). — někdy bývá činěn rozdíl: v o b á d v á mně rádi maji — v o b a stromy porazili (Hvozd), ve rčení: d v á chlapí jako d v a stromy (V. Bor) a j.

Krácení v koncovce: jel jenom s *jednim* koněm (Hvozd, Soused., Střelh., Chanov., Hradeš., Řesán., Svojn., Vlčtýn, Veselá).

Zájmeno.

§ 38.

a) Základní slabika se dlouží, na př.: šél bych k *tóbě*; vona ho k *sóbě* vábila (Maž.); — velmi často bývá to při n a š e, v a š e: *náše* selka (Postřek., N. Kdyně); sama náše věc (Sulisl., Mrákov); ba ju, dyť je to *váše* (Hvozd); náše kobylenka léži (H. H. Raděj., Elhov., Stachov jž.); *náše* děti (Otročín); pučte mi *váše* vidle (Hvozd); hde sú *váše* holky (Raděj.); stúpni pod náše okna (Pocin.); — nevíme hodinu smrti *náši* (Kažňov); vo *náši* pouti (D. Pořič, Elhov.); — v *nášom* gruntě (Vranov); — z *nášich* hor tečou potoky (Stachov jž.); — *vášemu* strejčkovi dto.

b) Koncovka nebo předposlední slabika se dlouží, na př.: *voná* je s tim vina (Horažď.); voná zemřela (Hartman.); bedle *ňého* (Vranov); třeti den bylo po *ňém* (Hartman.); ten *jích* má (Řepice); *naši* to povídali (Varvaž.); *našich*, *našim*, *našima* (Komář.); z vašich bratrůch nic nebude (H. H. Raděj., Miroš., Švejkov., M. Bor, Střelhošt., Komšín); z *vašima* přátelama (Pr. Újezd, Polyň).

c) Dial. krátí se *α*) osobné zájmeno, na př.: *ja* se bojim (Kolin.); *ja* taky na ně hral (Trh. Sviny); — hu *nas* je zímě siberyje (Hvozd); pozdra - *vas* Pámbu (Raděj.) a j. — přijte k *nam* já *vam* dam jabka; Vondruc strejček to je *vam* žencká počívka (Hvozd, Raděj., Dneš., Miroš., Letkov, Vlčtýn, Hodov, Výrov, Elhov., Č. Pořič).

Digitized by Google

β) instrum. sing. na *-ím* (dial. -ým), na př.: že nad *nim* něco záleželo (Kolin.); šél s nim (Víteň, Vlčtýn, Hoštic., V. Bor, Hvozd, Křečov, Rok., Kažňov, Lukav.); běžel za nim v hapatách (D. Lukav., Krasel., Č. Pořič); nejni s *čim* bránit se (Kouto, Hvozd, Hoštice, Bušov, Todeň); dybych mu co chtěla dala, tak je to všechno *ničimž* (Jinín, V. Bor, H. H. Raděj.); — s *našim* nebyl (Chrást). — za-*tim* se skamenily t. chleby (Postřek.); hde jak s tim moh pořídit na vůz (Brť, Brníř., Mrákov); po-tim našim stájem (V. Bor, Hvozd, Kažňov, Víteň, Dřešín, Janov., Růvná); naj tim i poj tim nic (Horažď., Štěkeň, Kucin., Svatop.); já by se tu s tim hodně paroznil (Záhorčice, Raděj., Žihob., Strážov, Dobřív, Švejkov.). — pře-*tym* (Sulisl.); vodešel s tym jednym klukem (Chrást, Kotouň) — sem lze připojit: s *kym* to de (Křečov, Hvozd, H. Bělá); ponocovat s nekym (Horažď., Svojn.); s kym si hobořila (Hoštice, Partot.).

γ) ve tvarech žen. rodu krátí se *é, í*, na př.: vo-*te* doby ho má na hlavě (D. Pořič); v *te* době to šlo (Elhov.); zúženo: v *ty* náši zahráce dto; — ajť do *ni* nechodi (V. Bor); do *jeji* porušek (Hoštice, Žichov.); dává *ji* mlsnoty dto; že s *ni* promluvi (Vranov); — u *naši* cesty (V. Bor); v tej *naši* maštalce (Víteň); vo *náši* pouti (D. Pořič, Elhov.); *či* té divče (Mrákov) a j.

δ) zájmena *můj, tvůj, svůj* krátí dial., na př.: *muj* vlastenskej je (Postřek.); nepovidej mi o něm, znám ho, že je *svuj* (RHODS., Křečov, Kažňov, Elhov.); muj syn túze je zřezal (Zbin., Řep., Švejkov., Maž. a j.). — neni nic *tveho* (Pocin., V. Bor); pro *sveho* synáčka (Strak., Žichov., Češtice) a j. — dal sem *memu* synu kontracht (Zbin.); *svemu* oci a matice (Polyň, Žichov., Kolin.) a j. — vo *mym* klukovi (V. Bor); na *svym* nemá dvacet jiter (Lhota Kd.); to je na *tvym* podzemku (Horažď.); — s *mym* milym nechodim (N. Kdyně); dokuď je *svym* pánem (D. Pořič) a j. — netrap srce *me* (Žichov.) a j.

Příslovky.

§ 39.

a) Dial. dlouží se kořenná slabika v kompar., na př.: *touž* to nejde t. tužeji (Brníř.); *ztouž* (Svojn.); rači sem se tlačil *příď* t. více do předu (Žihob.); naše hódiny dou příď, vaše dou *záď* (Štěkeň); vzadu - *záď* — *nejzáď* (V. Bor); ty zustávaji (bydlí) příď; záď to nejni (Horažď.); *říď* — *nejříď*; *půžď* — *nejpůžď* (Svojn.).

b) Dial. dloužení u ostatních, na př.: šél *prýč* (Mrákov, Soběk.); *jíž* nemůžem vobstát (Maž.); u j si hotov? — *úž*! (Pís.); di *túle* (H. Bělá, Horažď.); *túdle, tú* (Boršov., V. Bor., Maž., Todeň); *túda* sme byli ve Volyni (Krasel.); *tám* spí *zás* (Suš.); *zájs* de (Žichov.); — ja sem *tám* jistá (Postřek., N. Kdyně, D. Lhota); de se tám ty kameny tlučou (Otročín, Pocin., Ondřov., Hvízdalka, Polyň); až k tém stromám tám dou (Škvrňan.) a j. — *tále* ten,

Digitized by Google

tán ten to povídal (Dub. Lhota, Křečov a j.); nejdu *nikám* (Svojn.); — ať nechá *ták* (Pocin.); *ják* šél do dveřích (Kralov.); kdo *pák*? proč-*pa* mlčíš (Křečov, M. Bor, Horažď., Řepice); dy tu byly trhy, bejvalo *inák* (Lhenice); *kterák* slunečko de (Malov.). — *vocád* nejsem (Suš.); *pokáď* ní nepřídou lepčí noviny (Pr. Újezd); *dokavád, pokavád* (Vejvan., Varvaž., Březan.). — *gdá, gdáž*? (Besed.); to sem eště *nihdá* neviděl (Hvozd, Křečov, D. Pořič, Krasel., Strakon., Komář.); *indá* bylo zpěvu (Žichov.); *tehdá* bejval na Novej takovej oucknecht (Víteň); — *jindavá* bejvalo vobilí drahý (Štěkeň). — *všudýž* bel (Postřek.); není ho *nihdý* k najití (Jinín) a j.

Dloužena bývá i negace *ne*, stojí-li o sobě.

c) Dial. krácení jest řídké: jel *take* do Rus (Žihov.); proj - za nás *nyni* v hodinu smrti (Hvozd); *pořad* plače (Elhov.) a j.

P o z n á m k a. Mohlo by se tu připojiti i dloužení předložek a spojek: *mímo* nás tám nebyl nihdo (Raděj., D. Bělá, Bušov., Řepice) a j. — *průti* nim; ít *naprůti* procestí (Roušín), rus. **прóтивъ**; — *pří*-něm, *ná*-něm (Postřek., Hartman.); *ná*-věky (Svojn.) — dále: *ále* dej pozór (Kažňov); ve jmeno Oce *í* Syna *í* Ducha svateho; von by zaspal *í* soudnej den (Hvozd); *neslí* to dá t. jest-li (Postřek.).

B. Časování.

Dialektických odchylek od jazyka spisovného jest mnoho.

I n f i n i t i v.

§ 40.

Infinitiv, pokud je dvojslabičný (s plným -ti) shoduje se s jazykem spisovným, ztratí-li *-í* v koncovce, tedy dial. krátí se kořenná slabika, na př.: nevim, uvidimli eště růže *kvect* t. umru; dítě muší se *vect*; děti se nemají *plect* velkejm do řeči; budeš inčko *mect* (Hvozd, Bušov., Krasel.); chtěl *ject* (Horažď., Partot., Měčín, Maž.); mušela *přijit* pochroma (Pocin.); chcešli, mužej se *vest*; nemoh *velest* na strom (Hvozd); — potupělej lid, že je to hloupost *řect* (Lhota Kd.); nechci *řec* (Postřek.); chtěli *utect* při spodku tej škály (Kolin.); dej koláče *pect* (Hvozd, Partot.); — nemoh sem nic jinýho *šit* (Zbin.); muší *byt* hezky, dy to chce schnout (Postřek.); — chce *spat* dto; bude se *smat* (Elhov.); muší *mit* dost (Víteň); — v parně to neni *znat* (Komář.); — mohu *snist*, co chci, zaživu všechno (Čeština).

Infinitivy složené s předložkou nebo předponou, pokud se v spisovném jazyce krátí, podrží dial. délku, na př.: *užít* toho nemoh (Řepice); *pobít* je (Svojn.); jak je *dostát*? vejminek míl tu *dostát* (Postřek.); *vostát* nechce (N. Kdyně); dyž to můžu *zastát* (Kolin.); — von to umí *podát* (Postřek., Mlyneč.); *prodát* na maso vola (Pocin.); neco se *nedát* t. opříti se (Krasel.); *vybrát* a potom si to *nechát* (Postřek.).

Digitized by Google

Odchylné dloužení u sloves V. tř., na př.: α) *kmítat* se nemůže (Řepice); co s tim *dielat*; *kúkat* (Maž.) a j. — β) *vorát* už sme vorali; *vyčkát*; kerapa to co mušim *spočtát* (Postřek.); hbude *trvát* dlouho (Pocin.); šak ta bude *chovát* (Mlyneč.) a j.

Odchylné krácení, na př.: budu *řikat* t. číst (Víteň, Hvozd, Chrást); *zařikavat* (Janov., Jedov.); vyhybat, vysychat a j. v.

2. Participium -*l*.

§ 41.

Kořenná slabika se *a*) dlouží ve všech tvarech:

α) u zavřených themat (I. a II. tř.), na př.: *ukrád* si kus plátna; vokrád ho; *pád* na ranó t. hranu (Postřek.); *vokrádl* kostel (Sulisl.); *spád* delu; vy*lézla* tamtudy; dyjž sem ho *sík* (N. Kdyně); po*síkla* ječmen (Brloh); víc a víc *chřád* (Křečov, Partot.); *sédl* si pod okno na lavici (Elhov.); *móhli* sme bejti vobá slobodný (Hartman.). — *jél* (jed-) po rynku; když sem *šél* (šed-) po louce (N. Kdyně, Mrákov); von zajs přišél (Lhota Kd., Pocin.); dy semž *jél* a vůl mi kulhal; víckrát sem tam šél za svátek (Kolin., Žichov., Boubín, D. Pořič, Elhov., Maž., Hartman.); — aby já sobě *vzál* (jem-); za manžela *vzála* (Polyň); pak je vzál po biči (Maž.); ze šífu vzáli (Hartman.); já sem na ní *žála* (žen-); *práli* se (per-) dto.;

β) u otevřených themat *I.* tř., na př.: ty bysi jen pořád *hníl*; *žíli* spolu ščasně (Hvozd); *žíl* dobře (Partot.); užíli dost (Svojn.); *šíl* šaty (Strunk., Přešt.); už tě *ušíla* krejčová šaty? (Štěkeň); *víl* kytku (Partot.); aby se v ní *mejly* (Strakon.); — *vostál* (ostanu); vydostál hromadu peněz; to bysi *dostála* (Postřek.); s postele *vstála*; jako *přestálo* kamení (Postřek., N. Kdyně); jaro *nastálo* (Žichov., Elhov., Mezholez, Polyň); *zvostál* (Březan., V. Bor). — *III.* tř.: *biežela* do řadu (N. Kdyně, Kolin., Jelenov); já by po ni *biežel*; von dobře *vieděl* (Hoštice); to sme *nevieděli* (Jelenov) a j. — *IV.* tř.: ale *vymódil* to (Kažňov); von ji *prósil* (D. Pořič); *utíšilo* se (Žichov.); kolo sem mu *rozbóřil* (Hartman.); *zlómil* nožičku; *stížila* sem velice (Maž.) a j. — *V.* tř.: štrykoval, jen to *práskalo* (Kolin.) a j.

Samohláska před -*l* se dlouží, na př.: *II.* tř.: *sednoul*, *padnoul*; já se tomu roští *minoul*; von si *tuknoul* (Suš.); *přihrnoulo* se (Kolin.); *usnoula* sem (Žichov.); *hnouli* se (Soběk.); hnoulo se mu v hlavě (Horažď.); *minoulo* mi šedesát (Boubín); dyž *usnúl* (Jelenov); *zapomenúl* (Maž.). — III. tř.: *miel* bych živiti ženu (Mrákov, Mlyneček); *miela* sem se vlóni vdát (Maž., Kažňov); já sem *chtél* umínit (Pocin., Polyň); *ležél* sem s polámaninou (Kolin.); *opršél* (Boubín); mlaší bratr to *uslyšél* (N. Kdyně); u najs *sedě* (Dráchov); já *smiela* (Maž.). — vejminek *míl* tu dostat; teta *míla* to uložino (Stachov jž.). — *IV.* tř.: kaši *vařil* (Postřek.); luciper vařil jerteple; já sem se mu *nevodsloužil*; *nechodíl* tán (Mlyneček); *hupšíl* sem se t. píchl (N. Kdyně); von mně upšíl t. uhodil do bolesti (Přešt.); *naprosíli* tfá

Digitized by Google

půl strycha žita (Němč.); v ten den to *nepatřílo* (Smržov); já je *ctíl*; *ošidíl*; *prosíla* hmynáře; já tam chodíl (Maž.); rukama *lomíl*; na všechno bych *tréfíl* (Hartman.); s nim som *nemluvíl* (Nežet.). — *V* tř.: *volál*; *necháli* toho; *rozeznál*; uj - sem to *znála*; projc *neptáli* dostatečnýho muže; *kopála* (Postřek.); von [ven] furt *dbála* t. chtěla (Lhota Kd.); já sem tě *neznála* (Pocin.); abych s'je *nakopál* (Mlyneč.); já na ní zavolál (Mezholez); *chodívál* sem tam (Polyň); *kopáli* hrobeček (Smržov); — *nasíl* sem letoj samej roučák (Kažňov); letoj - sme *síli* fousku (Hvozd) a skoro ve všem Pošumaví. — *VI.* tř.: co nám *nešmäkoválo* (Postřek.); *darovál*; jak bych já tě *milovál* (Polyň); *provandrovál*; *sliboválo* mu to; *zrychtoválo* ho (Maž.).

Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: *pasli* jsme dlouho (Maž.); *roztluk* sem vosrzok (Kažňov); von sebou *nevlad* (Kolin.); — vona se *smila* t. smála (Mrákov); prvejc mně lezdys *navštivil* (Horažď.); *nakupil* sem t. nakoupil (Sulisl.); — *připival* sem mu (Trh. Svíny); rovněž často: řikal, povidal, hral a j.

3. Participium *n*.

§ 42.

Toto participium dial. dlouží samohlásku před *n*, na př.: mrva *vymočéna* (Škvrňany); svarba je *ustrojéna*; *povyšéno* bylo; *odřény* nebudem (Maž.); nemáme eště *semlíno*; seno bylo *zahražíno* votavou (Raděj.); *uložíno* (Stachov jž.) a j. v.

4. Substantivum verbale.

§ 43.

Toto rádo dial. krátí koncovku, na př.: té smutné *naříkáni* (Brníř.); dlouhý *stolováni* (Strážov); samý *staráni* a přec špatný *vychováni* (Zbin.); *vostáváni* (Kot. H.); o *strháni* jezdili (Březí). Srovn. str. 16.

5. Participium praesentis aktivi.

§ 44.

a) dlouží dial.: hněvá se dos - tich žroutu *máje* (Strážov); —

b) krátí předposlední slabiku, na př.: chlapec je k modlitbě *chtějicí* t. rád se modlí (Volšov); přes póle *biežicí* (Maž.) jen v urč. tvaru.

6. Praesentis indikativ.

§ 45.

a) kořenná slabika se dlouží, na př.: *búdu* *) mít ty svatý anděle; *búdeme* čérta mlátit (Maž.); *búdete* íst (Pocin.); že se *búdou* vdávat (Maž.);

*) užívá se ho k tvoření bud. času.

Digitized by Google

vému to sám dto; — *řéknu* mu (Maž.); květina *vádne* a kátí se; *shásne* (Postřek.); *nezbohátne* (Suš.); — skoro obecno jest u I.7: kováří *bijú* do železa (H. H. Raděj.); počkej, táta tě *nabije* (Krasel., Křešťov., Řepice. Měčín); *píju* dost (Veselá, Bušov., Letkov, Vejprn., Švejkov., Svojn.); pořád *píješ* (Postřek. až Komář.); *hníju* celou noc a celej den (Hvozd); v tom domě *žijou* dvě famelije (Kažňov, V. Bor, Měčín, Štěkeň) a j. v. — V 4: já mu to *naliju* (Kažňov); *vylijem* na velkou mísu (Otěvík); ve Vozdě *sijou* jen roučí voves (Hvozd); jak jen *dozráje* (Strážov) a j. — III. a IV.: v hráchu *léží*; *nebieží* (Maloveska); naše kobylenka *léží* (Elhov., Řepic., D. Pořič); dítě se *líchotí* k mace (Hvozd) a j. — V.: forman bičem *švíká*; světlo ňák *bliká* (Kažňov); ten chlap nej - se *rozkejdá*, to trvá chvíli (Hvozd); *chýstaji* to (Varvaž.); pořád v tom poli *kútaji* (Koryta); ten v noci *súpe* (Jinín); — tu sluší připomenouti i částečnou shodu se spis. jazykem: *béru* to na slovo; *béreš* muj klobuk (Strážov); já tě ho *vypéru* (N. Kdyně) a j. — VI.: koníček si *poskákuje* (Žichov.); *miluje*, *zbráňuje* (Maž.).

b) kořenná slabika se dlouží a koncová krátí, na př.: *vieřim* Boha (Postřek.); *stójim* u dveří (N. Kdyně); že ho pěkně *prósim* (Hoštice); v nóci zá - ni *chódim*; samotě dyž *sédim*; *nespátřim* tam z mojich lidu žádneho (Maž.); *vyprovódim* (Dráchov); že *chódiš* ke mně (Pocin.); — že mně *nevieři*; hlava ho *bóli* (Mrákov, Polyň); *stóji* tam Nanynka (Svatop., Maloveska); *bieži* dál (Řepic.); *léži*, *sédi* (Maž.); — *vzdýcham*, *pádam*; já ho *roztřham* (Maž.) a j.;

c) kořenná slabika se krátí, na př.: ani si na to *nemužu* [nesmím] zpomenout (Kolin., Suš., Krasel., Komář.); *mužeš* ít (Polyň, V. Bor. Březan., Kažňov, Kotouň); *mužeme* si zasejc nabrat (Pocin., H. Bělá, Žihob., Sulisl., Víteň, Strážov) a j. — *necití* (Postřek.); dyž se mi to *nelibí* (Brníř.); *napraší* se knedlikama dto; vám se to ne*blyští* nic (Komář.). — pršít nebude, já *počitám* (Postřek.); *vitám* vás k slovu Bóžimu (Kolin., Křešťov., Kluky, Březí, Jehnědlo, Dobeš., Hvozd, Kažňov); *začinám* tepřiva (Jedov.); kuň se *spiná*; dvířka *otvirá* (Pocin.); *zpivá*, *rozlihá*, *přivitá* ho (Víteň); pěkně *vitáme* (Hvozd); — plaču každej den (Žichov., V. Bor. Hvozd); proč plačeš (Krasel., Svojn., Otěvík, Elhov., H. Bělá, Hoštice), jinde pláču atd.

P o z n á m k a. V některých složeninách zkracuje se dloužená předložka: při - jdu = přídu = přidu: *přídu* k vám, ale dnes nemám hdy (Hvozd, Raděj.); *přide* přestavenej vybírat kontrbuci (Křečov, Víteň); *vyde* peněz na šlaky (Češtice); dokud *nepřídou* (Pocin., Letkov., Chrást Veselá, Třemošná); pane baroun, *budu* [půjdu] tám (Kolin); esli *pude* do Kodova (Postřek., Kolin., Kažňov, Bušov., Katov.); až *pude* ímo (Postřek., Hvozd, Raděj., Dol. Pořič, Krasel., Svojn.); *pudeme* dému (Březany, Svíratice); memu milemu *zustanu* věrná (Kolin.); já si *pučim* tvuj srp (Sv. Jan) a j.

d) koncovky se dial. k r á t í:

Digitized by Google

α) *-ím*, na př.: *vim* to (N. Kdyně); já nevim jakou má modu podkova (Polyň, Elhov., Soběk., Bušov., RHODS); *jim* dost (V. Bor, Todeň); — tebe *neslyšim* než vízdat (Pocin, Mrákov, H. H. Raděj., Trh. Sviny); za jedno to *nehledim* (Kolin., Soused., Krasel.); *mušim* ít (Roušín, Mičov.); — já ti něco *prosim* (N. Kdyně); to já *vodbednim* ňákej soudek; lepčí to *upeněžim* (Kolin.); jen počkej aj se *rozprudim* (Kažňov); *strčim* vás za nadra (Hoštice); já to *vošebelim* (Krasel., Partot.); — *kráčim* k lesu (N. Kdyně); z lodičkou *zacházim* (Žichov., D.Pořič); *sázim* (Měčín, Víteň) a j. v.

β) *-ám*, na př.: *dam* ji na voheň a *udělam* kříž (Janov.); přijte k nam, já vam *dam* jabka (Hvozd, Chrást, Horažď.); — *nemam* čim bych zaplatil (H. H. Raděj., Kralov., Horažď., Soběk., Třemoš.); *povidam* vam to zvopravdu (Hvozd); jesti si brambor *voloupam* (Zbin.); z toho si nic *nedělam* (V. Bor); *dělam* to dobře (Partot., Měčín); *dávam* lidum pivo (Kralov.) a j.

γ) *-jí*, na př.: ničkot *nehumeji* a prvá zpívali (Pocin.); na hlavu *stavěji* (Polyň); *viději* (Žichov., Svojn., Račov, Střelhošt.); ty velký hlavove *mysleji* (Štěkeň); zednicí *maji* zlatý kladiva (Kolin.); dražka se *daji* zvorat (Švihov, Horažď.); *nedaji* mu nic (Komšín, Maž.); ty chlapi si berou radu a *pravěji* pak (Kolin.); *plazeji* se (Břežan., Štěkeň, Střelhošt.); *činěji* (Horažď.); prasata se málo *platěji* (Pís.); do pekla tě *hoději* (Třebče); — *vybíraji* erpetle; sedláci [= sníh] *padaji* (Kažňov); Vacovskejm *říkaji* hlínaří; *dělaji* měké kopy (D. Lhota, Pocin., Ondřov., Doudl.); *chovaji* dobytek (Polyň, Švejkov., Stachov jž., Měcích., Račov, Štěkeň, Z. Zbor., Komšín, Varvaž., Krasel., Soused.); voni ty plívy *tlapaji* (Horažď., Krasel.); *pobízeji* ho (Strakon., Břežany); už *nekonaji* intrády (Maž., Zbin.) a j. v.

δ) v ostatních tvarech se krátí *í* nebo *á* na př.: ty si to *musiš* vzít, *nezaplatišli* (Víteň); *rozumiš* tomu pěkně (Žichov.); že s nim *promluvi*; mněsiček *svíti* (Vranov); dysiž *koupi* maso sám (Strážov); špatně se mně *daří*; pořád se *vadi*; *toči* s tim a *mrzi* se (Zbin.); všecko *nakoupime* (Víteň); něco vám *povime* (V. Bor); — jaký *maš příměni*; tám *ma* jít (Suš., Varvaž.); dalejc to *trva* (Vranov); nejž se Franta *přichysta*, Tonda mu to *vychlesta* (Lhota Kd.); vono se *vopláka* (Otročín); muž ten *začína* chřadnout (H. H. Raděj.); *vitame* tě (Hoštice) a j.

Poznámka. Také bývá dial. kráceno není: holt *neni* (Otročín, Vranov); kerej člověk *neni* fest (Lhota Kd., Pocin., Červ. Pořič, Měčín, Střelhošt., Štěkeň, V. Bor, Jinín, Otěvík) a j.

7. Praesentis imperativ.

§ 46.

a) Kořenná slabika se dial. dlouží, na př.: *řékni* mu (Maž.); *zvíhni* to (Bušov.); *ptéj* se, co mu je; *déj* mi taky kousek (Horažď.); *netráp* ho s tim (Maž.); *téš* se jen, téš (Hartman.); *štémujte* sve muziky (Maž.) a j.

Digitized by Google

V VI. tř. dlouží se *-uj*, na př.: *pomilůj* mně Bóže; *milůjte* se manžele nýni; *pozorůjte* málo (Maž.) a j. Délka tato vyskytuje se již v XVI. stol.

b) Kořenná slabika se dial. krátí, na př.: *nebuj* se a pocem ke mně (N. Kdyně, Kolin., Rábí, M. V. Bor, Kvášňov, Kotouň, Měčích., Pís., Veřech., Krasel., Řesán., Střelhošt., Račov, Varvaž.); *stuj* nebo tě střelim (Hvozd, Elhov., Krasel., Svojn.); *nestuj* tam na sdivu lidem (Horažď.); *nestujte* pod okny (Červ. Pořič, Raděj.); *neřikej* to vašim rodičům (Horažď., Kažňov) a j.

P o z n á m k a. Sem by se mohla připojiti složená slovesa: *zustaň* tu (Krasel., Horažď.); *puč* mi škarku papíru (Hvozd, Kažňov); *popuč* mi tu knížku (Štěkeň); *pučte* mi vaše vídle (Hvozd).

Digitized by Google

ZKRATKY.

Babin. = Babiny.
Beseď. = Besedice.
Bil. Ž. = Bilenice Žichovská.
Bojan. = Bojanovice.
Branšov. = Branšovice.
Březan. = Březany Strakonické.
Brníř. = Brnířov.
Buď., Buděj. = Budějovice.
Budet. = Budetice.
Bušov. = Bušovice.
Část. = Částkov.
Čern. = Černice Krumlovská.
Černov. = Černoves u Nepomuka.
Čížic. = Čížice.
Č. Kruml. = Český Krumlov.
Č. Pořič. = Červené Poříčí.
D. H. Bělá = Dolní, Horní Bělá.
D. Lukav. = Dolní Lukavice.
Dneš. = Dnešice.
Dobeš. = Dobešice.
Dobř. = Dobřív.
Domažl. = Domažlice.
Doudl. = Doudleby.
D. Pořič = Dolní Pořič u Horažďovic.
Druzd. = Druzdová.
Dub. Lhota = Dubová Lhota.
Elhov. = Elhovice.
Hartman. = Hartmanice.
H. Hamr = Horní Hamr.
H. H. Rad. = Hvozd, Hodovíz, Radějov
Hodov. = Hodovíz.
Holkov. = Holkovice.
Horažď., Hržď. = Horažďovice.
Hoslov. = Hoslovice.
Hošt. = Hoštice.
H. Rad. = Hvozd, Radějov.
Hradeš. = Hradešice.
Husin. = Husinec.
Hvízdal. = Hvízdalka.
Chanov. = Chanovice.
Chod. = Chody, Chodsko.
Chotov. = Chotoviny.
Janov. = Janovice.
Jedov. = Jedovary.
Jelen. = Jelenov u Kralovic.
Kalen. = Kalenice.
Kašp. H. = Kašperské Hory.
Kažň. = Kažňov.
Klat. = Klatovy.
Kocour. = Kocourov jž.
Kolin = Kolinec.
Komář. = Komářice.
Komš. = Komšín.
Koryt. = Koryta.
Koter. = Koterov.
Kot. = Kotouň.
Kralov. = Kralovice u Plzně.
Krasel. = Kraselov.
Krum. = Krumlov.
Křešťov. = Křešťovice.
Kucin. = Kuciny.
Kvašnov. = Kvašnovice.
Letk. = Letkovice.
Lhota Kd. = Lhota u N. Kdyně.
Lh. Spůle = Lhota u Strážova.
Malov. = Maloveska u Klatov.
Maž. = Mažice.
Měč. = Měčín.
Mečích. = Mečichov.
Mezhol. = Mezholez.
Míchov. = Míchov.
Mirošov. = Mirošov.
Mlyn. = Mlyneček u Kouta.
Mrák. = Mrákov.
Mutěn. = Mutěnice.
V. M. Bor = Malý, Velký Bor.
Nebřeh. = Nebřehovice.
Němč. = Němčice.
Netol. = Netolice, Netolicko.
Nezdět. = Nezdětice.
Nežet. = Nežetice.
N. Kdyň. = Nová Kdyně.
N. Postřek. = Nový Postřekov.
Ondřov. = Ondřovice.
Ostruž. = Ostružno u Kašp. Hor.
Otěv. = Otěvík u Trh. Svinů.

Digitized by Google

Otěv. T. = Otěv.
Pač. = Pačív.
Partot. = Partotice.
Pocin. = Pocinovice.
Poř. Červ. = Poříčí Červené.
Postř. = Postřekov.
Prachat. = Prachaticko.
Prapoř. = Prapořiště.
Praž. = Pražsko.
Přešt. = Přeštice.
Příchov. = Příchovice.
Pr. Újezd = Prašný Újezd.
Rač. = Račov.
Raděj. = Radějov.
Radeš. = Radešice.
Radkov. = Radkovice.
Radob. = Radobyšice.
RHODS = Rohozeň, Hvízdalka, Ondřovice, Dubová Lhota, Spůle.
Řep., Řepic. = Řepice.
Řesán. = Řesánice.
Řím. = Římov u Trh. Svinů.
Rokyc. = Rokycany.
Rouš. = Roušín (Vinná a Chmelná).
Sedlík. = Sedlíkov.
Slivon. = Slivonice.
Smrk. = Smrkovec u Horažď.
Smrž. = Smržov.
Soběk. = Soběkury.
Soběsl. = Soběslav.
Soběs. = Soběšice.
Soused. = Sousedovice.
Strak. = Strakonice.
Straš. = Strašice u Strakonic.
Stráž. = Strážov.
Stropn. = Stropnice.
Strunk. = Strunkovice.
Střelhošt. = Střelhoštice.
Svatop. = Svatopole u Horažďovic.
Sulisl. = Sulislav.
Svejkov. = Svejkovice.
Svírat. = Svíratice.
Sv. Jan = Svatý Jan u Budějovic.
Svojn. = Svojnice.
Škvrň. = Škvrňany.
Šťáhl. = Šťáhlavy.
Štěk. = Štěkeň.
Švejkov. = Švejkovice.
T. Březí = Březí u Trh. Svinů.
T. Otěv. = Otěvík u Trh. Svinů.
Třebom. } Třebomyslice.
Třebomysl. }
Třemoš. = Třemošná u Plzně.
Třešov. = Třešovice u Strakonic.
Varvaž. = Varvažov.
V. Bor. = Veliký Bor.
Vejprn. = Vejprnice.
Veleš. = Velešín.
Veř. H. } Veřechov u Horažďovic.
Veřech. }
Vesel. = Veselá u Rokycan.
Vlčt. = Vlčtýn.
Vol. = Volyně.
Vran. = Vranov u Stříbra.
Vřešťov. = Vřešťovice.
Výr. = Výrov u Plzně.
Záhoř. = Zahořany.
Zář. = Zářečí.
Zbin. = Zbinice.
Z. Zborov. = Zadní Zborovice.
Zubč. = Zubčice.
Žihob. = Žihobec.
Žichov. = Žichovice.
Žink. = Žinkovy.

Digitized by Google

SEZNAM SLOV.

(Římská číslice značí část Hláskosloví, arabská stránku.)

A

a—á II 5; *a—ě* (*e*), *ie* (*i*) II 8; *a* za *ę* II 10; *a—e* (mimo přehl.) II 12; *a—o* II 14; *a—u* II 14; *a—i, y* II 14; *a—ou* II 15; přisouváno II 15; odsouváno II 15
'a, ia II 16
'a, 'a II 7, 16
-á v praes. ind. se krátí III 35; délka ostává 33
ā II 5, 6
Abrham I 8, II 15, 63
adjektiva (kvantita) III 17, 28
Adouf II 49
aďunk III 6
adyjunk I 20; III 9; ád- 22
-ách v lok. pl. fem. krátí se III 27
achtelik II 32, 64
aj -ej II 16; *aj* mění se v *a* II 17
ajbišcertle I 7; III 9
-ajď, -ajd m. *-ad* u přísl. I 47
ajť I 47
Ajgustýn II 7, 51
Ajpt II 16, 41
ajrychtunk I 12
ajsponcký I 12
-ak II 29
ako I 46
-al, -alek II 29
-al v part. se dlouží v *-ál* III 33
-ala, -alka, -alička II 29
ále III 31
almara I 9
-alo, -alko II 29
-ám v dat. pl. fem. krátí se III 27
-ám v praes. ind. se krátí III 33, 35; délka ostává t.; *-áme* krátí 35
Amarika II 27, 62
-an, -ano, -aní, -anec, -anice, -anka; -aníčko II 29
Análka III 14
Ančourek III 12
-ání v subst. verb. se krátí v *-áni* III 33
Aníž, -ka II 21; I 12, II 59; III 14; -ýžka 37
antálen III 3
apatyt II 27, 62
aperat II 12
aperírovat II 44
-ar II 29
arcízek I 12
arfa, -enik I 33
-arko II 29
armonika I 33
arvent, ha- I 15
-arý II 29
aspon I 13
-at (-ętъ) v gen. pl. neutr. dlouží se v *-át* III 25
-ata, -atka II 29
ataleryje II 62
au II 6
aumara II 6
-avka II 29
Aznštán II 17

B

b se měkčí I 20; mění se v *p, m* 22; přisouvá se a odsouvá t.
babalka III 14
bäbikách v II 6
Bablík I 22
bablna I 24
Babor, -ckej I 24
babouk I 22
Babouš III 17
bacán III 16
bacouch III 17
bagoun II 49; -koun III 11
balkán II 44
bandur, -ďur II 47, 57; -úr III 15
baňka I 12
Bara III 11; -ča, -če II 10
barhany I 24
baroun II 49
Bartůněk III 12
Básl II 17.
baštit I 22
bata I 24
bajzek, -ky I 22
bečít, -íl II 21
bedle (rl) I 10
bedovat II 34
behno II 12; -enky 62
bej (bez) II 7
bejk II 59
bejl, bejla (v) II 61; bel, -a II 61
bejt II 59
belec I 31
belechat I 23
bêlъ — podbíl II 20
belšám II 12
Benhátky I 35
berc I 8, II 64
Beredikt I 12
Bernášek III 13
Bětuš III 5
bezkrejtka I 24, II 32
biežit II 24; -et (praes.) 33; -ít 21; III 18; -at II 10; -ící III 33
biblej I 48; II 40; III 3

Digitized by Google

bida III 26
bídlo III 12
bíh II 20
bilbá II 64
bílidlo II 20; III 12
bírčí III 15
biřtle I 24
bječ II 39
bł, bła, bło II 62; bya I 6
blaf I 7
Blanice I 22
blanina III 11
blato III 10
blazen III 22
bláznínec I 11
bláznosťví I 27
blažnov II 32
blejskotka, -kavka II 59
blícha II 19
blíti = bleju II 61
blížní III 18
Blloch II 65; Byloch 64
bobrtlík I 24
bohaství I 20
bochtr I 24
Bolflík I 24
boí se III 8
bojíště III 15
bolávo III 18
Bolehrád III 21
bólest III 27
bolít, -íl, -il II 21
boreť I 15
boršán II 14
Boršik III 17
boukal II 49
boula II 10
Bouliček III 13
Bóuslav I 33, III 7
Boušek II 51, III 5, 7
Bóže III 21; -í 18
brabec I 24
brabenec, -iště, -covej I 23, 24
brábnik I 24
bráborat I 24
brabouk I 9, III 9
bradajice I 25
bramborčit I 24
brambůr II 47
břasa I 24, II 27, 62
bratránec III 15
brazuleta II 48
břed I 24
břecho II 38
Břeněk III 12
břesovec II 27
Břešťák I 43
břeštan II 16, I 45
břeteno I 24; -ano II 29
březz, -ek I 24
břidla, bře- II 19
břinkovka, břinknout I 22
břísnout II 18
břítov I 32; III 4
brochtán I 36
brous II 54
brozdívat I 38
brumbál, -ek I 9, 25; III 9; -ár 16
brúna III 26
bruslinka I 7
brusničky I 49
Brůža III 11
brýborat II 14
brynďátko III 13
brzíčko III 13
bucifál III 15; -ovitej I 21
búda II 53
Budčice III 8
budoucní I 42
Buh III 21
bůj, buj se II 47
bujď I 47
buk (bok) II 47
buk, pukl II 48
bůle I 24
buł II 59
Bušoice III 8
bůta II 46
bzdína III 26
bzejna I 49
bzunět I 44

C

c v stč. I 42; *c*—č, z, s, ch, t; přisouvá se t.
Cábalka III 14
cabera I 44
cabřit se I 44
-cad, -cajď, -cajdle II 56; -ciď II 58
cajch I 30
cákl I 9, II 17
cápnout I 44
capouch I 39, II 44; -uch III 17
carát, -cerát II 13
cé (co je) III 5
cecík I 39
cecilialisti III 6
ceďák II 16
cegretář I 30, 39
cejch (cajk) II 16
cejtlik II 24
cejtlovat II 24
celoděj I 14
cepalka III 14
cera, céra I 17, III 26
cerel I 48, III 3
cergulat I 25, II 31
cezáček III 12
cibulák III 17
cicmat I 44
cigára I 29
cígr I 30
cichtovat se I 36
cikánovat III 19
cikat I 19
cíkora I 36
cilifinda II 51
cincí, -canej I 44
cinglísek I 30
cíprcampr I 23, III 9
civí I 22
cka I 14
-ckej m. *-skej* I 39
cmrkat I 24
-cmudlej I 39
cmudnout I 39
coufat I 25
coulštuk II 49
courák III 17
cpod I 39
ct m. *c* v infin. I 19
ct m. *st* v inf. I 39
cucat I 39
cugr, -ovka I 30
cukrovár III 20
cukule II 7; -ata I 9. II 64
cumploch I 25
cvikýř I 21

Č

č I 44; mění se t.; odsouvá se 45
č m. *ć* v imperat. I 42
čábera III 26
čad-, čed-, čedit II 9
čachr, -ář I 44
čala I 26
čaládka II 26, 62
čálka I 9
čalnik II 26
čálo II 6, 26
čamára III 15
čamrda I 32
čap -čep; čápek; -ovnice II 26, III 12
čapejl II 24
čapejřit II 26
čarodenice I 14, 46; -ejnik II 35
čartadlo II 26, 62
čás III 21
čásně III 18
častně I 19
čat-, čet-, čít- II 11
čc mění se v *jc* I 44
čce v skloň. jm. *ce* I 45
čěbelit, še- I 25, 44
čečatka II 26
čečka II 44
čékanka II 6, 39
čekuláda II 44, 48
čenčanej II 39
čepice I 22
čepjece II 39, 62
čera, -ejší I 26
čerchman, -nt I 36

Digitized by Google

čért III 10, 21
čertadlo I 8, II 64
červavej II 39
červeňoučkej I 12
češněk I 39, II 25
četnó, -čtou II 32
číhadlo III 12
čil II 19
čilindář III 16
-činíno II 21
číslovky (kvantita) III 29
čistounkej I 18; -ťonkej II 43
-čiž (pročiž) II 30
člověk II 35; -vík 21
člunék II 25
čmarat, -ka I 24
čmert I 24
čmudit I 40
čmuchat I 24
čmulík II 31
čovek I 6
čoudnéj II 6
čtění II 25
čtyrhrán III 20
čudit II 14
čuch, čouchnout II 57
čulík I 9
čumidlo III 12
čunět I 23
čuperný II 57
čurík I 10; -ně 9
čušet II 57

D

d, *ď* I 14; d—z t.; mění se t.; *d*—*r* 15; *d*—*j* t.; přisouvá se 15; odsouvá se 16; *ď* se přis. a odsouvá 17; *ď*—*j* t.; *ď* v impert. mění se v *d* I 17
da m. hda I 33
ďafák, -at I 10
Dahyněl I 49, III 4
dál—dél II 27
dálekej; -o III 18
darebákovat III 19
darebnej I 23
datal II 15, 29, 62, 64
ďaura II 6
dcál I 9
ď—*jc*: poj-cem I 18
de, dežto I 31
de (gdyž) II 61
dě - díl II 20
dědoun III 16
dejmy II 60
delechtor I 30; -ka 9
deleko II 13, 62
délu III 22; delu 24
dem — dám, del II 13
dem, dém, dejm, dym I 47, II 57; dému III 22; de- 24
denně I 11 ; dejně, déně I 4, II 24, III 18
der, -ec I 33
děrek, -oun, -eček I 15
derektor II 39, 63
deška I 38, 39
dešť III 22
deť (y) II 61
dětkám II 34
dětnej III 18
deujet II 7
devandule I 7
devateroji I 25
devatrnáct I 9, II 65
děvečka II 25; -v'e- 7, I 22
devěkrat III 20
děvkař III 16
dezenter, -ýr I 10
děžička II 34, III 14
dicky II 59
dielat III 32
díl (ć), -ka II 58
dirka III 14
dissimilace III 9
dišpensium I 49
dit (vždyť) II 58
ditě III 12
dítěto III 7
divče II 19, 20, 30; III 12; -čka II 20, 32
dívčička III 15
divenka III 14
dláň III 10
dlúhý I 5, II 53; dloho 53
dnejs I 47
do, dož, lezdo I 31
dobřé II 6
dobreitro III 7
dobří (de-) II 31
dočpělej I 40
dobyče I 20
dobydu II 51
dočísta III 19
dochtor I 30
doít III 8
dojíno II 21
dokaď I 14
déle, zdůla III 22
dolik III 17
dolíšek I 45
dolka III 14
dõlu II 6, 42; delu, -ů, dé- II 45
domá III 23
domovák III 17
dõmu II 6, 42; demů, dem, dém, dejmu, dejm, dym II 45
doposevad II 13, -sovad 14
dost: dos-tich, do-času a j. I 20
doška III 14
douha (u) II 54
doulata I 29
doulu II 49
ďoura, dou- II 38
dova, -ec I 26
doveď I 6
dragoun II 49; -koun I 29
drančit II 15; -et 64
dřápačka II 27, 62
dřápanice II 27
drápec III 15
dřapna III 11
drátěnik II 25
drejší II 10, 16
dřejví, -vičko II 38
dřenice I 18
Dřešíno III 16
dřevíčko III 13
dřijví II 7; dřiví III 25
dřívčičko III 13
dřívnější II 39
drnclovat I 7
drnkotat I 11
droužka II 54; III 14
drožnice II 14
drubeř III 26
drška I 20
Držala I 16
držalo II 28; -ky 10
-držávat II 10
dřžet II 63; držít, -íl 21
dska II 33
du, deš atd. I 46
dúb III 21
dúbravník II 53
důch II 45
důjek II 46
dum III 21
důmění II 46; III 19
důstatek II 47
dutky III 26
ďt — *jt*: hlejte, pojtam I 17
dť — *t*: vete, pote a j. I 17
dvá, dva III 29
dvacitnik II 30; -cijáš III 17
dvadvacet II 15
dvakrat III 20
dvéře I 22, II 25; dvé- 18; dve- 19; III 26
dvíčata II 18
dvořec III 15; -eček I 11
dvoučák II 28
dvouušnik III 17
dvur III 21
dy, dyby, dyž I 31
dycky, -ko, di- I 28; -kyn 11
dyj II 7; dyjž I 46
dyjamit I 14
dýl II 20
dyť, det, dit I 29; dyjť 47
dzupat I 14

Digitized by Google

E

e — *é* II 5, 6, 17; úží se II 17; krátí se II 23; mění se v *ej* II 24; *e* — *ě* II 25; *e* — *a* II 25; mění se v *é, i, y* II 29; *e* — *o* II 31; *e* — *u* II 31; přisouvá II 32; odsouvá II 32; *é* II 5, 6, 17, 30
ė — i II 30
ě II 33; dlouží se II 33; *ě* — *i* II 34; *ě* — *e* II 34; *ě* — *a* II 35
-é, -ého, -ému, -ém se krátí III 28
ie II 7, 39
ę pův. II 10 sl.
ečko, ičkono, ičko, -t, ičkyť, ičkodle I 12
-ei m. *-eji* v 3. os. plur. I 46
ei II 6, 7
-ej, ėj m. *-ý* u skloň. složeného II 60
-ejc m. *-eji* u adv. komp. I 42
-ěji — *-ěj* (e) vadv. komp. II 41
ejpcký II 41
-ejř m. *-ýř* u subst. mask. II 60
ejš m. *ej* v komp. adv. I 44
ekzetuce I 30
-el v part. se dlouží v *-él, -ůl* III 32—33
eletrika I 31
emecky I 12
en m. jen I 45
enej II 62
enklickej I 29
-eno, -ino v part. se dlouží v *-éno, -íno* III 33
-ěný m. *ený* II 25
eptiška I 45; epiška 46
erpetle I 49
esli I 45
ešte II 35
-ěte m. *-ete* verb. II 25
eu II 6, 7
evandělík I 29
evoštík I 12
ezdecírka, eze- I 45
-ež u subst. fem. mění se v *-eř* I 43
Ežoušek III 13

F

f se měkčí I 20; *f* — *p, ch* 29
ačárna I 40
fách III 21
fakaňátko III 13
falář I 9; faráskej 11
falírovat III 19
famfár I 12
famfrnět I 24
fantovat II 27
fasuňek I 12
fášnivej I 25, III 18
fazule, fi-, fe- II 48
fčera I 25
fčíla I 25
ferčal III 3
Ferďák I 14
fěrtoch II 38
fijala III 26
firhánky III 15
fišpan III 22
fizule II 14
firhonka, -hán-, -haněk I 13, II 50
fijágr I 30
firšlák II 50
flauta II 6
flufta I 9
formistr I 12
fous I 25
Francalka III 14
Franča II 10
Frantoice I 27, III 8
frclouz I 9, III 9
frnkat II 63
frol III 3
fršlíňata II 63
frydra I 7
fučet II 38
fund II 48
fúnus III 22
furbezna I 24
furt II 48
fuspůdna II 47

G

g vzniká I 29; *g* mění se v jinou souhl. I 29
gdá, hdá a j. III 31
gen. a lok. sing. fem. i m. *e* (ě) II 30
gen. sing. fem. -ě m. *-e* II 25
gen. plur. fem. dlouží km. slabiku III 27
gen. sing. subst. m. -á III 23; neutr. 24; kvantita II 21
gór, kór II 14
grejcar I 30, II 59

H

h povstává I 31; mění se v jinou souhl. t.; odsouvá se 32; přisouvá se 33;
h na konci slova I 31
habatyše I 34
hád III 21
hádač III 22
Hadam I 33, III 8
hader I 8, II 32, 64; hander I 11
hajčat II 10
hájič III 22
hájiček III 13
hajný II 17
hajtat I 19
hale — hele II 27
halmara, halměř I 33, III 8
halmužna I 34
hamba, -ář I 12
hambita I 34
Hamerika I 33
hamišnej I 42
hamůr II 47, 56; homor 52, 63; hamura 48
Hana I 33, III 8
Hančik III 17
Hanton I 33
hapaty I 34
hapatyk I 33, III 8
hapetýt I 34
harest I 33, III 8
harmunika II 48
harvan III 3
harvent I 33, III 8
Hastrdám I 34
hát, hář I 6
hať I 34
Háta III 5
hatlasovej I 33
haufnout II 6
haup I 20
házíno II 21
hderec III 15
hdobře I 35
hdoubec III 15
-hdý III 31
hedbábnej I 25
heglovat, -ička I 30
hejbat II 60
hejčet II 16
hejždě II 60
hele, -eď II 64
helvít II 21
hemždit se I 17
herbavnice I 15
herlička II 32, 64; hř- I 7; hř- II 63; hed- 8, 64
herteple I 34; -petle III 8
herdyje III 6
Heva, -ička I 34, III 8
hevangelium I 34, III 8
hezkéj II 6; -ejší I 29
hiat III 8
hladem (la) I 35
hladlář I 9
hlás III 10
hlavalka III 14

Digitized by Google

hlávička III 14
hlávka (lá) I 35
-hlechnout II 56
hlejbka II 7, 51, 61
hlemejž I 17
hlezenej II 13, 62
-hlídnout II 18
hlíněnej III 18
hlíza: plur. hlíze II 61
hlodnout I 16, 48
hlomoz, -it I 35
hlouceti II 64
hlučít I 7
Hlupíno III 16
hlupost I 5
Hlúžek III 12
hlyboký II 51
hlybůček II 47, 51
hmenčí I 35
hmla I 48
hmoždíř I 35
hmynář II 64
hna m. na I 35
hňát II 16
hneska I 15, 35
hnedlínko, -íčko III 13
hnetynka II 35
hnída III 26; hnidák 17
hnízkej, hníž I 35
hnoj, hnuj III 22; -iště, -ňák I 13
-hňoucanej II 15
hóbička II 6
hobor, -ka, -řit I 24
hobrázek I 34
hobrtlík I 34
hodělat I 34, II 52
hódina III 26
hodnyj II 7
Hochbaur I 29
hojprdle III 6
holáni II 42
pod Holcem II 42
holejček I 46
holenka II 38
Holomouc I 34, III 8
holoubátko I 22, II 7, 16
homba I 12
hómřel II 6
hoňák I 12
Hondzíček I 14
honej I 16
honnanej I 11
honogle I 9, 29
honytba II 37
hoprdáč I 34, III 17
hóra III 26; hóře 24
horejší I 10
hořiknout, -íklej II 40
hořít, -íl II 21
hornodle II 14; -nudle 48
Horšila I 25
hospánek I 6
Hospodyn, -ynka, -inka II 37
hóst III 21
u Hoteckejch I 6
hou- m. ou- na začátku slov II 54
houba (u) II 54
houbor II 49
houbytě I 34
houfjera I 34
houhalka III 14
houhel I 34, III 8
houhrabky I 34, II 54
houl I 34
houle III 12
houmysel II 32
houpor, houbory I 34
hourabák II 54, III 17
hourabeční III 4
hourezek I 10, 34, III 8
housanka II 28, 62
housar II 28
houštnout I 38
houterej I 34
houvar I 34
Houvězdo II 50
houvězí II 49
houvin I 34; III 8; -ín 16
houvod I 34
houvor II 53
houvoz I 34; III 8
houvrať I 34, II 54
houz II 6, 51
houzkej I 53, II 34, III 8
houž II 54, III 11
houže I 27
houžitek I 34
hovád, hou- I 34
hovnivár I 7
hřa-, hří-, hřít, hřál — hříl, hřitý, hřiný, hřatý II 9, 36
hrabiště III 15
hrabky I 7
hřablo, -ílec II 27
hrád III 10
hřada I 35
hradiště III 15
hráďka III 26
hrách, hráchu III 20
hranec I 35
hraštice I 43
hražíno II 21
hřebilec II 30
hřebřiny I 35
hředčí I 35
hřejbě II 38
hřejbek II 38
hřejtat I 49, III 4
-hřejvat II 38
hřemejk, -ček II 60
hřemen I 35
hřemeslo I 35
hřešato I 35, II 28
hříba I 24, 25
hřibě III 12
hříbek II 18
hřibet; -řibet II 36, 40
hřibiata II 16
hříčice I 35
hřídel I 35
hřidka I 35
Hřím I 35
hřiva III 26
hřívna III 26
hrbůlek III 12
hrmot I 10; -ty II 63
hrňoulek III 12
hrnýček I 13, II 37, III 13
hrobář III 16
hromice I 12
hrozňě II 6
hrožeň I 35
hrst II 63
hrsťačka II 16
Hrštejn I 8, II 63
hrůbata III 12
hrůbatec II 46
hrubijanka III 14
hrudka I 35
hrymník I 35
hryzec I 35
hu m. *u* I 34
húba, huba III 26
hubalka III 14
húbička III 14
hučenej I 34
hučitel I 34, III 8
hůdě III 12
hudice I 34
hudidlo I 34
hudit I 34
hudlovat I 9, II 8, 64
huhrabák III 20
hujímat I 35
hukrást I 34
hulaňátko III 13
hůlt II 46, 48
humět I 34
humolka II 47
humpati, -ovati I 24
humořit I 35
humřít I 34, III 8
húna III 24
huncvut I 14
hupřimnej I 34
hůra II 46
hurazit I 34
huťklina I 34
husárna III 11
húsenka II 53
hůska II 46
huši III 8
hušit I 34
huština III 26
hútalka III 14
hutopit I 34
hutrácet I 34
hutřít I 35
hutýct I 34

Digitized by Google

huvařit I 34
huzda I 34
huzel I 35, III 8
huzenej III 8
huž I 34,
húž II 53
hvíct I 35
hviezdička III 14
hýbovat I 34
hýdek III 6
hynčono III 6
hyndle I 16
hypnout I 22
hýva I 34, III 8

Ch

ch se přisouvá v gen. plur. I 37
ch v gen. a lok. plur. se vynechává I 36
ch mění se v jinou souhl. I 35; odsouvá se a přisouvá 36; v plur. g. 37
champula III 4
charpa II 15, 64
chcát, chcanky I 40
chcíplej I 40
chčasnej, chčestí, čestí, časnej I 40, 44, II 10
chčerstva I 36
chejcat se III 19
chlamstat (chlemtat) I 24
chláp III 10
chlapejc I 47; chlápce III 23
chlastat, -tna I 25
chleb III 21
chlestat, chlest, ochlesta II 13
chlístnout II 19
chlív II 18, 19
chmat I 31
chódit III 19
choudnout, -dlit II 55
chovát III 32
chřádnout III 18
chram III 21
chrámnout I 22, 32
chramostejl I 12, II 16
chrápot III 21
chrastět, chřestět II 10, 64
chřbet I 32
chromajzlík I 47
chroupnout II 54
chrust II 14; -tět II 31
chtíti: chtějicí III 33
chuděcí (o) II 47
chuděnský II 41
chuchňavej I 31
chůj, -je I 27
chumač II 47
chundál II 29
chup I 6
chut, chuť I 18
chůz III 11
chtě- — chtíl II 26; chtiel 33
chtředa I 40
-chtřední I 40
chtřevo I 40
chtřílet I 40
chválentiš III 7
chvap, chvapně I 30
chvola II 14
chvůj, chůje 46; chvuj 47; III 11; -ujka 14
chybat II 10

I

i II 5, 36; z *iji* II 36; úžením II 17, 18, 20. 21; *i* — *į* II 36; *i* — *y* II 37; *i* — *u* II 38; *i* — *ej* II 37; *i* — *e* II 38; *i* — *a* II 39; *i* — *o* II 39; přisuto II 40; odsuto t.;
í III 31
-í v nom. sing. neutr. krátí se III 25
-í u adj. slož. skl. se krátí III 28
-í, -é v gen., dat., lok. fem. zájm. se krátí III 30
-í v gen. pl. a *-ím* v dat. pl. fem. se krátí III 28
-í v praes. ind. se krátí III 34, 35; délka ostává t.
į́ II 5, 6; *į* II 6, 36
icnať III 7
ídlo I 45
įe II 6, 36
ího I 45, III 8
-ích v lok. plur. se krátí III 24, 25
ich, im atd. I 45
-ich m. -ech, -ěch II 30
ii II 6, 7
íkry I 45
íl, -ovej, -oviště I 46
-im, -ima m. -ěm, -ema II 30
-ím v instr. sing. neutr. krátí se III 25
-ím v instr. sing. čísl. a zájm. se krátí III 29, 30
-ím v dat. pl. fem. krátí se III 27
-im, -ima, -ich (plur.) se u zájm. dlouží III 29
-ima m. -ema II 30
-ím v I. os. sing. se krátí III 34, 35
imal I 48, II 27; imel I 45, II 27; III 4, 22
-íme v 1. os. plur. krátí se III 35
imo I 23
imper. praes. dlouží km. slab. III 35; krátí 36
inák III 31
inf. jednosl. krátí km. slab. III 31; složen s předl. dlouží se t.
inglický II 15
ingoust I 30
-ino m. *-ino* u posses. adj. III 11; *-m, -in* u pomístních II 50
instr. sing. fem. krátí kmen. slab. III 27; konc. t.
instr. pl. fem. *a*) *-ámaj*; *b*) krátí km. slab. III 27
inšejší I 46
iný, indy atd. I 45
ískavka I 46, III 13
íst I 45
istej, -ota I 46
íšpechtor III 22
ištament II 56; -tr- II 22
íštěrka I 45
ítrnice I 46
ítrocín I 7, 46
íva, -ovej I 46
Iványk III 12
ízda I 45
iž I 45

J

j I 45; *j* — *ň, l, v, h, t* t.; odsouvá se 45, 46; přisouvá se 46—48; *-yj* t.
ja m. *a* I 46, III 8; m. *já* III 29
jabko I 6; -linko III 13
jablon I 13; -lůnek II 47; -lunka I 5
jabor I 24; jabůrek II 42, 47
jaby III 8
jad — jed II 10; -avý 26, 62
jádrnej III 18
jádro — jáder III 25
jadyrko III 13
jagmu III 7
jahla, -elnik II 26, 62
jáhlí II 26, III 15
jakmíle III 18
jakorát I 46, III 8
jaksamitka III 8
jalojce I 27; -jička 25; III 7
jam-, jem- II 9
Ján III 20

Digitized by Google

janálka III 14
jani m. ani I 46
japt-, jept-, heptiška II 9
jar-, jer-; z jera, jeť II 9, 13
Jára, -oš, -oušek III 5
jarmak I 9
jarmara III 8
jásan III 21; jasánek 12
jat-, jet-, jít- II 12
játra — játer III 25
jě II 6
ječnej m. vě- I 27
jeden — jena, jeno I 16; jerenáct 15
jednobrazdnik III 20
jednošky I 19
jehnída II 20
jechtat I 30
jejst (jest) I 47
jelejtko II 38
jelam II 15, 27, 39
Jelemky I 12
Jenal III 16
jenci III 7
jenda II 39
Jeník, Jenda, Jenal II 9
Jenoušek III 13
jenský II 41
jeptička I 19; -čička 44; -tuška II 59
jermark II 13
jertel I 9, 27
jetev, -ávka I 27
jeti: jejď I 47; jíl II 19
Jesanka II 13
jesen II 9
jesmín II 9
jestřebik II 9
jezárko, ji- II 28, 30; III 13
jezekucí, -gzek- I 45, 46, 49, III 8
jezovec II 31, 44
ježdění I 37
Ježiš III 22
-jí, *-j* v 3 os. plur. II 41; krátí III 35
jíh III 21
jíkra III 26
jílm III 21
jindavá III 31
Jinín, -íno III 16
jinkoust I 46
jinovátka III 14
jinyj II 7
jiskra III 26
jísti: jest, jíst III 34; jíd, snid 19
jistý: dozajsta II 41
jišterka, jí-, ji- II 9, 19
jiternice II 10
jíti: puru I 15; pod 14; jdete imp. II 35
jítro III 24
jítrocel III 22
již, iž II 57; už 58; III 30
jolman — lojman II 39
jou (u) II 55
Jouza II 43, III 11; -al 16
-jš m. *š* v 2. os. sing. I 47
-ju a *-ji* v 1. os. sing., *-jú* a *-jí* v 3. os. plur. praes. II 57, 58
ju (ji) II 48
Juhan, -a II 48

K

k ostává I 29; mění se v *g*, *h*, *ch*, *t* 30; odsouvá a přisouvá se 31
ka m. kam I 23
Kabrhel I 8, 63
kabza I 39
kaciř III 16
Káča — Káče — Káčí II 10; -ar II 28; -čna I 44, II 32
-kaď, -kajď, kady II 56
Kadel, Kadla, Kadlouc I 10
kadlec I 20
kadýčka II 37
kafka I 25
kahánec III 15
káhat II 62
kakraholte, -polte I 40
-kálat II 10
kalafunda I 16
kalčuk II 56
kaliště III 15
kalonik III 17
Kalorína III 3
kalounek I 20
-kám III 31
kamatuchový II 7, 64
kancejček III 13
kámen II 6; -nutej II 59
kamorad II 14
kamýk, -ejček I 14, II 60
kamž I 43
kancalář II 28; -lista 62
kanička I 20; -ňčka II 40
kanoun II 49
kaňourek III 12
kapánek III 12
kapanka III 15
kapca I 39; gen. -pse II 61
kaplánka III 14
kaplat I 7
káplička III 14
kápra I 48; III 3
kapradlí I 7
karak II 27, 62
karamádit I 48, III 4
karblovat I 7
karfijol I 47
Kaspírek III 12
kastřik — kestřik II 27
kaša II 20; gen. -ší 21; -e III 11
kášel III 22
Kašpírek II 15
kaštět II 25, III 9
kataster I 8, 9
kaťata I 29
katekismus I 36
katemus III 6
katestť II 60
kátit se I 6
-kavád III 31
kavaríl I 48, III 3
kazabajka I 42
kázení II 13; -aní III 16
každyckej II 37
kd zní *gd* I 29; — *hd* 30
kda, hda, da; kdá, hdá, nikdá, nihdá, nidá; někda, nehda II 62
kej II 61
kejsnout II 61
kejzat I 46, II 61
kčř III 22
kerapak; tera- III 9
kerej (a všecka složená) I 20
kerchov I 8
kestřev I 19, 41
kfočna I 25
kfoště I 25
kchor I 31
Kimlpejda III 6
kk splývá v *k* I 31
klác m. klást I 41
kládynet I 10
klafák II 44
klamář I 9
klapačka II 27, 62
klapat II 27
klasňovat I 13
klavata II 62
-kle m. *-hle* I 32
klejčíř I 9
klednik III 3
klenuťák II 16
klepouchej II 13
kleštice I 38
klevata II 28
klibat, klihnout II 50
klifák, -ec, -vák II 50
klíh III 21
klínovat II 19
klípátko III 13
klípě II 18, III 12
klíska II 18
klít — klíl II 30
-klizíno II 21
klíznej III 18
klofák, -at I 25
klofník I 48, III 3
klochtat I 31

Digitized by Google

klombadlo I 5, 7
klostivej III 6
kloukoč II 49
klúcek III 12
klúčený II 58
klús II 46
kmín — kmen II 19
kmítat se III 32
kmitlování I 21
kmůtr II 40, III 22
kňáp III 21
kňaučet III 6, 51
kníha III 26
knihačka III 26
kníhař III 22
kníhara III 26
kniklovat I 19
knížalka III 14
knoflik III 17
kňoury II 38
kobela II 61; -bla 62, 46
kocur III 16
Kodovo I 36
kodrnatej II 42
kocholka, -louš I 36
kojst I 47
kolec III 15
kolera I 36
kolíbačka II 18
kolikrat III 20
kolna II 43
kolofant II 44
kolomastryka I 9, 29
kolomažník I 37
kolúřky I 9, II 47; III 9
kom' m. -mu II 57
komedijant I 47
komjesar II 39
komóra III 15
komurka III 15
kondrhelec I 11
koníček III 13
konk II 14
kontaminace III 8
kontralor II 44; -trhol 50, 63
kontracht I 30
kontrbucí I 8, II 40, 63
kopert I 25
kopisto II 50
koprvadlo, -vátko I 49, III 4
kór I 29
kořálka III 14
kořán II 28; -á III 15
Koredof III 6
korela I 48, III 3
korňout I 12
korotvě I 23, -vje 22; -tve II 52, 63
korotvíště III 15
koroubička I 25; -vička 33
korouev I 33, III 8
kosíště III 15
kosistóř III 15
kosteliček III 13
kostivál III 20
košilán III 16
košťál II 16
koštěnej I 38
kotar III 16
kotrouš III 17
u Koukliků II 55
koulím II 6
koupjet II 39
koutra I 6, II 6
kouzále II 49, III 16
kouznička II 55; -ička III 11
Koterbov I 8, II 64
kotkoráčet I 15
kotrhelec I 23
kožuch II 58
krabáta III 15
kráce I 20
kradař III 16
krádl I 6
Kradlubák III 3
křadnout I 35
krafiját II 15, 64
křahnout II 35
krahulec, -ík I 45
kraíc I 46
kráj III 22
krajec III 15
krajič III 17
Krála III 3
královat III 19
království I 26
křamcha II 27, 62
Kramolino III 16
křampál III 16
křaplavej I 7
krápě III 12
křapna III 11
křásnout I 35, II 39
krásopis III 20
Krastajce II 16
krášter I 7
kratounkej I 18
kŕb II 63
kref I 25; krevi II 64
krejčířka III 14
křejpat II 38
křemel, -ky I 12
kreminal II 38
křeňák I 19
křestan II 16
křestit I 35
křešně I 19
Křeštouce I 17
křěvavý I 11
krevě I 8; 25
krchat I 6; -chlat 36
křiby I 35
křidálko, -ílko III 13
křídlo III 24
kridolína I 12
křiklán III 16
křims, -sa i ksims I 31, 43
křípat I 40
křipec I 40
křístat II 18
křešťal II 38, III 15
kříť, křál — kříl II 9
křivan I 40
křivka, chřipka I 23
kerb I 7
kerk I 7
krkač III 17
krmík I 12
krobskej I 29
krógniček I 29
krompáč I 32, II 6, III 6
Kromfár II 57
kronajgle II 16, III 6
kropěnatej II 25
kropenka II 35
kropítko I 22, III 13
kroseky II 50
krotfa (koro-) II 50
kroudnovat II 49
krštál, škrtán I 36; křtán 35
křtit m. štít I 31, 43
krubijanka II 48
kruchta I 29
krumpolec I 32; -pulec II 48
krunt I 29
krupa III 26
krupjece II 39
krůpnout, chrůpnout II 46
krůsna, krůšna II 46
krutky II 47
krůvek II 46
krvavej m. -ha- I 32
kryfov I 49
krystýr I 7
krýti: kreju II 61
krýv (o) II 50
ksamít II 15
kšandy I 31
kšilt I 31
kštelovat III 9
kterák III 31
Kuba III 5
kudaň I 30
kudlař III 16
kujíček I 7
kuchyní gen. sign. II 21
kujoun II 49, III 11
kúkat III 32
-kuknout II 55
kulář II 47
kulik II 47, 48
kumpas II 48
kumst I 12
kuň II 42; kůňal III 16
kundyktor, -chtor I 30, II 48, 52
kůpata III 12
kupit II 55
kůpka II 46
kupko I 6

Digitized by Google

kůpnout II 46, 47
kůpr II 46
kuře II 12
kurel I 48; II 48; -lar, -ral t.; III 3
kurička I 10
kurka III 14
kuřlák I 7
kurnik III 17
kúrovitej II 46
kury (-dy) I 15
kuryčka III 15
kús II 45, kúsa II 46, 47
kúsek II 53
kusto I 29
kúš II 45, III 22
kutě II 47, III 12
kúžalka II 28, 62
kuže III 26
kúžel III 21
kúželka III 14
kvantita III 10
kvantita v sklon. mask.: *o* km. III 20; *jo* km. 22; dle pádů 23; — neutr. 24; — femin. *a* km. 25; *ja* km. 26; *i* km. 27
kvaltýr, kvartýl I 9, III 9
kvapat, -ky I 28
kvidlička II 30; kvrdlačka II 32, 63
kvíst II 19
kvoště, kf- I 36
kvotvice I 10, 30
kvúkat II 46
u Kýčů I 6
Kyčov III 22; Kýčovo 16
(pod)kyď, do-, vod- II 52
kylisar I 9
kyometr I 29, 31
kytara I 29
kytička III 14
kovarník III 17

L

l (ľ) II 63; vzniká t.; *l* I 5; *l* — *ł* t.; *il*, *el* t.; vysouvá se 5; *l* — *u* I 6; přisouvá se I 7; *l* — *r* I 7; *l* — *n* I 7; *l* — *d* I 7; *l* — *j* I 7
lacný I 42
Ladměřice I 26
laev I 33, III 8
láf' I 6
lahky II 27
lahtat II 62
lajbík I 6; III 17
lajc III 7
lajčník I 27, III 7
lajdimont III 6
lajsna I 20
lajtuch I 12
lakomnej I 11
láň, lán II 27
láno II 27
laštovčí I 18
laštovka I 38; -ojice 25
lavice I 22; lajce 27; lajc, lejc II 16
lávička (hv) I 33, III 14
lavka III 14
lázen I 13
lazna III 11
-le m. *-hle* I 33
lebedář III 16
lec m. leč I 44
leckat, lekstat I 36
ledět I 32
lefkej I 32
legrace I 9, 30; III 9
legrúta I 30, III 15
lehnout se II 38
lechkej I 31
lechtník I 19
lejka II 59
lejska II 61
lejstro I 9, II 41
lejt II 38
lejta, -tna II 24
lejzat II 38
lekarník III 17
Leksa III 5
lekurílovat I 10
lekstivej I 36, 41
len — lenu II 32
leservní III 9
lesiček III 13
leskovej — lí- II 19, III 18
lešeň II 38
letanyje II 38
letojs I 47
letúšně II 47
levír I 9, III 9
lezdozdo I 31
lezdys, -des I 42
ležít, -íl II 21, III 18
líbě III 18
libnej III 18
líbý III 18
líčátko III 13
líče III 12
líčiti (lé-) II 18
Lída III 11
lígr, -ovat I 29
-líhat II 18
lícha I 31
lichmajstr I 9, 19
lichtář I 9, III 9
lík II 18, 19, III 21
líka II 18
lilie (-ijúm) II 36
línecke j III 18
lípí III 15
lípovej III 18
líska I 20
lišťák I 19
liští I 22, III 15
lítač III 22
lítat II 18
líto II 18
lízt II 18
ližina III 12
logr II 14
loh, -yně I 33
lochtat II 31
loj, luj III 22
lojman III 4
lok. pl. -ých m. -ích II 37
lokštat I 36
loubíř I 9
lovíště III 15
lóže III 24
luciper I 29
lúdačka III 26
-lúdit II 53
Ludouš III 17
luh (ou) II 56
luhovec, lou- I 33
luchej I 32
lúka II 53, 55
lukajka II 48
Lukaška III 15
lupáč III 17
lupán II 28; -ání III 15
lůs II 45, 47
lůšek II 46, III 12
lutrejch I 7
lužička, III 14

M

m se měkčí I 20; mění se v jiné souhl. 23; odsouvá se t.; přisouvá se 24
macocha, -ce- II 44
Macuda I 10
maděr II 13
machout III 16
majistrat I 29; majstrát II 16, 41
majťtek II 30
májka III 26
makatej III 18
makojice I 25
malena II 38
máličkej III 18
málokda II 62
malůvat II 47
malva I 22
mamalka III 14
mamour III 16
mamulka III 14
mandálek II 29, 62, III 12
mandlik III 17
Manoušek III 13
Mantiná II 32

Digitized by Google

Máře II 10; -řu 58; -alka III 14
marast II 44
Marja — Marje II 10, 16, 36; -anka III 15
maroudí II 49
Marýna III 12
masíko III 10
másník I 6
masopušt I 38; -ní 41
maštal I 9; -el II 13; -álka III 14
maštěnej I 38
mat-, met-; pometenej, zmetat II 10
mataryje II 27, 62
Matějček II 41
mateřidroužka I 9
matlavej I 44
máťočka III 14
mázovec III 22
Mažalka III 14
maží (máš í) III 7
-mě- m. *-mě-* II 34
-me — *-m* (1. os. pl.) II 32
me (mě) II 34
mect II 19
Měčíchovo III 16
mečít, mčít I 6, II 8, 64; III 18
medecina II 39, 63; mere- I 15; medr- I 8, II 65; medu- 31
Medlín I 10
medouka II 6
meduňky II 59
mejdlo II 59
mejl, -a II 61
mejla (jméli) I 49; mejli III 4
-mejlit II 61
mejš, -e, -átko II 60, 61; III 12, 17
mějšle, -ata I 12
mejštátko III 13
mejto II 59
Mělčice II 39
melit se II 61
melkej II 34
meno, -ovat atd. I 46; III 24
merfán III 6
merhovaný II 64
měřiti: měří II 34
měrka III 14
meteliče (tl) II 32, 64
mezi — mez- II 42
mihule I 21
michačka II 20, 30
Michov I 12
Mikoláš II 43
Mikšal III 16
Míl III 5
mil — měl II 19; míl 20
Milíkojce I 27
milistrant I 12, III 9
mímo III 31
miňáž II 30
Miroice III 8
misálka I 22, III 14
mistr I 7; -tř II 63; III 32
míti: mejte, mel II 34; miel 33; máje III 33
mje-, *mji* — *mně-*; *mni-* I 13
mla I 32
mlačina I 14
mláda III 17
mládost III 10
mlát III 10, 21
mlejn II 59
mlejší II 10, 16
mlha III 3
mlíč I 7
mlíčeň III 11
mličky I 5
mlíko II 18, 19; III 24
mlít, -íl, -íno II 21
mlízivej II 19
mlnář, mynář, menář I 5; mle- II 61
mlovina I 21
mlyn III 21
mně- m. *mě-* II 39
mněsic III 17; -iček 13
mněskej I 19
mni- m. *mi-* II 39
mnichačka I 13
mniláček I 13
mníti: spomeli II 34
mňúkat II 53
móc III 27
mochurka, měchura II 45
mokýrko III 13
molčtuk I 12
moldánky I 18
molždíř I 7; -ldyř 10; moždýř, -íř, -lždíř II 37
mora II 42
móře III 24
mosnej I 20
mothejl I 35
moučanka II 55
moukat II 55
moulit II 49
mouřit I 33
Mouška II 55
mozoul II 49
Móžiš III 22
mrák III 21; -ka 10; -ko 13; II 50
mráz, mrázu III 20
Mrdákov, Me- I 9, II 65
mrhola II 63
mřít, -íl II 21
mrtohlavej I 25
mrť II 63
mrzuťák II 16
mučát II 10
múčný II 53
muchomírka, -vír- I 23, II 51, mo- 52
muj, -eho, -emu atd. krátí III 30; II 42
Mukářovo III 16
mulišák I 39
murdie II 48
mušet I 38; muste II 42
muškatýr II 27
múž III 22
mužkej I 41
mynář II 8
mysel, -l I 5; II 32, 63
myseti II 51
myslá (myslela) III 5
myť II 58
mýti: meju II 61
mzdory III 8
mžutky II 58

N

n I 11; *nn* t.; vsouvá se t.; odsouvá t.; mění se v jinou souhl. 12
ň povstává I 13; vsouvá a vysouvá se t.; *j* — *ň* t.; *ň* — *n* t.; *ň* — *j* 14
ná (no a) III 5
ná- III 31
náčenka III 14
nade II 32
nádlesní III 19
nádmutej III 19
nadra II 16; nědra 13
nahazuvat II 47
náhradník III 17, 19
nahóře III 22
nachávat II 27, 62
nájs, I 47
nákej I 13, 16, III 5
nalezeňé II 34
náměští I 38, 41
ňamky I 12
námná kost I 25
Nánička III 14
Nánynka III 14
napruti II 49
narámně III 19
narachomejtnout III 8
naříkání III 16
nařískat III 8
nárut, -yt I 8; II 57, 64; -yť 62, 64
nas, nam III 29
narvál III 19
náše atd. III 29
naší m. no-až-jí III 7
náštiva II 20; -it I 26
naštovice, -ojce II 27; ne- I 27; III 7
natúra III 15, 26
navěkjamen II 36

Digitized by Google

návidlí III 19
návilej III 19
nè II 6
ne- m. ně- (neco) II 35
ne- m. *nej-* v superl. I 46
ne- m. ni II 39
nečísta III 11, 19
nedávňounko I 12
nedopejr I 18
nedvěd, -ice, -ář I 23
nee II 32
nehdo, neco a j. I 13
něhně I 45
neht II 33
nechlechtej I 7
nejčkodle, nen-, -kydle, -kydlenon, -not I 16, -ont II 59; -ot, -ynt I 19, -kyň I 12
nejni I 47; néni II 24, 61
nejse m. dnes- se III 7
nějž I 47
nekdež (i) II 63
nekej II 13
nekerej I 13
nekukl I 6
Němčí I 45
nemedlice II 8, 64
nemlif I 36
néni, nýni m. není II 30; III 35
nenčkodle, nejčkyndle I 11
nenk , nenkom, nejnčko II 41 -inko 61; Nepomk II 57; do Nepōnka III 8
nerád III 19
nese m. než-se III 7
-nešíno II 21
nešť I 36
nešto III 6
nětanky I 33
netřes (sk) I 31
neurazný II 40
-něvat I 33
nevotný II 45
níčko II 59; -kojc, -dlejc, -hlejc, I 42; -om, -ym I 24; -ot II 58; -čkrle I 9
nij akk. m. I 48; gen. fem. II 7
nimera II 32, 64
nině I 6
ňkdo II 65
noclehař III 16
nochlajbl I 20
nóle (no-ale) II 43, III 7
ňom — něm II 44
nom. pl. fem. -ě m. -e II 25
nom. plur. neutr. *-á* III 25
nom. plur. subst. mask. -é krátí III 23
nom. plur. subst. mask. -í, -i III 23
nosejček II 37
nosky II 43
nožálka III 14
nóžečka III 14
nožejk II 38
ňuhňat I 32
nůsal II 46
nůžal II 46
nuž III 22; -ky 26
nůžal III 16; nůžálek 12
nůže II 46
nužky III 26
ny m. ne II 30
-ný m. ní I 14
nyj- m. -nej II 31
nyčkon, nynčkon, nejčkyn I 11; -ko II 40, 41, III 9
nyni III 31

O

o, ó II 5; 42; pův. II 42; střídné t.; *ó* vzniká II 43; *o — a* II 44; přehl. II 44; *o — e* II 44; *ó — ů* II 45; *ó — u* II 47; *o — u* II 48; *o — ou* II 49; *o — i, y* II 50; přisouvá a odsouvá se II 50
ó II 5, 6
ō II 5, 6
o- místo *od-* I 17
objid II 30
oblíkat I 26
obluk II 55
obrus, -ek II 52
ocouch III 17
odpouška I 20
odr I 26
odsouzéni III 16
odůrovat III 19
ohýnek III 12
ochlemka I 48
ochod II 63
oi II 6, 7
oj- místo od- I 15
ojak I 26
-ojc m. *-ovic* III 8
-ojce m. *-ovice* III 8
okalek III 12
oklešky I 39
okýnko II 20
ola, vola III 8
olestýn III 6
oletýn II 14
olingre I 48
olmarka I 6
-óm v dat. plur. se krátí III 24, 25
omajčka I 47
omatek I 41, 27
omlít (omdlít) I 6
on — ňho II 32; ňého, ňém, jích III 29
onáujšla III 7
Ondra III 11
onej I 12
opejkánej III 18
opelírovat I 9
opěš II 56
opláknout I 36
oranice II 64
osk, oštiny I 26, III 8
oslyšet (n) II 52
osnáct I 24
-ostp- m. -ostp. (milostpán) I 20
-ost I 18
škvára, oškvarky I 39
otec: oce, oci, oče atd. I 20
ou II 6; 15; 49; 51; 52;
o̯u II 6
-ou m. *-ů* a *-ú* v gen. plur. a 3. os. plur. praes. 54
Oubrechce III 3
oubutě, -nice II 54, 59
-ouc m. *-ovic* II 49
-ouce m. *-ovice* II 49
oucknecht I 39
oucní I 39
oučel II 53
oučet II 54
oučmochr I 33
oudolí II 53
oufjera II 43
ouhor II 54
ouhromně II 43
-oul m. *-ul* u sloves II tř. II 55
oulehlá II 54
-oum m. *-ovům* v dat. plur. III 7
oumladí II 43
oumysl II 53
oumara, -ka I 6, II 6
ounos II 53
oupěte II 25
oupor I 32
ouřad II 53; -dník, -dlní 11; ouředlník I 7
ousně, oucně II 53
outerej II 53
Outratnik III 17
outravňuk I 12
-ové v nom. pl. se krátí III 23
ouvoce II 43, 49
ouvrat I 41
-ovům v dat. plur. se krátí III 24
ozei III 8
ouzkejší I 29
užitek II 55
ovejs I 47

Digitized by Google

-*ovi* — *ov* (dat. a lok.) II 41; -*oji* I 25; -*oj* 27
-*ovic* — -*ouc*, -*ovice* — -*ouce* II 41
-*ovo* m. -*ov* u místních jmen II 50
ožběrek I 37

P

p se měkkčí I 20; mění se v jiné souhl. 22—23; odsouvá se t.
pa, kerapa, japa I 31
pabouk I 25, III 9
pabučár I 25, III 9
pabučina I 25
pabuza I 24, III 9
paciont II 31
pačosy II 31
padasát II 27, 62; pare- I 15
paimáma II 7, 14
paitlik II 7; pajdlovat I 18
pák, pa III 31
pakfoun II 49
pakrát I 9
palírna III 11
pálivo III 12
palizor I 48, II 14, III 3
pám, pala III 6
pámbu I 33
pamnějt II 24
pán, pána III 20
paňák II 16; -áček I 12
pančitel II 57
panděro II 25
panchart I 30
paní -*i* III 27
paníček III 12; -oušek 13
pankejt II 24
panna, -enka I 11; -ynka II 31
pánovat III 19
panskejší I 29
pantle, -ík, -ička II 27
Panuška III 15
papličká III 15
paprsek I 6
paravej III 18
parametr II 44
Pardovice II 52
parez, -ejz, -ezí, -ovka, -nice, -íček I 10
parna II 27, 62
paroucí I 15
parouzy III 4
part. -*l* (kvantita) III 32, 33; -*n* 33; part. praes. akt. t.
pás, pásu III 20; pas 21
paštucha I 38
pat-, pět-, pít- II 11. 12
patrie I 22
patyr II 31
Paulouska II 6
pavěrek III 12
pavijón III 11
Pavlásek III 13
pavyk II 44
paznot, -ta I 33, II 43
páždí I 17; III 25
pažout III 16
pečán III 16
pect II 19
pedle I 10
pejchnout II 60
pejření II 60
pejsal, -ek II 25, III 16
peknej II 34
pelíšek III 12
peluňka II 59
péniz III 17
peňze II 40; pejze I 14
Pepča II 10; -ourek III 12
pepličky II 39
peřbuřt III 3
péři III 15, 25
pernojice I 25
pero III 24
pěrtošna I 25
pěsnička III 14
petrák III 6
Petráška III 14
petrolíjum I 47; petronka 7
petružel I 8, 64
pícka III 14
píct II 19
pičák I 21
piglička I 30
píhavka I 45
pichlan, -ák I 21; III 16
píjavka III 26
pikec I 21
Pilzeň I 5, II 64
pína, -ka II 20
pínkava, pin- II 20, pen- 35
pinvice III 4
piovár III 8
píří II 19
pirulka I 7, III 9
pisek III 22
piseň III 26
pisnička III 14
pistule II 48
piškvorec II 51
píštala II 16; -dla I 16
píštitej I 38, 45
piták III 17
pitálek III 12
pítomej III 18
pitomnost I 11
pívo III 24
pjit I 22; pjel, -vo II 39; pivo 22, pijovár 25; piák 46; piták 45; -álek 21; plo II 64
placačka III 26
Plasťojce I 27
plavoun III 16
plechák III 17
plechta II 38
plejtva II 7, 51, 61
plesknatej I 11
plícní III 18
plína II 18, 19
plíva II 18, 19
plivánek III 12
plnej (-il-) II 40, 63
plno, pil-, pel- I 5, II 64
plouh II 54
plyskyřice, py- I 9
po- — pů- II 46
pobřístlo I 19, 24, III 24
pocední I 14
pocem III 7
pocesnej I 20
pocívat I 14
poclamka I 39
počésadlo II 30; III 12
počet — pošta gen. I 45
Počkalí I 14
počta, -áť I 40, 44
počtívat I 44
pode II 33; poj I 15; půd, pů- II 46; po- I 17
Poderiště I 10
podhlídat I 16
podjednou I 16
podješt, -íšť, ýšť, -líšť, -nížť II 6, 46, II 39
podkaď I 16
podklesek I 16
podlavník I 33
podlíř I 43
podlízat II 18
podpínka II 20
podnížky, -ýžky II 37
podplamejčky II 60, III 13
podpura, pud- II 47
podrít I 10
podrůst II 47
podslamka I 16
podzemky I 16
pohnútka III 14
pohodlík I 12
pohřeb — pohřebu II 32
pohůnek II 47
pochap, pocháp II 43, III 19
poídat III 8
pojist III 7
pojochat II 31
pojte (podívejte) III 6
pokrvačká, -čko, -átko, -átko, -adlo I 8; II 62, 63
polahky II 27
polání II 10

Digitized by Google

pole — (ů) II 43
póle III 24
polednáček II 16
polehúčku II 53
políbéni III 16
polĭcajt II 6
polínko II 18, III 13
polívat, -vka II 18, 19
polivka III 15
polodne II 31
polojice I 25, III 7
polsckej I 42
polta (pouta) II 56
polte (lib) II 64
poltrubí (pou-) I 7
polynek, -lý- II 31
pomálu III 19
pomátka, -ovat II 14
pomenutej II 39
pomlsky II 14
poňžeňku II 40, III 7
pople III 6
pořád I 10, III 31
porculánka II 31; porci- 30
pořeb I 32
pořibetnik II 40
pořičkej I 40
portala I 22, III 9
porúčet II 53, 55, 56
poruška I 15
posejpátko II 60
postýlka II 20; -stílka 58; -stejlat 60; III 14, 15
posvinče I 42
pošmírnej III 19
poštář I 6; polčtář 40
pótok III 19; -uček 12
pou II 7
poudat II 6
pouchle III 12
-pouchnout II 55
pouko I 36
poupĭata II 7
-poustnout; -pousta II 55; Pouska I 20; pusťatina II 16
pout I 18; put II 53
potegrafie II 45
potfora I 25
poto m. potom I 21
potyka, poticha (u) I 36, II 52; -tikač 59
potynout II 50
potížka, -ýžka I 18, II 37
povětře II 34
povíjan III 16
povím: poim, -iš, -i I 26; -viala 17; -vidaa 6; poudal II 51
povjášat II 10, III 19
povlačka III 15
povraz I 48, III 4
pozdraovat III 8
pozdravás III 7
pozdřít, podřít I 15; pořít 38; -hřít 37
pozdůl II 47
pozní I 16
poženat I 38
pra- — pro- II 44
prace III 26; gen. sing. -í II 21
přadeno, předlí, -ena II 10
praes. ind. a) dlouží km. slab. III 33—34; *b)* krátí t.
praesens a) ind. (kvant.) III 33; *b*) imper. 35
práh, práhu III 20
Práha III 10
přahoušl, -šel, -ští II 35; pra- I 10
přah-, -přežu, přáh-, přeh-, příh II 11
prahútky II 44
prach- m. *pra-* I 36—7
prám, práš, prál III 5
pramejček II 60, III 13
prápor III 21
praporský II 40
prasckej I 42
přát — přít II 9
prauch II 6
praunový II 6
práznej I 16
prďouch II 49
pře- m. *před-* I 17; m. *při* II 38
přecejk I 47
předánko -í-, III 13
předeno I 25
prefesor II 45
prefunk II 38
přejs I 47
prejskat II 60
přejst = přejdl I 47, II 38
přejvoz II 38
prejž I 37
premicí II 38
prenetýrovat II 45, 63
přesmykování I 48, III 3—4
převejšit II 59
preverije III 6
přezka — přazka II 11
pří- III 31
přícnej III 18
příčeší I 18
příď II 18, III 30
přijít: přídu II 36; přede, přešel II 38; přišlo 6, 36; III 5, 20, 34
přiít III 8
příl (přijel) III 5
přímat III 5
přímění II 25
přímnout I 11, 48; přím I 6; -at II 36
připlä II 6
přípon kvantita: *a*) krátkost III 11; *b*) délka 15
přípony verbálné (kvantita) III 18
přísloviky III 30
přízvuk III 9
prkejško III 13
prkýnko II 20; -ejško 60
prlí III 6
prochodicí III 20
projč I 46
projžka III 8
prosecí I 48, III 4
prosít III 19
próso III 24
prostĭadlo I 9; -stirka II 20
prostounkej I 18
prostraněk I 9; prů- II 47
prostřeďáček III 12
protykol II 50
prozbyl I 9
prozdřel I 9
prozdřetelný I 15
prožba I 39
prskejř I 8, 9, II 62, 63; plyskyř I 9
prst II 63
pršet II 10, II 63; -ít II 21
pruce I 17
průdělek II 47
pruntvajn II 14
průti III 31
průvlač II 47
prvni II 63
prýč III 30
ps m. *pc* v skloň. I 42,
psáni III 25
pšano II 26
pšence I 13, II 40, 41; -čný 40; III 5
pů-, pu (půl) I 6
půběrek II 46, III 12, 13
pucka, bucka I 23
půčinek III 19
pučit I 46, II 21; III 20, 34, 36
puda III 26
puďavec II 16
pudu III 20, 34
půdzim, půzim II 46
Půhoř I 35
půhrom II 14
půjezdnej III 19; pu- 29
puklička II 47
pukřet I 35
pulbír I 10, 22; III 9
pulc I 40; -lec II 32, 64
půle — pole II 46
pulicajt II 48
pulkmistr, pulmistr I 10
půlko III 13

Digitized by Google

punebí II 47; -ičko III 20
půřadí III 19
púškvorec III 22
pušt, poštní I 38
půval II 46
půzednice II 46, 47
půžď III 30
pyřání II 28

R

ŕ (*ť*) II 63; vzniká t.; *ŕj* I 7; *ŕ* s prův. samohl. I 8; zastupuje samohl. t.; samohl. za *ŕ* I 9; odsouvá a přisouvá se t.; *l* — *ŕ* I 9; zastupuje jiná souhl. I 10
ť vzniká I 10; *ť* — *ŕ* I 10; *ŕ* — *ť* 11; *ť* — *ž*, *š* t.; vypouští se t.
rabě, -ice I 32
rabijáš III 17
řablo, řbílek I 32
ráce (-dce) I 17; (rase) 39
rád — rači I 14
řad (hř) I 32
radášek I 10
Radijov II 20
radilce I 49
radosný I 20
rádost III 27
radvánec III 15
rachák II 56
řachtačka II 27, 62
rák III 21
ralva I 7, 48, III 3
řandat I 11
rana, -atej I 32, II 6, III 26
rano III 24
rapucha II 44
ratil I 20
ratvička I 49
ráz (Reise) II 17
řbit, řibet I 32
řbitov I 32
řebec I 32
řeben I 32; -ač III 17
rebentit I 22
reberant I 7
řebík, -íček I 32, III 17
řebílec III 15
řebit se I 32
řebřadlo III 12
ředčí II 34
ředicí III 18
regement II 39, 62
řechtat I 31; řejtat 32, 47; řejchtat II 38
rechtor I 30
rejba II 59; -bě, -bátko 61
rejbátko III 13
rejč II 59
Rejdovák (Raděj-) II 16; III 6
rejha II 59
rejpucel II 64
rejsek II 60
rejtka (ratajna) II 16
řejvoda I 32
řešit (hř) I 32
reškunda II 48
rešpek I 20
rešty II 45
řemesnik I 6
řetelnej I 38
řetěz II 12, 35
řezbář I 37
řhmot III 3
říba I 25
říbátko I 32, II 7
říbek I 32
řičičkář I 44
říčnej I 32
říčnice I 11
řídel I 32
řimbál I 32; -buch t.
řípa II 18
říšnej I 45
říště I 32
řížavej, řížit I 11
říď III 30
Říháček III 13
řijen III 22
řikat III 32
řimsa III 26
řipnej III 18
řkpytit se III 3
řmátat III 19
řmít, řmot; řmátat I 32
Róbeš II 6
rocoška I 40
roděňák II 28
rachák, rochák, -dlo II 43
rochat I 32
rochle, -ičky I 30
Rola I 7; Roulenc 48
Roleta I 7
rongličky I 48; roulička II 49; III 3
rosto- (pro-) I 23
rostok II 14
rošperce I 38
roučnák III 17
rouda I 32
rouchat II 54
Roulenc III 3
roužat II 49
rozbreptaný I 7
rozbříšť II 18
rozpěrák III 17
rozpousta III 11
rozhovor I 35
rozinky I 32
rozívenej I 38
rozkoucat II 49
rozmarlína I 7
rozmlúvat II 53
rozpíčky II 19
rozpuštělý II 39
roz-s- — *ros-* I 38
rozundat, -ze- II 31
rožen I 32
Rožmberk II 65
řpytit I 20
ručálka III 14
Ruda III 11
rúj II 46
rukajice I 25, 27; (-ajce) III 8
rukovítko III 13
rumejch I 9
rumějšit I 12
rúměnec III 22
řumpnout II 14
runčák II 48
Rús III 21
Rúsko III 24
ruška I 32
ruzkvásek II 47
růsporka II 46, 47
růzvora II 46, 47
ružák III 17
ruždí II 47, III 15
ruže III 26
ruženec III 22
ružička III 14
řvu — řeve II 32
rýba III 25
rybník III 17
rýčka III 14
rychtářskej I 36
rygát I 29
rymík I 12, 22; -mník t.; -mníček III 13
rýti: reju II 61
rytýř I 18

S

s v stč. I 38; *s* — *š* t.; *s* — *z* 39; *s* — *č* 40; *s* — *v*, *k*, *ch*, *j* t.; odsouvá se a přisouvá 40—41
sád III 21
sadit m. ss- I 41
safrapolckej I 9
sah III 21
sah-, seh-: síhnout II 11
sahař III 16
sáma III 26
samohlásky praejotované II 7; — průvodné 64; — stejnění 62; zástupné 7
samokůlko II 47
sámovat III 19
Samsoun II 49
sanejtr II 61
sánky I 14
sarafín II 28, 62

Digitized by Google

sáze III 11
sazíno II 21
scvaknout I 30
sčasnej I 41
sebě (dat.) II 44, 63; Seběnov t.
sečeň III 11
sedít, -íl II 21
sedm, sedn, -um II 57, 65; serum I 15; sednáct 24; sídmej II 18
sednice I 18; II 30; gen. í II 21; sence I 16, II 91
sednut III 18
sech — sch II 32
sechtřenice I 40
sejpka II 59
sejr II 59; -eček 61
sejt — sejli II 38; -to 37
sejvoz II 7
sekulírovat II 15
sekumpak II 13
sekurāčē II 6; 15; III 6
sekvistrace II 30
selát II 13
selka I 16
sém II 6; -dle I 16; se I 23
semano II 29
sémě — semán III 25
semijčko II 7, III 13
sems m. jsem I 41; -ž 43; -št, -ště 44; sim II 30; som 31; sum 41
sence III 6
serbus, -ka I 24, III 9
setva II 44
sezrzavět I 38
shloucet III 19
scházet m. vz- I 26
schoř, -ovat, -ovice, -ovka I 19
schořice (sk) I 30
schráňovat III 19
schuznej III 18
schůn II 46; -ět t.
schuvat II 47
si — s (ty-s; cos) II 42
siberije II 39
síc (sedadlo) III 21
síct II 18
sídmej III 29
síje III 11, 26
sikra II 14
sílnice II 6; gen. sing. *í* 21; selnce II 39, 41
símotam II 18
sirp I 8, II 64
sislat I 43
sjejt I 26; -tskej t.
skadlínko III 13
skaplo I 6
skejba II 61
skládatel III 22
skleňčka II 40; sklanice 35
sklípenej I 36
sklizuňk I 12, III 22
sklon. slož.: -ýho, -ýmu, -ý atd. m. -ého, -ému, -é II 22 n 23. — zkráceno *e* II 23, zkráceno *y* II 24
sklostička I 36, 41; -ivej t.
skolky I 41
skopováč III 17
skoření I 41
skošik I 41
skovat I 36
skřemcha, kře-, křa- I 19
skřenit I 41
skřejpat II 38
skříhnout I 23
skříknout I 26
skřipka, křivka I 35, 41
skřížený I 26
skřivanej II 28
skřívat III 19
skŕz, skerz II 63; skroze I 8
skuvat II 47
skublat I 7
-ský m. *-žský* I 43
slábě III 18
slabičné změny III 3
slabík skupenství a počet se mění III 5; nová sl. 9
slačec I 26
sladák II 16
slaky I 26
slamák III 17
slamatej III 18
slaměnka III 14
slápat, -nout I 43
Sláva, -ek III 5
slávik III 17
slečínka III 14
slepica II 10; -čnik I 21; -pjece II 39
slezeno II 38
slík' I 6; slíkat 26
slína III 26
slíz II 18
slízí II 18, III 15
slnej I 5; II 40, 63
sloboda, -nej I 25
slova cizí III 6; *složená* 20
slovičko III 13
-sluchat II 55
sluze, -icky, -ít, slou- I 5 II 55, 64
služebnik III 17
slúžit II 53, 55 (u)
smáti: smeju II 34; smít 9
smech III 7
-směs I 39; -ška 39; smí- II 20
smětak, -ák II 25; smítat 19
smětivej I 12
smradlena I 7
smrdinka II 30
smola II 42; -ů- 46
smiřlivej III 18
smrád III 10, 21; -dlej, smra- 10
snadlo I 7; -ňounko 12; sna 17; snejší II 10, 16; snažejc I 37
sněh II 34, III 21
sobě III 29
sobotálec I 40
souce I 17
souhlásky slabikotvorné II 63 a 65
souchytě II 50
spumrk I 8, II 63
spustež m. jsou-též III 7
souška III 14
soadánka III 14
soádnout III 18
spaktovat I 36
spamět I 41
sparno I 41
spatření III 16
spížejc I 44
spižerna II 34
spláv III 21
splaz I 41
spočtát II 41, III 32
spojní II 32
spolibení I 41
spominout se I 41; -mel 12
spomoc I 41
sposlat I 41
sprachlej I 31
spraoat I 26, III 8
sprasnice I 41
spravíno II 21
správni (ě) II 34
spřežky (kvantita) III 19
s před syk. mění se v *ʃ* I 40
sprosták I 18
spytel I 41
srážení slov III 7
srce, srdečko I 17, II 63; III 13
srna I 10
sršán, sršín II 21, 28
st m. *t* I 41
stahování III 5
Stanoušek III 13
Starec I 10
stáři III 17
starobilnej I 11
stárý II 13
stát m. vzst I 38
státi: stuji II 47
stavet II 35

Digitized by Google

stebílko II 21; stýblo 20; steblo III 24
stek I 26
stelíště III 15
sten m. ten I 41
stin III 21
stinka II 30
stirnad, stýr- I 8, II 64
stíž I 41
stlačec I 25
stlupnice I 19
stojka, stotka I 25
stolp I 19; stloup, -ek 19
storola I 15
stoupit I 26
strách III 21
strakař I 41
strakotisko III 13
strána III 10
střápy II 11
straž III 10
stŕčit I 7; stŕ- II 63
Střebomyslice I 41
strefit I 41
strejčal III 16
střešně I 41
střez I 41
střída I 41; -ďák II 16; III 17
střícha II 18
střínka II 18, III 13
strn II 63
strnož (tr) I 41
strnožky I 8, 65
strójit III 19
stromořádí III 20
strouhač, -adlo II 54; III 12
strožok I 37, 40
Strubiny II 51
struh I 23
strůj III 11
Struskojce I 41
studýnka II 20; stunce I 16, II 40
stůh II 45; -u- 47
stuchnout se I 30
stuka (o) II 48, III 26
stůl II 42
stunat, -avej II 47
stunce III 6
stupen I 13; stúpnout II 53
stupnice (stl) I 7
-ství m. *žství* I 43
subst. verbale (kvant.) III 33
substantiva zdrobnělá (kvant.) III 12
súd, súdit II 50; sud 56
sudno II 50
suchejší II 10
Sukopička II 56
sůl II 42
sundat II 31
súsed II 53
sůva II 46
súžení, -ičko II 53, 55; III 13
súžovat III 11
svačna I 20
svál III 21
svalík I 42
svalně I 36
sválovitej III 18
svarba, -ební I 18
Svatpole III 5
svatví I 22
svátý III 18
svěrák III 17
světička III 14
svíceny II 32; -cník III 22
svíčna I 21
svíčalka III 14
svieřit III 9
sviet III 21
sviňa II 10
svirák II 34
Svojšinek III 13
svrchejlek III 12
svuj, -eho, -emu atd. krátí III 30
svůr II 42, 45; -ní 46
sychrávo III 18
synizese III 7

Š

š I 43; *šš* t.; *š* — *s* t.; mění se t.; přisouvá se a odsouvá 44; *-š* — *s* v imper. 38 (št); *s* před syk. 43; *šš* — *š* v komp. 43
šade, šude I 26
šáhnout I 39
šajvostr III 6
šak I 26
šalamaj II 15, 64
šamány III 16
ščasnej, ščestí I 44, II 10
šecek I 26
šední I 26
šefář II 10
šefrán II 13
šejbíř I 39
šejdenek III 13
šejst I 47; šesťák II 16; -arý 29; šístej 18
šelijakej I 26
šelmoství I 27
-šen v *part. pass.* I tř. I 38
šést, šístej III 29
ševědoucí I 26
-š mění se v komp. v *-čí* I 44
šibence II 40
šífoner III 22
šík! I 23
šikounej II 6, 51
Šíma III 11
Šimonyš III 17
-šíl II 18, 21, 24
šilhán III 16
šilvoch I 17
Šimanuc II 55
šímat si I 26
šimpán II 17
šindálek III 12
šíráni II 18
šíroký II 6
šíska III 13
šišnár III 4, 16
šítrof III 6
šivák I 26
škajcovej III 7
škala, -ka, -ice I 39
škatka I 9, 36, 44
škāreda II 6, 12, 13, 62
škeretské III 6
škňourat I 44
Škomrda I 25
škop, -ek I 39
škořápka I 39; -ina II 27
škornout, -ka, škorně I 44
škoudlý II 55
škrabiška I 44
škraloup I 39; -lúp II 53
škrejpat I 44; II 60
škrkajcový II 16
škrouhat I 39; -chat II 54
škroutat I 39; II 15
škrtán, -tál I 48; III 4
škrtavky I 30
škrůna I 36
škubat I 39
škulina I 39
škůp II 46
škurice II 48
škvařit I 39
škvrna I 39
škvrně I 39; škrně 27
škybička I 38; škejba, -ka II 61; štibička 59
šlaky I 26
šlápě III 12
šlehoun II 13, III 16
šlejsky I 38
šlejdrem I 7
šlinec I 38
šlohat II 31
šlupat I 7
šlupka, šlupina I 38
šmahejl I 39
šmajda II 16
šmākovat II 6, 13
šmatat I 36
šmatchat, -avej I 35, 39
šmatlocha I 7
šmejchat I 30
šmíce I 48, III 4
šmihák I 25

Digitized by Google

šmodrcha I 39
šmolce I 9
šmoldán II 31
šmolec I 44
šmolik II 31
šmoural I 39
šmulečky II 31
šmurýna III 12
šmyk I 39
šmynkavá I 11
šmytec I 39
šnarovačka I 13; II 28
šnidlink I 18
šnodlik II 52
šňura III 26
u Šoustrmilů II 55
špajs I 47
španihelka I 35
špehýrka III 14
špeld II 29
špenzl I 10
špice III 26
špíček III 12
špinák I 21
špingle I 30
špitat I 49
špořit, -itelna I 38
šprsle I 8, 38; II 40, 63
šrajtofna, -fel I 7, 22: II 16
šraňk I 12
šrondlík I 48
Štajmark II 16
štatule I 7, III 6
štěhně I 35
štferák I 25
štich II 59
štíknout, -avka, -ačka I 49; -at II 59; III 4
štikovat II 59
štíplej I 32
štirák I 18; II 58, 59
štochat II 31, 43; štu- I 18
štopka I 41
štoučka II 55
štoula II 49; štů- 46, 47
štourat II 15
štrandlík I 16
štrauzok II 6, 49
štrejce I 27
šturcludl I 12
štůs II 46, III 21
štvrťák II 16
štýr (štír) I 18
štyry (a odvoz.) I 44
šuble, -fle I 22
šubrýk I 29
šudr I 18
šupák III 17
šupina I 6
šůtkař III 16
šůty II 46
švagr I 29
švajcar II 16
Švanciperk III 6
švánek I 23
švárný III 18
švaryšar I 7
švědlena II 10 (šve-, švi-)
švejcar III 16
šverepec I 10, 39
šveska I 19
šviharka II 28
švíkat I 31
šviňhy, -ky I 12

T

t, *ť* I 18; *ť* tvrdne *t*.; *t* mění se v jiné souhl. 18—19; přisouvá a odsouvá se t.; *ť* — *t* v imper. I 18
tačky III 26
-taď, -tajď, tady II 56
tadydle, -ec I 16
tah-, těh-, tih- II 11
taj II 37
tajný II 17
take m. takhle I 33; III 31
taklec I 42; tá- II 16; tackle I 42; ta 31
takyn I 11
támdle I 16; ta 23
ťat-, tět-, tít- II 12
tatín III 16; -inek 13; -four 16
tatra I 37
té (to je) III 5
teda, -ra I 15; -dyk 31; -ďka II 62; tejď, -ka 24; -tějka 60; -edkon, -lec I 14
těhle II 11, 20, 34
těchavý I 30
tejčka II 61
-tejkat II 59
Tejno II 50
tejž I 47
teky II 13
temanec II 29
ten — touho; tou = to II 49; tem, tech 35
tenkrat III 20
tenonkej II 43
tépich III 22
tepřiv, -va, -vka I 11; II 15, 36, 40, 63, 64; ponejpřiv I 11
terpentýgl, -kl I 23
terpetýn I 12, III 9
tfaroh I 25
tfuj I 25
tihle III 26
tihy I 45
tícho III 24; -še 18
tŕnože I 7
tisicej II 38; -unkrát 57
tlamsa I 41
tlejc, tlle, tle II 57, 63; III 6
tlumočit II 44
tlustej I 5; tlouška I 20
to — tu II 49
to — te (potem, tebě a j.) II 45
tóbě III 29
Tomšál III 16
Tóna III 11
tonopán III 6
topit: topli II 40, 64
tořna, tořín, tořen, tořt, kořt, toř, tořn II 42
toula, -atej I 18
touž (komp.) III 30
třádati se m. tří- II 35
trachterhy I 35
trachtýř II 62
trajda, -at I 19
trajván II 16, III 6
trakar III 16; -ač 17
Tramba II 51
trampoleček I 24
třap — třep: třápiti II 11; -at t.; -atej t.
-třapejřit II 60
třápidlo III 12
trápor II 28
třas-, třes-, třís- II 11; -inko t.; -adlo t.; třasohlavej t.
třaska II 35, 62; III 13
trat III 10
tratar I 10, 30
trava III 26
travajzna II 16, III 6
třebachs I 37
Třebák III 17
třečka I 46
tředa I 40
trefit = trefla II 40, 64
třecha I 40
třep I 40
třepetílek III 12
třesivo III 12
třeštívka III 8
třeštivo III 12
třevíc I 40
třevo I 40
-tŕhat II 63
tříbro I 40
třicátka II 12, 28; III 15
tříhat I 40
třichtýř I 11
třílet I 40
třináct II 6
třísalka III 14
tříska I 20, 39
tříteckej I 40
třízlik I 40
trižit I 10
tŕni II 63; -ník I 11
tŕnože I 7 II 63

Digitized by Google

trogl I 29
trochylínek III 12
tronik I 46
trouběni II 25
trošínka III 14
troštovat I 38
trpít II 21
tŕpít I 30
trúc III 21
-trufat II 55
trůkadlo III 12
trumpetna I 11
trúska III 26
trýzdnit I 16
trvat II 56; III 32
ťt mění se v *jt* I 19
tú, túle, tudle III 30
tudle, tůdlet I 16; tulec II 56, -ejka 16
tuhar III 16
tuhoto III 4
tul (ý) II 59
tulik, tulilejk II 48
tulmací I 48, III 3
tululum I 18
tumlovat II 51
tumný II 49
turmácet, -cí I 8; II 64
tuť (rt) I 9
túze III 18
tvrdošíjnej III 20
tvuj, -eho; -emu atd.
-tyct — utékla II 24; -tikat III 58
-tých m. *-tích* v lok. plur. I 18
Tylory III 3
týpl I 29

U

u, ú, ů II 5, 51; *u — y (i)* II 51; *u — o* II 52; *ú — ou* II 52; *u — a* II 56; přisouvá se a odsouvá II 57 — *ú* v instr. sing. a 3. os. plur. II 53, 56; — *uj* II 6, 7
-ů (ovi) v lok. sing. se krátí III 24
-ů (-ův, -úch) v gen. plur. se krátí III 23
ubička I 33
ubrfořt II 48
ucta III 26
uďál, uděl III 6
udolat II 49
ufrněnej I 23
uhňat III 9
uhorčit I 10
Uhrák III 17
uhrančlivej I 7
uchlebnout III 4
uj (už) II 7, 47
uj — ujte v imper. se dlouží III 36
ujce m. už-se III 7
Uldrych I 16
-ul v part. se dlouží v *-úl, -oul* III 32
ulehle III 20
Uljánka III 14
uloužit II 49
-úm — -óm, -om (dat. pl.) II 43; III 24, 25
úmara I 6, II 14
uměti = huměji II 34; -ít II 21
umejvadlo II 60
umiráček III 12
umrdlej I 16; -mlčí 9; -mrčina 6
umylec I 9, II 8, 64; — -ml- 65
unor III 22
uozdřenej III 7
urezat I 10
usta III 24
ústavičně III 19
ušmolit I 39
útarý, outarej II 29
uterák I 18; -tírka II 20
utírka III 14
uvozdřenej I 15
úž III 30

V

v se měkčí II 20; *v — b* 24; v jinou souhl. 25; odsouvá se 26; přisouvá se 27; *vv* splývá I 27
Vácovo III 16
vádeněk II 25
vádrdle I 16
vagoun III 11
vajíčkář II 21
val III 21
valikost III 4
Valtýřovo III 16
vandlička I 7, 16
Varouš I 26
vas, vam III 29
váše atd. III 29
vát — vít II 9
Vávra III 11
vaz-, vez-, viz-: uvíz II 11
vazák III 17
vazen I 14
važka III 26
včala II 26, 62; včí- II 19; III 25
včéra, včerá III 22
včíra II 19
vdole I 28
vdy, vdycky I 43
-vě- — -vně- I 13
večér III 22; večír II 21
ved — viď I 14
vědárko II 29; -ýrko 20; III 13
vedět, vedít a j. II 21, 35
vej- m. *vý-* II 59
vejcátko III 13
vějce II 6
věje m. vyje II 25
vejfňaky I 49
vejhoř II 7
vejminek II 20, 39
vejpověd, z- I 14
vejpulky III 15
vejpusky I 20
vejr II 60
vejřevný I 47, 49
vejt II 59
vejtřasky II 11
vejvrtek II 63
-vejžení I 47
vek (l) II 64
věk (dě) I 16
věkiamen III 7
veky II 8
vélice III 18
vemano II 29
vemátko III 13
vemíčko III 13
věn, věnku II 25; ven 30; von 31
Vena III 11
venbloud I 7
Vencel II 64
Venedych I 36
verbšajn II 16, 32
verpán II 57
větávka II 29
vezmut III 18
vězda, -ička I 33
vezt II 19; -žen I 37
vhodnej m. ho- I 28
vchodě I 28
vícejkrát I 47; víckrat III 20
víct II 18
víčer, vod-, pod- II 19; -ou 55; k víčeří 19
vídlo I 22
vieřit II 24; 33 (praes. a — l)
vicher I 8, II 64
-vijášet III 9
viklýř I 7
vína III 26
Višek III 22
vízdat I 33
u Vizdů I 31
Vjork I 28
vkleče I 28
vláčil (-el) II 21
vlačuhy II 58
vlákat — vlekat II 35, 62
vlasně I 20

Digitized by Google

vlašiny I 39
vleže I 28
vlfkej I 32
vlíct II 18
vlidno I 28
vĺna I 10
vňuk, -čka, pra- I 12; -ouk II 55
vo- m. *o-* I 27
vobá, voba III 29
vóbrazek III 19
vobdryndky I 16
vobeknout I 23
vobešenej II 34
vobjervat I 15
voblezlej I 22
voblíznout I 22
voblúček II 53
vobmakat I 22
voboulet I 27
vobrdlík I 27
vobrubovat I 24
vobučí I 28, II 47; po- t.
vobuje I 28; -jí II 47
vocaď I 14; -ciď II 51; -cadle I 14; -cajdle I 47; III 31
vočapek II 26
vočistec, gen. vočivce I 40
Vodany I 13
vodboukat I 28
vodbyčka I 23, 27
vódička III 14
vodmykák III 17
vodpsát II 33
vodzandat I 27
vohnĕpál III 20
vohníště III 15
vohnút I 27
Vohřen III 6
vohrošilej I 42
vochce, -čín I 25
vohlechnout I 27
vochmula II 31
voj (vod) II 7
Vojtal III 16
Vojtášek II 16, III 13
voklestek I 19, 20, 41 (št)
vokřapky I 28
vokřen II 38; -in III 16
vokulek II 47
vokúrka III 14
vokno II 47
vokůzlen II 47
vóle III 24
volovnĕnej II 39
voměkčit I 22, 27
vonná III 29
vonĕkdá II 62
vopín I 6
vopívat se I 45
voplákat III 19
voplej II 40, 64
vopoledná I 28
vorát III 32
vorbička I 28
vorevřít I 15
voroteč I 15
voršklivej I 9
Voršula II 58
vorundat I 15
vosevadlo I 27
vosládčč II 39
vosmavý II 29
vosum II 57; vůsmej I 28; ů- II 43
vošitka II 14
voškvarky I 28
votamdas I 41; -tujď 47
votĕp II 25; -tepka, -típka II 20, 59
votkujci I 17; -kyď 27
votušenej I 28
votyd II 52
vovčin III 16
vovdovít, -íl II 21
vovís II 21; vovsnej 32
Vozdo II 50
vozebenej I 28
vozejk, vozejček II 37
vozer, -zdr I 17, 32; -gr 31; II 32
vozik III 17; -iček 13
vozupravdy I 28
vožaha II 25
vožinky I 22
vožní III 5
Vrábín I 28
vránej III 10
vráňovka I 12
vrata -vrát III 25
vrátič III 10
vrátvička I 28
vrbínka I 49
vršíček III 13
-vřít, -íl, -íno II 21; -řít I 5, 27
vroutka II 55
vrťak I 18
vrub m. roub I 28
vrub m. stát I 28; se t.
vstoje I 28
všecínko III 13
všeli- — všel- II 42
všíden III 6; -svátek 17
všídní II 18, 30
všíně III 12; všiňátko 13
všudýž III 31
v-ůče II 43
vuchr m. vi- II 38
vůj II 43
vůl: ola I 26, II 42
vůsa II 43, III 26
vůsmej III 11, 29
vůsle II 43
vustat II 47, III 20
vuz III 21
vůzal II 46, III 16
vůzka II 43, III 14
vyčkát III 32
výdu III 5; vy- 20, 34
vychýř I 30; -chtíř II 59
vyít III 8
vyhýbovanej III 8
vykopánej III 18
vypraovať III 8
výti: veju II 61
vyzuna II 38
vzdávat se I 38
vzela I 5
vž I 28

X

x I 45

Y

y, ý II 5; 58; *y — i* II 58; *y — u* II 59; *ý — ej* II 59; *y — ej* II 60; — *y — e* II 61; *y — a* II 61; přis. a odsouvá se 62
ý II 58
yi II 6, 7
-yj m. *ý* u adj. I 48
-ým se krátí III 28—29, 30

Z

z v stč. I 37; měkčí se t.; mění se v jinou souhl. t.; přisouvá se a odsouvá 38
z před syk. = *ž* I 37
zabelka II 61, III 14, 20
zabice I 21
zabiják III 17
zablačka I 24
zablatí, -ičko III 13, 20
zabřadlí I 11
zábst — zíbst II 11
zácný I 26
začla II 64
záď III 30
záda — zád III 25
zádavek I 26
zadrmon I 33
záhon, -hůn II 45, -ek 45
Zahořiny III 20
Zahradka III 15
záit III 8
zájemí II 9
zajíc II 12; -ec, -éc, -ouc 34, 38; zajc II 7, 41; -ičí 30; III 8, 17
zájmeno (kvantita) III 29
zajs, zájs, zasejk I 47
zakládrovat I 9
záklasnik III 17

Digitized by Google

zákličina III 19
zakňuhrat I 12
zamkat II 62; -čino II 21; -mekl II 32
zaliba III 20
zalibéni III 16
zaluží III 20
zandat I 11
zaolat III 8
zapikat I 21
zapla II 15, 64
zapomenu II 6
zapomentlivej III 4
zápověď I 14
zařikavat III 32
zárovat III 5
zarůstlý II 47
zás III 30
záta III 7
záten I 13; -eň, -yň; -yně II 61; III 11
zatracevanej I 23; -chmanej 42
zaúšima III 7
zavirka II 20
Zavobřesky I 43, 49
zbejstřit II 61
zberchat I 8; II 64
zbíh II 20
zblo I 20
zbudit I 26
zdát m. vz- I 26
zded I 16, 19
zdlužit I 38
zdovolit I 38
zdrn I 38
zdrobek I 38
zdrovna I 15
zducmat II 56
zduch I 26
zdůr II 46
zdvíře I 16
zdvořilej III 18
zdvořlivej I 7
zdychat I 26
ze- m. *se-* (předl.) I 39
zed I 14, 18, II 24; -nickej III 18
zehrádky II 13
zejma II 37
zejskat II 37, 38; ze- t.
zejtra II 38
zelánka II 28, III 14
zéli, zelíště III 15
zeslába III 19
zet I 18
zetřejší II 38
zez m. ze předl. I 38
zhlednej I 26
na zhůni II 46
zhůru I 26
zimostrát I 37
zkázat I 26; -ání 38
zlášť I 26
zláto III 10
zlekýrovat I 29
zmejl II 59
zmetek II 10
zmíje III 11
zmišéj II 6
zmořhat I 35
zmůstek I 38
znamátko III 13
známko III 13
znamnačka II 32
znitřnosti I 38
zounořit II 55
zouvat II 55
zouvná III 6
zpíti (zpě-) II 20
zpukřelej I 35
zráda III 26
zráje III 26
-zší — *-ší* v komp. I 38
zubák I 25, III 9
zubikanti III 4
zupravdy, -du II 49, III 11
zustat III 20, 36
zverbovát III 19
zvěřicí III 18
zvidat I 49; -nout 19, 30; zve- II 24
zvihat I 16
zvíhnout III 18
zvíž I 17, III 26
zvrátit m. vr-, -cet I 38
zvostat, -tek, -ávat I 28, II 43
zvůstatky I 28, II 43; III 10

Ž

ž I 42; *ž* — *š* t.; *ž* — *ř* 43; *ž* — *z* t.; přisouvá se a odsouvá t.
ž před syk. mění se v *j* I 42
ž v imperat. vedle *z* I 37 (též *žď*)
ž (že) se připíná k slovům I 43
žabec III 15
žabro II 26
žabulka III 14
žahlo II 26
žálost III 27
žaloudek II 55
žalúdek III 12
žandonit I 11
žánej I 16
žat-, žet-, žít- II 12
žaudit II 6
žbanek III 12; -eček 22; žbániček 13
žbelec I 11, 32
žběračka I 37
žďánov I 14
ždycky I 26
žějdlik II 6, 40
želanka II 28
železák I 12, -ňák II 16
žemle I 12, 40
ženúška III 14
žerd I 14
žíce, -čník I 6, žl- I 48; III 17
žídle III 26; -ička 14
žihadlo — ža- II 14, 20
žila III 26
žingle I 30
žingrůta II 47
žírnej I 11
žíto III 24
živě II 25
živočích III 20
živůtko II 50
žížeň I 37
žleb II 29; žlejbek II 25, 29
žlíce III 3
žloudek I 18
-žmejchat II 38
žmučky I 49, III 4
žok I 40, II 14
žola II 52
žoudat II 49

Digitized by Google

OPRAVY K ČÁSTI I.

Str. 3. řádek 9. sh. jiho*západních* m. jihovýchodních.
„ 6. „ 15. sh. *se*meno m. snmeno.
„ 6. „ 25. sh. *z*a ramenu vlož (Kažňov).
„ 7. „ 11. sh. *dě*dek m. děrek.
„ 7. „ 16. sh. vynech *ťatář*.
„ 7. „ 22. sh. „ *muškatýrky*.
„ 7. „ 26. sh. „ *zmlsanej*.
„ 7. „ 31. sh. „ *vembloud*.
„ 8. „ 25. sh. nárut m. narut.
„ 8. „ 5. zd. vynech *drva*.
„ 9. „ 3. sh. „ *umrněnej*.
„ 9. „ 11. sh. Mečich*ov* m. -y.
„ 11. „ 5. zd. trakar m. tratar.
„ 13. „ 6. sh. očišťuje se m. vymetá.
„ 14. „ 8. sh. vynech kamejčky.
„ 15. „ 5. sh. „ kvirlovačka.
„ 16. „ 15. zd. vzhlížet m. pohlížet.
„ 18. „ 4. zd. košile m. hody.
„ 19. „ 3. sh. kestřev m. ketřev.
„ 19. „ 15. sh. Pambu; holky m. Pambu holky.
„ 19. „ 22. sh. stlupnice m. stlupice.
„ 20. „ 9. zd. (kaplan) m. kaplan.
„ 21. pozn. Bucefala m. Buccefala.
„ 22. „ 16. sh. 1 m. 14.
„ 22. „ 23. sh. chrámnout m. schrámnout.
„ 24. v § 12. vynech odst. 1.
„ 24. „ 14. sh. vynech *chlamstejte*.
„ 26. „ 5. sh. „ *oj, ojička*.
„ 26. „ 7. zd. navštívit m. navštívit.
„ 28. „ 13. sh. vomejlnej m. vomejlenej.
„ 28. „ 10. sh. vosnáct m. vosnách.
„ 28. „ 11. sh. vodráž m. vodraž.
„ 30. „ 27. sh. polož před řádek 25.
„ 32. „ 22. sh. Ne*to*licku m. Nechanicku; ro*žn*íček m. rozníček.
„ 32. „ 6. zd. řbíl*ec* m. řbílek; řablo m. řabla.
„ 34. „ 17. sh. vzít m. nýst.
„ 35. „ 2. zd. kř*á*stnout m. křastnout.
„ 35. „ 1. zd. křestět m. křeštět.

Digitized by Google

Str. 36. řádek 2. sh. vynech (*Svojnice*).
„ 36. „ 2. zd. brochtán m. brochtan.
„ 38. „ 6. sh. rozsvěť m. rozsvět.
„ 40. „ 10. sh. facciata m. façade.
„ 41. „ 2. sh. třečka m. třeček.
„ 42. „ 6. zd. sou m. jsou.
„ 43. „ 3. zd. § 20., 9. a § 22., 1. m. § 21., 8. a 23., 1.
„ 44. „ 4. sh. čachr m. čach; řešet*áť* m. řešeto.
„ 44. „ 10. zd. cincí m. cinci.
„ 45. „ 1. sh. břešťán m. břešťan.
„ 45. „ 12. zd. napitej m. infinitivu.

OPRAVY K ČÁSTI II.

Na str. 7. § 4. ř. 1. sh. samohl*á*sek m. samohlasek.
„ „ 7. § 5. ř. 3. sh. p*ů*vodná m. původná.
„ „ 8. ř. 18. a j. m. a j
„ „ 9. ř. 23. äbtissin — eptiška — heptiška nebo jeptiška.
„ „ 13. ř. 15. připoj: srovn. něm. *Kasper*.
„ „ 15. § 11. ř. 4. šk*rou*tat m. škrontat.
„ „ 19. § 19. ř. 6. naj*í*d m. najíd.
„ „ 21. § 23. ř. 19. v Ia, III. a IV. tř. m. v III. tř.
„ „ 28. ř. 23. zd. srъšenь m. srьsenъ.
„ „ 30. ř. 16. sh. přěce m. přěče.
„ „ 30. ř. 19. sh. napřed (Postř.) m. napřěd.
„ „ 30. ř. 24. sh. Matij m. Matěj.
„ „ 31. § 31. ř. 14. mrs. m. mrs,
„ „ 34. ř. 7. sh. *u* Mělčice m. n.
„ „ 36. ř. 9. sh. (Kolin.) m. Kolin).
„ „ 36. ř. 17. sh. prъvъ m. pvъvъ.
„ „ 40. § 50. ř. 5. přisuto, nýbrž m. přisuto nýbrž.
„ „ 43. 54 ř. 2. n*ó*le m. nole.
„ „ 49. § 61. ř. 14. vynech Adou̯f.
„ „ 50. § 63. ř. 9. Postřekovo m. Postrčkovo.
„ „ 64. § 82. ř. 8. *cha*stla m. chrastla.
„ „ 66. Kralovice m. Dolní Kralovice.
„ „ 66. Jelenov u Kral. m. u DKral.

Digitized by Google

OBSAH.

Str.

I. *Přesmykování* 3—4 3
§ 1. Přesmykují se souhlásky 3
§ 2. Přesmykují se slabiky 4
II. *Slabičné změny* 4—9 4
§ 3. Stahování s vnitřním *j* 5
§ 4. Jiné případy stahování 5
§ 5. Změny v skupenství a počtu slabik 5
§ 6. Synizese 7
§ 7. Hiat 8
§ 8. Kontaminace 8
§ 9. Dissimilace 9
§ 10. Vznik nové slabiky 9
III. *Přízvuk a výška hlasu* 9—10 9
§ 11. 9
IV. *Kvantita* 10 — 35 10
§ 12. Délka ve slovech tvaru t r a t 10
Změny kvantity sestavené dle kmenotvorných přípon 11
A. P ř í p o n y k r á t k é 11
§ 13. 11
§ 14. (zdrobnělá) 12
§ 15. (kořenná slabika) 14
§ 16. (předposlední slabika) 14
B. P ř í p o n y d l o u h é 15
§ 17. 15
§ 18. (adjektiva) 17
C. P ř í p o n y v e r b á l n é 18
§ 19. 18
D. S p ř e ž k y § 20. 19
E. S l o ž e n á s l o v a 20
§ 21. 20
Tvaroslovné změny 20
A. Sklonění jmenné a zájmenné 20
M a s k u l i n a 20
o- kmeny 20

Digitized by Google

Str.

§ 22. *a*) Nom. sing. jednoslabičný 20
§ 23. *b*) Nom. sing. víceslabičný 20
jo- kmeny 20
§ 24. Nom. sing. jednoslabičný 22
§ 25. Nom. sing. víceslabičný 22
§ 26. Kvantita v jednotlivých pádech *o*- a *jo*- kmenů 23

Neutra

§ 27. 24
§ 28. Kvantita v jednotl. pádech *o*- a *jo*- kmenů 24
§ 29. *vjo*- kmeny 25
§ 30. *en*- a *ent*- kmeny v nom. sing. *ě* 25

Feminina

a- kmeny 25
§ 31. Nom. dvojslabičný 25
§ 32. Nom. víceslabičný 26
§ 33. *ja*- kmeny 26
§ 34. Kvantita v jednotlivých pádech *a*-, *-ja* a *-vja* kmenů 27
§ 35. *i*- kmeny 27

Adjektivum

§ 36. 28

Číslovky

§ 37. 29

Zájmeno

§ 38. 29

Příslovky

§ 39. 30

B. Časování

§ 40. Infinitiv 31
§ 41. Participium *-l* 32
§ 42. Participium *-n* 33
§ 43. Substantivum verbale 33
§ 44. Part. praesentis activi 33
§ 45. Praesens indikativ 33
§ 46. Praesens imperativ 35

Zkratky 37

Seznam slov 39

Opravy k části I. 59

Opravy k části II. 60

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Mimo Rozpravy III. třídou vydaná díla:

Dr. *V. Mourek.* Kronika Dalimilova. . . . . Cena 2 K 80 h
Dr. *V. Vondrák.* Glagolita Clozův.: . . . . . „ 6 „ — „
Josef Truhlář. Listář Bohuslava Hasišteinského z Lobkovic. Sbírka pramenův ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a v Slezsku. (Skupina II. Číslo 1.) . . . . . „ 4 „ 40 „
Jan Urban Jarník. Dvě verse starofrancouzské legendy o sv. Kateřině Alexandrinské. . . . . „ 10 „ — „
Dr. *Just. V. Prášek.* M. Kabátníka cesta z Čech do Jerusaléma a Kaira roku 1491-92. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada 2. Čís. 1.) . . . . „ — „ 80 „
Adolf Patera. Vzájemné dopisy Josefa Dobrovského a Fortunata Duricha z let 1778—1800. Díl I. Sbírka pramenův etc. (Skupina II. Číslo 2.) „ 5 „ 80 „
Dr. *Jan V. Novák.* Staročeská gesta Romanorum. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada 2. Číslo 2.) . . . . . „ 4 „ 60 „
Čeněk Zíbrt. Bibliografický přehled českých národních písní. Sbírka pramenův etc. (Skupina III. Číslo 1.) . . . . . „ 5 „ 80 „
Dr. *Václov Vondrák.* Frisinské památky . . . . . „ 3 „ 60 „
František Št. Kott. Příspěvky k česko-německému slovníku zvláště grammaticko-fraseologickému. Archiv pro lexikografii a dialektografii. Číslo 1. „ 11 „ 60 „
Dr. *J. Hanuš.* Život a spisy Václava Bolemíra Nebeského . . . . . „ 1 „ 20 „
Josef Truhlář. Dva listáře humanistické. I. Dra. Racka-Doubravského. II. M. Václava Píseckého. S doplňkem listáře Jana Šlechty ze Všehrd. Sbírka pramenův etc. (Skup. II. Čísle 3.) . . . . . „ 2 „ — „
Martin Hattala. Besední řeči Tomáše ze Štítného. Sbírka pramenův etc. (Skupina I. Řada I. Číslo 1.) . . . . . „ 2 „ 40 „
Dr. *V. Flajšhans.* Podrobný seznam slov rukopisu Královdvorského. (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 2.) . . . . . „ 1 „ 80 „
Dr. *Jan Kvačala.* Korrespondence Jana Amosa Komenského. (Listy Komenského a vrstevníků jeho.) Nová sbírka. — [Spisy Jana Amosa Komenského. Číslo 1.] . . . . . „ 3 „ — „
Adolf Petr Záturecký. Slovenská přísloví, pořekadla a úsloví. . . . . „ 6 „ 80 „
Dr. *Jan V. Novák* a *Adolf Patera.* J. A. Komenského Theatrum universitatis rerum. [Spisy J. A. Komenského. Číslo 2.] . . . . . „ 1 „ 20 „
Dr. *V. Flajšhans.* Knihy české v knihovnách švédských a ruských. Sbírka pramenův etc. (Skupina III. Číslo 2.) . . . . . „ 1 „ 20 „
Dr. *Jos. Müller.* J. A. Komenského na spis proti Jednotě Bratrské od Sam. Martinia z Dražova sepsaný Ohlášení. Připojen spis Samuele Martinia z Dražova Třicet pět důvodův. [Spisy J. A. Komenského. Číslo 3.] „ 3 „ — „
Dr. *V. J. Nováček.* Františka Palackého korrespondence a zápisky. I. Autobiografie a zápisky do r. 1863. (Sbírka pramenův. Skupina II. Číslo 4.) „ 2 „ 80 „
Dr. *Jan Kvačala.* Korrespondence Jana Amosa Komenského. — Svazek II. (Spisy J. A. Komenského. Číslo 1.) . . . . . „ 3 „ 60 „
Adolf Patera. Žaltář Poděbradský. (Sbírka pramenův etc. Skupina I. Řada I. Číslo 2.) . . . . . „ 4 „ 60 „
Frant. Bartoš. Národní písně moravské nově nasbírané. (Díl I.) . . . . „ 7 „ 30 „
Dr. *V. Flajšhans.* Literární činnost M. Jana Husi. (Sbírka pramenův. Skupina III. Číslo 3.) . . . . . „ 2 „ 50 „
Ant. Truhlář. Jana Albína Ezopovy fabule a Brantovy rozprávky. (Sbírka pramenův. Skupina I. Řada 2. Číslo 3.) . . . . . „ 5 „ 50 „
Jan V. Novák. Jana Amosa Komenského: Moudrost starých Čechů, za zrcadlo vystavená potomkům. (Spisy J. A. Komenského. Číslo 4.) . . „ 1 „ 70 „
Frant. Bartoš. Národní písně moravské nově nasbírané. Díl II. . . . „ 14 „ 80 „
František Št. Kott. Druhý příspěvek k česko-německému slovníku. (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 3.) . . . . . „ 6 „ 20 „
Dr. *Justín V. Prášek.* Marka Pavlova z Benátek Millon. (Sbírka pramenův. Skupina I. Řada I. Čís. 3.) . . . . . „ 4 „ 20 „
Dr. *Jan Kvačala.* Korrespondence Jana Amosa Komenského. Listy Komenského a vrstevníků jeho. II. — Svazek 3. — (Spisy J. A. Komenského. Číslo 5.) . . . . . „ 5 „ — „
Ferdinand Strejček. Jana Hasištejnského z Lobkovic putování k svatému hrobu. (Sbírka pram. etc. Skup. I. Řada II. Čís. 4.) . . . . . „ 1 „ 60 „
Dr. *V. J. Nováček.* Františka Palackého korrespondence a zápisky. II. Korrespondence z let 1812—1826. (Sbírka pramenův. Skupina II. Čís. 5.) . „ 3 „ 10 „
František Černý. Evangeliář Olomoucký. (Sbírka pramenův etc. Skupina I. Řada I. Číslo 4.) . . . . . „ 3 „ 50 „
Dr. *Josef Th. Müller.* Jana Felina Rozebrání obrany Sam. Martinia. — Jana Amosa Komenského Cesta pokoje. — Induciae Martinianae. . . . . „ 3 „ 80 „

Digitized by Google

Homerova Odysseia. Přeložil *Antonín Škoda*. Díl první. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 5. . . . . Cena 2 K — h.

G. Suetonia Tranquilla Životopisy XII císařů římských. Přeložil *O. Kubelka*. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 6. . . . . „ 4 „ — „

Gaja Velleja Paterkula Dějiny římské až ku konsulátu M. Vinicia. Přeložil *Frant. Št. Kott*. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 7. . . „ 2 „ — „

Dr. *Čeněk Zíbrt*. Staročeský lucidář. Text rukopisu Fürstenberského a prvotisku z roku 1498. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada II. Číslo 5.) „ 1 „ — „

Adolf Patera. O sv. Jeronymovi knihy troje. (Sbírka pramenů. Skup. I. Řada 1. Číslo 5.) . . . . . „ 2 „ 30 „

Václav Otak. Slavík. Karla Aloisa Vinařického korrespondence a spisy pamětní, I. Korrespondence od roku 1820—1833. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 6.) . . . . . „ 4 „ — „

Dr. *Josef Karásek*. Kollárova dobrozdání a nástin životopisný z roku 1849. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 7.) . . . . . „ 1 „ 80 „

Dr. *Zdeněk V. Tobolka*. Česká bibliografie. Svazek I. Za rok 1902 . . . „ 4 „ 20 „

Jan Loriš. Sborník hraběte Baworowského. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada 1. Číslo 6.) . . . . . „ 5 „ 60 „

T. Maccia Plauta Mostellaria. Přeložil *Jan Lad. Čapek*. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 8. . . . . „ 1 „ 80 „

Dr. *Čeněk Zíbrt*. Frantova práva. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada II. Č. 6.) „ 2 „ — „

Homerova Ilias. Přeložil *Antonín Škoda*. Díl I. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 9. . . . . „ 1 „ 80 „

Xenofontovy drobné spisy. Přeložil Dr. *Karel Müller*. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 10 . . . . . „ 3 „ 40 „

Ph. Dr. *Isidor Theod. Zahradník*. Slovník latinsko-německo-český pro Ladislava Pohrobka (Archiv pro lexikografii a dialektologii. — Číslo 5.) . „ 2 „ 20 „

Dr. *Zdeněk Tobolka*. Česká bibliografie. Svazek II. Za rok 1903. (Sbírka pramenů. Skupina III. Číslo 5.) . . . . . „ 5 „ 50 „

Adolf Patera. Čtenie zimnieho času. (Sbírka pramenů. Skupina I. Řada I. Číslo 7.) . . . . . „ 2 „ 32 „

Frant. Bartoš. Dialektický slovník moravský. I. Část I. (Archiv pro lexikografii. Číslo 6.) . . . . . „ 5 „ 50 „

M. Juniana Justina Výtah z dějin filippských Pompeja Troga. Přeložil *František Št. Kott*. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 11. . . „ 3 „ 80 „

Dr. *Maxmilian Křepinský*. O poměru předlohy Hartmannova Gregoria k starofrancouzským legendám o sv. Řehoři. . . . . „ 2 „ 20 „

Homerova Ilias. Díl II. Přeložil *Antonín Škoda*. Bibliotéka klassiků řeckých a římských. Číslo 12. . . . . „ 2 „ 50 „

Frant. Bartoš. Dialektický slovník moravský. II. (Archiv pro lexikografii. Číslo 6.) . . . . . „ 5 „ 80 „

František Št. Kott. Třetí příspěvek k česko-německému slovníku zvláště ze grammaticko-fraseologickému. . . . . „ 13 „ 70 „

Thukydidovy dějiny války Peloponneské. (Díl I.) Přeložil *Jan Konůpek*. Biblioteka klassiků řeckých a římských. Číslo 13. . . . . „ 2 „ — „

Dr. *Zdeněk V. Tobolka*. Česká bibliografie. Svazek III. Za rok 1904. . „ 5 „ — „

Vl. Francev. Korrespondence Josefa Dobrovského. Díl II. (Skupina II. Číslo 8.) . . . . . „ 4 „ — „

Josef Truhlář. Katalog českých rukopisů c. k. veřejné a universitní knihovny pražské . . . . . „ 2 „ 50 „

Jan L. Čapek. T. Maccia Plauta komoedie „Pseudolus". (Biblioteka klassiků řeckých a římských. Číslo 14.) . . . . . „ 1 „ 50 „

Jan František Hruška. Dialektický slovník chodský. (Archiv pro lexikografii. Číslo 7.) . . . . . „ 3 „ 10 „

František Bílý. Korrespondence a zápisky Frant. Ladislava Čelakovského. I. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 10.) . . . . . „ 2 „ 20 „

J. V. Novák a *V. Flajšhans*. Daniela Sinapisuse Neoforum Latinoslovenicum. (Sbírka pramenů. Skupina II. Číslo 11.) . . . . . „ — „ — „

Dr. Richard Schmertosch v. Riesenthal. Ioannis Cocini a Cocineto opuscula I. Isagoge ad tres sermones Ciceronis de oratore. (Sbírka pramenů. Skupina II., čís. 12.) . . . . . „ — „ 56 „

Ant. Truhlář. Rukověť k písemnictví humanistickému, zvláště básnickému v Čechách a na Moravě ve století XVI. (Svazek I.) . . . . . „ 3 „ — „

Jan Konůpek. Thukydidovy dějiny války Peloponneské. (Díl II.) — [Bibliotheka klassiků řeckých a římských. Číslo 15.] . . . . . „ 1 „ 50 „

Adolf Patera. Korrespondence Josefa Dobrovského. (Díl III. — Sbírka pramenů. Skupina II. čís. 9.) . . . . . „ 3 „ 30 „

Ant. Škoda. Homerova Odysseia. (Díl II.) Bibliotheka klassiků řeckých a římských. Číslo 16. . . . . „ 1 „ 50 „

Tiskem Alois Wiesnera v Praze, knihtiskaře České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Ceska akad. ved a umeni v Praze
Rozpravy...Trida III
797620
AS142
C4.44
v.21-24

797620
AS142
C444
V.21-24

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google